

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

MAGYAR-ZSIDÓ
OKLEVÉLTÁR
V. KÖTET, I. RÉSZ

MONUMENTA
HUNGARIAE JUDAICA

TOMUS V. PARS I.
(SUPPLEMENTUM)

1096—1700

COLLEGERUNT

M. DERCSÉNYI, A. T. HORVÁTH, B. IVÁNYI

REDEGERUNT ET EDIDERUNT

PHILIPPUS GRÜNVALD ET ALEXANDER SCHEIBER

BUDAPESTINI
1959

MAGYAR-ZSIDÓ OKLEVÉLTÁR

V. KÖTET, I. RÉSZ
(PÓTKÖTET)

1096—1700

GYŰJTÖTTÉK

DERCSÉNYI MÓRIC, HORVÁTH ANTAL TIBOR, IVÁNYI BÉLA

SZERKESZTETTÉK ÉS KIADTÁK

GRÜNVALD FÜLÖP ÉS SCHEIBER SÁNDOR

BUDAPEST
1959

MAGYAR-IZRAELI

OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYMINISZTERISÉG

1938. évi
100-110

DEBRECENI MŰVELŐDÉSI ÉS TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG

OROSZLÁK FÜZETEK

A MAGYAR IZRAELITÁK ORSZÁGOS
KÉPVISELETÉNEK KIADÁSA

ELŐSZÓ

A Magyar-Zsidó Oklevéltár I. kötete 1903-ban jelent meg, a II. és III. 1937-ben, a IV. 1938-ban. A négy kötet az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat kiadásában látott napvilágot és 1740-ig jutott el.

Az azóta eltelt két évtizedben — különösen 1945 után — számos új (családi, egyházi) levéltári anyag vált a kutatás közkincsévé. Sok került kiadásra is. Ezek között szép számmal akadtak zsidó vonatkozású darabok.

Felmerült tehát egy pótkötet kiadásának a gondolata. A jelen kötet egyik szerkesztője az IMIT 1948. dec. 30-i közgyűlésén a következőket jelentette: „Keszthelyen három ízben . . . tárgyaltam *dr. Iványi Béla* nyug. egyetemi tanárral az Oklevéltár pótkötetének megszerkesztéséről. Iványi professzor hosszú évtizedek munkájával magyarországi és külföldi köz- és magánkönyvtárak, vagy levéltárak anyagából másolt és regesztázott eddig ismeretlen zsidó okleveleket. A középkoriak egy részének regesztáit az IMIT 1948-as Évkönyvében most közléteszi (Középkori regeszták a magyar zsidóság múltjára vonatkozólag. 74—88.) . . . Számítása szerint egy 1700-ig vagy 1711-ig terjedő pótkötet húsz ív terjedelmű lenne . . . Ez a munka a magyar zsidóság történelmének megírásánál nélkülözhetetlen lesz, kiadásával az IMIT szolgálatot tenne az egyetemes zsidó tudománynak” (*Scheiber*, IMIT Évkönyve. 1948. 329—330.).

Mi azután megbízást adtunk *Iványi Bélának* gyűjtése összeállítására és leírására. Később hasonló munkára kértük fel *Horváth Antal Tibor* történészt, aki kutatásai során sok zsidó vonatkozást jegyzett ki. *Dr. Dercsényi Móric*, az Országos Rabbiképző Intézet tanára, a Thököly-levelezést készítvén sajtó alá, különösen a XVII. és XVIII. századból talált és másolt zsidó okiratokat. (Az ő másolatai alatt a *D. M.* jegy látható.) Végül *dr. Házi Jenő* nyug. soproni főlevéltáros vállalkozott arra, hogy a soproni zsidóságra vonatkozó, eddig ismeretlen adatokat összeállítja és Oklevéltárunk külön függelékeként közléteszi. A szerkesztők is számos pótlást iktattak a kötetbe.

A könyv így a kezdetben tervezettnél több mint háromszorosává nőtt. Aligha gondoltunk volna kiadására, ha nem jön segítségünkre a *Conference on Jewish Material Claims against Germany*, amely nagylelkűen vállalta a költségeket. Ezzel lehetővé tette, hogy közkinccsé tegyük ezt a nagyfontosságú anyagot, amelynek ismerete nélkül a magyar zsidóság történetét híven nem lehet megírni, hiszen olyan zsidó településeknek, eseményeknek és személyeknek lehet általuk nyomára jutni, amelyekről ezelőtt nem tudtunk. Különösen gazdag forrásnak fog bizonyulni a Batthyány- és Eszterházy-uradalmak zsidó községeinek történetére.

Amikor tehát a szerkesztők tíz esztendő munkáját átadják a zsidó történeti kutatásnak, hálájukat fejezik ki a *Conference on Jewish Material Claims against Germany*-nek a mű megjelentetéséért.

Budapest, 1958. április 25.

Grünvald Fülöp Scheiber Sándor

OKLEVÉLTÁR

V. KÖTET I. RÉSZ

1096—1700

1.

1096. *Kivonat András regensburgi presbiter: „Chronicon generale seu chronica pontificum et imperatorum Romanorum a Christo nato usque ad 1422” című művéből.*

Folkmár keresztes vitézei: „Transeuntes autem per Germaniam, indeque per Bavariam atque Pannoniam pacifice transibant, nefandissimas tamen Judaeorum reliquias, ut vere intestinos hostes ecclesiae per civitates, quas transibant, aut omnino debebant, aut ad baptismatis refugium compellebant, quorum tamen plurimi, sicut canes, ad vomitum postea redibant.”

Gombos, Albinus Franciscus: *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevoducum et regum ex stirpe Arpad descendentium ab anno Christi DCCC, usque ad annum MCCCI.* Budapest, 1937. 74.

2.

1096. *Kivonat Aventinus: „Annales Boiorum libri VII” című művéből.*

Emicho, a Rajna menti Leiningen grófja és keresztes vezér seregének sorsa Pannoniában.

„Emicho quoque dynasta cum Rheni accolis, unde oriundus erat, ad Pannoniam processit. At alii qui in Asiam properabant, onusti praeda Judaeorum, in angustiis Pannoniae (pernegante Colomanno rege Ungariae, inconditae multitudini praedarum avitae transitum per regnum suum) ob penuriam commeatus interiere.”

Gombos: i. m. 376.

3.

1098. *Kivonat Cosmas, a prágai egyház dékánjának: „Chronica Bohemorum libri III usque ad annum 1125” című művéből.*

„Anno 1098 delatum est duci Bracizlao, quod quidam ex Judeis lapsi fuga, nonnulli furtim divicias suas subtraherent partim in Poloniam, partim in Pannoniam. Unde dux valde iratus, misit camerarium suum cum aliquibus militibus, ut eos a vertice usque ad telos exploarent.”

Gombos: i. m. 805. és Fontes rerum Bohemicarum. II. 140.

4.

1175. *Páris. „Tornacensis episcopus” levele III. Béla királyhoz, melyben írja:*

„Bonae memoriae adolescens Bethlehem, qui apud nos in domino requiescit, in sancta confessione et fide catholica coram omnibus, absque contradictione, seu querela creditorum, aut fide iussorum, in ecclesia nostra sepultus est. Sed et quum nuper ob hanc eandem causam nuncii parentum ipsius ad nos venissent, diligenter inquiri fecimus, an aliquo debito sive apud christianum sive apud Judaeum obligatus Parisii teneretur.” Tíz napi inquirálás után kiderült, hogy senkinek sem tartozott.

Fejér: Cod. Dipl. T. II. 190—191.

5.

1194. *III. Béla király megerősíti, hogy Salatiel Jeremiás fia Telky faluban az öt testvéreivel megillető egyharmad rész földet, valamint a rokonaival közös örökségi részt az esztergomi keresztieseknek adományozza.*

Garai Miklós nádor 1429. évi okleveléből. OL. DL. 2870. sz. Mon. Strigoniensis I. 146. Szentpétery Imre: Árpádkori oklevelek kritikai jegyzéke. Bp. 1923. I. k. 156. sz. L.: Pótlások és igazítások az I. kötethez.

6.

1241. *Kivonat a „Continuatio IV. Gestorum Trevererum” című műből.*

A tatárok „invaserunt igitur Hungariae partes . . . omnia vastantes, nulli hominum parcentes, senes et juvenes, divites et pauperes, muli-

eres cum parvulis interficientes . . . Judeorum quoque plurimi exultare ceperunt, Messiam suum venire putantes et liberationem suam eo anno instare; nam annus tunc erat dominice incarnationis 1241”.

Gombos: i. m. 771.

7.

XIII. század első feléből. Bejegyzés az admonti Gutkeled Biblia első oldalán.

„Istum librum cum (?) et alia parte sua magister Vid et Farkasius iudeus deposuerunt in festo beati Nicolai aput nos, tali conditione, quod in octavis beate virginis dictus V(id) persolvat predicto F(arkasio) judeo quatuor markas et dimidiam. Et si interim abbas tres markas eidem F(arkasio) non persolverit, eodem die eas Vid persolvat. Item decem markas tenetur Vid persolvere F(arkasio) in carnisprivio alias decem markas in festo Johannis Baptiste. Quod si aliquem terminum in soluendo obmiserit, libri reddentur F(arkasio) iudeo.”

E feljegyzés megelőzi az 1263. május 22-ikén kelt oklevelet (M. ZS. O. I. 33.), amely szerint a csatári kolostornak Farkas nevű vasvári zsidónál elzalogosított kétkötetes bibliája elveszett.

Fejérpataky László: A Gutkeled Biblia. Magyar Könyvszemle 1892—93. 9. lap.

8.

1290. július 29. Esztergom. A budai hegyvidékről megmaradt egyetlen Árpád-kori határjárásból.

Ladomér esztergomi érsek meghagyja a budai káptalannak, hogy az esztergomi keresztesek konventjének járó budai dézsmaterület határait, amelyet Miklós felhévizi perjel oklevele leír, újra járja meg „quasdam decimaciones, quas per quandam viam eundo directe versus vineam Nicolai filii Vythus, deinde ad villam Neec, postea ad villam Nandur dehinc ad monticulum Ruman vocatum et deinde ad sepulturam judeorum concludendo versus vineas inter loca memorata et castrum Budense existentes vester et noster . . . eodem modo affirmavit”.

A veszprémi káptalan magánlevéltárában. Kiadta: B. Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei (1002—1599). Bp. 1938. 24. lap, 128. sz.

1294. július 29. III. Endre király oklevele, melyben többek közt fölso-
rolja az Esztergom város árkein belül eső kanonoki házakat. Többek közt:

„Item domus Johannis, generi olim Bankonis et Magni Petri, in una
curia existentes, in contrata iudeorum, et ibidem in vicino domus plu-
rium iobagionum in una curia permanencium.”

Knauz Nándor: Monumenta Ecclesiae Strigoniensis, II. 360.

10.

1294. szeptember 7. Kemend. A Vasvár melletti Sydofelde nevű birtok
első említése. Miklós nádor, mivel a vasvári Sz. Mihály-egyháznak a né-
metek által megszállott monostorát kénytelen volt felgyújtani, kárpót-
lásul László királytól nyert Sydofelde nevű birtokát adja annak.

Garai Miklós nádor 1405. november 14-én Visegrádon kelt okleveléből. Vas-
vári káptalan magánlt. Lad. 1. fasc. NB. nr 5., OL. Fkgy. Kiadva: Zsigmondkori
oklevéltár II, Bp. 1956. 4252.

11.

E. n. (1300 körül), október 13. Kőszeg. Birói oklevél, mely szerint a kör-
mendi polgárok, zsidók és Johanka falunagy a perdöntő bajvívás helyett
öt lóban, a bajnok díjában és a tanúk elővezetési költségének díjában
Severéd fia László mesterrel egyezkednek.

„Datum pro memoria, quod Johanka villicus et cives ac Judei de
Curmend ex una parte, magister Ladislaus filius Seueredi ex altera
coram nobis constituti, renunciato duello, quod in quindenis beati
Michaelis archangeli iuxta continentiam litterarum nostrarum super
figuris causarum in hiisdem litteris expressis habebant coram nobis,
se taliter retulerunt concordasse, quod quia in dampnis allacionibus
scilicet quinque equorum suorum et aliarum rerum, exceptis aliis per
quod eciam idem commissum asserebant, in tertia parte ipsum ma-
gistrum Ladislaum participem dixerunt idem Johanka villicus adiunctis
sibi sex civibus de eadem, coram capitulo Castriferrei feria quinta ante
quindenas beati Galli confessoris debet prestare sacramentum super eo,
quod in ablacione ipsorum quinque equorum duas marcas minus fer-
tone (per) ipsum magistrum Ladislaum amisit et in apreciacione pugilis
duas marcas et in productione testium suorum similiter duas marcas
expendissent, qui si iuraverit, extunc ipse magister Ladislaus prescriptas

sex marcas minus fertone pro dicto Jowance villico et sociis suis solvere tenebitur iuxta consuetudinem regni, loco et termino per ipsum capitulum assignatis, eodem etiam die et loco comes Dyonisius filius Nicolai iurabit super eo, quod domino Andree post recessum ad negotium nostrum transactum, servientes ipsius magistri Ladislai non fuerint, per quos tales equos ipsorum fore receptos, sunt protestati(?). Datum in Kuzeg, in quindenis beati Michaelis archangeli."

OL. Di. 47794.

12.

1307. június 1. Kivonat a „*Chronici Hungarici compositio saeculi XIV.*” című krónikából.

„Ladizlaus filius Wernerii de captivitate regis Vencezlai anno fere tercio liberatur et cum Johanne filio Chaak castrum Budense per portam, que est iuxta synagogam Judeorum feria quinta post festum beate Petronelle virginis noctis in silencio subintravit et quosdam cives Budenses, suos adversarios et proditores invasit subito et destruxit.”

Szentpéteri Imre: *Scriptores rerum Hungaricarum*. Bp. 1937. I. k. 485.

Ugyanerről az eseményről Bonfini a következőképpen emlékezik meg:

„Interea Ladislaus Vernerii filius, quem a Vinceslao una cum filio ductum esse diximus, captivitate liberatus cum Joanne Kaace (sic) filio tertio fere captivitatis anno, in dāve Petronelle sollemnibus Budensem clam arcem ingreditur et ea quidem parte, que synagoge Judeorum est proxima. Mox arce potitus complures cives inimicos, qui eum prodiderant, ex insidiis adortus obruncavit.”

J. Fögel, B. Iványi, L. Juhász: *Antonius de Bonfinis: Rerum Ungaricarum Decades*. Lipsiae, 1936. II. k. 202.

A bécsi képes krónika ugyanezt így adja elő:

„Quo facto in eisdem eventibus Ladislaus filius Wernerii de captivitate regis Vencezlai anno fere tercio liberatur, et cum Johanne filio Chaak castrum Budense per portam, que est iuxta synagogam iudeorum feria quinta post festum beate Petronelle virginis noctis in silentio subintravit, et quosdam cives Budenses suos adversarios et proditores invasit subito et destruxit.”

M. Florianus: *Fontes Domestici*. Lipsiae 1883. II. k. 233. Ugyanígy — csekély szórendi eltéréssel — adja elő ezen eseményt a Dubniczi krónika is. Ld. u. ott. III. k. 115.

13.

1317. január 20. János szlapon bán levele Soranzo János velencei doge-hoz, melyben kéri, hogy 80 márkát „et postmodum ille Judeus expen-dit quadraginta ad nostram rationem, sicut nobis dixit”, tehát összesen 120 márkát „exceptis usuris . . . nobis solvi faciatis”.

Diplomáciai Emlékek az Anjou korból. I. 208.

14.

1338. március 5. Az egri káptalan előtt megosztóznak a Bezzeg-i ne-mesek leezi birtokukon (Borsod m.):

„ad possessionem eorundem filiorum Ladislai et Johannis filii Petri modo prenotato devolutam wlgó Sydosyr nuncuparetur”.

OL. DI. 94393.

15.

1352. augusztus 21. (das nasten Eritags von sand Bartholomeus Tag, des zwelf poten). Miklós német és ugyancsak Miklós magyar frankói grófok kötelezvénye Werochin fia, Eysach bécsújhelyi zsidó részére, a tőle köl-csönvett 500 bécsi font pfennigről.

„Ich graf Nyclas der Teutsch vnd ich Graf Nyclas der Vngrisch von Vorchenstein vnd vnser Hauswrauen vnd vnser erben etc. Das wir gelten suln vnnschaidenleichen vnd allen chrieg Eysachen dem Juden datz der Neustadt der Werochin sun vnd seinen erben funf hundert pfunt Wiener pfenning (e quibus medietas 250. librarum proxima die S. Martini, alia medietas 250 librarum proxima die S. Georgii depen-nda), Geschicht das nicht, so get furbas schad fur einen iegleichen tag auf ein iegleich pfunt alle vochen drey pfenning Hauptgut vnd Schaden suln die Juden haben auf alle dem gut, daz wir haben in Österreich, in Stayr vnd in Vngern in den Landen wie ez genant ist Stunden an die vorgeantanten pfenning, so lang auf schaden, daz die Juden der nicht langer wolten rat haben, so gelub wir pey vnser trewen, das wir suln in senden zwen erber diener hintz den Neunstat in ein erber Gasthaus, da in die Juden inzaigent, die suln da inne ligen als inligens recht ist, vnd sol dannach auf die vorgeantanten pfenning schad gen, si ligen inne oder nicht. Gescheh aid der Inwart nicht, so suln die Juden vnser Holden pfenden vnd auf haben mit sampt irm guet in Merchten oder in Steten so verdas si gewert werden erchen vnd schaden gar vnd gentsleichen vnd immer ainen fur den andern mit vnsern guten willen, Wir geluben

auch mer pey vnsern trewen an aydes stat, daz wir die vorgeanten Juden mindert scherben suln . . . Hof si nicht angreifen suln mit chainer gewaltiger Herren Hant, nvr das wir sey selber wern suln mit beraiten pfenning. (In fidem has litteras sub amborum sigillis ac testibus.)

Magyar Nemzeti Múzeum, Széchenyi könyvtár, Quart. Lat. n. 2345. XI. 1536. (Wenzel Gusztáv oklevélmásolatai között.) Eredetije Staatsarchiv Bécs, Ungarische Urkunden. Ezen oklevél regesztája hibásan 1321. augusztus 21. kelettel megjelent a Magyar-Zsidó Oklevéltár II. 510. lapján, Horváth Mihály regesztái után, aki a helyes dátumot adta.

16.

1355. július 3—10. *Kivonat Zágráb város: „Liber citationum et sententiarum” című bírósági jegyzőkönyvéből.*

„Item relicta Jurkonis contra Eliam Judeum primo citata non comparuit . . . Item relicta Jurkonis contra Eliam Judeum secundo citata non comparuit . . . Item testimonium Mark, quod debebat producere in facto fundi Judei, ad diem octavum est prorogatus.”

Tkalčić: Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiensis. Zágráb, 1897. IV. k. 27. és 29.

17.

1357. november 10. *Kivonat Zágráb város ugyanazon bírósági jegyzőkönyvéből.*

„Item Bartuch in octava adventus eiusdem domini P. per dominas relictam Nicoleti et sororem eiusdem Nicoleti testificare assumpsit, quod ad scitum earum ipse B. quoddam pignus suum prius per se ipsi N. impignoratum, demumque per ipsum N. Judeis in usuram traditum, ab ipsis Judeis pro IIII florenis redemisset.”

Tkalčić: i. m. IV. k. 104—105.

18.

1360 körül. *Nagy Lajos király a zsidókat a katolikus hitre óhajtván téríteni, ami azonban a zsidók megátalkodott keménysége miatt nem sikerülvén, országából az összes zsidókat kiűzte, de javaikat el nem vette.*
Igy azok mind Ausztriába és Csehországba mentek ki.

„Ludovicus Judeos ad fidem catholicam convertere et Christo lucrari, tanquam zelator salutis desiderans, propter obstinatum duritiam ipsorum Judeorum propositum ad effectum perducere non valens, omnes

Judaeos per totum regnum Hungariae licentiauit et expelli mandavit, bona et res ipsorum per usurae voraginem cumulatatas, ut lutum spernens noluit habere vel occupare. Et sic omnes de regno Hungariae in Austriam et Bohemiam recesserunt et dispersi extiterunt.”

Turóczi János krónikája, pars III. caput XLI. — Schwandtner János György: *Scriptores rerum Hungaricarum*. Bécs, 1766. I. k. 252. — Fejér György: *Codex dipl.* T. IX/5. 628. — Podhradsky: *Chronicon Budense*, Buda, 1838. 332—333.

19.

1361. „*Ludovicus rex confirmat donationem et collationem propriam, qua mediante scholam Judaeorum in civitate Posoniensi habitam, post Judaeorum e Regno expulsionem in Fiscum Regium devolutam magistro Francisco Physico suo in perpetuam contulerat, anno 1361.*”

Eredetiye Pozsony város levéltárából elveszett, másolata a Magyar Tud. Akadémia kéziratárában, Történelem (Oklevéltan) Quarto 10. sz. (Czech János gyűjteménye 47.)

20.

1365. január 31. Bécs. *Rudolf osztrák herceg Lajos magyar király kérelmére a soproni polgárok adósleveleit, melyeket a hozzá menekült magyarországi zsidóknak számüzetésük ideje alatt adtak, érvényteleníti, „die sullen tod und tod sein und furbas kain chraft nie haben”, kivéve, ha a zsidók Lajos királytól követelésük valóságát bizonyító oklevelet nyertek.*

Házi Jenő dr.: *Sopron szabad kir. város története. Oklevelek*. Sopron, 1921. I/1. 132.

21.

1365. február 4. (*Pridie nonas februarii*). *Nagy Lajos király ünnepélyes alakú oklevele, melyben tekintettel „magistri lapicide Johannis” azon érdemeire, „quibus idem in arte mechanica, in constructione et edificatione domorum nostrarum lapidearum ac aliorum negotiorum nostrorum sibi commissorum celeri et fideli expeditione . . . studuit . . . quendam fundum curie seu locum sessionalem olym judeorum in civitate nostra Budensi in vicinitate domorum magistri Nicolai secreti sigilli nostri prototarii et Stephani filii Gregorii Bisseni de Sancto Demetrio adjacentem, a magistro Cracherio iusto precio per nos comparatum” a nevezett János mesternek adományozza.*

Eredetiye hártján, függő pecsétje elveszett, az esztergomi főkapitán orsz. levéltárában Lad. 10. Capsa 6. fasc. 4 n. 17. jelzet alatt.

1467. június 16. Bécs. — III. Albrecht és III. Lipót osztrák hercegek megállapodása zsidó községek vezetőivel és egyéb zsidó emberekkel — köztük Isserlein von Oedenburg —, kik 20 000 forintnyi kezességet vállaltak a szökésben levő Muschért, a cilli-i Scheblein fiáért.

„Wir Albrecht und Leupolt, brüder von gotes gnaden hertzogen ze Oesterreich, ze Steyr . . . bechennen und tun chunt offentlich mit diesem brief, daz wir mit unsern judenmaister Baruchen von Wienn, Muschen von Perchtoltstoff, Isserlein von Neunburg marchthalben, Isserlein von Oedenburg,* Tröstlein, Steuzzleins aidem, und Jeklein, desselben Steuzzen sun, umb czwainzigtausend guldein, der si uns vervallen sind für Muschen, Schebleins sun von Cili, unsern flüchtigen juden, von der purgelschaft wegen, die si für denselben flüchtigen juden getan habent, also uberain chomen sein . . .”

Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien. Közölve: A. Rosenberg: Beiträge zur Geschichte der Juden in Steiermark. Wien, 1914. 159.

1373. március 14. „Michael dictus Sydo” elzalogositja a győri „fundum curie”-t egy győri hospesnek.

OL. Dl. 86183. (Ostffy lev.)

1373. július 5. Kanizsai István és testvérének, Jánosnak fiai megerősítik Kismarton város jogait és kötelességeit. A városnak tízévi adómentességet — freyung — engedélyeznek, amelynek elteltével azonban évi hetven font fillért tartoznak fizetni „von der ganz statt, innen vnd auszen von Christen vnd von Juden”.

Kismarton város levéltára Lad. I. fiók 1. Közölve: O. Aull: Eisenstadt. Kismarton, 1931. 8.

* Az itt említett Isserlein (Izzerl, Ysserlinus) von Oedenburg 1362—1387 között huszonhatszor szerepel a középkori Bécs városi könyveiben. Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. Wien, 1895—1911. Abt. II. 2. Abt. III. 1. 2. 3. Geyer—Seiler: Urkunden aus Wiener Grundbüchern zur Geschichte der Wiener Juden im Mittelalter, Wien. 1931.

25.

1376. szeptember 11. *Smuchenphenning János soproni polgármester és a város közönsége adóslevele negyven font fillérről (phenning), melyet Stroyel fia Trostlein zsidótól vettek kölcsön a legközelebbi Sz. Márton napig, melyet ha akkor vissza nem fizetnének „so get furbas schad dar auf all wochen auf je daz phunt phenning zwen phenning Hauptgut und schaden schullen di Juden haben auf uns, auf unsern erben und auf alles unsern gutern, die wir haben in allen landen, es sein erbgüter oder varend güter, wir sein lebentig oder tod”.*

Házi: I. m. I/1. k. 171—172.

26.

E. n. (1376—1378 közt). János bazini gróf közli Pozsony városával, hogy Eysack zsidóval megegyezett, hogy az 80 forintot fog fizetni és 40 forinttal még adós maradt.

„Vnseren lieben geuatern Hainricze Purgermaister vnd dem rat zu Presburg. Wir lazzen eir wizen vmb Eysackhen den Juden Idechlnes ayden von Marckh vmb di achczig guldin als der gespänn gesprochen hat, daz ir die getreven vnsern schaffer an vnser solt verrichten schol. Die vierzig guldin di er vns noch schuldlich beleigt auf di ostern. Von vns Graff Hanszen, Herrn zu Pozzing.

Hátán címzés: Hainricze dem Purgermaister vnd dem rat zu Presburg. OL. Dl. 48029. Keresztalakú zöld viaszpecséttel.

27.

1376—1413. *A magyarországi származású zsidók neveinek említése a középkori bécsi telekkönyvekben.*

Pesach, Moyses des Ungers sun, Jacobus judeus Hesman frater, filii Scheftlini judei de Buda, Merchel von Ofen judeus, Trostleyn jude, Israhels aidem von Prezpurk, Rachel judin Eyssachs wittib von Prespurkg, Haydgim Lezzers juden sün von Odenburch, Heschkel iudeus de Rab, Jona der jud, Musschen (Muschleins) sun von Agram.

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. Abt. III. 1. 2. Geyer—Seiler: I. m. V. ö. M. Zs. O. II. Pótlás 8, 9. és ebben a kötetben 22, 45, 69. sz. a. közöltek.

28.

1379. április 17. *Sopron város tanácsának oklevele, melyben szó van egy házról „ein haws, in der Judengassen gelegen”.*

Házi: I. m. I/1. k. 180.

1379. *Jakab fejérvári zsidó Tamás pálos priornak Kápolnán egy szőlőt adott el.*

„Eodem anno (1379) Jacobus Judeus de Alba vendidit fratri Thome priori huius monasterii pro (octingentis et sedecim: áthúzva) viginti duobus florentis quandam vineam suam in territorio ville Kapolnani existentem.”

Bejegyzés a Gyöngyösi-féle pálos inventárium, azaz regesta mű 29. oldalán a keszthelyi Fesztetics-könyvtár kéziratai között, III/961. jelzet alatt.

1382. május 2—július 4. *Kivonat Zágráb város bírósági jegyzőkönyvéből.*

„Item Bedycha contra Judeum primo citatus non comparuit. . . . Item Bedycha contra Judeum octavo die respondebit . . . Item causa Judei contra Bedycham ad primum iudicium ad pacem est recepta . . . Item Philippus filius Mauri contra Judeum primo citatus non comparuit.”

Tkalčić: i. m. V. 173, 178, 182.

1384. április 24. *Esztergom. Dömötör esztergomi bíboros érsek az esztergomi Sz. Adalbert egyház oldalán építendő Krisztus teste kápolna fenntartására többek közt Budán levő házat „in platea Judeorum inter domos magistri Akus filii Stephani, filii quondam Mykez (helyesebben: Mykch) bani . . . et domini cantoris Vesprimiensis situatam” adományozza.*

Fejér: Cod. Dipl. T. X/1. 159—164.

1384. december 6. *Miklós fia Wlingerus budai bíró és a tanács előtt Simon visegrádi zsidó a Stubuch területen levő szőlejét, mely Surch özvegye Erzsébetről adósság címén szállott reá, és amely Heuer szücs és Woldoner Ulrik szőlei közt fekszik, Tendeler Simon budai polgárnak és feleségének, Erzsébetnek 17 forintért örök áron eladja.*

„Nos Wlingerus filius Nicolai iudex castri Novi Montis Pestyensis jurati et universi cives de eodem, memorie commendamus, quod Symon judeus dictus de Wissegrad in nostri medio residens, coram nobis per-

sonaliter comparendo, quandam vineam a domina Elizabeth relicta con-
dam Surch sibi occasione cuiusdam debiti devolutam in territorio Stu-
buch vocato, in vicinitate vinearum Heuer pellificis et Ulrici Voldoner
habitam, cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis, nullo
penitus contradictore apparente vendidit et tradidit Symoni dicto Ten-
deler et domine Elizabeth consorti sue, concivibus nostris et per eos
eorum heredibus heredumque suorum successoribus jure perpetuo possi-
dendam pro decem et septem florenis per centum plene receptis ab eis-
dem, assumpsit nihilominus predictus Symon judeus predictum Symonem
dictum Tendeler ac dominam Elizabeth consortem suam suosque heredes
secundum usum et consuetudinem nostre civitatis ab antiquo appro-
batam propriis suis laboribus et expensis expedire ab omnibus ratione
predicte vinee et universarum utilitatum eiusdem volentibus molestare.
In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem ad instantiam et peti-
tionem presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas,
promittentes privilegialibus litteris nostris confirmare, dum presentes
nobis fuerint reportate. Datum in festo sancti Nicolai confessoris, anno
Domini M-mo CCC-mo LXXX-mo quarto.”

Keszthelyi Fesztetics-könyvtárban, a XIV/496. jelzetű Kollár-féle kéziratos
oklevélgyűjtemény IV. k. 152—153, a bécsi kamarai levéltár hártya eredetijéről.

33.

*É. n. (1384 körül) Pozsony. Pozsony városa panaszkodik a királynak a
Szentgyörgyi gróf és a morva örgróf hatalmaskodásai miatt, akik — töb-
bek közt — egy tehetős pozsonyi zsidót Szentgyörgy és Pozsony között
elfogtak és elhurcoltak.*

„Item nunc in adventu Vestre Maiestatis predones receperunt nobis
inter civitatem et S. Georgium videlicet et in stra(ta) libera sex equos,
similiter et Judeus unus Vestre Serenitatis de potioribus inter ipsam
civitatem et S. Georgium in strata libera captus per quosdam et vias
deductus fore dinoscitur.”

OL. DL. 47863. Fogalmazvány.

34.

*1385. április 25. Vasvár. Mihály vasvári prépost Erzsébet királynénak
jelenti, hogy Miklós fia Miklós „condam pictoris hominis” magszakadása
folytán a koronára háramlott sopronvármegyei Meggyesen (Medvus) levő*

ingatlanok egyik része a soproni polgároknak 200 talentum fehér dénárért, a másik része pedig „apud manus Judeorum de dicto Suprunio” 197 font dénárért van bérbe adva.

Házi: i. m. I/1. k. 205—206.

35.

1385. június 2. Kivonat Zágráb város „Libri citationum et sententiarum”-ából.

„Item causa Judei contra Nigromantem ad primum iudicium post suum adventum est prorogata.”

Tkalčič: i. m. V. 236.

36.

1387. november 29. Kivonat Zágráb város „Libri citationum et sententiarum”-ából.

„Item Judeus contra Mathiam primo citatus non comparuit”.
Es év nélkül, valószínűleg 1388. március 3. (feria tertia post Dominicam Oculi):

„Item Judeus contra Mathiam secundo citatus non comparuit.”

Tkalčič: i. m. V. 283. és 354.

37.

1388. április 28. Brünn. Jost morva őrgróf Pozsony város tanácsának meghagyja, hogy „das haws etzwenn Merchels des iuden zu Prespurg” Tamás apothecariusnak adományozván, őt — átadván neki a házat — ennek birtokában őrizték meg.

Zsigmondkori oklevéltár, Bp. 1951. I. 520.

38.

1389—1415. Magyarországi zsidók nevei a bécsi Scheffstrasse zsidó könyvében.

Räblein (Rablein, Rebbelein) jüd, Händleins sunn von Ödenburkch (1403—1415), Rösel (Rosel, Roeslein, Rosslein) von Tirna (1389—1396).

Goldmann, A.: Das Judenbuch der Scheffstrasse zu Wien (1389—1420). Wien, 1908.

1390. december 1. Buda. Turnovojai Márton (fia) János közjegyzői oklevele, melyben Gergely budai Mária Magdolna és Miklós a budai boldogságos szűz Mária egyházak plébánosai közt folyó viszályban a két plébánia területét pontosan körülírva meghatározzák; Gergely szerint az ő plébániájának határa többek között: „Villa Logoth et Tothfalu, item platea Judeorum et a sancto Johanne usque ad curiam regis fuit similiter de dicta parochia sancte Marie Magdalene.”

Fejér: Cod. Dipl. T. X/1. 624. l.

1393. május 9. Vasvár. Kanizsai Miklós tárnokmester jelenti Zsigmond királynak, hogy midőn a vasvári Zsidóföldén a káptalan bizonyos ingatlanának határait meg akarta állapítani, a vasvári polgárok bizonyos terület részt „quendam locum sepulture Judeorum ad dictam possessionem Sydofeulde vocatam pertinere asserentes demonstrassent dominis proposito et capitulo contrarium referentibus”.

Zsigmondkori oklevéltár. I. 2923.

1394. május 17. Buda. Zsigmond király Pozsony város tanácsának meghagyja, hogy azt a vámszedőt, akit a nagyszombati zsidók panaszára le tartóztattak, bocsássák megfelelő kezesség mellett szabadon, azzal az utasítással, hogy mind a vámos, mind a másik fél 15-öd napra előtte megjelenjék, hogy ezen ügyben igazságot szolgáltasson.

Zsigmondkori oklev. I. 3432.

1394. október 8. Esztergom. János esztergomi érsek előtt Kanizsai Miklós tárnokmester és Bereck mester, az esztergomi Corpus Christi kápolna rectora házakat cserélnek. Nevezetesen Kanizsai „quendam domum sitam in platea Budensi” Berecknek, illetve kápolnájának adományoz, viszont Bereck „quendam domum ad ipsam capellam pertinentem, sitam in platea Judeorum in Buda versus vineas, cui ab una latere domus reverendissimi patris domini episcopi Zagrabiensis, a parte vero portas Judeorum domus quedam Achus bani sitae sunt”, a Kanizsaiaknak adományozza.

Esztergomi káptalan magánlevéltára: lad. 72. fasc. 1. n. 2. — Fejér: Cod. Dipl. T. X/2. 207—209.

43.

1397. augusztus 16. „Czwr Weissenkirchen”. Zsigmond király Eberhard egri választott püspök és mások jelenlétében a Wolffurti Ulrik és a nagyszombati polgárok közt fennforgó viszályok tárgyában ítéletet mond.

„Item clagten sy, das er (ti. Wolffurt) gewert hat in sein gepit cristen vnd juden wein czuchauffen vnd ander ding etc; doruber das sol er furbas nicht mer tun.”

Zsigmondkori oklev. I. 4934.

44.

1397. szeptember 8. (Pozsony) Rauhenwörter Ulrik pozsonyi bíró és a város közönsége elismerik, hogy ők Wolfstaler Miklósnak és feleségének 300 magyar forinttal tartoznak s a nevezettek fölhívására az év végén kötelesek a pénzt visszafizetni, s ha ezt meg nem tennék, a hitelezők jogosultak káruk erejéig kereszténytől vagy zsidótól kölcsönt felvenni.

Zsigmondkori oklev. I. 4959.

45.

1398. augusztus 21. Magyarországi zsidó, mint bécsi háztulajdonos, a belvárosi Zsidó utcában.

„1398. proxima feria quarta ante Bartholomei. Hannko der underchewfl und Jacob Vnger sein vetter, Mosschens sun des Vnger, die Juden, haben geben nütz und gewer von der patstuben genant die Rören, die von den erbern geystleichen herren von dem Dewtschenhaws von er an die Juden komen ist und die nu die vrogenanten Hannko der underchäwfl und Jacob der Vnger die Juden innhabent, sicut litera sonat. Ex iussu ducis et consulum civitatis Wiene. Summa 10 phenning und 5 solidi.”

Quellen zur Geschichte der Stadt Wien. III. 2, n. 2320. Közölve: Schwarz, I.: Das Wiener Ghetto seine Häuser und seine Bewohner. Wien—Leipzig, 1909. 104.

46.

1400. december 10. (Pozsony). A pozsonyi káptalan előtt Monostor-i Berzethe (dictus) Miklós mester és felesége: Anna, néhai Jacus pozsonyi bíró leánya eltiltják Juncher (dictus) Péter és Hensilinus pozsonyi polgárokat a Nemethet, Seldorf és Plumau birtokokon levő részeik eladásától és el-

zálogosításától, János esztergomi érseket, comites Thomam et Petrum filios Petri de Sancto Georgyo, Georgium sartorem de Januk, Ffaristar-i Ffarkasius fia Adámot, iudicem et iuratos ac universos cives et hospites pretacte civitatis Psoniensis, valamint sanctimoniales de Veteri Buda azok átvételétől, használatától és a beiktatástól, továbbá a város határain belül s bárhol másutt fekvő valamennyi birtoknak, amelyek Jacus bíróról szállottak rájuk és amelyeket a zsidóktól váltottak vissza, használatától és megszerzésétől.

Zsigmondkori oklevéltár II. 696.

47.

XIV. század második fele. A pozsonyi polgárok Merichlein zsidótól, „Velchleins des juden enenkchel von Chrems, zu den zeitn gesezzn zu Prespurch” 6 font dénárt vesznek kölcsön.

Házi: i. m. II/1. 141. Ugyanitt a 140—141. lapon van egy töredékes bejegyzés, mely szerint 1374. augusztus 10-én Chlaendel soproni polgár és felesége Izsák zsidó fiaitól, Smerleintől és Everleintől 37 font dénárt vesznek kölcsön.

48.

XIV. század. *Tractatus contra Judeos* című kézirat, mely így kezdődik:

„Domino honesto clarissimo secundum egypti(?) viro Petrus ultimus monachorum servus perpetuam caritatem in Christo. Dilectissime deprecatoria nobis verba per fratrem nostrum Leonem nuper misisti quatenus tibi adscriberem, quo sepe decertantium tecum iudeorum rationabilibus argumentis obstruere et de Christo ad controversiam venientes evidentissimis posses sacre scripture testimoniis superare.”

A pozsonyi káptalan kéziratai között, Beszédék és Értekezések című XIV. századi codexben, a 135—141. lapokon. A codex jelzete n. 107. — Knauz: A pozsonyi káptalan kéziratai. Esztergom, 1870. 214.

49.

É. n. (XV. sz. eleje) Haebel Lempach-i zsidó Graf Peter dacz Sand Jöri-gen-hez. Hofer-nek soha életében nem tartozott. Ez azt állítja, hogy Prespuerch-ban lett volna adósává, azonban ő in Österreich lakik, in Vngern pedig semmije sincs, ami elvehető volna. Schuellen mir die puerger gelten den brief, han ich hie im land vnd wer sein trew wil behalten, der

muez sein brief von mir lösen. Ilyen levél, amelyet kapott tőle, sok jött már ide a herceghez, a marchschalich-hoz, a polgármesterhez a királytól, a nádortól és a Prespuerch-i polgároktól. Ezekre egyformán válaszoltak, Nem igaz, hogy (Hofer) felszólította a megjelenésre, mert akkor el is ment volna. Azonban korábban igazságtalanság történt vele in ewrs prueder Graf Thomans gelait, mivel ágyában meg akarták gyilkolni s csak egy szolgán múltott, Wie layd ez ewrem prueder wer gewesen, ha meg nem menekül. Vnd wizzt auch, daz mein herr der herczog seinen rat gesant hat zue meinem herrn dem chvenig vmb die sach, ez a tanácsos an ewerm prueder heren Graf Thoman a királytól levelet hozott, amelyet máig sem bontottak fel. Ugyancsak testvére a minap, Sz. Máté napján (szept. 21.) levelet küldött, amelyben biztosította, legyen türelemmel, mert elégtételt fog neki adni. Mivel másokra nem hagyatkozhat, így is fog tenni.

Zsigmondkori oklevéltár II. 789.

50.

1401. június 14. Erhart Steyrer és Hainrich kramer Ödenburkch-i polgárok elismerik, hogy Hermann von Haymbach purger ze Kölln an dem Reyn-nak 462 gueter vngarischer guldein-nel tartoznak vmb gwant s kötelezik magukat, hogy az összeget két egyenlő részletben a legközelebbi Sz. Egyed napon (szept. 1.) és Sz. Katalin-napon (nov. 25.) megfizetik. Mulasztásuk esetére felhatalmazzák a hitelezőt, hogy kárát, amelyet kereszténynél vagy zsidónál való kölcsönvétellel szenved, megvehesse rajtuk, a tőke és kamatok biztosítására lekötik in dem lannde ze Vngern vagy bárhol másutt lévő minden ingó és ingatlan vagyonukat, amelyből die landesfürsten oder wer iren gewalt hat, idézés és perbeli panasz nélkül zálogot kötelesek nekik adni. Mivel nincs saját pecsétjük, az oklevelet mit insigiln Fridreichs des Dietrams vnd Petreins des Strangen baid purger ze Wienn erősítettik meg.

Zsigmondkori oklevéltár II. 1123.

51.

1401. július 25. Nagyfalu. Baranya megye előtt panaszt tett a pécsváradi apát, hogy Negven-i birtokán hatalmaskodtak. Ezek közt említi „Nicolaus Sydo” kachfalua-i jobbágyot.

OL. DI. 87.683. (Esterházy levéltár.)

52.

1402. augusztus 11. Pozsony. A pozsonyi káptalan előtt Wenchezlaus filius Adam civis Poseniensis tanúsítja, hogy hat év előtt Mária Magdolna ünnepe (júl. 22.) körül jelenlétében Monostor-i Berzethe (dictus) Miklós mester és felesége: Anna occasione impignorationis possessionis Selbendorff Judeo Bolff dicto de Hamburga a 40 aranyforintot megfizették.

Zsigmondkori oklevéltár II. 1829.

53.

1402. augusztus 23. Drawzpürckh István és Tompekch János oklevele, melyben szó van Izsákról,

„Eysakch dem Juden Aförleins sun”, aki tehát Aförlein fia.

Eredetije, mely eddig még nem kerül elő, a Batthyány levéltárban volt.

54.

1403. szeptember 13. Kivonat Stichenwinckel István soproni polgár végrendeletéből:

„Darnach schaff ich vnd mach. daz dy vorgenant erbern, weysen von meynen hab gelten vnd auzrichten sullen, alls daz ich ze gelten beleib hincz kristen oder hincz juden. Zu dem ersten sol ich gelten Eysacken dem juden, Efferleins dez juden sün, in der Newenstat hundert phunt vnd sechs phunt alls Wyenner phenning, darvmb er meyn versigelten briff hat. Item besunder sol ich dem vorgenanten juden gelten czechen phunt Wiener phenning, damit er mich gevordert hat ze meynen weyngarten. Item so sol ich gelten demselbigen juden III. libr. den. Wiener. Item so hat der vorgenant jude meynn versigelten briff ynne, der da lawt hundert phunt vnd newenszig phunt Wiener phenning vnd demselbigen briff hab ich von ym gelöst vnd auzgericht, so daz ich ym daran nichts ze gelten beleib. Auch sol ich gelten Nezlein dem juden ze Odenburg XII. talentum Wiener phenning von Weynnachten, davon ich im all wochen ze gesuch geben sol von jedem phunt II. den.”

Házi: i. m. II/1. 147.

1403. november 23. (Sopron.) Wenczlaw Trybel Ódenburg-i polgár és felesége: Anna elismerik, hogy Herman vom Haynbach purger cze Koln am Reynn-nak vmb gewant Magyarországon forgalomban lévő 181 jó arany forinttal tartoznak, amit már régen meg kellett volna fizetniök, mivel azonban őket groz not geirret hat, alz vnfryd, rawb vnd chrieg in dem land ze Vngern, kérésükre halasztást kaptak. Követelésének fedezetéül zálogba adják neki tehermentes és szabad házukat ze Ódenburg gelegen in der stat, dez nachpawr ist Czekeles Peter s ugyanilyen negyed szőlejükét ym Czarhalben gelegen, melynek szomszédja Steffel Eybon, felhatalmazzák, hogy azokat, ha pénzére tovább nem várhatna, kereszténynek vagy zsidónak bármikor eladhassa vagy elzálogosíthassa s ily módon a tőke, valamint kárai megtérülését biztosítsa, még fennmaradó tartozásuk fedezetéül pedig lekötik ynnerlands oder auzzerlands lévő minden ingó és ingatlan vagyonukat, amely bárhol szabadon lefoglalható. Trybel, mivel nincs saját pecsétje, felkérte dy erbarn weyssen heren Thoman Thurnhoffer dy czeit statrichter in Odenburg vnd heren Nicklasen hindrem closter dy czeit dez ratts ainer dasselbs, hogy pecsétjükkel erősítsék meg az oklevelet.

Zsigmondkori oklev. II. 2802.

E. n. (1403) Pozsony. Prespurch város tanácsa előtt Fridel tuechscherrar elismeri, hogy Niclasen dem Huendler 23 arany forinttal, Petrein dem List Prespurchban forgalomban lévő 16 font phenning-gel, Hansen dem Lahwtel pedig 6 fonttal tartozik, kötelezi magát, hogy tartozásait böjtközépkor (1404. márc. 5.) megfizeti, zálogul lekötí zu nechst des Judenhoff vnd zu nechst Hansen Sachsenfeld haus fekvő házát.

Zsigmondkori oklev. II. 2881.

1404. február 27. Bécs. Hanns Schaech (Schaechel) von Pechlarn mitpurger ze Sand Marein in der Schuet elismeri, hogy Hermann vom Haymbach purger ze Choellen an dem Reyn-nak vmb gewant 51 új jó magyar forinttal tartozik s kötelezi magát, hogy az összeget két részletben, mégpedig 20 forintot a legközelebbi Sz. György napon (ápr. 24.), 31 forintot Sz. Egyed napon (szept. 1.) megfizeti. Mulasztása esetére felhatalmazza a hitelezőt, hogy kárát, amelyet kereszténynél vagy zsidónál való kölcsönvétellel szenved, megvehesse rajta...

Zsigmondkori oklev. II. 3016.

1404. *Kivonat Mager Mendel soproni polgár feleségének végrendeletéből.*

Többek közt meghagyja, hogy Kürcz István: „Sol er vor mich gelten auff Sand Larenzen tag schirestchumftig der Leserynn der judynn.”

Házi: i. m. II/1. kötet, 149. l.

1405. *január 24. (Sopron.)* Erhart Steyrer Odenburg-i polgár és felesége, Margret elismerik, hogy Herman von Haymbach purger cze Kollen am Rein-nak már rég óta esedékes 200 pfunt Wiener pfenning-gel tartoznak s adósságuk fedezetül elzálogosítják neki . . . tehermentes és szabad szöleiket . . . Felhatalmazzák, hogy a szőlőket, ha pénzére tovább nem várhatna, kereszténynek vagy zsidónak bármikor eladhassa vagy elzálogosíthassa . . .

Zsigmondkori oklev. II. 3620.

1406. *április 16. Zsigmond király, miután a néhai Erzsébet és Mária királynék, továbbá a saját elveszett, illetve eltört pecsétei alatt kiadott és ingatlanokról szóló oklevelek bizonyos határidőn belül az új nagyobb királyi pecséttel való megerősítés végett bemutatandók, ennél fogva néhai Garai Miklós nádor fia, ugyancsak Miklós nádor a maga és fivére, János mester nevében bemutatván Zsigmond királynak 1393 július 24-én Budán kelt oklevelét (lásd M. Zs. O. I. 106—107 l.), melyben a nevezetteknek megengedi, hogy Német-, Cseh- és más országokból a vasvármegyei Kőszegre zsidókat telepíthetnek. Ezen intézkedést a király helyben hagyja és az új kettős királyi pecsét alatt megerősítve újra kiadja.*

OL. Dl. 7883. Zsigmondkori oklev. I. 3024. sz. alapján; a M. Zs. O. I. 107. lapon „*iuxta eorum ritum*” helyett „*iuxta regni nostri ritum*” és „*iudices Iudeorum*” helyett „*iudices nobilium*” olvasandó.

1407. *május 5. A váradi káptalan előtt Monak-i Sándor fia Tamás mester nevében megjelent „Valentinus dictus Sydo de Gaborian”.*

OL. Dl. 9310.

1408. okt. 11. *Szentpéter (in Zenthpeter, f. V. p. Dyonisii). Kozard-i János mester, Gara-i Miklós nádornak borsódmegyei alispánja s a szolgabírák előtt Kaza-i Kakas (dictus) János mester tiltakozik az ellen, hogy Paztoh-i Domonkos fia János fia Jakab, miután quedam vagy a sua possisset ad quendam Judeum utputa iobagionem ipsius magistri Johannis in dicta Paztoh commorantem, a zsidó házára törve eandem fregisset et dicta vagy a sine satisfactione, vagiorum penitus excipiendo assportasset, insuper oves ipsius Judei abduci et afferi fecisset et percomedisset.*

Papíron, zárlatán három gyűrűspecsét töredékével. Dl. 89663. Radvánszky cs. sajkókazai lt. Zsigmondkori oklev. II. 2. 6364.

1408. *Bejegyzés Sopron város jegyzőkönyvébe, egy zsidónak a plébánián való kirablásáról.*

„Item Kalusch sun, Anderel vnd Michel Paff, Walent schweler, dye habent ein juden in den pharhoff czogen vnd habent in genött vmb gütt in anno octavo.”

Házi: i. m. II/1, kötet, 15. l.

1409. november 23. *Tata. Zsigmond király — Stibor erdélyi vajda kérésére — Cramfogol Jakabnak adja az elhunyt Neschel soproni zsidó minden ingó és ingatlan vagyonát.*

Nos Sigismundus Dei gratia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Marchioque Brandenburgensis etc. Sacri Romani Imperii generalis vicarius, Regnique Bohemie gubernator. Notum facimus universis, presentibus et futuris, virtute et vigore presentium literarum nostrarum dedimus, donavimus nobilis domini Stibori waywode nostri Transilvanensis familiari suo, Jacobo dicto Cramfogol pro fidelibus servitiis eiusdem Jacobi nostre Maiestati variis et quampluries exhibitis et impensis, portiones possessionarias ac universa bona, hereditates et hereditaria, mobilia et immobilia, vineas, domos, molendina, pomaria Neschlini Judei de Sopronio uxoris, filiorum et heredum eiusdem iam, ut dicitur, fuissent defuncti in dicta civitate Soproniensi et in Comitatu

eiusdem habite ac ubicunque et in quibuscunque villis, possessionibus nobilium vel quorumcunque status hominum in regno nostro reperire et invenire poterunt, que scilicet portiones possessionarie et bona hereditario, empticio, impignorationalium et sub quacunque forma verborum vel cuiuscunque nominis vocabulo vocitata fuerint, que pridem ad predictum Judeum Neschel, uxores, filios et heredes suos pertinere dinoscebantur, nostreque collationi spectantia predicto Jacobo Cranfogol suisque heredibus heredumque suorum successoribus libere et sine omni exactione datii, dedimus et contulimus iure perpetuo et irrevocabiliter possidenda, tenenda et habenda ac per ipsum vel per suos successores in processu temporis, quibuscunque maluerunt vendenda, obliganda aut in suos proprios quomodolibet ad libitum eiusdem Jacobi et suorum heredum convertenda et disponenda, volentes eundem et suos heredes in premissis portionibus possessionariis et bonis firmiter inviolabiliter contra quosvis impetitores auctoritate nostra regia conservare, et defensare volumus etiam eundem et suos successores ab omni iurisdictione in eisdem possessionibus bonis, habere exemptum et exemptos, sed tantum omnino iudicio nostre Maiestatis reservatos. Si vero aliquae litere post emanationem presentium super premissis portionibus possessionariis et bonis in preiudicium et in contrarium harum literarum nostrarum emanarentur, omnes tales literas presentium serie vanas, cassas, viribusque carituras committere volumus et habere, etiam quocunque temporis in processu premissas portiones possessionarias et quevis bona predicto modo premissis ipsi Jacobo per nos donatas et collata venditioni exponere niterentur vel obligari contingerent, extunc eosdem emptores aut pro pignore habere volentes similibus libertatibus prout ipsum Jacobum et suos successores habere volentes promittimus et conservare. In cuius rei testimonium presentes literas eidem Jacobo sub secreto sigillo nostre Maiestatis duximus concedendas. Datum in Thata, sabbato proximo ante festum beate Katherine virginis et martiris. Anno Domini Millesimo CCCmo nono.

Széchenyi Könyvtár, Fol. Hung. 3608/3. 64—65. Eredeti je a répcelaki Kistaludy levéltárban volt, hártján.

Ezt az oklevelet, mely eredetileg német nyelven készült, a vasvári káptalan 1409. dec. 19-én Stibor vajda kérésére „premissas literas theutonicales modo premissis iuxta explicationem et pronuntiaturam annotati Pauli Literati de ipso ydyomathe theutonicali in ydyoma latinali converti et transmutari ac de verbo ad verbum rescribi sigilloque nostro consignari facientes . . . duximus concedendas”.

Ezen oklevélről lásd Zsigmondkori oklev. II. 2. 7198, és 7229. sz. a. regesztákat.

65.

1410. *Kivonat Piberauer János soproni polgár számadásából:*

„Item V tal. et LXXX den. vmb II ochsen, dye man dem reichen juden in der Nevnstat geschant hat.”

Házi: i. m. II/2. 301.

66.

1410—1415. *Kivonat Harkai Péter soproni polgár tartozásainak jegyzékéből:*

„Item dem Hendlein dem juden auch fwr sy gegeben XIII tal. vnd III tal. fur gesuch.”

Házi: i. m. II/1. 153.

67.

1412. május 6. *Eislein zsidó (von mir Eyslein dem Juden) levele Sopron város tanácsához. Értesíti, hogy a neki járó pénz átvételére Cholpüchler Jakobot vagy ügynökét (anwalt) küldi és kéri, hogy a pénzt nyugta ellenében ennek adják át.*

Házi: i. m. I/2. 55.

68.

1413. január 30. *(Kőszeg). Kőszeg város tanácsa a Marichprack Miklós és Baruch zsidó (Baroch dem juden) közt folyó pert, mivel ítéletükkel Baruch nem volt megelégedve, Sopron város tanácsához mint törvényszékhez teszik át. A kőszegi tanács a peráttétel okát röviden meg is indokolja.*

Házi: i. m. I/2. 65—66.

69.

1413. július 25. *Bécs. Sopronból való Händlein zsidó kölcsönt folyósít egy bécsi házra.*

„Niclas Märher, Margret sein hawsfraw habent versaczzt ir haws und waz darczu gehoeret, gelegen vor Schottentor ze Wienn auf der Newnburgerstrazz mit nuczz mit (all), uber daz das vor darauf ver-

schriben stet, fur 2 pfundt und 80 den. Wiener munzz Händlein dem juden von Oedenburckh ze richten auf sand Merten tag, der nw schirist kumpt; furbaz get auf daz phunt ze gesuch all wochen 3 Wiener den. Scriptum in die Jacobi apostoli anno etc. 413-mo. Item und (daz) die geltschuld alz ez geschriben stet in dem judenpuch ain geltschuld ist.

Bécsi városi levéltár. Satzbuch des Schottenstiftes. Grundbuch 471. fol. 104. Közölve: Goldman, A.: Das verschollene Wiener Judenbuch (1372—1420). Wien, 1936. 12—13.

70.

1417. szeptember 15. Sopron. Wolf bécsi zsidó (ich Wolff der jud, gesetzten zü Wienn) Balfon a Rayfal nevű dülöben lévő fél szölejét Fuchs Lénárd soproni plébánosnak eladja 72 font dénárért.

Házi: i. m. 1/2. 130—131.

71.

1418. május 23. Bécsújhely. Veyrtager Péter bécsújhelyi bíró „vnd yeczund verweser des judengerichts daselbst“ levele Schadendorf Máté soproni városbíróhoz, melyben kéri, hogy Prüschinckh Henrik soproni polgárnál hasson oda, hogy a Jüdel zsidónak (Jüdel jud) járó tartozását fizesse meg (daz er den juden peczal vnd vnclaghafft mach).

Házi: i. m. 1/2. 143.

72.

1419. február 6. Pozsony. Zsigmond király elismeri, hogy megbízásából Kanizsai István több adósságot kifizetett, többek közt 1000 arany forintot kamataival együtt bizonyos zsidóknak.

„Nos Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, Hungarie, Dalmatie, Croacie etc. Rex. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis. Quod Nos magnificum Stephanum de Kanisa, pridem nostre Maiestatis magistrum Janitorum, fidelem nostrum dilectum ratione mille florenorum auri puri Hungaricalium nomine et de mandato nostris nuper in civitate Wyennensi Illustri principi duci Lodowico de Brega avunculo nostro carissimo, necnon ratione quadraginta octo florenorum auri puri Hungaricalis, quos idem Stephanus de Kanisa quibusdam Judeis prextu premissorum mille

florenorum ab eisdem Judeis per eundem Stephanum, mutuo ad usuram acceptorum pro usura solvit. Item ratione mille centum et quinquaginta florenorum puri auri similiter Hungaricalium, quos prefatus Stephanus de Kanisa reverendo in Christo patri domino Georgio Episcopo Pataviensi etc. devoto nostro et dilecto pro debitorum quorundam, que Illustris Princeps dux Zwydergal avunculus noster pridem in civitate Pataviensi contraxit solutione, similiter de nostro regio mandato de proventibus Archiepiscopatus Strigoniensis per eundem Stephanum de Kanisa anno in proximo preterito levatorum et perceptorum persolvit et assignavit, quittum et solutum reddimus et expeditum, vigore et testimonio harum nostrarum presentium literarum. Datum in nostra civitate Poseniensi, in festo B. Dorothee virginis et martiris. Anno Domini Millesimo quadringentesimo decimo nono, Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXXII. Romanorum vere nono. (Et ultra predicta solvit idem ad mille centum et quinquaginta florenos auri superaddendo sex aurum per me B. prepositum.)

Per me B. prepositum Albensem.

OL. Dl. 10 771. A zárójelben levő szöveg a prépost sajátkezű hozzátoldása.

73.

1419. *Ujhely város bizonyítja, hogy néhai „Lucasius dictus Zydo” végrendeletében földet hagyott claustro B. Egidy confessoris.*

OL. Dl. 10 872.

74.

1420. január 14. *Leleszi oklevélben Ganyafalván (Máramaros megyében) említik: „latus cuiusdam Alpis Zydohawasa”.*

OL. Dl. 62 236.

75.

1422. március 28. (Pozsony). *Pozsony város tanácsa felkéri Sopron város tanácsát, hogy Ysserl Lajtamenti Bruckban lakó zsidó fivérének és meghatalmazottjának (Ysserl dem juden van Bruck an der Leytha, ettwan sein brueder mit follen gewalt Teckleyn) Müschel soproni zsidó kérelmére követeléseit behajtásában legyenek segítségére, mert a király kegye folytán a behajtott pénz fele őket illeti.*

Házi: i. m. I/2. 218.

76.

1422. augusztus 26. Buda. Bakony (Backan) György budai várnagy és vicezsidóbíró (Pürckgroff in der vesten zu Offen, vnter-judenrichter zu Hunger im landt) levele Sopron város tanácsához, melyben meghagyja, hogy a nádor rendelkezése értelmében a soproni zsidót (den Smarlein, den juden, gesessen zu Odenburg) Smerleint, házában és javaiban a király megérkezéséig védelmezzék meg.

Házi: i. m. I/2. 224—225.

77.

1423. február 14. Bécsújhely. Raussenbrucker Miklós bécsújhelyi bíró és zsidóbíró (Statrichter vnd judenrichter in der Neunstat) levele Sopron város tanácsához. Kéri, hogy Hetschel zsidó (Hetschel jud hie in der Neunstat) követelését Maurer Mihály soproni polgáron hajtsa be.

Házi: i. m. I/2. 242—243. — 1423. június 3-án Bécsújhelyen kelt levelében Raussenbrucker fenti kérését megismétli. U. ott I/2. 246—247.

78.

1423. július 15. (Pozsony). A pozsonyi káptalan előtt Rachcha és Bazini Gróf György megosztoznak Sempthe vára és tartozékain, de — többek közt —

„balneum ipsis partibus in communi taliter reliquissent, quod proventus eisdem Judeis et balneo providendum, inter se bimembriter dividere debentur . . .”

OL. DL. 11 332. A budai káptalan 1423. április 11-iki átiratában.

79.

1424. november 17. Nyitra. A nádor congregatiót tart Nyitra megyében és egyebek közt Simon galgóci zsidót is levelesíti:

„. . . Nicolaum dictum Berench, paratorem falsarum denariorum ignobilem . . . Symonem Judeum in Galgoch residentem, filiorum Ladislai bani hospitem, furum et latronum . . . Andream Literatum de Iwanka-

falua, post uxorem suam nobilem, emanatorem falsarum literarum et falsorum sigillorum conservatorem et sculptorem . . . pro publicis malefactoribus et nocivis hominibus nobis in eorum regesto assignaverunt . . .”

OL. Dl. 72 620. Simonyi-család levéltára.

80.

1425. szeptember 20. Sopron. Sopron város közönségének adóslevele 200 magyar forintról Merklein fia József Bécsújhelyen lakó zsidó (Josephen dem juden, Merchleins des juden von Zell, ycz gesessen in der Neunstat) részére.

Házi: i. m. I/2. 277—278.

81.

1426. április 11. Sopron. József bécsújhelyi zsidó (ich Joseph der Jud, Merchleins des juden sun von Zell, ycz in der Neunstat gesessen) a soproni tanácsot, illetve a város közönségét 450 arany forint lefizetéséről nyugtatja, melyet Gelusch Péter (die zeit des rats vnd judenrichter zü Odenburg) soproni zsidóbíró a nyugtára nyomott pecsétjével megerősít.

A nyugta alján héber betűs aláírás,

יִסְחָ בֶּר מֵרְדְּכַי ז"ל

melynek fordítása: József a boldogemlékű Mordechai fia.

Házi: i. m. I/2. 302.

82.

1426. november 10. Lipppa. Zsigmond király tudomásul véve, hogy a német birodalomban lakó zsidók közt sok rendetlenség és tisztességtelenség uralkodik, mivel ő maga (magyar) királyságában lévő dolgai miatt ezen ügygel nem foglalkozhat, meghagyja tehát a landshuti, most pedig Konstanzban lakó Haym zsidónak, hogy nevében a birodalom és a német tartományokban lakó zsidók fölé három mestert tegyen, akik a Német birodalombeli zsidókat a császári jog szerint rendben tartásák, s akiknek a zsidók mindenben engedelmesskedni tartoznak.

„Wir Sigismund etc. Bekennen etc. Wann mir eigentlich vnderweist sein, das vil vnordnung vnd vnredikeit vnder der Judigheit in den heiligen Riche gesessen vnd wonhaftigen ersten vnd sein, damit sy vns

vnd dem Rich in manchen buss felle vnd pene verfallen vnd kommen sein, vnd grosse Straffung vnd bessrung verdienet haben vnd sint damal wir mit andern grossen der heiligen Cristenheit vnd vnser Kunigreich Sachen beladen sein, das wir solicher sachen nicht vszgewarten mogen, vnd dorumb das vnser vnd des Richs Camer dadurch nicht geschwecht weren, so haben wir mit wolbedachten Mute, guten Rat vnd rechten wissen Haym Juden von Lantzhut zu Costenz wonhaftig bevolhen, vnd ganczen gewalt gegeben, das er an vnser Stat in den heiligen Rich vnd in deutschen Landen drey meister vber die Judischeit seczen solle vnd möge, nemblich meister Nassen zu Eger, meister Jacob zu Mencz vnd meister Johann zu Camerach gesessen vnd wonhaftig; die alle Judischeit in dem heiligen Richs zu vnser gehorsamkeit halden vnd wissen, vnd sy in ordnung vnd redlikeit bringen sollen, nach solcher Ordnung als die in den heiligen keiserlichen rechte vasgesetzt vnd begriffen ist; vnd wir gebieten auch dorumb allen vnd iglichen Juden vnd Judinnen in den heiligen Reiche gesessen vnd wonhaffftigen ernstlich vnd vestilich mit disem brief bey vnsern vnd des Richs banne vnd achte, das sy den vorgeannten meistern dreyen in allen Sachen die Judischeit vnd vnser vnd des Richs recht antreffen, gehorsam, gefolig vnd gewertig sein, vnd sich dawider nicht setzen, als lieb in sei vnser vnd des Richs swere vngnad zu vermeiden, Mit Vrkund etc. Geben zu der Lippa, am Sonntag vor sant Martenstag.

Magyar Nemzeti Múzeum, Széchenyi Könyvtár, Quart. Lat. n. 2345. n. 4261. Wenzel Gusztáv oklevélmásolatai között. Az oklevél registáját közli Altmann, W.: Die Urkunden Kaiser Sigmunds. II. n. 6799. Teljes szövege megjelent a Nationalarchiv Wien. Reichsregistraturbuch H. Bl. 134. alapján Zeitschrift für die Geschichte der Juden in Deutschland. V. évf. 158.

83.

1427. *Kivonat Ernst Konrád soproni városi jegyző számadásaiból:*

„Item dem Hutter fur sein gab IX florenos, die Josephen dem Juden an seiner geltschuld abgegangen sind . . . Von erst Mosche dem juden anstat Joseps des juden an desselben Josephs geltschuld III. c. XX fl. LX wiener den., patet per quittacionem . . . Item von dem Muschlein juden, Josephs des juden aydem, hab ich müessen nemen von des Kynasts wegen XIII $\frac{1}{2}$ tal. winner den. für XVIII florenis per VI sol. (das) darumb, das er ze dem lesten auch ettlich gulden zu VI. sol. genommen hat XXXVI den., die sind der stat verloren. . . Item dem Aufhart juden XII sol. auf iren pogn(?) an silbergurtl mit XIII spangn, ein zwai par gesperr III rigel.“

Házi: i. m. II/2. 360, 361, 362 és 370.

1427—1428. *Kivonat Schadendorf Tamás számadáskönyvéből:*

„Item Chophel jüd hat mir geben XXXI florenos aureos von Larencz Eybans wegen . . . Item so hab ich geben Josephen dem jüden von Newnkirchen VIII c vnd XXX florenos, darumb hab wir, ich vnd der Ernst statschreiber drey brief bracht . . . Item Josephen dem juden habent mein herren geschantk fisch fur LX den. wiener. Factum an freitag vor Letare (március 28.) . . . Item zwain von Prespürck, die mit dem judenpüch sind hie gebesen von Hilka Lasslab vnd seins bruder wegen, habent mein herrn geschantk V halb virdig wein per VIII. den. vnd III halb hwerigs wein per III. den., facit XVII. den. weis gelt. Actum am montag nach Judica (április 7.) . . . Item Josephen dem jüden habent mein herrn geschantk fisch für 1 guldein. Factum an freitag nach Pangracy (május 16.) . . . Item Josephen dem juden habent mein herren geschantk fisch für LXXI den. wiener. Factum phincztag nach Phingsten. (június 12.) . . . Item Thoman von Schadndorf vnd der Ernst statschreiber habent verczert zü Josephen dem juden in die Neunstat vnd gen Newnkirchen 1 florenum vnd XVI. den. wiener von der dreyr brief wegen, die sy von dem Josephen juden bracht habent. Factum an freitag uor Sixti (augusztus 1.) . . . Item Josephen dem juden vnd seim aydem habent mein herren geschantk II ochsen für IIII tal. vnd II den. wiener. Factum in die Elisabeth (november 19.).

Házi: i. m. II/2. 372, 374, 375, 376, 378, 380, 381 és 385.

1429. november 10. *Bécsújhely. Zech János bécsújhelyi zsidóbiró (Judenrichter in der Neunstat) Sopron város tanácsát felkéri, hogy Schwärzl zsidót a Waldner Miklós soproni polgártól járó adósság behajtásában támogassák. Bizonyítékul idézi „Wie es in dem judenpüch geschriben stet: Item Niklas Waldner zu Stinkchenprün tenetur XII. sol. d. auf Sand Jorigen tag im fumf vnd zwanzigisten iar.“*

Házi: i. m. I/2. 417.

1429. *Kivonat a soproni polgárok bortized jegyzékéből:*

„Ibidem Kophel jud VI. urn.“

Házi: i. m. II/2. 409.

87.

1433. *Kivonat Schadendorffer Tamás soproni polgármester számadás-könyvéből:*

„Item von Chophlein dem juden hab ich gelost ain brief vmb X rat gülden, der inngehalten hat LXXXV gulden, die er mein hern hat gelihen zü der stät nottürfft.“

Házi: i. m. II/3. 16—17.

88.

1434. *augusztus 16. Fendel György soproni tanácsstag és zsidóbíró előtt (Jorig Phendel dizeit des rats vnd judenrichter zu Odenburg) két soproni polgár bevallja, hogy Swingenbogen Miklós „der tuchbraitter der benanten Henndl, der judynn“ mennyi pénzzel tartozik.*

Házi: i. m. II/3. 82.

89.

1434. *december 10. Bécsújhely. József bécsújhelyi zsidó felkéri Sopron város tanácsát, hogy Sundel zsidót, aki a kétszeri idézésre a tanács mint törvényszék előtt nem jelent meg, most már kényszerítsék a megjelésre.*

Házi: i. m. I/3. 82—83.

90.

1435. *október 2. Bécsújhely. József bécsújhelyi zsidó (Josepph, jud von Hynnperg, yecz zu der Newnnstate) levele a soproni tanácshoz, melyben jelzi, hogy a meggyesi határban lévő szőlejét Heckel Rezső bécsújhelyi városbíró vette meg.*

Házi: i. m. I/3. 108—109.

91.

1436. *november 5. Sáros. Sáros megye oklevelében említi:*

„Johannes filius Anthonii Sydow de possessione Posfalwa.“

OL. DL. 90 882.

1437. szeptember 23. Prága. Zsigmond király Rozgonyi György főispán-
nak meghagyja, hogy Jakab pozsonyi zsidónak a pozsonyi zsidó tized-
borokból egy hordóval adjon ki.

„Commissio propria domini imperatoris, Mychaele Orszag summo thesaurario referente. Sigismundus dei gratia Romanorum imperator semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fideli nostro dilecto magnifico Georgio de Rozgon, comiti Poseniensi salutem et gratiam. Quemadmodum alias per alias literas nostras tibi commisisse memoramus, ita et presentibus fidelitati tue firmissimo et strictissimo nostro sub edicto precipimus et mandamus, quatenus Jacobo judeo in civitate nostra Poseniensi commoranti unum vas vini, quo sibi obligari dinoscimur, de vinis nostris decimalibus anni presentis a parte Judeorum nostrorum in ipsa civitate nostra Poseniensi commorantium provenire debendis, dare debeas et modis omnibus assignare nostre maiestatis ad rationem. Secus non facturum in premissis gratie nostre sub obtentu. Presentes autem facta assignatione eiusdem pro tui apud te reserves expeditione. Datum Prage, feria secunda proxima ante festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo septimo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. L-mo primo, Romanorum XVII, Bohemie XVIII, imperii vero quinto.”

OL. Dl. 15 090. Az oklevél jobb alsó szélén: fl. 1.

1437. Kivonat Sopron város adórajstromából:

„Ibidem Mathes filius, jud, 1. fl., dedit per Muschel, dedit . . . Item judenfreithof (ibidem Polekch).”

Házi: i. m. II/3. 68 és 72.

1438. Kivonat Schadendorffer Tamás soproni polgármester számadás-
könyvének töredékéből:

„Item auch hat vnser genediger herr der kunig dy stat begnadt von des juden gesuchs wegen, darumb vns sein genad ain brieff geschafft

hat, fur denselben brieff hab wir geben in dy kanczley XXXII guldein. . . . Item dem Vlreich Puhel hab ich geben ze zerung gein Sand Jorigen zu graff Lassla vmb ain brieff von der juden wegen XII. sol. den."

Házi: i. m. II/3. 85 és 87.

95.

1439. június 23. A budai káptalan előtt néhai Kapy András deák fia János, a maga és családja nevében eltiltja a királyt és királynét annak a két budai, Szombathelyi háznak eladományozásától, melyben Jakab és Ferenc zsidó lakik, a két zsidót és bárki mást pedig azoknak bármi módon való megszerzésétől.

„Nos capitulum ecclesie Budensis. Memorie commendamus, quod Johannes filius quondam Andree Literati de Capy in sua ac nobilium dominarum Anna matris et Elizabeth necnon Stephani et Andree filiorum eiusdem Johannis personis, nostram veniendo in presentiam, serenissimos principes dominum Albertum regem ac Elizabeth reginam Hungarie a donatione et collatione quarundam duarum domorum in civitate Budensi in loco Sabbati, in vicinitatibus domorum relicte quondam Johannis filii Thome ab una et dominarum parte ex altera habitarum, in quibus nunc Jacobus et Franciscus Judei inhabitarent, eisdem Jacobo et Francisco ac aliis quibuslibet venditione, impignoratione factis vel fiendis ipsosque Jacobum et Franciscum Judeos ac alios quoslibet in dominium dictarum domorum quoquomodo intromissione et sibi ipsis appropriatione, usuum, fructuum et quarumlibet utilitatum perceptione nominibus quibus supra, prohibuit et prohibendo contradixit coram nobis testimonio presentium mediante. Datum feria tertia proxima ante festum Nativitatis beati Johannis Baptiste. Anno Domini Millesimo quadringentesimo tricesimo nono.”

OL. Dl. 64 344. Papír, hátán pecsét töredéke.

96.

1439. Kivonat Lénárd soproni kórházi sáfár számadásából:

„Item Choppel jud sol. X. den. . . . Item Choppel jud LXX. den. . . . Item Choppel jud LXXX. den.”

Házi: i. m. II/3. 109, 110, 111.

1439—1440. *Kivonat Moser Osvát soproni polgármester számadáskönyvéből:*

„Item ingenommen von mein herren, dy Musch der jud dar hat gelihen an sand Philipp vnd Jacobstag (május 1.) in der schran X gulden in gold. . . Item ingenommen an erichtag vor Sand Kathreintag (november 24.) von Kophlein dem juden C guldein IIII guldein vnd V. tal. Wiener den. . . Item ingenommen an mittichen nach Vnser frauntag conceptionis (december 9.) auer von Kophel juden LX hundert den. Wiener den. facit XXV. tal. Wiener den. . . Item an sand Lucientag (december 13.) hab ich ingenommen von Schebel dem juden, die er mir geanttwurt hat von des Kophel juden wegen, facit XIII tal. VI sol. vnd XII als Wiener den. . . Item darnach hab ich ingenommen des montag nach sand Lucientag (december 14.) vom Smoyel dem juden XIII tal. vnd XLIII Wyenner den. . . Item am sambcztag nach sand Mathiastag (február 27.) hab ich ingenommen von dem juden hincz Fridreich den Vetterler dyzeit ir richter, XXI tal. minus XL den.”

Házi: i. m. II/3. 149, 150 és 153.

1440. március 17. Buda. Bethlendi Gergely és Setétkuthi László budai alvárnagyok és a zsidók albírái katonai és polgári bírótársaikkal a legközelebbi Sz. György nap nyolcadára halasztják azt a pört, mely egyfelől Kapy János, másfelől Márton, Áron és más zsidók közt folyik két budai ház miatt, mely a Zsidó utcában, a Szombatkapu közelében van és amelyekben az említett zsidók laknak.

„Nos Gregorius de Bethlend et Ladislaus de Setethkuth vicecastelani castri Budensis et vicejudices Judeorum. Damus pro memoria, quod cum nos feria quinta proxima ante Dominicam Ramispalmarum unacum nonnullis militibus et nobilibus coassessoribus scilicet nostris collateralibus in persona magnifici Laurentii de Hedrehwar, regni Hungarie palatini et judicis Judeorum domini utputa nostri in dicto castro Budensi pro faciendo iudicio consedentibus quendam causam ratione et pretextu quarundam duarum domorum in platea Judeorum Budensium versus portam Zombathkapw habitarum inter egregium Johannem de Capi ab una ac Judeos Marton et Aron ac alios Judeos Budenses in dictis duabus domibus commorantes, parte ab altera coram nobis motam et vertentem iuxta literatorium mandatum Reginalis Maiestatis, per ipsum Johannem de Capi nobis apportatum adiudicare voluissemus, tunc pretacti Judei Marton et Aron in eorum et aliorum Judeorum personis taliter respon-

dissent, quod ipsi ad presens non essent prompti et parati ad obiecta prenarrati Johannis de Capi respondere, sed in ulteriori termino per nos eisdem dando, vellent ad premissa respondere. Unde nos unacum dictis coassessoribus nostris iudicantibus eandem causam ad octavas festi beati Georgii martiris proxime affuturas duximus prorogandam, committendo ipsis partibus in ipso termino coram nobis comparere. Si vero aliquis partium predictarum in dicto termino coram nobis comparere nollet aut non curaret, extunc id faciemus in premissis, quod iuri et consuetudini regni videbitur expediri. Datum Bude feria quinta proxima ante Dominicam Ramispalmarum. Anno Domini Millesimo CCCCXXXX.”

OL. Dl. 64 349. Papír, alatta zöld pecsét töredéke.

99.

1440. december 27—1441. december 31. *Kivonat Moser Osvald soproni polgármester számadáskönyvéből:*

„Item an demselben tag (ti. 1440. dec. 27.) ingenommen von Chophel juden, dy er dar hat gelihen XV tal. VI sol. den. Item am santag vor dem Newnjär (december 31.) hab ich bezalt aim juden XXII lat saffran per LV den., die man hat gen hof genomen, facit V tal. X den.”

Házi: i. m. II/3. 231 és 309.

100.

1440. *Kivonat Sopron város adórajstromából:*

„Item Kophel jud 1 fl. ...Item juden Mesner LX den. ...Item Niklinn bey der schül III fl.”

Házi: i. m. II/3. 205 és 210.

101.

1441. május 27. *Kivonat Moser Osvát soproni polgármester számadáskönyvéből:*

„Item so hab ich geben dem Puhel in die chanczley vmb ainen prieff von der judenhauser wegen XXX guldein. Actum an samcztag nach Ascensionis.”

Házi: i. m. II/3. 330.

1442 (június 7—augusztus 21.). *Kivonat Ernst Konrád Sopron városi jegyző számadásából:*

„Item Reinharden dem Schellshorn von Breszlaw III I/2 c fl. in octava sanctissimi Corporis Christi (június 7.) in presencia Erhardi, eciam Musch et Smoyl erant presentes, patet per quittance. Summa III 1/2 c fl. . . . Item Kophlein ein kophlein X fl. an eritag nach Vnser frauntag der schidung (augusztus 21.)”

Házi: i. m. II/3. 361 és 363.

1442. szeptember 4. *Konstanz. Budáról valónak nevezi magát Maister József fia Konstanzban (Ich Gabriel Jud von Offen derzeit wonende in Constenz), kit azzal vádoltak, hogy mint gyám, Salamon von Rheinfelden árváinak vagyonát elidegenítette, akiért Konstanz város tanácsánál a zürichi Rudolf stuessi lovag vállalt kezességet.*

Konstanz, városi levéltár, idézve Cohne, H.: Rabbi Joseph von Schlettstadt. Zur Geschichte der Familie Treves. Zeitschrift für Geschichte der Juden in Deutschland. VII. évf. 1936. 3.

Gabriel Treviess és testvére Maenli annak a József rabbinak fiai, kinek budai szerepléséről szól a M. Zs. O. II. 18. sz. regestája.

1442. *Kivonat Sopron város adólajstromából.*

„Item Musch jud II fl. . . . Item Polek judendiner XXXII. den. . . . Item dominus Wolfgangus Pogner, ibidem juden sein holden.”

Házi: i. m. II/3. 345, 351, 358.

1443. március 12. (Sopron). *Wagner Ulrik soproni lakos és felesége, Agnes a keszthelyi ferencrendiektől 10 magyar forintot vesznek kölcsön, mely összeg fejében zálogul lekötik többek közt „ein achtail weingartens gelegen am Grillpuhel zenachts dem kurczen Muschen juden.”*

Házi: i. m. I/3. 232.

1443. *augustus 21. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából.*

„Item Mathyas filius Petri de Radochay contra Salamonem Judeum et uxorem ipsius in facto cuiusdam falsi floreni apud ipsum Mathyam repperti per adjudicationem (modernorum) juratorum sibi per eosdem juratos adjudicatum hodie taliter prestitit et deposuit super aram sancte Crucis in ecclesia nostra beati Marci ewangeliste super eo, ut ipse Mathyas non habet nec habuit plures falsos florenos nisi istum unum apud ipsum repertum et quod istum florenum falsum ipse Mathyas recepit pro re sua justa et quod eundem falsum florenum apud ipsum Mathyam repertum, idem Mathyas nescivit esse falsum. Item eciam in facto ipsius falsi floreni Annas Judeus per adjudicationem predictorum juratorum hodie similiter juravit super eo, quod ita eundem Annam Judeum fides sua et ille deus qui creavit celum et terram adjuvet, quod ipse predictum florenum falsum, quem ipse Mathyas Corintianus sibi ad ponderandum assignaverat, non immutavit.”

Tkalčič: i. m. VI. 394.

1444. *július 17. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából: Sterkovics Balázs fia, István „de vico Latinorum” . . . „solus absque tormento fassus et confessus est”, hogy ő és Kunsyich fia, Mátyás több házban éjjeli betörést követtek el, ahonnan „pecunias ac vestes in eis habitas subtraxerunt et Judeis ac aliis vendiderunt”, aztán Kunsyich „solus confessus est, quod ipse cum prefato Staphano Sterkowych per scalam Fabiani jurati circa domum suam receptam nocturno tempore ascenderunt ad domum Judeorum et ibidem subtraxerunt plures vestes et capucium ipsorum Judeorum et certis hominibus vendiderunt” és egyéb gonosztetteiket is bevállván, a bíróság ítélete alapján „hodie penam et supplicium patibuli subierunt et de facto sunt suspensi penes justitiam nostram privilegiatam”.*

Tkalčič: i. m. VI. 400—401.

1444. *Eilinsgrab Egyed soproni városbíró elszámolása a város által fel-fogadott zsoldosok fizetéséről. Ennek egyik tétele:*

„Item ich hab geben dem Schellein juden V. sol. den. für czway lange messer, dy hab ich geben dem Pawngartner vnd dem Fuxslein.“

Házi: i. m. II/3, 375.

1447. február 28. Bécs. *Frigyes római király, mint V. László magyar király gyámja, a Sopron vármegyei Paumgarten ingatlant illető azon adós-levélet, melyet néhai Weytracher Márton a zsidóknak adott, semmisnek nyilvánítja és érvényteleníti.*

„Wir Fridreich von gots gnaden Romischer Kunig, zu allen zeiten merer des Reichs, Herzog ze Osterreich, ze Steir, ze Kernden vnd ze Krain, Graue zu Tirol etc. Bekennen fur vns vnsern lieben Vettern Kunig Lasslawen, des vormund wir sein vnd fur vnser baider Erben, als das Haws Pawngarten, daz weilend Mertten Weytraher gewesen, aus desselben Weytraher gwaltsam zu frembden hannden komen vnd verloren worden ist, vnd nach dem wir dasselb Haws von den Veindten die vnsern vnd des benanten vnsern lieben Vettern Kunig Lasslawes Lannden vnd Lewten merclich angriff vnd scheden darin vnd daraus haben zugezogen, zu vnsern hannden vnd in vnser gwaltsam bracht, vnd solh beschedigung damit vnderstannden haben, Also mainen vnd wellen wir, ob der obgenant Weytraher gegen Juden icht schuld gemacht, vnd in darumb vber das benant Haws Pawngarten, oder die dörffer vnd guter so darczu gehorn geltbrief gegeben hiete, daz die tod, kraftlos vnd gancz ab sein sullen, tötten vnd vernichten, die auch wisentleich mit dem brief in solcher mass, ob solch brief furkemen, daz die vnsern getrewn Vlreichen Grafenegker vnsern diener, der das vorge-nant Haws mit seinen zugehorungen innhat, seinen erben, oder wer das benant Haws ve zu zeiten innhaben vnd besiczen wirdet khainen schaden vnd den juden sosolh brief innhaben, oder ob sy die icht Kristen vbergeben hieten, denselben Kristen mit sambt den Juden dhainen frumen nicht bringen sullen vnd mugen, weder Inner noch ausser rechtens, sunder gancz ab tod vnd kraftlos sein sullen vngeuerlich, mit Vrkund des briefs. Geben zu Wienn an Eritag nach dem Sonntag Inuocavit in der Vasten nach Kristi geburd in vierczehen hundert vnd sieben vnd vierzigisten jar. Vnsers Reichs im sibenden Jare.“

Eredetije, melyről a függő pecsét elveszett, OL. Dl. 14 057.

1448. március 15. *Bejegyzés Zágráb város bírósági jegyzőkönyvében, mely szerint Fábián zágrábi esküdt polgár és fivére, Antal zágrábi házukat, mely Illés zsidónál zálogban volt, vissza nem váltották, dacára annak, hogy három vásáron való kiküldetés útján a visszaváltásra meg lettek idézve, de meg nem jelentek. Így tehát Illés zsidó a ház felét Ferenc fia Balázs zágrábi vargának 15 forintért eladván, a tanács ennek birtokába őt beiktatta.*

„Item quia ad trinam forensem et publicam proclamationem per nos superinde de more alias consveto fieri commissam ad redimendum quamdam domum et fundum ac hedificia virorum condam providorum Fabiani jurati et Anthonii fratris sui, sartorum, filiorum condam Adriani, in civitate predicta inter domos et fundos ac hedificia liberorum condam Stephani bani ab una, et parte ab altera prefati Nicolai jurati nostri moderni habitam, unam integram curiam ad usum dicte civitatis in se continentem, ab Elya Judeo cui eadem domus cum fundo et hedificiis unius curie per prefatum Fabianum sartorem juratum fuit impignorata aliquamdiu, qui Elias Judeus eandem domum cum fundo et hedificiis certis temporibus eius vendidit pro tantis pecuniis, quantis sibi ipse Fabianus juratus cum usura jam super pecuniam corporalem excrescente debitoris obligabatur, nostram in presentiam nec prefatus Fabianus juratus, nec ipse Anthonius frater suus venit, neque aliquis eorum procuratorem seu hominem suum specialem nostri in presentiam super eo misit, sed se a facie juris et a redemptione predicte domus penitus absentavit, et quia ipse Elyas Judeus medietatem ipsius domus et fundi ac hedificiorum unius integre curie a parte dicte domus et fundi ipsorum liberorum dicti condam Stephani bani sitam, mediam curiam in se retinentem, eo jure, quo sibi fuit impignorata, Blasio sutori filio Francisci alias et jam concivi nostro pro XV flor. auri vendidit, ideo nos eandem medietatem ipsorum domus et fundi, cellarii que subterranei ac hedificiorum cum suis pertinentiis predicto Blasio sutori ac per eum suis heredibus premissis emptionis titulo sibi incumbente ex consensu vicinorum predictorum statuimus perpetuo possidendam et quomodocumque voluerit disponendam conditione civitatis requirente.”

Tkalčić: i. m. VI. 458.

1448. október 9. *Ferrara. Várdai István ferrarai egyetemi hallgató levele Várdai Miklóshoz, melyben többek közt azt írja, hogy anyagi helyzete nem rózsás, mert könyvei mind a zsidóknál vannak zálogban (omnes in judeis pignoratos habeo), ennél fogva „maxima compulsus necessitate*

Petrum latorem presentium ad vos cum litteris meis misi, cum credam me nunc ita pauperum esse, ut amplius auferre nullo pacto potui. Iam amici omnes defecerunt. Ceteraque res mee omnes impignorate apud Iudeos sunt, ita quod spes iam amplius nullum ducatum reperiendi mihi est. Et iam obligor ac teneor Iudeis et aliis amicis ducatos septuaginta et aliquantulum plus. Quasquidem expensas quo exposuerim, lator presentium vobis dicet”.

Történeti Szemle 1929. évfolyamában a 128—131. lapokon.

112.

1448. október 26. Komárom. Syraki András elszámolása a Forgács Jánostól küldött pénzekről:

„Sequitur registrum Andree Syrak super rebus, quas egregius miles Johannes Fforgaz sibi destinavit.

Item Symon Bak dictus imprimis portavit sibi XX flor. auri.

Item Ladislaus Zemere portavit sibi LXXV flor. auri.

Item idem Ladislaus altera vice portavit sibi XXXXII. flor auri.

Item idem Ladislaus tertia vice portavit sibi XXIII. flor. auri.

Item Petrus de Manye portavit sibi LXXIII. flor. auri.

Item Michael Czei portavit sibi X. flor auri.

Item deposuisset florenos, exposuit super famulos videlicet Symonem Bak et qui vinum deportaverunt unum in areo decem et sedecim pro expensis et pro navigio cum pecunia.

Item qui sua dominatio a me non remutavit propter penuriam meam scutellas ipsius oportebat me proponere iudeis, quibus pro usura dedi XIII 1/2 florenos.

Item nos iudex et jurati cives civitatis Komaron notum facimus Vestre dominationi, quod nos adhuc super omnibus istis pro meliori cautela mittimus unum alium terminum ultra ius statutum, ita quia erat dies iudiciaria et rationem ponendi feria (. . .) proxima ante festum Omnium Sanctorum et iam alium terminum posuimus circa festum S(. . .) proxime affuturum post Natalis Domini et sic ut Vestra Dominatio pro meliori cautela asportet aut destinet certum hominem vestrum, ad id computandum, ad quod nos Andream Sirakj nostrum concivem soli petivimus et ipse libenter expectavit ipsum diem propter bonam pacem vobiscum habendi. Scripta in Komaron, die sabathi proximo ante Symonis et Jude. Anno etc. XLVIII.”

OL. D. 59 387.

1449. augusztus 5. (Sopron). Sleiffengrad Mihály kovács és soproni polgár egy házát a kovácsműhelyével együtt, mely „zu Ödenburg in der Newnstat, in der Judengassen” fekszik, „dem beschaden Hierssen juden der Merchlin sün, diezeit gesessen in der Newnstat” 61 font bécsi dénárért és négy sillingért eladja.

Házi: i. m. I/3. 275.

1449. szeptember 9. Buda. Garai László nádor előadja, hogy Batthyány György fia Albert fia András, az őt, továbbá nővéreit, nevezetesen Kezölczes András feleségét, Erzsébetet és Ankót, azután Batthyány György fia László fia Jánost és nővérét, Margitot, Gerebeni Hermán fia István feleségét érintő okleveleket Farkas budai zsidónak 46 forintért elzalogosított azzal, hogy nem fizetés esetén a zsidó az okleveleket elidegenítheti és az elmaradt zálogösszeg kétszerese fizetendő. Erzsébet, Margit és Ankó az okleveleket visszaváltván, a zsidó azokat visszaadta, erre a nevezett nők ezek közül Zsigmond király egyik oklevelének átírását kéri, amit a nádor átíratban ki is ad.

„Nos Ladislaus de Gara, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie commendamus, quod cum Andreas filius Alberti filii Georgii de Bathyan nonnullas literas et literalia instrumenta factum possessionum ac jurium possessionariorum ipsius scilicet Andree, necnon nobilium domine Elizabeth consortis Andree de Kezelczes et puelle Anko vocatarum, sororum carnalium eiusdem Andree ac Johannis filii Ladislai filii dicti Georgii de Bathyan, et nobilis domine Margarete vocate sororis eiusdem carnalis, consortis videlicet Stephani filii Hermani de Gereben tangentes et concernentia cuidam Judeo Farkas nominato, in civitate Budensi commoranti, pro quadraginta sex florenis auri ab eodem mutuo habitis eo modo, ut si ipse eosdem florenos auri in festo penthecosthes proxime elapso ipsi Farkas Judeo reddere non posset, extunc elapso ipso termino, idem Judeus ipsas literas et literalia instrumenta quocunque facere vellet, immo alienare et vendere haberet facultatem, et insuper ipse Andreas in dupplo eorundem quadraginta sex florenorum auri convinceretur vigore literarum patentium capituli ecclesie Budensis feria quarta proxima post festum beati Georgii martiris proxime elapsam per ipsum Judeum coram nobis exhibitarum dedisset et obligasset, tandemque prefati Johannes filius Ladislai et domine Elizabeth, Margareta, necnon puella Anko eadem literas et literalia instrumenta ab ipso Judeo Farkas facta eidem solutione dictorum quadraginta sex florenorum auri

et duppli eorundem in presentibus octavis festi beati Jacobi apostoli coram nobis juridice requirente pro se ab eodem reapplicassent et recuperassent, ac ipse Judeus rehabitis dictis pecuniis, easdem literas et literalia instrumenta prefatis Johanni ac dominabus et puelle coram nobis restituissent, nosque ipsas literas et literalia instrumenta apud manus ipsius Johannis stare ac eidem dare debere decrevissemus et commissemus. Mox prefati Andreas de Kezewlczés et Stephanus de Gereben in personis dictarum dominarum et puelle cum procuratoriis literis conventus Cruciferorum de Alba coram nobis astando universarum illarum literarum et literalium instrumentorum, que juri femineo, sicuti masculino pertinerent, et inter alia cuiusdam litere prohibitorie condam domini Sigismundi regis patenter emanate tenores et paria eisdem dominabus et puelle per nos dari petierunt, cuius quidem litere prohibitorie tenor talis est:

(Következik Zsigmond király 1394. április 29-én Visegrádon kelt, de ide nem vonatkozó oklevele.)

Unde nos petitionem protunc ipsarum dominarum et puelle justam et juri consonam fore agnoscentes, tenorem prescripte litere sine diminutione et augmento aliquali presentibus literis nostris similiter patentibus verbaliter inseri et transcribi facientes, prescriptis dominabus Elizabeth et Margarete ac puelle Anko duximus concedendas, communi justitia observata eandem literam originalem dicto Johanni filio Ladislai de Bathyan dantes et assignantes. Datum Bude predicta, quadragesimo die octavarum festi beati Jacobi apostoli prenominarum, anno domini M-o quadringentesimo quadringentesimo nono.

Perényi Imre nádor 1511. november 8-án Budán kelt oklevelében átírva. OL. Batthyány-levéltár, Acta Antiqua, Almarium 3., Ladula 3, Atthad n. 50. jelzet alatt, melyben azonban öt oklevél van átírva. Végül ugyanezen dátum alatt, csak más oklevelek átírásával megvan ugyanitt: Acta Antiqua, Almarium 3. Ladula 2, Pezye n. 92. jelzet alatt is.

115.

1450. november 20. Kivonat Zágráb város Libri citationum et sententiarum-ából, mely szerint Zágráb város tanácsa előtt néhai Adorján földműves fia, Fábián szabó, volt esküdtpolgár és öccse, Antal egy zágrábi pincéjüket még Márton bíró idejében, 1440. december 16-án Láh Andrásnak 8 forintért zálogba adták, mivel azonban Fábián és Antal „literam nostram seu civitatis prefate privilegialem pro parte ipsorum super predicta domo et fundo ac hedificiis eorum medie curie post impignorationem confectam et emanatam unacum eadem domo, fundo et hedificiis medie curie post impignorationem predicti celarii eorum Elye Judei filii

Simonis inhabitatori dicte civitatis pro certa sua pecunia corporali et pro usura supra ipsam excrescente, usque ad tempus solutionis eorum impignoraverant, et quia post longum tempus dum ipsi Fabianus et Anthonius sartores ipsam literam eorum privilegiam cum predicta domo et fundo ac hedificiis ipsorum medie curie a prefato Elya Judeo pro dicta sua pecunia corporali et pro usura supra ipsam excrescente in pluribus terminis juridicis ipsis per nos ad requisitionem et petitionem prefati Elye Judei legitime datis et deputatis minime redimere voluerunt, et cum demum ipse Elyas Judeus predictam domum medie curie cum fundo et hedificiis et suis pertinentiis universis ex judiciaria nostra commissione cuidam auctori pro dicta sua pecunia corporali et pro usura supra ipsam excrescente vendidissent, tamen quia predictum celarium subterraneum ipsorum Fabiani et Anthonii sartorum, prius per predictum Fabianum sartorem prefato condam Andree Lah pro predictis octo florenis auri modo premissis impignoratum extitit, ideoque nos prefatam domum medie curie cum fundo ac celario ac cisterna et hedificiis et ceteris pertinentiis univervis predicto Lah ipso adhuc vivente pro predicta pecunia corporali ipsius Elye Judei ac pro usura ipsa supra eandem pecuniam corporalem excrescente, per ipsum Andream Lah eotunc ipsi Elye Judeo prout ipsemet protunc nobis retulit plene persolutis, ab eodem Elya Judeo redimendam commisimus et tamdiu possidendam, donec per predictos Fabianum et Anthonium sartores aut ipsorum heredes eadem domus medie curie cum fundo et celario ac cisterna et hedificiis redimerentur pro summa pecunia prenotata". Mivel pedig sem Fábrián és Antal, sem örököseik a nevezett ingatlanokat Láh Andrásztól, sem feleségétől, Skolasztikától, azaz Sztánától, sem az örökösöktől, dacára a három vásáron való nyilvános kikiáltás útján történt idézésnek, visszaváltani nem akarták, sem meg nem jelentek, viszont pedig Láh özvegye, Skolasztika a ház után járó mindenféle adót és szolgáltatást a zálog idején pontosan megfizetett, tehát a tanács őt és örököseit a nevezett ingatlanok birtokába jure perpetuo beiktatta.

Tkalčić: i. m. VII. 8—10.

116.

1451. március 20. Buda. *Perényi János tárnokmester előtt Perényi Péter fia, János a Farkas budai zsidónak járó 32 forintnyi tartozás és ennek kamatai fejében budai házát köti le.*

„Nos Johannes de Peren magister thavernicorum regalium memorie commendamus, quod egregio Johanne filio condam comitis Petri de Peren predicta ab una, parte vero ex alia Farkas Judeo habitatore

Budensi coram nobis personaliter constitutis, per eundem Johannem de Peren confessum extitit in hunc modum, quomodo ipse predicto Farkas Judeo triginta duobus florenis auri debitore obligabatur, ad quos triginta duos florenos auri a novem annis usura completa esset, cum qua scilicet usura modo simili sibi obligaretur, et quia ad presens sibi non subpeteret facultas, ut dictos triginta duos florenos auri simulcum usura promptis cum pecuniis eidem Farkas Judeo persolvere posset, assumisitque et promisit, ut dictos triginta duos florenos auri simulcum usura adimpleta in octavis festi beati Michaelis archangeli proxime nunc venturi plene et integre eidem redderet et persolveret, tali conditione mediante, quod si in dictis octavis eidem Farkas Judeo satisfactionem inpendere non posset aut quoquomodo satisfacere negligeret, extunc prefatus Farkas Judeus domum suam in foro Sabbati in civitate Budensi habitam, in vicinitate domorum abbatis de Beel et magistri Clementis prothonotarii domini Ladislai de Palocz iudicis curie regie sitam et habitam, cum cunctis eiusdem domus utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad eandem spectantibus, secundum literas obligatorias eiusdem Johannis de Peren sibi datas occupare debeat, et tandem elapsis ipsis octavis per nostrum hominem vicegerentem in dominium predictae domus eiusdem introduci debeat, et post introductionem tenendi, possidendi, habendi et quo sue placuit voluntati faciendi et vendendi facultatem habeat, ad que se idem Johannes de Peren spontaneaue sua voluntate obligavit coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, sabbato proximo ante dominicam Reminiscere, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo.

Perényi János tárnokmester 1452. szeptember 20-án Budán kelt oklevelében átírva. OL. DL. 70 900.

117.

1451. április 14. Győr (Gywryy). Bodó Gergely budai várnagy levele Sopron város közönségéhez, melyben jelzi, hogy szolgáját „simulcum uno judeo” Bécsbe, fiához küldte egy sárga fonállal szegett, nyesttel bélelt subával, egy vég csemelet posztóval s 18 forinttal. „Et ab eodem judeo abstulerunt” két gyűrűt és egy násfát, száz forint értékben. Kéri, hogy Kanizsai Imre cenki vámosai által elvett ezen javakat szerezzék vissza.

Házi: i. m. I.3. 317.

118.

1452. április 21. Pozsony vára. Sóvári Sós György és Vathay Mihály pozsonyi ispánok és várnagyok Sopron város tanácsának írják, hogy Gutay György özvegye vagy ügyvédje részére idemellékelve menedéklevelet

küldenek és (Hunyadi) kormányzó zsidájával, Regedei Musch-sal szemben (Vnsers genedigen herren des gubernator juden, Musch von Rakenspurkch) az özvegynek szívesen segítségére vannak.

Házi: i. m. 1/3. 356.

119.

1452. május 15. Bécsújhely. Köppfel bécsújhelyi zsidó (Köppfel jud, gessen in der Neunstat) levele Sopron város tanácsához, kérve, hogy a már régen esedékes tartozásukat egészben vagy legalább részben fizesék vissza, mert úgy tudja, hogy most van pénzüik és ne kényszerítsék őt arra, hogy pénzt más úton kísérelje meg visszaszerezni.

Házi: i. m. 1/3. 359.

120.

1452. augusztus 29. Bécsújhely. III. Frigyes német császár Sopron város tanácsának meghagyja, Satler István soproni polgár, továbbá Marlein és Muschlein soproni zsidók (Mayrlein vnd Muschlein, vnsern juden daselbs zu Ödenburg) közt fennforgó adósság tárgyában hozzanak egyezséget létre, s ha ez nem sikerülne, úgy erről tegyenek neki jelentést.

Házi: i. m. 1/3. 379.

121.

1452. szeptember 20. Buda. Perényi János tárnokmester előtt Farkas zsidó, budai lakos Perényi Péter fia, János ellen pert indít a 32 forintból kilenc év alatt kamatokkal 310 forintra emelkedett adósság miatt és bemutatva s átíratva a tárnokmester 1451. március 20-án Budán kelt oklevelét, ennek alapján ítéletet kér, mire a tárnokmester elrendeli Farkasnak Perényi budai házába való beiktatását, ami szabályszerűen meg is történt.

„Nos Johannes de Peren magister thavernicorum regalium, memorie commendamus, quod nobis feria quarta proxima post festum nativitatis virginis gloriose proxime preterita hic Bude constitutis unacum nonnullis juratis civibus civitatum liberarum pro faciendo moderativo iudicio causantibus in sede nostra judiciaria consedentibus Farkas

Judeus, inhabitator civitatis Budensis, de medio aliorum in nostram exurgendo presenciam contra et adversus dominum Johannem filium condam comitis Petri de dicta Peren proposuit eomodo, quomodo alias prefatus Johannes filius condam comitis Petri domum suam in foro Sabbati in civitate Budensi habitam, in vicinitatibus domorum abbatis de Beel et magistri Clementis prothonotarii domini comitis Ladislai de Palocz judicis curie regis sitam et locatam pro triginta duobus florenis auri simulcum usura a novem annis ad huiusmodi triginta duos florenos completa computando dictam usuram simulcum predictis triginta duobus florenis auri facerent tricentos et decem florenos auri sibi obligasset mediantibus literis nostris conditione tali interfecto, quod si prefatus dominus Johannes filius condam comitis Petri in octavis festi beati Michaelis archangeli proxime preteritis satisfacere non posset, extunc ipse Judeus Farkas sepredictam domum suam pro predictis tricentis et decim florenis auri pro se occupandi, tenendi et possidendi et quo sui placeret voluntati faciendi facultatem habet, que sic facta fore certis literis nostris obligatoriis sub sigillo nostro emanatis comprobare posset, quas scilicet literas nostras coram nobis produxit, quarum quidem literarum nostrarum tenor talis est (következik Perényi János tárnokmester 1451. március 20-án Budán kelt oklevele): Quibus exhibitis prefatus Farkas Judeus ex parte prenominati domini Johannis filii condam comitis Petri de Peren per nos in premissis sibi iudicium atque juris equitatem impertiri et elargiri postulavit. Et quia prefatum dominum Johannem filium sepredicti comitis Petri non venisse neque misisse et nec de predictis tricentis et decim florenis auri simulcum predictis triginta duobus florenis auri computandis, qui a novem annis completi essent satisfacisse secundum sua obligamina agnovimus, prefatus autem Farkas Judeus iuxta contenta literarum nostrarum obligatorialium nobis ac nostris coassessoribus in iudicio nobiscum consedentibus in dominium predictae domus ipsius domini Johannis filii condam comitis Petri de Peren in dicto foro Sabbati habita statui et introduci videbatur, pro eo nos sepredictum Judeum Farkas in dominio predictae domus, statui et introduci decrevimus. Ad quam quidem statutionem faciendam egregium Ladislaum de Sempse vice nostras gerentem, presentibus Anthonio Zekel, Jacobo Apothekario juratis civibus civitatis Budensis nostro pro testimonio duximus destinandos, qui tandem exinde ad nos reversi nobis concorditer retullerunt, quomodo ipsi feria secunda proxima post festum exaltationis sancte crucis proxime preterita ad facies prescripte domus sepenominati domini Johannis de Peren in predicto foro Sabbati in vicinitatibus domorum abbatis de Beel ac magistri Clementis condam prothonotario prefati domini Ladislai de Palocz site et locate accessissent, tandemque domum cum cunctis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet eidem Farkas Judeo pro predictis tricentis et decim florenis auri

statuissent et commisissent tenendam, possidendam pariter et habendam, aut quo sue placuerit voluntati faciendam. Et quia per prefatum nostrum hominem unacum dictis juratis civibus dicte civitatis Budensis ipsum Farkas Judeum in dominium sepedicte domus introduxisse, et statuuisse reperiebamus, ideo et nos sepedictam domum unacum coassessoribus nostris eidem Farkas Judeo pro prescriptis tricentis et decem florenis auri tenere et possidere, aut quo sui placuerit voluntati facere relinquimus et commisimus, ymo eandem cum cunctis eiusdem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet committimus auctoritate nostra judiciaria mediante. Salvo jure alieno. In cuius rei testimonium presentes literas nostras privilegiales sigillo nostro consignatas duximus concedendas. Datum Bude tertio die diei statutionis et introductionis, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo.

Eredetiye hártján, melyről a függő pecsét elveszett, az OL. Dl. 70 900.

122.

1452. október 23. (Sopron). *Felbel Márton soproni polgár végrendeletét első helyen megpecsételi „Hanns Joachim, diezeit stat vnd judnrichter ze Odenburg.“*

Házi: i. m. II/1. 73.

123.

1453. január 12. *Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából.* Zágráb város tanácsa előtt néhai Meynosecz Bereck leánya Katalin „absque tormento” bevallotta lopásait, fül levágásra és a városból való kicsapásra ítélték. „Item quia Elena filia Andree Zedmerych de Ultra monte de sancta Trinitate, predictam Katherinam puellam prefatas res ipsius Gregorii Iprych subtrahere consuluit et informavit et pecunias a Judeis super ipsas a Judeis reppertas et receptas ad usus earum simul expenderunt in societate mutua; et quia iuxta decretum consentientes et facientes pari pena puniuntur et puniri debent. ideo etiam judicialiter decrevimus tali modo”, hogy Ilona füleit is levágva, neki a városban való mutatkozást büntetés terhe mellett megtiltják.

Tkalčić: i. m. VII. 48—49.

1453. jan. 13. A leleszi konvent előtt Fancsikai Mózes eltiltja Perényi Miklós és Perényi János nevében a királyt, a kormányzót, a nádort, a tárnokmestert és az ország összes bírait a Perényiek budai házának más részére odaítélésétől, a budai zsidókat a ház elfoglalásától és eladásától, mindenkit, elsősorban a tárnokmestert az említett ház bármi módon megszerzésétől.

„Nos Blasius prepositus et Conventus Ecclesie S. Crucis de Lelez. Memorie commendamus, quod Moyses de Ffanchyka, vice nominibus et in personis egregiorum Nicolai filii quondam comitis Petri de Peren ac Johannis filii quondam Johannis filii eiusdem quondam comitis Petri de eadem, dominorum scilicet suorum, nostram accedens in presentiam, Regiam Maiestatem ac Magnificos dominos Gubernatorem, Palatinum, magistrum Thavarnicorum Regalium, alios etiam quoslibet iudices et iusticiarios Regni ab adiudicatione et estimatione eiusdem domus eorundem exponentium in civitate Budensi existentis et habite, ipsos omnis iuris titulo concernentis, cunctos vero et singulos alios, notanter quosdam Judeos in eadem civitate Budensi residentes per adiudicationem prefatorum dominorum Baronum et Judicum Regni eandem domum pro se ipsis appropriatione et in eandem condescensione, eosdem etiam Judeos et alios quoslibet a venditione perempnali sew pro pignore et aliter quomodolibet alienatione eiusdem, universos autem et singulos fratres eorundem exponentium, notanter dominum Johannem de dicta Peren, magistrum Thavernicorum Regalium, fratrem eorundem ab emptione redemptioneque perpetuali et aliter quomodolibet receptione prescripte domus eorundem exponentium occupationeque detentione, utensione et in eadem condescensione et collocari factione, ipsis statui factione, appropriatione, perpetuatione et iuri eorum usurpatione seque quovis quesito titulo et nomine in dominium premisse domus Budensis intrmissione factis vel fiendis, prenominati egregii Nicolaus et Johannes de Peren prohiberent ac annotatus Moyses de Ffanchyka in personis eorundem prohibuit inhibendo et inhibuit contradicendo coram nobis testimonio presentium mediante. Datum octavo die festi Epiphaniarum Domini. Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio.

OL. DL. 70 901. Hátán pecsét nyoma.

1453. április 14. Bécs. V. László király Pozsony város tanácsának Starch Jakab bécsi polgár súlyos panaszára meghagyja, hogy a Starch ellen hamisan patvarkodó és a letartóztatásból jogtalanul elbocsátott Muschl pozsonyi zsidót újra tartóztassák le és Starchot az általuk részére megítélt 60 forint tárgyában eléگیtsék ki.

„Ladislaus Dei gratia Hungaria, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, Austrieque et Stirie dux necnon marchio Moravie etc. Fidelibus nostris circumspectis et prudentibus judici et juratis civibus civitatis nostre Poseniensis, salutem et gratiam. Adiens nostre serenitatis in conspectum fidelis noster circumspectus vir Jacobus Starch, civis huius civitatis nostre Wiennensis, nobis exposuit gravi sub querela, quod licet ipse pridem, in quadam causa per quendam Judeum Mwschl dictum, in dicta nostra civitate Poseniensi residentem, adversus ipsum Jacobum calumpniose coram vobis suscitata seu mota, ac per vos iam sententialiter adiudicata, sexaginta florenos auri iuridice obtinuerit, vos quoque previa ratione antefatum Judeum in persona detinueritis, tamen exposit lapsis aliquot diebus, nulla memorato exponenti ex parte pretacti Judei super prescriptis sexaginta florenis auri satisfactionem impensa, propria auctoritate vestra, vel aliter, ipsum Judeum de talismodi vestra captivitate emisissetis, in preiudicium iuris dicti exponentis et dampnum manifestum. Et cum parum esset sententias ferri, nisi eadem executioni debito demandarentur, ideo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus premissis sic stantibus, dum commoditas se ad id obtulerit, memoratum Judeum Mwschl sine lesione tamen et offensa corporali, in persona detinere et captivare ac ex parte eiusdem prelibato Jacobo Starch, super premissis sexaginta florenis auri iuxta premissam vestram adiudicationem plenariam et indilatam impendere debeatis satisfactionem auctoritate nostra regia presentibus vobis in hac parte attributa et iustitia mediante. Secus in premissis non facturi. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Wienne predicta, in festo beatorum Tiburtii et Valeriani martirum, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, regni autem nostri tredecimo.

Commissio d(omini) regis.

Másolat a Magyar Tudományos Akadémia kézírattárában. Történelem (Oklevéltan) quarto, n. 69.

1453. szeptember 14. Bécsújhely. Geislhaimer György bécsújhelyi város-és zsidóbíró (stat vnd judenrichter in der Newnstat) levele a soproni tanácshoz, melyben előadja, hogy miután Leinwater Jakab soproni polgár

házát „dem Jacob Paur juden ins judenbuch versaczt hab” és így Paur zsidó kijelentette, hogy „Leinwater sey sein gelter” és az adósság ezer ház végett jogosan került a zsidókönyvbe (rechtlich ins judenbuch komen), tehát Leinwater és mások is tényleg adósai a zsidónak. Kéri a tanácsot, hasson oda, hogy az adósok tartozásukat a zsidónak megfizessék, nehogy nagyobb baj érje őket.

Házi: i. m. 1/4. 31.

127.

1453. Kivonat Ziegler János soproni városi jegyzőnek a Sopronba hozott vidéki borok után szedett illetékekről szóló számadásából.

„Item Frenkel von Harritschan circa Leser jud VI. vrn., dedit XX den.”

Házi: i. m. 11/3. 414.

128.

1454. január 9. Sopron. Puhel Ulrik soproni polgár és neje, Erzsébet a Ranisch-dűlőben egy negyed szőlőt, mely „zwischen Gilgen des Eylinsgrab vnd des Köpffel juden zu der Newnstat weingertten” fekszik, 53 font bécsi dénárért Schön Jánosnak eladják.

Házi: i. m. 1/4. 49.

129.

1454. március 15. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából.

Zágráb város tanácsa előtt Blesus Bálint zágrábi lakos hitelt érdemlően igazolja, hogy a város területén levő három szőlő részt (tres portiones vineales), melyek néhai Scrinryarch Benedek szabó, volt bírőé voltak „et ad manus Elye Judei propter non solutionem pecuniarum eiusdem Elye Judei, quas ab eodem Elya Judeo ipse Benedictus sartor ad usuram pro solutione earum pecuniarum et ipsius usure receperat, totaliter devenerant, ab eodem Elya Judeo pro XXIII flor. per eundem Valentinum ipsi Elye Judeo ad scitum eorundem fidedignorum virorum concivium nostrorum plene persolutorum, emisset perpetuo possiden-

das", melyet a nevezett férfiak eskü alatt bizonyítottak, mire a tanács Blesust a szóban forgó három szőlő rész birtokába vétel címén beiktatja és megerősíti.

Tkalčić: i. m. VII. 66—67.

130.

1455. május 19—21. *Kivonat Eilinsgrab Egyed soproni polgármester számadáskönyvéből:*

„Item am mantag vor Phingsten dedi dem Sigmund maurer XX. den. vnd aym juden XII. den., das sy gearbayt habent in der scherstuben . . . Item eadem die hab ich geben dem Sigmund mawrer XX den., das er gemawrt hat in der scherigstuben und II juden yedem XII., facit XLVIII den. . . . Item dedi II juden XXX den. das sy ayn estreich gemacht habent von laym in der scherstuben auf aynem poden, feria 4 ante Pentecostes.”

Házi: i. m. II 4. 23—24.

131.

1456. március 19. *Kivonat Altpeck Miklós soproni polgár végrendeletéből.*

A szent Mihály templomban, a Mindenszentek oltárán „zu ainer ewigen mesz” elmondására többek közt hagyományoz: „Item ain haws in der Judengassen, dauon man dient alle jar III libr. den., als der stat Odenburg recht ist.”

Házi: i. m. II 1. 78.

132.

1456. április 9. *Kivonat Eibinger Zsigmond soproni polgár végrendeletéből.* Tartozásai között található a következő tétel:

„Item dem Muschel juden XIII gulden, darumb er von seiner hausfraw ain guten silberpechern, ain frawngürtel vnd ain grallein paternuster zu phand hat, des ist bey ainem jar, daran hat er emphanen VII gulden.”

Házi: i. m. II 1. 79.

1456. április 25. Buda. V. László király Schomberg György pozsonyi prépost és királyi kancelláriai jegyző kérelmére Csukárd és Szilincs préposti helységek közönségének a pozsonyi, nagyszombati és bazini zsidók által kölcsön adott összegek után a kamatot elengedi, úgyhogy a tőkét 1457. március 6-ig le kell fizetniök. Meghagyja tehát az ispánoknak és zsidó bírácoknak, hogy a nevezett községek lakosait ezen kamatokért zaklatni vagy károsítani ne merjék.

„Commissio propria domini regis. Nos Ladislaus, dei gratia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, Austrieque et Stirie dux, necnon marchio Moravie etc. Memorie commendamus, quod nos tum ad humilime supplicationis instantiam fidelis nostri dilecti venerabilis Georgii de Schomberg, prepositi Posoniensis, notarii cancellarie nostre Hungaricalis, per eum in sua ac capituli Posoniensis, pro parte et in personis fidelium nostrorum iudicum, iuratorum, hospitem populorumque et inhabitatorum ac communitatis villarum eorundem prepositi et capituli Czwkarya et Zylyncz vocatarum, in comitatu Posoniensi existentium, nostre per eum propterea porrecte maiestati; tum etiam compatiens pietate regali paupertati eorundem villanorum, in quam ipsi proxime preteritis disturbiorum temporibus devenisse dicuntur, omnes usuras, que super clenodiis ac rebus et bonis qualibuscunque prefatorum villanorum in dictis duabus villis commorantium vel etiam pignora, qua forsitan per fideiussores aut quoscunque alios amicos et fautores ipsorum, quibuscunque iudeis, in civitatibus nostris Posoniensi, Tyrnaviensi et opido Bozyn residentibus data et assignata fuissent, qualitercunque hactenus accreverint, eisdem hospitibus et populis duximus gratiose relaxandas, ymmo relaxamus, presentium per vigorem; ita tamen, quod ipsi super capitali pesunia eorundem Judeorum ab ipsis recepta usque Dominicam Invocavit in anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo proxime venturo affuturam, eisdem Judeis satisfaciant cum effectu. Quocirca vobis fidelibus nostris comitibus seu iudicibus Judeorum pretactorum presentibus et futuris, presentium notitiam habituris firmiter precipiendo mandamus, quatenus prefatos hospites ac populos, item fideiussores et eos, qui forsitan aliqua pignora pro eisdem hospitibus apud ipsos Judeos haberent, vel posuissent, seu alterum eorum ratione prescripte usure, que ut prefertur, super clenodiis ac rebus et pignoribus apud ipsos Judeos habitis hactenus exerevit, contra formam huiusmodi nostre gratie ad instantiam quorumcunque Judeorum intra vel extra iudicium in personis iudicare, aut rebus et bonis ipsorum impedire, molestare vel dampnificare nullatenus presumatis, nec sitis ausi modo aliquali. Secus non facturi. Presentibus perlectis.

exhibenti restitutis. Datum Bude, secundo die festi beati Georgii mar-
tiris, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto,
regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. sextodecimo, Bohemie
vero tertio.

Eredetije papíron, alul rányomott vörös viaszpecséttel, mely mellett a fenti
commissio szavai olvashatók, a pozsonyi káptalan magánlevéltárában, Capsa E., fasc.
4. n. 122. jelzet alatt.

134.

1456. június 6. Bécsújhely. Kressenpacher Erasmus bécsújhelyi város- és
zsidóbíró (statt vnd judnrichter zu der Newnstat) levele Sopron város
tanácsához. *Nem szívesen vette, hogy Mock Simont Isserl zsidó kérel-
mére letartóztatták* (der verpoten sey durch den Isserl juden). *Azonban
a zsidók „haben newlich ain brif auspracht von vnserm herren kayser,
das si alle tag verpieten mugen ainen fur den andern”.*

Házi: i. m. I/4. 96.

135.

1456. július 6. Bécsújhely. III. Frigyes német császár levele Sopron város
tanácsához, melyben kéri, hogy Nacham zsidó fiát Müschelt (Vns hat
anpracht Köppfel vnser jüd hie zu der Newnstat, wie ir ainen Knaben,
genannt Müschel, Nachams des jüden, seins aydem daselbs sun in
vennkhnüss genomen habt), akit az Ágfalván elkövetett lopás gyanúja
miatt letartóztattak, Reichenburger Reinprecht császári asztalnokmester-
nek, aki éppen Sopronban tartózkodik, adják ki.

Házi: i. m. I/4. 104. — 1456. július 10-én Bécsújhelyen kelt oklevelében III.
Frigyes császár fenti parancsát megismétli azzal, hogy Sopron város tanácsának a
császár zsidai fölött nincs joga ítélkezni, tehát, ha valakinek valami keresni valója
van a zsidó fiú ellen, annak ő igazságot szolgáltat. U. ott I/4. 105. Közölve: M. Zs.
O. I. 197—198.

136.

1456. július 16. Bécsújhely. III. Frigyes német császár újból szigorúan
ráír Sopron város tanácsára, hogy Müschel zsidó fiút — ha nem akarják
haragjának súlyát érezni — haladéktalanul adják ki, mert nem tűri
„das yemand vber vnser juden richten süll... nachdem die vnser
kamerknechtt sein vnd vns zugehören”.

Házi: i. m. I/4. 106—107. — 1456. július 30-án a császár ezen parancsot meg-
ismétli. U. ott. 113—114.

1456. augusztus 20. Sopron. Muschel, Nacham soproni zsidó fia (Ich Muschel, Nachems des juden ze Odennburg sun) *Sopron város közönségét biztosítja* „bey meiner judischkait an ains starkhen aufgerakten aids stat verlubt vnd verpunden in aller kraft des gegenbürtigen briefs“, *hogy soproni fogságáért sem ő, sem az apja, sem nagyapja, sem rokonai, sem mások semmiféle megtorlással, sem most, sem a jövőben élni nem fognak.* „Auch so ist diser brief beczaichent mit meines vater vnd meiner hantgeschrift in ebraischen puchstaben als hienach geschriben stet“:

אך מושל יוד בקן מיש מינר יודישער האנטשריפט אל דש שטט צו הלמן
אנר אינא צו ברובן אלו דש אבן אן דיון פדוף גשריבן שטט
משה ב"ר מנחם של"ט

Az utóirat olvasása: „Ich Muschel Jud beken mit meiner judischer hantgeschrift al das stet(s) zu halten vnd ohne zu brechen als das oben in disen prif geschriben stet“. A héber aláírás: „Mózes fia Menachemnek, aki jó napokat éljen“. Az oklevélben jelzett aláírása az apának hiányzik.

Házi: i. m. I 4. 121—122.

1456. november 7. Bécsújhely. Kressenpacher Erasmus „die czeit stat vnd judenrichter zu der Newnstat“ *Sopron város tanácsának jelenti, hogy Kophl zsidó — akit megidézett és kihallgatott — nem akar tudni arról, hogy ő a soproni tanácsnak 100 forinttal tartozik* (Er wiss nichtz das er ewer weishait schuldig sey).

Házi: i. m. I 4. 138.

1457. március 18. Kivonat Phender Márk soproni polgár végrendeletéből:

„Vermerkt die geltschuld, von erst dem Muschel Juden XXXII. libr. den., die stennd sider dem nachtsuergangen Sand Veits tag. Dafür hat er ze phannd IIII guldein vingerl, II silberpecher vnd III silber gürtel. Item dem Isserel juden zu der Newnstat LXVII gulden auf den nachstkünftigen sand Jorgen tag, darumb er in das judenpuch zu der Newnstat verschriben ist.“

Házi: i. m. II/1. 84—85.

1457. május 13. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából:

„Item Petrus Iwsych per adjudicationem iuratorum octavo die contra Martinum sartorem jurabit super eo. ut ipse non promisit usuram solvere Elye Judeo pro prefato Martino sartore.”

Tkalčić: i. m. VII. 127.

1457. november 25. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából: Balázs kovács, zágrábi polgár a szent Márk templom szent Kereszt oltáránál eskü alatt előadta, hogy „ipse literam civitatis privilegiam super fundo suo civili in suburbio civitatis predictae, penes fluvium metalem in vicinitate predicti fundi prefati Clementis fabri, jurati habito, unam videlicet quartam et octavam curie in se ad usum civitatis predictae retinente, pro parte sui confectam, a Marco Judeo pro uno floreno auri et pro LXX denariis wiennensibus pro usura redemptam, metu detentionis et incarcerationis, qua ispe Seboldus sibi minabatur, eidem Seboldo absque omni pecuniaria solutione dare debuit cum eodem fundo”, mire a tanács a szóban forgó telekrészt vétel címén Baláznak visszaitéli és jure perpetuo be is iktatja.

Tkalčić: i. m. VII. 135.

1458. május 14. Kivonat Waldnerné Ágnes asszony végrendeletéből:

„Von erst hat sy gesagt, wie sy schuldig ist dem Muschel juden hie zu Odennburg XXIII tal. den. sider des Vaschangs nachstvergangen auff teglichen schaden alle wochen aufs pfundt II den.”

Házi: i. m. II 1. 90.

1458. június 6. Bécsújhely. Walstorffer András bécsújhelyi város- és zsidóbíró Sopron város tanácsát felkéri, hasson oda, hogy Beck Keresztély soproni polgár, aki néhai Schalam zsidónak adós maradt (weilent dem Schalam juden schuldig beleib), az adósságot Muschel bécsújhelyi zsidónak adja meg, nehogy a halogatásból nagyobb kár származzon.

Házi: i. m. I/4. 286—287.

1458. június 8. Bécsújhely. Walstorffer András bécsújhelyi bíró Sopron város tanácsának jelenti, hogy Reis Lőrinc soproni szabó szöleje tárgyában Mair zsidót (Mair juden) megidézte és kihallgatta, aki „hat auf sein judischkeit bekannt, als der benant sneyder dem Kurczen Müschel juden zu Odenburg schuldig sey beliben auf ain weingarten im Irrenfrid gelegen, nu sey im derselb sneyder vor auch schuldig gewesen. Nu hab er, der Mair jud, den sneyder von dem Muschl judem vmb die geltschuld, so er im auf den weingarten schuldig sey beliben, geledigt vnd hab im den weingarten verschriben”.

Házi: i. m. I 4. 288.

1458. december 27. Bécsújhely. Fuchs György német császári udvari marsall Ainwig Lénárdot kéri „Ir wellet den juden zu Odenburgk neun mut haber vergunnen zu kawffen vnd her in dy Neunstat mir zu schicken, wan sy den nu ein gute czeyt schuldig pliben sein.”

Házi: i. m. I/4. 337.

1458. I. Mátyás király bevonulása Budára (kivonat):

„Postquam in sequenti die Bude appropinquarent, omnes pontifices optimatesque ac nobiles, qui convenerant, item pretor urbanus cum singulis ordinibus magistratum... obviam prodeunt... Quin etiam et Judeorum turba in occursum exivit, preferens veteris testamenti tabulas et inter primos salutato rege, maiorum privilegia sibi confirmari obtestatur et supplicat.”

Fögel, Iványi, Juhász: i. m. III, 216. 152—154. mondatok.

1458—1490 között. I. Mátyás király az ország minden néven nevezendő hatóságának, főleg pedig a harmincadosoknak és vámszedőknek, „quia is, T. de T. inhabitator civitatis nostrae Pesthiensis, unacum certis aliis Judaeis familiaribus suis et ad eum pertinentibus pro victuum suorum

necessaria acquisitione diversas partes regni nostri perlustrare habent", *meghagyja, hogy* „dum et quando ipse T. Judaeus, aut familiares sui et ad eum pertinentes Judaei" *javaikkal bárhol járnak, tőlük harmincadot vagy vámot szedni nem kell.*

Kovachich: Formulae solennes styli, 387.

148.

1458—1490 között. (I. Mátyás király) zsidókamat fizetés alóli felmentő oklevelének formulája.

„Nos etc. Memoriae commendamus etc. Quod nos compatiētes paupertati fidelium nostrorum hospitem et populorum, villarum T. et T., quam iidem his temporibus disturbiorum praeteritis incurrerunt, omnes usuras, quas super clenodiis, rebusque et bonis praefatorum hospitem et populorum in dictis villis T. et T. commorantium, pro pignore ut dicitur, habitis, hucusque exercuerunt, eisdem hospitem et populis duximus gratiose relaxandum, imo relaxamus praesentium per vigorem; ita tamen quod ipsi super capitali pecunia eorundem Judaeorum ab ipsis recepta, eisdem satisfaciant, cum effectu. Quocirca vobis fidelibus nostris comitibus seu iudicibus Judaeorum praetactorum praesentibus et futuris praesentium notitiam habituris, firmiter precipientes mandamus, quatenus praetactos hospites, seu populos, ac eorum alterum ratione praemissae usurae, ut praefertur, super clenodiis ac rebus et bonis eorundem per eos dictis Judaeis impignoratis hactenus excrevit, contra formam huiusmodi nostrae gratiae ad instantiam quorumcunque Judaeorum intra vel extra iudicium in personis ac rebus et bonis ipsorum impedire, iudicare, vel dampnificare nullatenus presumatis, nec sitis ausi modo aliquali. Secus. Praesentibus. Quocirca vobis universis Judaeis in dictis comitatibus T. et T. commorantibus, apud quos scilicet clenodia ac res et bona dictorum hospitem et populorum pro pignore existunt, praesentibus firmiter committimus, et mandamus, quatenus visis praesentibus, eosdem hospites et populos praedictarum villarum T. et T. ad solvendum ratione clenodiorum praedictorum ac rerum et bonorum suorum suorum apud vos pro pignore habitarum, usuram per nos eis modo praemisso relaxatam artare et compellere nequaquam praesumatis, ser recepta ab eis capitali vestra pecunia, praedicta clenodia ac res et bona eorundem eisdem in specie et sine defectu restituere debeatis, alioquin vobis secus facientibus commisimus et praesentibus firmiter committimus, fidelibus nostris comitibus sive iudicibus vestris in medio vestri constitutis, ut ipsi vos et quemlibet

vestrum ad observanda huiusmodi mandata nostra per omnia vestra gravamina arcius compellant et constringant. Secus ergo. Praesentibus perlectis. Datum.

Kovachich: Formulae solennes styli, 489.

149.

1459. január 30. Kivonat Zágráb város Libri fassionum seu funduales-eiből: Zágráb város közönsége egy kőházat telkestől minden tartozékával „post recessum Judeorum ad ipsam communitatem” Ferenc mester zágrábi kanonoknak adományoz.

Tkalčić: i. m. X. 188.

150.

1459. október 3—11. Kimutatás arról a bevételről, amelyet a soproni Szélmalomnál szüretkor a tulajdonosok a városba szállított cefre akója után fizettek (kivonat).

„Item Muschel jud I ürn. IIII den. dedit... Item dy Gerlin jüdin XII. ürn. XXXXVIII den. dedit... Item Muschel jüd III¹/₂ (ürn) XIII den. dedit.”

Házi: i. m. II/4. 104—109.

151.

1459. Összeírás Sopron város lakóinak adóalapul szolgáló vagyonáról (kivonat).

„Item Wenczel XV tal. den. Im judenhewssel Schreker.”

Házi: i. m. II/4. 120.

152.

1461. Sopron város lakóinak adóajstroma (kivonat).

„... Item im judenhoff: Michael gratis”.

Házi: i. m. II/4. 156.

1463. *Osszeírás Sopron város lakóinak adóalapul szolgáló vagyonáról (kivonat).*

„... Item Linczer im Judenhoff.”

Házi: i. m. II/4. 186.

1463. *Sopron város lakosainak adólapstroma (kivonat).*

„... Item Linczer im Judenhoff gratis.” „... Item Michel, ettwan Judenhoffer XX den.”

Házi: i. m. II/4. 201.

1464. *április 18. Bécsújhely. Schober István bécsújhelyi város- és zsidó-bíró levele Sopron város tanácsához, melyben közli, hogy „Hierss iud, der Marchlin iudin sun in der Newnstat” egy házat „glegen in der Judengassen zu Odenburg” vásárolt, és ebbe „ain juden mit sambt seinem weib” helyezett be. „Nun hat sich derselb iud mit seinem weib tauffen lassen”, mire az új keresztény zsidó kérelmére Hirsch megengedte, hogy ezek életük fogytáig a házban lakhassanak.*

Házi: i. m. I/5. 114—115.

1464. *I. Mátyás király a pozsonyiak privilégiumából, melyet III. Endre király adott, a zsidókra vonatkozó pontot megerősíti.*

„Mathias rex privilegium Posoniensibus per Andream III. quoad eorundem libertates 1291. concessum sub bulla aurea VI. Kalendas Julii 1464. confirmando, constitutionem de Judeis contentam, et sic sonantem: Item Judei in ipsa civitate constituti habeant eandem libertatem, quam et ipsi cives, salvo jure archiepiscopi Strigoniensis et prepositi Posoniensis remanente.”

Másolat a Magyar Tud. Akadémia kéziratárában, Történelem (Oklevéltan) quarto, n. 71.

1464—1465. *Kivonat Joachim János soproni polgármester bevételi és kiadási számadásaiból:*

„. . . Item VIII $\frac{1}{2}$ sol. den. dem Acham juden, das er ain potten geschicht hatt gen Marpürck, das er den iudenbrieff in dy Newnstatt prachtt hatt . . . Item I tal. den. dem Mussel juden fuer den Chanczler, das ym dy herren geschafft hampet zw hy(1)ff, das er den hacher pracht hat.”

Házi: i. m. II/4. 241—242.

1465. március 16. Buda. Pálóczi László országbíró előtt Desniczei Kapitán Pál a maga és felesége Zsófia nevében is megengedi, hogy azon ingóságokat, melyeket Jakab budai zsidónak zálogba adott és eddig visszaváltani nem tudott, Butykai András 56 forintért a zsidótól kiválthassa, és ha június 24-ikéig Pál Butykainak az 56 forintot kifizetni nem tudná, ez az ingóságokat magának megtarthatja.

„Nos comes Ladislaus de Palocz, iudex curie serenissimi principis domini Mathie dei gratia regis Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Memorie commendamus, quod Paulus dictus Capitan de Desnyze, onere et gravamine nobilis domine Sophya vocate, alias relicte condam magistri Johannis de Hanyk, nunc vero consortis sue in se assumpto coram nobis personaliter constitutus, est confessus in hunc modum, quomodo ipse pro quibusdam suis arduis necessitatibus ipsum urgentibus, quasdam certas res et bona sua cuidam Jacobo judeo hic Bude residenti impignorasset, quas ipse ab eodem Jacobo judeo cum propriis suis pecuniis ad presens redimere non posset, nec valeret. Ideo ipse Paulus prescriptas res suas erga ipsum Jacobum Judeum habitas egregio Andree de Bwthka pro quinquaginta sex florenis auri, pro quibus eidem Judeo forent impignorate, ab eodem Jacobo Judeo ad se redimere consensisset et admisisset, ymmo consensit et admisit coram nobis tali modo, quod si idem Paulus Capitan prescriptas res et bona sua usque festum nativitatis beati Johannis baptiste tunc proxime affuturum pro eisdem quinquaginta sex florenis auri ab eodem Andrea de Bwthka redimere nollet aut non posset, extunc elapso prescripto festo nativitatis beati Johannis baptiste eisdem ab eodem Andrea de Bwthka minime redimere posse, sed eisdem idem Andreas de Bwthka tamquam res suas proprias pro se redimendi et habendi, eidemque Paulo minime restituendi haberet et habeat potestatem. Ad quod se idem Paulus Capitan sua personali astantia sponte

obligavit coram nostro testimonio presentium mediante. Datum Bude, sabato proximo post festum beati Gregorii pape, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto.”

Eredetiye papíron, kívül rányomott pecsét helyével. OL. DI. 67 007.

159.

1466. *Kivonat Abenstorffer Ulrik, Sopron városi kamarás bevételi és kiadási számadásaiból:*

„... Item dem Kessel juden anstat des Nachem juden XI $\frac{1}{2}$ tal. den.”

Házi: í. m. II/4, 266.

160.

1467. *október 1. Kivonat Eilingsgrab Egyed soproni polgármester végrendeletéből:*

„Item mein pruder, Wolfgang Eylinsgrab, ist mir schuldig XXIII gulden, darum hab ich inn ainen judenbrief auf in lautend. Ist das ich abgee, so schaff ich im denselben brief ledigleich hinausgegeben.”

Házi: í. m. II/1. 99—100.

161.

1468. *Összeírás Sopron város lakóinak vagyonáról és az ennek alapján kivetett adóról (kivonat).*

„... Item kramer in judenhof... Item kramer im Judenhoff XXXII. den.”

Házi: í. m. II/4. 293 és 305.

162.

1468—1469. *Joachim János soproni polgármester bevételi és kiadási számadásai (kivonat).*

„... Item dem Nachym juden anstat seines swagers an dem gelt-brieff so er von der stat gehabt hat nach innhalt des abprüchs, dew dy stat mit im getan hat, LXXXIII guldein... Item dem Nachym juden anstat

seins swagers X gulden fur ein erung, das auch im abpruch geredt ist warden . . . Item drein juden: Muschel, Nachym vnd Daidt hab ich peczalt X gulden, dew der richter vnd der Abensdorffer mit in gefurt haben czu czerung czu vnserm heren kunig . . . Item dem Nachym juden anstat seins swagers IIII gulden an der nachsten peczallung nach geschäfft der heren."

Házi: i. m. II/4. 285.

163.

1469. október 30. *Váci káptalan oklevele említi egy vizsgálatkor Galsán:*
„. . . pervenissent ad quendam montem Zidohegy . . .”

OL. Dl. 73 008. (másolat).

164.

1470. április 9. *Kivonat Zaukan Fülöp soproni polgármester kiadási feljegyzéseiből:*

„Item ainem poten in die Newstat zum Isserl juden XVI. den. feria secunda post Judica (április 9.).

Házi: i. m. II/4. 315.

165.

1470. július 17. *Sopron. Sigendorffer Wiltpolt kötelezi magát, hogy mivel Sopronban öt megérdemelten fogsággal büntették, ezért a város közönségén bosszút állani nem fog. A kötelezvényt többek közt megpecsételi Stokpauer Tamás „die czeit des rats vnd judenrichter zu Odennburg.”*

Házi: i. m. I/5. 291. Stokpauer zsidóbíró volt még 1471. március 12-én és 1472. június 15-én. U. ott 299 és 311.

166.

1473. október 23. *Kivonat Abenstorffer Ulrik végrendeletéből:*

„. . . Item dem Muschel juden ist er schuldig LXXII gulden, darumb im stet die insecz, garten, teich vnd alle zugehörung vnd was im daran abget, das sol er haben auf anders seinen gut nach statrecht . . . Item in seiner truhen hat er vom Muschel juden in behaltnüss pecher, sloir, schal vnd ander ding.”

Házi: i. m. II/1. 118.

1476. december, Kivonat Seybold János krónikájából, melyben leírja
I. Mátyás király és Beatrix királyné esküvőjét.

„Hie innen ist attwas beschriben von den Kostlikaitten der loblichen Hochtzeit des durchlätwtigistenn grosmechtigen Fürsten vnd Herren, Herrn Mathia künigen zu Hungern vnd zu Behem, vnd seines gemahels frauen Beatrix des künigs tochter von Napels. (Következik a vendégek névsora.) Anno domini M-o CCCCLXXVI Jar, als ich yetzo gein Ofen kom, da sagtt man mir sogar von grosser kostlikaitt vnd tzier, die wnszer durchlätwtigister Herre künig Mathias zu Hungern vnd Behenn etc. getan habe. (Leírja a pompázó diszes előkészületeket a budai polgárok selyem-, bársonyruhás, strucctollas kivonulását, azután folytatja.) Desgeleichen die Juden waren auch hinaus, da schickt der kunig hinaus, die Juden sollten hewider ein reitten. Also ist der Menndl Jud herwiderein geritten inn die yndrist purg vnd ain redlein gemacht vmb den prunn vnd hett kostlicher pfärd XXXI. Des ersten raitt ain knab, der kundt gar schon trumetten, vnd an der trumetten ain van, Darnach ritten zwen knaben vnd yeder fuertt ain silbreine gürteln, der Senckel was gros, die Spangen waren hoch als ain Silbreppecher, darein ain kadl weins gett. vnd knorratt geschlagen. An iren seitten fuerten sy lanng silbreine schwertt, mit gehitz knöppff vnd scheiden. Darnach raitt der Mendl Jud in grab, fuertt ain guglzipffl mit tzenndl vndertzogen, vnd ain hefttl an seinem huett. An seiner seitten ain lanng silbrenis schwertt messer, darnach ritten ye tzwen vnd tzwen, vnd all in prawn mechlisch beschnitten, vnd yeder auff sainen huett tzwuo weiss Strawssenvedern, vnd ain prawne inn der mytt, vnd sy hielttten in der purg auf ain stund. Darnach kom der künig vnd sass auff, vnd hertzog Cristoff mit ym, vnd rytten nach den Juden aus der purg, vnd ritten all gein Stuelweissenpurg zue der krönung, vnd die Juden ritten ain anndern wege, (következik a székesfejérvári esküvő és a királyné koronázás pompájának bő leírása). Noch ainer processen hette ich vergessen, das waren die Juden, die auch der kunigin für dy Statt zue Ofen hinaus enttgegen geritten vnd ganngen sein, zum ersten ritten an tzwen dreissigk all in prawn mechlisch beschnitten in iren silbrein klainattn, als sy den vorgemellt sind, da sy zue der krönung geritten sind, noch dan haben sy getragen ain kostlichen van, daran mitt golld geschriben was, hebreysch Schina israhel, ist souil als hortts kinder israhel vnd amen schillt dar inn was ain truttenfuess, Daudid wappen vnd drey guldin stern vnd auff dem schilltt ain Judenuett alles verguldet mit flammen. Nach dem van sein ganngen junng vnd altt ye tzwen vnd tzwen, processen über hundertt halb hundertt, vnd haben auff iren haubttten gehabtt von seyden vnd damaschk kaputzen. vnd haben, gesungen mit lautter stym ain gesanngk,

vnd haben tragen ain hymel, vnd ain allter jud vnder dem hymel hatt getragen ain eingewickelte tocken vnd vorn darn ain guldins plech vnd zwen juden haben in geweyst, vnd haben ain Redlein gemacht vor der Künigin. Da kam der künig vnd dy künigin miteinander hergeritten, da sy zue dem hymel kamen, de tättten die Juden die tocken auff, vnd woltten der künigin zeküssen haben geben. Sy woltt aber nicht.

A krónika még felsorolja, a királyi párnak újévkor kik hoztak ajándékokat, utolsóként említi: die Juden haben geschencktt zwen Semelwegkch, ain prawn huett, darinn ain grosser pusck Raygerfedern, vnd twen gross lebentig hirszen und tzway rech und acht pfaben.

Müncheni állami könyvtár, codex germanicus n. 331., 73—84. lapon. Kiadva: Tanulmányok Budapest múltjából: X. kötet. Borsa Béla: Reneszánszkori ünnepek Budán. Lásd még Borsa Béla: Ismeretlen, egykorú német leírás Mátyás és Beatrix házasságáról. Pécs, 1940; Scheiber Sándor: Zsidó küldöttség Mátyás és Beatrix esküvőjén. Mult és Jövő. XXXIII. 1943. 107—108.

168.

1477. június 21. Szák. Korlátközi Oswald bán özvegye, Dorottya végrendekezik: Ferenc száki, Gergely császári, Benedek szendi plébánosok és nemes Pornaki Pál előtt.

„In nomine Domini, Amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo septuagesima septimo, sabbato videlicet proximo ante festum nativitatis beati Johannis baptiste, ego Dorothea, relicta condam Oswaldi bani dicti de Korlathkew, licet egra corpore, mente tamen per omnia sana coram honorabilibus et discretis viris Francisco plebano nostro de Zak, ac Gregorio plebano de Chazar, confessore videlicet nostro, necnon Benedicto plebano de Zend ac nobili Paulo de Pornak de rebus et bonis meis a deo michi collatis condo et facio tale testamentum. Item primo... Item lego, ut Symoni Judeo de Thata obligor decem florenis auri, usque ad parancza anni preteriti. Item Martinus Chethke recepit unum florenum de Symone Judeo ad rationem nostram. Item lego ut uxori Jacobi Judei obligor tribus florenis auri. Item ad festum nativitatis Marie obligor Jacobo Judeo parvo de Thata cum octo weka pabulis. Item eidem Jacobo Judeo obligor uno floreno auri. Item Martino Chethke cum Petro Bery et Alberto magno ab eodem Jacobo Judeo parvo receperunt ad rationem meam ad emendum fenum unum florenum auri. Item Anthonio Vyda de Thata obligor uno floreno auri etc. Datum in possessione Zaak, anno et die quibus supra etc.

Eredetiye papíron, alul rányomott pecsét némi töredékével a Batthyány-leveletárban, Korlátköziano—Apponyiana n. 165. jelzet alatt.

1479. március 8. Buda. *Matheus dictus Vitripar Judex Juratique cives Castri novi montis Pestiensis előtt Kallay Mihaly Alhévizen fekvő házát eladja Pyrkovicz Lászlónak.*

Az oklevél felső részén olvasható: R(elati)o Domi(ni) Demetry Keneres jurati.

Hátán két szó héber írással:

(ה) ערין דמטער

Olvasása: Herren Demeter.
OL. Dl. 88.620.

1480. *Bonfini feljegyzése Regede bevételéről:*

„Hoc etiam octuogesima anno ductu auspiciisve Corvini ubique prospere pugnatum est”, Mátyás király hadai bevették Pettaut. Bátori István Regedét támadta és a város hídján „Paulo ante crepusculum milites transire et in ulteriore parte subsidere iubet, que ad Judeorum vicum pertinet. ubi menia parum obfirmata senserat”, végül is a várat elfoglalván, a város lakói a magyaroknak megadták magukat.

Fögel, Iványi, Juhász: i. m. IV. 108.

1481. január 10. *Kivonat Moser Farkas soproni polgár végrendeletéből:*

„Item dem Joseph judenn auff phant, darumb ich im versaczt hab einen grwenen pernischen rock, ein swarczes, underfuttertes rokneinn vnd einen roten gwglziph vmb II floren I. tal. 1 c. den. Item dem Wolff judenn III. floren vnd LX den., darumb hab ich im verseczt einen guldeinn petschafftring, der wigt IIII floren.”

Házi: i. m. II/1. 195—196.

1481. február 23. (Buda). *Keresztes budai bíró és a tanács előtt „Angelus Weronensis de Rangonibus, frater carnalis condam reverendissimi domini Gabrielis cardinalis Agriensis etc.” egy budai kőházát, mely „prope*

plateam Judeorum” guti Ország László és a dömösi prépost házai közt fekszik, Orbán egri püspöknek és általa a Nagylucseieknek 400 forintért eladja.

Eredetije víztől rongált hártján, kívül rányomott pecsét helyével az egri főkáptalan magánlevéltárában, n. 29, fasc. 5. n. 2. jelzet alatt.

173.

1481. augusztus 26. A kolozsmonostori konvent előtt Tergovistyei Görög Miklós és Szebeni Janassathár János előadják, hogy Kolozsvárott a nevezett Görög Miklós és a Kevire való Keresztes rác között a szebeni Olasz Tamásra vonatkozó beszélgetést arról, hogy Haller budai polgár Olasznak, aki fogva volt, értésére adta, hogy azon javakat illetőleg, amelyeket Haller szolgája Kolosvárról elvitt, ne vallja, hogy az a zsidóké volt, hanem Halleré. Ennek fejében Olaszt a fogságból kiszabadítja és még 500 forintot is fizet. Azonban a rác kijelentése szerint Olasz erre nem akart vállalkozni, sőt ennek éppen az ellenkezőjét hangoztatta.

„Memorie commendamus, quod circumspecti et providi viri Nicolaus Grecus in Thargawysthya et Johannes Jannassathar in civitate Cibiniensi residentés, personaliter cum litteris preceptoris egregii Stephani de Thelegd vicewayuode Transsiluani coram nobis constituti spontanea eorum voluntate sunt confessi in hunc modum, quod dum ipsi sabbato proximo ante festum Assumptionis beate Marie virginis in civitate Koloswar ante domum circumspecti Johannis Agatha dicti de Cibinio personaliter fuissent constituti ac insimul confabulati et collocuti, tunc circumspectus Keresthes Rascianus in oppido Kewy commorans ad prefatum Nicolaum Grecum venisset salutando eum, qui quidem Nicolaus Grecus quesivisset prelibatum Rascianum hoc modo, quo si circumspectus Thomas Olaz de Cibinio cito esset venturus de Buda an ne? idemque Rascianus respondit isto modo, quod in brevi non veniret, cui Grecus: volo vadiare in duobus florenis auri, quod ante octo diebus reveniret, at ille Rascianus: Volumus vadiare non in duobus tantummodo, sed in decem florenis auri, qui quidem Thomas Olaz illa die susceptionis vel vadiationis ad civitatem Koloswar predictam venisset. Prelibatus siquidem Nicolaus Grecus dixisset eidem Rasciano: audivi ab aliquibus hominibus, quod circumspectus Haller, civis civitatis Budensis ad prefatum Thomam Olaz in captivitate existentem aliquem in persona sua misisset et nuntiasset eidem promisissetque fide sua mediante, quod si illas res, quas famulus prefati Haller iam pridem de civitate Koloswar exportasset, non fatetur easdem esse Judeorum, sed ipsius Haller fuisse, quod si hoc fateretur, eundem Thomam Olaz de carceribus eliberaret, insuper eidem quingentorum florenorum auri daret, ego autem fateor ipsum totum

fuisse famuli, quod non recepit, responditque prefatus Rascianus,; vis tamen scire, quem ad ipsum ministrat idem Haller in persona sua, cui Grecus: vellem scire, aitque ei Rascianus: ego sum ille homo, quem ministrat in persona sua ad ipsum in carceribus existentem sed nullo modo voluit fateri, quod dicte res prefatorum Judeorum non essent, nisi semper fatebat, predictorum Judeorum easdem esse. In quorum premissorum fassionis testimonium presentes litteras nostras patentes duximus concedendas communi iustitia suadente. Datum die Dominico proximo post festum beati Stephani regis, anno Domini etc. LXXX-mo primo. Extra-data est.

Eredeti bejegyzés a kolozsmonostori M. minus protocollum 37. lapján. OL, DI. 36 398.

174.

1483. január 10. *Kivonat Zágráb város Liber citationum et setentiarum-ából.*

„Item causam inter Thomam sartorem et Martinum sartorem pro domo seu civili, prefatus Thomas appellavit ad seniores iudices, quia iurati confirmaverunt literas condam Rausar, in quibus continetur, quod Elias Judeus medietatem eiusdem domus vendiderat Jacobo Eberspez, sub sigillo pendentí.”

Tkalčić: i. m. VIII. 19.

175.

1483. január 22. *Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából.* Zágráb város törvényszéke előtt per folyik Radler Mátyás szabó özvegye, Margit és Gál páncélgyártó, budai polgár között (Gallus loricator civis Budensis), akit Tamás szabó zágrábi polgár képvisel, egy zágrábi kóház fele miatt, melyet a zágrábi tanács első fokon Margitnak ítélt, „confirmando literas condam Conradi Rausar pro tunc iudicis civitatis nostre, in quibus continetur, quod Elias Judeus eandem domum sibi impignoratam vendiderat Jacobo Eberspek sub sigillo pendentí, tamen annotatus Thomas sartor procurator supradictus eandem causam in presentiam seniorum iudicum appellaverat sentiens se gravatum”. A seniores iudices másod fokon a fél házat ugyancsak Margitnak ítélik, „quia predictus Elias Judeus ipsam portionem domus per condam Katherinam Kathicza dictam eidem Elie Judeo impignoratam, secundum legem et consuetudinem civitatis cum completis omnibus terminis iudicis eidem

condam Katherine ad redimendum datis et assignatis, pro certa summa florenorum vendidit juxta consuetudinem civitatis ab antiquo laudabiliter observatam". Azonban Gál ügyvédje, Tamás szabó ezen ítélettel szemben megelégedve nem lévén, a pert a tárnokmesteri szék elé felbebezi.

Tkalčić: i. m. VIII. 19—20.

176.

1483. április 20. Bécsűjhely, Jäger Lénárd folyamodványa Sopron város tanácsához, hogy miután ő Kampnei László özvegyének, Borbálának a neki járó 8 forintot kifizette, melyet „ich von Moschr judden ausporigt hab bei den zeiten als der Jordan statrichter gewesen ist vnd ich dorvmb in seinen juddenpuech geschriben pin", tehát kéri, hogy örökségét a zár alól oldják fel.

Házi: i. m. I 6. 21—22.

177.

1485. június 1. Bécs város megadási feltételei, melyet I. Mátyás királynak átnyújtottak. Ennek 17. pontja a következő:

„Articul. 17. Das sein koniglich mayestat von ehren wegen und alten herkommen der statt Wienn nicht gestatten vnd erlauben wolle, das die juden ihr wandl vnd handl in der statt haben, angeschen das sye von unehre wegen, die sye vorzeithen dem allmächtigen gott beweist haben ausgetriben sein."

Codex MSS Allerhand Ceremoniell stb. a bécsi városi levéltárban. Közli: Schober, Karl: Die Eroberung Niederösterreichs durch Mathias Corvinus in dem Jahren 1482—1490. Wien, 1879. 221. Ld. Hadtörténeti Közlemények 1888. évfolyam 475. s. kk. II. Bécs megadási feltételei, ahol a 479. lapon a fenti pont magyar fordításban közöltetett.

178.

1486. Törtl (Toldel) Mihály soproni polgár végrendelete (kivonat).

„Item mer schaff ich dy gelttschuldt des juden auff das firdich vass weinn. ... Item vermerkt mein gelttschuldt, item von erst pin ich schuldig dem Händel juden III gulden."

Házi: i. m. II 1. 219—220.

1487. március 21. *A székesfejérvári káptalan előtt Ábrahám székesfejérvári zsidó Gerebeni Lászlót és Batthyány Boldizsárt száz forint lefizetéséről nyugtatja.*

„Nos capitulum ecclesie Albensis memorie commendamus, quod Abraham Judeus in Alba Regali commorans coram nobis personaliter constitutus fassus est in hunc modum. Quomodo alias, cuius iam quinta instaret revolutio annualis, nobili domine Cristine alias relicte condam Georgii de Fays, nunc vero consortis Laurentii Parvi de Gybarth, sorori videlicet egregii Balthasar de Bathyan pro certis ipsius negotiis expediendis quadragintaquinque florenos auri causa mutui et sub spe restitutionis cum excrescentia usurarum assignasset, pro quorum solutione providi Gregorius Waswary, Blasius Nemeth, Mathias Toth, Gregorius Molnar et Petrus Kandych, tunc jobagiones ipsius domine Cristine fideiussores extitissent, et licet dicta summa capitalis pecunie ad maximam excrevit usuram, tamen ipse ex dispositione certorum proborum et nobilium virorum eandem capitalem summam florenorum simulcum usuris in centum et quinquaginta florenis relaxasset, quorum centum egregii Ladislaus de Gereben regni Hungarie vicepalatinus et dictus Balthasar de Bathyan gener eiusdem Ladislai dicto Abraham Judeo persolvissent. Super qua quidem solutione eorundem centum florenorum idem Abraham Judeus prefatos Ladislaum de Gereben et Balthasar quitos et expeditos reddidisset et commisisset, immo reddidit et commisit coram nobis. Residuos vero quinquaginta florenos auri ad festum beati Michaelis archangeli proxime venturum cum estimatione rerum, aut videlicet vinorum vel bladorum sive ovium et pecudum solvere prefati Ladislaus et Balthasar eidem Abraham Judeo tenebuntur, testimonio presentium mediante. Datum in festo beati Benedicti abbatis, anno domini millesimo quadringentesimo octoagesimo septimo.”

Eredetiye papiron, kívül rányomott pecsét töredékével, a Batthyány-család levéltárában: Majoratus, lad. 35. Genealogica n. 9/1.

1488. január 28. *Buda. Mátyás király meghagyja a budai káptalannak, tegyen jelentést a dobozi Dánffy András által elfogott pásztói zsidók ügyében, akiket Dánffy csak váltságdíj fejében bocsátott szabadon.*

„Mathias Dei gratia Hungarie, Bohemie etc. rex, duxque Austrie fidelibus nostris Capitulo ecclesie Budensis salutem et gratiam. Exponitur nobis in persona fidelis nostri egregii Johannis de Pazthoh, quomodo

secundo die festi beatorum Fabiani et Sebastiani martirum proxime preteriti Andreas Danffy de Doboz quosdam Judeos, Simonem et Mayor dictos in portione possessionaria dicti exponentis in oppido Paztho predicto commorantes omni eorum sine culpa in possessione Zenth Jakab appellata in Comitatu Hevesiensi existenti captivasset captosque in suis vinculis quousque sue placuisset voluntati conservasset et demum eisdem de captivitate sua pactative exposuisset potentia mediante in preiudicium et dampnum dicti exponentis valde magnum. Super quo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fidedignum, quo presente certi ex electis et iuratis nobilibus dicti Comitatus Hevesiensis, quos illac ad id serie presentium accersiri iubemus, iuxta vim et formam generalis novi decreti, ab omnibus nobilibus et ignobilibus boni status et honeste conditionis hominibus, vicinis et commetaneis dicte possessionis Zenth Jakab, ubi premissa facta fuisse dicuntur, a quibus decens et opportunum fuerit, sub onere sedecim marcarum gravis ponderis per comitem et vicecomitem et iudices nobilium dicti Comitatus ab illis, qui huiusmodi veritatis fassionem et attestationem facere recusarent, auctoritate nostra Regia immediate exigendo, ad fidem eorum Deo debitam fidelitatemque nobis et Sacre Corone nostre observandam, tacto Dominice crucis signo prestando, seorsim et singillatim investigando sciant, inquirent et experiant meram, plenam atque omnimodam de premissis certitudinis veritatem. Qua rescita unus ex eisdem electis et iuratis nobilibus dicti Comitatus, tamquam homo noster ipso vestro testimonio presente evocat prefatum Andream Danffy contra annotatum exponentem ad octavas festi Beati Georgii martiris nunc venturas nostram personalem in presentiam rationem superinde redditurum efficacem. Litis pendentia, si qua foret inter ipsos, non obstante. Insinuando ibidem eidem, ut sive ipse octavis in predictis coram ipsa nostra personali presentia compareat sive non, eadem ad partis comparentis instantiam id faciet in premissis, quod iuri videbitur expediri. Et post hec huiusmodi inquisitionis ac rescite veritatis premissorum attestationsque nobilium et ignobilium, quomodo scilicet et quo ordine ac sub quibusvis formis verborum per quemlibet eorum singillatim fuerit attestatum, sed et evocationis et insinuationis seriem cum propriis et possessionum attestantium ac evocati et insinuati nomine, ignobiliumque conditionibus et mansionibus, ut fuerit expediens octavas ad predictas, eidem nostre personali presentie fideliter rescribatis. Datum Bude, feria secunda proxima post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli, Anno Domini Millesimo quadringentesimo octoagesimo octavo.

OL. DL. 97. 467. fényképmásolat. A budai káptalan 1488. március 29-én kelt átiratában.

1488. márc. 29. A budai káptalan — Mátyás király 1488. jan. 28. Budán kelt parancsára — jelentést tesz arról a hatalmaskodásról, melyet dobozi Danffy András követett el Pásztói János, Simon és Mayor nevű zsidain Szent Jakabon.

„Serenissimo principi domino Mathia Dei gratia Hungarie, Bohemie etc. regi ducique Austrie, domino ipsorum gratioso, Capitulum ecclesie Budensis orationum suffragia devotarum. Vestra noverit Serenitas, nos literas eiusdem Serenitatis Vestre inquisitorias, evocatorias et insinuatorias nobis directas, reverentia, qua decuit recepisse in hec verba:

(Mátyás Budán, 1488. jan. 28. kelt parancsa átírva.)

Nos itaque eiusdem Vestre Serenitatis in omnibus obedientes, uti tenemur, unacum Dominico de Paztho, uno ex electis iuratis nobilibus dicti Comitatus Hewesiensis, tamquam homine eiusdem Serenitatis Vestre nostrum hominem videlicet honorabilem magistrum Johannem de Waradino socium et concanonicum nostrum ad premissam inquisitionem, evocationem et insinuationem faciendam nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum. Qui tandem exinde ad nos conversi nobis conformiter retulerunt, quod ipsi in profesto Annuntiationis B. Marie Virginis proxime preterito, iuxta vim et formam generalis novi decreti ab omnibus nobilibus et ignobilibus boni status et honeste conditionis hominibus, vicinis scilicet et commetaneis dicte possessionis Zenth Jakab, ubi premissa facta fuisse dicuntur, a quibus decens et opportunum fuisset, ad fidem eorum Deo debitam fidelitatemque Vestre Serenitati et Sacre Vestre Corone observandam, tacto Dominice crucis signo prescitam seorsum et singillatim investigassent, scivissent, inquisivissent et experti fuissent talem de premissis certitudinis veritatem. Et primo Georgius de Laposrewy castellanus castri Haznos fassus esset scitu, quod ipsi Judei fuissent capti et tenti super frugus(!) per Andream Danffy et quod insuper duodecim florenos super illos pactative recepisset. Item Ladislaus Ersek de Paztho fassus esset auditu, audivisse a suis familiaribus, uti Johannes de Paztho alias quoddam eorum ipsius Andree recepisset et idem Andreas ipsos Judeos causa illius croci receptionis retinisset et ab ore Simonis Judei audivisset, quod super ipsos florenos duodecim extorsisset. Item Michael de Mwsla, iudex nobilium Comitatus Hewesiensis fassus extitisset, quomodo ipse vidisset Judeos in captivitate et in cipone sedentes et insuper audivisset a quodam jobagione ipsius Andree Danffy, quod ad ipsis duodecim florenos recepisset. Item Georgius de eadem Mwsla fassus esset scitu, quod ipsos Judeos captivasset. Audivisset etiam a quibusdam hominibus quod per ipsos duodecim florenos recepisset. Item Nicolaus de eadem fassus extitisset scitu, sicuti prefatus Georgius Mwslay. Item Jacobus de eadem similiter fassus extitisset, sicuti pre-

fatus Nicolaus et Georgius. Item Petrus Sapy de Nadasd fassus extitisset scitu, sicuti antefatus Georgius Mwslay. Item Petrus de Chentfalwa fassus est auditu, quomodo prefatus Andreas Danffy ipsos Judeos captivari fecisset captosque in vinculis tenuisset. Insuper ipsos florenos duodecim recepisset. Item Benedictus de Nadasd fassus esset vidisse ipsos Judeos in captivitate tenuisse. Audisset etiam receptionem florenorum per ipsos Judeos, sed nesciret, quot et quantum. Item Andreas de Nadasd fassus esset scire ipsos in captivitate tenuisse. Alia ignoraret. Item nobilis domina Katherina consors Emerici de Bay fassa extitisset scire captivitatem prefatorum Judeorum. Audivisset etiam receptionem duodecim florenorum auri ab ipsis. Item nobilis domina Veronika consors Blasii de Nadasd fassa extitisset scire captivitatem Judeorum nec non et receptionem duodecim florenorum. Item Andreas molendinator de Pazthoh, iobagio domine Sophie filie quondam Michaelis Orzag Palatini, fassus fuisset vidisse eos in captivitate et quod ipsi Judei protestati fuissent contra pretactum Andream Danffy, quod ipsos captos tenuisset. Audivisset etiam receptionem florenorum super ipsos. Item Stephanus Molnar de eadem, iobagio Georgii Kakas fassus extitisset vidisse ipsos Judeos in captivitate et quod ipsi detenti Judei dixissent sibi per modum protestationis, quomodo ipsos fame et siti cruciasset, quia ab eo tempore, quo detenti fuissent, nec ipsis nec equis ipsorum aliquid edendum et bibendum tribuisset. Audisset etiam auditu, quod duodecim florenos super ipsos extorsisset. Item Benedictus Hauza de eadem, iobagio abbatis de eadem Patzhoh fassus extitisset, vidisse ipsos Judeos in cipone. Cetera fassus fuisset sicuti prefatus Stephanus Molnar. Item Barnabas Kobor de eadem, iobagio dicti abbatis fassus extitisset, quod ipse ivisset ad Zenth Jakab pro quodam suo negotio et ibi intrasset ad domum iudicis de ipsa Zenth Jakab, ubi ipsos Judeos in cipone sedere vidisset. Cetera fassus fuisset, sicuti Stephanus Molnar. Item Johannes Zalados de eadem, iobagio domine Sophie predicte fassus extitisset auditu, audisse captivitatem Judeorum per Andream Danffy factam, etiam quod super ipsos duodecim florenos recepisset. Factaque huiusmodi inquisitione prefatus Dominicus de Pazthoh homo Vestre Serenitatis dicto nostro testimonio presente, die in eodem prefatum Andream Danffy in dicta possessione sua Zenth Jakab contra annotatum exponentem ad octavas festi B. Georgii martiris nunc venturas vestram personalem evocassent presentiam, rationem superinde redditurum efficacem. Litis pendentia, si qua foret inter ipsos non obstante. Insinuando ibidem eidem, ut sive ipse octavis in predictis coram ipsa vestra personali presentia compareat, sive non: eadem ad partium comparentium instantiam id faciet in premissis, quod iuri videbitur expediri. Datum sexto die diei inquisitionis, evocationis et insinuationis prenotatarum. Anno Domini supradicto.

Lecta in Capitulo.

1488. április 9. Bécs. Orbán egri püspök és királyi kincstárnok a Budán „in platea sancti Nicolai, qua itur ad vicum Judeorum” fekvő házát mise alapítványképpen az egri káptalannak adományozza.

Ezen oklevelet I. Mátyás király 1488. április 22-én Orbán püspök kérelmére ünnepélyes alakban átírja és megerősíti. Hártján alul baloldalt: Mathias rex manu propria aláírása, alul selymen függő töredékes kettős viaszpecséttel, az egri főkáptalan magánlevéltárában, Numerus 29., fasc. 5. n. 3. jelzet alatt.

1488. július 21. A székesfejérvári káptalan előtt Ábrahám székesfejérvári zsidó Batthyány Boldizsárt és nővérét Krisztinát ötven forint lefizetéséről nyugtatja.

„Nos capitulum ecclesie Albenis, memorie commendamus, quod Abraham Judeus in civitate Albaregali commorans, coram nobis personaliter constitutus sponte est confessus in hunc modum, quod licet alias nobilis domina Cristina soror carnalis egregii Balthasar de Bathyan, urgente necessitate certam summam pecunie ad fideiussoriam cautionem providorum Blasii Nemeth, Gregorii Waswary, Petri Kandych, Mathie Toth et Gregorii Molnar jobagionum prefati Balthasar in dicta possessione Bathyan commorantium ab eodem Abraham Judeo receperit et habuerit. Tamen antefatus Balthasar de huiusmodi capitali pecunia sed et certa quantitate usurarum superinde excrescentium ipsi Abraham Judeo satisfacisset tantummodo quinquaginta florenorum auri eidem Abraham debitor remansisset. Et quia nunc rursus modosimili prelibatus Balthasar super dictis quinquaginta florenis auri plenam et omnimodam dicto Abraham satisfactionem impendisset, ob hoc idem Abraham Judeus super plenaria solutione et satisfactione dictorum quinquaginta florenorum auri prefatos Balthasar et dominam Cristinam quitos et expeditos ac per omnia absolutos reddidisset et commisisset, prenominatos fideiussores de pretacta fideiussoria penitus exonerando, ymmo reddidit et commisit atque exoneravit coram nobis testimonio presentium mediante. Datum feria secunda proxima ante festum beate Marie Magdalene, anno domini millesimo quadringentesimo octoagesimo octavo.

Eredetije papíron, kívül rányomott pecsét körvonalaival, OL. Batthyány-levéltár, Acta Antiqua, Alm. 5., lad. 7., Miscellanea n. 262.

1489. július 24. Herb (Haryb) János soproni polgár beismeri: „bekenn, das ich durich mein Lössikait vnnd vnuerstentikait in grosse geltschuld, geistlichenn vnnd weltlichenn, auch vnnder di juden mit grosser gelt-schuld kömen pin”. *Ezért atyai örökségéről lemondván, ennek fejében atyja adósságainak kifizetését magára vállalja. Ezek többek közt a következők:*

„Item am erstenn pin ich schuldig dem Mändlein juden, der judenkunig, subenszig guldein erken, gesuch pringt pey achszig guldein, dem pehemischenn judenn hundert vnd funf guldein erken, gesuch pey sibenzsig guldein. Item dem jungen Wolfffen vir vnnd czwaincaig guldein, der gesuch pringt czehen guldein.”

Házi: i. m. II/1. 134—135.

1489. szept. 3. Buda. *Zobráncz-i Thyba György 73 arany forintot vett fel kölcsön ez idő szerint Budán tartózkodó váradí Józa zsidótól, melyért okt. 23-ig nem fizet kamatot. Az addig vissza nem fizetett összegért azon túl zsidó szokás szerint forintonkint (heti) 2 dénár kamat jár.*

„Nos Georgius Thyba de Zobrancz. Memorie commendamus tenore presentium significamus omnibus, visuris presentium, quibus expedit universis. Quomodo nos a (J)udeo Joza de Varad, nunc Bude commorante LXXIII florenos auri petivimus amicabiliter et ad fidem nostram Cristianam, quos nobis plenarie restituit. Nos vero eidem, diem et terminum solutionis constituimus, vigesimum quintum diem diei festi Beati Michaelis Archangeli sine usuris, si vero ad prefixum terminum eidem restituere nollemus aut quoquomodo recusaremus, extunc more ipsorum Judeorum de singulis usura accrescat, ad singulos florenos duos denarios. (Dis)positum etiam est inter nos cum eodem Judeo Joza, ut si ad prefatum terminum partem pecuniarum predictarum eidem facultatem restituendi haberem, teneatur recipere et ad residuos semper usura acrescat, ut iam scriptum est. Pro testimonio cuius presentes literas nostras sigilo nostro roboratas dedimus et concessimus. Datum Bude, feria 5. proxima post festum Egidi abbatis. Anno 1489(!).

OL. DL. 85.134. (Semsey lev.) Alatta zöld gyűrűs pecsét nyoma és Manu propria.

1490. október 28. Buda. II. Ulászló király előadja, hogy elődje, I. Mátyás király nagy költséggel folytatott sok háborúiban a királyi kincstár kiürülvén, Orbán egri püspök a király meghagyására mindenünnen kölcsönpénzeket szedett fel, s így magát akkora adósságba bonyolította, hogy azt megfizetnie lehetetlen. Nehogy tehát Orbán püspök és rokonai ezen országos adósságok megfizetése miatt zaklatásoknak legyenek kitéve, mindazon adósságait, akár „externi sint, aut nostrates, christiani vel Judei”, s melyeket kötelezvényre, aláírásra, tanuk előtt vett fel, a király ezeknek kifizetését magára vállalja, királyi szavára.

Pray kézirataiból közli: Teleki: A Hunyadiak kora Magyarországon, XII. 488—490.

1490. Részlet II. Ulászló királynak Budán való fogadtatásából. (Kivonat Bonfiniból.)

„Ad hec iunctis agminibus suburbia nove Bude subeunt, ubi pertinacium manus Judeorum occurrit, Mosis tabulas offert, supplicisque ex more postulat, ut privilegia a divis regibus quondam impetrata posthac etiam inviolata serventur. Sacrosanctas rex tabulas preveneratur, se ultro servaturum pollicetur, ne vivum et hostile orthodoxe fidei testimonium preferat. Secundum Judeos omnes magistratum ordines et collegia sacerdotum antistitesque patrios deos et numinum simulacra preferentes occurrunt eumque cum sacris rhythmis et faustis acclamationibus excipiunt.”

Fögel, Iványi, Juhász: i. m. IV. 192.

1491. január 13. Buda. „Nos Gregorius Adam dictus iudex” és a budai tanács előtt Vogelbayder Lénárd végrendeletének végrehajtója, Vogelbayder Sebestyén egy házat, mely „non longe a pretorio civitatis nostre” Forster György és Bernát aranyműves özvegyének háza közt fekszik, még Lénárd életében „reverendissimo domino Thome de Erdewd episcopo Jauriensi pro mille florenis auri, quibus eidem domino episcopo pro libris missalium obligatus extitisset, pignoris titulo obligasset”. Lénárd halála után a püspök Sebestyént az ezer forint megfizetésére perrel

szoritotta. Mivel azonban Lénárd hagyatékában nem volt annyi pénz, kénytelen volt a házat ezer forintért „Judeis impignorari . . . Cum itaque labentibus temporibus per rabiosam usure accumulationem pefatam domum in manus Judeorum devenire, ipsam quoque domum per nullum eventum ex faucibus ipsorum Judeorum eliberare posse, eo quod iam trecenti floreni in computationem usure ad dictos mille florenos aggregati fuissent” s így Sebestyén kénytelen volt a házat a nevezett összegért Fogelbayder Andrásnak és feleségének, Borbálának eladni, akik az 1300 forintot „Judeo Abraham Weres dicto” ki is fizették.

Alul: Ad relationem dominorum Roberti Haller, Johannis Arnolth juratorum.

Eredetije hártován, kívül papírral fedett rányomott vörös viaszpecséttel. A hártya alján: „Fogelbayder”, az esztergomi főkáptalan orsz. levéltárában. Lad. 23., Capsa 18, fasc. 7. n. 2.

189.

1492. jan. 13. Buda. II. Ulászló király meghagyja a győri káptalannak, mielőbb tegyen jelentést arról a megállapodásról, melyet néhány évvel ezelőtt előtte kötöttek valami kölcsön ügyében Elderbach János és Simon győri zsidó.

„Wladislaus Dei gratia Rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris Capitulo ecclesie Jauriensis. Salutem et gratiam. Dicitur nobis in persona providi Simonis Judei alias in civitate Jauriensi commorantis, quomodo his annis precedentibus egregius Johannes Elderboh de Monjorokerek super quibusdam debitis eidem exponenti coram vobis quandam fecisset fassionem, super qua quidem fassione idem exponens literis vestris pro iurium suorum defensione plurimum foret necessarium. Super quo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatinus acceptis presentibus in uno et brevi termino insimul personaliter convenire et qualis vobis super inde constat certitudo veritatis, literas vestras super fassione pefati Johannis Elderboh eidem exponenti juris sui ad cautelam dare et concedere debeat, caventes tamen, ne fraus aut dolus in hac parte eveniat aliqualis. Secus non facturi. Datum Bude feria sexta proxima post festum B. Pauli primi heremite. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.

OL. Dl. 22.513. A győri káptalan 1492. jan. 31. átiratában.

1492. jan. 31. A győri káptalan a király 1492. jan. 13-án Budán kelt parancsára jelenti, hogy jan. 31-én összegyűlt az egész káptalan a székesegyházhoz épített Szent Háromság kápolna káptalantermében és meghallgatta azok jelentését, akik jelen voltak a káptalani templom előcsarnokában, mikor néhány évvel ezelőtt Elderbach János bevallást tett. Eszerint 1489. nov. 11. körül Elderbach élő szóval kijelentette, hogy ő Simon zsidótól, aki akkor Győrben, a belvárosban lakott, 1200 arany forintot vett kölcsön azzal a feltétellel, hogy azt a jövő év jún. 24-ig visszafizeti. Ha nem tenné, azontúl zsidó szokás szerint kamatot fizet. A tőke és kamatai biztosítására felhatalmazza, hogy jobbjágit letartóztathatja, vagyonukat pedig lefoglalhatja.

„Nos Capitulum ecclesie Jauriensis. Memorie commendamus. Quod nos literas preceptoris Serenissimi Principis domini Wladislai Dei gratia regis Hungarie, Bohemie etc. domini nostri potentissimi nobis directas sumpna cum obedientia recepimus in hoc verba:

(1492. jan. 13. Buda, kelt királyi rendelet.)

Quibus quidem literis vestris per nos receptis mandatisque eiusdem vestre Serenitatis in omnibus obedire cupientes, ut tenemur, feria tertia proxima post festum Conversionis S. Pauli Apostoli proxime preteritum ad Capellam S. Trinitatis ad latum preallegate ecclesie nostre fundatam, locum scilicet Capitularem nostrum personaliter et capitulariter convenimus et super predicta fassione preallegati Johannis Elderboch diligentem inter nos habuimus tractatum. Ex relationibus et dictis certorum sociorum et concanonicorum nostrorum, qui fassioni predicti Johannis Elderboch interfuissent et eandem fassionem recepissent et audivissent, accepimus. Quod prout ipsi recordarentur et eis ad memoriam occurreret, circa et prope festum S. Martini episcopi in Anno Domini Millesimo quadringentesimo octuagesimo nono in porticu preallegate ecclesie nostre preallegatus Johannes Elderboh personaliter coram ipsis constitutus, sponte et libere confessus extitisset. Quomodo ipse Johannes Elderboh pro quibusdam arduis suis negotiis, ipsum tunc urgentibus evitandis a Simone Judeo, tunc in interiore civitate episcopali Jauriensi commorante, mille et ducentos florenos auri nomine mutui et sub spe restitutionis et persolutionis eorundem recepisset levassetque et accomodasset, quos quidem mille et ducentos florenos auri ipse Johannes Elderboh ad festum Nativitatis S. Johannis Baptiste tunc proxime affuturum eidem Simoni Judeo reddere restituereque et persolvere promisisset, ea tamen conditione interposita, quod si ipse Johannes Elderboh prescriptos mille et ducentos florenos auri ad predictum festum Nativitatis S. Johannis Baptiste predicto Simoni Judeo reddere et restituere et persolvere nolle, nequiret aut non curaret, extunc elapso ipso festo Nativitatis S. Jo-

hannis Baptiste more Judeorum super eisdem mille et ducentos florenos auri usura excresceret et predictus Simon Judeus tam pro premissis mille et ducentis florenis auri pecuniis scilicet Capitalibus, quam usura superinde excrescente, jobbagiones ipsius Johannes Elderboh captivari captosque detineri, res etiam ipsorum et bona quelibet arestarti facere posset et haberet tamdiu, quousque ipse Johannes Elderboh predictos mille et ducentos florenos auri et usuram, ut premissum est, superinde excrescentem eidem Simoni Judeo effective redderet restitueretque et persolveret. Datum in prescripta feria tertia post predictum festum Conversionis S. Pauli Apostoli. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo supradicto.

OL. Dl. 22 513. Papír, hátán pecsét nyoma és héber írás.

זה הכתב הודיה הקפיטל מראב על אלהרבכר לשמואל ז"ל

Fordítása: Ez az írás vallomása a győri káptalannak Elderbacher-ről, az áldott emlékezetű Sámuel ügyében.

Az oklevélben említett Simonnak héber neve ugyanis Sámuel volt, a M. Zs. O. I. k. 218—221. között oklevél szerint teljes neve:

שמואל בר אליעזר המכוני שמעון

Olvasása: A Simonnak nevezett Sámuel Eleázár fia. A megjegyzés az oklevél hátán későbbi, akkor Simon már nem élt.

191.

1492. szeptember 14. Buda. II. Ulászló király Nagyszében város tanácsának meghagyja, hogy nemcsak a zsidó hitelezők követelésére tartoznak az ottani adósokkal szemben eljárni, hanem — noha a zsidók az ottani hitelezőkkel szemben a szebeni tanács előtt törvénybe állani nem akarnak, s így hitelezőiket károsíthatják, a tanács az ottani hitelezők követelésére a zsidó adósokkal szemben ugyanúgy tartozik eljárni.

Wladislaus stb. Szeben város tanácsához. Intelligimus, qualiter nonnulli judei venire solent et quidem frequenter ad illam civitatem nostram et vestri in presentiam cum literis nostris, quibus iidem judei volunt, ut vos eisdem ex parte omnium debitorum et aliorum causantium iudicium et justitiam facere et administrare ac tandem coperta iusticia corundem plenariam etiam ipsis satisfactionem impendere deberetis, sed ipsi judei econverso nemini creditorum suorum et alias causas et negotia habentium coram vobis juri stare vellent per quod iidem creditores dictorum judeorum graviter admodum damnificarentur. Unde volumus et fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo committimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatenus a modo imposterum quandocunque et quotiescunque aliquibus judeis ad

mandata seu requisitionem nostram ex parte aliquorum debitorum vel aliorum negotiorum ipsorum iudicium et iustitiam facere et administrare debebitis, e converso etiam omnibus creditoribus eorundem judeorum vel aliis quibusvis contra eosdem causantibus postquam requisiti fueritis ex parte eorundem judeorum iuxta ipsorum causantium probabilia documenta iudicium et justitiam ac tandem plenariam etiam satisfactionem facere debeatis . . . Datum Bude in festo Exaltationis sancte Crucis anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo.

Eredetije papíron, a szöveg előtt: Commissio propria domini regis. A szöveg alatt rányomott vörös viaszpecséttel, Nagyszeben város és a Szász Egyetem levéltárában. U. II. n. 511. jelzet alatt.

192.

1492. szeptember 14. Buda. II. Ulászló király Brassó város tanácsához. Közli, hogy tudomására jutott, hogy némely zsidók megjelentek Brassóban és adóssági és más pereikben igazság szolgáltatását követelik, ők azonban brassai hitelezőkkel szemben a város bírósága elé állani nem akarnak, s így hitelezőiket súlyosan megkárosítják. Meghagyja tehát a város tanácsának, hogy a brassai hitelezőknek a zsidó adósokkal szemben ugyancsak tartoznak igazságot szolgáltatni.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus stb. Az oklevél szövege a Szebennek ugyane tárgyban adott és előbb közölt oklevél szövegével szórul szóra egyezik.

Eredetije papíron, alul papírral fődött rányomott vörös viaszpecséttel, Brassó város levéltárában: Privilegia n. 247.

193.

1492. Sárvár és Kapu várak urbárium, melyben szó van Csepregről is. Csepregen: „Zydo wcza, vacua ultra Egidium Ablanczi.”

OL. Dl. 36 992. Urbarium . . . castrorum Sarwar et Kapu.

194.

1493. márc. 28. Buda. Nagymihályi Thybay Gellért elpanaszolja a királynak, hogy apja valamikor 25 aranyforint kölcsönt vett fel Salamon ungvári zsidótól, aki most, apja halála után, tőle tőke és kamatai fejében 250 forintot kíván. A király utasítja Ung megyét, csak 50 forintot hajtson be Salamon zsidó javára.

„Wladislaus Dei gratia Rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris Comiti vel Vicecomiti et Judicibus Nobilium Comitatus de Wng. sa-

lutem et gratiam. Exponitur nobis in persona fidelis nostri nobilis Gerardi, filii condam Georgy Thybay de Naghmyhal, qualiter his superioribus annis prefatus condam Georgius Thybay, pater eiusdem exponentis a quodam Judeo Salomone in oppido Wnghwar commorante pro quibusdam suis negotys viginti quinque florenos auri levasset. Tandem ipso quondam Georgio medio tempore ex humanis decedente et huiusmodi sumpmam pecunie prefato Judeo persolvere nequiente, nunc prefatus Judeus super ipsum exponentem ducentos et quinquaginta florenos pro sumpma capitali et usura, exinde ad prescriptos viginti quinque florenos excrescenti, extorquere ac universa bona sua hereditaria per vos sibi ipsi omni via et modo occupare et statui facere vult et nititur. Unde supplicatum extitit Maiestati nostre in persona eiusdem exponentis, ut sibi superinde de benignitate nostra Regia providere dignaremur. Unde nos accepta supplicatione huiusmodi id eidem exponenti duximus annuendum et concedendum, ut ipse simulcum prefata sumpma capitali ac usuris quinquaginta tantummodo florenos ipsi Judeo solvere teneatur. Volumus id circo et fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus acceptis presentibus prefatum exponentem non ultra, quam ad solutionem dictorum quinquaginta florenorum ipsi Judeo per ipsum exponentem persolvi debentem antare et compellere aut propter hoc ipsum in dictis bonis suis quovis pacto damnificare presumatis nec sitis ausi modo aliquali. Presentibus per lectis exhibenti restituti. Datum Bude feria quinta proxima ante Dominicam Ramis palmarum. Anno Domini Millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio.

Vörös pecsét nyoma.

Ad relationem egr. Blasy de Raska magistri
Cubiculariorum Regalium ac Castellani Castri
Budensis etc.

Hátán egykorú feljegyzés: Gerardus filius Georgy de Thyba fecit omnimodam satisfactionem Salomoni Judeo de Wnghwar. Ipse Salomon quitum reddidit.

OL. DL. 85.140. (Semsey lev.)

195.

1494. *Kivonat Bonfini Decadeseiből, ahol elbeszéli, hogy a nagyszombati zsidók megöltek egy ifjút.*

„Isidem mensibus Tyrnavie Iudei quidam, cum se diro atque immani quodam scelere obstrinxissent, meritum sane supplicium invenerunt. Duodecim viri cum duabus mulieribus ingenuum adolescentem Christianum occulte captum atque in proximas edes abductum obstructis repente faucibus misere strangularunt et adapertis venis sanguinem eius, dum animam sensim et singultim efflaret, partim absorbuerunt, partim

aliis asservarunt, corpus autem in partes dissectum membratim humi defoderant. Cum adolescens diu a parentibus quesitus nusquam appareret satisque constaret eum pridie in vico Iudeorum versatum haud postea fuisse inspectum, legitima in Iudeos questio constituitur. Lictores in eorum edes immissi deprehensis recentibus cruoris notis dominum cum tota familia comprehendunt; in questionem abrepte mulieres metu tormentorum adacte totam facinoris indignissimi seriem confitentur: quarum testimonio convicti reliqui palatini iussu, qui prefectus urbis erat, omnes magno ad id excitato in foro incendio conflagrarunt, alii, qui minus videbantur obnoxii, magno pecunie numero sunt mulctati. Cum autem e senibus causas tanti patrandi facinoris per tormentorum cruciatum eruerent, quattuor eas esse reperiebant, quibus Tyrnaviae tum et alias sepe in aliis regionibus eo se Judei flagitio astrinxissent; unam, quod ita maiorum auctoritate persuasum haberent Christiani hominis sanguinem perpetuis in circumcissione appositum sistendo sanguini opportunum esse remedium; alteram, quod eundem ad conciliandum inter se amorem plurimum valere in cibo datum existimarent; tertiam, quod cum viri ac mulieres eque apud eos fluxu menstrui laborarent, sanguinem hominis Christiani epotum idoneam ad id morbi esse medicinam experti erant; quartam, ut vetus apud se, sed reconditum decretum exequeretur, quo quotidianis sacrificiis in aliqua regione Christianum deo sanguinem libare coguntur, quo factum esse dicitabant ut in eum annum ea sors Judeis Tyrnaviensibus obtigisset, Hec omnia salutis anno quadringentesimo nonagesimo quarto supra millesimum incommoda contigerunt.”

Fögel, Iványi, Juhász: IV. 254—255.

196.

1495. június 21. Buda. Zápolyai István nádor előtt Szentgyörgyi „Groff” Zsigmond fia, Tamás, továbbá Kis Mendel Izsák budai zsidó, a köztük fennforgó adóssági perben Szécsi Miklós, monyorókereki Ellerbah János, asszonyfalvi Ostfy László, György és András győri kanonokok, mint választott bírák közbenjárására bizonyos föltételek mellett békésen ki-egyeznek.

„Nos Stephanus de Zapolya comes perpetuus terre Scepusiensis, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie commendamus, quod egregius Thomas filius magnifici condam Sigismundi Groff, comitis de Bozin et de Sancto Georgio ab una, ac providus Isaac Kysmendel dictus Judeus Budensis, partibus ab alia personaliter coram nobis constituti, sunt confessi in hunc modum, quod licet idem Judeus Isaac Kysmendel iamfatum comitem Thomam ratione certorum debitorum ac usurarum

superinde acumulatarum, quibus videlicet condam Sigismundus, pater dicti Thome Groff et condam Johannes frater ipsius Sigismundi comitis carnalis, Judeis Nussel et Hosman, in civitate Tirnaviensi commorantibus iuxta continentiam certarum literarum obligatarum et impignoratarum superinde confectarum, debitores obligabantur per ipsos Judeos Nussel et Hosman iamfato Judeo Isaac Kysmendel vigore certarum literarum fassionalium, datarum et inscriptarum de speciali commissione et mandato regie maiestatis nostram in presentiam traxerit in causam causaque in eadem ipsum Thomam comitem exinde aggravare pretenderit. Tamen ipsi ordinatione et compositione magnificorum Nicolai de Zeech, Johannis Ellerboh de Monyorokerek et egregii Ladislai Olsphy(!) de Azzonfalva, necnon venerabilium Georgii prepositi katedralis et Andree archidiaconi Mosoniensis et canonicorum ecclesie Jauriensis interveniente, ad talem pacis et concordie devenissent unionem, ymmo devenerunt et se concordasse retulerunt coram nobis eomodo, quod annotatus Thomas Groff pro cunctis debitis necnon sumis pecuniarum et usurarum superinde accumulatarum in literis prefatorum Sigismundi et Johannis comitum inscriptionalibus et impignoraticis contentis mille et centum florenos auri in duobus terminis modo et ordine infradeclarandis prefato Isaac Kysmendel dare persolvereque et satisfacere deberet et teneretur, primo videlicet vigesimo die a die datarum presentium computando sexingentos florenos auri, aliam vero residuitatem dictorum mille et centum florenorum, videlicet quingentos florenos auri in festo Circumcisionis domini proxime venturo paratis in pecuniis aut auro vel argenteis, gemmis, lapidibus preciosis, annulis mobilibus et aliis similibus rebus duntaxat pretiosis aurum et argenteria juxta ponderationem et estimationem, alias vero res preciosas secundum valorem qualitatis et quantitatis ipsorum rerum preciosarum in singulis duobus terminis preactis semper his in civitate Budensi coram Demetrio jurato, Martino Wthwes et duobus magistris Cehe aurifabrorum civibus scilicet Budensibus plenarie et sine defectu dare persolvereque et satisfacere deberet et teneretur, tali obligaminis vinculo mediante, Quod si memoratus Thomas Groff premissa in toto vel in parte suo modo non adimpleret vel infringeret quoquomodo, extunc ipse Judeus Isaac Kysmendel elapso ipso ultimo solutionis termino, solum vigore presentium in dominium totalis possessionis ipsius Thome Groff Thedyod vocate in Comitatu Psoniensi existentis condescendi, eandemque pro se ipso occupandi et pro predictis mille et centum florenis auri vel pro summa illa, in qua defalcatio tempore solutionis facta fuerit titulo pignoris infra tres menses tenendi et conservandi fructusque et utilitates eiusdem percipiendi haberet potestatis facultatem. Ubi autem transactis ipsis tribus mensibus iamfatus Thomas Groff prelibatam possessionem Thedyod a pretacto Judeo Isaac Kysmendel pro prefatis mille et centum florenis auri non redimerit,

extunc idem Thomas Groff in dupplo prefatis mille et centum florenorum auri convinceretur et convinci deberet eo facto, jamfatamque possessionem suam Thotdyod non aliter quam pro dictis mille et centum florenis auri ac dupplo eorundem mille et centum florenorum auri utputa duobus milibus et ducentis, exclusa defalcatione ipsius summe florenorum persolutorum, ab eodem Judeo Isaac Kysmendel vel aliis, si forte quibus idem eandem impignorationem cedere posset hoc adiecto, quod si prefatus Judeus Isaac Kysmendel de prescriptis argenteriiis et aliis ut preferitur, rebus preciosis tempore solutionis et depositionis eorundem coram pretactis quator civibus modo premissis ad id deputatis non contentaretur, extunc ipsi quator cives ipsas res ita et taliter prefato Judeo Kysmendel dare et in manus eorum assignare deberent, ut videlicet huiusmodi res illam summam florenorum pro qua res ipse dicto Judeo Kysmendel dare debebunt, excedere et pro sufficienti pignore dare et de summa pecuniarum secundum quantitatem rerum in sortem dictorum mille et centum florenorum in singulis terminis solutionis et satisfactionis antedictis persolutorum semper florenorum auri pro quot et quantis huiusmodi res per ipsos cives modo prenarrato limitate extitissent defalcare et condescendere deberent, et insuper res ipsas per prenotatos cives prefato Judeo Isaac Kysmendel in quolibet terminorum predictorum titulo pignoris datas idem Judeus Kysmendel infra tredecim ebdomadas integras absque aliqua usura superinde excrescente tenere deberet, elapsis autem ipsis tredecim ebdomadis, post ultimum scilicet terminum solutionis, si ipse Thomas easdem res redimere neglexerit, usura superinde acrescere posset, universas etiam literas obligatorias, impignoraticias et inscriptionales et alias quaslibet in facto pertactorum debitorum memoratorum condam Sigismundi et Johannis comitum, videlicet sumam noningentorum et sexaginta florenorum auri in se denotantem eidem Thome Groff plenarie et sine defectu, habita satisfactione idem Judeus Isaac Kysmendel reddere et restituere et insuper literas superinde expeditorias facere et dare deberet et teneretur. Casu autem quo aliquae litere obligatorias, impignoraticie et alie inscriptionales factum prescriptorum debitorum tangentes aput prefatos Judeos Kysmendel, Nussel et Hosman qualitercunque remanerent, extunc tales litere inanes, vane, casse et viribus cariture haberentur, ad que premissa et quevis premissorum singula partes prescripte personalibus astantibus, prefatus Thomas Groff fide sua christiana, antelatus vero Judeus Isaac Kysmendel similiter fide sua Judaica se sponte obligarunt coram nobis, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, die Dominico proximo ante festum Nativitatis beati Johannis baptiste, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

1495. július 24. Az egri káptalan előtt özv. Pásztói Miklósné, Ilona asszony elzálogosítja Kis és Nagyarlói birtokrészeit a Bellyen-i testvéreknek, elsősorban azért, hogy férjének zsidóknál lévő adósságát rendezhesse.

„Nos Capitulum ecclesie Agriensis. Memorie commendamus per presentes, quod nobilis domina Elena, relicta egregii quondam Nicolai de Pazthoh onera et quelibet gravamina nobilium puellarum Barbare, Katherine et Ursule filiarum suarum in subscriptis super se assumendo coram nobis personaliter constituta, sponte et libere confessa est in hunc modum. Quomodo ipsa pro quibusdam suis necessitatibus et precipue pro debitis per ipsum quondam Nicolaum, dominum et maritum suum a quibusdam Judeis contractis expediendis totales portiones possessionarias prefati condam Nicolai domini et mariti sui in possessionibus Kysarlo et Nagharlo vocatis in Comitatu Borsodiensi existentibus aput manus suas pro dote et rebus paraphernalibus suis ac iuribus quartaliciis sive quarta puellari prefatarum filiarum suarum habitis, simulcum cunctis eorundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, et(. .) agris, pratis, pascuis, silvis, nemoribus, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, molendinorumque locis, vineis, vinearum promontoriis et generaliter quarumlibet utilitatum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis ad easdem de jure spectantibus et pertinere debentibus, ac portione tributi in eadem Nagharlo exigí soliti, demptis tamen domo et curia nobilitatis ipsius quondam Nicolai in eadem Nagharlo situatis, quam prefata domina Elena inhabitaret ac terris arabilibus, pratis, pascuis, silvis et nemoribus ad eandem curiam nobilitarem spectantibus, nobilibus Ladislao, Gallo, Alberto et Benedicto de Bellyen pro sexaginta florenis auri puri Hungaricalis, boni et iusti ponderis, plene ut dixit, ab eisdem levatis et receptis pignori obligasset obligavitque coram nobis eo modo, ut dum et quando prefata domina Elena et filie eiusdem predictae prescriptas portiones possessionarias ad se redimere posset et valeret, extunc iidem Ladislaus, Gallus, Albertus et Benedictus rehabitis prius prescriptis sexaginta florenis aureis rerum estimatione quarumlibet seclusa easdem eidem remittere debeant et teneantur. Assumendo nihilominus annotata domina Elena memoratos Ladislaum, Gallum, Albertum et Benedictum in pacifico dominio prescriptarum portionum possessionariarum infra tempus redemptionis eorundem contra quoslibet iuridicos impetitores causidicos et actores protegere, tueri, et conservare propriis suis laboribus et expensis harum

nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in profesto B. Jacobi Apostoli. Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Nongesimo quinto.

OL. Dl. 97.527. (fénykép)

198.

1495. szeptember 29. Kivonat Bakócz Tamás egri püspök számadáskönyvéből.

„. . . Johanni Judeo quem dominus miserat de Alba Regali ad Agriam cum literis, iterum remisi ad dominum pro expensis . . . den. I. c.”

Eredetije Bécsben (volt) a Staatsarchivban, Ungarische Urkunden B. 29. jelzet alatt, ebben bejegyzés a 86/b. lapon.

199.

1495. Bonfini feljegyzése az ezen évben lefolyt budai zavargásról:

„Tumultus a Christianis pueris, in vico Judeorum casu est excitatus indecora nimis petulancia in eorum ianuas insultantibus ac vitrea fenestrarum specilla temere lacerantibus, quos cum summopere pro viribus Judei instituissent, ingentem adversus se humilium hominum multitudinem concitarunt et eorum maxime, qui rebus domesticis impediti facile spe prede et rapinarum ad quodcunque flagitium adducantur. Quem tumultum cum, quoquomodo possent, sedare Agriensis familiares domo egressi vellent, maiorem multo fecerunt et gravius plebis etiam animos irritarunt, quod Agriensis imponende dice vulgo auctor existimaretur et superiore item anno familiares eius ad defendendas Judeorum iniurias missi, mortem tribus Christianis adolescentibus intulissent.

Rixa usque noctem perducta, aliquorum regulorum intercurso demum sedate repressaque rapine sunt. Illucescente autem die multi partim superioris diei parum secunda pugna incensi, partim se prede certiore illecti Iudaicarum edium oppugnationem renovant, crescenteque in horas multitudine, in eorum tecta valvis ianuisque refractis illapsi supellectilem diripiunt, pignora asportant, vasis aureis argenteisque, vestibus sericis auroque intextis manus iniiciunt; alii longe ab edibus quasi in statione locati abeuntes cum preda homines opportuniore consilio aggressi, novum diversis urbis partibus tumultum spoliandorum illorum causa miscunt, et, quod tumultum magis augebat, familiares procerum, qui regis dominorumque suorum iussu ad reprimendum tumultum occurrerent, pariter ad edium populationem conversi iniurias, quas defendere si-

mulabant, vehementius inferebant. Quare in tanta totius civitatis trepidatione et universo omnium prope periculo rex ad summum remedium deveniendum ratus, prefectum aule cum pretorianorum cohorte immittit, qui cum unum alterumve abreptum subito inspectantibus ceteris obtruncassent, reliquos omnes facile instantis supplicii terrore continuit.”

Fógel, Iványi, Juhász: i. m. IV. 274.

200.

1496. március 21. *Kivonat Schöttel Mihály soproni városi kamarás számadáskönyvéből:*

„... Idem Mathes Schraiber vnd Wolffgan(g) Sueter, alsz sy gen Prespurg sind zogen zv Mitervasten von wegen der juden zerung geben IIII tal. den., vnd der Ratt Andre zu fuer geben . . . VIII sol. den.”

Házi: i. m. II/5. 60.

201.

1496. július 17. *Buda. Lumpcze Kelemen „mit den andern” levele Késmárk város tanácsához, melyben többek közt írja, hogy:*

„Gerucht zu wissen, das wyr in grossen nothenn vnd hohen bewmmernis wns lebenn zeynth, wan am montag vor Margarethe, den selbigen tag IIII awloff zindt gewest of dy Juden vnd in ir hewzer vnd gutter genommen wnd awfgebrochen vnd of baiden tailen Criste wnd Judenn vil ermorth sinth.”

Eredetije Késmárk város levéltárában fasc. XXXIV. n. 6. jelzet alatt. Kiadta: Domanovszky Sándor: A szepesi városok árumegállítási joga. Bp. 1922. 260—261.

202.

1497. január 13. *A nádor előtt Bakócz Tamás egy zsidótól magához váltotta Gyertyánost és Megyehidát (Vas m.) 2000 forinton, melyeket még II. Ulászló uralkodása elején, a zavaros időkben Ellerbach János zálogosított el.*

OL. Erdődy-család vépi lev. Eredetije a vasvári káptalan magánlevéltárában, az Erdődy-család iratai között. A rossz állapotban levő eredetiről készült, nehezen olvasható fényképmásolat után.

1497. április 25. Arad. Losonczy László tárnokmester utasítja szalánci várnagyát, Csapy Albertet, hogy valamely birtokának visszaváltására szükséges pénzt helyezze a megye bírói székén letétbe. Ha pedig az ellenfele „zsidó szokás szerint” kamatot is követelne, Budáról parancsot eszközöljön ki, hogy köteles legyen azt felvenni.

„Egregie nobis sincere dilecte. Que nobis scripsistis, per omnia intelleximus. En per nos ad hoc capitulum Orodienne accedens literas procuratoriales ordinavimus et constituimus, quatenus per latorem presentium vobis transmisimus. Ideo petimus vos vobisque committimus, quatenus in factis nostris diligenter procedatis et tam attenta cura, quod in illa sede Nobilium nobis fidem prestando ne inveniat. Item in causa Michaelis Nylas contra Ladislaum de Kyswarda suscitata, eidem Michaeli Nylas auxilio et adiutorio adesse velit, omni cum posse vestro. Ceterum Petro Kenderesy illas pecunias redemptionales nostras deponatis et restituatis et si levare recusaret gaudens pro usura, ut certus Judeus, extunc etiam de Buda literas preceptoriales adducere faciatis, per quas idem ipsas pecunias levare teneatur. Secus premissis non facturum. Ex oppido Orodien, feria tertia in festo Beati Marci Evangeliste. Anno Domini etc. LXXXX septimo.

Ladislaus de Lossoncz

Thavernicorum Regalium magister.

Utóirat: Item de omnibus factis nostris supradictis tractatis cum Ladislao Theghzes ipsumque nomine nostro ammoneatis, ut sit consilio, documento et adiutorio.

Hátán: Egregio Alberto Chapy de Ezen, castellano castris nostri Zalancz nobis sincere dilecto.

OL. Dl. 82.111. (Zichy-levéltár, Zsély.)

1497. november 20. után. Kivonat az ezen évben tartott országgyűlés (Rákos) irataiból:

„Acta vnd geschicht dess Rakusch, das ist des Landtags, so nemlich im landd Vngern gehalten ist. Anno etc. LXXXXVII. . . Item es soll kain jud annders gen, dann ain Jud, sunst wölle man im nemen was er antragt, das zwischen sein unnd des Cristen underschid sey.”

Eredetiye Münchenben, Hauptstaatsarchiv, Litt. Brandenburg. n. 1095/2.

1498. augusztus 24—1499. május 18. Schöttel Mihály soproni polgármester és városi kamarás számadáskönyvéből kivonat.

„Item Hätzschel, jud hat geben zynnsgellt von seinem hawz, V tal. den. . . Item Jekel judin dedit von ierem haws zynns fl. 1. . . Item Hätzschel jud dedit an dem gegnburtigen heiring jar an seinem hauszynnns fl. II.”

Házi: i. m. II/5. 77—78.

1498. szeptember 15. Léva. Nagylucsei Ferenc levele Nagylucsei Damjánhoz, melyben az ingatlanok fölötti osztozkodás tárgyában Revistyére hívja s megjegyzi, hogy ha el nem jönne „nos pro certo, amplius ascendere non possumus, quia Deum testor, quod etiam ad istam ascensionem res aureas inter judeos impignoravi et cum illis pecuniis ascendimus, quia fraternitas vestra bene scit, quod nos non habemus unde recipere.”

Eredetije papíron, melyről a záró gyűrűs gemmás pecsét elveszett, OL. DI. 20 728.

1499. február 28. — A leleszi konvent néhai Losonczy László fia, Zsigmond és László özvegye, Orsolya asszony kérelmére — akik „propter validas ipsorum infirmitates et viarum discrimina”, a konvent előtt megjelenni nem tudnak — kiküld két szerzetest Szent Mártonba, ahol a nevezettek közül Zsigmond vallja, hogy azt a két drágakövet, amely a zsidóknál zálogban van, „ad festum Resurrectionis domini” kíváltja és az özvegynek átadja.

Erdődy család galgóci levéltárában, lad. 98. fasc. 17. n. 4.

1499. március 14. Buda. II. Ulászló király levele a Szentgyörgyi és Bazini Péter comes erdélyi vajdához, melyben leveleire válaszolva többek közt írja, hogy tudjuk, hogy te a lengyelországi Izrael zsidó és a szebeni polgárok közt (inter judeum Israel de Polonia et cives nostros Cibinienses) igazságot akartál tenni, de a szebeniek nem akartak bíróságod elé állani,

hivatkozva szabadságaikra. A szebeniek szabadságait tiszteletben is kell tartani, eltekintve attól, hogy a város tanácsa bíró és fölperes egyszerre nem lehet. Így tehát ítélezésre a szász székek bíróságát kell felhívni, és ha a felek közül valamelyik ennek ítéletével nem lenne megelégedve, föllebezhet a mi személyes bíróságunk elé. Ugyanígy, mint ezen zsidóval támadt perben, kell a nemesek és a szebeniek közt felmerülő perekben is eljárni.

Eredetiye Münchenben, Hauptstaatsarchiv, Litt. Brandenburg. n. 1056/1.

209.

1499. május 2. Kivonat Stadel Mihály soproni polgár végrendeletéből:

„Item eym juden pin ich schuldig zu dem nachstkünftigen Sand Mertten tag XVI guldein . . . Item dem Märhel juden stend zwo grallein patrnostern vmb II tal. den.”

Házi: i. m. II/1. 261.

210.

1499. május 18. után. Kivonat Schöttel Mihály soproni polgármester és városi kamarás számadáskönyvéből:

„. . . Item Liebphardt juden kalich VI mecen per III. sol. den . . . Item Liephardt juden mawrziegel III c. per LX. den . . . Item Hätzschel jud mawrziegel III c. per LX. den.”

Házi: i. m. II/5. 82, 85.

211.

É. n. (XV. század) Spilberg. Kukwicz Waczlalb, morva alkamarás ír Pozsony városába a cseh király zsidaja, Mussl von Brim érdekében, akinek egy pozsonyi polgár adósa. Kéri a várost, fizettesse meg adósságát polgárával.

„Mein Dinst zu vor erbern vnd waysen libnn freunt. Ich lass euch wissen, das an mich gepracht hat meins Gnedigen Herrrens des Kunigs Jud, der Mussl von Brim, wye im euer mitpurger Larencz Soherer mit seinem pruder schuldig sein. Darumb pit ich auch libenn freunt, das es

dy enkeen(?) darczu haldt das sy dem obgeschriben Juden peczalen vnd getraw euch, das ir darin ewern fleiss tun wert, als ich durch ewren willetn tun twold, was auch lib war. Datum Spilberk feria quarta post Resurrectionis Domini.

Waczlab von Kukwicz unterkamer im Merheen.

Hátán címzés: Dem erbern vnd waysen purgermaster vnd dem rate der Stat Prespurk meinem liben freunden dd.

OL. Dl. 48.173.

212.

XV. század. Az Éthy Máté formuláskönyvében lévő zsidó eskü szövege.

„Juramentum Judeorum. Juras tu Juda in hac forma videlicet per Deum patrem omnipotentem Sabaot, qui apparuit Moysi in rubro vel per verum Adonay patrem, quod respondebis recte et veritatem dices de eo, quod interrogaberis. Respondeat: Juro. Et is tu culpabilis eris vel per iuraberis sis dispersus inter gentes et moriaris in terra inimicorum tuorum et sic terra absorbeat sicut Dathan et Abyron. Respondeat: Amen.”

Eredeti bejegyzés a gyulafejevári Batthyány könyvtárban F. 5. VI. n. 17. jelzet alatt őrzött kézirat CCXXXIII/b. lapján. Ugyanezen eskü kézírata egy ugyancsak a XV. századi példányát őrizte az esztergomi főkáptalan magánlevéltára is, de ez a példány később eltűnt.

213.

XV. század. Zsidó vonatkozású kódex a gyulafejevári Batthyány-könyvtárban, melynek címe: „Rabbi Samuel Maroccanus: Epistola ad Rabbi Isaac sive rationes breves ad reprobandos Judeorum errores, translata per Alphonsum de Bonihominis (ordinis Praedicatorum).

Negyedrét papír kézirat, hasábos folyóírással, a XV. század elejéről, jelzete J/5. IV. 10. Ugyanitt egy XV. századi colligatumban, annak harmadik részeként meg van ugyanez a kézirat a XIV. század végéről. Jelzete H/5. III. 11. — Varju Elemér: A gyulafejevári Batthyány Könyvtár. Bp. 1899. 183. és 195.

214.

E. n. (1500 körül). A Csetneky-család osztálylevelében felsorolja Csetneky László könnyelmű gazdálkodásának emlékeit:

„14. Articulus. Quod idem Ladislaus Czythneky a prefato Johanne Czythneky quatuor decim nova tapetia, et triginta sex coclearia argentea, et quatuor cupas deauratas alienavit, Judeis impignoravit . . . 19. Articulus. Quod prefatus Ladislaus Czythneky a magnifica domina condam magnifici Emerici de Zapolya, alias pallatini Regni Hungarie etc.

tricentos florenos auri mutuo et spe restitutionis levaverat, cum quibus Wyennam transisset pro occupatione possessionis Gorozlo vocate, et ibidem unam quantitatem illorum florenorum exposuisset, cum residuitatibus vero illorum florenorum certas res argenteas a Judeis redemisset. Quas quidem res argenteas viceversa Judeis impignorasset . . .”

OL. Andrassy család betléri ágának levéltára, Csetnek, fasc. 15. n. 22. (foto).

215.

1500 körül. Arany, ezüst, ruhaneműek és egyébek vásárlásáról szóló följegyzések.

„. . . Item emat apud apud Judeos tres cuppas et in qualibet ad maximum sint tres marce argenti . . . Item unum peplum fl. II . . . Item unum peplum fl. I . . . Item tria sarta gemmata emat apud Judeos in credentiam et ista duo pepla.”

Ismeretlen személy által írt eredetiek. OL. Batthyány-család lev. a középkori számadások között.

216.

1500 körül. Valami ismeretlennek feljegyzései árukért zsidóknak járó tartozásokról.

„Debita Judey. Item duo paplan flor. XIII. Item tria pepla flor. VI. Item tria crinilia de gemis facta partha flor. XVIII. Item gemma emimus fl. XVI. Viridam(!) thafotam fl. II. Item collarium wlgo Nyaghba wetheth fl. XIII $\frac{1}{2}$. Item sex ulnas nigrum Barson fl. XV. Item pro redemptione literarum fl. XL.”

OL. Batthyány-levéltárban, középkori számadások között.

217.

1500. május 6. Pozsony. Szentgyörgyi és Bazini Tamás gr. a nagyszombati Gumprecht zsidónak nyolcvan forinttól, forintját tíz silling fillérrel számítva, adóslevelet állít ki.

„Wir Thoman Graff zu Sannt Gorigen vnd Bosingen etc. Bekennen fur vnns vnd vnnsrer Eriben vnd thun khund offentlich mit dem brieff, das wir vnuerschaidenlich schuldig worden sein vnd gelten sollen dem beschaiden Gumprecht Juden von Tirna, seiner hawsfrawen vnd iren Eriben, weliche schuld dann von dem Trostel Juden der Gumprechtin

vorigen man herkhumbt, darumb wir dann mit dem Gumprechten Jud seiner hawsfrawen vnd iren Eriben gancz vnd gar veraint vnd vertragen sein vmb achzick gulden, albeggen zehen schilling phenning fur ain gulden ze raitten, der wir sy ausrichten vnd bezalen sullen, vnd wellen. Namblichen vierszick gulden auff nagstkunfftigen Sannd Michels tag nach dato des briefs, vnd die anderen vierczick gulden auff sannt. Gorigen tag nagst nach volgund vnd soliche Sum sol angesuech steen ain gancz Jar. Wer aber sach, das wir den Gumprechten seiner hawsfrawen oder Eriben zu solchen abgestymbten tagen nicht bezalten vnd Inn damit verzugen, als dann so soll ain zymblicher gesuech darauff genn. Wir geloben vnd versprechen In auch fur all geweltig hannt kain eingriff nach Irrung darein ze khommen nach gestatten lassen. Wo aber Gumprecht die Summ gelts auff zymblichen gesuech nit ansteen wolt lassen, als dann wellen wir Im solh Summ gelts on all sein Mus Zerung vnd nach rayssen, auch on allen seinen schaden bezalen trewlich vnd vngeuerlich, darunder wir vnns Verpinten alles das war vnd stat zehalten, so oben geschriben stet. Mit Vrkhund des breifs bewart mit vnnsERM aufgedruckten Secret petschaft, der geben ist zu Prespurg am Mittichen nach Sannt Philips vnd Sannt Jacobs tag der heiligen Zwelfpotten tag, als man zelt nah Cristi vnnsers Heren Gepurd thawsennt vnnd in funffhundertisten Jarn."

Eredetije papíron, OL. Dl. 25 402.

218.

1500. *Kivonat a pozsonyi káptalan egykor Keszthelyen őrzött országos levéltári protocollumából:*

„folio 14. Comes de Bazin et Szentgyörgy possessionem Szarva in Comitatu Poseniensi Judeis oppignorat.

folio 19. Judaeus Jacobus Muster de Posonio certum pomerium oppignorat nobilibus de Ilka in territorio Iikensi."

Festetics család keszthelyi könyvtárában, V. 110. Régi jelzet alatt, 1—2. lapon.

219.

1500. *Bát. Hangácsi Mihály végrendeletében meghagyja, hogy Mendel Izsák zsidónak fizessék meg azt a 18 forintot, mellyel tartozik.*

„Item Judeo Mendel Isak vocato obligor florenis XVIII vel citra, super quibus propria scripta manus mee eidem dederam sine aliquali computatione usure, illos eidem reddant et dicta manuscripta ab ipso recipiant."

OL. Dl. 72 087.

220.

1501. január 12. (Sopron). *Eisvogel Farkas özvegyének, Annának végrendeletéből (kivonat).*

„... Item der Jäkel judin II. tal. XV. den. vnd den gesuech hab ich allen entricht.“

Házi: i. m. II/1. 271.

221.

1501. április 20. *Vasvári káptalan előtt felsőszenkerzsébeti Sydó Miklós eladta keresztúri sessióját (Vas m.) 20 arany forinton petróczy Hencczelly Lőrinc fiainak.*

OL. DI. 46 547.

222.

1502. július 18. *Buda. Mendel Jakab országos zsidóbíró elismeri, hogy Pásztói János minden adósságát megfizette.*

„Ego Jacobus Mendel Judeorum prefectus universalium. Do scire omnibus stilo literarum et recognosco, uti egregius dominus Johannes de Paztlo(!) de debitis universalibus, quibus mihi obligabatur, omnino me contentum fecit et debito modo mi recompensam expeditus est, ymo et ego Mendel dico esse excusatum. Ad rei autem maiorem cautelam literas meas domino Johanni de Paztlo(!) dedi conservandas. Actum Bude, feria secunda post festum Sanctorum Benedicti necnon Zorardi martirum. Anno Domini Mmo qu(ingentesimo) secundo.“

OL. DI. 97 562. Papíron, alul papírral fedett gyűrűs pecsét, mely szakállas, süveges zsidó fejet ábrázol.

223.

1502. augusztus 19. (Sopron). *Kivonat Holzapfel Mihály festő, soproni polgár feleségének végrendeletéből.*

„... Item dem Beheim jud bin ich schuldig XXVIII. fl. daran ist er mir I vass schuldig. . . . Item dem Ysaakh juden bin ich schuldig XV fl. . . . Item der Jekel judin bin ich schuldig XVII. fl.“

Házi: i. m. II/1. 279—280.

1503. augusztus 23—31. *Kivonat Estei Hippolit érsek gazdaságának számadáskönyvéből.*

„... 1503., 23. augusti. Emi ab uno ebreo florenos italos de auro pro denariis sex unum, tricentos et decem et octo, dedi florenos decem et novem et denarios octo fl. 19. d. 8.

Item ab uno alio ebreo emi florenos de auro ungaricales centum et quinquaginta duos pro denariis septem unum, in toto dedi florenos decem et denarios sexaginta quatuor fl. 10. d. 64.

Item emi ab uno ebrero 72 florenos hungaricales aureos pro denariis septem unum, dedi in toto florenos quinque et denarios triginta duos fl. 5. d. 32.

25 augusti Bude. ... Item emi ab uno ebreo florenos hungaricales aureos quadraginta, pro denariis octo unum, dedi florenos tres et denarios viginti fl. 3. d. 20.

Item ab uno alio ebreo emi florenos hungaros de auro septuaginta septem pro denariis octo unum, dedi florenos sex et denarios sexdecim et nota, quod aurum nunc non reperitur, quia familiares legati posuerunt istam karistiam et sic sunt ita cari etc. fl. 6. d. 16. Summa fl. 138. d. 82.

1503. Bude, 27 augusti. Emi a duobus hebreis florenos de auro hungaricales centum et duos pro denariis octo unum, dedi in toto florenos octo et denarios sexdecim fl. 8. d. 16.

Item emi ab uno hebreo florenos viginti quatuor hungaros pro denariis octo unum, dedi florenum unum et denarios nonaginta duos fl. 1. d. 92. Item ab eodem hebreo emi florenos hungaros octuoginta quinque non justis ponderis pro denariis tribus unum, dedi florenos duos et denarios quinquagintaquinque fl. 2. d. 55. Summa fl. 46/50.

1503. Budae, 28 augusti. Emi ab uno hebreo florenos septuaginta duos hungaros pro denariis octo unum, dedi florenos quinque et denarios septuagintasex fl. 5. d. 76. Item emi ab uno alio hebreo florenos sexaginta octo pro denariis octo unum, dedi florenos quinque et denarios quadraginta quatuor fl. 5. d. 44.

Item emi ab uno hebreo florenos quinquagintaseptem hungaricales, pro denariis octo unum, dedi in tot florenos quatuor et denarios quinquaginta sex fl. 4. d. 57(!)

Ultima augusti Budae. Emi ab uno hebreo florenos triginta quatuor pro denariis octo unum, dedi florenos duos et denarios septuaginta duos. fl. 2. d. 72. Item ab eodem emi florenos tredecim pro denariis octo unum hungaricales, dedi unum florenum et denarios quatuor fl. 1. d. 4. Item

emi alios centum et quinquaginta florenos hungaricales ab uno hebreo pro denariis octo unum, dedi in toto florenos undecim fl. 11.”

Eredetije Modenában, Archivio di Stato, Camera ducale casa amministrazione cardin. Ippolito primo d'Este, vescovado d'Agria, registri 1503—1506., a VI. k. 153. a—b, és 154/b. lapokon.

225.

1503. december 5. Buda. Lardis Tádé, az egri püspökség javainak kormányzója, Budán a zsidó kapun kívül egy elhagyott házat 110 forintért megvásárol.

„1503. Budae, 5. Decembris. Quia multociens in anno vado ex necessitate Budam et omnia sunt in caro foro et cum difficultate maxima possum reperire hospitium pro equis, pro me et pro famulis, emi unam desertam domum extra portam Judeorum pro florenis centum et decem, ut possim locum proprium habere, quando vado Budam et emere necessaria in tempore fl. 110.”

Eredetije Modenában, Archivio di Stato, Camera ducale casa amministrazione cardin. Ippolito primo d'Este, vescovado d'Agria, registri 1503—1506., a VI. k. 159/a. lapján.

226.

1503. Kivonat Schöttel Mihálynak, a bánfalvi szent Farkas kápolna templomatyjának számadáskönyvéből.

„... Item das man den zwg zelegt vnd verdackht hat per LXXII den. vnd XI. hundert lattnagel per I tal. den. vnd von dem Hatzschl juden VI holtz per XVIII sol. vnd von dem Peham juden VII holtz per VII sol. vnd II den.”

Házi: i. m. II/5. 107.

227.

1503. Kivonat Kramer Gáspár soproni városi kamarás számadáskönyvéből:

„... Item ich(hab) von Hatzschel juden enphangen zynnsgelt II $\frac{1}{2}$ tal. den... Item Smolderel jud recepit XVIII metzen kalk, dedit VI sol. den. ... Item Hierssel jud hat genomen II mutt kalh, jussit magister

civium, tenetur. . . . Item Smolderel jud recepit I tausent mawrziegel, dedit VI sol. den. . . . Item der Hierssel jud aus der Eysneinstat recepit IIII M mawrziegel, tenetur." (Ugyanezt a tételt néhány sorral lejjebb Kramer megismétli.) . . . Item dem potenn der den brieff gän Krump-pach hat tragen von wegen der judenn, geben XL den.

Házi: i. m. II/5. 120, 124, 125, 126, 127 és 134.

228.

1504. előtt. *Abstemius Pál erdélyi püspök 1553. július 6-án Gyalun kelt és királyhoz intézett felterjesztésében a pénzügyek állását illetően egy mellékletet küld fel a királyok középkori (XVI. század elei) jövedelmének illusztrálására, melynek címe:*

„Registrum super universis proventibus regie maiestatis.” Ebben egyik tétel „Judei Budenses I. M.” (= 1000). Azaz a budai zsidók 1504 előtt ennyit fizettek évenként a királyi kincstárba. Egy későbbi kéz az egész tételt tintával áthúzta.

Bécsben a közös pénzügyi levéltárban (Hofkammerarchiv) fasc. 15 469/a. jelzet alatt. A szóban forgó jövedelem kimutatása 1504. előtt kelhetett, mert Corvin Jánost még mint élő említi.

229.

1504. március 1. Buda. — II. Ulászló király *Désy Imre királyi asztalnokmester feleségének, Beukara Johannának, Anna királynő körül szerzett érdemei jutalmául Pesten, a zsidó telkek vagy házak mellett fekvő kőházat adományoz.*

„Nos Wladislaus, Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis. Quod nos debita meditatione pensantes merita et servitia generose domine Joanne Beukara vocate, consortis magnifici Emerici Desy, dapiferorum nostrorum regalium magistri, quibus se serenissime domine Anne regine, consortis nostre charissime in plerisque rebus fidei commissis semper assistendo se valde gratam reddere studuit et acceptam, quorum intuitu tum ad intercessionem et supplicationem ipsius domine regine, nostre propterea factam Maiestati, quam etiam premissorum servitiorum intuitu volentes eidem domine Joanne Beukara nostro regio occurrere cum favore, quandam domum lapideam, in civitate Pesthiensi habitam, cui a septentrionali domus heredum quondam Laurentii Thew-

gyartha, a parte vero orientali sessiones seu domus Judeorum, a meridie relicte quondam Petri Zabo domus seu fundi curiarum dicuntur vicinari, que olim reverendi quondam domini Nicolai de Bachka episcopi ecclesie Transylvaniensis prefuisset, sed per mortem et decessum eiusdem quondam Nicolai de Bachka episcopi ad nos consequenterque collationem nostram regiam iuxta antiquam et approbatam eiusdem regni nostri Hungarie consuetudinem rite et legitime devolute esse perhibetur et redacta, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet ad eandem domum de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus memorate domine Joanne Beukara dicte, suisque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, immo damus et conferimus iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, salvo iure alieno, harum nostrarum quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungarie utimur, est appensum, vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, feria sexta proxima post festum beati Mathie apostoli, anno Domini millesimo quingentesimo quarto, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno decimo quarto, Bohemie vero tricesimo quarto.

Podhradszky: Historia diplomatica urbis Budensis et Pesthiensis című kéziratában, II. k. 653. a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi Könyvtárában. Fol. Lat. n. 1205. jelzet alatt. 1512-ben, midőn az özvegy ezt a házat eladja, szomszédságában már nem említik a zsidó telket vagy házat. U. o. II. 167.

230.

1504. április 30. Buda. II. Ulászló király előtt Marocsai Ferenc ítélmester bemutatva és átíratva a király 1504. április 27-én kelt oklevelét, előadja, hogy Payer György előtte a következő bevallást tette: Elsőben, hogy néhai urai, szalonaki Pankyrher György és Vilmos Bakócz Tamás esztergomi érsektől, de akkor még győri püspöktől 1500, majd pedig 300 forintot vettek kölcsön. Azután Bakócz 32 forintot adott „expensatori dicti condam Georgii Pankyrher, ad petitionem eiusdem Georgii Pankyrher pro redemptione certorum piccatorum argenteorum ipsius condam Georgii Pankyrher, qui protunc apud judeos pro eisdem trigintaquinque florenis titulo pignoris habebantur”. Ezenkívül egyéb ide nem tartozókról is tesz bevallást.

Alul: Lecta per prefatum magistrum Franciscum de Marocha. Eredetije papíron, alul papírral fődött vörös viasz rányomott pecsétel, a gr. Erdődy-család galgóczi levéltárában, lad. 50. fasc. 3. n. 25.

1504. június 15—1505. szeptember 14. — *Kivonat Schöttel Mihály soproni polgármester és városi kamarás számadáskönyvéből:*

„... Item Merhell jud dedit halben zynns von des allten Hätzschlein juden haws II $\frac{1}{2}$ tal. den. ... Item Jekel judin dedit den zynns vom ierem haws X. sol. den. ... Item die (jüden) nach ierer gewonheit in der Kl(oster gassen?) geben I tal. den. ... Item (Merhell jud dedit) von des allten Heczschein (juden haws halben) zynns II $\frac{1}{2}$ tal. den. ... Item allt Behem jüd dedit zu gemeiner stat am eritag vör Phingsten XIII tal. den. ... Item dem Smölderel juden X mecen per III sol. X. den. ... Item Ysaac jud I mutt kalich per X sol. den. ... Item Jacob jud VIII mecen per LXXX den. ... dem Ysaakh drumer per XXXVI den.”

Házi: i. m. II/5. 142, 149, 150, 152.

1505. október 2. *Sempte. Kanizsay György nádorfejérvári bán végrendeletében megemlékezik Szered városában alapított kápolnájáról, melynek különböző adományokat tesz, többek közt említi azt a házat is, melyben zsidók laktak.*

„... capellam S. Wolfgangi episcopi et confessoris in oppido nostro Zered vocato (dyocesis Strigoniensis) in Comitatu Poseniensi existentem habitam per nos denuo et a primis fundamentis constructam, aliquo dotare premio, ut ipse Beatissimus Wolfgangus in quo specialem post Deum gerimus fiduciam, pro nobis intercedat, rectorque capelle eiusdem pro tempore constitutus et in futurum constituendus successivis semper temporibus Deum exoret altissimum. Primo ergo eidem Capelle in dotem perpetuam quandam plateam in prefato oppido nostro Zered habitam partibus scilicet meridionali a domo scole et septentrionali a domo Mathei Macza dicti usque prefatam Capellam per nos denuo constructam et edificatam se erigendo et protendendo, quam alias Judei inhabitassent.”

OL. DI. 22 560. II. Ulászló 1510, okt. 2-án Nagyszombatban kelt megerősítésében. Hártya, függő pecséttel.

1505. december 11.—1506. Kivonat Ernust János emberének számadás-könyvéből:

„... Anno 1505 feria quinta ante festum beate Lucie in Zabas familiaribus dedi pecunias lunales et primo... Item perfido Judeo Fekethe Mendel debitum solvi plenarie Bude eodem die fl. VI. c 1/2. Ab eodem emi pelles mardurinas wigo pegweth fl. XIII. ... Item propter literas expeditorias quas fassus est Fekethe Mendel flor. I.

OL. Batthyány-levéltárban, a középkori számadások között.

1506. július 11. Buda. — II. Ulászló király előtt Újlaki Lőrinc herceg előadja, hogy „quidam Abraham Judeus, jobagio dicti exponentis in oppido suo Galgocz vocato in Comitatu Nitriensi existenti commorans” köteles lett volna bizonyos adó pénzeket Rahócza várába szállítani, és midőn Almásra, Tata vár tartozékára érkezett, „tunc quidam Valentinus familiaris et theloniator egregii Oswaldi de Korlathkew castellani dicti castris nostri Thatha, per ipsum Oswaldum in theloneo in eadem possessione Almas exigere solito constitutus ex commissione eiusdem Oswaldi” 8 forintot „ab eodem Judeo” erőszakkal elvett, meghagyja tehát a király a garamszentbenedeki konventnek, hogy ezen ügyben indítsa vizsgálatot.

Eredetije papíron, kívül zárópecsét helyével, az esztergomi főkáptalanban őrzött garamszentbenedeki konvent levéltárában, fasc. 102. n. 8.

1506. Kivonat Mader Mihály soproni polgár végrendeletéből: Adós többek közt: „Item dem Peham jud III tal. den.”

Házi: i. m. II/1. 301.

1507. április 25. Kivonat Sopron város közgyűlési jegyzőkönyvéből.

„... Item die gmain will haben, das man den juden in khainerlay weg soll gestatten, das sy ganze tucher vnd loden sollen khawffen vnd sneiderwerch arbaitten, wann die sneider grossen mangel vnd schaden dadurch leiden muessen.”

Házi: i. m. II/2. 186—187. Kiadták: Kolosváry és Óvári: Corpus Statutorum Municipalium V/2. 13.

1507. május 14. Buda. Thurzó János nyugtatja Várday Miklóst 44 forint lefizetéséről, mely összeget apja, néhai Várday István vett fel Mendel Ayakasz zsidótól, és amelyet ő, Thurzó tartozása fejében Mendeltől átvett.

„Ego Johannes Thurzo de Bethlenfalwa etc. Recognosco per presentes, quod quamvis egregius quondam Stephanus de Warda ratione illorum debitorum suorum videlicet 44 florenorum, quibus idem pre-textu quarundam rerum levatarum a Judeo Ayakasz Mendel sibi Judeo debuerit, et idem quoque Judeus Wenndel(!) tunc michi similiter certa summa pecunie debitor extiterat. Et nihilominus ego favore eiusdem Stephani Warday debitum ipsius, quibus dicto Judeo protunc tenebatur, puta pretactis 44 florenis, in meipsum presumpserim et recipere. Sic videlicet, quod idem Stephanus Warday eosdem 44 florenos michi solvere teneatur. Nunc autem egregius dominus Nicolaus de eadem Warday pater videlicet iamfati Stephani, huiusmodi summam 44 florenorum pro prefato quondam Stephano filio suo michi plenarie et integre persolvit. Ob hoc ego eundem dominum Nicolaum de Warda super solutione dictorum 44 florenorum reddo et committo quitum et expeditum ac modis omnibus absolutum harum mearum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, sexta feria post festum Ascensionis Domini. Anno eiusdem Millesimo quingentesimo septimo.

OL. DL. 82 257. A szöveg alatt papírral fedett gyűrűs pecsét.

238.

1507. május 30. A jajcai bánok fizetésére 1507-ben fizettek, ill. egyszer Mendel útján utaltak át pénzt „Item apud Mendel habuerunt fl. II. c.”

OL. DL. 94 672.

239.

1507. június 24 körül. Báta (Baath) mezőváros közönsége Jósa budai zsidótól 350 forintot vesz kölcsön, melyet, ha megfelelő részletekben és kellő határidőben visszafizetni nem tudnának, késedelem esetén heti két forint kamatot, azaz „ebdomadatim duos florenos pro usura” tartoznak fizetni.

Eredetije papíron, rongált, részben már alig olvasható szöveggel. OL. DL. 21 726.

1507. szeptember 29. (Buda). Buda város tanácsa előtt az esztergomi Sz. István társaskáptalan eladta Budán „in loco seu foro Sabbathi” házát egy városi polgárnak, azzal a kikötéssel, hogy az se egyházi, se világi főúr-
nak, se nemesnek, se zsidónak nem adhatja el.

„... non Magnatorum cuiquam, Spiritualium vel Secularium, aut Regni nobilium, vel Judeorum, sed civi tantummodo et cohospiti eiusdem civitatis nostre vendendi, testandi et alienandi habebunt potestatis facultatem.”

OL. Dl. 87 628. 1694-ik évi hiteles másolatban.

1507. november 28. Buda. Kivonat az egri püspökség javai kormányzójának számadásaiból:

„... Item quia inter alios procuratores sancti Johannis magister Franciscus de Veteri Buda est principalior et omni anno in octavis maioribus opportet aliquid ei donare, etiam si nihil ageret, cui die in predicto ad similem effectum dedi unum anulum aureum cum lapide, quem emi a judeis, florenis novem . . . flor. 9.”

Modenában, Archivo di Stato, Camera ducale casa amministrazione cardin. Ippolito primo d'Este, vescovado d'Agria, registri 8. k. 164/a.

1507. után. II. Ulászló király Bajnai Both András bán özvegyének meghagyja, hogy azon zsidó ügyének tárgyalására, akit néhai férje, a bán, jogtalanul megkárosított és kifosztott, küldje el ügyvédjét, mert többen az alattvalók közül sürgetik, hogy az illető zsidónak szolgáltasson igazságot. Ha pedig az igazságszolgáltatás elől elzárkóznék, javait lefoglaltatja.

„Ad relictam Andree Both de Bayna. Wladislaus etc. Generosa domina nobis sincere dilecta. Superiori tempore per literas primum nostras, deinde etiam per proprium hominem et familiarem vestrum mandaveramus vobis, ut hominem et procuratorem aliquem, nomine et in persona vestra ad obiecta et querelas judei illius, qui per magnificum quondam Andream Both banum, dominum et maritum vestrum indebite dampnificatus et rebus suis spoliatus fuisse dicitur, responsurum ad nos

mitteretis, vos tamen hucusque huiusmodi nostrum mandatum silencio pertransistis, neminem prorsus mittendo. Scripseratis quidem per literas nonnulla in vestri excusationem, que tamen ad rem minime sufficere visa sunt, nos vero, quia in dies pro hac re sollicitamur, pluresque fideles nostri apud nos ob id instant et supplicant, et etiam alioquin facere non possumus, quin iustitiam ipsi iudeo administrari faciamus, propterea rursus vobis seriose committimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatenus aliquem hominem et procuratorem vestrum omnino ad nos mittere debeatis, qui in persona vestra ipsi iudeo iure mediante respondere debeat, nam nos extra limites iuris et iustitie vobis iniuriam facere aut vos opprimere nolumus, sed is quod de iure compertum fuerit, id cognoscere dumtaxat volumus. Itaque a facie iuris et iustitie vos nullo modo retrahatis, nam ut diximus, pro administranda ipsi iudeo iustitia, nonnulli fidelium nostrorum assidue nos urgent, propter quod vobis quoque convenientius ac quietius erit, ut id, quod iuris equitatis est, amplectamini, quod si ausu temerarie secus adhuc facere in hoc attentaretis, ob id etiam bona vestra occupari faciemus. Aliud igitur in hoc nullo modo facere presumatis. Datum."

A jászóvári konvent könyvtárában őrzött Kézirat 78. jelzetű codex (formuláskönyv) 114. lapján.

243.

1507. után. II. Ulászló király újabb parancsa bajnai Both András bán özvegyéhez, melyben szemére hányja, hogy a néhai férje által megkárosított Muschel nevű zsidó ügyének tárgyalása miatt már számtalan levelet íratott és meghagyja, hogy az igazságszolgáltatásra ügyvédjét annál inkább is küldje el, mert ha ezt meg nem teszi, javait lefoglaltatja. Azonban ez a fenyegetés sem használt. Ha tehát parancsának most sem engedelmeskedne, vakmerőségének tulajdonítsa, ha javait lefoglaltatja.

„Ad eandem in negotio eiusdem judei.

Wladislaus. Generosa domina nobis sincere dilecta. Innumeras iam pene literas ad vos dedimus in negotio illius Judei Mwschel vocati, qui per condam dominum et maritum vestrum magnificum Andream Both, regnorum nostrorum Dalmatie, Croacie et Sclavonie banum dampnificatus et rebus suis indebite privatus fuisse dicitur, que quidem litere nullum prorsus hucusque effectum apud vos sortite sunt, id, quod nisi viduitatem vestram respexissemus minime certe tolerassemus, novissime vero extremis literis nostris mandaveramus vobis, ut pro audienda iustitia et ad obiecta ipsius judei respondendum hominem saltem et procuratorem vestrum in persona vestra ad nos mitteretis subiungentes, quod nisi id faceretis, bona vestra occupari facere vellemus, verum tamen ne is qui-

dem terror videlicet amissionis bonorum vestrorum vos movit, sed eodem animo, quo priora nostra mandata accepissetis hec quoque novissima curastis, propter quod, ut premisimus, nisi pietatis et gratie nostre erga vos et presentem statum vestrum et viduitatem rationem haberemus, id nequaquam silentio et impunitum preteriremus, ex superabundanti igitur rursus et iterum requirimus vos et hortamur, ut hominem vestrum, aliquem ad id idoneum huc ad nos quamprimum mittatis, responsurum ad instantiam et obiecta ipsius judei, cui iustitiam denegare non possumus, presertim quum etiam plerique, ut alias scripsimus principes Christiani pro eo apud nos et pro rectificatione dampnorum suorum et impendenda ei iustitia instant et laborant, nam iniuriam vobis facere nolumus, sed solummodo ut iustitia fiat et cognoscatur an licite vel indebite judeus ipse damnificatus fuerit, quare vos a facie equitatis et communis iustitie minime retrahatis, sed mittatis, ut diximus, hominem vestrum loco vestri, qui ad obiecta ipsius iudei respondeat et eidem iuri stet, ne occasiorem adversus vos assidue clamitandi et querulandi habere possit. Nam propterea ad vos de cetero scribere nolumus, sed aliter et quidem etiam cum dampno et incommodo vestro superinde providere volumus, quod dampnificabimini id tandem non nobis, sed proprie vestre pertinacie accubatis facere enim non possumus, quin bona vestra ob id occupari faciamus. Secus itque nequaquam facere audeatis. Datum."

Éredeti bejegyzés a jászóvári konvent könyvtárában őrzött Kézirat 78. jelzetű formuláskönyv 114/b. lapján.

244.

1508. február 9. Az esztergomi főkáptalan előtt a Bakócz Tamás érsek kérelmére kiküldött Pesti Gergely, Váradi János és Nyási Demeter esztergomi kanonokok jelentik, hogy Mandel Fekete budai zsidó Csáki Gábert a neki kölcsön adott 1800 forintnyi összeg lefizetéséről, illetve Tamás érseket is, aki a Csákival való rokonság alapján a nevezett összeget kifizette, végül Erdődi Annát, Tamás érsek nővérét, Gábor jegyesét is jelenlétükben minden tekintetben nyugtatta.

„Nos capitulum ecclesie Strigoniensis, memorie commendamus per presentes, quod cum nos ad audiendam infrascriptam fassionem Judei Mandel Fekethe, Bude residentis, in castro Strigoniensi ante porticum ecclesie nostre protunc existentis, venerabiles dominos Gregorium de Pesth in decretis licentiatum et Johannem de Waradino rectorem capelle sacratissimi Corporis Christi in prefata ecclesia nostra fundate ac Demetrium de Nyas decretorum doctorem socios et fratres nostros concanonicos ad legitimam requisitionem reverendissimi in Christo patris et

domini domini Thome tituli sancti Martini in Montibus sancte Romane ecclesie presbiteri cardinalis Strigoniensis et patriarche Constantinopolitani etc., domini et prelati nostri transmisissemus, tandem iidem fratres nostri ad nos reversi, nobis concorditer retulerunt, qualiter prefatus Mandel Judeus coram eis, in dicto castro Strigoniensi et ante porticum ecclesie nostre, ut prefertur constitutus, personaliter confessus extitisset in hunc modum, quod alias ipse Mandel Fekethe Judeus, volens complacere magnifico Gabrieli de Chaak, eidem ad instantem eius petitionem certam summam pecuniarum, partim in paratis ac numeratis pecuniis, partim vero in rebus mobilibus mutuo, ad usuram, more scilicet eorundem Judeorum excrescentem dederat et concesserat, super quibus, posita tandem ratione, coram reverendo domino Nicolao de eadem Chaak, electo et confirmato ecclesie Chanadiensi, fratre eiusdem domini Gabrielis, ac venerabili magistro Francisco Marsupino Florentino archidiacono Nogradiensi et concanonico nostro Strigoniensi, necnon egregio Marco literato de Wizoka, aulico prefati reverendissimi domini nostri cardinalis, sumpna capitali ac usuris et omnibus aliis in rationem et computum deductis et acceptatis, ipse Mandel Fekethe Judeus prefatum Gabrielem in mille octingentis florenis, licet pluribus teneri comperiebatur, intuitu et contemplatione dicti domini nostri cardinalis remisisset, relaxasset. Et quia prefatus dominus noster cardinalis ob affinitatem, inter ipsum et dictum dominum Gabrielem contractam pretactos mille octingentos florenos de suis propriis pro eodem Gabriele, dicto Mandel Fekethe Judeo integraliter persolvisset, sibi que omnino satisfacisset, ob hoc idem Mandel Fekethe Judeus de huiusmodi solutione per ipsum dominum cardinalem sibi facta plene et per omnia bene contentus, antelatum Gabrielem de Chaak ac generosam puellam Annam de Erdewd, sponsam scilicet eiusdem domini Gabrielis et sororem dicti domini nostri cardinalis, necnon heredes et successores eorundem in presentia dictorum dominorum Gregorii licentiati, Johannis corporis Christi et Demetrii doctoris concanonicorum nostrorum, quittos et expeditos ac omnibus modis absolutos reddidisset et commisisset, cautionesque et quascunque literas, tam in foro spirituali, quam seculari contra eundem Gabrielem vel quoscunque alios factas et initas, cassas, vanas et viribus carituras reliquisset et commisisset, immo coram eisdem totum nostrum capitulum in eo casu representantibus, ut dixerunt, reliquet et commisit. In cuius rei tectimonium presentes literas nostras, ad relationem prefatorum dominorum concanonicorum nostrorum exinde fieri, nostrique sigilli fecimus impressione communiri. Datum in festo beate Apolonie virginis et martiris, anno Domini millesimo quingentesimo octavo.

Eredetiye vizfoltos papiron, kívül rányomott pecsét helyével: OL. Dl. 46 842.

1508. február 27. Kivonat az egri püspökség számadásaiból:

„1508. Expense generales facte de die in diem pro sancto Johanne et reverendissimo domino cardinali Estensi, ut infra videbitur etc. . . . Item feci a Buda aducere aliquas medicinas pro me die 27 predicti, quas unus hebreus misit pro infirmitatibus meis, dedi pro ipsis florenos duos cum medio . . . fl. 2. d. 50.”

Modenában. Archivio di Stato, Camera ducale casa amministrazione cardin. Ippolito primo d'Este, vescovado d'Agria, registri, 9. k. 101/b.

1508. június 7. (Sopron). Kivonat Nachtwachter András végrendeletéből:

„. . . Item dem Manusch juden III sol. den.” András egyébként „ge-mainer stat dienner” volt.

Házi: i. m. II/1. 309.

1508—1511. között (Buda). II. Ulászló király Báthori István és Bornemisza János budai várnagyoknak és zsidóbíráknak, Mendelnek, a zsidók prefektusának meghagyja, hogy miután egy bizonyos polgárnak a pesti zsidókkal szemben a kamatokat elengedte, mert azt szegénysége miatt fizetni nem tudja, ennél fogva az illető zsidók kérelmére őt sem a törvény előtt, sem azon kívül zaklatni, károsítani és fizetésre kényszeríteni ne merjék.

„Relaxatio usure. Wladislaus etc. Fidelibus nostris magnificis Stephano de Bathor capitaneo aulicorum nostrorum, necnon Johanni Bornemyza castellanis castris nostri Budensis ac iudicibus iudeorum nostrorum, preterea provido judeo Mendel, prefecto eorundem iudeorum nostrorum presentes visuris salutem et gratiam. Quia nos miserati inopiam et extremam paupertatem circumspicenti T., in quam idem ex eo devenisse dicitur, quod his annis superioribus domina consors sua, ipso inscio et preter omnem requisitionem eiusdem universa clenodia, argenteria scilicet et alia queque immobilia necnon pecunias, monetas aureas, vestimenta, item et alias pene universas res ipsius clam et occulte quocunque dolo et arte seducta, ad manus judeorum ibidem in dicta civitate nostra Pesthiensi residentium tradidisse, insuper vero ratione summe capitalis per eam ad huiusmodi res et clenodia levate ab eo tempore magnam et notabilem summam pecuniarum in sortem usure eisdem iudeis solvisse dicitur,

moti preterea et inducti supplicationeque certorum fidelium nostrorum, omnem illam usuram, quam idem T. deinceps ratione huiusmodi rerum suarum per dictam consortem suam oppignoratarum ipsis judeis solvere et pendere deberet, eidem ex gratia nostra speciali et regie potestatis plenitudine duximus remittendam et relaxandam. Immo remittimus et relaxamus presentium per vigorem, statum ipsius capitalis summe per predictam feminam ut prefertur, levate et reliquarum omnium rerum eiusdem T. premissis modo dilapidatarum iudicio nostro ac equitati et iustitie communi relinquentes et committentes. Quocirca fidelitati vestre harum serie firmiter mandamus, quatenus a modo deinceps prefatum T. vel etiam prefatam consortem suam ratione et pretextu huiusmodi usurarum ad instantiam dictorum judeorum intra vel extra iudicium impedire, turbare seu dampnificare vel eosdem ad solutionem eorundem cogere seu compellere nullo unquam tempore presumatis, nec sitis ausi modo aliquali, in facto vero prescriptarum rerum et clenodiorum hoc modo dissipatorum diligentem atque fidam inquisitionem facere et exinde tandem iudicium et iustitiam atque equitatem rectam administrare modis omnibus debeatis et teneatis iustitia mediante. Secus non facturi. P. Datum.”

A jászóvári konvent könyvtárában levő Kézirat 78. jelzetű formuláskönyv 20/a. lapján.

248.

1508 és 1511. között (Buda). II. Ulászló király valakiknek, akik ingóságait a zsidóknak zálogba adták, szegénységük miatt a kamatfizetést elengedi és annak beszédését a zsidóknak megtiltja.

„Relaxatio usure. Nos etc. Memorie commendamus etc. Quod nos compatiētes paupertati fidelium nostrorum T., quam idem his preteritis disturbiorum temporibus incurrerunt, omnes usuras, que super clenodiis rebusque et bonis ipsorum apud quoscunque judeos in civitatibus T. et T. commorantes pro pignore, ut dicitur, habitis hucusque excreverunt, eidem T. et T. simpliciter duximus relaxandas, immo relaxamus presentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris comitibus seu iudicibus iudeorum pretactorum presentibus et futuris presentes visuris harum serie firmiter mandamus, quatenus pretactos T. et T. aut eorum quempiam ratione prescripte usure, que ut prefertur super clenodiis rebusque et bonis ipsorum excreverunt, impedire, iudicare aut dampnificare nullatenus presumatis nec sitis ausi modo aliquali. P(resentibus perlectis exhibenti restituti). Datum.”

Eredeti bejegyzés a jászóvári konvent könyvtárában levő Kézirat n. 78. jelzetű formuláskönyv 20/a—b. lapján.

1508. *Kyswarada-i Miklós kilencedborjövédelmének jegyzékében a kiadási rovatban olvasható:*

„Item Judeo propter ferrum dedi d. XXXVII.”

OL. Dl. 82 288. (Zichy-levéltár, Zsély.)

1508. *Boroszló. Egy boroszlói polgár pénzt kölcsönöz a budai Mennlein zsidótól.*

Stadtarchiv, Breslau, M. S. G. 5, 64, p. 95. — B. Brillling, *Journal of Jewish Studies*, III. 1952. 119.

1509. *augusztus 13. Kivonat Zágráb város Liber citationum et sententiarum-ából. Ítélet a Perovics Domko és Oprasnic Mihály közti becsületsértési ügyben.*

„Quinta (causa), quando idem Domko Perowych sedit super scamum in ponte lapidee porte, tunc ibi preterivit Michael Oprasnych penes eum, illico ibidem Domko incepit spuere et tussitare, tunc pretereunte eodem Domkone dictus Michael habens suspicionem, quod in eum spueret et tussitaret, reversus est ad eum et dixit ei: Cur spuis aut tussitas ad me, quid non sum Judeus, ibi habens dictus Domko suspitionem adversus dictum Michaellem, quod voluisset eum proicere in fossatum sub ponte; jurati sic adjudicaverunt inter ambas partes, quod uterque eorum deponat juramentum in ara sancte Crucis solusmet a die presentium ad quintumdecimum diem, quod nec Domko spuit et tussitavit odiose in eum et quod nec ipse Michael voluisset in reversione eundem proisere in fossatum, et sic unus ab altero expurgabunt.”

Tkalčić: i. m. VIII. 192.

1510. *május 15. Korotna vára. Korotnai István örökösévé fogadja Bakócz Tamás bíborost és rokonait, az Erdődyeket, hálából, hogy helyette kifizette a zsidóknál lévő adósságait.*

„Nos Comes etc. Memorie commendamus. Quod egregius Stephanus filius egregii quondam magistri Johannis de Korothna, prothonotarius palatinalis coram nobis personaliter constitutus, onera et quelibet gra-

vamina nobilis puelle Katherine filie sue ex nobili quondam domina Magdalena, alias consorte sua, filia vero olim Ambrosii Both de Bayna procreata super se assumendo, sponte et libere confessus est in hunc modum. Quod quia Reverendissimus in Christo pater dominus Thomas tituli Sancti Martini in Montibus Sacre Romane Ecclesie Cardinalis Strigoniensis ac Patriarcha Constantinopolitanus etc. multifariis beneficiis sincerisque complacentiis et subsidiis, non solum dicto quondam genitori suo, sed etiam sibi in omnibus rebus et negotiis suis, tam scilicet adversis, quam prosperis semper affuisset et ipsum adiuvasset, et presertim quia idem dominus Thomas cardinalis post initam cum eadem affinitate plurima debita sua, quibus idem Stephanus de Korothna nonnullis Judeis gravibus sub vinculis et gravaminibus ante pluribus iam retroactis annis magna quantitate pecuniarum cum magna accrescencia usurarum debitor extitisset, eisdem Judeis persolvisset, et eundem de manibus eorundem Judeorum eliberasset, preterea etiam universa bona et quelibet iura sua possessionaria, que apud manus alienas pignoris habebantur, a manibus talium secundum formam et continentiam certarum literarum spectabilis et magnifici domini Emerici de Peren, Regni Hungarie palatini etc. per ipsum dominum Cardinalem eidem Stephano fassionalium et obligatarum alias inter eundem dominum Thomam Cardinalem ac certos fratres et nepotes eiusdem ab una, necnon ipsum Stephanum de Korothna ab alia partibus, super quodam mutuo contractu in eisdem literis specificato et denotato confectarum et emanatarum, propriis suis sumptibus et expensis redemisset ac prefatum Stephanum de Korothna pristino reali dominio eorundem bonorum et iurium possessionariorum restituisset. Ob hoc antedictus Stephanus Korothnay nolens tot et tantorum beneficiorum a prefato domino Thoma Cardinale acceptorum ingratus et immemor existere et ingritudinis vitio reprehendi, cum igitur ex eo, tum vero ne bona et iura sua possessionaria in casu quo eundem Stephanum absque heredibus vel etiam illis relictis et similiter suis heredibus decedentibus decedere contingat, ad manus alienas et ignotas, precipue vero a quibus nulum ipse Stephanus beneficium vel auxilium aliquod habuisset, post eius heredumque suorum occasum et defectum devenire contingat, antelatum dominum Thomam Cardinalem necnon egregios Petrum, Paulum, Laurentium et Johannem Erdewdy fratres scilicet et nepotes eiusdem domini Cardinalis, ac heredes et posteritates ipsorum Petri, Pauli, Laurentii et Johannis utriusque sexus universos pretactis universis bonis et iuribus suis possessionariis, utputa in castro, in portione sua Korothna predicta constructo, necnon totalibus possessionibus Chakan cum curia nobilitari ibidem habita, Kadarkuth, Kysazzond, Iklod, Saard, Pezze, Nyn, Byhnye, Bathyan, Polcza et Kenyersythew, item portionibus possessionibus Chychal, Chaba, Zenthkyral, Myhald, Jwtha, Raad, Boklaar et

Warda, preterea prediis Pothol, Thythews et Kewlder vocatis in Simigiensi, item similiter portionibus possessionariis in possessionibus Keczer et Paar vocatis in Tholnensi comitatibus habitis et existentibus, aliis etiam universis bonis et iuribus possessionariis, quocumque nomine vocatis et in quibuscumque comitatibus Regni existentibus, tam scilicet hereditariis, quam impignoratitiis, et nunc tam apud suas quam alienas manus habitis, simulcum suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris utputa arabilibus cultis etc. in suos ac etiam heredum, necnon successorum suorum veros heredes et successores constituisset, et adoptasset tali modo. Quod si Deo permittente, cuius nutu cuncta reguntur, prelibatum Stephanum de Korothna, vel eiusdem heredes aliquando, successu scilicet temporum, quod Deus avertere dignetur, absque heredum solatio e seculo decedere deficereque contingeret, extunc predictum castrum in possessione Korothna habitum cum portione possessionaria ibidem habita, nec non possessiones portionesque et quelibet iura sua possessionaria, tam scilicet hereditaria, quom impignoratitia et tam apud manus suas, quam alienas quocumque titulo habita, simulcum prenarratis universis suis utilitatibus et pertinentiis quibuslibet in et ad memoratum dominum Thomam Cardinalem, necnon Petrum, Paulum, Laurentium et Johannem Erdewdy eorundemque heredes et posteritates universos omni eo iure, quo ad prenominatum Stephanum de Korothna ac heredes heredumque et successorum ac posteritates predictas spectarent et pertinerent, in perpetuum condescendi et derivari debeant pleno iure eo facto. Harum nostrarum etc. Datum in castro Korothna predicto feria quarta proxime ante festum Penthecostes. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo. Hoc adiecto, quod prefatus dominus Thomas Cardinalis et fratres et nepotes eiusdem predicti prememoratum Stephanum Korothnay et generosam dominam Elenam consortem eiusdem, necnon eorundem heredes et posteritates universos in prescriptis possessionibus portionibusque et iuribus possessionariis necnon prediis tam scilicet hereditariis quam impignoratitiis, quas idem dominus Thomas Cardinalis tam apud manus dicti Stephani Korothnay nunc pacifice habitas, quam etiam omnia bona redempta vel redimenda, vita eiusdem durante tam prefatus dominus Thomas Cardinalis, quam etiam fratres et nepotes eiusdem prenominati in pacifico dominio eorundem iurium possessionariorum in preallegatis possessionibus necnon portionibus possessionariis tenere debeant et teneantur. Preterea idem Stephanus Korothnay in prescriptis possessionibus portionibusque et iuribus possessionariis pro salute sua certam particulam eorundem iurium possessionariorum in iamdictis possessionibus habitis pro certa summa pecuniarum titulo pignoris infra tempus redemptionis eorundem liberam habeat potestatis facultatem obligando. Et idem dominus Thomas Cardinalis tam scilicet ipsum Stephanum Korothnay, quam etiam prememoratam dominam Elenam

consortem eiusdem semper omni auxilio et adiuvamine in omnibus necessitatibus et negotiis ipsorum expediens vita ipsorum comite providere et defensitare velit, unacum fratribus et nepotibus eiusdem etc. Ceterum idem dominus Thomas Cardinalis nobilem puellam Katharinam, filiam eiusdem, cui ex fratribus et nepotibus voluerit, honorifice desponsare debeat.

OL. Dl. 46.933. Fogalmazvány.

253.

1510. június 29. Tata. Ráskai Balázs tárnokmester előtt Fekete Mendel budai zsidó elismeri, hogy gyarmati Balassa Ferenc több mint 1000 arany forint adósságát megfizette. Kötelezi magát, hogy amint az adóslevelet megtalálja, mert most a zavaros és pestises időekben nincs nála, vissza fogja szolgáltatni.

„Nos Blasius de Raska, Thavernicorum serenissimi principis et domini domini Wladislai Dei gratia Regis Hungaria, Bohemie etc. Magister damus per presentes, quod perfidus Judeus Budensis Mendellus Niger dictus coram nobis personaliter constitutus, sponte et libere confessus est et retullit in hunc modum. Quod quamvis magnificus dominus Franciscus Balassa de Gyarmath sibi pro certis rebus ab eodem levatis et receptis plus quam mille florenos auri obligatus fuisset, tamen de omnibus idem dominus Franciscus Balassa ipsi dicto Mendello Nigro plenariam et omnimodam fecisset satisfactionem, literas vero obligatorias super preactis debitis, quamvis idem Mendellus Niger eidem domino Francisco Balassa propter temporis turbulentiam pestilentieque sevitiem reddere non potuerit, cum apud se easdem non habebat, attamen eas (...) et invenire potuisset, reddere et manibus eiusdem domini Francisci (...) remittere presto et paratus fuisset. Ad huius igitur testimonium (...) Mendellus) Niger super predicta satisfactione, plenaria de omnibus debitis (...) Franciscum Balassa quittum et expeditum reddidit coram (nobis ...) presentes nostras literas Thavernicali sigillo munitas eidem domino F(rancisco) Balassa dedimus emannatas. Datum in oppido Thatha in festo (beatorum) Petri et Pauli apostolorum. Anno Domini Millesimo Quingentesimo decimo.

OL. Dl. 46. 946. Papíron, alatta vörös nagyobb pecsét családi címerével.

254.

1510. szeptember 25. előtt. Nyerges Balázs (ich Plasy Satlaer) soproni polgár végrendeletéből kivonat:

„Item mer dem Marhel jüden pin ich schuldig III tal. den.”

Házi: i. m. II/1. 319.

1511. június 6. Buda. *Perényi Imre nádor előtt Csáky Gábor Jane zsidó özvegye, Fekete Mendel budai zsidó leánya Melamentől 200 forintot vesz kölcsön, melynek fejében a biharvármegyei Körösszeg, Adorján, Mártonfalu és Szeghalom ingatlanokban lévő részeit köti le.*

„Nos Emericus de Peren comes perpetuus comitatus Abawywariensis, regni Hungarie palatinus et iudex Cumanorum, memorie commendamus per presentes, quod egregius Gabriel de Chaak coram nobis personaliter constitutus sponte est confessus in hunc modum. Quomodo a perfida domina Melamen, filia Mendel Fekethe, relicta videlicet quondam perfidi Jane Judei, in dicta civitate Budensi commorante ducentos florenos paratis in pecuniis sine usura mutuo et sub spe restitutionis levasset et recepisset, quos ad vigesimum diem festi beati Jacobi apostoli nunc affuturum eidem Melamen Judee plenarie et sine omni defectu fide sua mediante reddere et persolvere promisisset et assumpsisset, imo promisit et assumpsit tali modo, quod si ipse Gabriel Chaaky eisdem ducentos florenos ad eundem vigesimum diem dicti festi beati Jacobi apostoli eidem domine Melamini Judee reddere et persolvere non posset vel non curaret quoquomodo, extunc mox elapso huiusmodi solutionis termino idem Gabriel Chaaky contra ipsam dominam Melamen Judeam in quatuor centum florenis vincatur et convinci debeat eo facto. Hoc tamen specialiter declarato, quod si idem Gabriel Chaaky huiusmodi quatuor centum florenos infra integram mensem a termino huiusmodi solutionis computando eidem domine Melamini Judee reddere et persolvere nollet, non posset vel non curaret quoquomodo, extunc prefatus Gabriel Chaaky contra prefatam dominam Melamen Judeam in dupplo eorundem quatuor centum florenorum vincatur, et eadem domina Melamen Judea solum vigore presentium totales portiones ipsius Gabrielis possessionarias in oppidis Kereszeg, Adoryan, Marthonfalu et Zeghalom et pertinentiis eorundem, omnino in Comitatu Bihariensi existentibus, habitas occupare vel occupari facere aut cui eadem domina Melamen Judea pro predicta summa pecuniarum vendere et a se alienare voluerit, occupandi ac vendendi et a se alienandi habeat potestatis facultatem. Assumendo nihilominus prefatus Gabriel Chaaky eandem dominam Melamen Judeam post huiusmodi occupationem in pacifico dominio dictarum portionum possessionariarum tenere et ab omni impetitore defensando conservare propriis suis laboribus et expensis donec et quousque eidem domine Melamini Judee de dicta summa pecuniarum satisfactum fuerit quoad plenum. Et si prelibatus Gabriel Chaaky in premissis suis obligaminibus stare et persistere nollet, vel non curaret quovismodo, extunc idem Gabriel Chaaky in amissione fidei et humanitatis suarum contra prefatam dominam Melamen Judeam vincatur

et neque cum honestis et probis hominibus participare valeat, neque posset. Et prefatus Gabriel Chaaky nunquam regie maiestati aut dominis prelatibus et baronibus huius regni, pro impetratione huiusmodi promissionis sue intercedere vel supplicare valeat, ad quos se prefatus Gabriel Chaaky personali, ut premittitur sua astando sponte obligavit nostro in conspectu, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, feria sexta proxima ante festum Penthecostes, anno Domini millesimo quingentesimo undecimo.

Eredetiye papiron, alul papirral fődött rányomott pecséttel, a gr. Erdődy-család vépi levéltárában, alul a jobb sarokban: Ellyewelgy megjegyzéssel, fasc. 86. n. 4357. jelzet alatt. — Ugyanez megvan az Erdődy-család galgóczi levéltárában. Kívül más írással: Exolvi hanc judeam anno 1511 in festo beati Augustini (aug. 28.). Ugyanitt egy sor héber betűs írás is olvasható. L.ad. 4. fasc. 3. n. 4.

256.

1511. július 29. *A budai káptalan előtt a Budán lakó Fekete Mendel zsidó Scardonai Sadobrics Pétert, ura, György brandenburgi örgróf nevében lefizetett összes adósságokról nyugtatja olyanképpen, hogy ha az idők folyamán Mendel vagy örökösei György örgrófot vagy ennek örököseit az adósságokért mégis zaklatnák, az örgróf ellen minden további nélkül ezer aranyforintban marasztaltatnak el.*

„Nos capitulum ecclesie Budensis, memorie commendamus per presentes, quod perfidus Judeus Mendel Fekethe, Bude commorans coram nobis personaliter constitutus onera et quelibet gravamina quorumlibet fratrum proximorum et consanguineorum suorum super se assumendo proposuit et sponte confessus est in hunc modum. Quod quia egregius Petrus Sadobryth de Scardona, nomine et in persona illustrissimi principis domini Georgii Dei gratia marchionis Brandenburgensis, Stetiniensis, Pomeraniensis, Cassubiensis ac Sclavorum ducis, burggravii Newremburgensis, Rugieque principis, domini scilicet sui, sibi de et super omnibus et singulis debitis, tam in pecuniis, quam in rebus, quibus idem dominus Georgius marchio eidem quoquomodo debitor extitisset plenariam atque omnimodam impendisset satisfactionem. Ob hoc idem Mendel eundem dominum Georgium marchionem heredesque et posteritates eiusdem universos super huiusmodi plenariam satisfactionem prescriptorum debitorum quitto, expedito ac modis omnibus absolutos reddidisset, universas etiam literas et quelibet literalia instrumenta superinde sub quacumque forma verborum confectas et emanatas, vanas, cassas, frivolas ac viribus carituras exhibitoresque eorundem nocituras reliquisset et commisisset, immo reddidit et reliquit et commisit coram nobis, talimodo, quod si temporum in processu prefatus Mendel, aut heredes eius-

dem prelibatum dominum Georgium marchionem vel heredes suos ratione et pretextu huiusmodi debitorum aliquomodo molestare seu lites contra eosdem movere vellent, et niterentur, extunc mox et in continenti idem Mendel heredesque sui contra eundem dominum Georgium marchionem atque suos heredes in mille florenis auri, salva portione judiciaria convincerentur et convinci deberent ipso facto. Ad quem idem Mendel spontanea se obligavit similiter coram nobis voluntate harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in festo depositionis beati Ladislai regis, anno Domini millesimo quingentesimo undecimo.

OL. DL. 37 886. Papíron, kívül rányomott pecsét helyével.

257.

1511. szeptember 9. (Sopron). *Kivonat Borbély István (mayster Steffan Barbierer) soproni polgár feleségének végrendeletéből:*

„... Item mein schwarczen, lindischen rock hat meyn hawsbiert gesecz dem Jäckel judenn vmb II. tal. den. ... Schaff ich, das man den rock von dem judenn lös vnd vmb den vbertyl, wie man yn verckhaufft, mess less in Vnser frawen khirchen hye.”

A végrendelet mellett fekvő codicillusban Margit asszony pótlólag így intézkedik:

„Will er aber den schwartzen lindischen rogkh, dem juden verzetzen, lösen vnd den vbertyl nach lawt des gescheffts von ir seelenhayl wegen vmb messlesen verordnen, mag er thun. doch mit wissen vnd willen des kirchmaysters zu Vnser frawen.”

Házi: i. m. II/1. 320—321.

258.

1511. szeptember 12. *Miksa császár rendelete. A zsidók a számukra előírt ruházatot csak Bécsben való tartózkodásuk idején kötelesek viselni, de állandó lakóhelyükön — az itt felsorolt községek között szerepel az akkor osztrák kézen levő Eysenstatt (Kismarton) és Gunss (Kőszeg) — és ha úton vannak, nem kell azt hordaniok.*

Fogalmazvány az Osztrák Belügyminisztérium levéltárában. Közölve: Pribram, A. F.: Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Wien, I. k. 12.

1511. december 18. Buda. Budai káptalan előtt Melamen zsidóasszony, Fekete Mendel leánya és néhai Jane zsidó özvegye elzálogosítja azokat a birtokokat, melyeket Csáky Gábortól kapott, 800 arany forintban, mert Csáky se 200, se 400 arany forintnyi adósságát a kitűzött időre nem fizette meg.

„Nos Capitulum ecclesiae Budensis, damus pro memoria tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod perfida domina Melamen judaea, relicta condam Jane judaei de Buda, filia videlicet perfidi Mendel Fekette, iudaei similiter de Buda coram nobis personaliter constituta proposuit et sponte confessa est in hunc modum: qualiter ipsa pro quibusdam suis magnis et arduis necessitatibus ipsam summe urgentibus, evitandis, totales portiones possessionarias egregii Gabrielis de Chaak in oppidis Kereszeg, Adory.in, Martonyfalva et Zeghalom vocatis, ac eorundem pertinentias omnino in comitatu Bihariensi existenti habitas, ipsam scilicet dominam Melamen Judaeam iuxta propria obligamina ipsius Gabrielis de Chaak et litteras spectabilis ac magnifici domini Emerici de Peren comitis perpetui comitatus Abaujvariensis, regni Hungariae Palatini et iudicis Cumanorum obligatorias, superinde emanatas ex eo concernentes, quod videlicet praefatus Gabriel de Chaak ipsi dominae Melamen iudaeae nec illos ducentos florenos auri, quos scilicet alias ipsi mediantibus praemissis litteris obligatorialibus sibi credidisset, ad vigesimam diem festi beati Jacobi apostoli proxime iam praeteriti, sed nec alios quadringentos florenos auri, deinde, quibus videlicet mox praemisso solutionis termino elapso convictus fuisset, intra integrum mensem a praenotato scilicet solutionis termino computando consimiliter proxime praeteritum et neque dupplum eorundem exposit, hoc est octingentos florenos auri, in quibus similiter elapso ipso uno integro mense, secundum praemissa sua propria obligamina et contentum praenarratarum litterarum obligatorium contra annotatam dominam Melamen iudaeam convictus et aggravatus extitisset, persolvisset, simul cum annotatis earundem utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, aquis, pratis, pascuis, fenetis, silvis, nemoribus montibus, vallibus, vineis vinearumque promontoriis, aquis, fluviis, piscinis. piscaturis, molendinis et eorundem locis, et generaliter quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocatarum ad easdem portiones possessionarias de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, cum omnibus denique iisdem conditionibus, clausulis et articulis nec non iurisdictionibus et obligaminibus, quibus videlicet ipsam dominam Melamen tangere et concernere dignoscerentur, extunc Reverendissimo domino Thomae ti-

tuli sancti Martini in montibus sanctae romanae ecclesiae presbytero Cardinali Strigoniensi et patriarchae Constantinopolitano pro praemissis octingentis florenis auri puri Hungaricalibus veri et iusti ponderis ab eodem Domino Thoma Cardinali iam levatis et plenarie perceptis dedisset, inscripsisset et obligasset, imo universas et quaslibet promissiones antefati Gabrielis de Chaak superinde factas, ex integro in ipsum dominum Thomam Cardinalem contulit, dedit et inscripsit et obligavit, coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum feria quinta proxima ante festum beati Thomae apostoli anno Domini 1511.

Haan Lajos: Békés vármegye hajdana. II, 112—113. (Hitelesített másolat a Károlyi-levéltárban.)

260.

E. n. (1511. után). Korothnai István zsidóktól visszaváltott ingóságainak jegyzéke:

„Res argentee Stephani Korothnay a Judeis redempte. Item Cuppa magna una. Item Cuppa alia sine coopertorio. Item Cuppa tertia minor illis. Item pictarium argenteum magnum.”

OL. DL. 48 341.

261.

1513. április 13. Várad. Hunger Gáspárt, akit büntársaival az ország számos városában (Kassa, Székesfehérvár, Buda, Pest, Esztergom, Pozsony, Pécs stb.) elkövetett lopásai miatt felakasztottak, Budán az összelopott portékát az ottani zsidóknak adta el.

„Item merer zw Offen hat er mit seinenn gesellenn gestollenn ayner frawenn dy pretzenn hat vaell gehabt III. 1/2 florenos vnd IIIII. ellenn weiss plaemett tamaschk vnd ain rotten frawen rock mit plaben samat verprembt vnd habenn daselbst vnterr dy Juden verkaufft.”

OL. DL. 47 042.

1514. febr. 10. A zágrábi káptalan II. Ulászló 1513. okt. 31. kelt parancsára vizsgálatot tartott Zengben Moyses zsidó ellen, aki mint a tanúvallo-
 másokból kitűnt, Rékából, a német király országából a velencei háború
 előtt menekült családotul Zengbe, kb. 5 éve, ott üzletet folytatott, ru-
 hákra és ezüstneműekre kölcsönt folyósított. Magyar állampolgár lett-e,
 a tanúk egy része nem tudta megmondani, egyik szerint csak menedék-
 jogot kapott (treuga) a többiek szerint magyar állampolgár. Az oklevél
 hátán levő cancelláriai jegyzetből kitűnik, ügyvédje Fábán bécsi polgár
 volt.

„Serenissimo principi domino Wladislao Dei gratia regi Hungarie et
 Bohemie etc., domino ipsorum gratiosissimo Capitulum ecclesie Zagra-
 biensis orationes in Domino devotas. Vestra noverit Serenitas nos lite-
 ras eiusdem inquisitorias nobis preceptorie loquentes et directas summa
 cum reverentia recepisse in hec verba:

Wladislaus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. fidelibus nostris
 Capitulo ecclesie Zagrabienensis, salutem et gratiam. Exponitur Maiestati
 nostre in persona generose domine domine relictæ magnifici quondam
 Andree Both de Bayna, alias Regnorum nostrorum Dalmatie, Croatie et
 Sclavonie bani, quomodo alias vivente eodem quondam Andrea Both,
 domino et marito suo, quidam Judeus Moyses vocatus, qui in civitate
 nostra Segniensi domum tenuisset et conservasset ac in eadem simulcum
 uxore ac filiis et filiabus necnon rebus suis mobilibus, tamquam subditus
 nostre Maiestatis sub ditione et potestate domini nostri ibidem moram
 et residentiam habendo et hoc vicinis et commetaneis pretacte civitatis
 nostre Segniensis nobilibusque et ignobilibus comprovincialibus Comi-
 tatum et Districtuum in regnis nostris Dalmatie, Croatie et Sclavonie
 ubi habitis et existentibus constaret evidenter. Super quibus premissis
 prefata domina exponens attestationibus dictorum vicinorum et commetaneorum
 prescripte civitatis nostre Segniensis nobiliumque et igno-
 bilium comprovincialium antedictorum universorum Comitatum in dic-
 tis regnis nostris Dalmatie, Croatie et Sclavonie pro tuitione et susten-
 tatione iurium suorum summe foret necessaria. Fidelitati igitur vestre
 harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis
 hominem pro testimonio fidedignum, quo presente magistri Johannes de
 Hethe vel Thomas de Kamarya aut Simon de Jartholowcz sive Emericus
 de Gerecz sin Ladislaus de Myhalyowcz seu Stanislaus Boczek de Fyt-
 howcz neve Ladislaus de Morawecz aliis absentibus homo noster de curia
 nostra Regia ad id specialiter transmissus ab omnibus nobilibus et etiam
 ignobilibus boni status et honeste conditionis hominibus singulorum Co-
 mitatum in dictis Regnis nostris Dalmatie, Croatie et Sclavonie, ut pre-

fertur existentibus et commorantibus, quos prefata domina exponens aut procurator eiusdem legitimus in testimonium premissorum vobis duxerit nominandos, ubi scilicet et quando tales testes simul vel divisim reperiri poterunt, seorsum et singillatim ad fidem eorum Deo debitam fidelitatemque nobis et Sacre Corone nostre observando, investigando de eo, utrum scilicet prefatus Moyses Judeus in pretacta civitate nostra Segniensi cum uxore ac filiis et filiabus, pariter cum rebus suis tamquam subditus nostre Maiestatis moram et residentiam habuerit ac sub potestate et ditione nostra ac gubernaculo Regni nostri subiectus fuerit an non, sciat, inquirat et experiatur meram, plenam atque omnimodam certitudinis veritatem et post hec huiusmodi inquisitionis ac rescite veritatis premissorum attestationumque nobilium et ignobilium singulorum series, quomodo scilicet et qualiter et sub quibusvis formis verborum per quemlibet eorum singillatim fuerit attestatum, cum propriis et possessionum attestantium nominibus, conditionibus et mansionibus ignobilium, ut fuerit expediens, nostre Maiestati fideliter rescribatis. Datum Bude in vigilia festi Omnium Sanctorum, Anno Domini Millesimo quingentesimo tredecimo.

Nos itaque mandatis Serenitatis Vestre semper obedire cupientes, ut tenemur, unacum nobili magistro Thoma de Kamarya, homine Vestre Maiestatis de curia vestra regia ad id specialiter transmissio nostrum hominem, discretum videlicet dominum Georgium presbiterum de Zalthnok, chori dicte ecclesie nostre prebendarium ad infrascriptam inquisitionem faciendam fideliter nostro pro testimonie fidedignum duxissemus destinandum, qui tandem exinde ad nos reversi nobis sub ipsorum iuramento conformiter retulerunt eo modo, qualiter ipsi pariter procedendo ab infrascriptis nobilibus ignobilibusque et comprovincialibus dicte civitatis Segniensis ac Comitatum et districtuum Dalmatie, Croatiae et Slavonie Regnorum, boni videlicet status et honeste conditionis hominibus, seorsum et singillatim ad fidem eorum Deo debitam fidelitatemque Maiestati Vestre et Sacre Regni Corone observandam, diligenter investigando de eo, utrum scilicet prefatus Moyses Judeus in pretacta civitate Segniensi aliquando et quo tempore domum tenuerit et conservaverit ac in civitate Segniensi cum uxore ac filiis et filiabus pariter cum rebus tamquam subditus Vestre Maiestatis moram et residentiam habuerit, ac sub potestate et ditione Vestra regia ac gubernaculo Regni Vestri subjectus fuerit, an non, talem ab eisdem nobilibus, ignobilibus et comprovincialibus de premissis experti fuissent certitudinis veritatem, prout sequitur. Item primo feria sexta proxima ante festum Beate Prisce virginis proxime preteritum, in civitate Othociensi: primus testis nobilis Petrus More de Othochacz, iuratus et examinatus fassus est scitu, quod prefatus Moyses Judeus vivente magnifico quondam Andrea Both bano etc. ac capitaneo Segniensi in anno scilicet Domini, cuius iam

quinta vel citra instaret revolutio, prope post festum Beati Georgii martiris in eadem revolutione anni preteriti de civitate regis Romanorum Reka nuncupata simulcum uxore filiisque et filiabus necnon rebus suis metu belli Venetorum affugisset et domum sibi in civitate Segniensi appreciasset sive conduxisset in ead mque domo uxor eiusdem simulcum filiis filiabusque necnon rebus ipsorum moram et residentiam habuit, ignorat tamen, si sub ditione et potestate Regie Maiestatis nec non, si gubernaculo Regni Sue Maiestatis subiectus fuerit. Addidit tamen, quod cives Othociensis et Segniensis civitatum nec non nobiles commetanei earundem civitatum sibi certa bona ipsorum argenteria impignorassent et vestes, quas in eundem non credidissent, nisi eundem ditioni et potestati Regie Maiestatis subditum et gubernaculo Regni sui subjectum agnovissent. Secundus testis: nobilis Caspar Rechanyñ similiter in civitate Othociensi commorans, iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut primus testis. Tertius testis: nobilis Andreas Literatus similiter de Othochacz, castellanus castri Othociensis, iuratus et examinatus fassus est auditu, sicut precedentes. Quartus testis: nobilis Georgius Krystophorych, vicinus civitatis Othociensis ac in eadem civitate domum habens, fassus est scitu, sicut primus testis; addit quod etiam in civitate Segniensi instar aliorum civium mercimonia exercuisset. Quintus testis: nobilis Petrus Jwrynych de Podhrom, Comitatus Bwsaniensis fassus est auditu, iuratus et examinatus, sicut primus testis. Sextus testis: nobilis Jacobus Kwzmych, vicinus civitatis Othociensis fassus est, iuratus et examinatus, sicut primus testis. Septimus testis: nobilis Mathias Desych de Chadylyawcz, iuratus et examinatus, fassus est auditu, quod prefatus Moyses Judeus, habitis treugis a condam Andrea bano et iudice civitatis Segniensis metu belli Venetorum de civitate regis Romanorum Reka nuncupata affugiens ad civitatem Segniensem advenisset cum uxore filiisque et filiabus suis necnon rebus eorundem. Addit, quod ipso Moyse Judeo absente, uxor eiusdem cum filiis et filiabus necnon rebus ipsorum de eadem civitate exire voluisset et detentata fuit per dictum quondam Andream Both banuñ, ignorat tamen, quo tempore advenerat et mansit in eadem civitate. Octavus testis: nobilis Caspar Bartholowch de Bwsan et alias de Othochacz iuratus et examinatus, fassus est scitu, sicut primus testis. Nonus testis: nobilis Simon Doberchynch de Othochacz iuratus et examinatus fassus est auditu, sicut proxime precedens testis. Decimus testis: egregius Andreas Karynouych similiter de Othochacz vicebanus regni Croatiae, iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut primus testis. Undecimus testis: nobilis Nicolaus Kananpych de Gorycza vicinus civitatis Othocinesis iuratus et examinatus fassus est, sicut proxime precedens testis. Item in festo Beatorum Fabiani et Sebastiani martirum in eadem civitate Othociensi infranominati testes Comitatus Gaczka fassi sunt eo modo.

Primus testis: Gregorius per Zwrych de Podgradacz et alias de Othochacz iuratus et examinatus fassus est scitu, quod prefatus Moyses Iudeus vivente condam Andrea Both bano etc. in civitate Segniensi domum tenuit, ibique uxor eiusdem cum filiis filiabusque necnon rebus ipsorum moram et residentiam tamquam subdita Regie Maiestatis ac gubernaculo regni Sue Maiestatis subjecta habuit. Secundus testis: circumspetus Johannes iudex civitatis Othociensis fassus est auditu, sicut Mathias Desych. Tertius testis: Gregorius Kothysaz civis civitatis Othociensis fassus est auditu, sicut proxime precedens testis. Quartus testis: Andreas Chelarych similiter civis Othociensis iuratus et examinatus fassus est auditu, sicut nobilis Gregorius Perzwrych. Quintus testis: Georgius Zabo modo simili civis Othociensis iuratus et examinatus est sicut proxime precedentes testes. Sextus testis: Petrus Banych consimiliter civis Othociensis iuratus et examinatus fassus est, sicut proxime precedens testis. Item sabbato proximo ante festum Purificationis Beatissime Marie Virginis in civitate Segniensi. Primus testis: nobilis Georgius capitaneus portariorum civitatis Segniensis iuratus et examinatus fassus est scitu, quod uxor dicti Moysis iudei de civitate regis Alemanorum Reka nuncupata metu belli Venetorum in civitatem Segniensem vivente quondam Andrea Both affugisset ibique domum sibi conduxisset et in eadem domo cum filiis, filiabus necnon rebus ipsius Moysis iudei moram et residentiam habuit sub ditione et potestate Regie Maiestatis necnon gubernaculo regni sui subiecta fuit. Secundus testis: nobilis Mathias de Zthwblye in eadem Zthwblye iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Tandem feria sexta proxima post festum Purificationis Beatissime Marie Virginis in area capitulari ecclesie Zag-rabiensis fassi sunt infrascripti testes hoc modo. Item primus testis: nobilis Petrus More de Karansebes, familiaris egregii Francisci Both de Bayna iuratus et examinatus fassus est scitu, quod prefatus Moyses iudeus vivente prefato quondam Andrea Both bano etc. ipso Petro More, protunc familiari eiusdem Andree Both existente, domum in civitate Segniensi tenuisset atque uxor eiusdem simulcum filiis filiabusque necnon rebus ipsorum moram habuisset. Secundus testis: nobilis Johannes Prybyzlawych de Othochacz iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut Mathias de Zthwblye. Tertius testis: nobilis Sebastianus Gergwrychych de Gaczka fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Quartus testis: egregius Gregorius Brekalych de Lyppa iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut Petrus More. Quintus testis: egregius Michael Garendych de Kammenych iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Sextus testis: Johannes Nowakowych de Kammenych iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Postremo die Dominico proximo post festum Beati Blasii martiris in civitate Montisgrencensi fassi sunt infranominati testes isto

modo. Item primus testis: nobilis Andreas de Brezhowecz fassus est scitu, quod Moyses iudeus vivente quondam Andrea Both bano etc. ac Capitaneo Segniensi cum uxore filiisque et filiabus sui moram et residentiam habuit in dicta civitate Segniensi. Cetera ignorat. Secundus testis: egregius Ludovicus de Peker iuratus et examinatus fassus est scitu, quod vivente prefato quondam Andrea bano et capitaneo, ipso Lodovico protunc servo eiusdem bani existente, prefatus Moyses Iudeus in civitate Segniensi domum tenuit ibique sub ditione et potestate tamquam subditus Regie Maiestatis subiectus fuit. Tertius testis: nobilis Johannes de Roych iuratus et examinatus fassus est scitu, quod ipse eo tempore, quando idem iudeus in civitatem Segniensem advenisset, servus Emerici Nagh, vicecapitanei Segnensis fuisset, cetera autem fatetur, sicut proxime precedens testis. Quartus testis: nobilis Martinus Obrothkowych de Belay iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Quintus testis: nobilis Georgius Peckwrych de Othochacz iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Sextus testis: nobilis Blasius de Egeg familiaris egregii Lodovici de Peker fassus est scitu, quod ipse servus fuisset eiusdem Lodovici de Peker eo tempore et vidisset prefatum iudeum Segnie cum uxore et filiis necnon rebus suis permansisse. Alia fatetur, sicut proxime precedens testis. Septimus testis: nobilis Johannes de Lyka iuratus et examinatus fassus est auditu, quod Moyses iudeus moram et residentiam habuisset Segnie. Cetera ignorat. Octavus testis: nobilis Stephanus Bolkowych de Thilyn fassus est, sicut Lodovicus de Peker. Nonus testis: nobilis Johannes Thwzych de Petrowyna iuratus et examinatus fassus est, sicut proxime precedens testis. Item in festo Beate Dorothee in area Capitulari Zagradiensi fassi sunt infrascripti testes, prout sequitur. Primus testis: nobilis Nicolaus Zthoysych de Lwka iuratus et examinatus fassus est scitu, quod Moyses iudeus vivente dicto quondam Andrea Both cum uxore, filiis et filiabus suis in civitatem Segniensem advenisset ibique sub ditione pretacte Regie Maiestatis moram et residentiam fecit et gubernaculo regni Sue Maiestatis subiectus fuit. Secundus testis, nobilis Johannes Keztwylch de Krazna iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis et addit, quod domum tenuit in ipsa civitate Segniensi. Tertius testis: nobilis Bernardus Erdegh de Wragowecz iuratus et examinatus fassus est, sicut Nicolaus Ztoysych. Quartus et ultimus testis: nobilis Marcus Otsych de Gorycza iuratus et examinatus fassus est scitu, sicut proxime precedens testis. Cuius quidem inquisitionis, attestationis et rescite veritatis seriem Vestre Maiestati presentibus duximus fideliter rescribendam. Datum in festo Beate Scolastice virginis. Anno Domini Millesimo quingentesimo quartodecimo.

Hátán: Personali presentie Regie pro generosa domina domina relicta magnifici quondam Andree Both de Bayna alias Regnorum Dalmatie, Croatie et Sclavonie bani contra quendam Moysem Judeum, inquisitionis relatio.

Hátán cancellariai jegyzet: Pro actore Antonius de Bathe cum procuratoriis literis Conventus ecclesie de Jazow, pro in causam attracto Judeo Fabianus civis Viennensis cum nostris. Pro J. Antonius de (...) testes scitu fassi sunt XXVII. Bathe cum.

OL. Dl. 68 156. (Papír, zárlatán pecsét nyoma.)

263.

1514. május 18—december 31. *Kivonat Plaswetter Oswald soproni városi kamarás számadáskönyvéből.*

„... Item ich hab entphanngett vonn dem Jäckl Vieschl judenn 5 tal. den. ... Item ich hab entphanngett vonn Marhel juden Sanndt Georgenn dienst 5 tal. den. ... Item Monusch jung jud hab ich entphanngett am freitag negst noch Laurenti vmb ain mudt kalh 1 tal. den., II. sol. den. ... Item jung Monusch jud hab ich entphanngett am freitag negst noch Laurenti X. sol. den.”

Házi: i. m. II 5. 207, 208, 215, 221.

264.

1514. augusztus 26. Buda. II. *Ulászló király átírja saját 1511. június 19-én Budán kelt oklevelét, melyben a király Buda város tanácsának előadja, hogy a Pálóczi Antal és Mihály, továbbá alsólindvai Bánffy János közt „ratione et pretextu cuiusdam domus lapidee in vico sew plathea antiqua per Judeos quondam inhabitata in dicta civitate nostra Budensi existente habita coram vobis mota et ex eo, quod procurator ipsorum exponentium in prosecutione cause ipsorum iuxta ritum et consuetudinem civitatis nostre huius Budensis procedere, debitamque responsionem facere necivisset quoddam fecissetis iudicium, eidem exponenti nocivum, in preiudicium et dampnum eorundem exponentium valde magnum”. Azonban ha az ügyvéd kellő választ adhatott volna, akkor „sperassent iidem exponentes se ipsos et iura ipsorum contra partem alteram de facili defendere potuisse, prout sperarent etiam nunc”. Kérelmükre tehát a király perújítást rendelt el és ha a felek „de huiusmodi novo iudicio vestro contentari noluerint, extunc vos causam eandem simulcum tota serie ipsius vestre iterate adiudicationis absque omni gravamine prefatorum exponentium et difficultate aliquali in curiam nostram regiam, nostram personalem in presentiam ad terminum per literas vestras ipsis partibus*

per vos prefigendum transmittere debeatis discutiendum. Secus non facturi, presentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Bude predicta, in festo sacratissimi Corporis Christi, anno eiusdem millesimo quingentesimo undecimo."

Eredetije papíron, kívül papírral fődött, rányomott pecséttel az OL. Dl. 22 563. jelzet alatt.

265.

1515. április 13. Váradolaszi város előtt Ladislaus Thatar de Wadkerth et Dorothea consors eiusdem, filia Ladislai Horwath sew Sydo dicti eladnak egy házat.

OL. Dl. 22 672.

266.

1515. Kivonat Beriszló Péter veszprémi püspök és horvát bán báni számadásából.

„Solucio eiusdem tempore domini Pauli prepositi de manibus. l. 5. l. 5. Item feria quinta post dominicam Quasimodo geniti reverendissimo domino episcopo et bano ad rationem banatus dati floreni I m IIc XXXII (= 1232) . . . De censu Judeorum anni 1517. dati floreni 1 c. (= 100).”

OL. Batthyány-család középkori számadásai közt.

267.

1516 előtt. II. Ulászló király Désházy Istvánt, az esztergomi érsekség jövedelmei kezelőjét utasítja, hogy mivel bajoni Kis Tamás özvegye az esztergomi zsidóktól egy forintot vett kölcsön, s ezek most kamat fejében tőle 8 forintot követelnek, melyet ha megfizetni nem tudna, az özvegy szőlejében ők akarnának szüretelni. Miután az özvegyet így zaklatni nem engedni, elrendeli, hogy az özvegy csak a tőkét, az egy forintot fizesse vissza, tehát Désházy sem kamatot szedni, sem pedig szüretelni a zsidókat ne engedje.

„Relaxatio usure. Wladislaus etc. Fideli nostro egregio Stephano Deeshazy administratori proventuum archiepiscopatus ecclesie Strigoniensis salutem et gratiam. Hec paupercula domina relicta condam Thome Parvi de Bayon sicut intelligimus, levaverat quandoque a judeis istic Strigonii commorantibus unum florenum, in cuius sortem nunc octo

florenos pro usura ab eadem expetunt et nisi persolvere queat, fructus vinee sue presentis anni pro se iidem iudei vindemiare volunt. Nos vero paupertate eius moti, nolentes ipsam hoc modo vexari, omnem usuram eidem domine relaxavimus ita, ut ipsum unum florenum illis persolvat, quare volumus et vobis committimus, ut intellecto hoc negotio ipsam dominam ultra capitalem summam astringi aut fructus vinee sue ab eisdem iudeis vindemiari non permittatis. Presentibus perlectis exhibenti restititis. Datum.”

A jászóvári formuláskönyv 20/b. lapján, mely a jászóvári premontrei monostor könyvtárában, Kézirat 78. jelzet alatt őriztetik. Ugyanez a bejegyzés megtalálható Kassa város levéltárában „Stylus ab anno 1526” formuláskönyv 40. lapján, azzal az eltéréssel, hogy itt az oklevél kiállító II. Lajos király, Désházy neve T-vel van jelezve, s ugyancsak T. T.-vel van jelezve az özvegy neve is.

268.

É. n. (1516 előtt). II. Ulászló megparancsolja a budai és egész Magyarország területén élő zsidóknak, fogadják el azt a külföldi pharizeust fő-rabbijuknak, akit Mendel Jakab zsidó prefektus jelöl ki, mert arra neki és elődeinek a régebbi magyar királyok és ő is jogot adott.

„Exemptio et privilegiatio prefecti Judeorum.

Wladislaus etc. fidelibus nostris universis et singulis Judeis tam in hac civitate nostra Budensi, quam alias ubicunque in hoc regno nostro Hungarie et partibus eidem subjectis constitutis et existentibus salutem et gratiam. Quum intelligimus fidelem nostrum Jacobum Mendel prefectum vestrum eiusque predecessores prefectos semper et ab antiquo hanc habuisse libertatem potestatemque et iurisdictionem concessam, ut ipsi prefecti quemcunque ex Judeis phariseis vellent pro ipsorum presbitero semper eligere, et non obstante contradictione ceterorum Judeorum constituere libere potuerunt. Id quod Nosque ipsi Jacobo Mendel prefecto suisque heredibus et successoribus universis mediantibus aliis literis nostris eidem superinde concessis de novo annuimus et concessimus. Nunc autem idem Jacobus Mendel, mortuo nuper presbitero vestro vellet loco illius alium de externis partibus vestri in medium adducere et adduci facere, cui nonnulli ex vobis resistere et repugnare vellent. Quoniam autem nos omnino volumus, ipsum Mendel hac ipsa gratiosa et nova annuentia atque concessione nostra conservare et manutenere, vobis predictis universis Judeis harum serie strictissime committimus et mandamus, quatenus prefato Jacobo Mendel illum unum phariseum, quem in loco prioris defuncti presbiteri de externis partibus in vestri medium adducere et pro presbitero vestro preficere et eligere vellet, in huiusmodi electione et constitutione repugnare et resistere confirmationeque

aut constitutione huiusmodi in aliquo contradicere nulla ratione presumpmatis, sed eidem prefecto Jacobo prefatum presbiterum libere et sine ulla prorsus contradictione eligi et constitui, permittere et permitti facere, illumque per eundem electum et neminem alium pro sufficiente et legitima electo presbitero sive phariseo vestro semper tenere et recognoscere modis omnibus debeatis et teneamini, aliud nullatenus facere presumpmatis. Datum.

OL. Fényképgyűjtemény. Esztergomi főszékesegyházi könyvtár, Werbőczy-féle formuláskönyv VIII. szám.

269.

1517. július 16. *Kivonat Pintér István soproni polgár végrendeletéből.*

„... Hernach vermerkht, was ich schuldig bin,

Item von allererst bin ich schuldig dem Merhel j u d e n vngeferlich VIII tal. den.

Item der allten Manusch j ü d i n III $\frac{1}{2}$ tal. den. — Auff Michaelis hat mier nit mer, dan III gelichen, dass $\frac{1}{2}$ ist gesuech auff dye czeit.

Item der Malkha j ü d i n bin ich schuldig I. tal. den.”

Házi: i. m. II/1. kötet 344. l.

270.

1518. január 26. *Sudala Vilmos soproni polgár végrendeletéből kivonat.*

„... Item dem Behem j u d e n ist er schuldig XXXVII tal. den. Zw furphanndt ist in dem j u d e n p u e c h verschriben sein zwen weingarten, ayner in den Grefften vnd der annder in der Wisen.”

Házi: i. m. II/1. kötet 347. l.

271.

1518. jan. 27. *A nyitrai káptalan előtt megjelentek a galgóczi ispotály jelenlegi igazgatója, Pál mester és Ábrahám galgóczi zsidó. Pál mester kijelentette, hogy miután meggyőződött Miklós Tótország királyának okleveléből, hogy a Sz. Miklós plébánia templommal szemben fekvő romladoszó kőház eladására, mely egykor az ispotályé volt, engedélyt adott elődjének, szintén Pál mester ispotályigazgatónak is, a jövőben se Ábrahámot, se utódjait annak birtokában háborgatni nem fogja.*

„Nos Capitulum ecclesie Nitriensis, memorie commendamus per presentes, quod honorabilis magister Paulus, modernus rector hospitalis de Galgocz ab una, parte vero ex altera Abraham Judeus de eadem Galgocz

nostram libere et personaliter venientes in presentiam, idem magister Paulus retulit et confessus est in hunc modum, quod licet alias domus illa lapidea in civitate Galgocz, ex opposito ecclesie parochialis Sancti Nicolai a plaga orientali existens et habita, in qua videlicet ad presens dictus Abraham Judeus moram gereret et resideret, ad predictum hospitale pertinuisset ipseque magister Paulus in ipsa domo hucusque ratione eiusdem hospitalis certum jus habere pretendisset. Tamen quia paucis retroactis temporibus in quibusdam literis nostris fassionalibus in pergameno inpendenti et autentico sigillo nostro superinde emanatis, quas diu superioribus diebus per aliquam suam injuriam et non bonam custodiam casu aliquo ammisisset et deperdidisset, contineri vidisset, qualiter bone memorie quondam Nicolaus rex Sclauonie etc., genitor videlicet Illustris domini Laurentii ducis de Vylak, propter ruinam et desolationem ipsius domus ac necessitate predicti hospitalis et ecclesie, eandem domum pretio vendere annuisset et concessisset sicque quidam similiter magister Paulus, tunc rector eiusdem hospitalis cum quibusdam civibus predictae civitatis Galgocz in nostri presentiam venisset et hic coram nobis domum prescriptam quondam circumspecto Petro Thar dicto, de iam dicta Galgocz pretio vendidisset, ob hoc annotatus magister Paulus peramplius nec prefatum Abraham Judeum, sed neque heredes et posteritates eiusdem in ipsa domo litibus inquietare et aliquomodo impedire vellet. Datum feria quarta proxima post festum Conversionis Beati Pauli Apostoli, anno Domini Millesimo quingentesimo decimo octavo.

OL. Dl. 62 039. Papíron, hátán rányomott pecsét töredéke.

272.

1518. február 1. *Simontornya*. Az országbíró felkéri a székesfejérvári zsidókat, hogy amennyiben hozzájuk vitték eladásra a szentágotai Istvánffy Miklóstól ellopott holmit, adják át az ő megbízottjának.

„Agiles nobis dilecti. Dicit nobis is, noster familiaris vicinus nobilis Michael Istwanfy de Zenth Agota, quod his diebus proxime preteritis quidam malefactores certas res ipsius de domo sua subtraxerunt. Petimus autem vos, si illas res ad vos portassent, latitare et perdere non faciatis, sed huic nostro familiari reddere faciatis nostri contemplationi. Ex arce nostra Symonthornya, in vigilia Purificationis Marie Virginis. Anno Domini 1518.

Moyes Bwzlay de Gergellaka, magister curie regie Maies-tatis et comes.”

Hátán címzés: Agilibus viris Judeis in Alba Regali existentibus, nobis dilectis.

OL. Dl. 47 228. Zárlatán gyűrűs pecsét.

1518. február 1. *Steirer Lénárd soproni polgár végrendeletéből kivonat.*

„... Item dem jung Manusch juden (tartozik) XVIII tal, den. auf nächst Phingsten.”

Házi: i. m. II/1. 349.

1518. április 1.—1522. február 21. *Kivonat Fleischhacker Keresztély soproni franciskánus templom templomatyjának számadáskönyvéből.*

„Item mer hab ich betzallt vonn wegen bruder Sigmundt, der guardian ist worden nach bruder Sigmundt, der guardian ist worden nach bruder Achatzy, von wegen aines tuech, so er genommen vonn ainem juden, facit X. sol, den. Item mer hab ich betzallt der Hatzll judin fuer bruder Peter, so er ertzney vonn ir genommen hat, facit VI. sol. den.”

Házi: i. m. II/5. 259.

1518. május 24. *Miksa császár válaszleveléből az osztrák rendek kérelmére, melyben a zsidók kiutasítását szorgalmazták.*

„Der Juden halben bedenkt die K. M., dass I. M. bewilligt hat, die Juden von Wien und aus dem Land zu urlauben, doch ist I. M. Meynung nit gewest, sy gar in andere Land zu vertreiben, dann sy sein I. M. Camerguet nutz, deshalben sy I. M. bishere zu der Eysenstatt, Marchegkh und dergleichen Orten der Grenizen gedult...”

Az Osztrák Belügyminisztérium levéltárából közli Pribram, A. F.: i. m. I. 7.

1518. október 10. *Mihály festő (Michaelis Pictoris) özvegyének, Orsolyának végrendeletéből kivonat:*

„... Item (tartozik) iudeo Lazaro XII. talenta. Item Fischel juden IX. talenta. Item alt Jackeyn octo talenta. Item iudee Freyt juden V talenta et I solidum.”

Házi: i. m. II/1. 350

1518. Szerencsés Imre budai polgár örökbe fogadja Haller Rupert fiát, Jánost azért, hogy kereskedését folytathassa, mert ő már kereskedését és kalmárkodását „prout hactenus rationabilibus ex causis comode intendere et invigilare minime posset”.

A pozsonyi káptalan levéltárában őrzött budai káptalani protocollum (1510—1522) III. kötet 465—466. lapján.

1519. március 31. Buda. II. Lajos király meghagyja Borsod megye ispánjának, hogy ha igaz a kiskorú miskolci Olayos Gergely gyámjainak panasza, mely szerint a Miskolc város bírói széke előtt kötött megállapodása ellenére sem hajlandó Chontos Balázs a kiskorúnak anyjától öröklött házáat a kitézött időre kiüríteni, sőt azt a kiskorú kárára zsidóknak akarja eladni, akkor Chontost távolítsa el a házból és keresetével utasítsa Miskolc város bírói széke elé.

„Ludovicus Dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc. Fideli nostro magnifico Johanni Kossachky de Kollowrath, cubiculario nostro et comiti comitatus Borsodiensis, salutem et gratiam. Exponitur nobis in personis fidelibus nostrorum nobilium magistri Johannis de Myskolcz et Benedicti Daboczay et Georgii Literati inhabitatorum oppidi nostri Myskolcz predicti, tutorum et curatorum puelle Sophie filie quondam Gregorii Olayos de Myskolcz predicta qualiter superioribus diebus iudex et jurati cives dicti oppidi nostri cum quibusdam concivibus ipsorum quondam compositionem inter ipsos exponentes ex una et quendam Blasium Chonthos, partibus ex altera ratione et pretextu certorum bonorum eiusdem puelle, Sophie paternorum videlicet et maternorum sub certis conditionibus et obligaminibus fecissent et inivissent, decernendo inter cetera, ut ipse Blasius infra festum beati Georgii martiris proxime venturum in domo materna eiusdem puelle manere et tandem de eadem domo exire deberet, qui nedum e domo ipsa exire, immo eandem quibusdam judeis vendere et alienare niteretur in dampnum et preiudicium eiusdem puelle manifestum. Nos autem nolentes eandem puellam orphanam sub tectis divergere, fidelitati tue harum serie firmiter precipiendo committimus et mandamus, quatenus statim receptis presentibus et premissis suo modo se habentibus prenotatum Blasium de dicta domo eiici et excludi ac eandem mediantibus exponentis tutoribus scilicet dicte puelle dare et consignare facias. Quod si idem Blasius superinde se gravatum fore allegaverit, extunc cum iudice et juratis civibus oppidi nostri Myskolcz, ubi scilicet dicta domus existit, inter ipsas partes iudicium et

justitiam administrari facias. Secus non factururus. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quinta proxima post Dominicam Oculi. Anno Domini Millesimo quingentesimo decimo nono."

OL. Dl. 65 647. A felső sarokban: De commissione domini regis. Alul rányomott pecsét nyoma.

279.

1520. november 13. *Kivonat Schwingenhamer Bálint soproni polgár özvegyének, Margitnak végrendeletéből.*

„... Item mer bin ich der Malka judyn schuldig fyervndzwaynzig phunt phenning, dauon hab ich yer all wochen den gesuech dauon ausgericht."

Házi: i. m. II/1. 362.

280.

1520. december 20. *Buda. Schwarcz (Fekethe) Mendel elismeri, hogy Báthori István nádornak évenként 12 forintot tartozik fizetni.*

„Ego Mendel Schwarcz fateor et recognosco per presentes literas meas. Quod Spectabili et Magnifico Domino Domino Stephano de Bathor huius Regni Hungarie Palatino et Comiti Themensi singulis annis videlicet pro novo anno, singulos duodecim florenos, vita sibi comite reddere et persolvere promisi, Immo promitto per presentes, Tali Conditione mediante, quod si Ego prescriptos duodecim florenos prefato Domino Palatino quovismodo reddere et persolvere nollemus, aut aliquo anno ommitteremus, extunc ipse Dominus Palatinus solum vigore presentium mediante me ad solutionem eorundem duodecim florenorum artare et compellere possit et valeat harum nostrarum vigore et subscriptione proprie manus mee testimonio literarum mediante. Datum Bude in vigilia festi Beati Thome Apostoli. Anno Domini Millesimo Quingentesimo Vigesimo.

אני חייב לגדסין גרף במר אשטפין יב פרט בכל שנה ושנה יב פרט כאפין אישר
[הו] גם בין לא יענה אתי בכל זכותי נכתב י טבת רא"פ מענדל
שחור

Fordítása: En tartozom Bátor István nádornak tizenkét forinttal, minden évben tizenkét forinttal, azzal a kikötéssel, hogy ő sem akadályoz meg engem az általa biztosított jogban. 281 Tévész 10. Mendel Fekete.

Hátán, egykorú írással: Fekethe Mendel Judei Budensis.

OL. Dl. 25620.

1521. február 23. Buda. II. Lajos király előtt panaszt emel Karánsebes város Gerlysthye-i Miklós szörényi bán ellen, mert Baaly István zsidáját, akit Törökországból hozott Peeth várába, a bán várnagyai elrabolták onnan. Emiatt pedig Baaly lefoglalta Karánsebes városának 800 forint értékű vagyonát. Az ítéletben a bánt — mivel ő az oka minden kárnak — a 800 forint megtérítésére ítélik.

Nos Ludovicus Dei gratia Rex Hungarie et Bohemie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis. Quod dum fideles nostri, Nobiles et circumspecti, Joannes de Bokosthycza Judex ac alter Joannes Maramorossy, et ceteri alii Jurati cives civitatis nostre Karansebes ab una, parte vero ab altera Egregius Nicolaus de Gerlysthye, Banus castri Zeweriniensis legitima Evocatione procedente, feria sexta proxime preterita coram Nobis personaliter constituti contra sese, et in alterutrum per ipsas partes quedam querimoniae et lamentationes coram nobis fuissent propositae. Inter alia pro parte prefatorum Judicis et Juratorum ceterorumque civium dicte civitatis nostre Karansebes contra Annotatum Nicolaum Gerlysthey Banum exhibite sunt, et presentate, quedam littere Capituli Ecclesie Orodienensis, Nobis ad litteratorium mandatum nostrum rescripte, habentes et continentes in se inter alia actionem et acquisitionem prefatorum Judicis, et Juratorum civium infrascriptam. Quod cum videlicet hiis superioribus temporibus, quidam duo familiares nobilis Stephani de Baal de Thurcia quendam Judeum ad castrum nostrum Peeth vocatum Introduxissent, tunc Egregii Jacobus Hery (...) et Gaborko de Sebes castellani prefati Nicolai Gerlysthey Bani per eum in dicto castro nostro Peeth constituti ex speciali commissione et Mandato eiusdem Nicolai Gerlysthey domini scilicet Ipsorum, ignoratur unde moti prefatum Judeum captum, de manibus ipsorum Prybek dictorum castro in eodem eripuissent, abduxissent et quo voluissent, fecissent potentia mediante. Pro cuius quidem Judei ereptione tandem prefatus Stephanus Baly Res et bona eorundem civium nostrorum de Karansebes ad valorem octingentorum florenorum se extendentium, inter possessiones Ikthar et Rekas vocatas in comitatu Themesiensi existentes habitas, arestasset, asportassetque, et quo voluisset, fecisset. Inter alia etiam prefati Judex et Jurati ceterique cives dicte civitatis nostre contra ipsum Nicolaum Gerlysthey proponendo subiunxerunt. Quod alias fidelis noster Spectabilis ac Magnificus Joannes de Zapolya comes perpetuus terre Scepusiensis, Wayvoda Transsilvanus certis Rationabilibus ex causis Nonnullis concivibus ipsorum certam summam pecuniariam debebat. Quam Summam idem Wayvoda Transsilvanus ad manus prefati Nicolai Gerlysthey Bani ea conditione dederit assignaveritque, ut quam primum ipse Summam antedictam eisdem civibus

quibus Summa prenotata solvenda erat, exolvere integre deberet, ut teneretur, tandem idem Nicolaus Gerlysthey Ignoratur, unde motus magnam partem eiusmodi debitorum demptis illis paucis debitis que per ipsum Nicolaum Gerlysthey persoluta ipsis fuere, aput se retinuisset, Neque eisdem sepius petentibus persolvere curasset, quibus sic habitis, et coram Nobis propositis, et ad ea per prefatum Nicolaum Gerlysthey Responsis, prelibati Judex ac Jurati et ceteri cives ipsius civitatis nostre Karansebes suis et dictorum aliorum concivium suorum Nominibus et In personis, per Nos sibi ipsis Juris equitatem ex parte prefati Nicolai Gerlysthey postularunt impertiri. Et quia prefatus etiam Nicolaus Gerlysthey Banus ad objecta et proposita eorundem civium nostrorum, se nulla Rationabili causa defendere valendo, Ideo Nos unacum dominis prelati et Baronibus consiliariisque nostris, Matura superinde delibératione prehabita partibus petentibus et Instantibus Judicando commisimus eo modo quod ex quo idem Nicolaus Gerlysthey huiusmodi Indebita occasione arestando Res et Bona ipsorum civium nostrorum prefato Stephano dederit, ipseque auctor dampni isporum civium nostrorum fuerit, valorem Rerum et Bonorum premissio modo per dictum Stephanum de Baly arestatorum, puta prescriptos octingentos florenos, et Insuper omnia illa debita, que prefatus Wayvoda noster ad manus eiusdem Nicolai Gerlysthey premissio modo dedit demptis illis que per eum soluta iam sunt, eisdem civibus nostris quorum Intererit ad festum Penthecostes proxime affuturum omni occasione postposita reddere Integre, et persolvere debeat, et teneatur. Si Interim aliunde huiusmodi dampna prefatorum civium nostrorum rectificare non poterit. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude Sabbato proximo ante festum beati Mathie Apostoli, Anno Domini Millesimo Quingentesimo vigesimo primo.

Pesty Frigyes: A szörényi bánság és Szörény vármegye története III. 142. sz. (Macskási-család levéltárából.)

282.

1521. március 28. Krakko. Zsigmond lengyel király levele Bártfa város tanácsához, melyben írja: „Scripsimus vobis pro administranda justicia judeis nostris Craccoviensibus, qui non procul a civitate ista sunt spoliati et damno ingenti affecti”, mivel pedig úgy tudja, hogy ezeknek eddig még igazságot nem szolgáltatottak, kéri, hogy azt tegyék meg és vagy szolgáltatassák vissza az elvett javakat, vagy pedig adjanak megfelelő elégtételt.

Eredeti papiron, zárópecséttel, Bártfa város levéltárában.

1521. március 30. *Kivonat Lederer Márton soproni polgár feleségének végrendeletéből:*

„... Item mer meld ich, das ich schuldig pin dem Michel juden 20 sol. den. Geschehen in dem 20 jar. Item mer meld ich, das ich der Malka ayden schuldig pin V tal. vnd stett in dem judenpuech pis auff sand Mer-ten tag. Item mer meld ich, das ich des alten Aram juden hab versecz I gulden parten vnd I swinckel vmb 20 sol. den.“

Házi: i. m. II/1. 374.

1521. október 6. *Kivonat Hofmair János soproni polgár végrendeletéből.*

„... Item pin ich dem Manwsch gwdt schwldig, als mein herr Fleischagker Petter wol waisz, X tal. den. Item der Hätscherl jydin awf ein pöcherl X. sol. den. vnd mein grienn rogk I tal. den. Get kain pswech darawf.“

Házi: i. m. II/1. 385.

1521. november 1. *Kivonat Zochdola Mihály soproni polgár végrendeletéből:*

„... Dem Manusch juden bin ich schuldig auf phanndt laut aines schreiben darumben ausgangen neunundtzwainzigkh phunt phenning. Behaim judin pin ich schuldig dreyundtzwaintzigkh Reinisch guldin.“

Házi: i. m. II/1. 387.

1521. november 5. *Kivonat Schadenhart Sixtus soproni polgár végrendeletéből.*

„... Denn Männndl judn bin ich zu schiristkhönnftigen Weichnachten funffündfüfftzig phünt phenning schuldig. Dieselben LV tal. den. sollen im auf bestimbte Weichnachten von meinen guetern betzallt werden, alsdann pin ich aller sachen von gedachtm judn genuessigt. Item der altn

Manusch judin bin ich viertzigk phunt phening schuldig, ir darümb den weingarten im Irnfrid gelegen verphenndet. Dieselb schuld stet seid Michaelis in anndern jar an. Eidem Manuschin zway phunt phening zu vrkhünt mein hanndschrift. Eidem meinen swartzn rockh vmb funff schilling den. versetzt. Bescheen zehen tag vor sand Miche(l)s tag im XXI-ten."

Házi: i. m. II/1. 391.

287.

1521. november 13. János soproni kalaposmester végrendeletéből:

„... Idem an Sanndt Jacobs tag hab ich geben dem juden an aller meiner geltschuldt vngerisch II florin. Idem mer hat er mir ain rock verkauft, actum Martini im jar XX, III 1/2 tal. den. Idem mer an disen rock, so er verkauft, sol mir abgen ann meyner geltschuldt. Idem mer hab ich abgerait met dem obemelten juden vmb alle geltschuldt, so er von mir genommen hat, facit III. tal. III. sol. VI. den. Idem mer hab ich geben dem vorgemeltem juden Johannis Baptiste zw gesuch, facit X. sol. den. Idem mer hab ich ym geben auf das hauss gesuch, facit I tal. den. Doran hat er mir herwiderumb geben, facit IIII sol. den. Idem mer hat er vonn mir emphangen ain swartzen hut, facit VII krewtzer. Idem mer hat er von mir emphangen zwen huet, facit XVII krewtzer. Idem mer zwen huet hat er von mir emphangen, facit XVII krewtzer. Idem mer ayn purgerhut von mir emphangen, facit X. krewtzer. Idem mer (nincs folytatása). Item von allen disenn obeschreibenn phanten vnnd stucken so ich im schuldig pin worden, actum Exaltacio sancte Crucis, anno etc. im XVIIII jare, facit VII fl. V. sol. den. denn guldein per zehenn schilling pfennig. Idem mer auff meyne phant hat er mir geliehen vngerisch V fl. Idem mer auff das hauss vngerisch III fl."

Házi: i. m. II/1. 394.

288.

1521. december 5. Sopron. Kivonat Göckel Péter soproni pék végrendeletéből:

„Vermerckt mein löstn willn, so ich Petter Gögkerl pögk getan hab... Item dem Manus gwdt pin ich schwldig XXII tal. den, awff tåg, allsdan Fleischagker Petter woll wyssen ist. Item der Mallky gydin(!) pin ich schwlldig XXXVIII tal. den."

Házi: i. m. II/1. 401.

1522. január 22—1524. január 20. — *Fleischacker Péter soproni városi kamarás számadáskönyvéből:*

„... Item denselben tag (ti. 1523. január 4.) vom Vischl jwd sein hawsztzins X sol. den. ... Item mer denselben tag (január 18.) von dem Manwsch jwd sein hawsztzins empfangen II fl. vngrisch... Item am tag Gregory von Märhell jwdt sandt Michels tzins vnd sandt Jorgn tzins von seinem hawsz III $\frac{1}{2}$ tal. den. ... Item mer denselbn tag von Gerstl jwdt vmb I mwdt kalch I tal. den. ... Item dem Manusch jwdn gebn von wegn des Pawker hawsz nach geschäfft der herren V tal. den. ... Item an demselbn tag vom Vischl jwdt hawsztzins I fl. ... Item am swntag nach der heilign dreykinig tag vom Manwsch jwdt hawsztzins II fl. ... Item mer denselbn tag von dem jwngen Isaagk jwdt vmb ein mwdt kalch X sol. den. Item mer denselbn tag von Manwsch jwdt vmb ein mwdt kalch I tal. den. ... Item mer denselbn tag vom Gerstl jwdt vnd jwngen Hädl vmb ein mwdt X sol. den. ... Item mer denselbn tag vom Jacob jwdt vmb $\frac{1}{2}$ mwdt V sol. den. ... Item mer denselbn tag vom Manwsch jwdt vmb II $\frac{1}{2}$ tawsent mawertziegl XX sol. den. ... Item am ertag nach Margreta vom Ysagk jwdt vmb $\frac{1}{2}$ tawsent mawertziegl $\frac{1}{2}$ tal. den. ... Item am ertag nach Larenty vom Vischl jwdt vmb ein $\frac{1}{2}$ tawsent mawertziegl V sol. den. ... Item am montag nach vnser frawen gepwrdt vom Gerstl jwdt vmb ein $\frac{1}{2}$ tawsent mawertziegl V sol. den. ... Item am freytag nach Michahely dem Klain Jergn jwden podt gebm, das man in vmb ladn in die Noistat geschickt hatt, X kreytzer.”

Házi: i. m. II 5. 296, 300, 316, 321, 323, 324, 328, 330, 331, 332, 333, 345.

1522. március 31. *Prága. II. Lajos király levele Báthori István nádorhoz, melyben prágai fogadtatását írja le.*

„Pragam versus profecti, uno fere milliari cum ab urbe abessemus, frequentissimi equites armati nobis obviam venerunt. Progressi sumus et primi omnium Judaei illis velaminibus, quibus in eorum sacris utuntur, scriptas divinarum legum tabulas ferentes occurrunt, hymnos hebraea lingua et Dei laudes et gratulationis carmen, ut nobis postea interpretati, canebant, illudque unum prae omnibus orabant, praecepta illa decem manu contingeremus, virga, que equum regebamus, non manu attigimus, Nam virgam tanti faciunt homines superstitiosi, ut 100 aureis emere cupiant.”

Pray: Epistolae procerum regni Hungariae. Pozsony, 1806. I. 155.

1522. június 14. Buda. Báthori István nádor és királyi helytartó Podmaniczky István nyitrai püspöknek és az ország összes hatóságainak meghagyja, hogy miután ő aszupataki Hencz Máténak, Demjén János nevű jobbágya által Oroszlán, Simon és Lázár nevű nyitrai zsidóktól kölcsönvett 3 forint után (a quibusdam providis Orozlan, Simone et Lazaro iudeis in oppido Nitriensi commorantibus mutuo et sub spe restitutionis tres florenos . . . recepisset) a zsidók által követelt magas kamatot engedte, sem Demjén Jánost, sem Hencz Máté más jobbágyait a nevezett zsidók kérelmére személyükben vagy javaikban bántani ne merjék.

OL. Múzeumi törzsanyagból kiadva: Lukinich: A podmanini Podmaniczky-család oklevéltára II. k. 285—287.

1522. október 2. Sopron. Auer Jakab soproni városi jegyző levélfogalmazványa, melyben úgy látszik, a soproni polgármester nevében valakinek írja, hogy „Mir hat Abraam jud clagsweise zuerkhennen geben, wie ime Steffan Hüngrer, ewr mitwoner, ain summa gellts schuldíg worden sey“, kéri, hasson oda, hogy Hüngrer 14 napon belől ide jöjjön „vnd sich mit gemellten juden vmb angezaigte schuld verträge“. Ha ez meg nem történék, következik a dolognak hivatalos útra terelése. „Auch wil der gemellt jud egenanntes Steffan Hunger weingarten sambt dem khönfnigen lesen vnd annder sein hab vnd güeter, die ime vmb berurte schuld verschriben, hiemit in crafft dits briefs bei euch vnd gericht in verbot gelegt haben, bis solanng“ amíg adósságát meg nem fizeti és a zsidót ki nem elégíti.

Házi: i. m. II/5. 359—360.

1522. december 4. Bazin. Farkas bazini és szentgyörgyi gróf arra kéri a nagyszombati zsidó bírót, hozzon kedvező döntést az ő gotsgnaden-i molnárja és Chech nagyszombati zsidó között. A molnár ugyanis adóssága fejében 30 akó bort adott át a zsidónak, de a bor egy része — a molnár szerint a zsidó hibájából — megromlott.

„Sunder gunstiger lieber Jacob vnseren gunstigen grues mit gueten willen beuor. Wir schicken zu euch vnseren gegenwertigen Mulnern von Gotsgnaden, der wirt euch berichten vnd anzaigen, das er dem Chech Juden bey euch war vnd vor verschynen Jaren ist schuldíg warden. Und

hat vnser Mulner an seyner geltschuld bemolten Juden XXX emer wein verkaufft vnd an seyner schuld hat wellen lassen abgeen vnnd der Jud hat den wein in kauff angenehmen aynen emer vmb IIII s. den. darauff hat vnser Mulner dy wein lassen dem Juden lassen ligen: also hat der Jude dy wein nicht geacht vnnd vngeult lassen, dorumb sein dy wein verdorben. Mugt er wol ermessen, das sy dem Juden sein verdorben. Alzo zwischen der Zeyt aus ainfalt hat vnser Mulner ain tayl wein ausgeschenkt, ain tayl ist im ausgeronnen. Dorumb stet er mit dem Juden in Zwitteracht. Mogt er vermeinen, das der Jud ein vrsacher ist des schaden. Biten euch dorauff mit sunderen fleys, wellet vnser Mulner darauff aygenlich vernommen in vnserem ansehen gunst furderung vnnd hilf beweysen so weyt, dasz er vnseres fuerbit bey euch mug geniessen vnnd weyter mit dem Juden in gueten vertrag vmb vorig geltschuld vber dy wein beleihen wellet auch trewlichen hanndlen damit weyter nicht mer rays vnnd Zerung darauff gee vnnd wir vnser lewt darzue nicht prauchen bedurffen vnd vnser Mulner vmb das nicht klaghaftt werd vnnd wo sich das gepundt wellen, wie das gegen euch in allem gueten erkennen. Zw Posing am Phintztag Warbare. Anno etc. 1522.

Wolffgangus Grave zu Sand Georgen (vnd) zu Posing etc.

Hátán címzés: Dem ersamen vnnd weysen Jacob Schaffler gesworen Burger vnnd Juden Richter zw Tyrna als vnserm gunstigen den brieff zw antwurten.

OL. DI. 47 481.

294.

1522. december 15. Pozsony. Keck Simon levelében értesíti a selmecbányai tanácsot különböző külföldi eseményekről, a francia király hadjárataról stb., Luther elfogatásáról, és hogy a zsidók a Messiást várják.

„... Ich hab auch vom secretario des pischolffs von Gran yn sonderheitt gehortt, das brieff ken Gran kommen seynd vnd ist dy sag mir hye zw Prespurg das Martinus Lutherus mit anderen vieren sin gefangen zw dem Keyser geschickt warden wye wol etliche seyne enhengenden solichs widersprechen, wye dy sach stett, kan ich noch eigentlich nicht wissen aber man hortt nichs guetts zw Wyen vnd durch das gancz Deutsch land grosse widerwertickeitt vnd sect aber eygne koppickeyt der menschen. Gab es Gott zw einem end guetten kem. Dy Juden spotten vnser genueg grosse vnd offenware torheit vnd halten vest, yr Messias wirtt kommen. Erparm sich Gott vber uns vnd las vns nichts abgesundert seyn von dem waren Christlichen glauben. Damit beuelich euch

gott bitt vor mich Ewer vergyss ich keyn stund als ichs den schuldig
pyn . . . Geben gar eylend zw Prespurg am Montag nach Lucie tag am
1522."

Symon Keek E. W. trewer Selsorger etc.

Cimzése: „(Namhaffti)gen weissen Herrn Hanus Preumer Richter auff der
Schemnycz, meinen gelibten Herrnn vnd Freundt etc.

OL. Fényképgyűjtemény, Selmechánya város lev. II. 831.

295.

1522. dec. 31. *Beszterce. Thurzó Elek kincstartó igen komolyan figyelmezteti a nádort, ne avatkozzék az ő hatáskörébe; ne foglalja le a maga és a veszprémi püspök számára a pénzverést, ne gátolja a zsidókat és másokat, hogy a kamara részére ezüstöt vásároljanak, mert a következményekért — ez lévén a király egyetlen jövedelmi forrása — nem vállalhatja a felelősséget.*

„Post servitiorum meorum commendationem. Spectabilis et Magnifice Domine, mihi observandissime. Ex scriptis servitorum meorum de Buda intelligo Spectabilem et Magnificam Dominationem Vestram Hanz Krwk commisisse, ut pro Dominatione Vestra Spectabili et Magnifica primum ac deinde domino Wesprimiensi monetas cuderet, Judeos vero et alios omnes, ne pecunias antiquas cambire auderent, preterquam Dominationi Vestre Spectabili et Magnifice prohibuisse, quin potius, ut pro Dominatione Vestra cambirent tantum, eisdem etiam iniunxisse, quod etsi vehementer admiratus sim, id tamen Spectabilem et Magnificam Dominationem Vestram fecisse aut facere velle, persuadere mihi non potui et certe si Dominationem Vestram hoc tempore tam inopi et in tanta penuria proventuum id faceret (quod ne suspicor quidem), non mediocriter res Maiestatis Sue impediret, quemadmodum igitur Spectabilis et Magnificentia Dominatio Vestra hactenus in rebus Maiestatis Sue eum omnium iudicio se prestitit, quem et autoritas Maiestatis Sue et dignitas Dominationis Vestre Spectabilis et Magnifice postulabant, omnique studio et opere res Maiestatis Sue curavit et promovit, ita eadem nolit se de hac re intromittere et cussionem monete, unicum proventum Maiestatis Sue ac presidium singulare totius Regni et confinium in hoc reditu et ingressu propinquo Maiestatum Suarum turbare. Nam si ita, quemadmodum cepit et argentum et pecunie antique passim et pro Dominatione Vestra et domino Wesprimiensi alysqe cambientur, erit profecto summa caristia que etiam nunc satis magna est et argenti et monete antique eoque res redigetur, ut neque argentum neque pecunie

antique reperiantur aut etiam, si reperirentur, in tanta inopia, ita pretium crescet, ut cambi non possint, necesseque sit, rebus ita cadentibus, cussionem ipsius monete cessare, quam si cessare contingeret, Budam quidem, ut Spectabili et Magnifice Dominationi Vestre scripsi, propediem vadimus, quid tamen istic agam vel agere possim, nescio et futurum certe est, ut cessante cussione, Bude manere rebusque Maiestatis Sue et Regni providere non possim, qua ex re, si quid periculi eveniret, causa ego esse nolo. Consulet igitur Dominatio Vestra Spectabilis et Magnifica rebus Maiestatis Sue et faciet, ut opinor rem se dignissimam, si in hoc Maiestati Sue favet neque impedit cussionem ipsam monete. Illud certe satis mirari non sufficio, quid Spectabilis et Magnifica Dominatio Vestra induxerit, ut domino Wesprimiensi quingentas marcas cudi permitteret. Nam quamvis Maiestas Sua mihi pro ipso domino Wesprimiensi scripserat, mecum tamen habeo et solus scio, quam informationem Maiestas Sua mihi super hoc dederit, quomodo agendum, quid faciendum et quosque commiserit. In manus meas Maiestas Sua hoc tradierat et voluntati mee, quid cum eo facere subiecerat, quidquid ego cum ipso domino Wesprimiensi egi, feci misertus vicem et fortunas eius, ut haberet unde sibi familieque sue victum quotidianum tamen suppeditare posset, rogo itaque Spectabilem et Magnificam Dominationem Vestram, nolit se de his rebus intromittere, que et rebus Maiestatis Sue et officio meo derogare possent. Faciatque, quod dignitati sue consentaneum putaverit esse. Molestissimum profecto mihi fuit intelligere, de qua re antea quoque Spectabili et Magnifice Dominationi Vestre et scripsi et nuntiavi, Spectabilem et Magnificam Dominationem Vestram nescio, quid de me suspicari. Eandem preterea quedam verba non satis apta et certe aliena, quam que officium meum adversum Dominationem Vestram exigebant, dixisse et publice quoque protulisse, existimare quidem non possum, quid sit, quod Spectabilis et Magnifice Dominationis Vestre suspicionem de me movere debuisset, nunquam taliter Dominationem Vestram offendi, nunquam aliquid (si memini) commisi, nihil tale a Dominatione Vestra Spectabili et Magnificentia commerui, ut talia a Dominatione Vestra meritum me esse putem, libenter et ex animo semper et in omnibus Dominationi Vestre Spectabili et Magnifice servivi, officiosissime semper et promptissime in omnibus obsecutus sum, in quibus, salvis rebus Maiestatis Sue ac deinde honore meo fieri potuit, quibus etiam aliquando pro Dominatione Vestra Spectabili et Magnificentia non undique peperci, paratus etiam deinceps, prout semper me obtuli, ad omnia servitia et obsequia Dominationi Vestre Spectabili et Magnifice, si ea grata et accepta esse cognovero, sin minus, invito Dominatio Vestra Spectabilis et Magnificentia servitia mea meque ipsum Dominationi Vestre molestum esse non sinam, nemo enim erit, ad quem importune me, ut dicitur, ponam. Quod reliquum est Domina-

tionem Vestram Spectabilem et Magnificam iterum rogo, tamquam dominum meum, magnopere, velit habita ratione Maiestatis Regie et negotiorum Regni cussionem monete parcere et contentari illa summa, quam ad sortem sallary Dominationis Vestre Spectabilis et Magnificentie ipsi Hanz Krwk commisi. Nam si ipsi ydem vel Judei vel aly, qui ad Cameram Maiestatia Sue argentum et pecunias antiquas campserunt, Dominationi quoque Vestre et domino Wesprimiensi cambire incipiunt, ut cussio pro Maiestate Sua cesset, omnisque provisio confiniorum necesse est, quod prohibere. Dominatio Vestra Spectabilis et Magnifica, si voluerit, poterit, quod Maiestas Sua omni sua gratia compensabit et maiori commodo aliunde resarciet Dominationi Vestre Spectabili et Magnifice, quam felicissime valere desidero et eidem me servitiaeque mea commendo. Datum Bistricie, feria tertia ante festum Circumcisionis Domini. Anno 1522.

Servitor, Alexius Thurzo manu sua.

Kivül: Spectabili et Magnifico domino Stephano de Bathor, Regni Hungarie Palatino, Comiti Themesiensi, Capitaneo Generali et in has absentia Regia Locumtenenti etc. Domino mihi observandissimo.

OL. Dl. 25 641.

296.

1523. június 25. Sopron. A zsidókra vonatkozó rendelkezések kivonata Sopron város jegyzőkönyvéből.

„Die juden sollen sich zu heiligen tägen, als an sonntagen, vnnsere frawen vnd zwelffpoten tägen anhaünbs enthallten vnd vor herrensingen nicht herfürgeen vnd fürkhaüffen vnd sich in klaidüng, als jüden hallten sollen, damit man der Christen vnd jüden erkhanntnüß habe.“

Corpus Statutorum Hungariae Municipalium V/2. 14.

297.

1523. szeptember 20. Bátmonostor. Várdai Ferenc erdélyi püspök magára vállalja elhunyt testvére adósságainak rendezését:

„Demum quod nos debita prefati quondam Sigismundi de Warada videlicet uni Judeo Jane nominato florenos centum et duodecim ad festum S. Martini episcopi proxime venturum persolvendos.“

OL. Dl. 82 376. (Zichy-levéltár, Zsély.) Özv. Waradai Zsigmondné ugyancsak 1523. szeptember 20-án Bátmonostoron kelt oklevelében szövszerint ugyanez olvasható. OL. Dl. 82 377.

1524. január 8. Pozsony. Egy névtelen, előkelő levélíró politikai eseményekről tudósítja Warda-i Ferenc erdélyi püspököt. Utolsó híre:

„Quod nullibi sit licitum excutere monetam, nisi ubi ipsi Fuchari volunt et neque Bude neque in aliis locis possit aliquis argentum et aurum redimere, nisi Judei et illi ipsis Fucharis redimunt.”

OL. Dl. 82 631. (Zichy-levéltár, Zsély.)

1524. február 6. Pozsony. II. Lajos király Sopron város közönségéhez. Előadja, hogy tudomására jutott, hogy „vos quendam iudeum ad instantiam cuiusdam hominis, qui nomine nostro ad vos profectus fuisse dicitur, captivasse et nunc quoque in dura captivitate teneri”. Csodálkozik, hogy bárki szavára ilyen könnyelműen felültek és meghagyja, hogy „prefatum iudeum libertati restituere absque aliqua lesione corporis et damno rerum suarum debeat et de cetero ab huiusmodi factis abstinenceis, nam alioqui certi sitis penam condignam vos non evasuros”.

Házi: i. m. 1/7, 79.

1524. február 26. Petthyen. Verbőczy István Báthory András szatmári ispánhoz intézett levelében annak a nézetének ad kifejezést, hogy ő személyválogatás nélkül kötelesnek érzi magát igazságot szolgáltatni mindenkinek, aki a magyar korona alattvalója, akár zsidó, akár cigány.

„Magnifice domine, domine mihi observandissime. Premissa obsequiorum meorum commendatione. Ad omnia scripta pariter et intimata Magnifice Dominationis Vestre per hunc magistrum Stephanum notarium suum respondi. Nil enim extra processum iuris per me aut datum aut factum fuisse intelligo. Literas quidem preceptorias ego dedi tamquam ille, Qui omnibus equaliter sine personarum acceptatione iura ministrare teneor. Nec potui negare, quin petenti dedissem. Si etiam Judeus aut Pharaõ fuisset, modo de subditis Sacre Corone regni huius petens ille extitisset. Si autem indebite et extra iuris ordinem equitatemque dedi, in iudicem locum non habebunt. Non tamen per eas magnificam Dominationem Vestram turbari rogo. Facilius, quam forte putat, res ipsa sopietur. De reformatione literarum statutoriarum pariter me resolvi. Ita, ut Magnifica Dominatione Vestra contenta erit. Ubi mecum

pariter constituta fuerit. Interim res omnes in suspenso manebunt. Valere Magnificam Dominationem Vestram unacum suis felicissime semper opto. Ex possessione Petthyen, secundo die festi beati Matthie Apostoli. 1524. Werbewczy servitor."

Hátán: Magnifico domino domino Andree de Bathor, comiti Comitatus Zathmariensis etc. domino et fautori meo precolendo.

OL. Dl. 23 894. Zárlátán zöld viaszba nyomott gemmás gyűrűs pecsét.

301.

1524. április 22—1525. március 29. Halász (Vischer) Péter soproni városi kamarás számadáskönyvéből kivonatok:

„... Empfang von der judn heyser. Item am tag Trium regum Jäckhl jud hauszinss erlegt I florin. Item am abendt Valentini Manusch jud hausszinss erlegt II florin. Summa III. tal. VI. sol. den. ... Item am mitichenn vor Marie Magdalene empfangen von dem Jäckl judn vmb aintausedt maurziegl I tal. den. ... Item am montag nach Dionisi empfangenn von der Malckha judin vmb aintausedt Maurziegl, facit I tal. den. ... Eodem die Isaac jud genumen funffhundert maurziegl, geben 1/2 tal (III sol. den.). Eodem (die) Michel judt ainhundert maurziegl geben XXIII den. ... Item am mitichen nach Trium regum Manusch jud vmb ain halbtausedt ziegl III sol. den. ... Eodem die empfangen von der Malckha judin vmb I mut khalch, facit I tal. den. ... Item am mitichen nach Francisci empfangen von Jäckl jud vmb ain mut khalch I tal. den. ... Item am montag nach Dionisi empfangen vom Joseph jud vmb anderthalben mut khalch I tal. III sol. den. ... Item am montag vor Simoni vnd Juda Hätschl judin vmb ain halben mut Khalch 1/2 tal. den. ... Item mer hab ich aussgeben nach beuelch meiner hern vmb daz silber, das man khaufft hat von juden zw vnnsers g(nedigen) herrn khinig silberkhamer, das in summa bracht hat XX florin."

Házi: i. m. II/5. 390, 398, 400, 401, 404, 405, 439.

302.

1524. április 25. Kivonat Sopron város jegyzőkönyvéből, melyben egy szabályrendelet a zsidókat a városi fürdő használatától eltiltja.

„Das sich die juden — wi es dann eemalen furgenomen — in dem gemainen statbad nit baden sollen vnd das pad sol man notdurftig mit paw versehen vnd pawen."

Corpus Statutorum Hungariae Municipalium V/2. 17.

1524. október 8. Buda. Gallinzer Lénárd, Diósgyőr várának kapitánya és felesége, Orsolya, megegyeznek Muschl fiumei (Sanct Veit am Pflaum) származású zsidóval az annál fennálló nagy összegű adósságaik megfizetésének módozataiban.

„Ich Lienhardt Gallinzer purggraff auff Deussyer vnd ich Ursalla sein eliche gemahl bekgenen ver aintlich vnd vndscheidenlich mit disen offen briff für vns vnd all vnser erben, als wir dem Muschl Judn von Sand Veit am Phlaum auff vnser ver schreibung vnd schuld briffe vnd dar zu auff vnser zwen haus briff vber vnser hewser hie zu Offn schuldig warden sein vnd auff disen tag allerschuld vnbezalt ist vnd wir von gedachten Judn zu vil mallen vmb die bezallung ersuecht vnd an gelangen sein warden. Dar auff so haben wir vns jetz nach dem nagst ver schinen Osterveyertagen mit vnserm schwager hern Marxssn Pemfflinger der schuld halben so er vns auch zu thuen ist ver aindt vnd ver tragen, das er vns zugesagt vnd versprochen hat, das er gedachten Muschl Judn zum tayl an vnser schuld so wir im zu thuen sein, die weil zwelff hundert vnd zwen vnd sechtzig gulden von stund auff Phingstn die auch ver schinen sein aus Sibenburgen her gen Offn schiken vnd betzallen wolt, das nit geschen ist. Dem nach so haben wir baid ob gemelt Lienhart vnd Ursala samendlich mit gedachten Muschl Judn aller schuld halben so wir Im zu thuen sein ein Redlichen warhafften bestandigen vertrag vnd Einigkhait gemacht in diser gestallt vnd maynung, das er durch vnser fleissig pittn, wie wol es mit seinem gerossen verderblichen schaden vnd nach tayl ist, jedoch vnser pittn nit ab schlafen vnd ver sagen hat wellenn, das er von dato ditz briff auff das aller lengist noch sechs wochen guetlicher mit uns in allen sachen styl halten wil, darauff wir vnsern aigen diener zu hern Marxssn ab gefertigt vnd geschickt haben vnd wo gedachter her Marx diser an getzaigter zeit die zwelff hundert vnd zwen vnd sechtzig ungrisch fl. her gen Offn schiken vnd den Muschl Judn zu seinen handen vber antbort werden, so bleyben wir dem obgedachten Muschl Judn vnd sein erben vber dj hiez an gezaigten zwelff hundert vnd zwen vnd sechtzig fl., noch mer zway hundert vnd ain vnd zwainzig ungrisch gulden in guet allter ungrischer müntz als offft hundert ungrisch phenig für ain yeden gulden geraít vnd auch noch mer drithalb hundert gulden ungrisch gelt schuldig die sollen vnd wellenn wir sie zu tag vnd fristen wie her nach volgt erberlich vnd frunklich bezallen folgend: zum Erstn so wellen wir sy auff dj nagst khunfftigen Phingstn hundert vnd ain vnd zwainzig ungrisch guldn in gueter allter ungrisch müns oder teitscher müns als offft achtzig kreitzer für ain yeden guldn landeswerung in Osterreich vnd gib vnd gab ist mit sambt den zins von dato ditz briff wochenlich von ainem yeden guldn ain ungrischn phenig zu

zins also par werait betzallen vnd vber drey maned darnach aber mer
hundert ungrisch guldn oder achtzig kreitzer wie vor mit sambt den
zins also par bereit petzallen. Darnach aber vber drey maned mer
hundert vnd fünff vnd zwaintzig vngrisch guldn ungrisch müns, wie es
zu der selbigen zeit gib vnd gab sein wiert auch mit parem gelt an allen
schadn vnd zins betzallenn vnd aber mer vber drey maned darnach noch
mer hundert vnd fünff vnd zwainzig ungrisch guldn ungrisch müns auch
wie es zu der selbigen zeit gib vnd gab sein wiert mit parem gelt be-
zallen vnd die obangezaigten schulden sollen vnd wellen wier an all
verer auff schub vnd ver hindernuss von dato ditz briff in fünfftzehen
maneden nagst khunfftig, vnd zu ainer yeden hie an getzaigtn zeit nach
ein ander gantzlich vnd gar Entricht vnd bezalen vnd zu wellich zeit
vnd frist wir dj gedachtn Judn Ir bezalung nit bezallen würdenn, so sol
als dan der zins alle wochen von ainem yeden guldn ain ungrisch phenig
so lang dj schuld nur an stet vnd nit bezalt ist darauff lauffn vnd das
sollen wir oder unser Erben also schuldig sein an alle wider Red zu be-
zallen vnd solliche obgemelt schuldn alle seinen wir zu einer yeden zeit
vnd frist schuldig vnd phlichtig den Judn zu Wien oder in dj Eysenstat
zu erlegen vnd zu bezallen, damit gedacht Judn khainerlay Rais khos-
tung vnd zerung vnd ver saumnuss nit verer bedorffn zu habn oder das
auff zu legen vnd als oft wir den Judn zw ainer yedn hie an gezaigten
zeit vnd frist ain zallung thuen da engegenn sollen sie uns quitung umb
dj selb empfangen sumb gelt geben, wo wir aber dj bezallung zu ainer
yedn an gezaigtn zeit vnd frist nit thuen vnd aus Richtten wurdenn, das
doch nit anders geschehen soll allen khost zerung vnd schadn so sie verer
darauff gen wuerde solln wir vnd vnser Erben gedachtten Judn oder
wem sy vnser briff verer vber antborten vnd vns ersuechen vnd er-
manenn mit sambt der haubt sum, mit parem gelt an all ver wegzung
vnd auff zug Entrichtten vnd bezallen vnd sollen vnd mugen vns dar-
nach umb ale schuld an vardern auch so ver punden geloben vnd verer
sprechn wir ob gemelt Lienhart vnd Ursala, wo wir in diser obangezaigter
zeit vnd frist sex wochen dj an gezaigten zwelff hundert vnd zwen
sechttzig fl. ungrisch von gedachten hern Marxs Pemfflinger nit Erlan-
genn vnd gedachtn Muschl Judn oder seinen erben bezallen vnd zu Iren
hendn vber antborten, so sollen wir als dj Recht schuldiger vnd gelter
vnd bezaller gedachten Muschl Judn schuldig sein lawt seiner erstn
schuld briff, so er von uns hat zu bezallen vnd zu welicher zeit vnd weyl
vnd wo es in an pestn gelegn ist sollen vnd mugen sy vns darvmb fur
nemen vnd ir schuld von vns ein pringen da wider haben wir vnd wellen
auch darwider nichtz handlenn, es sollen auch all ander vnser Ernt aus
gangen schuld briffe samendlich vnd vndschaidenlich mit aller Irer In
halt vnd artikln vnd ver pintnuss wie sye lauten vnd mayligt vnd und-
geriffen sein, Sunder dj selben alle sollen mit diser gegen burtigen ver

schreybung mit unsern vndscheidenlichen guetn willen vnd zue gebung, wie es an aller hochstn vnd pest krafft vnd macht sol vnd mag haben, hiemit bekreffigt vnd cunffermiert sein vnd das alles vnd ain yedes in sunder heit ver pinden wir vns ich obgemelt Lienhart Gallinzer vnd Ursala sein gemahl samendlich vnd undschaidenlich pey vnsern ern vnd trewenn auff guet gelawben alles das war vest vnd stat zu halten vnd nach zu khomenn, was alle vnser ver schreibung aus weisen alles trewlich vnd vngeferlicher, des zu waren urkhund so hab ich obgemelter Lienhart Gallinzer disen briff mit main eigen handt geschribn vnd Ursala mein eliche gemahl auch mit der eigen handt under schribn vnd bestattigt vnd mit vnser baiden petschat behkreffigt. Geschehen am freitag dem achttn tag des Maneds Octobriss tausendt fünff hundert vnd im vier vnd zwainzigstn Jaren.

Fogalmazvány, több helyen törlések és kiegészítések.
OL. Dl. 25710.

304.

1524. október 22—30. Sopron. Kivonat azon vizsgálati jegyzőkönyvből, mely a Kristóf minorita hitszónok ellen, kifogásolt egyházi beszédei miatti eljáráskor, a tanukihallgatások alkalmával vététt fel.

„... Ad octavum articulum, videlicet quod iudei Sopronii non sunt necessarii, quia ipsi sacerdotes publice exercent usuram, respondit: negat se protulisse eandem formam verborum, sed aliam; dixi misericordiam impendendam proximo in mutuo concedendo, nilque inde sperandum, sicut habetur Luce 6., sed nostrates christiani conqueruntur se opprimi usuris iudeorum, quibus id parum imputari potest, cum ex lege sua habeant licentiam fenerandi aliis et non fratribus, cum nostri christiani ipsis meliores se existimantes, dent et accipiant passim ad usuram, tam seculares, quam spirituales qui aliis deberent preeminere in exemplo et doctrina.”

Az első tanú, Peck Kristóf soproni parochus e pontra nézve a következőket vallja: „Ad octavum dicit se audisse a pluribus sacerdotibus predictum fratrem predicatorem Christofferum predicasse: non opus esse hic iudeos, quia sacerdotes ipsi recipiunt usuram.”

Bunyitay, Rapaics, Karácsonyi: Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. Bp. 1902. I. k. 60, 162.

1524. november 14. II. Lajos király 1524. október 22-én Budán kelt kétrendbeli oklevelében foglalkozván a felső-magyarországi bányavárosok (Körmöcz, Selmeicz stb.) azon panaszával, hogy e városok lakóinak adott ama privilégiumot, hogy ők az egész országban mindenütt a vámfizetés alól mentesek, sokan figyelembe nem veszik, és tőlük a vámot követelik, a király ezen ügyet rendezni óhajtván, meghagyja a budai káptalannak, hogy mindazokat, akiknek Nyitra, Bars, Hont, Nógrád, Trencsén, Turócz és Zólyom vármegyékben vámszedő helyük van, szent Márton nap nyolcadára a királyi kúriába idézze meg. Mire a káptalan a királynak jelenti, hogy kiküldött emberük a királyi parancsot többek közt:

„Prefatis domino Johanni de Zapolya waywode Transsilvanensi, in domo sua Bude prope claustrum religiosorum fratrum ordinis sancti Francisci de observantia habita, fratri Jacobo de Zablah abbati sancti Benedicti de iuxta Gron, in domo circumspecti Emerici Zerences similiter Bude in platea sancti Georgii habita . . .” *bemutatta és az érdekelteket megidézte.*

Alul: Correcta in capitulo per notarium.

OL. DI. 24 002.

1524. Istvánffy leírja Fortunatus Imre budai házának kirablását.

A Budán levő cseh kancellár kifosztása után „Nec multo post Emerici Fortunati domum valde locupletem (quem e Judaeo Christianum factum aerario post Joannem Bornemissam praefuisse docuimus) magna armatorum multitudine nefarie invasere, magnisque probris et maledictis Belgradí amissionem eius culpae et crimini objectantes, flagitiosissime diripuere: ablati ex ea praeter alias immensi pretii res amplius sexaginta milibus nummorum aureorum veteris ideoque probatissimae monetae: sicut ipse domo profugiens, male mulctatus cruentatusque cum fletu et lachrymis affirmabat: unde ei maturatum exitium, nam ejus accepti detrimenti ingenti dolore victus, vir notabilis avaritiae, ac ideo auri, quam vitae cupidior, non multo post e vivis excessit.”

Istvánffy Miklós: Historia Regni Hungariae, Bécs, 1753. 71. — Istvánffy Szerencsés kirablását 1524-re teszi, holott az 1525-ben történt.

1525. január 2. Frank Pongrác győr-egyházmegyei pap és soproni javadalmas végrendeletéből kivonat:

„...Item minen garten bey der judenfreithof, darumb ich in der herren statbuch geschriben stee, schaff ich meinem swager, dem Wolfgang Schutwämpl.”

Házi: i. m. II. 2. 2.

1525. január 15. (H. n.) Muschl fiumei (Sanct Veit am Pflaum) származású zsidó elismeri, hogy Gallinzer Lénárd ispántól, Diósgyőr várának kapitányától annak adóssága fejében eddig összesen 1088¹/₂ forintot kapott, amely összegből 425 forintot Bornemisza Anna fizetett le neki és Jakab zsidónak, Wana asszony fiának, de még továbbra is fennáll nála Gallinzernek és Orsolya feleségének 300 forintot kitevő tartozása.

„Ich Muschl Jud von Sand Veit am Phlawm bekhen, das ich von dem Edlen vesten Lienharden Gallinzer span vnd purggraff zu Diosyer mit sambt den vierhundert fünff vnd zwainzig fl. s. die Erber fraw Anna Borlamissin mir vnd den Jacob Judn der Wana jüdin sun in nagst verschinen tagen an statt vnd in namen hiez gemelten Hern Lienharden Gallinzer auff unser quitung geben hatt, das alles in ainer sum Zehenn hundert acht vnd achtzig vnd ain halben fl. als oft hundert new ungrisch phenig für ainen yeden fl. gezelt auff heut dato diser quitung Emphan-gen hab, doch was ich verer zu sprechen vnd zu suechenn hab nach dem mir zu Rechter ver sprochenr zeit vnd weil auff dj nagst ver schinen phingstn mein bezallung nit erlegt ist wordenn, wil ich hiemit nit vbergeben sunder mir darinen vor behalden habenn, auch so hab ich obgemelter Muschl Jud, dem obgemelten hern Lienharden Gallinzer ain schuld briff der auff sein herschafft vnd sein gemahl der Edlenn vesten tugendhafften frawen Ursalla drey hundert vngrisch fl. hawbtguet lawt auch da engegen hin aus geben vnd vber antbort, des zu warern vrkhund so hab ich Muschl Jud dise quitung mit meiner aigen hannd geschriben vnd mit meiner Judischen hand vnder schriben vnd mit mein petschat auch bekrefftigt. Geschehen an dem Zwainzigisten tag des Maneds Janoary im 15 vnd fünff vnd zwainzigstenn Jarens.

נא' מושל פימ

Fordítása: Így szól Musl Fium.
Hátán: des Muschl Judn quittung.
Nyolcszögletű gyűrűspecset nyomaival.
OL. Dl. 25714.

1525. április 25. Sopron. Kivonat Sopron város közgyűlési jegyzőkönyvéből:

„... Contra Püelndorffer beswárt sich Christan Blasweter, burger zu Odenburg, von ainer judin vnd wanndls halben. ... Ain gmain begert ain ersamer rat mit der judishait zu hanndlen, damit sy von den burgern vnd gemainer stat hindersassen von ainem phunt den. ain jed wochen I Wiener den. nemen sollen vnd nit mer. ... Ain gmain begert den juden den furkauf mit habern, traid vnd allen dingen weren vnd verpieten, wo sy des nit absteen, sol man ins getraid vnd alles nemen.”

Házi: i. m. II/2. 197, 198, 199.

1525. május 5. Buda. Thurzó Elek tárnokmester és királyi kincstárnok meghagyja Szerencsés Imre budai és Poliaak Pál fejérvári harmincadosoknak, hogy a királynénak 4.000 forintot fizessenek ki a harmincadok jövedelméből.

Kiadva: Magyar Zsidó Oklevéltár I. 330—331. lapján, ahol azonban nincsen közölvé az oklevél hátlapján levő egykorú cursiv héber írásos megjegyzés:

כתב של טורזו
על ד' אלפי של
מלכה עיר' דרייס

Fordítása: Thurzó írása a királyné 4000 forintjáról a harmincad jövedelméből.

1525. május 10—20. Kivonat az ekkor tartott országgyűlés diariumából:

„Diarium actorum in comitiis Pestanis anno 1525 die 10 Maji et sequentibus. ... Die 10 Maji, die Mercurii anni 1525. Nobilitas regni congregata est ad sanctum Petrum, in civitate Pestana ... Locuti sunt contra Emericum Szerenche, prius judaeum et nunc Christianum, dicendo, quod ipse sit origo malorum praesentium, et mirabantur, unde tanta ei accesserit auctoritas apud regem et reginam. ... Die Veneris, die 12. Congregata est tota nobilitas, cum nobilibus servitoribus dominorum in Rákos et multa dixerunt contra Strigoniensem. Ipsum esse eum, qui regnum depilabat et destruebat, et non esse mirum, quod non amaret

nobilitatem, cum sit filius sutoris, ipsum pro consiliario habere judaeum . . . Sabbatho, die 13. Nobiles miserunt ad regem 60 oratores et petierunt haec quatuor. 1. Ut . . . 4. Ut sua majestas comburi faciat Emericum Szerenche, ex judaeo factum Christianum, allegando eius malam vitam et malefacta. . . Die Lunae, die 15. Venerunt ad Majestatem suam 120 oratores a nobilibus missi pro responso suae majestatis . . . De judaeo autem prompte esse suam majestatem ad justitiam omnia, qui de ipso quereretur exhibendam . . . Die Jovis, die 18. Id, quod nobilitas a rege petiit, quando majestas sua fuit in Rakos. Ut Germani abirent . . . Ut puniatur judaeus (jegyzetben: nempe Emericus Szerenche). . . Responsum nobilium ad responsum regis. De dimittendis oratoribus . . . Judaeum sua majestas non defendat, sed puniat . . . Sabbatho, die 20. Dominus reverendissimus legatus. . . Hac die rex judaeum, contra quem erant querelae, mitti iussit in carcerem, et responsum dedit ad omnes articulos nobilitatis, et quasi omnes concessit."

Pray György: Epistolae procerum regni Hungariae. Pozsony, 1806. I. k. 395, 397, 399, 401, 405, 406, 409.

312.

1525. május 10—20. *Kivonat br. Burgio Antal pápai nunciushoz a pesti országgyűlésről vezetett diariumából.*

„La Nobilita del Regno si congrego in Santo Petro di la cita di Pesto . . . Parlato contra Helmerico Serenche, primo iudeo et al presente christiano, dicendo che era lo senzale di li mali contratti et si maravigliavano onde li venisse tante authorita apresso il Re et la Regina. . . Venerdi XII. Si congrego tutta la Nobilita cum li Nobili servitori di li Signori in Racos, et multe cose dissero contra Strigoniense": Che era quello che il Regno depilava et distrudia, et che non era maraviglia si non amava la Nobilita, essendo figluolo di un scarpinello, et che tiene per consigliere uni iudeo . . . Sabato XIII. Li nobili mandaro al Re sessanta ambaxatori et adomandaro quatro cose; la prima . . . Il quarto, che Sua Maesta abrusciasse Elmerico Serenche, di iudeo fatto christiano, allegando la sua mala vita et mal portamenti. . . Lunedi XV. Vennero a la Maesta Sua cento et venti ambaxatori da li Nobili per haver risposta da la Sua Maesta . . . Del iudeo dicea Sua Maesta, che era pronto far iustitia a chi di lui si lamentasse . . . Quel che la nobilita adomando dal Re quando sua maesta fu in Racos. . . Che si punisca il Judeo . . . Replica di li nobili a la risposta del re. Di mandare li ambaxatori . . . Del Judeo che sua maesta non lo defenda, ma il punisca . . . Il sabbato XX. Fu monsignor, reverendissimo lo legato . . . (Ad capitulum de judaeo: quod sua majestas administratura sit iustitiam.) Al capitulo del Judeo, che farria sua maesta ius-

titia . . . In questo giorno il Re fece carcerare il Judeo contra di cui era la querela, et mando ad arespondere a tutti li articoli di la nobilita et quasi tutti concedette.

Monumenta Vaticana Hungariae, II/1. 183, 189, 190, 191, 193, 194, 195.

313.

1525. május 22. *Kivonat Marino Sanuto Világkrónikájából.*

„Liber XXXVIII. Poi voleno molte altre cose, intra le qual gene vna di quel zudeo, che si feze Cristian, che e quello di Croxeta, favorito de lo episcopo di Strigonia; el qual erra venuto in tanta altezza, che governaua la regina, et tutte le cose del Regno pasaua per le sue man; poi laccusauano, che lera pur zudeo piu cha prima, et molte altre calunnie, de modo chelo reteneno in castello, e li e stato parecchij zorni, doue la vegilia di la sensa a 24 hore era stato licentiatu, e tornato a casa, acompagnato dal maestro di casa de la regina. Et vedendo la nobilita, che lera stato liberato; el non fu cusi presto in casa, cheli asaltarono la casa armata man; et sel non saltaua da driedo di la casa con il dito maistro et vno trezon de la regina, che staua le in casa con lui, erano tacadi a pezi. Vedendo non lo poter hauer, meseno a sacho la casa; et hanno cauado de gran roba et danari; e lui scampo in castello con gran fatiga. Non ge basto quello, che andirono la notte medema a meter a sacho li zudei, quali stanno in la terra et sono in forteza; ma non ge valse, che al alba dil zorno intronoro dentro, et annoli messo a sacho, che duro zercha 3 hore.”

Magyar Történelmi Tár, XXV. k. 327.

314.

1525. május 28. *Kivonat Ruprecht pap „dise zeyt beneficiat czw Odenwurg” végrendeletéből.*

„. . . Item ich pin schuldig der Hätschel judin X sol. den.”

Házi: i. m. II/2. 9.

315.

1525. június 14. *Steyerer Agoston soproni éjjeli őr „nachtswacher gemainer stat zu Ödenburg” végrendeletéből kivonat.*

„. . . Item mer shaff ich dem Steffann Pegkhen meinen eysnnfarbenn rockh, dorauf ist er mir noch shuldig ain halb phunt pfennig, dewtz gelt,

desselbig gelt soll er gebn dem Monusch judenn . . . Item mer pynn ich shuldig wordenn dem Monush judenn I tal. den. hungerish gelt, das sollnn meine fronnd betzallnn vonn dem vberigen taill, so überbeleibt."

Házi: i. m. II/2. 11.

316.

1525. június 14. Kivonat Marino Sanuto Világkrónikájának XXXIX. liber-jéből.

„Adi 14 zugno. Di Hongaria dil secretario Vincenzo Guidoto. Scriue le noue di Hongaria. E tutto paese e subleuato contra Todeschi, Spagnoli et Italiani, che sono de li in la corte dil Re et di la Raina et quelli di la terra con altri hanno sachezato li zudei, et una caxa di vno zudeo fato Cristiam. qual habitaua in Pest, che per mezo Buda, come e la zuecha per mezo Venexia."

Magyar Történelmi Tár, XXV. k. 329.

317.

1525. június 19. Kivonat Marino Sanuto Világkrónikájának XXXIX. liber-jéből.

„Adi 19 zugno. Noue di Ongaria . . . Fra il articoli proposti al Re questo uno era; Che Emerico judeo fatto Cristiano, e non de piccola extimatione e auctorita apresso la regia maesta per la lui industria et multiplice practica, et ingegno, et richissimo, fusse brusato et rottato per alcuni delicti, quali gli erano obietti per il convento Ongarico. Et intendendo il Re la deliberatione ultima et immobile de congregati Ongari, respose: „Teneria esso Emerico judeo baptizato in carcere, sin tanto fosse conuicto de cio, gli era obietto; e trovandosi, esser il uero, di quanto era accusato, che sua maesta non era per impedir il debito de la iustitia." Così destenuto sin heri al hora di cena, non so per consiglio di cui relaxato, fu condotto con qualche reputation in casa sua. Il che uedendo alcuni Ongari et fuorsi di quelli, che aspettauano la resolutione, che esso iudeo fusse brusato, indignabundi et con fremito, essendo esso gia redutto e serate le porti di la casa, conuocati aliquanti di quelli, che stauano iui passeggiando, ruppero le porti con impeto, et saxi tirando alle fenestre, introrno per forza, e cridando: Sacco, sacco! concorso tanto numero de Ongari, cha ad uno momento fu cacheggiata tutta la casa, quale era piena de infinite ricchezze, di gioie, brocati, velluti, sette, panni, dinari e uarie altre suppeectile di casa, caualli, et copia di vino

Sirmico, per esser stato lui homo grande nelle pratiche, non solo publice, ma etiam private, como di mercantie, quale etiam facea exercitar; et fuggendo lui si saluo. Trouando dunque tanto numero de Ongari in arme a furia plebea, feceno uolta uerso la contrata de judei, quali hanno un quarto de la citta, loco assai munito, e refertissimo di gente di numero incredibile; et iui con schioppi, balestre, lance, si posero ad expugnar quel loco in tanto, che tutta la notte passato non l'hanno abbandonato. E circa l'aurora, non potendo li judei piu sostenir l'impeto, furno con-stretti ritrarsi in uno loro torre e casa munitissima. Intrando li Ongari per forza, fracassate le porte, tutte le lor cose furno subito poste al sacco, e da tre hore sin alle 8, di mattina e durato il sacco, che pareo la destruction di Troia.. Et non e stato grande ne piccolo che non habbi reportato qualche cosa, infinita roba gli hanno trouato, et non gli hanno lassato pur una serratura alle fenestre. Et pur continuando di expugnar la torre, et casa, doue erano retrati li Hebrei, con la miglior parte delle robbe loro; tandem se gli e soccorso, chel Palatino et alcuni nobili per commandamento del Re, con lor gente armate, hanno diuertito tanto populo, et saluato qual loco dal sacco."

Magyar Történelmi Tár, XXV. k. 329—331.

318.

1525. június 25. Buda. Burgio Antal pápai nuncius levele Sadoleto Jakabhoz, melyben többek közt ezeket írja:

„Son stato a la Maesta Sua et ali Signori, et reingratiatoli di la observantia che haveano usato in non toccar le cose che erano di Sua Santita, et arrecordate a le Sue Maiestati che mi pareva che li dinari non stessero sicuri illa, et che dubitava non intravenesse di la casa di Fucari como inravenne di la casa di Serench Judeo, che poiche sua Maesta la fece inventariare et sigillare fu mesa a sacco, et che la Maesta Sua si volesse cum efetto che io fosse in mia liberta di tenere lo dinaro di Sua Santita . . .”

Monumenta Vaticana Hungariae. II/1. 226.

319.

1525. július 2. Buda. Burgio Antal pápai nuncius levele Sadoleto Jakabhoz, melyben többek közt ezeket írja: „Quel Elmerico Judeo che a l'altra dieta volevano ardere, et di cui sachegiare la casa, han voluto che vada in dieta a bon fine; ove e stato ben visto et molto honorato et laudato. Have promesso di discoprire fraude di li Fucari et altri per un milion

doro; ma mi penso et par vedere, che per una gran parte si trovirano bugie. Puro il Serance e in favore di li nobili; ma cum il favore non li tornano pero la robba che il levaro nel sacco di la sua casa."

Monumenta Vaticana Hungariae, II/1. 230.

320.

1525. július 11. Buda. Burgio Antal pápai nuncius levele Sadoleto Jakabhoz, melyben többek közt írja: „Fodinae cupri, quas habebant Fuggeri, datae sunt judaeo (Itt jegyzetben: Fuit is Szerencsenyi, Christianus ex judaeo factus) quem prioribus comitiis incendio tradi voluerunt. Promisit enim magnum lucrum, sed multi credunt, lucrum hoc fore, quod collecturus sit tantum, vel duplum eius, quod ex eius facultatibus depraedati sunt et elapsurus, fodinae autem sint pessum inturae, quia nemo est in Hungaria, qui sciat, vel possit colere illas fodinas."

Pray; Epistolae Procerum I. 199.

321.

1525. szeptember 8. A rákosi országgyűlés cikkeinek 7. pontja:

„Articulus. §. 1. Emericus quoque Salamon, aliter Zerenches appellatus, non solum suis officiis destitutus, et de curia utriusque majestatis ablegatus habeatur. §. 2. Verum insuper iuxta sua demerita et scelera, jam proposita, ac testimonia, adversum ipsum jam declarata et acceptata, statim puniatur."

Kovachich József Miklós: Sylloge Decretorum Comitiorum, I. 352. — Ld. ugyanezt: Kovachich Márton György: Vestigia Comitiorum apud Hungaros. Buda, 1790. 577.

322.

1525. december 26. Buda. Weyman János doktor, György brandenburgi örgróf budai ügyvivőjének levele az örgrófhhoz, melyben kéri, hogy a Bécsbe kiverés céljából küldendő 2000 forint tárgyában írjon Budára „Szerenczes Immerich"-nek, hogy egyben és másban legyen segítségére, főleg pedig a pénz dolgában.

München, Staatsarchiv, Brandenburg. Litt. n. 1086/6.

1525. *A budai zavargásokban kifosztották a kikeresztelkedett (Szerencsés) Imre házát, de a ki nem keresztelkedett zsidók megmenekültek, mert fegyveres őrséggel akadályozták meg a fosztogatást.*

„Inter alias domos Emerici cuiusdam, nuper Judaei, tum Christiani, saltem nomine, domus direpta fuit, quam divitiarum plena vel unus eius angulus indicium facere potest, in quo sexaginta millia aureorum nummorum reperta sunt. Meliori fortuna usi caeteri Judaei, qui Christianismum non simulabant. Comparato enim sibi firmo validoque praesidio vim vi audacter repellebant.”

Dubravius, Johannes: Historia Boiémica. Basel, 1575. 312.

1526. május 6—7. *Kivonat az ez évi pesti országgyűlés diariumából:*

„... Die 6... Postea nobiles miserunt ad petendum a rege et regina, ut velint mittere Szerencse in medium ipsorum. Hic est ille, qui scivit omnes confusiones regni, ut sua majestas... Die 7. Fuerunt magni rumores contra regem et proceres, maxime contra Strigoniensem, et Agriensem, Thurso et Sárkány, qui se conjunxerunt cum Fuggeris, damno regni, magis ad instantiam principum, quam propter bonum publicum, et parum aberant, ne fieret tumultus. Fuit opinio, hunc tumultum nasci a Szerencse, quia die antecedente missus fuit ad eos, et dicunt, quod revelaverit et prodiderit aliquas res arcanas procerum.”

Pray: Epistolae Procerum, I. 419.

1526. július 11. *Bécs. Ferdinánd osztrák főherceg testvérének, Mária magyar királynőnek kérelmére védelmébe fogadja Ábrahám zsidót, Szerencsés Imre fiát és megengedi letelepedését Kismartonban.*

„Wir Ferdinand von gottes gnaden Printz in Hispanien, Ertzhertzog zu Osterreich, Hertzog zu Burgundn, Steyr, Kherndtn und Crain etc. Bechennen, das wir auf der durchleuchtigen Fürstin Frawen Maria zu Hungern und Beheim Kunigin etc. unnser frundtlichn lieben Swester vleissig beger und fürbethe. So ir lieb von wegen Abrahams Juden, des Emerich Zerenses von Ofen Sun, an uns gethan, denselben Abraham

Juden mit seinem weib, kindern, hausgesund, hab und gut in unnsrer Fürstenthumb Österreich undter der Ens zuziehen vergunt und erlaubt. Und Sy damit in unnsrer fürstlich Protection, schutz und schirm vor unrecht und gewallt, genomen wissenlich in chrafft diss brieffs. Also, das er sein weib und kinder sich in unnsrer Stat Eisenstat hawsshablich niderlassen, alda wonen und umb eroberung willen Irer narung gebürlich handtierung treiben. Auch aller und jeder Freihaitten und gnad geniessen sollen, wie annder unnsrer Juden daselbst, von meniglichen unerhindert. Doch sollen Er und die seinen sich gegen meniglichen gebürlich und unbeswerlich hallten. Und wo yemandts zuespruch oder clag zu inen het, oder gewänn dem oder denselben vor vas, oder wer des von uns beuelth hat, zu verhör und verantwortung sten, gutlich oder rechtlich, entschied und urtail annemben, demselben geloben und vltziehung thuen. Und uns in annder weg, wie annder unnsrer underthanen, potmessig gehorsam und gewertig sein. Dagegen sollen unnd wollen wir sy bey rechten und bey pillichait, gegen meniglichem hallten, handthaben, schützen und schirmen ongeverde. Und gebieten darauf den Edeln unnsrer lieben getreuen unnsrer Graven, freyernherren, Rittern und Knechten, Landmarschallen, Hauptleutn, verwesern, vitztumben, Phlegern, Landrichtern, Burgermeister, Richtern, Ratn, burgern gemainden, und sunst allen andern unnsrer underthanen und getreuen mit Ernst und wollen, das sy den gedachten Abraham Juden, bey disem unnsrer vergünnen und erlauben sicher, unbedrangt und unbeswärt beleben lassen. Auch mit den Iren solches zu thuen verschaffen und nit gestatten, das Sy in ainichn weg unbillicherweis beswärt und gedrungen werden, bey vermeidung unnsrer ungnad und straff. Dass mainen wir ernstlich. Doch uns vird meniglichem dem solches gebürt, die Zoll meut und annder vordrung und gerechtichaiten von Iren personen und guetern, wie von allter herkumben ist, vorbehalten. Mit urckhundt des Brieffs. Geben in unnsrer Stat Wienn am Ainlefftten tag des Monats July nach Christi geburde fünfftzehnhundert und im sechsundzwaintzigstn Jarr.

Bécs város levéltára 6350. sz.

326.

1526. szeptember 29. *A soproni polgárok panaszaí a Sopronból elűzött zsidókkal szemben.*

„Beswerden contra juden deren von Ödenburg eingelegt Michaelis archangeli vermergkht anno 1526. Andre Schrantz, burger in der Hindergassen zu Ödenburg, beswärt sich vber die Malka judin, das sy in aussere seines wissen in ir buech schreiben lassen vmb IIII tal. den., die

er ir aus beuelch heren Merten Sigharten, derzeit statrichter, bezallen vnd sein heusel darumben verküemern muessen. Wolfgang Wechter burger zu Ödenburg beswärt sich vber Manusch juden, der seinem vorder, mit nomen Casparn Brunner IIII $\frac{1}{2}$ tal. den. gelihen, die im der gemellt Hunger vor seinem absterben bezallt wie das Wolfgang Sturmawer burger zu Ödenburg bekhennt vnd von dem Hunger gehört hat. Daruber in aber der jud furgenomen vnd abbrechen muessen vmb IX. tal. den. Niclas Lezellter hat endlehend von Koppel jud 26 tal. den. dauon er in funff jaren vngeuarlich 43 tal. den. zu gesuch geben vnd stet noch vmb 38 tal. im buch geschriben. Idem Lezellter sagt, das in der gemellt jud fur gericht gewennndt vmb die 38 tal., er sol im die bezallen, vnd so er die nit zubezallen gehabt hat, er aines phannndts begert einzuschreiben. Da hat im der Lezellter ain fuxwamb schauben vnd ain silber gurtl einsetzen muessen vnd stet nichts destoweniger in judenbuch. Mert Schaden burger zu Ödenburg hat von der Isaac judin entlehend ain summa gelts, die mitsamt dem bucher 43 tal. den. gemacht. Weiter ist dieselb schuld bis in die I $\frac{1}{2}$ jar angestanden, die hat gewuchert mit der haubtsumma 106 tal. den. An derselben vnd andern schulden hat er wol 150 tal. zallt vnd ist in noch ain guten czüzel daran schuldig. Marcus Christian burger zu Ödenburg hat von Manusch juden VII. sol. den. in gelt vnd II $\frac{1}{2}$ metzen habern endlehend, daran er im XIII. sol. den. vnd IIII $\frac{1}{2}$ vrnas maisch geben, das in der jud alles abgelaugend. Vber solhes ist es angestanden ongeuarlich bei VIII jaren vnd hat dasselb I tal. den. zehen phunt den. gewuchert. Stet darumb im judenbuch. Mert Schaden von den Manusch endlehend II tal. den. vmb Elizabeth; ist angestanden hints Ostern. Da hat der jud vmb IIII tal. den. leinbat von im genomen vnd hat im nichts hinaus wellen geben. Item n. Krembsler, burger zu Odenburg, von Malka judin VIII. tal. den. entlehend, ir zu aintzigen vber 30 tal. den., an gesuech geben. Zu lest mit ir abbrechen mussen vmb 40 tal. den., die der judin zubezallen er sein haus mitsamt ainem weingarten verkauffen die jud in zufriden mussen stellen vnd ist nu dardurch zw ainem petler worden. Christian Hofer, burger zu Ödenburch entlehend von Jüdl juden bei sex phunt den., ist angestanden bei VI jaren, hat gewuchert XXIII tal. IIII sol. den. Steet im judenbuch geschriben. Idem sagt von Manusch juden ain rocktuech genomen vmb X sol. den., ist angestanden bis sy vmb XX sol. den. abgebrochen haben. Mer hat im der jud I tal. den. gelihen, ist alles angestanden, das es 9 tal. 4 sol. den. gewuchert hat. Stet im judenbuch. Idem sagt die Beham judin im gelihen bei VI tal. Ir zallt VII tal. den. Stet noch im buch vmb VII $\frac{1}{2}$ tal. den., bringt der wucher XIII $\frac{1}{2}$ tal. den. Idem sagt die alt Manuschin im gelihen bei 10 sol. den., ist angestanden, das es III tal. II sol. den. bracht hat. Stet im judenbuch. Mathes Fidler, bur-

ger zu Ödenburg von Manusch juden entlehend IIII sol. den., die im bezallt vnd fordert XX sol. den. Stet darumb im buch.

Joachim Christian, burger zu Ödenburg, zallt dem Manusch juden lehen III tal. den., das im der Manusch zuegesagt auszuschreiben vnd nit getan. Will ims ablaugnen. Stet noch im buech. Idem Joachim sagt von Köppl vnd Gerstl endlehend zumb ersten 3 tal. den., darnach ain haus von in angenommen, daran er in XX tal. den. schuldig beliben, an den er inen jerlich zumb lesen vnd sunst most vnd gellt geben, das er bei seinen trewen sagt, das er in inner XII jaren ongeuarlich vber V c tal. den. geben hat. Andre Schrannts bekennt, das er von Mändl juden entlehend VIII tal. den. new Hungrisch monns, daran er im zallt III $\frac{1}{2}$ tal. den. Stet die gantz summa noch im buech geschriben. Georg Hunger, burger zu Ödenburg, fur Wenczl Drescher zu Gsohies burg worden gen dem Slembl, des Leser sun, vmb 4 sol. den. Hat der juden mit dem gesuch VII sol. den. schreiben lassen, die seind dem juden bezallt vnd nit ausgeschriben. Vmb der vrsach willen der Drescher het im zwai huenner zu ainer eerung zuegesagt, dieweil er im die nit brächt, wolt er die schuld nit lassen ausschreiben. Stet noch im buch. Leonhart Grrad endlehend von Judl juden 5 tal. den. Haben sy den wucher vnd haubtsumma mit wucher (kétszer) zusammengeschriben, das es in II $\frac{1}{2}$ jaren 14 tal. den. bracht hat. Stet noch im buech. Jacob Guetman, burger zu Ödenburg, entlehend von Manusch juden 7 tal. den. Das ist ettlich jar angestanden auf raittung. Hat er immittl derselben zeit VI tal. den. vnd funff emer most, ain emer vmb I tal. den. geben vnd nochmaln ainen tag gemacht auf kunftig Martini, sol er im XXIII tal. den. geben. Vnd stet im buech vnd bekhennt, so er den juden zallen sol, muesz er von haus vnd hof weichen. Die 7 tal. haben gewuchert XXVI tal. den. Jacob Hunger, burger zu Ödenburg, entlehend vom Händl juden VIII tal. den. Ist angestanden ins annder jar. Hat im der jud 35 tal. den. geraitt. Haben sy souil gebethen, das ers auf 17 tal. den. lassen, die er nit zubezallen gehabt vnd hat mit der zeit 24 tal. den. geben vnd ist im noch I tal. den. schuldig. Stet noch alles miteinander im judenbuch. Idem Hunger von der alten Manuschin entlehend I tal. den. Ist bei vier jaren angestanden. Hat sy im VI. tal. VI. sol. den. geraitt. Stet noch im buch, kans nit bezallen. Vrban Hunger entlehend von Josepf juden 13 tal. den. Ist angestanden bei zwai jaren. Haben miteinander abgeraitt auf wuchers wucher, ist er im schuldig worden 40 tal. den. Stet im buech geschriben. Sagt, er habs nit zubezallen, er must nakat dauon geen, al sein guten ist im verprunnen. Jacob Ledrer, burger zu Ödenburg, entlehend von Manusch juden bargellt fünff tal. den., mer vom juden in thuech vnd andern entphan-gen, das es in summa XV tal. den. hat bracht. Ist angestanden bis in sex jar. Haben miteinander abgeraitt, die summa vnd wucher ongeuarlich 79 tal. den. bracht, daran er im 59 tal. den. zallt vnd auf II man

harnasch geben vnd sunst mit ros vnd wagen-fuer mit holts, kalh, stain vnd anders vil gedint. Noch fordert der jude vber das alles ainhundert vnd XX tal. den. von gedachten Ledrer fur hauptsumma vnd wuecher. Als die Ko(niglich) m(aiestat) den vergangen sommer stewer auf die burger zu Ödenburg zu dem heerzug wider die turken angeschlagen, seind die juden samtlich von aus der stat gewichen, des sich der burgermaister vor ainem rat beswart, wie die juden entweichen sich mit vnd iren gutern, so der Israel, Mandl hinder den von Furst in die Eisenstat geflochen mit dem wän, inmit irer m(aiestat) schreiben erforderung der stewer gen Ödenburg komen. Da haben in die von Ödenburg schreiben müssen vnd gedachte juden bei verlierung irer leib vnd guter anhaimbs gefordert. Item wie die mär gen Ödenburg komen, das die K(oniglich) m(aiestat) die slacht verloren, haben die juden II wagen mit gutern geladen vnd damit dannen geflohen, drolich ausgetriben, Michel Puelndorffer, burger zu Ödenburg, hat ain dinstmagt gehabt, die haben ettlich judin mit silbrein ringlein vnd gesperrlein vberkomen vnd corrumpirt. dadurch die judin aus des Puelmdorfers gwelb vnd krams leinbat, pheffer vnd anders bis in I c tal. den. abgetragenn. Mer hat ain judin des Paul Kramer dinstmagt betrogen mit silbrein ringlein vnd aus seinem gwelb gantze stügg leinbat, pheffer vnd anders gestolen. Im haben auch die juden, nachdem die judin zugestraftt(?) worden, den pheffer ains tails widergeben vnd die judin enthrinnen. Allen diebstal vnd kirchguter haben sy kauft vnd vmb slecht gelt an sich bracht, damit sy vil dieb gemacht, das nichts sicher ist gewest der armen burgerschaft. Vnd wann ain burger solhes diebgueter bei inen gefunden, haben sy den dieb nit anzaigen wellen, gesagt, sy waren gefreit darfur, dardurch die purger in gros schäden komen. Item von der juden wegen vnd irer schulden haben gemaine stat vill veindschaft beidem adl vnd nachperschaft leiden müssen, wann ain gericht auf ir clagen irer gelter aufgehalten, so seind die burger durch die heren von adl aufgehalten worden von der juden wegen vmb ir guet vnd vnd in merklich schäden komen. Was gross schaden haben sy nit den vmbessen zuegefuegt, oft manigman von christlichen eeren triben mit iren falschen wucher, das die armen christen oft mit haissen zahenn bewaint haben Got erparnumbs. Item etban 4 gwanntschneider vnd ein zwelf kramer zu Ödenburg gewest. Nun haben die juden allen tuechhandl leinbat vnd kramerei mit allerlay phembert vnder sich bracht, das sich ain tüechler vnd II kramer nit erneren mögen, das oft ain armen man nit ainem rocktuech vmb XX tal. den. in juden schuld ist kumen, das er auf wücher von den jüden genomen und angestanden, biss haubtschuld vnd wucher ein 24 tal. den. bracht haben. Ist vil geschehen, darduch alle handl an die juden gelangt vnd alle menschen vnder in mit schuld vnd wucher gestanden. Haben jerlich der Stat vnd burger zwier souil, als die koniglich maiestat mit aufheben genossen. Die juden

seind mitten in der stat gesessen, ire hauser paulos lassen, mit die gassen vnd heuser mit allen vnlast erfult, zwischen den burgern frei gesessen, kain robat, wacht, hilfgelt roch sunst nichts mit ainer gmain geliten. Solen jerlich ain summa gelts auf gemaine stat haben geben, aber haben in XII jaren nit mer, als XVI tal. den. geben. Item zu hailigen festen, die weil ain christliche gemain zu kirchen versammelt, haben die juden vber der oberkait verpot die phembert furkauft vnd vertewert vnd darinnen vmbgestrütt etc. vnd den christen wider verkauft. Rät vnd gmain miteinander entslossen, auf das die koniglich maiestat die juden anzutreiben beuolhen, das sy die juden weiter zwischen inen nit nyderlassen wollen, ir koniglich maiestat noch dabey beleiben lass, ob sy aber wider hereingesetzt, so wellen sy ire hauser vnd hof verkauffen vnd al miteinander abwegziehen. Juden lehen I c LVII $\frac{1}{2}$ tal. den., haben gewuchert I M II tal. VI sol. den."

Házi: i. m. I/7. 208—213.

327.

1526. november. Székesfejérvár. A székesfejérvári királyválasztó gyűlésen a zsidókat illetőleg alkotott törvénycikk.

„Hoc quoque statutum est, quod Judei ex omni regione, civitatibus et oppidis huius regni statim expellantur.”

Bunyitay, Rapaics, Karácsonyi: i. m. I. 294.

328.

1526. december 26. Bécs. I. Ferdinánd király hozzájárulása, hogy a budai Mendel Izrael zsidó praefectus háza Peregi Albertnek adassék.

„... domum Israelis Mendel prefectus judeorum a parte Danubii habitam ...”

Bécs, Staatsarchiv, Reichsregistratur Bücher Ferdinandi I., I. k. 83.

329.

1526. Mária királyné Sopron város tanácsának röviden előadja, hogy a zsidóknak Sopronból való eltávolítását milyen föltételek mellett engedte meg. Most azonban a zsidók panaszt emeltek, hogy a tanács az előírt fel-

tételeket nem tartja meg. Meghagyja tehát, hogy a vonatkozó rendelkezéseket tartsák meg és a zsidóknak lefoglalt javaikat az adósságok jegyzékével együtt adják vissza.

„... Praeceptoriam. Maria etc. Fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et juratis ceterisque civibus civitatis Soproniensis salutem et gratiam. Scitis, quibus modis et rationibus vobis nuper annueramus et concesserimus, ut iudei medio vestri exirent, vos autem domos eorum venderetis, pretia illarum ad terminum in literis nostris superinde vobis concessis specificatum ipsis persolventes. Quemadmodum recordari possumus eo ipso tempore, dum de negotiis iudeorum responsum vobis dedimus, commiseramus illis concivibus vestris, coram, qui nomine vestro ad maiestatem nostram venerant, ut tam credita, quam bona resque ipsorum eis restituere deberetis, unacum registris eorum, quod super creditis suis haberent. Nunc iudei ipsi venerunt ad maiestatem nostram conquerentes, vos nec registra, nec bona et res eorum restitui fecisse et alia etiam, que in literis nostris vobis super exclusione iudeorum datis expressa essent, minime observare, quomodo non possumus vobis non imputare eam enim deliberationem, quam de ipsis iudeis fecimus et de qua et literis et verbis vobis relationem fecimus, observare deberetis, quapropter volumus et fidelitati vestre harum serie committimus, quatinus acceptis presentibus, literas nostras, quas in negotiis iudeorum vobis dedimus in omnibus clausulis observetis, credita eorum et bona ac res, que per vos sunt occupate, unacum registris debitorum eis restituatis concordetisque cum eis, ne ad nos conquestum iterum venire cogantur. Aliud igitur ne feceritis. Datum.

Eredeti bejegyzés a Kassa város levéltárában levő „Stylus ab anno 1526” című kéziratos formuláskönyv 25. lapján.

330.

1526. *Kivonat a „Hernach volgt des Blutthunds der sich nennet eyn Türkischen Keyser gethaten” című nyomtatványból, melyben leírja a mohácsi csatát, Buda megrohanását stb., továbbá közli a budai zsidó utca megtámadását a következőképpen:*

„Auch als bald, nach eroberung der Stat Ofen, die Juden gassen, welche in der Stat gelegen, und mitt sondern mauren und beuestigungen fürsehen gewesen ist, geweltigkliche angegriffen, vast lang gestürmet, und bey drithalb tausent man daruor verloren. Als sich aber die Juden so vast gewört, und nit sonder Kriegszleut bey inen gehabt, haben die

Turcken das geschütz in der stat zu hannden gepraucht, die thor zerschossen, in die gassen gefallen vnd was athem, gehabt hat, alles zerhacht, und der massen mit inen gehandelt, das von vierthalb tausent Juden nitt meer zwaintzig entrunnen sein."

Ballagi Aladár: Buda és Pest a világirodalomban. Bp. 1925. I. 163.

331.

1526. *Kivonat az 1568. évi Nürnbergi Krónikából, a budai zsidóknak 1526-ban a török általi megtámadásáról. A mohácsi csata után a krónikás így folytatja: „Darnach ist der turck für Ofen gerucktt alles geblundert, zerhacht, erwurgett vnd verbrent, was er gefunden, vnnd letztlich als er in die Juden gassen komen, da sind von im 3000 5 hundert Judenn (bis vf zwaintzig die entlaufen warn) erschlagen worden."*

Eredetije a keszthelyi Festetics könyvtárban, XIII. n. 103. jelzetű kézirat 210. lapján.

332.

1526. „Ilias in Nuce das ist summarischer vnd kurzer Entwurf aller denckwürdigen Kriegsbegebenheiten in dem Königreich Hungarn", *melyek 1393-tól 1685-ig történtek, amelyeket Burggraf János Mihály salzburgi érseki udvari kamarai registrator állított össze. A mohácsi csata után „Darauf eroberte Solimanus die Statt vnd Schlosz Ofen vnd erwürgte alle Innwohner neben 3000 Juden, allein verschonte er dem Grafen Nadasti, der zur ybergab nit einwilligen wolte"*.

Eredeti kézirat a keszthelyi Festetics könyvtárban, XIV. n. 244. jelzet alatt a 16-ik lap versóján.

333.

1526. *Kivonat a „Newe zeyttung, wie es mit der schlacht stb. Wie der Türck die statt Ofen erobert . . . hat" című nyomtatványból, melyben leíratik, hogy a török miképpen bánt a város bevétele után a budai zsidókkal:*

„Vnd als der Türck das Schlosz jngenommen, hatt er den Jüden ein wall vffgeben, ob sie wöllen mit jn ziehen, oder zu Ofen zuerbleyben. Vff dasselbig hat er jn ein bedacht geben, drey tage. Vnd als diesse drey tag verschieen sindt, ist jr aller meynung zu Ofen zuerbleyben. alsdzann ist der Türck zugefaren, vnnd hatt drey haüffen (vsz den Jüden) gemacht. Nemlich die Juden vff dreyssig oder viertzig jaren vff

einen hauffen, vnd die jungen vnder zwaintzig jaren vff den andern haüffen, vnd die weyber vnd kinder vff den dritten haüffen, vnd jeglich parthey soll kieszen oder welen an welchem ort sie wolten bleyben, also ist jr aller eynung gewest zu Ofen. Do das der Türck vernommen, hatt er die alten Juden lassen erwürgen vnd erstechen, vnd die jungen knaben vnder zwaintzig jaren, deszgleychen die weyber vnd kinder alle mit jn hyn weg geführt, vnd vierhalbtausent Juden getödtet."

Ballagi: i. m. I. 165.

334.

1526. *Kivonat a Wördi Franck Sebestyén 1531. évi krónikájából, aki 1526-iki bevételekor a zsidókról a következőket írja:* „Bald nach eroberung der statt, die Judengassen gwaltigklich angriffen, welche mit sunderen Rinckmauren versehen und befestigt war, und fast lang daruor gestürmpt, bey dritthalb tausent mann verloren. Zu handt haben die Türcken das Statt gschütz zu handen bracht, und an die Juden gassen geicht, die thor erschossen, in die gassen gefallen und alles zerhackt, also das vierthalb tausent Juden, nit mer dann zwentzig entrunnen und dauon kummen seindt."

Ballagi: i. m. I. 200.

335.

1526. *Kivonat Munsterus Sebestyén 1546. évi Cosmographia című nyomtatott művéből, Buda zsidó utcájának 1526. évi bevételéről.*

„Darnach stürmpt er die Juden gasz, die mit besunderen rinckmauren vmbgeben war vnd erobert sie und schlug vil Juden zutodt."

Ballagi: i. m. I. 265. A fenti krónikákban felsorolt fantasztikus és a valóságtól hatalmasan eltérő adatokra nézve lásd az 1948. évi IMIT Évkönyv 88. oldalán tett megjegyzéseit Iványi Bélának.

336.

1526. *Mária királyné Thurzó Elek királyi tárnokmester udvarmesterének, szarvaskendi Sibrik Gergelynek érdemei jutalmául a pogány török mellé szegődött, és így hűtlenné lett Kis Mendel zsidó budai kőházát adományozza és elrendeli Sibriknek ezen ház birtokába való beiktatását.*

„Donatio domus cum introductoria. Nos Maria. Memorie commendamus tenore etc. quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam suplicationem per eos nostre propterea factam maiestati,

tum vero attentis et consideratis fidelitate et servitiis fidelis nostri egregii Gregorii Zybryk de Zarwaskend, magistri curie fidelis nostri magnifici Alexii Thurzonis, thavernicorum regionum magistri per eum maiestati nostre pro locorum et temporum varietate exhibitis et impensis, domum lapideam judei Kys Mendel in civitate nostra Budensi in vico judeorum extractam, tam scilicet eam, que ipsius fuit hereditaria, quam que ei fuit impignorata, que ex eo, quod idem judeus Kys Mendel, non veritus fidei et fidelitatis sue, quam maiestati nostre et huic regno Hungarie debebat contraire, turcis hostibus, crucis Christi adhesisse et cum eis in Thurciam ivisse dicitur, ad nos consequenterque collationem nostram reginalem, nunc serenissimo et charissimo domino et marito nostro mortuo iure et legitime devoluta esse perhibetur et redacta, simul cum cunctis eiusdem domus utilitatibus, proventibus et emolumentis ac pertinentiis quibuslibet, premissis sic ut prefertur stantibus, et se habentibus, memorato Gregorio Zybryk ipsiusque heredibus et posteritatibus universis dedimus, donavimus et contulimus, salvo iure alieno, imo damus, donamus et conferimus per presentes. Quocirca vobis fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis prefate Budensis harum serie committimus, quatinus acceptis presentibus prefatum Gregorium Zybryk premissis nostre donationis titulo in dominium dicte domus introducere et ipsum heredesque suos universos in illa pacifice tenere conservare, protegere et tueri modis omnibus debeatis et teneamini. Aliud non facturi, presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Po(sonii).

Eredeti bejegyzés a Kassa város levéltárában őrzött „Stylus ab anno 1526” című kéziratos formuláskönyv 14. lapján.

337.

(1527. elején.) Mária királyné (Sopron) város tanácsához. Az egykor Sopronban lakott zsidók panaszt emeltek, hogy a kölcsön adott pénzeikről összeállított jegyzéket, melynek visszaadását már többször elrendelte, a tanács kiadni folyton halogatja és ezen eljárását nem is igyekszik igazolni. Meghagyta tehát, hogy parancsának tegyen a tanács eleget, vagy pedig halogató eljárását okadatolja meg.

„Preceptoría. Maria Dei gratia regina etc. ac serenissimi principis domini Ferdinandi, Hungarie et Bohemie etc. regis etc. Prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis etc. Ex querelis et supplicatione judeorum illorum, qui alias in medio vestri degebant, intelligimus, quod licet nos diebus superioribus per literas nostras commiserimus vobis, ut registra super eorum creditis conscripta, que in manibus vestris essent eis redderitis, credita etiam ipsorum iusta limitationem

nostram, quam mediantibus literis nostris vobis datis fecimus, eis persolvi faceretis, vos tamen et restitutionem registorum, persolutionem creditorum de die in diem protraheretis, non minimum ipsis iudeis facientes dilatione vestra dampnum, quod gravi a vobis animo accipimus. Nescimus enim causam, cur literas et mandata nostra iam aliquoties ad vos hac in re data silentio et absque aliquo effectu preterire audeatis, vel si quid est impedimenti, cur de eo nos certos aut per literas aut hominem vestrum non reddideritis, quare supplicatione ipsorum iudeorum accepta, hortamur vos, et nichilominus committimus, quatinus acceptis presentibus, sine mora ulteriore registra ipsorum iudeorum eis reddatis, credita etiam eorum secundum limitationem nostram super hac re factam eis restitui faciatis, in rebus eorum etiam aliis finem facientes, alioquin volumus, ut causam nobis rescribite, cur tot mandata nostra nihili faciatis, qua intellecta cogitabimus de remedio opportuno, ne iudei ipsi, quibus etiam ut aliis iustitia administrari debet, in eorum rebus iustis dampnum patiantur. P(resentibus). Datum.

Eredeti bejegyzés a Kassa város levéltárában levő „Stylus ab anno 1526” című kéziratos formuláskönyv 27. lapján.

338.

1527. január 1. Esztergom. Szapolyai János király a budai volt Zsidó, most pedig Szent Márton utcában levő azon házat, mely Oroszlán zsidó volt, Sárhajú János budai polgárnak adományozza.

A szöveg alatt: Relatio magnifici domini Gregorii Pesthyeni magistri curie regie.

Eredetije papíron, alul papírral fődött rányomott viaszpecséttel, a debreceni kollégium oklevelei között, R. 904/17. jelzet alatt.

339.

1527. december 5. Esztergom. I. Ferdinánd király azon adományozást, mely 1527. augusztus 1-én történt, s amellyel a király Szapolyai János szepesi comes szlavoniai Zelyna várát és tartozékait a Budán lévő zsidó házakkal és egyéb ingatlanokkal Mihalevics Péternek, Jánosnak és Péter fia Andrásnak újra adományozza és megerősíti.

„Ratificatio donationis castri Zelyna per notam infidelitatis Joannis de Zapolya et super domos Judeorum Budensium et vineis Adami literati per mortem pro Petro et Joanne Myhalevith et Andrea filio Petri, Anno Domini quo supra Strigonii feria quinta proxima post festum beati

Andree apostoli ad commissionem propriam domini regis, date sunt litere, quibus mediantibus maiestas sua donationem illam, quam... (1527. augusztus 1-én) super castro Joannis de Zapolya comitis Scepusiensis Zelyna vocato... necnon quibusdam domibus Judeorum per eundem comitem Joanni Kalay donatis, in civitate Budensi fundatis, item super duabus vineis condam Adami Literati, notarii maioris cancellarie sue, in promontorio possessionis Ewrs vocate, ... simul cum omni jure suo regio ac cunctis utilitatibus memoratis Petro, Joanni et Andree Myhalewith ipsorumque heredibus ac posteritatibus universis in perpetuum denuo contulit, salvo jure alieno.

OL. Liber regius I. 71.

340.

1527. december 9. Esztergom. I. Ferdinánd király Sárhajú (Saarhayw) János budai polgárnak adományozza érdemei jutalmául Weres Ábrahám fiainak, Jakab, Izsák és Márton zsidóknak a budai Zsidó utcában lévő házát.

Felső sarokban: Commissio propria domini regis.

Eredetije vízfoltos papíron, a debreceni kollégium könyvtárában R. 904/16. jelzet alatt.

341.

1527. I. Ferdinánd király Mária királyné azon adományát, amellyel Kis Mendel budai házát Sibrik Gergelynek juttatta, megerősíti, és a nevezett házat ő is adományozza.

„Confirmatio literarum reginalium. Nos Ferdinandus etc. Memorie commendamus etc. Quod nos cum ad suplicationem nonnullorum fidelium nostrorum nostre propterea factam maiestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et servitiis fidelis nostri egregii T. per eum maiestati nostre exhibitis, literas illas donationales serenissime domine Marie regine, sororis nostre charissime quas super domo lapidea condam judei T. Bude in vico judeorum, inter domos judei Nagh Mendel et Alberti Ethyeky civis Budensis habitam quam prius ipse judeus Kys Mendel, deinde post illius mortem heredes ipsius vel alii judei possiderunt, una cum illa parte domus, quam prefatus Albertus Ethyeky eidem Kys Mendel judeo vel impignoraverat vel vendiderat, prefato T. Posonii anno superiore dedisse dicitur, in omnibus suis punctis, clausulis et articulis

gratiose confirmavimus ac domum pefatam eidem T. ipsiusque heredi-
bus et posteritatibus univērsis sicut reginalis maiestas in suis literis, ita
nos nunc quoque denuo dedimus, donavimus et contulimus, imo con-
ferimus, damus, donamus et conferimus (kétszer) iure perpetuo et irrevocabiliter tenendam, possidendam pariter et habendam, salvo jure alieno.
harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum.

Kassa város levéltárában, a „Stylus ab anno 1526” című kéziratos formuláskönyv 67. lapján.

342.

1528. március 27. előtt. Händl kismartoni zsidó (Händl iudeus, iam in civitate vulgo die Eysenstat dicta) a soproni tanácsot a Sopronban ülésező vegyes bizottság előtt ezer arany erejéig azon vétkes könnyelműségük miatt perli, hogy a gyilkos Hammer Jánosné Dorottyát, aki Händl felelőségét megölte, minden elégtétel nélkül a fogságból kiengedték.

Házi: i. m. I/7. 285—286. L. MZsO. I. 383—384.

343.

1528. március 31. Kivonat Vedschinger Lipót aranyműves, soproni polgár feleségének, Annának végrendeletéhez csatolt adósságjegyzékből.

„... Item dem Manusch juden gegeben X tal. den. Item der Leserin judin V. tal. den. Item der Hätschlin judin III tal. den.”

Házi: i. m. II/2. 27.

344.

1529. április 11, Sopron. Aichelsperger Péter szabó, soproni polgár végrendeletéből:

„Item hab ich czallt dem Manwsch judn XXIII tal. den., darfyр hab ich mein hawsz verkawfft dem Kyrein Stramer etc. . . . Item dem Mändl jwdt czallt X tal. den. vnd an das, wasz ich czallt hab, das mir nit yn gedechnysz hab vnd pytt darawff e(wr) w(eishait), wellet darein sehen, ob ich mit mein heiratgwett erkawfft hab vnd mich arme wyttin dapey lassen etc.”

Házi: i. m. II/2. 34—35.

1529. április 25. *Kivonat Sopron város jegyzőkönyvéből:*

„... Juden. Item ein ersame gmain ist des wylln, das sy die jwdn wöder wissen noch hern wolln. Ob aber ainer oder mer vntter vnsz wer, der wyder einer ersamen gmain den jwdn wolltt czwelogen, der soll gestrafft werdn nach radt einesz ersamen radt vnd gmain. Awch ist einer gantzn ersamen gmain entlicher peschlsz, das sy wider die jwdn ston wellnn gegen kiniklichen maistat mytt leyb, er vnd gwett, Nichtweniger, wie war in der gmain, petracht ist, man sol den jwdn in der varstat ein hawsz eingebn czw hörberg vnd var dem rychter handln, gegenn wen sy czw handln habn vnd swnst in andre heysser kain jwdt einzwgenn. Des pytt wir ewr weyshait, als dye fargeer dysser löblichen freystat Ednbwrg mytsambt vnsz darin hylff czw twen, wan wir wellen entlich kainen jwdn mit wössen in der stat habn, dieweil vnser leyb, er vnd gwet werdt etc.”

Hibás és hézagos másolata: *Corpus Statutorum Municipalium* V, 2. 20—21. Pontos másolat: *Házi*: i. m. II/2. 212.

1529. május 3. (*Montag nach dem Sonntag vocem Jocunditatis*). Mendel zsidó, budai lakos, György brandenburgi örgróf megbízásából, mint közvetítő tárgyal Perényi Péter erdélyi vajdával Hunyad vára eladása ügyében.

Viztől erősen rongált papíron, München, Staatsarchiv, Brandenburg. Litt. 1043/n. 1.

1529. június 5. Buda. A magyar kamara tanácsosai föltételezvén, hogy a király már kellőleg értesült arról, hogy a Szentgyörgyi grófok miképpen ölték meg a zsidókat és prédálták el azok javait, jelentik, hogy egyik kartársukat az ügy megvizsgálása végett Nagyszombatba és más helyekre elküldték, és ha az ítélet bírságra szólna, azt a király és az ország szükségleteinek fedezésére kellene fordítani.

Bunyitay, Rapaics, Karácsonyi: i. m. I. 465.

1529. június 10. Linz. Mendl József zsidó (Joseph Mendl Judt) levele György brandenburgi örgrófhoz, melyben írja, hogy Thurzót nem találta Linzben, azután jelzi, hogy Budán a nép a török miatt nagy félelemben van, Pest körül nagy a menekülés a török elől, az pedig Pesttől már csak három mérföldnyire áll, éget és viszi a népet „in masz, das gantz Hungerlant durcheinander get”. Magyarország „wird gar verderbt, erstlich ist der Catzioner in Landt und hat den Humani Ferenz all seine dorffer verprant”.

Eredetije egy ív papíron, kívül gyűrűs zárópecséttel, Münchenben, Staatsarchiv, Brandenburg. Litt. 1123/n. 14.

1529. június 20. Buda. A helytartótanács felterjesztése a felséghez. „In negotio judeorum miseramus dominum Osvaldum Sybryk”, aki a nádor és az ő utasításuk szerint „ea in ipso negotio judeorum fecit, que iusta et iuri consona esse visa sunt”. A vita a nagyszombati polgárok és az ottani zsidók közti ügyben folyik, és a nagyszombati városi tanács privilegiumaival hozakodik elő.

Bécs, Staatsarchiv, Ungarn, Allgemeine Akten, fasc. 11.

1529. június 23. Rackolfinger György, Mária özvegy királyné megbízásából Nagy Balázs soproni polgár ellen kártérítési igénnyel lép föl az általa jogtalanul eladott gabona ára miatt és többek közt kijelenti, hogy „Ir ma(iestat) vermeint auch yetzo, das nie kein jud zu Ödennburg gewesen sey, der so grossen vnnd vnerhörkten wucher von so kleiner suma vnnd in so kurtzer zeit begert, ir ma(iestat) will schweigen, genömen hat”.

Házi: i. m. I. 7. 359.

1529—1530 körül. Hunyad és Gyula várak és uradalmak eladása ügyében a tárgyalások Brandenburgi György örgróf megbízottjával, Mendel budai zsidóval folynak. Hunyad uradalmát Perényi Péter erdélyi vajda venné meg, Gyulát pedig Losonczi kéri 60,000 forintért.

Két ív víztől rongált papíron, Münchenben a Staatsarchivban, Brandenburg. Litt. 1040/n. 12. jelzet alatt.

1530. március 30. Manusch zsidó előbb soproni, most pedig nagymartonī lakos („Ich Manusch jude, ettwon zu Ödenburg vnd an yetzo zu Märtersdorff wonhafft“) elismeri, hogy Mórítz Pál soproni tanácsos özvegye, Katalin, azt a 22 solidus dénárt, amelyet Decker Lénárd bánfalvi jobbágy tartozása fejében férjének átadott, hiánytalanul megfizette. Az oklevél végén a következő héber betűs német szöveg van:

איך מנוש יוד פיקהען יוד מיך אונט יוד אל מינען ערבין דאז מיך דיא
 ערום ורוי דיז פראל מריץ זעליג יוד לאשני ביטיב האט פיצאלט ב"ב מנקושי"
 און שטאט דיז לינהארט דיקהר פון באנדארף דרום ביל איך איך און שרייבן
 באן איך א"ה היים קרום איך האב איך דען ערוומן הערין יקוב אייאר שטאט
 שרייבד צו אידיעבורג פיסן דאז ער זול א"ן קביטונג שרייבן אום די אום פיא
 מעלשין ב"ב מנקושי" אונט זין פיש שאפט איך דרוקדין אים אונט זין אירבין אן
 שאדין

נא" משה ב"ר פסח ז"ל

A héber betűkkel írt német nyelvű szöveg olvasása néhai Pollák Miksa rabbi szerint a következő:

Ich Manusch Jud pekhen vir mich und vir al meinen Erben, daz mich die ersom vrau dez Paul Moriz selig verlasne vitib hat pezalt 22 Schilling on stat dez Linhart Dekher von Wandorf, drum wil ich auch auz schreiben, van ich mit Gottes Hilf heim khum, auch hab ich den ersomen hern Jakob Awer stat schreiber zu Edinburg peten, daz er sol ein Kwitung schreiben um di ob ve melten 22 Schilling und sein pet schaft auf drukhen ihm un sein Erben ohn schaden. Also spricht Mosche Sohn des Pesach sein Andenken zum Segen.

A hátlapon egykorú feljegyzés: Manusch juden quittung Leonhart Deckher 22 sol. betreffend.

Házi: i. m. I. 7. kötet, 382—384. l.

1530. április 25. Kivonat Sopron város közgyűlési jegyzőkönyvéből. Intézkedés arról, hogy a zsidók a városba vissza ne térhessenek.

„Item das ist ain ernstliche betrachtung vnd will ainer ersamen gemain, das wo ainer weder ain ersame gemain den juden wolt zu legen, der soll gestraft werden nach erkantnus des rats vnd gemain vnd wider bemelt juden gegen khuniglicher maiestat mit leib, er vnd guet sten

wölln, auch das sie in der vorstat ire herberg haben vnd in khain haus khemmen, sonder wo sie vor dem richter zu handeln, damit sie mer nachret vnd schaden vberhabn sein mögen."

Házi: i. m. II/2. 216—217.

354.

1530. körül. János király Buda város tanácsának meghagyja, hogy Podmaniczky Jánost vagy emberét egy budai, Olasz utcai házba, mely egykor Szerencsés Imréné volt (que alias quondam Emerici Zerenches prefuisset), csere címén a szokásos módon iktassa be.

OL. Neoregestata Acta. fasc. 430. n. 11. Kiadva: Lukinich: A podmanini Podmaniczky-család oklevéltára, Bp. 1939. II. 431—432.

355.

1531. március 1. Täbrer Vid soproni cipész végrendeletéből kivonat. Tartozik Manus és Izsák soproni zsidóknak:

„... Item dem Manwsch jwdn pin ich schwlldig 10. lb. den. Item dem Ysagk jwdn pin ich schwlldig 28 lb. den.”

Házi: i. m. II/2. 52.

356.

1531. december 2. Krakkó. Krakkó város tanácsának levele Eperjes város tanácsához, melyben írják, hogy Dániel Péter krakkói polgár kezébe Meirer Lukács eperjesi polgár és Márk zsidó egy ezüst poharat tettek le, azzal, hogy azt csak kettejük engedélyével lehet bárkinek kiadni.

„Sibi a Luca Meirer cive Apperiense et Marco iudeo communi consensu et voluntate ad fideles manus repositum esse ciathum argenteum inauratum, idque pignoris loco octuaginta florenorum, ea tamen lege, ne utriusque consensum cuiquam extradaretur. Nunc autem se infestari ab eodem Hebreo, qui ciathum ab illo repetit, se autem illi dare neque posse, neque licere, nisi accesserit consensus eiusdem Lucae”, tehát a zsidó most kéri vissza a poharat, de ő azt a másik hozzájárulása nélkül ki nem adhatja. Kérdezzék meg tehát Lukácsot, hogy „haec etiam illius sit voluntas, ut iudeo ciathum daretur nec ne?”

Eredetije papíron, zárópecséttel, Eperjes város levéltárában.

1532. december 17. Kivonat Kirschner (Sziucs) Zsigmond soproni polgár végrendeletéből:

„... Item dem Manwsch jwdn pin ich schwlldig 18 lb. den., daran hab ich im czallt 8 lb. den.”

Házi: i. m. II/2. 57.

1533. július 4. Buda. János király csallóközi Nagy Sebestyén hűséges szolgálatai jutalmául felmenti annak két rimaszombati házát minden adózás alól. Az egyik ház a Zsidó utcában volt.

„Nos Joannes Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. Memorie commendamus tenore presentium significantes, quibus expedit universis, quod nos cum ad supplicationem nonnullorum fidelium nostrorum per eos, pro parte et in persona fidelis nostri nobilis Sebastiani Nagh de Challockewz nobis factam, tum vero considerantes fidem, industriam ac gratissima servitiorum merita eiusdem Sebastiani per eundem nobis in omni st(atu) rerum et fortunarum nostrarum exhibitis et impensis: totales duas domos eiusdem in portione magnifici Emerici Orzag de Gwth in oppido Rimazombath vocato, in comitatu Kyshonth habitas: quarum una in platea Naghwcza in vicinitatibus domorum providorum Stephani Kys Thalgyartho et Thome Lakathgyartho, altera vero in platea Sydowcza similiter in vicinitatibus domorum providorum B(. .)y Sandor ac Ambrosii Warga sita est: ab omni solutione censuum, taxarum seu contributionum nostrarum tam ordinariorum subsidiorumque et lucri camere nostre ac etiam aliarum quarumcunque solutionum nobis et successoribus nostris, regibus Hungarie, ratione predictarum domorum qualitercunque provenire debentium duximus in perpetuum eximendas, libertandas et supportandas, imo eximimus, liber(tamus) et supportamus presentium per vigorem: quocirca vobis fidelibus nostris magnificis moderno futurisque Thezaurariis et eorum vicegerentibus (ac) egregiis et nobilibus comitibus, vicecomitibus ac iudicibus nobilium dicti comitatus Kyshonth necnon dicatoribus et exactoribus quorundam censuum, taxarum et contributionum nostrarum ordinariorum et extraordinariorum subsidiorumque et lucri camere nostre, preterea prudentibus et circumspectis iudicibus et iuratis civibus predicti oppidi Rymazombath pronunc constitutis et in futurum constituendis presentem scilicet notitiam habituris harum serie mandamus firmissime, quatinus a modo deinceps nullus omnino vestrum pefatum Sebastianum Nagh

ipsiusque heredes et posteritates utriusque sexus universos ad solutionem predictorum censuum, taxarum et contributionum nostrorum ordinariorum et extraordinariorum subsidiorumque ac lucri camere nostre nobis, ut prefertur et successoribus nostris Regibus, ratione predictarum domorum provenire debentium cogere et compellere aut in persona rebusque et bonis suis ob non solutionem earundem impedire, turbare molestareque seu quovis modo damnificare nullo unquam tempore presumatis nec sitis ausi modo aliquali gratie nostro suo obtentu. Presentes autem post earum lecturam semper reddi iubemus presentanti. Datum Bude feria sexta post festum Visitationis Beatissime Virginis Marie, Anno Domini Millesimo quingentesimo tricesimo tertio, regnorum vero nostrorum predictorum anno septimo. Joannes rex manu propria.

OL. Fényképgyűjtemény, Rimaszombat város levéltára, oklevelek.

359.

1534. január 30. Szomszédvára. Kivonat Désházy István végrendeletéből:

„...Item eidem domino Sigismundo de Banffy Bude dederam mutuo pro redemptione quarundam rerum argentearum a iudeis florenos quadringentos, de quibus trecentos restituit, cum centum vero obligatur.”

Papírfüzetben, melynek minden lap alja: Idem Deshazy sk. aláírással van el látva, Bécsben, Staatsarchiv, Ungarn, Allgemeines Akten, fasc. 431/a.

360.

1534. január 30. Vilno. Zsigmond lengyel király levele I. Ferdinánd magyar királyhoz, melyben előadja, hogy „queritur maiestas vestra triarios ungaricos, monetam videlicet levissimam per iudeos, et alios subditos nostros ad dominia vestre maiestatis importari”, ami felséged alattvalóinak kárával van, tudatja, hogy „nulla ungarica moneta preter aureos in dominiis nostris accipitur, tantum abest, ut inde exportari debeat”, de azért ezen ügyben a krakkói kapitánynak megfelelő parancsot fog kiadni.

Bécs, Közös Pénzügyi Levéltár (Gemeinsames Finanzarchiv) Hungarn, 14 344. fasc.

1536. január 15. (Buda). János király pelbárthidai Fekete Jánosnak és gyalui Móré Ferencnek adja: „... domum lapideam in loco Zombathel, cui ab una domus Alberthy Ethyky, ab alia partibus domus providi Nagh Mendel hebrei civium . . . vicinari dinoscuntur, cuiusquidem domus una porta ad plateam Sancti Pauli, altera vero ad plateam Judeorum pateret, que alius Kyssmendel hebrei prefuisset, sed quam postea Johannes Horvath ex donatione nostra legitime possessissent . . .”

OL. Nemzeti Múzeum Törzsanyaga. Közölve: Budapest Régiségei. XV, 290. l.

1536. március 22. Kivonat Dávid Ambrus soproni polgár végrendeletéből. A soproni Spomberg hegyen lévő szőlejét Pacha János úrnak hagyja, azzal a kikötéssel, hogy a zsidónak járó adósságát fizesse ki.

„. . . Vineam meam Spomberegh lego domino Joanni Pacha, ut meum debitum iudeo solvat, dominum plebanum de omnibus contentum reddat et sepultura mea fit in ecclesia Sancti Joannis Baptistae.”

Házi: i. m. II/2. 105.

1536. augusztus 15. Várad. János király Buda város tanácsának meg-hagyja, hogy egy budai, Zsidó utcai ház miatt Jakosics György és Szent Iványi Pál között per támadván, mindazon budai polgárokat, akik Jakosicsot a ház birtokába beiktatták, és ugyancsak azokat is, akik előtt Péchy Tamás volt budai bíró ezen házat Jakosicsnak felvallotta, eskü alatt hallgassák ki és vallomásaikat írásba foglalva adják be.

„Joannes, Dei gratia rex Hungarie, Dalmatie, Croatiae etc. Fidelibus nostris nobilibus, prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Budensis, salutem et gratiam. Quedam causa, ratione cuiusdam domus in platea Judeorum existentis inter fideles nostros Georgium Jakosyt ab una, et Paulum Zenth Iwany partibus ab alia coram nobis mota et suscitata est, que attestacione quorundam concivium vestrorum verificari comprobarique debebit. Pro eo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo committimus et mandamus, quatenus illos concives vestros, quos ipse Georgius Jakosyth vobis nominavit, qui eundem in dominium predictae domus iuxta consuetudinem ipsius civitatis nostre Budensis introduxissent, illos etiam coram q(uibus) circum-

spectus quodam Thomas Pechy alias iudex eiusdem civitatis nostre Budensis eandem domum (. . .) Georgio Jakosyth fassus fuisset, quid quid in premissis ipsis constat certitudo ver(itatis) eorundem, Deo debitam fidelitatemque nobis et sacre corone observandam coram vobis (fat) eri et attestari debeant et tandem huiusmodi fassionem et attestationem concivium vestrorum v(estris) in literis sub sigillo vestro nobis rescribere et transmittere debeatis et teneamini, secus nulla ratione feceritis. Presentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Varadini in festo Assumptionis beatissime Virginis Marie, anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo sexto.

OL. Neoregestata Acta fasc. 1604. n. 40. Papír, a szöveg alatt rányomott pecséttel, a felső sarokban: Commissio propria domini regis.

364.

1538. július 1. Kivonat Zierler Castulus puskaporgyártó soproni polgár végrendeletéből. Adósságai közt első:

„. . . Item zu dem ersten bin ich schulldig dem Joseph juden 22 tal. Hatt er mir gelihen zu den Phingsten des 38. jares zubezallen, aber was vber den tag lennger ansteet, ist man ime wochenlich schulldig zu geben von I tal. 2 den.”

Házi: i. m. II/2. 121.

365.

1538. szeptember 1. Győr. Kivonat laki Bakics (Bakyth) Péternek Peregi Albert magyar kamarai elnökhöz intézett beadványából, melyben a szentecsei templomból három lator által ellopott és Czigány Salamon zsidó orgazdához került egyházi szerek miatt megindult bűnügyben az eljárásról, Salamon zsidó kezeseinek letartóztatásáról, az ítéletről, annak végrehajtásáról, ti. Salamon ingóságainak lefoglalásáról ír.

A három gonosztevő: „. . . universas res illius ecclesie (ti. Zenyche) per furtum abduxerunt” . . . „Res autem ecclesie erant speciate a prefatis latronibus per quendam Salamonem Czygan, Judeum tunc nostrum, quas bene novit, prefate ecclesie fuisse.” Az egyik rabló ezt be is vallotta: „quo ipse Judeus cognito clam aufugit, consors tamen eius captivata, fideiussores quidam tres Judei pro eo erant, ut si virum suum Salomonem iuri stare non possent, extunc 200 florenos persolvere nobis deberent, dumque Judeus ille Czygan ad legem adaptatus fuisset, illique tres alii Judey

ipsum in iudicio sistere nequivissent, quia fideiussores erant, ideo captivati sunt. Tandem et si ille Czygan adfuisset, congregatis tamen in unum certis dominis, nobiles et aliis probis viris, ut rem illius Judei Czygan iure mediante reviderunt. Erant autem in ea revisione certi domini nobiles ex Zakolcza ac providi viri de bonis dominorum Groff Nyary et ipsius Czobor utriusque, qui ipsum Judeum Czygan convictum nobis in omnibus rebus suis et proprio capite adjudicaverunt. Horum autem proborum virorum nomina in scriptis habentur, sicque nos quas res in domo ipsius Judei Czygan adinventas sunt, adduci percepimus."

OL. kamarai lev. Litterae ad Cameram Posoniensem exaratae.

366.

1539. február 23: A nagyszombati gyermekgyilkossággal vádolt zsidók javainak összeírása.

„Describuntur res et bona Judeorum puericidarum Tirnaviensium pro sacratissima regia maiestate, per me Thomam Francisci tricesimotorem sue maiestatis, presentibus tribus consulibus iuratis Tirnaviensibus fidele confiscata. Primo domus cum omnibus juribus et pertinentiis Simonis Glazer vocati, 23 februarii 1539. 2 media vasa vini, quorum unum dicunt esse generis sui. Pauce recule et simplices lineae in unum scrinium concluduntur et obsignatae. Pelvis una cuprea. Unum pallium kepenek. Unus cuspis et una framea impignorati pro den. 40. Tunica et pixis impignorata pro florenis 2. Una alia pixis propria. Arma, pectorale, dorsale et brachialia. Unus cantharus stanneus. Tres scutelle et totidem disci stannei. Candelabra duo cuprea. Triticum in medio vase et duobus cophinis seu sportis. Sella una, pignus pro den. 25. (2-ik oldal.) Vaccae tres, Caprae duae. In possessione castri Wereskw Ottontal vocata taurus unus. Tres libri hebraici. Lectum unum et duo pulvinaria. Haec subsequentes res et pignora eiusdem Simonis Glazer sunt in domo domine relicte condam Nicolai Konde reperte. Corona puellaris gemmata. Cingulus nigre purpure cum parvis fibulis argenteis. Novem parva monilia muliebria argenteorum parva. Culter, cuius vagina est deargentata. Unus cingulus hwsaronicus wlgo fwtha dicta. Peplum unum vetus. 3 pepla nova habentes mediocres aureas fimbrias, quae dicuntur esse communia cum duabus aliis mulieribus Judaicis. Una camisa cum duobus nodulis argenteis. Una camisa pectoralis puellaris, cum collario aureo. (3-ik oldal.) Ad bona Simonis Glazer. Diverse pante seu circumferentie, cum serico texte, rubre et nigre. Purpura aurea pro vestis muliebris pectore. Collarium aureum pro camisa. Unum peplum, cum latiori fimbria aurea. Pignora per dictam dominam relictam Nicolai Konde locata. De-

cem coclearia argentea, una vitta ex auro texta, et corolla gemmis exsutta. Cingulus hwsaronicus de auro, duo cingula seu balthea argentea et deaurata, undecim annuli aurei, quinque paria monilium, unum piccarium argenteum et framea argenteo obducta. Hec pignora dicit gener Simonis Glazer se habere in medietate pecunie mutuatae, videlicet constant pro florenis 60 dempta usura. Alia pignora. Unum peplum pro floreno 1. den. 50. Unum palium nigrum pro floreno 1. den. 40. Item sunt et alie res tam in domo huius Judei, quam dicte domine relicte Nicolai Konde, quas aiunt generi et filiabus attinere proprie. Argentum autem, quod continent res prescripte (demptis pignoribus domine relicte Nicolai Konde) non videntur continere pondus unius marce. Regestum super debitis confectum est quoque in fisco, hebrea lingua nondum interpretatum. (4-ik lap.) Domus Jacobi Longi. In superiori camera. Pallium uxoris sue brunaticum. Una tunica rubea filie sue. Duo lecta et duo culcitra. Una scutella stannea maior. Unum mortarium cupreum. Duo cantari stannei. Iterum duo cantari. Tres pelles vulpine. 3 pelles mardurine tineis abrase. Sella una. Una parva ladula vacua. Par calcarum hwzaronum. In inferiori domo. 2 media vasa vini, que dicuntur esse Isak Judei, generi Jacobi. Alia item duo minora vascula vini, continentis circiter XIII urnas. Medium vas plenum tritico. Iterum medietas medii vasis plena. Vacce tres. Capra una et capella. In uno scrinio ordeum ad medietatem. (5-ik oldal.) In stuba. Duo canteri stannei. Una lampas cuprea. 3 scutelle stannee. Disci sex. Iterum tres lances sive scutelle stannee. Et sex disci stannei. Unus gladius et una pixis. Regestum, in quo dicunt debita eiusdem Jacobi contineri et obsignitum. Dicit item relicta eiusdem Jacobi, se per quendam Judeum Vitum vitreatorem, qui in Bozyn fenestras preparabat, affinem suum misisse res argenteas et annulos aureos ad Moraviam Judeis, ut desuper disponderet pecunia, qua posset Jacobus maritus suus e captivitate eliberari et hec clenodia estimat ad florenos II c., ac ultra. (6-ik oldal.) Domus Moisi Senioris. Una mastuca eius relicte vilis. Una vestis de panno stameth. Duo media vasa vini. Filie una vestis rubea. Lampas una cuprea. Tres canteri stannei. Tres scutelle stannee, et totidem disci. Iterum duo vascula vini urnas X. Tritici metrete XVIII. Unus lectus et duo pulvinaria cum culcitra. Debitorum in pago Rosyndel vocato. Steffanus Kadig tenetur florenis 3. Jacobus Czakel tenetur florenis 2. den. 25. Caspar sartor tenetur florenis 2 den. 30. dempta usura. Joannes Fixel tenetur florenis 3. Joannes Spachel tenetur florenis 3. Hec debita dicuntur esse communia cum quadam Judea relicta Orozlan. Dictus Joannes Fixel fuit privatus debitor huius condam Moisi florenis XX., in quorum solutionis sortem dedit prescripta duo media vasa vini. Una vacca in curia. (7-ik oldal.) Domus Marci Judei. Res invente. Una vacca. Tres capre. Cantari duo stannei. Scutelle quatuor et disci quatuor. Candelabrum unum cupreum.

Res albas lineas dicit se cum filiabus nuptis tradidisse. Vestimenta alia nulla sunt reperta, quam quibus quotidie teguntur. Uxor eius dicit illum habere debita, in bonis magnifici domini Ladislai Orzagh, nescire se tamen neque pagorum, neque debitorum nomina, sed et nec regestum aliquod desuper esse confectum, nisi marito et generi hec constare: qui ambo sunt profugi. In domo Simonis Czygan. Nil penitus reperitur preter lectum unum putridum et vestitus, quo uxor et liberi teguntur, pauperimum hunc esse et christianis et Judeis constat, estque adhuc in Sempthe detentus. Debita, si que habuerit, emissus ex captivitate, fateri debet.

OL. Urbaria et Conscriptiones fasc. 75. n. 30.

367.

1540. *A pozsonyi magyar kamara utasítása a szakolcai harmincados részére, melynek egyik pontja a következőképpen hangzik:*

„Judaeis, qui antea in emendis et vendendis rebus quibusvis pari libertate cum civibus utebantur, nulla deinceps servetur.”

OL. Lymbus III. sorozat fasc. 12.

368.

1541. *április 25. Sopron. Kivonat Sopron város közgyűlési jegyzőkönyvéből, melyben a zsidóknak való szállásadást, és kereskedelmi tevékenységüket megtiltja és korlátozza.*

„...Vormalls hatt ain ersame gmain zu mermalln betracht, das die juden in der statt nit sollen beherbergt werden, dieweill sy aber befinden, das diser artickl ausz vrsachen nit mag erhallten werden, so ist dannocht zu zuerhuettung des gmainan mans schäden ir mainung, das khainem juden soll gestatt werden weder tuech noch annder waar alhie niderzulegen vnd auszuschneiden, oder sonst — wie annder burger — hanndtirung zu treiben vnd sonnderlich solle inen das hausirn mit leimblen vnd anndern sachen, so die ainffaltigen leutt zu khauffen vnd sich hiedurch in schulden oder annder posz hanndlung einzulassen anraitzen, verwert vnd sonderlich auf gmainer statt aigen abgestellt vnd den richtern derwegen beuelch geben werden. Darauff sollen die herren ambtleutt ir aufsehen haben lassen vnd nach ainer oder zwaien vermanungen sollochs den juden gar abzusteen ernstlich gebietten. Daneben

die burger niemandt ausgenomen, so den juden ire waar beherbegen vnd zu sollcher irer handtirung stattgeben, innhaltt der ferdigen betrachtung straffen vmb X fl."

Házi: i. m. II/2. 276—277.

369.

1541. *augusztus 10. Kivonat Nagy István soproni polgár és felesége, Ilona végrendeletéből.*

„... Item in anno domini 1541 a judeo Joseff accipi mutuo talenta XVI. Apud eundem iudeum habeo subam unam cum rubeo panno, zwpicam unam granath, unam cum kenefle XXV ad predictum XVI talentum(!). Similiter eidem iudeo teneor florenis ungaricalibus X. Ad illos florenos pignoravi prenotato iudeo kamukam ulnas VI., anulos aureos duos, fibulos duos(!) par, cingulum, baltheum unum viridi(s) coloris cum auro et argento. Jopposito Joseff, apud unum iudeum habeo duos aureos anulos, pro talentis IIII pignoravi prenotato iudeo."

Házi: i. m. II/2. 153—154.

370.

1541. *Kivonat a „Memoria rerum, quae in Hungaria a nato rege Ludovico ultimo acciderunt” című kéziratból, mely főleg Buda 1541. évi elvesztésével foglalkozik, de 1504-től krónikaszerűen az előzményeket is ismerteti. A krónika magyar nyelvű.*

„... 1525. Ez esztendőben Budán az zsidókat felverik az magyarok az Szerenches Imreh és László érsek házzal egyetemben... (1526.)... Az terek császár az zsidókat Budáról hajókra rakata, Terekországban viteté és minden városokként elosztá... 1530... Rogendorff erősen töreti Budát. Az Zsidó utca és Ráskay háza felől sokszor megostromlatta, de meg nem vehette. Sok ispányolt, nimetet alatta veszte... 1541... Egy ostromot tönnek az naszádosok az Zsidó utcáról, kinek az falát igin megterették vala, de semmit nem nyerének... Harmadik ostromot tönnek az Zsidó kapu felől, király kertinél, kit az nimetek elvesztinek... Borneyszta Tamás mind felesigit, gyermekit, szolgáit és morháját Budában elhagyván, a kis kapun, ki Zsidó kapunál vagon, Tamás Drailinggerrel kiszalada, az nimet táborba meninek. A Budára benyomult törökök: „Ott középaránt felemelvin az császár zászlóit, az janicsár aga és Szolimán

passa a zászlók mellett megállák, az nippel penig nagy gyorsasággal, szép két renddel mind az öt Budai utcát, kiknek vala neve: Mindszent utca, Olasz utca, Szent Pál utca, Zsidó utca és Ötves utca, megállítaták, mely utcák Szent Gyergy piacátul fogva hosszatará Szombatkapuig valának. Hagyák az három kapun is, kik Buda városának valának: Szombatkapu, Zsidókapu és Szent János kapu, fegyveres őrző népet felesen . . . Az császár ugyan azon pénteken reggel szép nagysággal feljüve két fiával Budára, a Zsidó kapuján, Mehmettel és Szelimmel . . . sohutt meg nem tartozván, Szombati kapun kiment a táborba.”

Szalay László: Verancsics Antal összes munkái, II. 20, 26, 33, 46, 51, 61, 68.

371.

1541. *Istvánffy Miklós Históriájában leírja, hogy I. Ferdinánd király Buda ostromára Rogendorffot küldte ki. Rogendorff kellő előkészület után megindul Buda felé, ámde a várost és a várat sokkal jobban megerősítve találja, mint tíz év előtt és főleg a Szombatkapunál, a Zsidó utca mellett, amelyen át az út Óbuda felé vezet, hatalmas bástya épült.*

„Sed urbem valde immutatam, ac novis propugnaculis perite admodum munitam reperit, secus, quam ante decem annos eam irrito conatu oppugnando reliquisset. Nam ad magnatum Orsagorum aedibus, e quarum regione moenia verberaverat, ingens a lapide constructa munitio visebatur, et ad Sabatinam quoque portam, penes Judeorum plateam, qua ad Veteram Budam itur justae magnitudinis propugnaculum aedificatum erat.” Rogendorff előbb a Gellérthegyen állította fel ütegeit, mivel azonban az ékes és elegáns épületeket inkább épségben, mint rommá löve óhajtotta megszerezni, de meg egyéb okokból is „a monte Gerardo ad sepulchra Judaeorum castra movit, omnemque tormentorum apparatus transtulit.”

Istvánffy: i. m. 144—145.

372.

1542. „Das der Türck, ein erbfeind aller Christen, weder traw noch glauben halte” című egykorú nyomtatvány, melyben a mű szerzője a török hitszegő voltát példákkal bizonyítja. Így pl. elmondja, hogy midőn Ferdinánd király kapitánya a szultán ostromának nem tudott ellentálni és szabad elvonulás föltétele alatt Budát föladta és sok polgárral a városból kivonult, „vntern perg an der J u d e n freythoff, da wurden sie al nider gehawen vnd getödt wie das viech”.

Ballagi Aladár: Buda és Pest a világirodalomban, 247. l.

1542 körül. Névsora azoknak, kik a Podmaniczky-féle pénzverésben részt vettek. Ezek közt: „Josephus J u d e u s Straznicensis (dicitur esse in Palotha).”

Lukinich: A Podmaniczky-család levéltára, III. kötet 237. l.

1542. *Esztergom. Mulvveccius beszámol levelében Révay Ferencnek a budai zsidók viselkedéséről a török uralom első napjaiban:*

„P. Mulvveccius Francisco Comiti de Revva.

Eidem. Post meas literas, quas proxime scripsi, relatum ad nos est: Stephanum cancellarium interea vita defunctum, & in coemeterio Judaeorum Budae sepultum esse. Iisdem quoque literis significatum Judaeos apud Solymanum Bassam in magna gratia esse: saltem perfidiae & proditionis suae nefariae gratia: qui multum facessunt negocy Christianis, magnoque eos afficiunt incommodo. Turca ita rem agit, ut si duo testes adversus aliquem deponant, super eo ius ferri sinat. Jam vero Judaei Budae in civitate, vt in orbe toto bene noti sunt: & ciuium locupletiorum tabernas eorumque facultates et opes prope cognitias habent. Quod si igitur alia ratione aliquem circumvenire non possunt: Turcas duos sibi testes assumunt: ita miseri Christiani quicquid dicant, malam & iniustam causam habere coguntur. Sane Hungari suo iumento sibi hoc malum accersiuerunt: alioqui supersedere ista hospite commode potuissent. Deus imperium & sacrilegium hunc Tyrannum, & Christiani nominis hostem accerrimum reprimat & coerceat. Strigoniá, M. D. XLI.

Reusner, Nicolaus: Epistolarum Turcicarum. Frankfurt/a. M. 1599. Liber IX. 12—13.

1543. *Az Annales Augustoburgenses szerzője Buda elfoglalásáról, illetve ezzel kapcsolatban a következőket írja:* „Ecce autem, dum urbem eam (Budam) hostis triumphans ingrederetur, cruci adfixerant Turcis commilitantes Judaei felem, eamque in despectum et contumeliam Christianorum per plateas publice circumtulerunt.”

Ballagi: i. m. 257. l.

1544. január 31. Prága. I. Ferdinánd rendelete kiutasítja az Alsó-Ausztriában illetéktelenül tartózkodó zsidókat. „... ausserhalb der ausgezeigten Plätz Gunss und Eisenstat, auch des Mändl-Juden, so von Uns zu Zisterstorf zu wonen in sunderheit gefreiet ist...” — „... wo sich die Juden ausserhalb Gunss und Eisenstat, auch des Mändl-Juden zu Zisterstorf hinter euch häuslichen nidergethan und undergeschleipft, dass ir die von Stund an und zu Angesicht dits Briefs hinweg von euren Oberkeiten und Gebiet und aus dem Land schaffet...”

Közös Pénzügyminisztériumi Levéltár. Nyomtatásban Codex Austriacus I. k. 599. l. Közölve: A. F. Pribram: i. m. I. k. 8. l.

1544—1545. Kivonat a kéziratos pozsonyi harmincadkönyvből.

„... Item vigesima septima May Manusch Judeus de Ferrea civitate eduxit taurum unum, dedit denarios viginti. Id est flor. — den. 20. ... Item tricesimo primo marcii... Manusch iudeus ex Ferrea Civitate abegit tauros 2, solvit den. 40. ... Item vigesimo octavo Aprilis Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit institorialia in valore florenorum duorum et medii, dedit denarios duodecim, Idest flo. — den 12. ... Trigesimo huius (ti. Aprilis) Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate eduxit equam unam, solvit denarios viginti. Idest flo. — den. 20. ... Item septimo May Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate eduxit equas duas, solvit denarios quadraginta. Idest flo. —, den. 20. ... Item decima huius (ti. Octobris) Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit camisias, pepla, et alia venalia florenis quinque, solvit denarios viginti quinque. Id est flo. —, den. 25. ... Item quinta marcii (1545). Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit pepla et camisias in valore florenorum octo, dedit denarios quadraginta. Idest flo. — den. 40.” Ugyanez az Ambrosius 1545 február 11-én is „eduxit equos duos” és fizetett 50 dénárt.

Folio kézirat a keszthelyi Festetics könyvtárban; teljes címe: Registrum tricesimae proventus Posonii per me Paulum Pesellium sacrae Ro. Hun. Boe. etc. regiae maiestatis supremum heroldum et dictae tricesimae officialem, in filiabus vero per ordinatos officiales et contrascribas descriptum, quibus et qualibus de mercibus, quae extra et intra regnum Hungariae ductae sunt consueta tricesima a primo die januarii usque ad ultimum decembris anni 1544-ti soluta et percepta sit.” Víztől erősen rongált 648 oldalas, eredeti kézirat 135 b, 140/a, 143/b, 298/b. lapjain. Jelzete: V. 378.

1544—1546. *Az alsó-ausztriai rendek panasza a még mindig körülben lakó zsidók ellen, külön kiemelve a határterületen, Kőszegen és Kismartonban tartózkodókat.*

„... Und aber noch in diesem Land, auch alhie in der Stadt Wien, sich nit wenig judisch Volck enthalten und ihr Hantirung neben den Christen treiben, dass auch zu Güns und Eysenstadt der Orthen die Juden, die sich solcher beser Kundschaft gebrauchen, gar an der Gräniz, und also die Juden im Land und an der Gräniz gegen dem Türckhen Verstand, Verraiterrey und alles Ubel anrichten mechten, zu Verhietung desselben ist einer gehorsamben Landschaft unterthenigist Bitt I. K. M. etc. wöllen nochmals ernstlich Generalbefelch ausgehn lassen, dass sich all Juden in diesem Land, auch an der Gränitz zu Güns und Eisenstadt aus dem Land gestraks erheben, und sich weckthuen, und welche(r) sich darüber, under was Herrschaft das wär, begreifen lassen wurde, dass derselb durch dieselb Herrschaft an Leib und Leben gestraft werde, welche Herrschaft sy auch darüber aufhielt, dass dieselben auch zu strafen wären und auch den Juden ferrer kein Passbrief erfolgt werde...”

Pribram, A. F.: i. m. II. 554. Eredetije: Alsó-Ausztriai Levéltár: Schriften, die Ausschaffung der Juden etc. betreffend von anno 1463—1611.

1545. *Kivonat az ez évi pozsonyi harmincadkönyvből:*

1545. április 8. „Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate eduxit vaccas duas et vitulum unum, solvit den. 31. — Educta per Newsidl.”
 1545. május 19. „Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit camisias et alia venalia in valorem florenorum quatuor, den. quinquaginta, solvit den. 22. — Inducta per Newsiedl.”
 1545. június 2. „Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit pepla pro florenis tribus, solvit den. 15.”
 1545. június 17. „Josephus Judeus ex Ferrea Civitate induxit pepla et camisias florenis sex, solvit denarios triginta. Inducta per Neusiedl.”
 1545. augusztus 28. „Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate eduxit equum unum, de quo denarios 25. — Educta per Newsidl.”
 1545. december 14. „Ambrosius Judeus ex Ferrea Civitate induxit camisias elaboratas pro florenis quatuor, dedit denarios viginti. — Inducta per Newsild.”

Keszthelyi Fesztetics könyvtár: V. 123. Címe azonos a 377 alattival, csak az évszámában van eltérés és lapjai számozatlanok.

1547. *Kivonat Buda város lakóinak ez évi összeírásából. Az összeírás felsorolja a budai lakókat utcák szerint, és felsorolja a Zsidó utca keresztény lakóit is, név szerint, ez utóbbiak közlését azonban mellőztük.*

„Zsidó mahalle vagy Zsidó utca (mahalle jehudijan, nam diger Zido uca). Jesza, Izrael fia, k(apu adót fizet) nős.

Dávid, Iszak fia, k., nős; fia Iszak nőtlen.

Szelimun (Szülejman) Eljakim, k. nős; fia Muszi nőtlen.

Iszak, Muszi fia, k. nős; fia, Muszi nőtlen, testvére, Hajim nőtlen.

Jona mézárós, Szelimun fia, koldus, nős. Fia Szelimun, nőtlen.

Avraham, Juszuf fia, a dzsemaat kethüdája, nős, fia Szimun nőtlen, testvére Juszuf nős.

Arszlan, Pinhasz fia, nős.

Hajim, Naszan (Náthán) fia, nős.

Efraim, az előbbinek fia.

Muszi, Iszrail fia, nős. Fia: Iszrail nőtlen.

Arszlan, Szelimun fia, nős. Fia Muszi nőtlen, testvére Szelimun nőtlen.

Sámson, Arszlan fia, nős, fia Iszak nőtlen, testvére Avraham nőtlen.

Juszuf, Iszmail fia nős, fia Avraham nőtlen.

Iszak, Juszuf fia, nős.

Jantov (Jomtov), Hajim fia, nős.

Szanse Bike (?) fia, nős. Fia Bike (?) nőtlen.

Szimon, Mejir fia, nős.

Juszuf, Lezer fia, nős.

Szimon, Arszlán fia, nős.

Szelimun, Jakub fia, nős. Fia Jakub, nőtlen.

Kurd, Szanse (?) fia, nős. Fia: Janusz, nőtlen. Testvére Szalikmun (Seligman) nőtlen.

Szotka (?), Muszi fia, nős.

Majse, Oszman fia, nős. Fia Jehudi, nőtlen.

Avraham, Muszi fia meghalt. Fia, Muszi nőtlen.

Muszi, Baruch fia, nős.

Avraham, Barke (?) fia, nős.

Jakub, Eliás fia, nős.

Szelimun, Menahem fia, nős.

Jakub, Iszmail fia, nős.

Juszuf, Szelimun fia, nős.

Muszi, Johonan (Johanán) fia, nős.

Iszak, Mejir fia, nős; fia, Jakub, nős.

Smoel, Iszak fia, nős; fia Mejir, nőtlen.

Baruh, Muszi fia, nős.

Avraham, Szelimum fia, nős; fia Efraim nőtlen. Testvére Szelimum nőtlen.

Oszman, Arsztlan fia, nős. Fia Muszi, nős.

Dávid, Szelimun fia nős.

Efraim, Hajim fia, nős.

Jakub, Daniel fia nős.

Jona, Muszi fia, nős.

Gumprech (Gumprecht), Kajfes fia, nős. Fia, Kajfes nőtlen, testvére (. . .) nőtlen.

Avraham orvos nős.

Muszi, Jehudi fia, nős.

Janke, Szabel (?) fia, nős.

Vilszek (?), Iszrail fia, nős.

Baruh, Jakub fia, nős.

Muszi, Hajim fia, nőtlen. Testvére, Naszan (Náthán), nőtlen.

Juszuf, Avraham fia, nős.

Vendég-zsidók (Újonnan betelepettek).

Johusa, isztanbuli, nős.

Arham, isztanbuli, nős.

Jakub, belgrádi, nős.

Abiram, belgrádi, nős.

Muszi, isztanbuli, nős.

Dávid, kavalai, nős.

Abraham, kavalai, nős.

Jakub, szemendrei, nős.

Pinhasz, filibei (filippopoliszi), nős.

Abraham, szaloniki, nős.

Arszlán, filibei, nős.

Iszak, szaloniki, nős.

Juszuf, viddini, nős.

Vifesz (Vivest), edirnei, nős.

Szelimun, brusszai, nős.

Juszuf, monasztiri, nős. Testvére, Muszi, nős.

Muszi Mejr, nős.

Eszrut, kavalai, nős.

Naszan, isztanbuli, nős.

Szandor, szaloniki, nős.

Jakub, viddini, nős.

Beszail (Becalel), viddini, nős.

Naszom, isztanbuli, nős.

Iszmail, isztanbuli, nős.

Az 1547. évi pesti összeírás említi ugyan az ottani Zsidó utcát, de zsidó nem lakik az egész városban. A Zsidó utca (mahalle Zido-uca) lakói: Ötvös Éliás, Nagy Kelemen, Paks Imre, Tábori János, Vig Lőrinc, Kelemen diák, Lator Lőrinc, Ercsi Balázs és Petri diák. Tehát kivétel nélkül magyarok.

Tanulmányok Budapest múltjából, VI. Bp. 1938. 130—131.

381.

1549. január 23. Pozsony. A magyar helytartótanács I. Ferdinánd királynak jelenti, hogy egy bécsi zsidó és Kamarjay Tamás közt fennforgó ügyben (cum iudeo Viennae in negotio egregii Thomae de Kamarya) nem járhatott el a király rendelkezése szerint és további eljárásra és Kamarjay kárpótlására javaslatot tesz.

Kiss István: A Magyar Helytartótanács és leveleskönyve. Bp. 1908. 3.

382.

1549. április 5. Pozsony. A magyar helytartótanács és Szokolca városa együtt kéri I. Ferdinánd királyt, hogy az ott lakó és nagy kamatokkal terhelt, eladósodott polgárokon és nemeseken segítsen, és tiltsa meg, „ne imposterum Judei oppidum ipsum ingredi vel ullum cum civibus possint habere commercium. Sic enim facilius feneratio poterit evitari.”

Kiss István: i. m. 75. — Karácsonyi, Kollányi, Lukcsics: Egyháztörténeti emlékek, V. 157.

383.

1549. május 18. Pozsony. A magyar helytartótanács értesítvén a királyt a Kamarjay Tamás és a bécsi zsidó közti per (super lite eiusdem Kamaryay cum Judaeo illo Viennensi) állásáról, kéri, hogy Kamarjay német nyelvű folyamodványa alapján az ügynek vessen véget, és Kamarjay fizetését utaltassa ki.

Kiss István: i. m. 100.

384.

1550. március 10. Lajta—Bruck. Geharting János brucki városi jegyző levele Wollinger Györgyhöz, melyben többek közt írja:

„Hab dier lanngst geratten, du soltzt von denn Vnngarn thun, sonnstn etwa deiner glegenhait ain Aigen thumb khauffen, denn Innen

ist andert, nit als wie denn Juden, die denn Teitschen nicht guets gou-
nen, nun vill inn mich, pisz das sy ainen gar ausz saugen, woll dem,
wo ainer gemant vnd seinen hain wesen siczt, nit gern daruan khum-
ben können."

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

385.

1550. *Meggyesen (Szatmár vm.) él „relicta Stephani Sydo, sessio 1/2."*

OL. Perényi-család levéltára. (Meggyesaljai urbárium.)

386.

1551. július 10. Bécs. *A pénzhamisítással vádolt Pluto Szaniszló, krakói, önként tett vallomásának jegyzőkönyvéből,*

„12). Ait Josephum Judeum dominis in remuneratione talerorum
commonstrasse artem tingendi et deargentandi monetam modico argento,
probam tenentem paucisque hanc artem esse cognitam."

OL. Misc. Montan. et Monetaria fasc. 1.

387.

1551. július 18. Bécs. *A hamispéNZveréssel vádolt Münzer András második, önként tett vallomásának jegyzőkönyvéből:*

„3). Dicit Stanislaum Pluto cum aliis a Josepho Judeo instrumentum
excoquere argentum, id est, ut ex moneta falsa percussa omne argentum
educeretur."

OL. Misc. Montan. et Monetaria fasc. 1.

388.

1551. Vas megye oklevelében: Szombathelyen

„penes quoddam dumetum antelati quondam Francisci Káldy, vulgo
az Zido hidnal Gyöngyös és Printhe vizi közöt levő gyöp vocatam".

OL. Békássy-levéltár, A Zsidóhíd fennállott még 1800 körül is ezen a néven.

1551. *Olmücz. Münzer András kinvallatási jegyzőkönyve, melyben — a Podmaniczkyak hamis pénzverésével kapcsolatban — több zsidót: Jánost, Mártont és Józsefet is emleget.*

„Confessio tormentalis Andree Münzer Olomucii Moraviae in carcere detentis presentibus iudice et quibusdem civibus ibidem die Mensis (!) post festum Penthecostes Anni 1551.

1) Fatetur cum ante annos circiter octo ex Buda Trentsinum egrotus ad thermas venisset et per hebdomadas sex mansisset, se ope suorum consodalium Stanislai Pluto et Andreae Schatka Wistriceae apud dominos Podmanizki commorantium in eorum fuisse receptum servitium, ibi elapso biennio, uxorum ducens artemque fabri serariam, altero biennio exercens. Deinde cum dominis Johanni et Raphaeli fratribus non bene cum Costka conveniret, se cum aliis duobus scilicet Petro Ferlasch Wis-thensi et Georgio Bohemo coactum in dominorum castrum Ritschof migrare monetaliaque parare instrumenta.

2) Dicit se a suis sociis Stanislao Pluto, Andrea Schatka et Stanislao Biska intellexisse, in arce Ritschof prius octo moneterios monetam percussisse, videlicet Joannem Judeos (igy), Marko Stanislai Pluto affinem, Matheum Kupfer Schmid Cracoviensem, Nicolaum Zeuitschak, Laurentium de Kascha, qui preter hos prefatos suos commilitones ante suum ingressum discessissent.

3) Ast se cum prefatis tribus consodalibus ex mandato dominorum intra biduum aut triduum cudisse denarios Vngaricos falsos, valoris trecentorum aureorum, Viennenses ducentorum, quos Stanislaus Pluto Wistricam ad dominos detulisset.

4) Affirmat Michaelem Judeum de Koretin tamdiu in aedibus Stanislai Pluto Wistriceae, donec nummi cuderentur expectavisse, cui quoque quinque aureos falsos denariorum pro auris bonis dedisset.

12) Ait Josephum Judeum olim Wistrice iam Strasnicze commorantem Stanislauum Pluto et Stanislauum Biska instruxisse monetam tingere eumque ab iis centum taleris remuneratum.”

OL. Misc. Montan. et Monet. fasc. 1.

1552. *január 11. Prága. I. Ferdinánd király leirata Pozsony városához, melyben figyelmezteti a tanácsot, hogy:*

„Vos ultra censum ordinarium debere quotannis etiam eum, quem olim judei istic habitantes (quorum domus vobis attributae et con-

cessae sunt) pendere debuerunt, quod etiam silentio transmittendum nequaquam fuisset”, *fizessenek tehát ezekért a házakért évi ezer forintot.*

Eredetije Bécsben, a közös pénzügyi levéltárban, Hungarn, 14 336. fasciculus.

391.

1552. július 26. *Sárvár. István diák dinnyét küld Perneszi Györgynek:*

„... en nem szettem, hanem Szabo Janos, harmat talaltam az utan Sydo temetes helen.”

OL. Múzeumi törzsanyag. (Eredetileg a Nádasdy-levéltárban kellett lennie.)

392.

1552. december 5—15. *Kivonat az 1552. szeptember 11—1553. november 26. közt vezetett Órségbeli akóbúza számadásból:*

„... Ewrsyghy ako buza exitusa anno domini 1.5.5.2. ... 5. decembris Sydo Abrahamnak hyzlalo kapanokra attham bwza ochyot ... 15. Decembris Sido Abrahamnak attam kapanokat hyzlalny bwza ochyot cub. 1/2.”

OL. Batthyány levéltár, a XVI. századi számadások között.

393.

1554. június 26. *Malvezzi levele I. Ferdinánd királyhoz, jelentve, hogy Horváth Pétert elküldötte a budai pasához és mellékelve megküldi ennek relatióját, melynek egyik pontja a következő:*

„Relatio Petri Horuath. Refert se domi detentum et exitu prohibitum fuisse, clam tamen collocutus est cum quodam Zeghediense ... Vidit in domo cuiusdam judei Budae galeas circiter 300, loricas 300, et gladios 800. Et quando ibi Budae fuit, allatum est aliud vas plenum eiusmodi armis positis circumcirca pileis Hungaricis.”

Bécs, Staatsarchiv, Turcica fasc. 9. c. 2.

1555. július 1. Konstantinápoly. Kivonat Verancsics Antalnak Lucretius János Alberthez írt leveléből.

„Librorum eorum causa, quos inquirendi mihi providenciam injunxisti, omnia fere in hac urbe perverti Graecorum, Armeniorum et Judaeorum neglecta jam et multa carie confesta scrinia. Sed praeter duos hebracios cum desideratis abs te interpretibus non inveni, eosque ad te per Augerium Busbecchum collegam nostram misi.”

Szalay László: i. m. IV. 54.

1555. október 28. Bécs. Oláh Miklós esztergomi érsek meghagyja öccsének, Oláh Császár Miklósnak, bocsássa szabadon Chorom János jobbágyait és szekerét, annál is inkább, mert Chorom kötelezte magát, hogy a zsidót megelégti a tehénért, ha két ember — vagy a zsidó maga, a maga módja szerint — megesküszik, hogy a Chorom által lefoglalt tehén az övé volt (és nem lopott jószág).

„Egregie nobis syncere dilecte. Ertywk, hogy az Chorom Janos Jobagydzekerekkel es egyeb marhayokkal egyetembe az Sydo teheneerth megh tartotal wolna, megh ez ydeylen el nem bochatad wolna, kybe wk nagy karosok wolnanak. Hogy az my lewelwnkre, kyt my neked az el bochyatas felewl yrtwnk wala, el nem bochyatad, yo newen twled nem wezek. Ennek vtanna hagywnk neked, hogy abban yary el, az myth neked hagywnk es parancholywnk, mert yo newen nem vezwk twled nylwan, ha kwlemben chelekedel: Hagywk azerth neked erewssen, hogy ezenel az megh tartodt zekereket es egyeb marhat, ky Chorom Janos yobagyewolna, ezenel egyebet ne theyy benne, mynden kaar nekwl el bochyassad, merth Chorom Janos my nekwnk azt fogatha, hogy w keez az Sydoth meg elegeten, ha keeth ember meg eskezyk mellethe, awagj w maga az Sydo, az ew mogyokra, ha megh eskezyk, hogy az tehen ewe wolth. Azerth kywld oda hozza az Sydoth yllyen tanwlsagal, de the ezenel el bochyasd az megh tartot zekereket mynden kaar nekwl es yo zomzedsagal wele es az ew emberywel ely wele. Datum Vienne, 28. Octobris. Anno Domini 1555.

Ebbe egyebeth semmykepen ne mery thenny, merth thwdyad, hogy megh banad, ha az my hagyamaswnk ellen kezdez yarny.

Strigoniensis etc. manu propria.

OL. Esterházy-lev. BBBB. Oláh cs. II. 1. Címzése: Egregio Nicolao Olah Chazar etc. nepoti nostro charissimo.

1555. nov. 30—1557. febr. 9. Buda város pénztárkönyvéből:

Aus der Verpflichtung des Mehmed bin Qasim, Gönüllüs in Buda und Emin-i mültzeim der Muqata'a* von Paqsa, und (aus der Verpflichtung) des Juden Ibn-i Yafes, des Eintreibers (der genannten Muqata'a, für die Zeit), vom 15. Muharrem des Jahres 963 bis zum 9. Rebi'ulahir des Jahres 964 (30. November 1555.—9. Februar 1557) laut Verzeichnis des Revisors, des Mevlana Kadis von Pest. Eingezahlt durch 'Ali Balı:

4020 (u. zw.)

Hasene: 20. Üngürüsiyye: 4. Naqıs: 1. Gurus: 41.

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift I. k. Budapest, 1955. 265.

1555. Buda város pénztárkönyvéből:

„Aus der Verpflichtung des Budaer Gönüllü Mehmed, des Emin-i mültzeim, und des Juden Ibn-i Yafes, Eintreibers der Muqata'a von Paqsa, als die seit dem 15. Muharrem des Jahres 963. (30. November 1555.) fällige Rate der genannten Muqata'a. Eingezahlt von ihnen selbst:

30.000 (u. zw.)

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift. I. 249.

1555—1556. (A török időszámítás 963. évében.) Safedben, a török uralom alatti Palesztina városában említik a zsidó negyedét, melyben származási hazájuk szerint csoportosulva élnek a bevándoroltak. A legkisebb csoportot alkotják a magyarországiak, mindössze 12 családfő.

B. Lewis: The Jews in Palestine in the 16th century. Notes and documents from the Turkish Archives. Jerusalem, 1952. 6. l.

* Muqata'a a. m. bérlet.

Naqdine, Gurus, Üngürüsiyye, Hasene és Naqıs török pénznemek; ahol a Buda városi pénztárkönyvben a feltüntetett összeg mellett a pénznem nincsen megjelölve, ott az Aqçe értendő.

1556. október 31. Lippa. Kazzon pasa lippai beglerbég kéri Magochy Gáspár gyulai főkapitányt, adja neki cserében a küldött fogoly és ló ellenében a minap Halom bégtől elvett ezüst sisakot és egyéb tárgyat, hadd bosszanthassa velük azt a béget, aki tulajdonképpen áruló és zsidó.

„Egy az Isten.

Az Istennek akaratajából és az hatalmas császárnak ajándékából én, ki vagyok Kazzon passa, Alfeoldy úr és Lyppay Beglerbeg, Themeswar-nak heltartója, zanchyákoknak feje és az hatalmas császárnak fő tanácsa, írom Gywlaban Magochy Gáspárnak, mint jó fiamnak és régi ismerőmnek. Továbbá tudtára adom te Kegyelmednek, ihon, hála istennek, jó egészséggel járánk hadban és békével Lyppára jevék minden vitézimmal. Itt lett valami dolog Halom béggel ti nektek. Nyertetek sok marhát. Ez nem beg, hanem sydo és áruló, kinél egy asszony jobb. Elfutott, minden marháját el vittétek, zászlai és zászlón való ezüstmű csináltatott, az is elvittétek. Azért én úgy szeretem te Kegyelmedet, mint Nazwff beget is. Mert Nazwff beg is ennekem rokonom vala, igaz úgy szeretem te Kegyelmedet. Azért kérem te Kegyelmedet, mint jó régi ismerőmet és szomszédomat, hogy valamit nyertetek Halombegtől, ezüst sisakot és pánczelt, tollakat, forintot, kész pénzt, mind énnekem egy lajstromba be írja Kegyelmed és egy bizott embertől küldje nekem. Hadd bosszantsam vele az árulót és az sydot; és az ezüstöt, kit nyertetek, az ki az zászlón áll, zancsáknak mondják törökül, mérjétek meg, mennyi az ezüste, negyven forintot nem ér, de bosszúságáért adjátok nekem. Ihon foglyot adok, Sary Lwkácsot, lovat adok, meg is foglyot adok, csak adja Kegyelmed énnekem az ezüstet, semmirekellő nektek, semmit nem ér, hitemre, csak hogy nálam legyen, bosszantsam vele az árulót. Kérem te Kegyelmedet, mint jó régi ismerőmet és fiamat, add nekem azt, több barátsággal leszek te Kegyelmednek. Isten tartson meg.

Ez levél költ Lyppán, pénteken Myndzentek napja előtt. Anno domini 1556.

Én Kazzon passa Lyppai Beglerbeg.

Háttalján: Copia literarum Kazzon passae ad dominum Magochy datarum.

Veress Endre: Gyula város oklevéltára 346. sz. (Karácsonyi János hagyatékából.)

1556. *Buda város pénztárkönyvéből: 965. (1556.) évből:*

„Aus der Verpflichtung des Juden Salimun, des Eintreibers der Muqata'a der Fähre zwischen Buda und Pest, als die am 1. Sevval des Jahres 963. (8. August 1556) fällige Rate der genannten Muqata'a mit Wissen des Timar-Herrn Mehmed, des Emins der genannten Muqata'a der den Betrag für die notwendigen Ausgaben des königlichen Palastes der Festung Buda verwendet hat. Von ihm selbst:

Naqdine: 12.000.

Fekete Lajos: Die Siyâqat-Schrift. I. 245.

1556. *Buda város pénztárkönyvéből:*

„Aus der Verpflichtung des Juden Salimum, Eintreibers der Muqata'a von Buda und Pest, als der am 1. Sevval des Jahres 963 (3. August 1556) fälligen Rate der genannten Muqata'a, durch Vermittlung des Timar Herrn Mehmed, Emins der genannten Muqata'a. Eingezahlt durch den genannten Mehmed:

20.000 (u. zw.)

Naqdine: 18,025. Hasene: 10. Üngürüsiyye: 13. Naqis: 3.

Fekete Lajos: Die Siyâqat-Schrift. I. 261.

1557. *Buda város pénztárkönyvéből:*

„Aus der Verpflichtung des erwähnten Mehmed des Juden Ibn-i Yafes, Eintreibers der Muqata'a von Bata, für die Zeit von dem auf den 23. Gemaziülahir des Jahres 964. (23. April 1557) fallenden Hizir Ilyas—Tage, laut Verzeichnis des Revisors, des Mevlana Kadis von Pest. Eingezahlt durch den Budaer Tschausch Duraq, den Finanzbeamten:

7000 (u. zw.)

Napdine: 1970. Hasene: 62. Naqis: 1.

Fekete Lajos: Die Siyâqat-Schrift. I. 265.

1557—1558. Buda város pénztárkönyvéből:

„Aus der Verpflichtung des Seyyidi Ali, des Emin-i mültezim der Muqata'a von Bata, und (aus der Verpflichtung) des Farqas und Istepan veled G'ura, die Eintreiber (der genannten Muqata'a) seit dem 23. Gemaziülahir 964. (23. April 1557) sind, als Zahlung auf die Tagesrate der Zeit vom 14. Zilqade des Jahres 964. bis zum 21. Gemaziülevvel des Jahres 965 (8. September 1557.—11. März 1558.), laut Verzeichnis des Revisors, des Mevlana Kadis von Pest, eingezahlt durch den genannten Seyyidi Ali:

20.000 (u. zw.)

als Rückstand ihrer eigenen Verrechnungen 9.177 vom 1. Muharrem des Jahres 965 bis Ende des Monats Safer desselben Jahres (24. Oktober—21. Dezember 1557).

7.316.

von 1. Rebiülevvel des Jahres 965. bis Ende Monats Gemaziülevvel desselben Jahres (22. Dezember 1557.—20. März 1558.):

1.161.

ausser der Verrechnung als tägliche Rate 10.823.

Naqdine: 5. Hasene: 239. Üngürüsiyye: 11. Gurus: 1.

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift. I. 271.

404.

1558. február 9. *Murány vár inventáriuma, melyben felsorolnak holmit, melyek „In turri Judeorum” vannak.*

OL. Lymbus III. sorozat, 7—8. fasc. Egyébként maga az inventárium egy háromhasábosan héberül írt Biblia codexlapjába van bekötve. Közölve: M. Könyvszemle. 1957. 107. (Scheiber S.: Középkori héber kéziratok.)

405.

1558. augusztus 31. *Lánzsér. Oláh Császár Miklós levele Nádasdy Tamáshoz, ebben írja egyebek közt: „Az my Sydw jobagyunknal Lakompachon” lopott marhát találtak. A zsidó azt mondja, hogy a mézáróstól vette. Jöjjön tehát oda a panaszos, „keresse therwenjen, én az Sydoth myndt okerestul therwennek álléthom”.*

OL. Nádasdy-család Missilisei közt.

406.

1558. *Buda város pénztárkönyvéből:*

„Aus den Verpflichtung des Juden Salimun, Eintreibers der Muqata'a von Buda und Pest, als Rate der Muqata'a der Fähre zwischen Buda und Pest, eingezahlt von Hüsein, dem Eintreiber der Muqata'a der Fähre, als Vorschuss, eingezahlt von ihm selbst:

5555 (u. zw.)

Naqdine: 595. Hasene: 62.

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift. I. k. 275.

407.

1558. *Buda város pénztárkönyvéből:*

„Aus der Verpflichtung des Juden Ibn-i Yafes, Eintreibers der Muqata'a der Insel Quvin, als die seit dem 25. Ramazan des Jahres 963, d. i. dem 1. August fällige Rate der genannten Muqata'a, mit Wissen des Budaer Timar-Herrn Pir Ali, des Emin-i mültezim der genannten Muqata'a. Eingezahlt von ihnen selbst:

49.185 (u. zw.)

Napdine: 21.000. Hasene: 242 zu je 80. Üngürüsiyye: 33. Gurus: 127 zu je 50.

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift. I. k. 249.

408.

1560. *január 8. Keresztúr. Sombory tisztartó levelében Nádasdy Tamáshoz:*

„Ha Sopronbwll nem jöth volna az ablakchinalo, az sidoth es be wittem volna.”

OL. Nádasdy-család lev. Miss. Sombory 1560. jan. 8.

409.

1560. *szeptember 13. Sárvár. Senyey Ferenc levele Nádasdy Tamásnéhoz. Irja többek közt, hogy „az én szekeremet az Sydo doctor azzonyert kylednem”. De most „az Sydo azzon Paxy Janosnal wagon Komaromban”.*

OL. Nádasdy-levéltár Missilisei közt.

E. n. (1560 körül). *Gimesi Forgách Simon török foglyainak névsora és sarcuk.*

„Ezeoket az rabokat Katay Ferenchuel Horvat Janosval egywth vet-
twk megh Kamwti Balaswal.

Deli Heder sarcolt meg fl. 550.

Haydar Zolnoky meg sarcolth, de nem tvdom meniben.

Egy zabo gyermek Zolnoky Horvat Janosnak attvk.

Zegedy Nazwk sarcolth fl. 450.

Derwis Zegedy sarcolth fl. 450.

Demir Zegedy sarcolth fl. 450.

Az Fwleky zpahya Memi chak Horwath Janoswal keöz. Annak az
arraba meeg zaz foryntwal wagyok ados, sarcolth meg fl. 1.000 es
egy wrnak walo bonchogba.

En magamnak egy wagyon az Haram basa Inassa sarcolth megh
fl. 200.

(Az haram basa Regechbe wagyon ky chak enym.)

Az Zolnoky chwz Nagy Mihaly waraba wagyon, ky chak enym,
sacholt(!) meg mas fel ezer forintba.

Az Sydo, wdwarbyrowal Fygedy Janoswal Katay Ferenczwek Ka-
mwti Balaswal keöz, hat ezer forintba sacholt(!)

(Az rach enmagame sarcolth meg fl. 500.)

Kwrt Hatwany Kataywal ketten myenk, meg sarcolth nem tvdom
menibe.

Egh hatwani Inas is vagion Kataival ketten keöz, nem tudom mibe
sacholt meg.

Forgach Simon Gymesy.
manu propria.

OL. Forgách-lev. A zárójelben levő szavak áthúzva.

1560—1570 körül. *Jegyzéke azon ezüsttárgyaknak, melyeket gr. Salm
Miklós Mandel zsidónak zálogba adott.*

„Vermeckht das Silber geschier, so wir graff Niclas zw Salm etc.
dem Mandel Juden Schulden halben Innhalt vnser verschreibung, so
wie Ime gegeben, ein gesetzt habenn. Des Pereni Peter Kopff, wigt 14
marck 0 lot, Der Kunigin Maria, wigt 7 marck 13 lot, Des Hertzog Er-
nesten, wigt 7 m. 2 lot, Der ander von Hertzog Ernestn wigt 5 m. 8. lot.
Der von Hertzog Ludwigen wigt 5 m. 2 lot, Der von Hertzog

Ludwigen wigt 7 m. 8 lot, Der von der Frau Muetter, wigt 5 m. 8 lot, Der vom Hanns Turso, wigt 5 m. 0 lot, Der von Fugger, wigt 5 m. 7 lot, Der ander von Fugger wigt auch 5 m. 7 lot, Der von der statt Wienn, wigt 4 m. 0 lot, Der ander von der Stat Wienn 4 m. 0 lot, Der erst von herczog Wilhalm wigt 5 m. 8 lot, Der ander von herczog Wilhalm 4 m. 9 lot, Der erst vom herrn Prueder wigt 4 m. 1 lot, Der annder vom Herrn Prueder 3 m. 8 lot, Der drit vom Herrn prueder 3 m. 3 lot, Der erst vom Herrn Turso wigt 6 m. 14 lot, Der ander vom Herrn Turso 6 m. 0 lot, Der Drit wigt 5 m. 4 lot, Der vierde wigt 5 m. 1 lot, Der funft wigt 5 m. 8 lot, Der sechst wigt 5 m. 0 lot, Der sibende wigt 5 m. 5 lot, Der acht wigt 5 m. 12 lot. Die ain flaschen von Herrn Turso 6 m. 4 lot, Die annder flaschen von Ime 6 m. 1 lot, Mer ain gies kanndel mit sambt seinem puekh vnnd dem Salmischen vnd Neuburgerischen wapen, wigt 17 m. 8 lot, Die gemalten gies kanndel sambt seinem puekh haben wir wider hin aus genomen, vnd an die stat ain annder gies Kannndl mit seinem pegkh mit vnser Gmahl wapen gegeben. Mer ain grosser topelter vergulder Kopff mit des phaltzgrafen wapen wigt 6 m. 3 lot. Summa 178 m. 3 lot."

OL. Batthyány-család levéltárában, a XVI. századi számadások közt. Kívül: Der Frauen graffin von Salm Silbergeschier, so versagt ist.

412.

1563. szeptember 12. Különféle kiadások jegyzéke (töredék).

„... 12 septembris. Egy zydonak attham kytwl egmas aprolekoth vetthem, fizettem . . . fl. 58 kr. 26.”

OL. Bejegyzés a Batthyány-levéltár 1563—1564. április 24. közt vezetett számadáskönyv 144/b. lapján.

413.

1563. *Javaslat fogalmazvány Oláh Miklós írásával, melyet a királyhoz intézve, különféle, főleg vallási tárgyú olyan indítványokat ismertet, amelyeket a király már elfogadott és jóváhagyott. Ennek egyik pontja:*

„Arrianos et adversarios sanctae et individuae Trinitatis, uti status et ordines incliti regni censent, Maiestas sua quoque caesarea clementer approbat. Judaeos et anabaptistas ad onera perferenda et dicas solvendas quo celerius e regno migrent, iuxta regnicolarum sententiam eadem maiestas sua caesarea item clementer admittit.”

Bécs, Staatsarchiv, Ungarn, Allgemeine Akten, fasc. 87.

1565. nov. 24. Vác. A váci török harmincadosok kéri Nagyszombat város bíróját és tanácsát, küldje Vácra Irsaszögi Máté nagyszombati kereskedőt, kinek vámtartozásáért a váci zsidók kezességet vállaltak, és akiknek adósságát Irsaszögi még nem fizette vissza. Mivel a nagyszombati viszonyok miatt oda most a zsidók nem mernek menni, küldjék Irsaszögöt le „a mi hitünkre”.

„Köszönetönket írjuk mind fejenként ti kegyelmeiteknek mint jó nagyszombati tanácsurainknak etc. Jól tudja ti kegyelmeitek, hogy én az kereskedő népeknek még csak az letkisebbiknek soha semmi bántására nem voltonk, sőt ahol lehetett mindenütt oltalomval voltonk, mostan is és ennek utta is minden oltalomval akarunk lenni és azt akarjuk, szabad utok legyen mind alá jönni-menni; azért jó tanácsuraim emlékezhetik ti kegyelmeitek, ennek előtte is írtunk vala ti kegyelmeiteknek Irsaszöghi Máté adóssága felől, kivel itt a császár harminczadján adósa maradott vala és az zsidók löttének vala kezesek érette, minegyiglen sem adta meg, immár hogy az zsidók kezesek voltanak, mind házokat, marhájokat eladattam az császár pénzéért, még ő maga is mind feleségek gyermekek kezességén vadnak mostan is; azért ennek előtte hogy írtunk vala Irsaszögi Máté felől vagy jelentesse vala meg ti kegyelmeiteknek, hogy mivel otthon nem volna, az ugy volt, az jelent es igaz volt, de mostan bizony megértettük, hogy Irsaszögi Máté otthon vagyon és kérjük ti kegyelmeitek továbbá való barátságunkért, hogy igaz törvén szerént, mert ti kegyelmeiteknek hisszük, hogy igaz törvéne vagyon, elégtessétek meg immár az zsidókat vele, mert akkoron az zsidók jámborul cselekedének vele, hogy kezesek mernének érette lenni az után is, hogy az kocsit lovastól és marhástól tölem megszabadéjták; bizon az is köszönet volna, ha meggondolná, de mi azt cselektünk az ti kegyelmeitek barátságáért és az sok jámbor kereskedő népekért. Azért jöjjön alá az mi hitünkre, mit fél, mert mi az zsidókkal is bíronk, nem hagyjuk hatalmaskodni; lám az császár pénzt az mi hitünkre kétszáz ló tereh pénzt reája biznak. Nem mer e azért az mi hitünknak hinni és alájönni és hozza meg mostan, az mit hozhat, az többtől is minden jót cselekeszünk vele ti kegyelmeitekért. Tova ez mostani törvényét ugyan ti reátok bíztuk, mint jó tanácsurainkra, mert jól tudja ti kegyelmeitek, mostani időben az zsidók oda törvényre nem mernek és ha valamit ti kegyelmeitek mi reánk bízand, ki titeket ide alá oly dolgoktok (így) mindenből segítségé ajánljuk ti kegyelmeiteknek magonkot. Jó választ várunk ti kegyelmeitektől. Datum Wacie, sabbato ante Catherinae. 1565.

Vácon Memhet tihája és Mamut bék az hatalmas császár után fő fő harmincadosok etc.

Kívül a cím: Ez levél adassék az nagyszombati bírónak és mind az több fő fő tanács uraknak, nekökn tisztelendő urainknak és barátinknak.

Bp. Egyetemi Könyvtár kéziratai: G. 115. a. Szilágyi Sándor oklevélmásolatai I. k. 510—511. Eredetije: Nagyszombat város levéltárában.

415.

1566. április 29. *Kivonat Brassó város bírósági jegyzőkönyvéből, melyben Lassel zsidó Kympe Borbála elleni becsületsértési perében a város tanácsa ítéletet mondott.*

„Houchperger. 29. Aprilis hat Jude Lassel wider die Kympe Balber etliger schmehe wort halben geteidiget. So haben M(eine) H(ernn) den Juden Lassel schuldnessig geurteilt, als das er der frawen ir ehr widergeben sol mit gutten leiten, und dem gericht in den willen kommen, als was ein rep geloset wird.”

Brassó város jegyzőkönyvében I. k. (1551—1560), melynek címe: „Liber actuaris, quo summam sententiae finales judiciorum senatus Coronensis... consignantur”.

416.

1568. január 12. *Pozsony. A pozsonyi magyar udvari kamara felterjesztése a királyhoz, a pozsonyiaknak a zsidó adó fizetése tárgyában való megidézése miatt.*

„12. Januarii 1568. Sacratissime Caesar, domine clementissime. Fidelitatis vestre etc. Cum cives civitatis Poseniensis etiam ob censum Judeorum, quem ipse Judeis hinc expulsis solvere debuissent, in ius citari debeant, propter clausuram illam literis ipsis evocatoriis insertam et terminum, ad quem cives ipsi citari debent mutatum, literas evocatorias denuo describendas curavimus, quae hisce adnexas — Vestrae Sacratissimae — ex cancellaria sua Hungarica confestim expediendas transmittimus, demisse orantes, ut eas absque mora expeditas, nobisque remittendas demandare dignetur, ut cives ipsi eis statim, evocari queant. Restat, quod Deus optimus maximus maiestatem vestram sacratissimam diu felicem atque incolumem conservet. Datum Posenii, die XII Januarii, anno 1568.”

OL, kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

1568. március 12. Pozsony. A pozsonyi magyar udvari kamara leirata a szakolcai harmincadoshoz, a köpcsenyi contrabanda és Czobor egy zsidaja által Morvából behozott borok vámja tárgyában.

„12. Martii 1568. Ad Tricesimatorem Zakolcensem. Egregie domine, amice honorande. Salutem. Iniungimus dominationi vestrae, ut dominos Reway, Czobor et relictam Bakyth de solvendo contrabando Kopchaniensi, atque etiam vectigali vinorum, per Judeum domini Czobor ex Moravia introductorum, penes mandata suae maiestatis, ad ipsos edita sedulo admoneat atque pro certa solutione apud eos instet ac quicquid effecerit, nos de eo statim literis suis certiores reddat. Et bene valeat. Posonii, XII. Martii anno 1569.”

OL. kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

1569. Kismarton város sérelmes panaszai B. Weiszpriach János ellen, a kismartoni vár és uradalom birtokosa ellen, kivált a zsidók megtűrése és pártolása miatt, valamint mások és egyebek miatt Úgyszintén B. Weiszpriach János válasza a panasz némely pontjára nézve.

„Extract aus dem Bereütungs-Buech. über die Herrschafft Eyszenstatt de A. 1569. die Beschwärde der Burgerschafft alda Betref. Lit. Qu. Fol: 37. bis 39 . . .

Zum andern ist dem Armen Stadtlein schwärlich, und zu dem höchsten verderblich, dasz durch den Herrn von Weiszpriach ein zimliche Anzahl der Juden gehoyet* werden, und in den Stadtlein unterschleipfen. welliche zu grossem Abbruch der ganzen Burgerschafft, für sich selbst allerley Burgerliche Handtierung treiben, als mit Fleischhacken, Kremereyen und was dergleichen mehr ist, dardurch der armen Burgerschafft Ir Tägliche Narung und Unterhaltung entzogen werden.

Zum dritten, will Unsz auch sonderlichen beschwärdt seyn, da unter Unsz ein Burger oder Christ wider ainen Juden ainige Beschwörung hat, dasz Er Inn solle vor Iren Juden-Richter oder vor das Phandt-Innhabers Verwaltern zu Hoff klagen, dasz doch den Juden so wider ain Burger und Christen Beschwörung hat, durch die Stadt Magistrat ausrichtung beschehen solle.

Zum vierten, nachdem Hauffenweisz viell frembder Juden alher kummen, so Ir Unterschleipfung und Unterhaltung bey denen Innländischen haben, und suechen. und mit Inen allerley Handtierung treiben, dasz doch sonst einem Burger nit wird zuegegeben, dasz ainer allein

* A kéziratban „gehoyet” helyében „gehoyert” kellene hibátlanul, ami anyyi, mint: geheuert.

für sich selbst soviell Handtirung treiben solle, dasz wird ohne alle maasz und Unterscheidt Hauffenweisz bey Inen gestattet, und sich hierinnen mehrer Freyheiten, als Wir arme Christen anmassen, und gewaltigentlich gebrauchen.

Zum Fünfften, nachdem sich das arme Städtlein allein mit den Weingarten-Bau und schlechten Acker-Bau, auch mit dem Viech und dergleichen Mayerschafft erhalten muesz und sunst ainicher Handtirung durch aus nit hat, so wird doch durch die Juden, mit abhaltung der Waidt, durch Ir Viech, dessenn Sy allerley Hauffenweisz auf unser Gemeiner Stadt-Waidt halten, grosser ansehndtlicher Schaden zuegefüegt, dardurch die arme Burgerschafft bishero in grossen Abfall kummen, und täglich noch gröszer Verderben zugewarten, so doch die Juden samentlich mit einander, mit dem Armen Städtlein das wenigst mitleiden nit tragen.

Zum Sechsten wierdet durch den Herrn von Weiszpriach, von denen Christen, so alte Juden Häuszer an sich erkauffen und bewohnen, alle dienstbahrkeit, alls mit vielfältiger Robath gehen Hof, und andere Exactionen, so die Juden zu raichen pflegen, gleichermassen eingefordert. Ist zum höchsten beschwärllich, dasz Wir Christen, der Juden Seruitut, so Sy dem Herrn von Weiszpriach laisten müessen, von sollichen Häuszern unterworffen seyn, und hierinn kein Unterschied soll gehalten werden.

Extract.

Aus des Herrn Hannszen von Weiszpriach Bericht.

Fol: 41. bis 42.

Zum Anderen. Was die Juden betrifft, haben Ir Kay: Maytt: dieselben im Land zu bleiben verordnet, und Inen derhalben schriftlichen Schein geben, was sy Handln und Thuen sollen, derhalben will Ich dieselben Juden halten, wie von alter herkommen, haben Sy die zu Eysenstatt wider die Juden ainicherley Beschwörung, die mügen Sy immer schriftlich zustellen, will ich gebüerlich darinnen handeln, doch hab ich den Juden auferlegt, dasz Sy auf Iren Ungrundt, anzaigen, Eüch meinen Herrn und Freündten, Iren Bericht thuen sollen.

Zum dritten, was den Achten Articl betrifft, dasz Sy neben der Herrschafft Unterthannen den dritten Phennig bezallen, ist es jeder Zeit also gewest, so wissen die von der Eyszenstatt auch wohl, dasz der Kay: Maytt: Willen nit ist dasz Sy sich, von den Unterthannen mit dem wenigsten absündern sollen.*

Zum Fünfften, was den Zwölfften Articl die Steyer Wisen und Acker betrifft, so vuer das solliches der Kay: Maytt: oder mir als Inn-

* A negyedik pontra nem felel.

haber nit zuegehörig, werd Ir meine Herrn und Freindt darinnen wohl zu handeln.

An die Herrn Commissari der Pfandtschafft-Bereittung.

Hannsz v: Weiszpriach
Freyherr."

Collationirt, und seynd die obstehende Abschriften aus dem bey dem Kay: König: Hof Cammer Archiv befindlichen alten Bereittungs Buch über die Herrschafft Eisenstatt fideliter heraus genohmen und ihren wahren Innhalt von wort zu wort gleich lautend, Urkhund meiner eigenhändigen Fertigung Wienn den 1 : Septembris : 760.

(Sigillum) Johann Baptist Cronberg m. p.
K: K: Archiv Secretarius
und Registrator alda.

OL. Esterházy bpesti ltár: Repos. 83., Fasc. B., Nro 21. — Hitelesített másolat.
D. M.

J. Weiszpriach 1553-ban jutott, mint zálogbirtokos, Kismarton város és uradalom birtokába. Mivel gazdálkodása ellen sok panasz merült fel a kismartoniaiak részéről, Miksa császár (Kismarton 1491—1647. osztrák kézen volt) bizottságot küldött ki. E bizottsághoz nyújtotta be a város 14 pontba foglalt panasziratát. Mi itt csak a zsidó vonatkozásúakat közöljük és Weiszpriachnak ezekkel foglalkozó válaszát. Az ügy részletesebb ismertetése közölve M. Markbreiter: Beiträge zur Geschichte der Jüdischen Gemeinde Eisenstadt. Wien, 1908. 10—17. l.

419.

1570. november 7. Pozsony. A magyar udvari kamara valószínűleg Ernő főherceghez, melyben jelenti, hogy a galgóci harmincadon egy csempész zsidótól elvett, arannyal átszőtt főkötőket megbecsültették s az erről szóló cédulát mellékelve küldik, a süvegeket pedig a főherceg intézkedéséig a kamaránál őrzik.

„7. Novembris 1570. Serenissime Princeps. Fidelium servitiorum etc. Iuxta clemens serenitatis vestre mandatum vittas illas tredecim aureis filis contextas et a judeo quodam in tricesima Galgocziensi contrabandi nomine ablatas estimari fecimus, quam in scheda hic inclusa annotatam serenitati vestre demisse transmittimus, vittas ipsas usque ulteriorem serenitatis vestre benignam deliberationem hic apud Cameram adservantes, quod superest. Serenitatem vestram diu felicem atque incolumem Deus optimus maximus conservet. Posenii, 7 Novembris anno 70.

OL. kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

1571. június 30. Grác. Scherfenbergi és Spilbergi János császári tanácsos és stájer tartományi kapitány Ádám nagymartoni zsidó panaszára Stainpeisz Miksának meghagyja, hogy a zsidónak tőle elvett lovát juttassa vissza.

„Edler vester guetter Freundt. Waszmassen sich von mein Adam judt wegen wecknemung seines Rosz auf Eurm grundt beschehen erclagt, das werdet ir ausz hierin bewertten seine Supplication vernemen. Darauf ist van der fürstlichen Durchlaucht vndt Lanndts obrigkhait wegen mein Beuelich an Euch, das Ir dem Supplicanten bemelt weckhnehmen Rosz widerumben verheffet, vndt hierinnen die gebür vnd pilligkhait füderlich handdlet vndt verschaffet. Das wil ich mich vorsehen. Geben zu Grätz, den letzten Tag Juni, anno in Ain vndt sibentzigisten.

Hanns Herr zu Scherffenberg vnd auf Spilberg etc.
Römisch Khayserlich Mayestet auch Fr. Dr. Rath vnddt
Lanndts Hauptman in Steyr.

OL. Battyhány-család levéltára, Missilis, az 1571. július 19. levélhez mellékelve. Kívül: Beuelichs Copj von herrn Lanndts hauptman in Steyr, an Maximilian Stainpeisz.

1571. július 16. Szombathely. A szombathelyi püspöki palota ablakait újrafüvegeztették a zsidókkal.

„... reedificavi cum Judeis ex vitro refectas pro fl. 2. den. 50.”

OL. Urbaria et Conscriptiones, fasc. 51. n. 4.

1571. július 19. Aichperg. Aichpergi Stainpeis Miksa levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben Ádám nagymartoni zsidónak Aichpergben lefoglalt lova miatt a stájer tartományi kapitányhoz beadott panaszát és a kapitánynak erre adott válaszát másolatban csatolva, kéri, hogy őt a zsidó ügyének állásáról írásban tájékoztassa, továbbá a zsidó lovának visszaadását és a szenvedett kár megtérítését kívánja.

„Wollgebornner herr, insonnder gebüetundter lieber herr vann Wuthian, dem herrn sein mein genaigt willig dienst in allwege beraith. Ich füeg dem herrn zu wissen, das mich der Adam Judt var vnszern Lanndts

hauptman in Steyr, des Rosz halben, so ich eueren vnderthanen van meinen gebüet gelassen beclagt, vnd mier der wegen den 17. Tag dits Mannats den Beuelch neben eingeschloszner Supplication vberantwort, wüe ich denn dem herrn abschrifften deren seiner Supplicierung vnd darauf denn Beuelich, vann herrn Lanndts hauptman hüeneben abgeschribner vberschickh, bith derhalben den herrn dienstlichen, die weil gedachter Judt des handls halben varm herrn gewesen mich geschriftlichen zu erindern, wihr disze sachen var dem herrn gegen dem Judn abgehandlt vndt verglischen sey warden, damit ichs gegen dem herrn Lanndts hauptman in meinem bericht wider den Judn khann einpringen, sonst haben mier des herrn Leüth vergriffen, da mier derwegen ezbosz ausz disem hanndl eintstehen wuerde, wöllen sy mier desz Judn Rosz wider zuestellen vndt mich gänzlich ohne schaden halten, alsz ehr der Judt in seiner Supplicierung anzeucht, so soll der handl weder var dem herrn, oder mein nur inn Beysein des Judn verheret sein werden. Bitt derhalben wie vor denn herrn dienstlichen, der herr wölle mich des hanndls bey disem meinem potten geschriftlichen berichten. Belanngt mich auch gegen dem herrn dienstlichen, das der herr meinem armen vnderthanen ierr Rosz van dreyssigern hatt richtig gemacht, da ichs widerumb denn herrn in allen Nachtperschaft verdienen khan, soll mich der herr jeder Zeit seinen dienst willigen haben, vndt spüeren. Thue mich hüerneben dem herrn Beuelch, vndt der Segen Gottes sey mit vnnsz Allen. Datum Aichperg, den 19 tag Julli, im 71 Jahr.

E(uer) G(naden) dienstwilliger Maxmilian Stainpeis zu Ayhperg manu propria.

Kivül címzés: Dem wollgebornnen herrn herrn Balthasar van Wuthian, Freyherr zum Schläning, Römisch Khayserlichen Mayestet Rath, meinem in sonndern freuntlichen gebüetundten lieben herrn vndt Nachtpern zu hannden.

OL. Battyhány-család levéltára, Missilis.

423.

1571. július 19. előtt (de kelet nélkül). *Ádám nagymartoni zsidónak a stájer tartományi kapitányhoz intézett panaszirata, melyben lefoglalt lovának visszaadása tárgyában a megfelelő intézkedések megtételét kéri.*

„Wollgebornner Herr, genädiger gebüetendter Herr Lanndtshauptmann. Durch Gott pittendt mich armen Judn in genaden an zu hören. Nachdem vnd alsz ich bei vüerzehen Tagn in das Löblich Fürstenthumb

Steyr meiner Chafft nadt wegen geraist vnd gegen Aichperg auff herrn Staunpeisz grundt khumen, alda auff seiner offnen Taffern ain Trungh gethan, sein das, desz herrn Wuthiani zwen seiner vnder than, die gegen mier spruch, doch wider Recht vnddt vnauszfuertlich zehaben vermain, sambt herrn Stainpeisz Richter khomen, vnd mich auf das Recht in Steyr sambt meinem Rosz inn verpatt gelegt, mit diszem vermeld, ich soll sinem herrn anstath der vnnter thannen das Rosz ein anndtwortten, des ich vngewaigert an wider Redt gethann, mit diszem gedröstlichen verhoffen des wuerde piz zu ausfuertung des hanndls auf ain bestimmten Tag Zeit oder benennten verhörsz tag verpleuben. Ehr herr Stainpeisz wuerde das Rosz bei seinen hennden vnd Grundt, darauf das verpott ergangen. (erhalten) Des aber nit beschehen, sounder strags an all verhör vnd hanndlung auch an Rechtverttigung des verpotts sölichs Rosz denn zwaien vndter thannen, des andern tags eingereimbt vndt zu hannden geben. Nun mich aber herr Stainpeisz zu herrn Wuthiäni beschieden, vnnd nun zu bedn thailn an Tagsatzung vndt Billigkhait abtreden müessen. Dieweil dan nu wie gehert, solichs Rosz auff Stainpeisz grundt, also in disem Lanndt, vnd nit auff dem vnngerischen wegkgenommen vnndt ich der Lanndtsz Freyhait zugenüssen, auch wider die billigkhait nit bedranngt, inn Erwegung, das ich im Lanndt zu passiern, auch mit meinem gewerbl zu hanndtieren befuegt, lanngt an Euer Gnadem mein durch Gott embsige höchstes bithen vnndt Anrueffen, darmit ehr mier das auff seinen grundt wegkgenommen Rosz widerumben inhendig, auch ehr herr Stainpeisz fuerderlich Tahsatzung benenne vnd das verpott rechtverttige, sich auch vmb denn vnnkosten mit mier verdrage. Solichs vmb E(uer) G(naden) wüerdet Gott ain belanner, ich zuuerdiennen bedenngkhen, mich E(uer) G(naden) zu gebertigkhait beuelchennd, E(uer) G(naden) vnndt Irh vnndertheiniger Armer Adam Judt zu Martterstorff inn Österreich.

OL. Battyhány-levéltár, Missilis. (Copj Adamen Juden Anrueffen vnd Supplicieren.)

424.

1572. április 16. Bécs. I. Miksa magyar király előadja, hogy: „Supplicatum nobis est, ut Jacobo de Anselmis hebraeo, philosophiae et medicinae doctori cum uxore et familia sua ex Italia in Poloniam” *útlevelet adjunk. Intézkedik tehát, hogy De Anselmisnek a kért útlevél kiadassék.*

Bécs, Staatsarchiv, Ungarn, Allgemeine Akten, fasc. 98.

1572. június 28. Pozsony. A magyar udvari kamara leirata Czobor Pálhoz. Czobor a kamarához intézett levelében előadja, hogy az a zsidó, aki panaszában azt állítja, hogy őt a sassini harmincados megverte volna, a kitűzött határidőben a tárgyalásra meg nem jelenhet. Mivel azonban a zsidó a harmincados ellen mint vádló lépett fel, köteles lenne a vádлотtal szemben perbelileg elkészülve lenni, de ezt elmulasztotta és a nevezett harmincados főleg most, nyár idején hivatali helyét nem hagyhatja el, s a kamara újabb tárgyalási határidőt nem tűzhetne ki, mégis a kamara kivételesen augusztus 10-re újabb tárgyalási határnapot állapít meg, s azon a zsidó bizonyítékaival jelenjen meg.

„28 Juni 572. Ad Paulum Czobor. Magnifice domine, amice nobis observande. Servitia et servitii nostri commendationem. Reddite sunt nobis litere Dominationis Vestre Magnifice, quibus scribit Judeum illum, qui se verberatum a tricesimatore Sasiniensi apud nos quaestus est, ideo venire ad terminum sibi prefixum non potuisse, quod testimonia colligere tam cito non potuisset. Quum igitur ipse Judeus sit actor contra tricesimatorem, debuisset ad terminum prestitum ante ipsum tricesimatorem, ut pote in causam attractum paratus esse. Quod cum neglexerit et tricesimatorem ipsum Sasiniensem in administratione sui officii hoc presertim tempore aestivo presentem et continuum esse oporteat, alium terminum prefigere sibi non deberemus. Inducti tamen petitione Dominationis Vestre Magnifice, ex superabundanti concessimus adhuc alium terminum, diem videlicet decimum mensis Augusti, ut ad eum diem apud hanc Cameram Judeus certo compareat et accusationem suam sufficientibus testimoniis comprobet. In reliquo. Posonii die 28 Junii 1572.”

OL. kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

1572. A váci házak összeírása adózás céljából: Judenviertel, (mohallei-zido).

Fekete Lajos: Die Siyāqat-Schrift. I. 357.

1573. Kivonat az ezen évben Bazelben, Apiarius Simon nyomdájából ki-került és a következő című munkából:

„Grundlicher Bericht vnd Erklärung von den Juden Handlungen vnd Ceremonien, schelten vnd fluchen wider vnseren Herren Jesum

Christum vnd seine Kirchen: iren vbelthaten die sie alle tag wider der Christen handlen, auch den vnmenschlichen Wucher, den sie brauchen, wider Gott vnd die welt, ja wider die natur selbst. Der gantzen Christenheit zu einer warnung, den Juden aber zur bekehrung vnnnd abstehung solcher miszhandlung. M. D. LXXIII. Ebben a műben a szerző előadván, hogy a zsidók mennyire hálálkodnak, hogy az Isten nem teremtette őket keresztényeknek stb., így folytatja:

„Daruon schreibt auch Christoffel Mandel von Ofen, ein gelehrter Rabin gewesen, vnd von der finsternisz zum liecht komen ist, in seinem brieff, den er geschrieben hatt Keiser Ferdinando . . . darinn et ihn hoch vermant, wie es zugang, das der Türck also vberhand nemme in Vngern, das wer die vrsach, das ihr Kaiserliche Mayestet so viel zugeb, in Vngern . . . das die Juden so öffentlich wucherey vnd verrätherey in seinem Landt treiben, das dem Türcken niemandt das Landt hab können zeigen, nemlich Vngern, dann die Juden, als jetzunder (Gott erbarmt) die Venedischen Juden den Türcken in Cipern geführt haben, desz vergangnen 71. jars, also haben die Venediger die Juden auss jhren landt vertrieben, und in der selbigen zeit, da der Keiser den brieff empfangen und gelesen hat, was er jhme zu hatte geschrieben, vnd scheltung, schweren wucheren vnd sonst anderen vnraht. Als bald es der Keiser Ferdinandus vernommen, da vetrieb er die Juden allsampt ausz seinem Landt . . .”

Ballagi: i. m. 330—331.

428.

1575. január 20. Pozsony. A pozsonyi magyar kamara leirata a galgóci harmincadoshoz és ellenőrhöz, melyben az általuk a minap egy morvától és zsidótól elvett harminc vég vászon ügyében tárgyalási határnapot tűz ki.

„Ad Tricesimatorem et Contrascribam Galgocziensem. Egregii domini et amici nobis honorandi. Salutem et felicitatem. Significamus vobis, quod cum de triginta petys tele per vos nuper cuidam Moravo et Judaeo ablatis, dubium certum sit, dubium illud iuridica revisione hinc partibus auditis resolvere, eique revisioni primam diem proxime futuri Februarii prefigendam duximus. Ad quem diem unum vel alter vestrum, ut hinc in Camera compareat, vobis iniungimus Vosque bene valere cupimus. Poonii, 20 Januarii, anno 75.”

OL. kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

1575. február 3. Galgóc. A galgóci harmincadosok jelentik a pozsonyi kamarának, hogy jogos volt a zsidók vásznának elkobzása, mert az áru-bevallásuk hamis volt: a vámcédula szerint sing, a valóságban rőf a mennyisége, minősége is hamis, mert nem lengyel vászon. Már lemérték a zsidók jelenlétében az árut, de lemérethetik a galgóci bíróval vagy felküldhetik a kamarának Pozsonyba.

„Magnifice, Generosi ac Egregii Domini et Patroni nobis semper observandissimi. Salutem et servitiorum nostrorum commendationem. Mensuravimus duas particulas telae praesentibus Judaeis. Et tot longas ulnas invenimus, quot sunt signatae in particula telae, non breves ulnas, sed longas constituentes, uti ipsi coram Dominationibus Vestris se se excusarunt. Reliquae omnes particulae non aliter continent in se ulnas longas. Nec ista tela est Polonica, sed qualiscunque sit, omnes petiae continent tot longas ulnas, quot sunt signatae, uti ego in scriptis Dominationibus Vestris proposui. Atque hinc Dominationes Vestrae possunt judicare, qualis fuerit illorum excusatio. Nam antea excusabant se, quod petias noluerim mensurare. Nunc itaque cum Domino collega mensuravimus. Et signaturas veras esse invenimus, non quod breviorum, sed quod ad longam ulnam attinet. Et propterea telam illis sine nova Dominationum Vestrarum informatione restituere distulimus. Quia est contrabandum legitimum. Ne autem Dominationes vestrae dubitent, rem ita se habere, mensuretur tela tota coram iudice et iuratis huius oppidi cum longa ulna, vel si ita Dominationibus Vestris placuerit, deferatur tela ad Dominationes Vestras et ibi mensuretur. Si signatura petiarum non convenierit mensurata cum longa ulna, restituatur tela, sin minus, Dominationes Vestrae id agere velint, quod eisdem iustum esse videbitur. In reliquo Dominationes Vestras felicissime valere cupimus ad annos plurimos. Ex Galgocz, tertia die Februarii, Anno 1575.

Earundem Dominationum Vestrarum servitores deditissimi
G. Jezerniczky tricesimator et
Joannes Mayerhofer mp.

Kivül: címzés. Zárlatán papírral fedett gyűrűs pecsét.
OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. 1575. febr. 3.

1575. október 24. Konstantinápoly. Pistalotius Miklós humanista, a bécsi udvar és a Batthyányiak orvosának levele Batthyány Boldizsárhoz, melyben többek közt leírja a konstantinápolyi ekkori szélvihart.

„Nocte praeterita ante horam XII exorta est ab occasu maxima tempestas cum nive et vento, qua nulla unquam horribilior fuit. Nix ad

altitudinem unius ulnae apparuit, ventus autem maxima damna attulit. A castris Dardanellis, ubi angustiae maris sunt, usque huc Constanti-nopolim submersae sunt ducentae naves, quarum quinquaginta erant oneratae vino et frumento usque ad septuaginta mille cubulos, aliae vero erant vacuae. Maxima fuit iactura atque ob penuriam, quae nunc maxima est, panis non invenitur, adeo, ut in eo loco, ubi panis vendi solet, qua-tuordecim personae, partim Christiani, et partim hebraei suffocatae sint ob multitudinem hominum se invicem impellentium. In navibus vero non solum res frumentaria, sed pecunia res multae amissae sunt et perierunt.”

OL. Batthány-levéltár, Missiles.

431.

1576. április 14. Bécs. Blotius Hugo bécsi császári könyvtárnok levele Listius János győri püspökhöz és kancellárhoz, melyben panaszkodik Bornemissza Mátyásra, aki a kölcsön adott pénzei után szedett kamatok-ban a zsidókat is felülmúlja, és eljárását türhetetlen orcátlanságnak (in-toleranda impudentia) nevezi.

„Pragae sic inter nos convenit, ut mihi 44 thaleros cederet, pro quibus ego anno exacto 50 thaleros solverem, sed in syngrapha non usurae, sed mutui mentionem facerem. Feci, quae volui pacta conventa servanda sunt. Nuper Posonii iterum 18 thaleros in menses tres mihi credidit, pro quibus mense Februario superiore 22 thaleros recipit. Quae usura quanto intervallo Judaeorum usitatum foenus superet, nemo non videt.”

Bécs, Staatsbiblicthek Cod. Lat. 7958. fol. 51.

432.

1576. november 26. Bécs. Miksa király meghagyja Salm Eck pozsonyi főispánnak, hogy azonnal utasítsa ki a Pozsonyi váralján lakó zsidókat, akik szokásuk szerint napról napra több rosszat követnek el.

„Maximilianus Secundus, Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croaciae, Slavoniae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae, Comes Tyrolis etc. Fideli nostro spectabili ac magnifico comiti Ecchio a Salmis et Neuburgh, comiti Posoniensi, Supremo praesidii nostri Jaurinensis Capitaneo, nec non officii Supremi Capitaneatus Partium Regni nostri Hungariae Cis-Danubianarum Administratoris et

Consiliario nostro, salutem et gratiam. Nuper, dum adhuc Posonii constituti fuissetis, commiseramus tibi coram, ut Judaeos illos, qui sub arce nostra Posoniensi, ex permissione officialium tuorum domicilia fixerunt, ibique absque eo, quod miserum vulgus intollerabili usurae exactione vexant, et opprimunt, furtis quoque et aliis malis, non sine dedecore illius civitatis nostrae causam praebere solent, eicere et explodere deberes; nunc tamen demum ex querelis civium nostrorum Posoniensium intelleximus, Judaeos ipsos adhuc istic esse, et in dies plura mala pro suo more exercere. Cum itaque id genus hominum ex aliis quoque Regnis et Provinciis nostris per nos undique proscriptum sit, et propterea nolimus illic quoque eos diutius commorari: fidelitati tuae firmiter committimus et mandamus, ut Judaeos ipsos statim, postposita omni mora ex praedicto loco per totum expelli et ablegari facere, neque illis amplius ibidem manendi locum concedere debeas. Secus non facturus. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae, 26. Novembris 1572.

Maximilianus mp.

M. T. Akadémia kéziratárában, Tört. (oklevéltan) 4. n. 84. (A pozsonyi városi levéltárból.)

433.

1577. augusztus 20. Ercse. Közbírák bizonyítják, hogy „Toldalagj Balás Sjdo Georgjnek hwz foryntot kezpenzt” adott kölcsön.

OL. Sombory-család levéltára fasc. 2.

434.

1577. december 8. Róma. Szántó (Arator) István jezsuita levele Báthory István lengyel királyhoz, melyben többek közt kéri, ne tűrje, hogy az eretnekek a katolikus szertartásokban részt vegyenek.

„Sunt inter viros primarios, qui aulam Tuae Maiestatis sequuntur, haeretici aliquot insignes sacramentariorum et trinitariorum fermento infecti, qui non solum divinam maiestatem in loco sacro intolerabili audacia blasphemant, irrident et inauditis contumeliis afficiunt, verum etiam regiae Tuae Maiestati non levem ignominiam notam inurunt. Nam dum Tua Maiestas tremendo altaris sacrificio capite detecto, poplite flexo summa animi demissione (ut catholicum decet regem) interest, illi interea a tergo tamquam novi capharnaitae tecto astant capite, nec secus a missa . . . abhorrent, quam impii Judaei, aut Mahometani . . . Consue-

tudo olim erat in ecclesia catholica, quae adhuc in regionibus orthodoxis diligenter servatur, ut a sacrificio missae excluderentur Judaei, pagani, haeretici et catechumeni, ne ab indigenis sacra nostra contemnerentur aut irriderentur, neve contra Domini praeceptum gemmae porcis proiicerentur.” A törökök, az anabaptisták, a kálvinisták, a trinitariusok nem tűrik meg a katolikus szertartásaikon, ha tehát nem hisznek a misén jelen lévő Krisztusban, miért asszisztálnak neki? „Cur impietate barbarica, incredulitate capharnaica et obstinatione Judaica corda sua indurant?”, tehát következőképpen a király a nagyobb méltóságokat csak katolikusoknak adományozza.

Róma, Vatikáni könyvtár, Cod. Lat. 6205, fol. 86—89.

435.

1579. augusztus 27. Buda. Veyz budai pasa kéri Forgách István komáromi főkapitányt, kényszerítse Ötvös Istvánt és Ötvös Jakabot, akik kezeséget vállaltak, fizessék meg azt a 300 forintot Szymha pap, budai zsidónak.

„My Veyz passa az Hatalmas Istennek io Akarattiból török Cyazar-nak fő hel tartoia Budan es gond uyselőie magiar orzagnak. Nagisagos Ūr, közönjttwnknek vtanna. Jwue my hozzank az budai sidok közül Szymha pap, jelönte, hogi művel Eötuös Istuan, Eötuös Jakab harom zaz forintert löttenek volt kezesek nek(!), egi eztendeyg, kinek immar eöt eztendeys múlt el. Azert Nagsagod erőltesse rea wketh elegeyek meg, ne köllessek mas bwntelent erte niomorgatny, mert altalan foguan, ha meg nem lezön, embert vagi marhat tartnak erte. Jo valaszt warunk Nagsagodtul. Isten velünk. Date Bude 27. die Augusti 1579.”

Alatta: ennek német fordítása.

Címe: Az Nagisagos Urnak, Forgasi Istuannak, Romai Ciazar fő kapitannianak, nekwnk zomzed barátunknak Komaromban.

OL. Múzeumi törzsanyag. Piros pecsét löredékével.

436.

1581. május 12. Vilno. Báthory István király megalapítja a kolozsvári egyetemet. Ebben többek közt szó van arról, hogy az egyetem tudományos grádusokat, tehát babérkoszorusi, mesteri és doctori fokozatokat is adományozhat; az erre vonatkozó rész a következő:

„Ut vero isti collegio a nobis, ut supra dictum est, instituto, nihil ad iura, ornamenta, praeeminentias, ad consuetudinem reliquarum in

orbe Christiano Academiarum, desit, ex regia nostra singulari gratia, vigore praesentium statuimus et decernimus, ut qui in humanioribus literis, Hebraeis, Graecis, et Latinis cum laude versatus fuerit, et postea ad alterutrius facultatum sive theologiae, sive philosophiae fastigium, argumentis prius doctrinae suae editis, iudicio collegii pervenire voluerit, ad gradus et Baccalaureatus, et Magisterii, et Doctoratus promoveri possit. Quae quidem promotio, tantundem iuris, dignitatis, praecellentiae, ornamenti habeat, quantum istiusmodi promotiones in Italiae, Galliae, Hispaniae et Germaniae academiis, de iure et consuetudine habere solent et possunt."

Jakab Elek: Oklevéltár Kolozsvár város történetéhez, Bp. 1888. II. k. 128—131.

437.

1581. október. Vereskő. A vereskői várnagyok panaszkodnak a kamaránál, hogy Ohak András, vereskői embertől a harmincadon elvették azt a három vég morvai posztót, melyet az egy zsidó kereskedőtől — Révay Mihály alattvalójától — szabályosan vett, a zsidó kereskedő pedig egy szkolcai kereskedőtől, Gessel Jeremiástól vásárolta.

„Reverendissime, Generosi et Egregii domini, domini observandissimi: praemissa nostri et obsequiorum nostrorum humili commendatione. Tum praesentium exhibitori, subdito et servitori dominorum meorum gratiosorum videatur sibi a tricesimatore Boziniensi fieri iniuriam resque suas praeter aequum (ut ipse censet et nobis refert) et ius omne per praefatum dominum tricesimatorem ablatas atque in hunc usque dies detentas esse nullaque informatio, quo bona illa restituunt, apud eum valere vel locum habere possit. Cogimur Reverendissimae, Generosis et Egregiis Dominationibus Vestris (a subdito illo nobis commisso summo-pere rogati) his literis nostris pro meliori informatione etiam inviti esse molesti. Status vero rei (sicuti nobis refertur) et praesentium ostensor oretemus Reverendissimam, Generosas et Egregias Dominationes locupletius informare poterit, hic esse: Emit subditus ille panni tres petias (ut ita vocant) a quodam Judaeo mercatore, subdito magnifici domini Michaelis de Rewa, qui eidem schedam illam a tricesimatoribus pro paratae tricesimae solutione expeditam quam et nobis humiliter monstravit. Quod si nobis ulla, apud Reverendissimam . . . inquirenda veritate et administranda iustitia no . . . instaremus aut supplices huius negotii gratia essemus molesti. Sed cum et ex relatione domini magnifici de Rewa et mercatoris Zakolczensis Jeremiae Gessel, a quo Judaeus iste pannum coemit et postea subdito huic Andreae Ohak emptui dedit, nobis videatur iustum, iniuriam pati, rogamus Reverendis-

simam, Generosas et Egregias Dominationes Vestras, quam possumus humillime et officiosissime, dignentur re (de qua non dubitamus) revisa et perspecta veritate, simul et huius subditi innocentia (modo ita sicuti nobis res se habet) gratiose committere, ut panni illi, quos tricesimator ei ademit, sine detrimento ipsi restituantur vel si Judaeus causam minus iustam habere censeatur, aut aliquid ficti in ista schedula in derogamen Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis tricesimae reperiatur, talem ferre sententiam, ut iste subditus dominorum nostrorum gratiosorum ab aliorum iniusta impetitione possit esse immunis et liber. Judaeus offert se, ad mandatum Reverendissimae, Generosarum et Egregiarum Dominationum Vestrarum evictionem praestaturum. Atque ita Reverendissimae, Generosis et Egregiis Dominationibus Vestris nos obsequiaque nostra humillime commendantes optamus. Datum in Wereskö (...) Octobris, anno Domini 1581.

Reverendissimae, Generosarum et Egregiarum Dominationum Vestrarum humillimi et obsequentissimi servitores.

Georgius Wettle et Joachimus Troyer, praefecti arcis Wereskeo.

Hátán címe: Reverendissimo, Generosis ac Egregiis dominis dominis Praefecto Caeterisque Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis etc. Camerae Hungaricae Posoniensis Consiliariis etc. Dominis nostris observandissimis.

Vízfolt miatt itt-ott olvashatatlan. Alatta 2 gyűrűs pecsét. (T. I. és G. W.) OL. kamarai lev. Litt. ad Camer. Poson. 1581. nov. 18. melléklete.

438.

1581. nov. (Bazin). *A bazini harmincados igazolni igyekszik magát a kamara előtt, hogy ő jogosan vette el egy vereskői embertől a posztót, melyet a zsidótól vett, mert nem volt vámcédulája és mert nem ott árult, ahol posztót szokás árulni.*

„Ereký vallo zolgalathomat ayalom Nagysagtoknak mynth kegyelmes Vraknak. Towaba megh erttetem az Vereskey Tyztartto Vraym mynth panazolzkodnak, hogy en ok nekwl el vettem volna az eő zolgayoktwl három vegh morvay pozttoth. En azt yrhatom Nagysagtoknak, hogy igazan el vettem ytt Bozinban zabadh sokadalomkor Zenth Agoston napyan, mas az hogy en az Vereskey embertwl semyth sem vettem, hanem egy toth arwltha yth Bozinba, nem volth semy ygasza hozaya, azerth el vettem twlle, azt írhatom Nagysagtoknak, hogy ygaz Contra-banth, merth az Cedwlath az vthan hozta egy holnapal, az Cedwlla regy, az syddo kettzerys hozhattoth Cedwlawa ydde altal az pozttoth, merth azt myeljk. Mykor pozttoth vetth Syddotwl Cedwlatys keleth volna pozto meleth veny, mas az hyrem nekwl arwltha pozttoth es ol helen, ahol poz-

toth nem arwltak soha, hanem hol vallamy kapwzthath es egyeb felle aprolekoth. Nagysagtoktwl kegyelmes valaztoth varok. Datum (...) die Novembris. Anno 1581. Nagysagtoknak alazatos zolgaya Casparus Schjkaroczy tricesimator mp.

Hátán: Reverendissimo, Generosis ac Egregiis Dominis, Domino Praefecto Ceterisque Consiliariis Camerae Hungaricae Sacrae Caesareae et Regiae Maiestatis etc. Dominis Gratosissimis.

OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. Poson. 1581. nov. 18. Zárlatán gyűrűs pecsét nyoma.

439.

1582. február 17. Pozsony. Az udvari kamarához. Makay Mártont hamis pénzverés miatt elfogták. Nála 25 forint ára zsidó módon hamisan vert pénzt találtak. Ezért fejvesztés büntetése járna, de mivel a pénzt hamis módon nem ő verte, hanem mástól kapta, tehát fejvesztés helyett homlokára tüzes fémmel bélyeget kell sütni.

„Ad Cameram Aulicam. De Martino Makay, qui supplicat dimitti ex captivitate, in quam propter pecunias adulterinas apud eum deprehensam coniectus fuit, informet nos vicecomes comitatus Nitriensis, hunc ad viginti quinque florenos hungaricos huius pecuniae adulterinae apud Turcos hostes, ut creditur, arte mala judaeorum cusae habuisse et ea usum fuisse. Quod cum sit capitale, secundum leges et iura huius regni, merito capitis, propter hoc facinus condemnari posset. Cum autem non ipse hanc pecuniam cuserit, sed ab alio acceperit, censemus humillime capitis eum gratia Maiestatis sacratissimae vestrae esse absolvendum, et in poenam tamen ipse puniatur, tum alii a simile facto terreantur, aes ignitum fronti eius esse imprimendum. Quale autem id aes fuerit, eius copiam a vicecomite acceptam” mellékelten küldjük.

OL. Pozsonyi kamara, Expeditiones Camerales.

440.

1582. június 14. Buda. Ali budai basa levele Ernő főherceghez, előadva, hogy a budai zsidó Jakab, Bereczk zsidó fia adott volt a marosi Trombitás Jánosnak 1300 forint ára marhát, melyért Trombitásnak három hónapon belül száz mázsa rezet, vagy ehelyett 1300 forintot kellene adnia készpénzben, mert Trombitásnak a zsidónál adóslevele van. Időközben Trombitás Marosról eltávozott, azonban házáat, szöleit zálogul adta a zsidónak. Azonban a török Trombitást szökött jobbágnak tekintvén, annak javai tehát a szultánra szállván, kéri a basa, hogy elégítse ki a zsidót, mert ez a hatalmas szultánnak sokkal adós, amiért fogva is van.

Ha pedig a zsidót ki nem elégítenék, szabadságot fog adni a zsidónak, hogy az árus népet meg foghassa és a pénzét rajtuk megvegye, de ha ezt el akarja kerülni, elégíttesse ki a zsidót.

Takáts, Eckhart, Szekfü: A budai basák magyar nyelvű levelezése. Bp. 1915. 248—249. V. ö. M. Zs. O. II. 59—60. sz.

441.

1582. július 31. Buda. Ali budai basa levele Ernő főherceghez; ismételve kéri, hogy Izrael zsidót Trombitás Jánossal elégíttesse ki, s mivel a zsidó a szultánnak — mint említve volt — sokkal tartozik, kénytelen lesz az árus népeket föltartóztatni, és a zsidónak így igazat tétetni, mert ha a főherceg a zsidót ki nem elégíti, nincs más mit tennie.

Takáts, Eckhart, Szekfü: i. m. 252.

442.

1582. augusztus 30. Buda. Ali budai basa levele Ernő főherceghez. Trombitás János adósa a budai Izrael zsidónak és Trombitás hiába kötötte le adósságáért a zsidónak házát és szőleit, mert ha a római császár birodalmából valamely jobbágy a törökökhöz szökik, házát és jószágát nem szokták utána küldeni, Trombitás a török birodalomból elszökvén, jószágát a szultán részére lefoglaltatott, azt tehát zálogba adni nem lehet. Most Pesty Gáspár nagyszombati kereskedőt föltartóztatták, és ha ezen levélre válasz nem érkezik, Pestyt itt tartják, pedig nem illik, hogy a főherceg ilyen hitvány emberért (Trombitás) másokat háborgatni engedjen. Elégíttesse tehát ki a zsidót, mert ha valaki adós, az tartozik adósságának eleget tenni.

Takáts, Eckhart, Szekfü: i. m. 256—257.

443.

1583. augusztus 19. Pozsony. A pozsonyi magyar kamara leirata a morva adószedőhöz. Mivel gyanús, hogy Lóránt Mihály jobbágya által egy zsidótól vett bőrök Magyarországból és nem Lengyelországból lettek kiszállítva. A zsidó igazolja, hogy a bőröket Lengyelországból szerezte, s ha ezt megtette, a bőrök neki visszaadandók.

„Ad perceptorem Moraviae, Egregie V. De pelliibus, quas satelles Brodensis Judeo, colono domini Michaelis Lorant notario ademit, tam ex literis ipsius domini Lorant, quam ex nostris etiam ad eundem datis, cognovimus. Quoniam autem suspectio in hoc tali abest, an non ex Hungaria Judeus ille pelles eduxisset, quas ipse Cracovia dicit esse ad-

vectas, hoc pacto causam hanc finiendam, suspicionemque examinandam, ut probet ipse Judeus, ut pelles illas non ex Hungaria, sed ex Polonia duxisse. Quod si effecerit, iubeat Dominatio vestra pelles restitui. In reliquo V. Posony die 19. Augusti 1583.

OL. kamarai levéltár, Expeditiones Camerales.

444.

1583. A vasvári káptalan oklevele, melyben bizonyos ingatlanoknak Szombathely városban való fekvését „circa pontem Sydohid”-dal fejezi ki.

Vasvár-Szombathelyi káptalan hit. levéltárában, Litteralia Instrumenta fasc. 77. n. 47.

445.

1585. április 3. Gyulafejevárv. Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem előtt folyt pörben alperes pókai Sydo Péter felesége kérte, szálljon le a pör, mert azt pókai Sydo Péter ellen indították, az ő férje pedig nem viseli a Sidó vezetéknevet. Mivel a fölpörös hajlandó volt bizonyítani, hogy Sydo volt a vezetékneve, a bíróság elrendelte a bizonyítást. Az alperes szerint „Modernum maritum... Petrum Sydo esse denotasset, quod cognomen non esset suum, sed Petrus Pokay vocaretur”. A fölpörös szerint „cognomen Sydo fuisset, nam progenitores sui eo cognomine usi et gavisii fuissent”.

OL. Bánffy család idősebb ágának levéltára fasc. 3.

446.

1586. Kivonat Nyitra vármegye decimális összeírásából. Akkor Galgócon volt „Platea nova... Platea Judaica”.

OL. Regesta Decimarum B. 1213. B.

447.

1587. augusztus 1—9. Nyitra. Kivonat Mossóczy Zakariás nyitrai püspök javainak inventáriumából.

„...Libri... (534) Grammatica hebraica. 1778-ban az 1552. évi bázeli kiadás még meg volt. (543) Bibliotheca Geznerii (Gesner Konrád: Bibliotheca universalis sive catalogus omnium scriptorum in lingua latina, graeca, et hebraica, Trier, 1545 és 1574).

OL. Urbaria et Conscriptio fasc. 77. n. 17. (Két példányban.) L. Iványi Béla: Mossóczy Zakariás és a Magyar Corpus Juris keletkezése. Bp. 1926. 121.

1589. április 6. Csernelháza. Chernel Tamás nádori protonotárius jelenti a nádori helytartónak, hogy deveceeri Choron János végrendelete értelmében megosztották Kabold várát a 2 örökös között:

„Item Judeorum Esaiæ Seya, Abrahami senioris et cuiusdam vitrarii ac inquilini eorundem Judaeorum similiter Judæi, Marcus senior, Michael, Marcus filius Abrahami senioris Tesserarius ac relicta Myhaly, quidam vero Judæus filius Abrahami junioris, qui pronunc usque ad annum esset liber, mansissent pro communi.”

„Item Judaeorum Haczl senioris, Abrahami junioris, Isacj et Davidis ac inquilini eorundem Judaeorum, similiter Judæi, Haczl junior, Marcus junior, Jacob Gerstl et relicta Abrahamj” Choron Annának jutottak. Choron János hitelezőit pedig kifizették: „Insuper Judæis pro carnibus fl. 5 et d. 42. Isaco Judeo pro reparatione quarundam fenestrarum vitrearum. d. 50, eidem Isaco Judæo fl. Hung. 9. et d. 48, quibus eidem dictus condam dominus Joannes Choron liquide debuisset, fuissent dati et numerati”.

OL. Esterházy-család budapesti lev. Rep. 10. fasc. A. n. 2. (Ennek egy rontott szövegű másolata, mely a zsidó neveket is eltorzítva őrizte meg: u. ott n. 3. alatt.)

1592. november hava. Bécs. Kivonat Brutus János Mihály könyvtárának jegyzékéből.

„... 120. Flavii Josephi opera graece, folio. 122. Flavii Josephi: Antiquitates Judaicae, libri XX. folio. 424, Philonis Judæi lucubrationes omnes, octavo. 463. Caroli Sigonii: De republica Hebraeorum libri VII. octavo.

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. Lat. n. 9639. L. Iványi Béla: Könyvek, könyvnyomdák, könyvtárak Magyarországon. Bp. 1937. 106, 116.

1593. január 25. Az ezen évi törvény negyedik cikke intézkedik többek közt a zsidók portapénz fizetéséről is.

„Articulus 4. Exigantur et ab infra declarandis. Judæi et Anabaptistæ per capita solvant. Similiter Valachos, Rascianos, Ruthenos, Molitores in fluviis propriis colonialia molendina habentes, necnon

Judaeos et Anabaptistas ad contribuendum cogendos esse statuunt. §. 1. Ita, ut Valachi, Rasciani, Rutheni et Molitores instar colonorum, Judaei vero et Anabaptistae, per capita censeantur, et Anabaptistae duodecim denarios, de singulis capitibus, Judaei vero viginti denarios solvant.”

Corpus Juris Hungarici, 1822. évi kiadás, I. 556.

451.

1593. *Nyitra megye (adózó és nem adózó) portáinak összeírása:*

„Regestum iuxta connumerationem portarum anni 1593. Sasin per omnia portiones 16. Ibidem Judei personae 24. Holych domini Reway et Czobor portiones 17. Ibidem Judei personae 101. Ó Galgocz. Ibidem Judeus David cum personis 6. . . . Tota et universa summa . . . Judei personae 131. . . . Ex scheda affixa . . . : Judei 131 flor. 26. den. 20.”

OL. Dicalis conscriptio, Nyitra megye (rakszám 2650).

452.

1594. *január 28. Fejerwary Gáspár, galgóci contrascriba vádat emel a galgóci harmincados Szilesy János ellen, hűtlen kezelés címén. A vádat a kihallgatott tanúk, első helyen Dávid galgóci zsidó vallomása, megerősítik.*

„Articuli et attestaciones contra Joannem Szilesy, tricesimatorem Galgocziensem per contrascribam suam designati.

Primo. David Judaeus Galgocziensis fatetur et est verissimum, hogy Forgach Miklósné özvegy azzony vetöt volth ezüst myweth es arany lanchot, egieb arany marhath, igen zepeth zalagba az Sidonak 300 forintban, ismegh meg szwkelwen az Sido, hogy Groff Vram pinzth kerth twle, nem lewen mith tenny az Sidonak, vetette zalogba tarsomnak Silesy Janosnak az Sido ismegh 300 forintba, mely három zaz forintoth eö feölsege proventusabol adoth az zalagra es az marha volth minth egy negy eztendeigh kezebe, ha az eozvegy azzon az marhat akarta, hogy oda ne wezzen, az három zaz forinthnak zerith kelleth tenny, kez penzwl megh adny, az vsura — es penigh de singulis centenis 25 floreni minden eztendeore tudoth, mely summa az vsura es teoth florenos 300. Az megh newezeth vsurayrth kellethek az eözvegy azzonnak három jobbagioth, keth szellerth adny, hogy az marhayath meg teritetek. Annak feöleotte az eözvegy azzony zaboth is adoth metretas 200.

A lap szélén jegyzet: Ex confessione Hebrej et literis dominae relictae ac attestaciones judicis nobilium, quam verissimum sit, quod profert in primo articulo.

OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. 1594. febr. 25. (Posonio transmissum) melléklete.

453.

1594—1600. Zehendtner Tamás lőcsei polgár álcímen letartóztatta Weisz Izsák krakkói zsidót, aki jogtalan bezáratása miatt bűnvádi pert indított Zehendtner ellen, melynek iratai megvannak a lőcsei városi levéltárban.

Lőcse város levéltára XV. osztály, I. csomó 13. sz.

454.

1595. Kivonat Köveskuthy Balázs pénzbevételi és kiadási számadásaiból:

„1595. Regystrwm az penznek introitussáról és exitussarol, melyet en Keoweskwthy Balas kezemhez wetthem. ... (14. b.) Azonyom eő nagysága wetth három wegh Sido waznoth, meljben wolth 48 reffh, attham értthe fl. 7. den. 20.”

OL. Batthyány-levéltár, XVI. századi számadások közt.

455.

1597. Kivonat a soproni vámtarifából, mely szerint a zsidók és újkeresztények dupla vámot fizetnek.

„Az Sidoktul vagy Vykereztinjektul mindenemő marhatul Duplavarara(!) jár.”

Házi Jenő: XVI. századi magyar nyelvű levelek Sopron sz. kir. város levéltárából. Sopron, 1928. 237.

456.

1597. Az ezen évi XV. törvénycikk megújítja az 1596. évi X. törvénycikkben foglalt és többek közt a zsidók megadóztatásával foglalkozó rendelkezéseit.

„Renovatur vero hoc loco articulus decimus constitutionum publicarum anni nonagesimi sexti. §. 1. Ut nimirum nobiles quoque ses-

sionati, inquilinos habentes . . . item anabaptistae, Judaei, plebani, et concionatores non possessionati . . . eo modo, quo in ipso articulo continetur, taxentur." Ezek az 1598. évi X. törvénycikk értelmében esküjök alapján adóztatandók, amint a törvény elrendeli: „Ii omnes, in quolibet comitatu taxentur per vicecomites, iudices nobilium et alios potiores nobiles, juxta eorum juramentum, quo se ad administrandam justitiam obstrinxerunt.”

Corpus Juris Hungarici I. k. 570, 587.

457.

1599. márc. 10. Pozsony. A magyar kamara Áron Jakab kismartoni zsidónak a harmincadon lefoglalt nemes prémjei és ezüstje miatt újabb utasítást kér a főhercegtől. Az elkobzást jogosnak, a zsidó védekezését hamisnak állítja, hivatkozik a vámszabályzatra és a vámgyakorlatra és figyelmezteti a főherceget, hogy ha ilyen mentegetőzést elfogadnának, akkor a harmincadjövedelem igen meg fog apadni és így a kincstárnak nagy kára származik.

„Serenissime Princeps etc. Fidelitatis etc. De restituendis certis pellibus lutrinis, fibrinis, lynceis, mardurinis et vulpinis et rebus quoque quibusdam argenteis, Jacobo Aron Judaeo ex Eisenstat per perceptorem Moraviensem nuper confiscatis, benignum Serenitatis Vestrae mandatum secundo die huius currentis mensis Marty editum, humillime accepimus et legimus. Existimavimus autem adhuc Serenitatem Vestram demisse ulterius informare, qualiter confiscatio ipsa facta sit. Res autem, uti nobis dictus Perceptor perscripsit, cuius literas sub B. in specie exhibemus, ita se habet, quod ipse Jacobus Judaeus pelles Lutrinis et fibrinis centum et unam eduxit, de quibus nullam schedam habuit, sed saltem signum hoc sub litera A. et sub nomine Marterstorff produxit; quod insufficiens sit, Serenitas Vestra pro sapientissima sua discretione clementer iudicare poterit, praesertim cum pelles quoque istae non 92, uti Judaeus Vestrae Serenitati exposuit, sed uti nos dictus Perceptor informat, centum et una fuerit. Qui cum neque numerum ipsarum pellium sincere professus sit vel ex eo apparet, fraudem ipsam commisisse. Quod autem allegatur eum pelles has a quodam negotiatore Keözeghiensi (qui alias a solvenda tricesima immunes esse praetenduntur) coemisse, nobis de hac Keözeghiensi immunitate nihil constat, cum Liber Vectigalis Regii et instructio tricesimatorum in genere de omnibus in Regnum inductis et e Regno hoc eductis tricesimam competentem exigendam esse (quod tamen ipsum non fuisse, iam superius ostendimus) praescribat, sed etsi Keözeghienses a solvenda tricesima immunes essent, tamen negotiatores illi, qui res et merces qualescunque ab ipsis

coemunt easque e Regno educunt, immunitatem hanc nostro iudicio sibi usurpare non possint. Nam licet domini quoque Barones et nobiles Regni huius, vigore constitutionum publicarum ab allodiaturis ipsorum propriis nullam tricesimam se se solvere praetendant, tamen si alius quispiam tales res, in allodiatura etiam propria alicuius Magnatis aut nobilis procreatas emerit, et e Regno eduxerit, debet solvere de iis tricesimam competentem. De aliis vero pellibus numero 131. schedam, quam Judaeus habuit, hic quoque in specie sub litera C. producimus, in qua exolutae de his pellibus tricesimae, nulla plane fit mentio; quod autem supremus tricesimator Ovariensis, egregius Laurentius Schrötter in testimonio suo pro ipso Judaeo expedito, factum hoc excusat et errore et negligentia scribae exolutionem tricesimae in schedam specificatam non esse asserit, ea excusatio vix locum habere potest, tales enim schedae, ubi subscriptio talis est per tricesimatorem, quemadmodum in hac scheda factum est, nunquam sumuntur in perceptura et pro testimonio saltem, quod merces in illa specificata e Regno non educuntur, dari consueverunt. Et ideo persuadere nobis non possumus, errore aliquo id contigisse, potius malitia et perfidia scribae fiscumque fallendi studio data opera id facta fuisse auguramur. Sed etsi errore forte aliquo id evenisset, errata tamen neminem excusant, nam si erroris excusatio admitteretur, nunquam aut raro malefactor aliquis puniretur. Neque id excusare potest Judaeum, quod Schrötter dicit, eum merces suas rite et legitime (quod tamen ipsum non fecisse iam superius ostendimus) significasse et propterea etiam, si tricesimam non persolvisset, indemnem haberi debere, hac ratione enim negotiatoribus ipsis magna sane janua ad fraudem committendam daretur et plures sub huiuscemodi spe, quod ubi res et merces eorum periculo confiscationis subiicerentur, eas per professionem qualitatis et quantitatis earundem redimere valerent, multas merces sine tricesimae solutione educere et inducere attentare possent sicque raro aut fortassis nunquam contrabandum aliquod prehenderetur, nec in eius patratore animadverti possent. Quod vero ad res argenteas similiter ipso Judaeo confiscatas attinet, quamvis nulla specifica in libro vectigalis fiat mentio, an de rebus argenteis tricesima aliqua et qualis exigi debeat, tamen generalis est censura et sententia, quod de rebus, si quae forte ex libro illo omissae essent, tricesimatores iuxta illarum pretia tricesimam exigere de singulis viginti florenorum rebus unum florenum tricesimae capere debeant, prout ex hisce addito articulo, ex libro vectigalis desumpto, pluribus videre est. Tenebantur igitur nostro tenui iudicio, dictus Judaeus de his quoque rebus argenteis competentem tricesimam solvere atque idipsum, quod loco defensionis suae allegat, quod videlicet cum dictis rebus argenteis ad nullam tricesimam venerit, illum magis convincit, quam absolutum et immunem reddit, vel ipso namque facto, quod tricesimam declinaverit, poenam

confiscationis rerum suarum argentearum incurrit, constantem sit, ne quispiam negotiatorum cum rebus et mercibus suis loca tricesimarum praeterire debeat sub eadem poena. Aut vero, si nulla tricesima Vienna et usque ubi confiscatio facta extitisset (prout idem Judaeus in scripto suo Camerae huic porrecto nullam fuisse praetendit), debuisset tamen apud teloneum Viennensem dictas merces profiteri et teloneum debitum de illis solvere schedamque super persolutione telonei pro testimonio accipere. Alioquin enim, si citra omnem poenae metum quaestores telonea Suae Maiestatis tricesimas praeterire auderent, vix eorum aliquis justas et Regias ac communes vias frequentaret, sed declinatis solitis teloneorum et tricesimarum locis per avia spe reservandae penes se tricesimae vel telonii ducti, res et merces suas educere et inducere studerent sicque pauci aut nulli omnino proventus ad telonia et tricesimas conferuntur neque ullis dehinc teloneis vel tricesimis opus esset. Rebus itaque sic, ut praemissum est, stantibus et se habentibus, Serenitas Vestra benigne ulterius deliberare dignabitur, an merces sicque confiscatae dicto Judaeo restitui vel omnino ob praescriptas causas et rationes pro vero et liquido condrabando(!) fisco mancipari debeant, nos accepta superinde clementi Serenitatis Vestrae resolutione eidem obsequi parabimus.

OL. Expeditiones Camer. Poson, 1599. márc. 10.

458.

1599. június 21. *Kivonat Jobbágy János szalonaki udvarbíró bevételi és kiadási számadásaiból:*

„1599. Az pénznek exitusáról . . . 21. Junii. Vettem vram ő nagysága parancholattyabol az thörök Sidonak ött réff zöld Isthametott, refit per f. 1. den. 15, facit f. 7. den. 75. Kez penzt is attam ezen thörök sidonak Hung. f. 2. . . . 5. Augusti. Attam Rohonczon Zabo Paalnak az Sido törökkel Lakompakra hogy ment költséghe Hung. f. 1. den. 50.”

OL. Batthyány-levéltár, XVI. századi számadások között, quart alakú papírfüzetben.

459.

1600. április 24—1601. május 13. *Kivonat Jobbágy János udvarbíró rohonci pénzbevételi és kiadási számadásaiból:*

„Registrum az pénznek introitussáról és exitussáról, mellyet én Jobbaghy Janos eztendőtt által kezemhez vettem: . . . (25 a. lap). Eo die

(azaz szeptember 10.) chynaltattam vram ő nagysága paranchyolattjából Kwzegen az Thörök Sidonak egy vy könyw kocsyt minden zerzamawal es vasazasa¹¹ eggyetemben. Attam twle Hung. fl. 13 . . . (27 b. lap). Eo die (október 15.) attam azzonyom ő nagysága parancholattjából az Thörök Sidonak, kywel ő nagysága ados volt neki Hung. f. 6.”

OL. Batthyány-levéltárban, XVII. századi számadások közt.

460.

1600. szeptember 15. Kolozsvár. Ismeretlen jelentése az erdélyi hadmozdulatokról és más eseményekről. A jelentés a bécsi udvar számára készült. Ebben olvashatjuk:

„Alle Wallachen, Razen, Juden, und Griechen, so sich weydisch befinden, werden von unseren niedergehaut, und solle Er Weyda zw Weyssenburg sein.”

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 8973, 457.

461.

1600. szeptember 23. Prága. Az Erdélyből érkezett futár többek közt a következő hírt hozta:

„Dieser Tag seindt hiesige Juden von Markt Craccau kommen, confirmieren des meineidigen Bathori und Gross Canclers in Polen durch des Wallachen Sohn in der Moldaw nit allein erlittern Niederlag, sondern das Er Weyda dieselben mit ihrem Volk auf 7 Meil verfolgt und geschlagen habe.”

Bécs, Nationalbibliothek, Cod. 8973, 476.

462.

1600. Kivonat Dillich Vilmosnak 1600-ban Casselban megjelent „Vn-gerische Chronica”-jából. Művének 13/b. lapján leírja, hogy ekkor Buda és Pest hat városrésze oszlott. Ezek közt a negyedik városrész: „An der Donaw aber ist das grösset Theil, doch mit in die Mawren eingezogen, und wirt genennet die Wasser und Judenstadt . . . Auff dem andern Vfer der Donaw ist Pest, der sechste theil dieser grossen Stadt . . . eine fest erbawene Stadt, mit einer zimlichen starcken Bürgerschaft, in einer Morasischen ebne, sehr vnbequem zu belägern, und wird mit einer Schiffbrücken an die Judenstadt angehenget.”

Ballagi: i. m. 445—446.

1600. *Kivonat Istvánffy Miklós: Historia Regni Hungariae című művéből, melyben leírja, hogy a Spanyolországból kiüldözött zsidók Mehemet fejedelem nevében a császárhoz mentek a békéről tárgyalni és mi lett ezért a büntetésük.*

„Et non multo post, Judaei quidam ex Maranorum genere, qui olim a Ferdinando rege Hispania pulsi, Thessalonicae sedes sibi fixerant, deprehenderentur, qui nomine Mehemetis principis ad Caesarem venire, ac homines improbissimi lingua Hispanica, cuius gnari erant, pacem tractare ausi essent. Quos propria culpa et temeritate tantam rem tam audacter aggressos Caesar, quum ultimo furcae supplicio afficere debebat; mitiori tamen et diuturna carceris poena castigavit.”

Istvánffy: i. m. 474.

1600. *A Nyitra megyei egy telkes, címeres nemesek, molnárok, anabaptisták és zsidók összeírása:*

„Regestrum taxae Nobilium unius curiae et Armatorum, item Moli-torum, Anabaptistarum et Judaeorum in comitatu Nitriensi existentium anni Domini 1600. Judei in Sasin et Holych commorantes taxati sunt florenis 12.”

OL. Conscriptio dicarum. Nyitra vm. (Rakszám 2560.)

1601. *augusztus 20. Kivonat Massa Simon és Fuchs Márk krónikájából, melyben okadatolják, hogy ekkor miért sarcolták meg Kolozsvárt hatalmas összeggel, 15 000 forinttal, ami nem tévedésből történt, hanem: „propter singularia quaedam eaque gravissima delicta, puta, quod Sigismundum receperant et foverant contra Germanos, cum Oppoli diffugerat, et turpiter eiectis commissariis sacrae maiestatis ipsum sedem reposuerant, denique, quia urbs illa oppleta (scilicet Claudiopolis) esset variis et sordidissimis sectis, Ariana videlicet, Anabaptistica et Judaica. His de causis Basta et Michael vaivoda a Caesareo instructi venerant, ut per haydones urbs funditus dirueretur ac solo aequaretur, neque parceretur etiam parvulis.”*

Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó, V. 309.

1601. *A Nyitra megyei egy telkes, címeres nemesek, molnárok, anabaptisták és zsidók összeírása:*

„Taxatio nobilium unius curiae et Armatorum, item Molitorum, Anabaptistarum, Judeorumque in comitatu Nitriensi existentium. Judei in Sassin et Holicz commorantium taxati sunt ad flor. 12.”

OL. Conscriptio dicarum. Nyitra megye. (Rakszám 2560.)

1602. *Nyitra megyei adóösszeírás:*

„Regestrum connumerationis domorum fumalium comitatus Nitriensis, item super taxatione Nobilium unius curiae et Armatorum ac etiam Molitorum, Anno 1602. Judei in Sassin et Holych ad flor. 6.”

OL. Conscriptio dicarum. Nyitra vm. (Rakszám 2560.)

1603. *február 28. Ecsed. Báthory István országbíró végrendeletében intézkedik régi papi ruhákról, hogy adják el, de se pápastáknak, se zsidóknak nem szabad megvenniök.*

„Regy pap öltözöym uadnak: es affele papi köniuek, kjk az eczedi tarhazban uadnak. Az pap öltözökett egi nagi zekrenibe rakattam. Ezek felöll Isten utana igi rendelek es illien testamentomot tezek: Myerthogy az reegyek Isteny tyzteletre czynaltattak uolt, noha zegeniek uöttek ezekben, hogy baluanioztanak uellek: noha ök io uegre akartak uellek elny: En ys annak okaert magam zwksegerere (ha Isten ra segit) el költenem nem akarom, hanem Isteni tizteletre, Isten tiztessegerere akarom rendelnem hadnom: Illyen formann, hofi ha en eletemben ueghez nem uyhetem is: de holtom utann uagi penzenn agiak ell, auagi ha el nem adhattiak: giöngyvet es islogiat feytessek le, akik giönggiössök benne, akik pedig nem giönggösök, sem islogosok, sem ezüstösök, hanem cziak ualami köz marhaak, azokat is mind ell agiak, az kik ezüstösök, azt rollok le uegiek es az ki közölök olliak, kiből az ötuössök ezüstöt egethetnek, ezüstött egessenek, de papistaknak, se sidoknak ne aggiak, hanem egiebeknek akar my rendbelieknek aggiak ell penzenn, mynd giönggiöstöll. Az öreg köniueket metelljek ky es ozzak Iskolakba ualo gyermekeknek köniueket bele kötni jo lezenn... Ha pedig latnaak hogy olli dolog tallia öket, kj mja soha semminemő utonn semikeppen ueghez nem

uihetik: sőt ismeg papista kezben esneek, Rakassanak egi nagi tüzet es mind meg egessek öket, legiek(!) porra, senkinek egi penz arrat se aggianak benne, zellel futassak fel az poraatt. Nem akarom, hofi többbe baluanyozásra kellyen, az ti lelketek terhe alatt es hitetek zerent, igi es senki intisire egi pontal külömben ne czelekegetek, kit ha nem czelekednetek, aggiatok az úr zini előtt az itiletbenn zaamot rolla . . .”

OL. Esterházy hg. levéltára. Rep. 4. fasc. B. n. 12.

469.

1603. Hadi adó összeírás Nyitra megyében:

„Taxa bellica Nobilium unius curiae et Armatorum in comitatu Nitriensi degentium in anno Domini 1603. Judaei in Holich ad flor. 4. Judaei in Sassin ad flor. 4.”

OL. Conscriptio dicarum. Nyitra megye. (Rakszám 2560.)

470.

1604. augusztus 25. Galgóc. Kivonat Török Benedek fiának, Török Baláznak végrendeletéből:

„En Teöreök Balas, az nehay vitézleő Teöreök Benedeknek meghagioth fia, teszkek illen rendelést avagi testamentomoth . . . Az harmadik fekete eöregh ládámban ezek az aprólékok vannak (kivétel nélkül könyvek) . . . 21. Maranteae Venusii, iure consulti clarissimi: Tractatus de ordine judaeorum.”

OL. N. R. A. fasc. 350. n. 35.

471.

1604. Szombathelyi Pál deák névleg meg nem nevezett zsidónak 14 hód és vidra bőrt ad el.

Sopron város levéltára, lad. 54. fasc. 1. n. 1/14.

472.

1605. május 6. A lánzséri várban van az egykori Oláh Miklós érsek hagyatékából származó berendezés tárgyai között:

„. . . Niolcz darab uy uadazo karpit, kilenczedik az kit a Sidotul uett 70 aranyon, szaruas uadazat . . .”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 12. fasc. Q. n. 630.

1606. június 26. Prága. A császári titkos tanács leirata a császári udvari kamarához. Petrasco vajdának a felség részére átadott drágaságokért 15 000 tallér járna. Petrasconak most 5000 tallérra lenne szüksége, hogy zálogtárgyait kiválthassa. Az udvari kamara az 5000 tallért szerezzze meg, hogy Petrasco a 20 000 tallért érő zálogtárgyakat kiválthassa, nehogy kénytelen legyen azokat a zsidóknál hagyni és így nagy kárt szenvedni.

„Der Kayserlichen Hofkammer hiemit anzuzeigen. Die Herren geheimben Räth wissen sich zu erindern, dass Ihr. kaiserliche Mayestät . . . vor einem Jahr dem Petrasco Waida, umb die Ihr Mayestät dagebene Cleinodien fünfzehen tausent Taller zu geben genädigist bewilligt. Die weil dann aniezo gedachter Petrasco bey Ihr Maiestät fünf tausent Taller in Abschlag engeregter Schulden begehrt, damit er seine Pfandt, so ihm sonst inne wönig Tagen bey den Juden verstehen würden, lösen könne, so wirdet Sie, die Hofkammer Ihme die fünf tausent Taller anzuschaffen, sonst würde Er die Pfandt, so über zwanzig tausent Taller werth, den Juden lassen und grossen Schaden leiden müssen. Ex Consilio Secreto, 26 Junii anno 1605.

Rabus m. p.

In Consilio Secreto repetitum und austrüglich vermeldt, dass Ihme 5000 Taller aus Genaden und 15/m Taller für die Cleinoter längst durch Ihr Maiestät bewilligt seye. Intercedirn für Ihne die Herren Geheimben, dass man ihm aus den Beheimbischen Restanten hilfen solle. Die Juden aufordern und mit ihnen die Auslösung verabreden. 3 Augusti 605."

Bécs, közös pénzügyi levéltár (Hofkammer), Hungarn, fasc. 14 431.

1606. szeptember vége, Prága. Jelentés a Hueber Joachim császári udvari fizetőmester, továbbá Petrasco és Marco vajda közti tárgyalásról. A Petrascot illető rész a következő:

„Auf Euer Gnaden mir vor etlich gegebenen mündlichen Bevelch hab ich gedachten Herrn Petrasco zu mir erfordert und von Ihme vernomben, was er hie allenthalben schuldig. Der mich berichtet, dass sich gedachte seine Schuld bey Christen und Juden in allen, mit sambt dem Interesse in 5000 Taler erlaufen werde, mit Erbieten, dass Er Euer Gnaden ein specificirte Verzeichnuss, wem und welchen Leuten Er schuldig, auch was Er idem versetzt, und wie viel Interesse darvon verfallen ist, übergeben wolle."

Bécs, Hofkammer Archiv, Hungarn, fasc. 14 433.

1611. január 15. Prága. Ifjabb Henkel Lázár levele Thurzó György nádorhoz, melyben többek közt a következőket írja:

„Mivelhogy minden bizonnyal hiszem s vélem is, semmi kétségem sincs benne, hogy Nagyságod még jól emlékeznek reá, minemű nagy szeretettel, tiszta szívvvel és jó akarattal szolgáltam én az Nagyságod intésére, biztatására és kérésére az szegény megholt és bódog emlékezetű Mihály vajda fiának, Petrasco vajdának, nemcsak az ő marhályának az zsidóktól, melyek immár teljességgel mind vesztében voltak, mástól kölcsön kért kész pénzzel kiváltásával, hanem azon kívül is ittlétében az ő nagy szükségében és fogyatkozásában sok képen, hol kész pénzzel, hol pedig egyébféle adósságát nem csak magamra vévén, hanem meg is fizetvén, úgy annyira, hogy az adósság többre ment és nevedett egygyel mással 15 000 forintnál; ezeket pedig én mind csak az Nagyságod kedvéért cselekedtem Petrasco vajda urammal.”

Thurzó-család levéltára Árvaváralján.

1612. április 10. Nyék. Bodó Benedek utonálló vallomásában említi, hogy

„11). Visy Saaghy Istokkal Csepregnel fosztott egy Sidot, az kinel egy vegh uaszon volt, s kett wres taniztra.”

OL. Múzeumi törzsanyag.

1612. április 26. Bécs. Kurzbachné, született lobkovitzi Poppel Katalin, Batthyány Ferencné nővére, Schmeisz József bécsi udvari zsidó feleségétől, Lidától 1450 forintot vesz kölcsön hat hétre a felsorolt zálogtárgyak ellenében.

„Ich Catharina Kurzbachin, geborene Popplin von Lubkowitz etc. Freyen thue kundt, dasz ich heut dato den sechs und zwanzigsten tag Aprilis anno 1612 Lidae, Josephff Schmeiszen Hoff Juden weib in Wienn versetzt habe ein sohnuer rondl orientalische Zahl Perlen, deren an der Zahl seindt Sieben Zehen hundert acht vnd fünffzigk. Item ein guldenes Halsbanndt von Spannischer Arbeit, darinn seind vier vnd zwanzig Stückh, in der ersten zwölf stückhen, in einem jeden ein orientalischer Diamant, in den andern zwölf stückhen, in einem jeden zwey orientalische Carttaz Perlen. Diszes alles in einem futterall verpitschirt etc. Noch mehr zwey Möndlein einen Adtlaszen mit zwey Perlen Premen,

dasz ander von Sammeth nur einem Perlen Prem, mit rotten Türkischen gulden stuckh gefüttert vnd mit Perlen gestickten auszschlagen auch besonder verpetschirt.

Auff solches alles hat mir obgemelte Judin gelihen Vierzehenthalf hundert Reinische gulden an Teutschern geldt, vnd seind vnter diszer Summa gewesen vierhundert gulden an Tuddichen Zehen fur ein gulden gerait, solche gemelte vierhundert gulden soll man ihr, der Judin auch widerumb also in Tuddichen mit richten. Ist mir gemelte Summa geltet auf sechs wochen lang gelihen worden, doch dasz man ihr der Judin vor einem jeden Taler denselbigen zu 70. kr. gerait wochentlich zwey wiener d(enar) Interesse zahln. Ob man aber solches Pfandt vor den gesetzten sechs wochen wider ablösen wurde, soll man den ihr doch die Pension der sechs wochen ver voll entrichten, wofern man aber diszes Pfandt lenger stehen lisse vnd vor einem halben Jahr nit ablöset, soll man ihr schuldig sein dasz interesse der Zeit nach zu entrichten, des gleichen soll sie die Judin dasz Pfandt auch nit vereuszern, sondern lenger auf zu halten schuldig sein.

In fall aber nun vnter meinem Frauen Schwestern, der Frau Batthianin, oder Frau Gräfin von Sollmsz etc. eine oder die ander gedachtes Pfandt an sich zu lösen begehret, soll es ihnen gedachte Judin ohne weigerlich zu lösen geben. Zue Vrkhund vnd mehrer Versicherung hab ich diszer ausz ein ander geschnittenen Zettel Ziren gleichs Inhalts vnter meiner Hand vnd Sigell verfertigen, eines vor mich behalten, das ander aber der Judin zu stellen laszen. Actum Wien, ut supra.

Khatrina Khurzpachin

geborne Popplin von Lobkowitz. mp.

(Cimeres gyűrüs pecsét helye.)

Más irással: An heüdt datto, den viertten Juni Anno 1613. hab ich von dem wollgeboren Herrn, Heren von Batthian freyherm etc. an diser Schult das Inderesse bisz auf den heündigen Tag bar empfangen fünff hundert und 70 f. Rei. vnd an der hauebt sumba die vier hundert f. duthka vnd dan 30 f. in Teitscher Münz. Verbleibet noch an der Hauebtsumba neyn hundert vnd 20 f. vnd soll also diser Schultbrieff mit den Pfänden vnd Inderesse aller dings in seinen vorigen Crafftten, wie darinnen von Word zu Wordt vermelt ist völliger Contentierung verbleiben vnd gehalten werden. Zu Vhrkhundt hab ich meine eigen Handschrift hierunder gezeichnet. Wien, den obgemeltem Dattumb.

Batthyány Ferenc írása: Kel ezértt f. 454.

אך יוסף שמעיית האוף יוד

A héber betűs aláírás olvasása: Ich Josef Schemajes Hof Jud.

OL. Batthyány-levéltár.

1613. március 1. Br. Kurzbach László Gyula a felsorolt zálogtárgyak ellenében Lida zsidónőtől 70 német forintot vesz kölcsön és egyben a majdan esedékes kamatot is kiszámítja.

„Ich Ladiszlausz Juliusz Khurzbach freyherr bekhen mit diessen schein, dasz ich von der Ludta Judin den 1. Marti anno 1613. Jahr 70 Teutsche gulten empfangen habe, entgegen hab ich ihr geben 12 guldene Rosan khlain vnd grosz vnd ein silbersz ros zoug 2 stuckh, vnd ein Nossenbandt, auch 37 silberne spangen, destwegen gib ich ir volligen gulden die Wochn 2 Wiener Pfennig. Bringt dasz Jahr Interesse 26 Taller. Die Hauptsumma ist 70 Teutsch gulten, bringt 60 Taller zu 70 kr. Auf ein Jahr dasz Interesse bringt 26 Taller zu 70 kr. Zwei Jahr verlossen auf zuekhunfftigen 1. Martj anno 1615, bringt zuesamen in einer summa haubt vnd Interesse: Summa alsz 112 Taller zu 70 kr.”

Kivül: H(err) Kuerzpachen sachen bey Juden, bis 1. Märzy Anno 1615. 112 Taller.

OL. Batthyány-levéltár.

1613. június 4—1614. május 1. Schemajesz József feleségével való elszámolás.

„Nach der ersten abreitung von den 4. Juni des 1613. Jars ist rest verbliben f. 920. Bringt Taller zu 70 kr. — 788 kr. 40. Von den Taller ein Wochen 2 d. bringt bis auf den ersten May des 1614. Jahr f. 315. Summa f. 1235. Doran hab ich an heind dato von Mellchior Lehner empfangen f. 935.”

Kivül: Judin jüngste abreitungs schein.

A szöveg mellett bal oldalt:

איך יוסף
שמעיית האנה
יד

A héber betűs aláírás olvasása: Ich Josef Schemajes Hof. Jud.

OL. Batthyány-levéltár.

1614. július 24. előtt. (Nagyszombat.)

A nagyszombati kereskedők panasza a magyar kamaránál, Baráti úrnak zsidó vámosai ellen, akik három-négy annyi vámot kívánnak, mint a régi szokás volt.

„Spectabilis ac Magnifice Domine, Domini et Generosi ac Egregii Domini nobis gratiosissimi. Salutem et servitiorum nostrorum addictissimam commendationem.

Chiak ezerth kelletik Nagisagodath es Kegielmetöketh keniörgesunk altal megh talalnunk, mind kegielmes Vrainkath, miuel hogi illen iniuriantk törtenth az Barathi Vrnak Zido vamosj miath, minth hogi az mi kereskedesünk ugi minth Morua Orzaghra uagion, marhanknak vetele es keresedesünk, az vamott Barathi Ur jozzagaba ighazan mindenkor megh attok az reghi zokas zerinth es eö Fölseghenek is sok haznoth fizettunk, de miuel hogi az mastani Zido vamosok feölötte ighen haborgatnak benunketh, ugi minth harom auagi negi anith es kiuannak, az minth az reghi szokas uolth eginehani uamon az Barathi Ur jozzagaba es sinten azth akariak, hogi minden darabrol darabra megh ielenchiek minden egi harmicadon, ugi eleö zamlallioak az marhankath, ki soha sem uolth. Mostan tudgia harmiczados Vram, az Vyhely, hogi sokan uannak ollianok közülünk, hogi nem kiuankoznak föl menni az sokadalmokra. Oka ez; fölötte igen haborgatnak bennunketh az vamosok es ö Fölseghen proventussa és auual keuesbedigh. Annak okaérth keöniörgünk alazatosan Naginak és Kegitöknek, minth kegielmes Vrainknak, hogi yrna Vrasaktok az Barathi Vrnak, hogi az Zido vamosoknak paranchiolna megh az reghi ususba fölleb ne sarchiolnanak az vamosok, hogi mi es giakrabban eö Fölseghenek teöb jeüuedelmeth adhassunk. Nagisagodtol es Kegitöktöl kegielmes ualazth uarunk.

Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae et Generosis Dominationibus Vestris servitores humilimi.

N. Mercatores Tirnavienses.

OL. Litt. ad Camer. Poson, 1614. jul. 24. melléklete.

1614. július 14. Pozsony. Bornemisza Miklós, vágújhelyi harmincados jelenti a kamarának, hogy Baráti úr zsidó vámosai a szokottnál nagyobb vámot szednek és csökkentik a Morvaországba irányuló forgalmat.

„Magnifice Domine, Domini ac Generosi Domini mihi gratiosissimi. Salutem et servitii mei commendatione praemissa.

Az Nagisagod es Kegetök Commissioiabol es ez Szombathi emberek keresködö supplicatioiabol megh értöttem az Barathi Ur Zido Vamosira

ualo panaszokatt. Nagigodath es Kegielmetöketh igi informalhatom az dologh feleöl, hogi mikor az harmincadra jönök Vyhelbe, nem chiak az Szombathi kereskeödö emberek panaszolkodnak, azokra az Vamosokra, hanem Galgoczi, Uyuari es Comaromi kereskeödö emberek sinten hasonlokepen panaszolkodnak, hogi meltatlan, az ki annak elötte nem uolth, kett auagi harom anni Vamott ueznek raitok az Zidok, ki miath ugian ritkan kezdenek feöl yarni Moruaba, az mint az kett Angariaba ualo Proventusbol is megh aranozhattia Nagd es Kegiteök, megh az Parazth emberek is az szerinth panaszolkodnak, merth nem reghen tamattanak ezeök az Vamosok. Annak okaerth, ha Nagd es Kegiteök megh talallia az Barati Urath yrasa altal, tudom hogi azokath az Zidokath megh zablazza es a reghi szokas szerinth expedialtattia az Vamokath, mertt uagion instructioyok, kitt szömömmel is lattam réghenten az Varban, hogi melli kochy terhetöl es öregh zekertöl mitt uegienek vamott. Nem tudom, masth ezek hogi igj sarcholliak eökett. Euuel az Vr Isten eltesse Nagdath es Kegielmetöket. Datum Posonii, die 24 July, Anno 1614.

Magnificae ac Generosarum Dominationum Vestrarum servitor humillimus Nicolaus Bornemisza, tricesimator Vyheliensis.

Hátán: Magnifico ac Generosis dominis, domino S. Caes. Regiaeque Maiestatis Camerae Hungaricae domino Praefecto et dominis Consiliariis etc. Dominis mihi gratiosissimis.

OL. Kamarai lev. Litt. ad Camer. Poson. 1614. jul. 24.

482.

1614. október 10. — *Sopron város tanácsa előtt Lanng Zakariás, a tizenkét apostolhoz címzett czéh mestere, néhány céhtársával panaszt emel a zsidók házalása ellen és kéri, hogy a tanács e tekintetben a régi szokást tartsa fenn, a zsidóknak a városban való beszállásolását pedig tiltsa el.*

A városbíró a zsidók házalását betiltja.

„Den 10. October. Zacharias Lanng als Zechmeister der heyligen zwölff potten Zechen neben etlichen brüedern erschienen, und sich beschwert, wie dass etlich denen brüedern das brod vor dem Maul abschneiden mit hausiren. Sonderlich die J u d e n, weil es nun vor disem üblich gewesen, das denen hausieren, die wahren in das Spital genummen worden. Also bitten sie bey dem alten gebrauch erhalten zu werden, so woll auch die beherbergung der J u d e n abzustellen. Item die Failhabung Fremder leuten an den wochen Marckhten. So woll ist auch ihr bitt, die Maut zue Zackhersdorff und Wimpassing zue recht zue bringen. Verabschiedt: Belanget die J u d e n, hatt herr Statrichter allen bevelch die hausierung bey denselben abzustellen. Sonsten ist auch

denen Frembden, mit solcher wahren, die ohne dass hier zue finden, zue hausiren, durch den herrn Statrichter ein zue stellen bevohlen. An den wochenmarkhten kan mans ihnen nicht wehren.

Kolosvári és Óvári: Corpus Statutorum Municipalium Hungariae, Budapest, 1904. V/2. kötet 139. 1.

483.

1614. október 10. Pozsony. Az újhelyi harmincados különböző vámügyekben kér utasítást a kamarától, többek között Baráti Áron csejteji zsidó ügyében, aki vámfizetés nélkül vitt ki egy aranyláncot, de nem ismeri be.

„Spectabilis ac Magnifice Domine, Domini et Generosi Domini mihi Gratosissimi. Salutem et servitiorum meorum addictissimam commendationem. Nagisagodath es kegitökött erreöl akaram megh talalnom yrasom által, mind kegielmes Urajmath: ez elmulth eztendeoben egi Pöbedynt lakozo kereskeodeo ember, Joannes Roczak neuö az Vyhely praedikator vram jobbagia uitt feöl Cheh orzagban egi zeker siluath, az negi louan, maghaen es ott edgiketh el atta, Regia Schedath nem uett rea. En ueghere menuen az dolognak az emberth arestaltam uisza ieöueth, kitt eö magha is nem tagadhatott, hanem Praedikator Vram kezesegeire el ereztöttem az Urasagtok delibatioyaigh. Annak okaerth keniörgök Urasaktoknak, mit kelle uele uegeznöm. Vrasaktok az mind paranchollia, az zerinth procedalok. Harmincz forinth kezességben ereztöttem el, de azth mongia, chiak florenis 20 atta el az louath.

Mas dologh is yllen teörtenth. Egi Zido, Barathi neuö Aaron Cheythen egi arani lanchockatt uett az mind ertöttem Cheythei emberekteöl florenis 15 es sine salutata tricesima edukaltha, az mellieth az Zido ighen tagad. Az feleöl is Urasaktok tudosechion, megh uegiem e ereöuel raytha uagi teoruennel keressem e. Harmadik dologh Vyhely kett Takach Moruabal indukalth hatakon negi forinth ara fonalath es sine salutata tricesima Varas kereöl hazakhoz uittek délbe, nem yettenek az Varasba az igaz uthon. En ueghere menuen egez estik uartham, hoga taland be yennek, minth hoga nem yettenek, keseön estue zolghaimath erettek kwldöttem, hoga az indukalth marhauaI hozzam, eö Feölseghe harminczadgiara yeienek. Az edgik az marhath zolghaymnak nem akartha kü adnj, hanem Felesege es annia dorongokal zolgainkra tamadtanak es toluayoztak es arolonak zittak eökett, az masodik takach az ighen szeghen leghen, eöremesth az marhat kw attha. Urasaktoktol erre is parancholatoh uarok, merth az en zolghaim nem toluaiok, hanem ighaz emberek. Utozser efeleöl akartham Urasaktoknak keöniorognöm mind kegielmes uraymnak, Serieny Ferencz vram Moruay Suatlon lakozo uett twlem

magha aztalához heth hordo borth es kerth azon eö Kegme hogi harmiczad nekeöl az borytt el erezzem. Minthogi magham zeölömbeli borom, minth hogi Vrasaktok commissioya uagion nalam, hogi az urak jozzagath es nemes Vraymeth ex propria allodiatura sine salutata Tricesima el ereszeük, en is az en zeghen allapatom zerinth az en zabatsagom melleth altal ereztöttem az borokath yllen conditional, hogi ha Vrasaktok az harmiczadgiath megh engedy, io neuen uezem Vrasaktoktol es megh is ygiekezem zolghany, kitt hizem hogi Vrasaktok megh engedhi. Euuel az Vr Isten eltesse Nagdath és Kegteketh sok eztendeigh io egeségben. Datum Posony die 10. Octobris. Anno 1614.

Spectabilis, Magnificae ac Generosarum Dominationum Vestrarum servitor humilimus Nicolaus Bornemisza, tricesimator Vyheliensis.

OL. Litt. ad Camer. Poson. 1614. okt. 10.

484.

1615. február 18.—1617. szeptember 6. Batthyány Ferenc elszámolása adóssági ügyében a bécsi zsidó asszonnyal.

„Heunt dato, den 18. Februarii anno 1615 in Wienn hat die Judtin hergelingen 2800 ganzen Taller, ainen per 123 hungarische den., thuet 3444 Taler zue 70 kr. Ren. f. 4018.—

Von diszen 4018 f. Interesse gerechnet von dato bisz December, ist 43 wochen, die wochen von Gulden ain wiener den. thuet f. 719,53.2.

Summa Haupt guet vnd Interesse f. 4737,53.2.

Darvon ziehe ich 800 Taller. Item mehr 14 Thung hönig per 294 Taler, thuet zuesamben 1094 Taler zue 70 kr., Reinisch gulden f. 1276,20.

Summa restiert auffn ersten Schuldtbrief f. 3461,33.2.

Den 8. Marti ihm gemelten Jahr hat die Judin abermahls an ganzen Tallern hergelingen 1200 ganze Taler ebener massen ainen per 123. hung. den., thuet 1476 Taler zue 70 kr., macht Reinisch f. 1722,—

Summa erst vnd ander Schuldbrief f. 5183,33.2.

Von 8. Marti gehet das Interesse an bisz auff den 21. October anno 1616, dasz ist 33 wochen, von der wochen ain wiener den., das thuet f. 712,39.3.

Summa abermahl haupt guet vndt Interesse zuesamben f. 5896,13.1.

Den 21. October zalt ich der Jüdin 400 Taller, ain zue 70 kr., das macht Reinisch f. 4666,40.—

Verbleib ich noch schuldig f.	1229,33.1.
Summa trag ich den Rest so man der Judin schuldig verbleibt herumb alsz f.	1229,33.1.
Den 21. October gehet das interesse wider an bisz auff den 21. November gemeltes Jahr, das ist 5 wochen, die wochen von ain gulden 1 wiener Pfennig, macht f.	25,36.1.
Summa mehr mahl haubt guet vnd Zinsz zusamben f.	1255,9. 2.
Den 21. November zalt man Ir 957 Taller, ainen per 70 kr., macht f.	1116,30.—
Summa restiere ich noch f.	138,39.2.
Von 21. November anno 1616 gehet das Interesse wieder an bis 6. September anno 1617, das ist 51 wochen, die wochen von gulden, wiener Pfennig macht f.	43,39.2.

Summa f. 182,19.—

Den 6. September anno 1617 zalt ich Ir abermahls 1000 Taler zue 70 kr., thuet f.	1166,40.
Wan ich nun die gemelten 182 f. 19 kr. darvon ziehe, restiert mir mehr gedachte Judin f.	984,21.
Ist alles recht gerechnet nach Contition desz Schuldbrieffs.	

Kivül: Batthyány Ferenc írásával: Mast hogj 20 December hogj Béczból el mentem, az Sidonénak illyen számadást attam, hogj erre resolvalja magát és az zalagot megh adgya.

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905.5.

485.

1615. február 18—1617. szeptember 7. Batthyány Ferenc újabb elszámolása Bécsben Léviné zsidó nővel.

„Heut dato den 18. February anno 1615. in Wien hat die Leuin Judin hergelüchenn 2800 gantze Thaller, ainen zu 123 ungh. d., facit 3444 Thaller zu 70 kr., tut also r. f. 4018.

Interesse vonn 18. February anno 1615 bisz 8 Marty ist 3 wochen a 1. d. von 1 f. 50,13.

Adi 8. Marty mehr hergelüchenn 1200 gantze Thaller ein per 123 d. tt. Thaller 1476 zu 70 kr. vnd al 60. 1722,—

Summa Hautguet vnnnd Interessze f. 5790,13.

Interessze vonn 8. Marty bisz 13. December anno 1615 ist 40 wochen von 1 f. 1. d. tt. 965,—

Hautguet vnnnd Interessze 6755,13.

1615 adi 13. December hieran haltt 800 Thaller zu 70 kr. vnnnd als 60	933,30.
Rest hauptguett f.	5821,53.
Interessze vonn 13. December bisz letzten May anno 1616 ist 24 Wochen ad 1.,	582,6.
Summa, Hauptguet vnd Interessze f.	6403,59.
1616 adi Letzten May zolt mit 14 Thonnen Höenig a 21 Taller, tt. 294 Thaller	343,—.
Rest f.	6060,59.
Vmbstehenden Rest anhero getragen f.	6060,59.
Interessze vonn Letzten May anno 1616 bisz auf denn 19. October, ist 20 Wochenn f.	505,5
Hauptguet vnnnd Interessze f.	6566,4.
1616 adi 19. October zallt 4000 thaller zu 70 kr., tt. alz 60 f.	4666,40.
Restiert f.	1899,24.
Interessze vonn 19. October bisz 21. December anno 1616 ist 4 wochenn, tt. f.	31,39.
Summa hauptguet vnnnd Intrressze f.	1931,3.
1619 adi 21. November zollt hierauf fernner Thaller 957 alz 70, tt. f.	1116,30.
Summa Reszt f.	814,33.
Interessze vonn 21. November anni 616 bisz September anno 617 ist an der Zeit 41 wochen von 1 f. 1 d. f.	139,3.
Summa Hauptguet vnnnd Intrressze f.	953,36.
1617 adi 7. September zollt der Judin ferner 1000 Thal- ler, alz 70 tt. alz 60 f.	1166,40.
Obstehunden Reszt des Hauptguets vnd Intrressze ab- gezogen f.	953,36.
Verbleibt mier f.	213,4.

Más irással: Summa in allen Stritigkheiten lauet ersten abreitung mit Scheinen rein f. 371. kr. 14.

Dan der Judin obreitung nach begert sie ier zu restiren f. 158, kr. 10. Entgegen Ier abreitung nach restiert sie f. 213 kr. 4.

Kivül: Schlus Abraitung zwischen dem wollgebornnen Herrn Herrn Franztiscus Badiany vnnnd Lewin Judin alhier betreffend.

(NB. Ez az elszámolás nem volt a végső, mert a végelszámolás a következő, harmadik alkalommal történt.)

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/6.

486.

1615. február 18—1618. október 26. Batthyány Ferenc végső elszámolása özvegy Leblné zsidónővel adósságai kiegyenlítése tárgyában.

„Vertzaichnus die Schluss Abraitung, so die Leblin Judin Wittib dem wolgebornen Herrn Herrn Putian etc. in vnderschiedlichen mallen gelichen Hautb Summa vnd Interesse zu samben geraith.

Erstlich den 18. February 1615 Jar in Wienn gelichen 2800 gantze Taller, ainem per 123 hung. den. obwohl iezunt die gantzen Taller in 130 hung. den. gehen, doch bey den 123 hung. vnnnd 100 vng. per 70 kr. geraith, bey vnsern Contract verbleiben lasszen, alsz nemlichen die 2800 Taller thuet 3444 Taller zue 70 kr., ist reinisch gulden

4018 f. — kr.

Von disen 4018 f. Interessze gerechnet bisz auf den

8. Marti, ist 3 wochen, thuet Interesse

50 f. 13 kr.

Summa 4068 f. 13 kr.

Denn 8. Marty mehr 1200 Taller, die Judin hergelichen ain per 123 hung., thuet in gelt 1476 Taller zue 70 kr. macht

1722 f. — kr.

Summa 5790 f. 13 kr.

Von 8. Marty in 1615 Jahr bisz auf den 13. December thuet 43 Wochen das Interesse von obbemelter summa des 5790 f. 13 kr., thuet

1051 f. 21 kr.

Summa 6841 f. 34 kr.

Den 13. December empfangen 800 Taller zu 70 kr., thuet in gelt

933 f. 20 kr.

Restiert 5908 f. 12 kr.

Von den 13. December bisz auf den 19-ten October thuet 43 wochen, von obbemelter summa der 1908 f.

12 kr. das Interesse

1158 f. 7 kr.

Interesse

1158 f. 7 kr.

Summa 7066 f. 19 kr.

Den 19. October empfangenn 4000 Taller zue 100 h. thuet in gelt	4666 f. 40 kr.
Restiert summa	2400 f. 21 kr.
Von 19. October bisz auf den 21. November von den 2400 f. 21. kr., thuet 4 wochen, bringt	40 f. — kr.
Summa	2440 f. — kr.
Mehr empfangen den 21. November 957 Taler, thuet	1116 f. 30 kr.
Restiert noch dasz mir verbleiben sollen benentlichen	1324 f. 30 kr.
Von den 21. November bisz 7. September 617. Jahr thuet 51 wochen, bringt das Interessze von den 1324 f. 30. kr. benentlichen	261 f. 20 kr.
Summa	1585 f. 50 kr.
Den 6. September zalt ich Ir abermall 1000 Taller zu 70 kr., thuet	1166 f. 10 kr.
Restiert noch	158 f. 10 kr.
Item Ir g(naden) geben ain guertl mir diemant per 120 Taller thuet	140 f. — kr.
Item bey meinem diners auf Prag geschickht 35 Taller thuet	40 f. 50 kr.
Item zwen Offen fur Ir g(naden) zu machen per 14 Taller, thuet	16 f. 20 kr.
Item Ir g(naden) der Frauen ein Pister Khöten per 35 Taler thuet	40 f. 50 kr.
Item gultene Porten per 90 Taler thuet	105 f. — kr.
Item Zäntl geben Eur G(naden) per 28 ain halben Taller thuet	33 f. 15 kr.
Item für seidene Strimpf 36 Taller thuet	42 f. — kr.
Jer G(naden) der frauen 38 Taller gelichen thuet	44 f. 20 kr.
Mehr für zwen Spüegl 17 Taller thuet	19 f. 50 kr.
Dem Perlheffter 2 Taller thuet	2 f. 20 kr.
Item bey den Diner Ir G(naden) der frauen geschickh 35 Taller, thuet	40 f. 50 kr.
Dem Appotekher 13 Taller facit	18 f. — kr.
Dem Frantzösen 63 Taller facit	73 f. 30 kr.
Item dem Plakabicz in namen Ir G(naden) der frauen geben 52 Taller, facit	60 f. 40 kr.
Item 15 Ducaten dem Melchart thuet	30 f. 52 kr.

Item 99 $\frac{1}{2}$ gantze Taller der frauen Ir. G(naden) geben thuet	150 f. 20 kr.
Den 26. October anno 1618. mehr gelihen Ir G(naden) in gelt	100 f. — kr.
Item 14 Tag nacher Ir G(naden) gelichen 8 Taller thuet	9 f. 20 kr.
Summa thuet allesz so nach restiert zusamben	1137 f. 7 kr.
Daran empfangen von Ir g(naden) der frauen 11 Thu- nen Hönig, die Thuenen per 18 Taller, iedes 21 f., thuet zusammen in gelt benentlichen	231 f. — kr.
Restiert noch schuldig zue bezallen	907 f. 7 kr.

Kivül: Batthyány Ferenc s. k. írásával: Sidoné válasza az ő számadására.

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia 905/3. Megjegyzendő, hogy a számadás végén az „Item”-ekkel kezdődő kiadások fel vannak sorolva a Memorabilia n. 905/11, 12 és 15. számú iratokban is, csekély szövegbeli eltérésekkel.

487.

1615. február 18. Bécs. Batthyány Ferenc kötelezvénye a Lőb Mózes bécsi udvari zsidótól bizonyos feltételek mellett kölcsön vett 2800 tallérről, mely forintra átszámítva kitesz 4018 forintot, melyre Batthyány ékszerekben zálogot ad, és minden forint után heti egy bécsi dénár kamatot fizet.

„Ich Frantz von Batthian Frey Herr auff Gusing, Schlaning vndt Rechnitz, Römisch Khayserlich Maiestath Ratth vndt der Crohn Hungern Stollmeister, bekhenn hie mit fuer mich vndt meine Erben, das mier der erbor Moszes Lőb Hoff Judt allhier in Wien, auf mein büttlich begeren dargelichen vnd fuergesteckht hat benentlichen zwey taussent achthundert ganze taller, yetwettern zu hundert drey vnd zweintzig Vng(arischen) Pfennig zu rechnen vndt hundert Vng. Pfennig auf sübenzig khreuzer, welche thun in rein(ischen) gulten per sechtzig khreützer gerechnet viertaussent vnd achzehen, gegen Einsezung Hollsbünther vnd Kleinotter in vier Fuereallen, vermig beeterseits gleich vnderscribenen vnd aufgerichten specifficierte Verzeichnuszen. Solche Summa gellts gelob vnnndt verspricht ich fuer mich vnd meine Erben, vorbenanten Juden im Jahres Fryst gegen erlegung von jetern gulten wochentlich ain Wiener Pfennig zu Inderesse threyllichen (wo nit widerumben in

gleichen ganzen Tallern, yedech fuer yetern ganzen Taller hundert drey vnd zwainzig vng. Pfennig) zu erlegen vndt zu bezollen. Doch der gestollt, mier vorbehalten wouehr das ich innerhalb drey Monath oder in ain halben Jahr, mit solcher Summa gelts, neben erlegung desz doruon verfollenen Inderesse, mochte auf khomen, mier gedachter Judt meine Pfänder sombt Schulltbrieff zuruckh zugeben schuldig sein soll. In fall aber ich in so khuerze Zeit, nit vöellig contentieren khuntte, sonder Theills es wehr nun vill oder wenig, daran erlegen wuertte, soll allspolten solliches an der Houebt summa, wie auch am Inderesse ordentlich abgeschriben wertten. Da aber vnder desszen angemelter Summa gar nichts erlegt werden sollte, dan soll die gantze Summa, sambt dem Inderesse von Neündt Datto an vber ain Jahr innen vöellig contentiert vnd bezallt wertten. In widrigen aber, da sich die Bezallung der Houebt Summa vnd Inderesse vber Jahres frist verziehen oder aufgeschoben wuertte, mehrbenanter Judt Macht haben soll offtgemelte Pfännter weytters zu uersezen vnndt von sich dise Pfännter souill nit erstreckhen thetten, soll villgedachter Judt Macht haben den Vberrest an meinen habentten Guettern zuersuechen. Des zu wahren Vhrkhundt güb ich offtgedachten Juden diszen Schultbrieff, mit meiner aigen Handtschrieff vnd angebornen Pettschafft. Geben in Wien, den achtzehenten February im sechzehen hundert funff zehen.

Franciscus de Batthian

(p. h.)

manu propria (p. h.)

Mosesz Lewb, Hoff Judt.

XVIII. századi írással: Negotium Moysis Leeb Judaei mercatoris Viennensis super pignore a Francisco de Batthyan apud eundem diversis vicibus erga mutatas summas pecuniarias locato, contractus nempe et computus inter ambas partes initi, quietanciae praelibati Judaei super pecuniis in defalcationem levatis etc. de annis 1615, 1616, et 1617.

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/2. jelzet alatt. Ugyanez „Memoriale wegen der Juden“ címen öt pontba foglalva a föltételeket ugyanitt: Memorabilia 905/4.

488.

1615. március 8. Rohonc. Batthyány Ferenc Lőb Mózes bécsi udvari zsidótól 1200 tallért zálogtárgyak ellenében kölcsön vesz.

„Ich Frantz von Batthian Freyherr auff Güssing, Schläining vnd Rechnitz, Römisch Kay. Mayestet Rath, vnd der Crohn Hungern Stallmaister, etc. Bekhen hiemit fur mich vnd meine Erben, das mir erbare

Moyses Leb Hoff Judt in Wien auf mein bitlich begern dargelihen vnd fürgestreckt hat benentlichen Zwölffhundert gantze Thaller yetwedern zu hundert drey vnd zwanzig vnger(ischen) Pfening zu rechnen vnd hundert Pfening zu siebenzig kreutzer, welche thun in Rein(isch) gulden per sechtzig kreitzer gerechnet Sieben zehen hundert zway vnd zwanzig vnd vierzig kreitzer gegen einsetzung halspant, ketten vnd Rosen mit Stainen vnd Perl vermig bederseitz gleich vntter schriebenen vnd aufgerichteten specificirten verzeichnussen. Solche Summa gelob vnd versprich ich fur mich vnd meine Erben vorbenanten Juden in Jahres frist gegen erlegung von yedtern gulden wochentlich ain Wiener Pfening zu Interesse treulichen (wo mit widerumb in kleichen gantzen Thalern, jedoch für yeden gantzen Thaller hundert drey vnd zwanzig vnger, Pfening) zu erlegen vnd bezahlen, doch dergestalt mir vorbehalten, wouehr das ich innerhalb drey Monath oder in ain halben Jahr mit solcher Summa gelts, neben erlegung desz daruon verfallenen Interesse möchte aufkhomen, mir gedachter Jud meine Pfändte sambt Schultbrieff zurück zugeben schuldig seyn soll. In fall aber ich in so kurtzer Zeit nit völlig contentiren khonte, sondern Teils es wehre, nun vill oder wenig, daran erlegen wurde, soll alspalten solches an der Hauptsumma wie auch am Interesse ordentlich abgeschrieben werden, da aber vntter dessen an gemelter Summa gar nichts erleget werden solle, dan soll die gantze Summa sambt den Interesse von heint dato über ain Jahr ime vollig contentirt vnd bezalt werden. In widrigen aber do sich die bezahlung der Hauptsumma vnd Interesse vber Jahres frist verzihen oder aufgeschoben wurde, mehrbenanter Jud macht haben soll öfttgemelte Pfänter weiters zu versetzen, vnd wan sich diese Pfenter souill nit erstrekhen thetten, soll vilgedachter Jud macht zu haben den überrest an meinen habenten Güttern zu ersuchen. Des zu wahren Vhrkhundt gib ich offftgedachten Juden disen Schultbrieff, mit meiner aigen Hantschrift vnd angebornen Petschafft verfertigt. Geben in Rechnitz den achten Tag Martj im Sechzehen hundert vnd fünffzehnten.

Franciscus de Bathian
manu propria (p. h.)

Mosesz Lueb bifriter
Hoff Judt.

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/7.

1615. június—július. Konstantinápoly. Sálti zsidó, Jassef fia és testvére az Alamannak nevezett Israel kiváltságlevélben részesültek III. Mehemed szultántól, mert, amikor Szolimán szultán elfoglalta Budát, nagy-

apjuk, Jassef Salamon fia „adta át a város kulcsait és az átadásnál részt vett”, azért ő és ivadékai adómentességben részesültek.

Mordtmann J. H.: Adalék Buda 1526-iki elfoglalásához. Bpest — Konstantinápoly, 1918. egy XIX. század első feléből való hitelesített átirás alapján adta ki. A kiváltságlevelé legrégibb példánya 1615-ből való, melyet a későbbi szultánok megerősítettek.

490.

1615. december 13. Bécs. Lőb Mózes és Schmeisz József udvari zsidók elismerik, hogy Batthyány Ferenc szolgájától, Lehner Menyhérttől 800 tallért adosságtörlesztésre átvettek.

„Ich Moisesz Löb vnd Joseph Schmeisz beette befreytte Hoff Juden bekennen hiemit fuer vns vnd vnsere Erben, das wier an heundt datto von des wollgebornen Herrn Herrn Frantzen von Batthian Freyherrn etc. Diener Melchior Lehner an der Schullten vnd Interesse so ier g(naden) vnsz gegen verschribenen vnd eingesetzten Pfanth zu thun schulltig sein, in Abschlag par empfangen haben in Dutca vnd Polnischer Müntz, benentlich Acht Hundert Taller jedwetten zu hundert vngrisch zu rechnen. Desen zu wahren Vrkhundt vnd mehrer Versicherung geben wier obbenantenn ier g(naden) Diener disen Schein vnd unser Handtschriff vnd Petschafft ververdigt. Geben in Wien, den 13 December anno 1615.

Mosesz Lueb befreiter

Hoft Judt m. p.

יִסְכַּף בֶּר שְׂמַעְיָה ז"ל

A héber aláírás fordítása: József az áldott emlékezetű Semaja fia.

Két nyolcszögletű gyűrűs pecsét. Az egyikken kettéosztott pajzs, egyik felében ágaskodó oroszlán, a másikban a nyilas csillagkép. A pajzs fölött négy héber betű: az aláíró nevének kezdőbetűi.

מלכמ

A másik pecséten felirat:

יִסְכַּף בֶּר

שְׂמַעְיָה

ז"ל

Fordítása: József Semája fia, áldássá legyen az igaznak emlékezte.

OL. Batthyány-levéltár. Memorabilia n. 905/8.

1615 körül. *Thurzó György nádor és királyi helytartó bitsei könyvtárának jegyzéke.*

A kb. 350 műből álló könyvtár katalógusa szerzők szerint, abc rendben is felsorolja a könyveket és a B betű alatt találunk egy héber nyelvű bibliát.

OL. Kamarai és városi iratok n. 921/XIV.

Megjegyzendő, hogy midőn 1603. november 11-én az Illésházyak javait lefoglalták és összeírták, ezek közt volt a trencsényi könyvtár is. Itt is volt egy „Biblia sacra in quinque voluminibus quatuor linguarum, Hebraicae, Arabicae, Graecae et Latinae”.

Esztergomi főkáptalan hiteleshelyi levéltára, Lad. 44. capsza 30. fasc. 3. n. 16.

1615. körül. *Löb Mózes zsidónak Batthyány Ferenc által Rohoncon zálogba adott értékek jegyzéke.*

„Verzeichnusz wasz ich bey Moyses Leben Judten allhier zu Rechniz zum ander mall versezt hob, alls vollgt.

In ainer Ketten.

Erstlichen zöhen grosze Düemant, Zöhen kleine Diemant, Zöhen grosze Rubin, Zöhen kleine Rubin, Vierzig grosse Perl, Vierzig kleine Perl, Zwanzig stiockh in Gollt da Stein seint, Zwanzig stukh in Gollt da Perl seint, wegt vier vnd achtzig Crohn.

In der andtern Ketten.

Vier vnd zwainzig Diemont, Vier vnd zwainzig Rubin, Acht vnd vierzig keetten Perl, Vier vnd zwainzig stukh in Gollt da Perl seint, wigt vier vndt vierzig. Besondter neunzig Rosen, jedter mit zwei Perl vnd ein Rubin, wegt auch yedte ain Cronen vndt ein achtl. Zubenzig Roszen, jedte zway Perl vnd kain Stoin, wegt jete andter halb Cronen ain achtl. Ain Hollspandt, dorinen zwanzig stukh in Gollt vnd Stoinen fünff Soffier vnd fünff Rubin Ballast, wigt aine Gollt ain hundertl vnd sechs Crohnen.

Franciscus de Batthian
manu propria

Mosesz Lüeb bfreiter*
Hoeff Judt

OL. Batthyány levéltár. Memorabilia n. 905/19.

* „Hofbefreiter Jude.” Az udvartól kiváltságlevélben (Freybrief) részesült zsidókat 1582 óta említenek Bécsben. (Schwarz, J.: Geschichte der Juden in Wien von ihrem ersten Auftreten bis zum Jahre 1625.)

1615-ben a császár több bécsi zsidónak adott kiváltságlevelet, köztük az oklevélben említett „Moyses Leww”-nek. (Pribram, A. F.: I. m. I. 48.)

1615. *Náprági Demeter győri püspök megerősíti a szombathelyi ötvösök céhszabályait, de kiköti, hogy se olasz, se zsidó nem vásárolhat a város területén se nemes fémet, se rezet.*

„Postremo tandem, ne in hoc oppido Sabariensi quispiam Itolorum, aut etiam Judeorum, prout interdum assolet fieri, particolas auri vel argenti sive etiam aeris con fractas et communitas sine praescitu atque derogamen ipsorum magistrorum aurifabrorum emere ausit.”

Szombathelyi Múzeum 304—305. sz. v. ö. Dunántúli Szemle, 1940. Horváth T. A.: A szombathelyi ötvösség története.

1615—1616 körül. *A Batthyány Ferenc és Lew zsidónő közötti elszámolásbeli differencia kimutatása.*

„Verzeichnusz der Mengl, so zwischen Ir g(naden) herrn Franciscus Batthiani vnd Lewin Judin strittig sein alsz nemblich: Erstlich wird Ir g(naden) der so in seiner Rottung verbleibt ze geschriben, alsz nemblich

f. 158, 10.

Ohne Schein f. 1115, 17.

1273, 27.

35 Tolle(r) muesz abgezogen werden 40, 50.

1232, 37.

OL. Batthyány-levéltárban, Memorabilia n. 905/10.

1615—1616 körül. *Batthyány Ferenc embere által a zsidónőnek törlesztésre átadott pénzekről és áruról szóló feljegyzések. (Kiegészítése a Lew zsidónő és Batthyány közti adóssági ügynek.)*

Memoriale.

„Legh első az nolcz száz forint, kit az Sidónénak az Menihart adot neki, annak az ados leuellét az Menhart ladaiban kel feöl keresnj és ezekhez kel tennj, az Vdvar bíró is keresse feöl az laistromban, hogi mikor atta neki és mikor vitte feöl.

2. Masodik. 14 Tungh méz, kitt az vttan mingiart adot neki az Menhart, kirul nincsen adós leuél. Thungiat attak neki pro f. 21. Ez tezen f. 294. Az kitt én magham feöl vittem előzőr 4 ezer forintot, azvtan f. 957. Vttolzor esmegh ezer forinttot. Az meni penzt az vrnak adot, annak volth heya egéz Taler 40.”

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia 905/21. Az egész Batthyány Ferenc sk. írása.

496.

1615—1616. körül. (Batthyány Ferenc) levele nyilván Lőb zsidóhoz, melyben jelzi, hogy 600 forintot pecséttel lezárva küld, melynek ellenében a zsidónőnél lévő zálog kiadását kéri, hogy meggyőződjék, hogy az is le van pecsételve. Ha így van és nincs hiány, akkor megszámlálhatja a pénzt.

„Lieber Judt! Hiemit schickh ich euh die Sechsz hundert güelten. Verpettschiertter. Endtgegen beger ich, das ier mier das Pfandt von der Judin sollt herbringen, dormit ichs khan sehen, ob es noch alszo verpettschierdt vnd in solchen Esse ist, wie es ier ist eingeaandtwordt wortten. Wierds sichs also recht erfundten, das khein Mangl ist, so khündt ier euch das gelt hernach laszen, ausz zellen vnd wo etwo mengl ann gellt erschien, sollt euch auch erstattet wertten.”

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905.22.

497.

1615—1616. körül. Feljegyzése, hogy a zsidó a grófnénak mit kölcsönzött.

Wasz der Jud der Fr(au) g(räfin ?) gelichen. Pargellt r(einisch) f. 90. Fier ein ketten f. 35. Fier Zöntl f. 28. Ein Koueffman (azaz: Kaufman) bezalt fier Seiten Strimpf f. 36. Vmb Seiten Zoigen in losament ier g(naden) selbst geben groschen f. 38. Fier ein Spüegel f. 17. Jer g(naden) Perlheffter f. 2. Lezlich durch ier g(naden) Jungen ins losament geschigt f. 35, . . . f. 281. Daran hat er Thung hönig zu 19 f. 209. Rest f. 72. Yezt auf den Allten Pfarherr 15 Ducatten, hat der Pauer Múchel empfangen f. 31., f. 103.”

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/24.

1615—1617 körül. Összeírása azon zálogtárgyaknak, amelyeket Batthyány
Ferenc Lőb Mózes udvari zsidónak zálogba adott.

„Verzaichnusz was ihr g(naden) versetzen thuen, wie hernach volgt. Erstlichen in einen Leibfarben fuetterall ein Halsz Pandt seindt dorein neun Diemanthen rossen, in einer iglichen Rossen ein grosser Diemanth vnd acht khleine diemanth. Item neun Rossen, in einer jeden Rossen ein grosser Robin vnd vier khleine Robin, vnnnd vier Perl. Item hangt ein Khleinoth doran, ein darinen in der Mietten ein grosser Diemanth vnnnd vier khleine Diemanten darneben. Item zwen mittlere Diemanthen vnnnd vier dergleichen Robin, dran hangen fünff grosse Perl, diesse obbelte stuckh seint in diessen fuetterall ahn goldt gezeichnet worden. In den andern Fuetterall mit Piltern. Seindt, ailff Rossen in einer jeden Rossen ein grosser Diemanth vnd zwen Robin vnnnd ein hangendesz Perl. Item auff Rossen der gleichen in einer jeden rossen ein robin vnd ein Perl, diesse stueckh seint in diessen fuetterall ohn golt gezeichnet worden. In den dritten Fuetterall mit schwarzen Leder. Seindt fünff rossen, in einer jeden Rossen ein grosser Diemanth, darunder die gröste rossen mit vier Diemanth vnnnd vier Robindl. (*A margón megjegyzés:* Dis ist noch bey mir.) Die andern vier Rossen mit neben dem Diemanth vier robindl. Item sechs rossen gleichen, ist in einer ieden ein grosser robin vnd vier Diemanthen. Item ailff rossen dergleichen, ist on einer andern rossen ein robin vnd vier Perl. Dran hangt ein Khleinoth, seint dorinen vier grosse Diemath, vnnnd acht khleine diemath. Item ein grosser Robin vnnnd ein Mittler robin vnd ailff robindl. Dran hangt drey grosse Perl, vnd derneben auch zwey Perl, diesse stuech seint in dissen Fuetterall ohn golt verzeichnet worden. In den Virten Fuetterall, mit schwarzen Leder. Seindt sechs rossen, ist in einer jeden rossen ein grosser robin. Item seint ailff rossen, in einer jeden rossen ein robindl vnnnd vier grosse Perl. Item vier Rossen ohne stain, seint daruon verlohrt worden. Dran hangt ein khleinoth, seint dorein sechs Diematen vnd sieben khleine diemathen, vnd zwainzig robindl, vnd ein grosses hangendes Perl, derneben diese stuckh seint in dissen Fuetterall verzeichnet ohn golt. Seindt derwegen diesser Verzeichnusz zwey aufgericht laudt eine wie die ander, verbleibt eine bey ihr gnaden, die andere bey den zwen Jueden, bey jeden eine.

Franciscus de Batthian
manu propria.

Mosesz Leüb
Hoff Judt.“

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905 20.

1616. március 18. Nassika. Keserü István levele Batthyány Ferenc királyi tanácsos és főlovászmesterhez, melyben többek között a következőket írja:

„Az leuelet, kit Nagysagod Gregoroczi Péter feleségének, Balassi Borbála asszonnak irt uolt, Kaboltba találtam az asszont, és meg adám nekj, magammal eleget beszéllet az Asszony. Vachorán iol is tartá. Az Sidot be hiuatta vala az Asszony, igen meg fenyegete az Sidot, hogy ha igazan meg nem mongya, mennj ezwst miuet adot nekj Balog Sebes-tyen, addig az varbol ki sem bochatja, az míg myndeneket elő nem hoz. Nagy hitre eskwvék az Sido, hogy az parta öuel többet nem adot nekj, én twlem meg kérdezte az Isak Sido, mjnemw volt az pártá w, én meg beszéllem nekj, azt mondá az Sido, hogy azt attá nekj 26 forinton. Az Sido is Moruába attá az pártá öuet. Arra felele az Sido, hogy tizen negyed napra Kaboltba hozza az öuet. Az Asszson is arra felele, hogy ha nem hozza, myndiárást meg fogattya és addig el nem bocháttya, míg az öuet az Sido meg nem hozattya . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

500.

1616. október 19. Bécs. Lőb Mózes bécsi udvari zsidó elismeri, hogy Batthyány Ferenc embereitől, Bátsmegyei Simontól és társaitól 4000 tallért átvett.

„Ich Moysses Löw, befreytter Hoff Judt allhie in Wien, bekhenn hiemit fier mich vnd alle meine Erben, das ich an heündt datto von des wollgebornen Herrn Franzen von Batthian Freyherr etc. Dienern Bätsmeghy Symon, Hannszen Fyerabent vwndt Andreas Dollmair auf Rayttung vnd in Abschlag an Houebt Summa vnd Inderesze bar empfangen hab in Dutca, Khlein vngrisch vnd Pollnisch geltt benentlich Vier Tauessent Taller, yeden per ain hundert vngrischen zu rechnen. Deszen zu wohren Vhrkhundt güb ich obbemelten Herrn Herrn Batthiani dienern dissen Schein, mit meiner aignen Handt schrifft vnd gewöhnlich Pettschafft verferdiget. Geben in Wien, den neünzehenten October im sechzehen hundert vnd sechtzehentten etc.

(P. H.)

Mosesz Lüeb befreiter Hoff Judt.”

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/13.

1616. november 21. Bécs. Lőb Mózes udvari zsidó elismeri, hogy Batthyány Ferenc emberétől, Bácsmegyei Simontól 957 tallért magyar pénzben átvett.

„Ich Moysses Lőb befreytter Hoff Judt etc. Bekhenn hiemit fier mich vnd alle meine Erben, das ich an Heündt Datto abermallen, von wollgebornen Herrn Herrn Franzen von Batthian Freyherrn etc. Diener Bätsumegey Ssimon an der Summa, so ier g(naden) mier noch veenig auf Abreyttung restiern, par empfangen hab Neyn Hundert vnd Syben vnd funfftzig Taler in vngarischen Münz, yedern Taller per ain hundert vng. Pfening zu rechnen. Dessen zu wohrem Vhrkhundt geb ich diszen Schein, mit aigner Handtschriff vnd Pettschafft verferdiget. Geben in Wien, den ain vnd zweynzigisten November, Sechtzehn hundert vnd sechtzehn.

Mosesz Leüb befereiter Hoff Judt.”

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/14.

1616. december 28. Komárom. „Budai Jakab zido Pap fia” (Ruben ben Jakob) levele Győr város tanácsához, melyben többek közt írja, hogy a Győrben lakó Olasz Rudolf 132 forintnyi adósságának behajtásával bízta meg „Jakab Zido Pap fia Budai az el múlt napokban Comaromi seregh bíró az nemes és vitézleő Feöldes Istuan vramat, hogj megh kérje” Olasz Rudolftól az adósságot, ami azonban „nem telliesedet”, ezért tehát Olasszal szemben fennálló követelését Földesre ruházta, annak egy hasonló követelése fejében.

Győr város levéltárában. Közölve: Győri Szemle X. évfolyamában (1939) 181—182. Ruben ben Jakob neve héber betűkkel van aláírva.

ראובן בן יעקב

1617. március 15. Nagyszombat. A nagyszombati harmincadosok a pozsonyi kamara védelmét kérik a bogdanóci bíró ellen, aki erőszakkal akadályozta meg őket Salamon hodolini zsidó állítólag lopott marhákkal telt ládájának lefogolásában.

„Niluan uagion Nagod es Keglmetek előtt, hogy mi hitunk es instructionk rendj szerint tartozunk az eő fölsege prouentusit nem csak auge-

alnunk, de viszontagh karat is el tauoztattnunk. Annak okaert kellett mastansagh teörtent dolgunkat, meli az eö fölsége proventusanak nem kiczin kara eshetik, alazatossan Nagodnak es kegielmeteknek elejben adnunk. Ez el mult napokban, ugimint ennek az honak tizedik napian, midön megh hallottuk uolna, hogy Moruabol szokasok szerint az Sydok neminemw marhat hoztanak uolna Bogdanoczra, mi oda kj menuen az marhat latni es czedulaiokat visalni, egi Szeniczey Sido, Jacab neuöhöz hozanak ualami giapiurol ualo czedulat, melj czedulat igaznak talaluan, contentussok uoltunk uele es ugian ezen megh neuuezett Sido, titkon megh aruluan bizonios szamu bort, kj uitte hirunk nekül az bort, ehez kepest mys az dolognak uegere menuen, akartuk arestalni az Sidok marhaiat es hiuatank hozzank egi Hodolini Sidot, Marton neuött, kit midön iezgett-nenk, hogy az hir nekül el uith borert marhaiatt el uitettiuk, eö penigh nagon szaboduan, hogy nekj semmi correspondentiaia azzal az Sidoual. az kj az borokatt kj uitte, nem uolna, mente magat es teöbb szo közben titkon monda, hogy eö olj dolgot ielenthettne, kj eö fölsegenek hasznara uolna es megh beszelle, mi modon egi Hodolini Sido, Salamon neuö, sok ewst marhat uöt uolna, kit titkon az orszagbol ki vinni akarna es hogi imar egi reszett kys uitte uolna az marhanak, az mas resze penigh egi fekete ladaban egi lakat es egi pleh alat az Bogdanocz biuro Petro Miko, Palfy Miklosne aszoniom eö Naga Jobbagia hazanak az szobajaba volna. Ezt haluan mink, három nemes emberrel egiütt, kik ezen dolgokat az Sidotul hallottak, mennenk az biuro hazahoz es be köszönuen az hazban, ielenttetük az bironak, hogy azt az Sido ladaiat mi el uitettiuk, tanquam contrabandum, migh Nagtol ed Kegtektol resolutiot veszunk, az mint-hogy kys vitettük az hazbol és szekerünkre tetettünk, mas felöl, midon mik otben az szobaban beszelgetnenk az ladaban ualo lopot marha felöl, melliek között az Nagy Szombatj egihaztol es teöb heliekröl is el uit marhak uolnanak az Sido beszede szerint, utanna ment az biuro es az ucza közepin le rantotta mas tarsaual szekerünkröl az ladat hatalmassul. Ezt mi megh ertuen az ielen ualo nemes szemeliek elöt, ugi mint Nagiuati Janos, Draskoczy Andras es Szabo Matthias uramek elött az hatalomrol solemniter protestaltunk es az marhat tiltottuk. Az polgarok pemigh nekünk azt feletek protestationkra, hogy uagion nekik urok es uolna biraiok, azert eök senkinek semmit sem adnak es hogj senkiteöl is azokon kiuol ök nem tartananak. Ez okaert keriuk alazatossan Nagdatt es Kegli-metekett, hogj ezt az dolgot el ne szenuedgie, hogy igi annal is inkab ennek utanna akarminemw marhat is titkon Szombatbol, ha ki visznek es Moruabol is, ha be hoznak, nem leszen szabadsagunk nem csak marha-iokatt akarkinek is visalnunk es ha contrabontot talalunk, confiscal-nunk, söt megh hazokhoz mennünk. Es talam nemelj varasbeliek is ezektöl az Bogdanoczj polgaroktol peldatt vesznek, kik most is veressel es ölessel vdvarbiraik Moriczky Janos uram akarattiabol feniegettnek ben-

nünkött. Keriuk azert meg is Nagdat es Kegtekett az Istenert is, hagi az dologban fogion mellettunk es talaljon modot benne, hagi effele dologh teöbbet ne törtenniek, hogy mys az mi hiuatalunkban hitunk szerint szorgalmatosban el iarahassunk es az eö felsege hasznat iobban kereshessuk. Kiert mys Nagnak es Kaglmeteknek alazotassan igiekezünk szolgálni. Ezekkel tarcza Isten io egessegben Nagdat es Keglmetekett. Datum Tyrnaviae 15. die Marty, anno 1617.

Spectabilis ac Magnificae necnon generosarum Dominationum Vestrarum servitores obsequissimi

Emericus Ebeczky
Daniel Bede mp.

Kivül: Spectabili ac Magnificae necnon Generosis Dominis N. N. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Inclytae Camerae Hungaricae Praefecto et consiliariis etc. Dominis et Patronis nobis semper gratiosissimis.

Praesentatae 18. Marty Anno 1617.”

OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. 1617. márc. 15.

504.

1617. március 20. Vereskő. Özv. Pálffy Mária tiltakozik a kamaránál a nagyszombati harmincadosok hatalmaskodása ellen.

„Spectabilis ac Magnifice, Generosi ac Egregii Domini observandissimi. Servitiorum meorum semper paratissimam commendationem. Vettem ma az Kgtek beöczületes lewelett, melibeöl megh ertettem es legh inkab az magok iraszokból, kit includalua ide küldöth Kegtek, hogy Ebeczky Vram es az eo contraia sinistre informalta Kgtekett. Mert bizoniossan ez dologhnak vegere meniuen, ertettem, hogy Zlatinay vramnak esztergomi Captalannak uezseth wolt ez el mult napokban egy aranias pohara el Nagyszombatban, meli dologh felöl eö Kglme megh talalta az jtt valo Vduarbjrankath es azontul ayanlotta magat Orszaghunk teöruenie szerent, ha ott talaltatik Bogdanoczon az Zidonak, megh adattia eo Kglmenek. Interim ertwen az Zombathj harminczados Szombatban minemeo lopaszok esztenek, ment contraiaual egietemben fegiueres kezzel az Bogdanoczj biram hazaiához mondwan az bjronak, az minemeö fekete ladaia vagion ott hazanal az Zidonak, legien in aresto az eö contraia es az bjro peczetj alatt, az bjro nem akaruan magatul kiuansagoknak mingiarasth engednj, mert egj eszkütjet maga melle hinj, adigh harminczatos Vramek feöl uonattak az neuezeth ladat magok szekerere, melljet latwan az bjro, feöldes vra es vdvarbjraja nekül nem akaruan engednj, ismegh le uonatta az szekerrül, mert abban nem uolt az Szombathj egj-

haz el uestet marhaia, szem contrabant nem uolth, kit harminczados Vramek praetendalnak s nem kellett volna Kgtekett nekik ilj sinistre informalnj s nem is kellet volna nekik josagomban hatalmaszkodnj, melj hatalmath yeouendöben szem szenuedhetünk, hanem suis modis pro violentja rea keresztetem eöketh, ha az en bjam auagj akarkjnek mit wet, uagion feoldes vrok es vdvarbjraiok, nem kellenek magok akarrattjokbol hatalmaszkodnj es azert az hatalomert hatta megh az Vdvarbjro ennek utanna is azt chelekednyek es az ki reaiok megjen hatalmaszul, tudgiak mit kelleszek czelekednyek. Az mj az borok dolgat illetj. abban szem tudok szemit es nem ugj talaltatik, az mint informaltak. hanem az megh neuezeth pohart es enihanj parta eöüeth, kit Szombatiak fogiatkozot allapottjokban az Zidonak uetettek zalagban. Kerem azert en is Kgtekett, megh paranchollja nekik jeöuendöben el legyenek affele violentia nekül es hjrem nekül joszagomban ne hatalmaszkodgjanak, mert en szem tisztaröjm szem eö Feölsegenek, szem eö Feölseghe beöczületes Camoraiának el nem vetünk s ne is adgya Isten, de az violentjat el nem szenuedhettjük es nem is kjuanjuk eo Feölseghe jeöuedelmet mjnualnj. Ezzel algia es eltesze az Vr Isten Kgtekett yo egeszegen. Datum ex Vereskeö, die 20 Marty, Anno 1617.

Spectabili ac Magnificae, Generosis ac Egregiis Dominationibus Vestris servitrix paratissima.

Maria Palffy wytyb.

Hátán címzés és „2 Marty paria inclusa tricesimatoribus Tyrnaviensibus”.
OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. 1617. márc. 20.

505.

1617. szeptember 6. Bécs. Lőb Mózes bécsi udvari zsidó özvegyének, Bellának nyugtája tizenöt tung mézről és 340 aranyról, összesen 1000 tallér értékben, melyet Batthyány Ferenc emberétől, Bácsmegyei Zsigmondtól adósság törlesztése fejében átvett.

„Ich Bella Moyses Löben Hoff Juden hinderlaszene wittib, bekhenh hiemit diser Quittung, dasz ich von desz wollgebornen Herrn Herrn Franntzischko von Butthyan etc. Dienner Vaszmegey Sigmund in abschlag Jere g(naden) Schulden empfanngen hab benentlichen funffzehen Thung höng, jeglich Thunen per achtzehen Taller vngr. Khauff beschlosen, thuett inn gelltt zway hundert vnd sibentzig Taller vngr. Item mehr in pahrem gelltt emphanngen Drey Hundert vndt viertzig Ducatten in golltt, jeglichen derselben per zwen gulden vnd 30 kr. gerechnet vnd dann darauf 1 f. 40 kr. nutz, thuett also der gantz Empfang ain Tauszent Taller vngr. Wehrung, jeden derselben zu 70 kr. gerechnet, soll solche

Suma gelltsz von Jer g(naden) Schulden haubt Suma vnnd Interesse so sy mier zu thuen abgekhurtzt werden, desenn zu Vhr Khundt gib ich ihme Vaszmezy Sigmund diese Quittung mit meiner Handtschrift vnnd Pedschafft ververttigt. Datum Wien, den 6. September, anno 1617.

Morkis Leb Hof Judt."

אני בילה אשת משה מוינא ז"ל

Fordítása: Èn Bella felesége a Wienből való áldott emlékéü Mózesnek.

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 905/16.

506.

1617. szeptember 17. Bécs. Lőw Mózes bécsi udvari zsidó özvegyének, Bellának levele Batthyány Ferenchez, melyben jelzi, hogy nem utazhat hozzá, mert újabban is Szombathelynél hét kocsit megtámadtak és ne is küldjön lovat és kocsit érte. A nála levő értékek miatt aggodalma ne legyen, mert most is minden éppúgy el van téve, mint férje életében. Hitelezés dolgában, ha kell, rendelkezésére áll. Ha mézre lenne szüksége, jelezni fogja.

„Wollgebornner Freyherr! Genedig vnnd hochgebiettunter herr etc. Eur g(naden) sein meine ider Zeit ingebuer gehorsamb willige dienst beuor etc. Eur g(naden) schreiben hab ich mit gebüerenter Reuerenz empfangen vnnd erwidere Eur g(naden) hiemit hinwiderumb in aller diemueth, dasz mir ainmall unmüglich zur Ir g(naden) zue reissen ist, dan ich von Hausz gar nit abkhomben khan, vnnd wan es gleich wäre, so seint neulicher Zeit Syben wägen mit ain ander am Stainen Anger angriffen worden, wo solle ich arme wittib wan ich noch so uill sachen bey mir hette vnd noch leüth darzue mit nämbe sicher bleiben. Vnd dörffen Ir g(naden) gar khein wagen, noch Rossz vmb mich schicken. Wan aber E(ur) g(naden) Ire sachen haben wollen, se haben E(ur) g(naden) nach richtung in den Verzaichnuszl, so mein Hausszwirth selliger bey Ir g(naden) Dienner Melchior vnlangsz hinab geschikht hatt. Vnd dörffen sich E(ur) g(naden) wegen Irer sachen gar im wenigsten nichts besorgen, den es ist so woll aufgehoben vnd verwarth, alsz bey meines mansz leben. Vnnd wan Ir g(naden) nach entrichtung desszen alten Resst wider mit mir auf ain news handeln oder schliessen wollen, es wäre hernach auf ain Zehentausent mehr oder weniger, so will ich mich ieder Zeut was müglich ist, sowoll also mein lieber Hauszwirth selliger gehorsamb vnd willig finden lassen. Belangt desz hönig, so bedorf ich kheine vnd wills E(ur) g(naden) schon lassen wisszen, wan ichs beturfftig bin. Was die Tüecher vnd Ring wären, wolle etwas schöns

vnd neues verhanden, khan aber vberfeldt E(ur) g(naden) nit zue schikhen. Das hab ich E(ur) g(naden) gehorsamb erindern vnd bitten wollen: sy mich nur lassen wissen, was Ir g(naden) zue handlen haben vnd notturfftig ist, Benebens mich gehorsamb beuelchent. Datum Wienn, den 17. September, anno 1617. E(ur) g(naden) Ingebier diemüttige Pella, Moysszes Lewen befreytten Hofiudens alhie hinderlassene Wittib.

Kivül címzés: Den wollgebornnen Herrn Fransen de Putian Freyherr etc. auf Güssing, Schlaning vnd Rechniz. Irer Römisch Khay. May. Rathh vnd Cron Hungern Obristen Stallmaister, meinen g. gebiettundten Herrn.

Schlaining.

Kivül megjegyzések: Mosz zu Hönig.

Das Hönig zu 17. F(ass) olspolten liffern. Wegen das gelt Verlust. Neyen Hönig gewissen Koufman vnd Weinn zu liffern. stb.

OL. Batthyány-levéltár Missiles. A zárópecsét nyolcszögletes pajzsában a skorpió csillagkép.

507.

1617. november 2. Bécs. Lőb Mózes bécsi udvari zsidó özvegyének, Bellának levele Batthyány Ferenchez, melyben az adósság törlesztésére átadott méz és ennek árának elszámolása tárgyában részletesen ír.

„Wollgebornner Herr Herr! Genedig vnd hochgebiettundter Herr E(ur) g(naden) sein meine ingebuer willig vnd gehorsamb diemuettige Dienst zuor etc. Eur g(naden) schreiben ist mir zue recht ankomben, auch den Inhalt mit mehrern verstanden. Vvnd nimbt mich nit allein hoch wunder, sondern will auch Eur g(naden) hiemit diemüttigist in Warheit berichten vnd haben sich E(ur) g(naden) genedigist zu ant-sünen, dasz sy in Iren Hirsem meinem Hauswirth selliger mit lautter Hönig wöllen condentiern wie das E(ur) g(naden) vermeldt, dasz solches zue Praag gar ain rehrlich sein möchte. Die weillen aber solches darzue-mall in bemelten Prag auf gepflogene Erkhundigung seinen Khauff nit gehabt. So hat mein Hauszwierth solches gar nit annemben khünen, son-der allein die 14 Thonnen, daruan E(ur) g(naden) melden angenomben. Darnach haben Eur g(naden) meinen Hauszwierth mit gelt darauf be-zalt, wie dan nachmalls der Melchior heraufkhomben mit den Abrait-tungen, dasz ine mein Hauszwierth an dem Petth, gar ausführlich hat gesagt: Mein Melchior jetzt wisz Ir das die 14 Thonnen abgeraith vnd in diser Raittung für Pargelt einkhomben sein, damit nun khein Stritt oder Irung khunfftig ensteth, so will er ims hiemit vermelden, die andern 11

Thonnen aber so er von der Frauen g(naden) emgfangen, die bleib er noch schuldig, ob E(ur) g(naden) woll nichts darumb zuezaigen, so behüett mich Gott, dasz ich E(ur) g(naden) erben so wenig alsz mein lieber Hauszwierth solches laugnen oder E(ur) g(naden) vnrecht zuethuen begere. Dasz hatt sich der Melchior bey seinen gwissze gar wollen zu erindern, wie dan mein Hauszwierth die Abraitung darauf hinob geschickht. Vnd sein dise 14 thonnen hönig in der ersten Raittung vnder dem Paren gelt: vnd nit vnder den 800 Tallern, welches erst hernach geschehen Einkhomben, vnd ist E(ur) g(naden) in disem ganz vnrecht bericht worden, dan ich solches auch mein allen anerst gesagt. Vnd hoff E(ur) g(naden) werden sich hierin recht erindern vnd nachdenkhen, vnd mir armen Wittib nit vnrecht oder solches hönig dopelt zueraithen begern, wisz ich auch empfangen, dasz weisen dareine schein ausz vnd ich wierdt auch E(ur) g(naden) gar nichts laugnen, sondern E(ur) g(naden) werden spüren, dasz ich alle zeit aufrecht vnd erbar zue handeln E(ur) g(naden) auch zue völliger Contentierung: seine Pfänder gantz vnuermolltiger, wie ichs empfangen zue vberantwortten begere. Derowegen bitt E(ur) g(naden) sy wollen sich auch berichten lassen vnd mir nit unrecht wider gelten. Mich E(ur) g(naden) diemüettigist befellent. Datum Wien, den 2. November 1617. E(ur) g(naden) gehorsamb vnd diemüettige Ingebier Pella, Moyses Lebens Hofjudens in Wien selliger hinderlassene Wittib."

Kivül címzés: Den wollgebornnen Herrn Herrn Franz de Puthian, Freyherrn auf Güsszing, Schlainig vnd Rechnitz, Römisch Khay. May. Rath, vnd der Cron Hungern Ober Stallmaister etc. Meinen gnedigen Herrn, Schlaining.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

508.

1618. szeptember 9. Mankóbiük. Horváth Bálint levele Batthyány Ferenchez, melyben többek közt a következőket írja:

„Az mj az Rathky alat ualo katonak dolgat illethy, hogy inquiraltatnék felölek, nem szükeös (!), mert . . . az inquisitio nálam uagion, melybül megh teczyk, hogy mind az Vyhely posztometőnek és mind az Kaboldy Sydoknak fel uereseben oth uoltanak és azon kiüül is számtalan sok rendbely latorsagokban részesek . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1618. október 16. Bécs. Batthyány Ferenc levele Lőb Mózes özvegyéhez, Bellához, melyben kéri, hogy negyven tallért kölcsönözzön neki.

„Liebe Judin Lebin! Es ist mein butten an euch, Jer wollet mier noch zu den ain hundert gulden reinisch, so ier den Bátsmeghey in diet-schen Groschen gegeben, viertzig Taller, yeden per 70 khreizern zu rechnen, einen Diener Mellhardt Lehenner anhendigen. Sollt euch eines mit den andern threylich bezollt wertten. Actumb Wien, den 16. Octobris anno 1618. Vmb solch geltt sollt gedachter mein Diener mier hinoch schikhen erstlich in Glöszer auf r. Taler 25. d. 89. Item schuech vnd Pandtoffel fier die fr. ier g(naden) Taler 12 d. 58. Vndt einen Potten daran zu geben TH. 1. Vndt dem Melchior auff Zerungh fünff taller zu 70 kr., welicher ich ihn fürzehen tagh bezallen lasz”

Franciscus de Batthian, manu propria.

(P. H.)

OL. Batthyány-levéltár.

1619. április 11. Bécs. Batthyány Ferenc mindazon zálogtárgyakat, amelyeket Schmeisz József feleségének, Lyda udvari zsidónőnek adott át, mindezek fejében a zsidónőtől bizonyos feltételek mellett 600 forintot német pénzben vesz kölcsön.

„Ich Frantz von Batthian Freyherr, bekheñ hiemnit, dasz ich der Fraue Lyda, Joseph Schmeisin, Hoff Judin ain Halspandt versetzt verpetschierter, dasz Fuetterall mit schwartzen Leder, seindt fünff Rosen, in einer yeden Rosen ein grosszer Diemanth, darundten die grösste Rosen mit vier diemanth vndt vier Rubin, die anderen vier Rosen sein neben den diemanthen vier Rubin. Item sechs Roszen der gleichen ist in einen jedern ein grosse Rubin, vndt vier deimanthl. Item aylff Rosen der gleichen, ist in einer yedern Rosen ain Rubin vndt vier Perl. Daran hangt ein Khleynoth, seindt darinnen vier grosse diemanth vndt acht kleine diemanth. Item ein grosser Robin, vndt ein mitler Rubin, vndt aylff Robindl, dran hangt drew grosse Perl vndt darneben auch zwey Perl, diese Stuckh sein in diesen Futterall ohne goldt verzeichnet worden. Darauf hat sie mir gelichen Sechshundert gulden in Deutschen gelt, jedwedern per sechzig khreützer zue rechnen auf 6 wochen, vndt von jeden gulden alle Wochen ain Wiener Pfenning Interest, thuet in 6 wo-

chen fünf zehen gulden, vndt wan es vber benente Zeit lenger ausstehet, so soll alle viertl oder halbe Jahr das verfallene Interesse erlegt werden. Zue mehrer versicherung sein dieser Zetl vndt Schein zween gleichlautendt vnder vnsser beeder Handtschrifft vndt Petschafft aufgericht. Geben in Wien, den Aylfften Appril in Sechzehen hundert vndt neünzehen Jahrs."

(p. h.) Franciscus de Batthian.

(P. H.)

Bey der Römisch Kay. Mt. hochlöblichen Nieder Österreichischen Regirung Canzley dise Abschriftt gegen dem alda fürgebrachten Original gehalten, collationirt vndt gleichlautent befundten wordten. Actum Wien, den 31. July anno 1641.

(Gyűrüs pecsét helye)

Georg Christoph von C. m. p.
expeditor daselbst.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

511.

1619. május 1.—20. *Batthyány Ferenc sajátkezű számadási feljegyzéséből kivonat.*

„Az Sidonak is attam volt az stametra f. 25.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

512.

1619. *Feljegyzés, hogy többek közt a zsidóknak és más vallásúaknak a győri erődbe, tekintet nélkül a vallásra, szabad a belépés, ez a lehetőség az evangélikus lelkésztől megtagadtatik.*

„Praesidiarii Jaurienses beneficio illo in negotio religionis quo antea gaudebant, ab aliquot annis sunt exuti, et propterea magnis difficultatibus expositi; quippe ultra Danubium, hiemis et aestatis temporibus cum vitae maximo et fortunarum ac praesidii ipsius periculo exire atque traicere coguntur, et quum alioquin Judaeis, Rascianis, Anabaptistis et aliis omnibus absque discretione religionis liceat praesidium ingredi, ista tamen facultas concionatori evangelicae confessionis denegatur.”

Katona István: Historia Critica R. H. XXX. 127.

1620. május 8. Gróf Erdődy Kristóf nagyszöllősi officialisa, nemes László Balázs panaszt emel Szombathely város tanácsa előtt, hogy Eötvös István, Feördős János, Kovács Balázs, Barics Simon és Vidováni György szombathelyi lakosok a zsidó gyaloghídat lerombolták.

„Mivelhogy az Erdeödy uram a memoria hominum a Sido gyaloghídat tartották csinálással és mikor egykorban ugyanezen A(ctor) csináltatta volt meg az megnevezett hídat, mely hídat Káldy Ferencz uram elvágatott volt, post modum ismét vyoban ez A. megtalálván akkorbéli Hetésy Pál biro uramat és ő kegyelme az Váras akarattjából úgy mutatta meg az hídnak az helyét, hogy ott csináltassa meg és mikoron az hídat megcsináltatta volna, az A. szent András nap tájban, az I-k (in causam attractusok) nem tudatik mi okbul, hatalmasul reá mentenek és az hídat el vágják, az vízbe hányták az fáját, melyet ők de jure regni nem cselekedhettek volna.”

Szombathely város levéltára, Protocollum 1618/1620. n. 277.

514.

1620. május 13. A mai Szombathely részét képező szőkeföldi kúria osztálylevele.

„Divisio domus Sabariensis.” Ebben említve: „Négies malom eleot valo rét az Sidohid feleöl.”

OL. Múzeumi törzsanyag.

515.

1620. Kivonat Bethlen Gábor fejedelem számára történt vásárlások számadáskönyvéből:

„1620. május 10. Egy kutsak bokor tollat flor. 303. Az Sido azzonak, ki megh csinalta Taller 12. flor. 22.

1620. augusztus 30. egj bokor kultsok tollatt flor. 1400. Az Sidonek, ki az tolhoz hozza juttatott Talleros Integros n. 12.”

Magyar Nemzeti Múzeum, Széchenyi könyvtár, Fol. Hung. 67., 21. és 46. lapon.

(1621) *Batthyány Ferenc sajátkezű számadásai között, valamely alkalmazottjának számadási feljegyzéseiből kivonat.*

„Az Sydonak attam volt magam pénzből, hogj Bécsben ment vram eö nagysága parancsolatjából az garast per d. 4, fl. 6.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1622. november 9. Kismarton. *Scheuch Salamon kismartoni zsidó levele Batthyány Ferenchez, melyben a Bécsben való sóvásárlásról, pintér küldéséről és gráci garasok beszerzéséről ír, egyben jelzi, hogy tudatni fogja, mikor küldjön érette.*

„Wolgebörner Freyherr etc. Gnedig vñnd gebietundter Herr. Euer g(naden) seundt meine vñnderthenige Dienst jeder Zeit zuuor. Euer g(naden) auf mich abganges Schreiben habe ich zue recht empfangen, vñd allen den inbegrifenen Inhalt vernomben. Berichte hierauf Euer g(naden) gehorsamblich, dasz ich selbst aniezo zue Wienn gewest, vñnd in Namben Euer g(naden) Salz erkhaufen vñnd erhandlen wölle, so ist aber gar wenig vñd vast gar nichts zue bekhomben. Habe aber mit groser muhe 1000 Kuefel, in dem werth, wie Euer g(naden) schreibt bekhomben, die ich Euer g(naden) zue stehen will lassen, aber die fuehren wolle Euer g(naden) eher unter nit schickhen, bisz ich selbst zu Euer g(naden) kombe, dan sie mier vmb sonst fahrn müsstes, es soll taglichen Salz ankhomben vñd ich schon gewisz bestellt hab fur Euer g(naden). Item schreiben mier Jer g(naden) wegen des Pundters, will ich sollichen mit mier hinunter bringen. Wie auch wegen der Grazerischen groschen seundt, tue Wien (?) wetter ainen mahl kainer zue bekhomben, will aber meinen fleisz nit sporn Euer g(naden) etwasz zue überlifern. Wegen der 70 solidus gehen solche nit hocher dann per 18 sol., aber ich will Euer g(naden) also hinaus bringe, damit Ir g(naden) doran keinen Verlust haben dörfen, doch miessen solche Euer g(naden) auf Schlanig bringen lassen. Die annder wochen will ich auf Kabberstorf, vñnd alda ain Tag verbleiben, will ich alszdan Euer g(naden) tue wissen thuen, wann Euer g(naden) vmb mich schickhen sollen. Inn vberig befundt ich mich Euer g(naden) zue dienen vñnd thue die selben Gotts Allmacht freundlich empfallen. Eisenstatt, den 9. November anno 1622. Euer G(naden) Vñndterthening vñd gehorsamber

Sallamon Scheuch Judt aldo.”

Kivül címzés: Dem wolgebornen Herrn Herr Frantz vonn Puthiani Freyherrn auf Gissing, Schlaining, Rechnitz, Khiermenndt vund Grebing, Ober Gspann der Gspannschafft Oedenburg, Römisch Kay. Maiestet Rath vund der Cron Hungarn Ober Stallmaister etc. Meinen gnedig vnd gebietttundten Herrn.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

518.

1623. február 10. Kismarton. Scheuch Salamon kismartoni zsidó bíró levele Batthyány Ferenchez, melyben 41 vödör bor vétel, sószállítás, pénztárváltás, posztóvásárlás és egyéb ügyekben ír.

„Wolgeborner Freyherr! Gnedig hochgebiettundter Herr, Euer g(naden) Schreiben von Woidi Euer g(naden) Castner hab ich am Sontag nachmittag empfangen, so woll auch ain vund vierzig Emer Wein, fuer welche ich ine 700 Taller lautter zweinzig Schillinger richtig gemacht, hierauf er alsbaldten widerumben nach Schlaining fahren wollen, aber auf mein anlangen vnd bitten, bisz ich widerumben von Wienn kombe, gewart damit Ir g(naden) in allen recht berichten möge. Ersztlich wegen des Salz, hat mann inn allen Heuszern inuentiert vund alls Prouiandt wasz einer zue seiner Notturfft betüerfftig visidirt, vnd bei allen Thorn verboten vber zehen Küefel Salz nit hinaus zue lassen vnd weillen Ir g(naden) in ein Hausz eingelegt, weisz ich nit wie solches herausz zue bringen sein werde, der Vhrsachen halber, dasz Ir Maiestät nit nach Prag, sondern nach Wienn ankhomben werden, das ain als den andern weg, wollen Euer g(naden) Ainfuehr vnd Paszbrief schicken, will ich alsz balten selbst mit nach Wienn reisen, vnd sehen damits heraus zue bringen ist. Wegen der Münz vnd vngerisch Kaiser Mathiaszische alte will mann fuer hundert Taller derselben, dreihundert Taller zwainzig Schillinger geben. Belangent der Taller, hat man vergangenen Mitwoch bei Kopf abschlagen ausz geruefft ainen Reichs Taller hecher nit von 4^{1/2} f. vnd ain Tugaten 7 f. vnd nit heher zue nemmen. Item ains Thails Schlesisch Groschen verboten worden vnd auf 2 k. remouiert: wegen der Thücher khann ich Euer g(naden) geben khann 200 Stuekh Weixner vnd 100 Stuekh guette wise Merisch Tuh, sowoll 100 Stieckh Graue Scheptücher vnd andere guete Tücher dergleich farben, wie die Ungern gehrn tragen. Wann nun Ir g(naden) dergleichen Tücher bedüerfftig oder anzubringen waisz, wollen mier ain gueten nuz mit ainander haben. Dann ich vermain bei diser Zeit wie der Woidi Ir g(naden) berichten wiert derselben Tücher woll betüerfftig zu sein, welches aber alles derfordern nit zuethrauen ist. Was des Juden

vonn Praag anlanget, der hat mier geschriben, das der Frau Tschezzin ime beuolchen hat mier zu schreiben inn diser bewunsten sachen, des sie gar guet in werzeekh sein, vnd wirt kürzlich auf der Post zue mier reitten, benembensz ist mein vnderthenigs Bitten, wegen des Muth Waitz, da ich meine fuehren auf khunftigen Montag hinein schickhen werde, damit sie vmb mein betzallung dis fuerkeuth nit vmb sonst hinab fahren eruolgen zue lassen, welches vmb Eur g(naden) ich in gehorsamb widerumben beschuldten will, Gottes Schuz vnsz alle empfellendt. Eisenstatt, denn 10. Februari, anno 1623. Euer G(naden) gehorsamber Salomon Scheuch Juden Richter in der Eisenstatt."

A levél első oldalán a margón Batthyány Ferenc sajátkezű írásával: „Weil ehr vermant noch einmal hinain zu khummen, so sol man ihr vnd der Klausin schreiben“.

OL. Batthyány-Jevéltár, Missiles. Kívül gyűrűs pecsét, melyen H. L. betűk olvashatók.

519.

1623. március 10. Kismarton. Scheuch Salamon kismartoni zsidó bíró levele Batthyány Ferenchez, melyben marhabörök értékesítéséről, szövetek vásárlásáról, szilvavételről, sószállításról, új pénznem bevezetéséről, kocsikenőcs szállításról, végül pedig körülményesen pénzművelétről ír.

„Wolgeborner Freyherr! Gnediger Herr! Eur g(naden) kham ich in vnderthäniger gehorsam zue berichten nit vmbgehen, das mier Euer g(naden) schreibt wegen der Oxenhuet, das man sol vngerisch gelt solle daruier haben, ist khein Handl, dann man kham die vngerisch hecher anbringen als der gehultigt Pauer annimbt. Allain, it allerlej tuechern vnd Münzen doch khayserisch, aber nit wie der Pauer vermaint, wie mans vor khaufft haat, das ein Eln ietzt 3 oder 4 f. cosst, die man eher vmb 1 f. khaufft hat. Doch vermain ich wil aufesehest selbstn zue Ihr g(naden) khumen vnd Imme Handl sowol mit Ihr g(naden) Hönig vnd Zwessten halber ich wil Ihr g(naden) die Eugelischen Duiher in einen solchen Khauff geben, das Ihr g(naden) zue Wienn nit darumen haben khann. Es scheint 100 Stuckh eben der farben, wie mans (zue Wien, ez törölve) in Vngern gehrn tragt, sowol auch mit Zubringen der Frauen g(naden) gelt vnd 20 schilling. Wegen der Harnsteinerischen sachen wil ich derentwegen auf Wien reitten zum Herrn Goldtn als Gerhaben vnd einen ortenlichen Bescheydt mitbringen. Wasz anbelangt die Zwegsten auf Wienn zue fieren, ist ietzt nit wol müglich, dan Gott waisz 3 oder 4 Rossz aus lehren wagen zue ziehen haben. Anne masz geben vermanin

Ih Ihr g(naden) wollets anstehen lassen, bisz ih zue Ihr g(naden) hin-
 under khum, so khan Ih Ihr g(naden) berichten, wieuil Salz Ih Ihr g(na-
 den) khan zue wegen bringen. Der Münz halben ist khein andere Münz,
 als der gleichen groschen, aber von Presspuerg hert man wol, das ain
 andere Münz sol aufkhumen. Wie ich den selbstn mit meinem Herrn
 hab hinab raissen sollen, sie Zeit wiert schon geben Gräzer Münz auf
 zu khumen ist nit müglich. Was anbelangt die Wagenschmier, wil ich
 Ihr g(naden) 2 Vösl mitbringen. Allain bit Ih Ihr g(naden) wan mier Ihr
 g(naden) die 500 Taler groschen, welche Ih nit hab haben wollen, khö-
 net mier noch 500 taller, die ein wenig bössste wern zue diser 500 taler
 und 500 taler vngerisch wolt mih mit Ihr g(naden) vergleichen, das Ihr
 g(naden) gar wol zue friden sein werde. Vie die 500 taler, welche ich nit
 haben wolle, weil Ih Ihr g(naden) 1000 taler darumen geben, vier die
 andern 500 taler, welche ein wenig bösser, wil ich Ihr g(naden) 1200
 taler geben, lauter 20 Sch., den ich waisz wol, das die groschen nit in
 Vngern einen Vortgang haben. Wo aber Ihr g(naden) mit 20 Sch. auch nit
 gedient ist, wil ich Ihr g(naden) solche Münz geben, wie ie zwischen hin
 vnd Pffingsten gehen werden, den Ih waisz gewisz, das mit der Münz ein
 Veränterung geschechen werde, dan Ih Ihr g(naden) mit Warheit berich-
 ten wil, dan die Münz alle fallen tuedt, wie den die Reichs Taler gnuegsam
 vmb 5½ f. zuuor vmb 7 f. haben haben (kétszer) mögen. Allain das ich
 einen Khauff vor mier hab, vmb solche gleiche Münz, wan dan Ihr
 g(naden) mier solche gnadt erzeigen wil, so wol Ihr g(naden) mier disem
 Potten zueruckh schickhen, vmb mein Bezallung, was Ihr g(naden)
 begert die 20 Sch. wolle ich sie mit hinunder bringen, bit allain Ihr g(na-
 den) wo müglig wolle mich nit lassen, wan die Frawen g(naden) Ihr alte
 10 Sch. wolle verwexel, will ich machen vier einen jetlichen 12 Sch.
 daruier geben. Ihr g(naden) sambt der Frauen, Jungen Herrn vnd Freu-
 lein sey von mier vnwiertigen Diener zue 1000 mal gegrist vnd in
 Schuz des Allerhöchsten beuolchen. Actum Eysenstadt, den 10. Märzi in
 1623 Jar. Ihr Gnadtn gehorsamber Sallaman Scheuch, Judenrichter."

Cimzés nincs, de nyilvánvalóan Batthyány Ferenchez volt intézve.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül elmosódott gyűrűs zárópecsétel.

520.

1623. május 12. (Bécs). II. Ferdinánd elrendeli a pozsonyi pénzverde fel-
 állítását:

„Die Juden sind nur als Auswexler und Einlöser, nicht aber als
 Verleger zuzulassen sintemalen es wider die Constitutionis Regni währe,

man sie auch weder zu Pressburg oder ander orts in Hungern nit gedulden würden . . .”

Neuwald, Johann: Beiträge zur Geschichte des Oesterreichischen Münzwesens während der Zeit von 1622—1650. 1. lap. (Különlenyomat: Blätter des Vereines für Landeskunde von Niederösterreich. 1882. évfolyam 117—142.)

521.

1623. június 6. Egerszeg. Kondoray György Zala megye dicatora utasítást kér a pozsonyi kamarától, milyen pénzfajokat fogadhat el. Ezek közt említi a zsidó garast is.

„Zolgalatomat ajanlom Nagsagtoknak, mint nekem kegielmes vraymnak, aldgia Isten N. minden iauayual. Az Nagysagtok botsuletet iratot leuelet nekem megh adak, mit parantsollion Nagsagtok, erterm. Nagsagtoknak azt irhatom, hog az nemes Orzagh uegezese zerint, de az ö Fölsege dicajara kj mentem es mast is kin uagiok, chak hogy ennekem az ö Fölsege neue alat kj boczjatot penz mia sok uezekedesim uadnak, holott Nagsagtok az mjnemő 3 monetat küldött, affele penz nalunk ugian chak ritkan talalkozik, seőt nemelj falukban nem is ismerik, nem hog uolna, mert itten nalunk az szegin holdult földön az kett forintos taller pro florenis 2 iar, az oh taller pro florenis 4., az 48 kraiczar pro denariis 74, az 60 krajczaros taller pro floreno 1., a sido garas pro denariis 4, az aranynak penigh chak hirtet is aligh halliuk. Immar Nagsagtok minden fele difficultasimat erti. Nagsagtok engemet azon postam altal doceallion, mint uegiem el az fölliül megh neuzet penzeket, mert eg atalan fogua az vrak ó Nagsagak, mind penigh az szeginsegh egieb penzzel nem fiethetnek. Nagsagtoktul kegielmes ualazt uarok. Istennek aldasa legien Nagsagtokon. Datum Egerzagh, ma Pinkesd kedden 1623. Nagsagtok alazatos zolgaja Kondoray Georgh.”

OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Cameram. 1623. jun. 6.

522.

1623. június 11. Bécs. Andtshl Ádám prágai zsidó kereskedő levele Batthyány Ferenchez, melyben jelenti, hogy a titkos tanácsosok az aszszony dolgában azt kívánják, hogy folyamodványt adjon be és azt a tanácsurak majd elintézik, felkéri tehát Batthyányt, hogy ezen beadványt embere által küldje el.

„Wolgeborner Gnediger Herr! Ewer g(naden) seindt meine vnderthänige gehorsame willigen Dienst, neben einen Glickhseligen Grues

beuor. Ewer Gnaden zueberichten wassz die Frauen beghern vnd mier beuolchen haaf, das haab ich so weit bey Ihr Maiestät gehaimb Ratherrn dahin gericht, das Ihr g(naden) die Frauen soll ein Supplicieren vber schickhen, wasz Ihr Begern ist, so wollen sich die Herrn in demselbigen bemüen vnd dahin berichten das balt zue einen guetten Endt solle gehen, deyweil vorhin Irsers Herr Vatter güetter sein gewesen, sie wollen aber auch ein Verehrung darum haben, vnd wollens balt zue einen guetten Endt bringen, derwegen wolle Ewer g(naden) nit saumen mit der Supplicieren vnd mier bey Zeigen disem Botten zue schickhen. Gottes segen mit vns Aller Ewer g(naden), sambt der Frauen g(naden), Jungen Herrn vnd Frewlin sey von mier 1000 mal freundlich gegriest. Actum Wien, am Sonntag nach Pfingsten in 1623 Jar. Ewer G(naden) gehorsamber Adam Andtshl Judt, Khauffman von Prach."

Kivül címzés: Dem wolgebornen Herrn Herrn Franz von Budtian, Freyherrn auf Gising, Herrn auf Schlening, Rechnitz vnd Neuhausz, meinen gnedigen hochgebietenden Herrn, Schlaning.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kivül gyűrűs zárópecséttel, melyben három stilizált virág látható, a pajzs fölött M. M. betűkkel.

523.

1623. augusztus 7. Bécs. Az alsóausztriai kormány II. Ferdinánd nevében felkéri gr. Eszterházy Miklóst, távolítsa el Kismartonból a zsidókat az újonnan nekik engedélyezett házakból.

„Ferdinandt der Ander von Gottes genaden Erwölter Römischer Kaiser, auch zu Hungern und Böhaimb König, Ertzhertzog zu Österreich.

Wohlgeborner lieber und getrauer. Welchermassen bey unserer N. Ö. Regierung und Camer, sich N. Richter und Rath unserer Statt Eisenstatt, wider dich umbweillen du zu wider Irer haben: das Privilegien, denen Juden ain gebay in den Hoffgarten alda, so zway heiser begreiffen thuet, zuverwilligen dich understehen sollest, zum sechsten Beschwähren, und dir die Abschaffung berurter Juden, ausz denen Inen eingeraumbten Ortte, durch den Gerichtlichen Gebottsbrief aufzulegen, gehorsamist bitten thuen, dasz hast du ausz dem Einschluss hiebey mit mehren Zuvernamben. Bevelhen dier hierauf Gnedigen und wollen, dasz du unsz zu Handen unserer N. Ö. Regierung und Camer, hierüber deinen Bericht übersendest. An dem volziechst du also unseren Gnedigen willen und Mainung. Geben in unserer Statt Wienn den sibenden Monathstag Augusti in Sechzehenhundert drey und zwainzigisten, Unserer

Reiche des Römischen in Viertes, desz Hungarischen in Sechstes, und des Behaimbischen in Sibendes Jar.

[. . .]teufel
vice Stathalter
Hannsz Ruprecht Hegemüller
Canzler

Commissio domini Electi
Imperatoris in consilio
Jeronimus Westernach
Jacob Berchtold mp.

OL. Esterházy hg. budapesti lev. Rep. 83, fasc. B. m. 22. Hátán papírral fedett pecsét.

524.

1624. január 5. Bécs. Mayer Salamon udvari zsidó levele Batthyány Ferenchez, melyben a lepecsételt posztó tárgyában ír és végül bizonyos pénzüsszeg megküldését kéri.

„Wolgeborner g(nediger) Herr etc. Jer g(naden) schreiben habe ich emuangen, wasz anbelangen ist die Tuch halbn habsz Eur g(naden) zue vor auch geschrieben vndt thue esz Jer g(naden) wieder zu wissen, dasz die Thuch noch ver pettschierdt sein, allsz Jer g(naden) Leidt ver pettschierdt habn nach vienden. Wasz anlangt die vorigen Euch, die sein zu von ab gangen, die sein hier auh ver handen. Mer mir bitten Jer g(naden), dasz Jer g(naden) ein mall die Thuch lassen im weck nemben vndt dasz geldt her schiecken. Mir haben ver meindt, Jer g(naden) wern mir dasz geldt herschickn vndt die wern im weck nemben, die ander Wachr den nach dasz Jer g(naden) leidt sein von hinen in Weck: darumb bit ich Jer g(naden) wer mir dasz geldt auff dasz est her schicken, dan mir haben ein schaden genug dran, darumb bit ich Jer g(naden), Jer g(naden) wern esz gewisz auf dasz her schickn. Actum Wien, den 5. Januar 1624. Jer g(naden) Dienst williger Sallomon Meiyer, Hoff Judt.”

Kivül más írással: An Ihr Gnaden Herrn Herrn Frantzen von Batthian etc.

Egy ív papíron, kívül zárópecséttel, melynek pajzsában a levita jelvény, füles korsó, felette öt héber betű:

י"ל ב' ד ם

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

525.

1624. február 19—1636. február 19. Kivonat Batthyány Ferenc emberének az öfelsége konyhájára adott victuáliák számadásából.

„Eszve számlálás. Az mint Istenben el nyugodot Botthyani Ferencz uram eo nagysaga eö fölséghe konyhaiara anno 1624. victualiából ennen

magát obligalta és maga jobbjával fel hozatni, annak rendszerint fel iedzése és ez ellen az mitt és mennit percipialt eő nagysága kész pénz- ből. ... Az Salamon Mayer Sido kezehez elsőben attunk az mint keze írása bizonyitya ... 2071 tal."

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

526.

1624. október 11. előtt. Dávid és Leó bródi zsidók panasza a pozsonyi kamarához a részeges újhelyi contrascriba, Somogy András ellen, aki vámoláskor nemcsak árujukban tesz kárt, hanem bántalmazza is őket.

„Magnifici et generosi domini, patroni nobis perquam observandis- simi. Servitiorum nostrorum perpetua commendatione praemissa.

Non erat possibile, quod possemus intermittere, hac nostra quaeri- monia magnificas Dominationes Vestras requirere, posteaquam nobis per dominum contrascribam in Vyhel, Andream Somogy dictum magna iniuria inferatur. Nam quotiescunque cum nostris mercimoniis per Vy- heli proficiscimur, semper ipsum ebrium et vino plenum invenimus. Qualiter et ante paucos dies contigit, cum in sua ebrietate et crapula sub nudo caelo in pluvia uberrima merces nostras ex curru exoneravit in terram et nobis plus, quam 50 florenorum damnum fecit. Et quamvis ipsum propter Deum oraremus, ut nostras merces sub tecto et in domo tricesimatoris perlustraret, attamen non solum nihil impetravimus, sed bonas plagas usque ad profusionem cruoris nostri, quod parati sumus comprobare, suscepimus. Nec his contentatus, sed die 25. Septembris, dum versus Galgoz ad nundinas pergeremus cum mercibus nostris, iterum nos infestavit crudeliter et sine ulla causa bene baculavit. Cum autem nos non parvam utilitatem Fisco regio praestemus, prout docent tricesimatoris perlustraret, attamen non solum nihil impetravimus, sed supplicamus, ut nos contra dictum Andream Somogy defendere velint, ne in quaestu turbemur, praesertim cum ipse contrascriba hac in parte nobis auxilium ferre et non impedimentum struere deberet. Gratosum speramus responsum. Nos Magnificis Dominationibus Vestris commen- dados, Magnificis Dominationibus Vestris humiles servitores.

David et Leo Judaei Bredanses.

Hátán: Includa paria contrascribae 11. die Octobris, Anno 1624.

OL. Pozsonyi kam. Litt. ad Camer. 1624. okt. 11.

1624. nov. 27. Bécs. Az udvari kamara felvilágosítást kér a pozsonyi kamarától, hogyan emelkedett a nagyszombatiak zsidóadója évi 400 forintra az 1622. dec. 16-iki privilegium ellenére.

„Generosi ac egregii domini, amici honorandi salute officiorumque nostrorum oblatione praemissa.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestati, domino nostro clementissimo demisse retulimus ea, quae Dominationes Vestrae super iudicis ceterorumque iuratorum civium Regiae ac liberae civitatis Tyrnaviensis humillima petita exolutione 5350 florenorum illarum partium divo quondam Sigismundo Forgach ad expeditionem Transylvanicam ex quondam imperatori Matthiae, tempore reductionis coronae, partim vero missione domini Georgii Thurzo, tum temporis Palatini concessorum, tum etiam reductione census Judaici in antiquum ordinem iuxta tenorem privilegii desuper illis concessi, de dato adhac 16. Decembris anni elapsi 1622. addito voto et consilio suo informarunt. Cum autem supradicta Maiestas Sua scire desiderat, undenam dictus census in tantum nimirum ad 400 florenos contra allegatum privilegium excreverit. Idcirco Dominationes Vestras permanentiter requirimus, quatenus hac in parte ulteriorem inquisitionem instituere ac nobis postmodum proprium rei statum, ut negotium hoc supradictae Maiestati Suae denuo proponi ac eiusdem resolutio desuper obtineri possit, communicare velint, prout eadem recte facere noverint. Quas una nobiscum divinae protectioni committimus. Dabantur Viennae 27. Novembris 1624.

N. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Praefectus Ceterique Camerae Aulicae Consilarii.

Hátlapján: Generosis ac egregiis dominis N. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerae Hungaricae consilariis, dominis et amicis honorandis.

Egykorú regista: Super censu Judaico Tyrnaviensi ulterior petitur informatio.

OL. Kamarai lev. Ben. Resolutiones 1624. nov. 27. (A pozsonyi kamarára érkezett: dec. 7.)

1624. december 19. (Vág)Ujhely. Kryst Péter és Novák János levele Thurzó Szaniszlóhoz, melyben többek közt írják, hogy „az Sidoknak ide ki ualo iarassában és kereskedésében minemeő nagy difficultas legien...” A (baradi) zsidókat „most is itt őrszy” Szuha Mátyás.

OL. Thurzó-család levéltára, irregistrata fasc. 6.

1624. *Kivonat a tizedjegyzékekből. Szántó (Zala vm.)* Agyag nevű szőlőjét a zsidók szedték meg. „Vinea Agygh szőlő, az Sidok szeötték.”

OL. Regesta Decimarum, B. 1211.

1624. *után. A Menzenéder örökösök és meghatalmazottak, továbbá Batthyány Ferenc özvegye Poppel Éva és az örökösök közti elszámolás a köztük fennforgó pénzügyekben.*

„Zu handen derselben abgesandten Inhalt schein, in Wien, den Salaman Mayr Hoffhandlsz Juden erlegt . . . 2071 R(einisch) taler vnd st. minz id est . . . 1 st.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1625. *szeptember 18. Zistersdorf. Teuffenpach Rudolf közli a pozsonyi kamarával, hogy mivel a magyar és az ausztriai jog egyaránt előírják, hogy a pört annál a bíróságnál kell befejezni, ahol elkezdették, ragaszkodik ahhoz, hogy az ő egykori zsidó vámosai és két jobbágya közt marhabőrök miatt indított pert az ő úriszékén fejezzék be.*

„Magnifici, Generosi atque Egregii domini et Amici mihi observandissimi, salutem et servitii mei paratam recommendationem.

Litteras Magnificorum Dominationum Vestrarum debitum Michaelis Guett et Joannis Petsy ex venditione cutium quarundam bovinarum proveniens indeque litem propter residuam debitam solutionem contra emptores Judaeos, tunc temporis meos teloniatos in Dürnkrot apud bonorum meorum regentes a venditoribus incaeptam, contestatam et adhuc pendentem concernens accepi. Verum non solum extracto iudicio examinato, sed et omnibus reliquis circumstantiis perpensis, non video venditores justam, ob denegatam justitiam conquerendi causam habere; manifestum enim est, contractum non in Hungaria, sed Austria factum, ubi resolutiones Caesarei Maiestatis affixae, quo nimirum pacto post reductionem bonae monetae debita sunt exolvenda, merito observantur ibidem et venditores emptores coram iudice, quasi ordinario prima vice non solum convenerunt, sed et litem insuper contestati sunt; manifesti autem iuris est, sive Hungarici, sive Austriaci, ut ibi lis in-

cepta, ibidem et ad fines actores eandem perducere, forum rei sequi et sententiam iudicis audire et acceptare debeant. Cum autem supranominati coloni, praecipue Michaeli Huett, meo iudicio haud amplius stare, sententiam definitivam audire et eidem acquiescere noluerint, sibi culpam imputabunt et si iudicem competentem quaerere voluissent, ab initio penes eos fuisset electio, nunc vero reconventio coram eo iudice, quo conventus reus est et non coram alio locum habet. Considerabunt insuper Magnificae Dominationes Vestrae unam cutem bovinam antea in longa moneta decem Thaleris Ungaricis aut florenis duodecim Rhenensibus emptam, quae nunc in reducta et bona moneta quinque aut sex florenis emi potest, denuo duplicato pretio solvere, esset venditio ultra dimidium iusti pretii, quae regulariter non valet. Quod Judaei pecunia Poseniensi seu denariis Ungaricis solutionem praestare promiserint, non negant, econtra autem affirmant et omnibus notum est, denarios illos, qui tunc temporis Posenii pro bonis habebantur, ad breve temporis spatium in suo valore permansisse, ita etiam cusi et in pretio habiti, ut brevi ab eorum creatoribus reiecti et ex propria patria banniti fuerint, non absque parvo detrimento meo et aliorum vicinorum meorum, qui in hodiernum adhuc diem aliquot centum florenos post reiectionem et ex patria in exilium missionem, in potestate nostra manentes, monstrare possemus et inde Judaei secundum obligationem talem monetam facilius et sufficienter ubicumque, imo parvo pretio et ante, et post reiectionem mutare et venditoribus satisfacere potuissent, si modo actores nominati in praefixo termino a prima conventionem comparuissent et non fraudulenter in detrimentum Judaeorum, qui per integrum annum et insuper aliquot menses, donec illam currentem monetam reiectam et expulsam scirent, tacuissent et emansissent. Nec etiam valet excusatio, quod propter tumultus perniciosos in regno Hungariae exortos, praedicti subditi ius eorum prosequi non potuissent, non enim integrum annum, sed paucis dumtaxat mensibus tumultus illi durarunt, transitus etiam Zisterstorphum non solum ante et post, durante tumultu, tutus fuit et plures Posenienses, negotia illorum absque omni dispendio vitae hic expedierunt. Quibus ita se habitis, Magnificas Dominationes Vestras hisce amice requirere volui, quatenus saepius fatis colonis serio committere velint, ut iudicio meo, ut actores coram reis stare, litem prosequi sententiam finitivam acceptare illique acquiescere aut omnino ab eorum reconventionem desistere velint, iudices enim et iudicium pro ludibrio haberi non debent et quod semel illis placuit, ut et imposterum placeat, necessum est. De ceteris iustum erit, praefatos colonos, ubi laesi videntur defendere atque tueri, si modo mediis prohibitis non intentatum et factum fuerit, alias si contra spem in meos aliquid attentaretur, offendere sine metu, paratus enim omni tempore aequali modulo metiri, meos et ab omni vi et iniuria defendere, non autem eiusmodi attentata, sed multo

magis vicinitatis et amicitiae consentanea officia a Magnificis Dominationibus Vestris expecto. Quod Magnificis Dominationibus Vestris responsi loco rescribere volui, in reliquo bene et feliciter valere desiderans. Datae in arce mea Zisterstorph, die decima octava Septembris Anno 1625.

Rudolphus a Teuffenpach.

OL. Pozsonyi kam. Litterae ad Cameram 1625. szeptember 18. Hátán a szokott címzés, zárlatán papírral fedett pecsét.

532.

1626. február 7. Bécs. A bécsi császári udvari kamara levele a magyar kamarához, melyben bővebb felvilágosítást kér arra, hogy miért és mely időtől fogva mentesek más városok, főleg Pozsony, a zsidó adó fizetése alól és miért nem mentes ez alól Nagyszombat városa is, ezidőszerint egyedül fizetvén ezt az adót.

„Magnifice, Generosi ac Egregii Domini, amici honorandi! Salute officiorumque nostrorum oblatione praemissa. Abunde quidem intelleximus, quae super humillima petitione iudicis juratorumque civium nec non totius communitatis civitatis Tyrnaviensis, quatenus a censu Judaico quotannis quinquaginta florenos constituyente immunes pronuntiare velint, adhuc quinta Decembris anni proxime elapsi, millesimi sexcentissimi vigesimi quinti informarunt. Cum autem ampliorem aliquam notitiam habere oporteat, quam ob causam, et a quo tempore aliae civitates, praesertim Posoniensis a memorato censu sint liberae et immunes, et cur civitas Tyrnaviensis non etiam in hac parte immunis facta fuerit, sed censum hunc sola continuere debuerit, magnificam et generosas dominationes vestras amanter requirimus, nos superinde ad obtinendam sacratissimam suae caesareae regiaeque maiestatis benignam resolutionem uberius informare ne graventur. Quas una nobiscum optime valere cupimus. Dabatur Viennae, 7. Februarii, anno 1626.”

N. sacrae cesareae regiaeque maiestatis Vice Praefectus Ceterique camerae aulicae Consilarii.

Kívül címzés.

OL. Benignae Resolutiones.

1626—1645. között. Hirschel Löwel zsidóbiró kérvénye Esterházy Miklós nádorhoz, melyben felkéri, hogy mutasson neki módot, hogy Batthyány Adámtól, ha már kész pénzt nem is, de legalább áruban megkaphassa követelését.

„Excellentissime necnon Illustrissime Princeps! Meminerit illustrissima Celsitudo Vestra non longo ab hinc tempore me auxilium et litteras commendatitias illustrissimae Celsitudinis implorasse, ratione debiti, quod annis iam aliquibus mihi persolvere tenetur dominus comes Budiáni qui etsi debitorem se fateatur, eo quod proprium eius habeam insigne una cum obligatoriis. Cum tamen effectum nullum intelligam, ad illustrissimam Celsitudinem vestram denuo humillime confugio, rogo et obsecro, illustrissima Celsitudo vestra dignetur compati mihi pauperculo subdito et unice communicare modum, quo tandem si non paratam pecuniam, saltem merces condignas habere valeam, me in finem commendans Illustrissimae Celsitudinis Vestrae humillimus Hirschel Lewel, Judaeorum Judex.”

OL. Batthyány-levéltár.

1627. április 20. Pozsony. A pozsonyi magyar kamara Nagyszombat város közönségével tudatja, hogy a felség a város közönségének kérelmére, figyelemmel a város hűséges szolgálataira és a legutóbbi zavaros időkben szenvedett káraitra, a város által fizetendő évenkénti 50 forintnyi zsidó adót elengedte.

„Nos sacratissime caesareae regiaeque maiestatis Camerae Hungariae praefectus et consiliarii, recognoscimus et notum facimus per praesentes. Quod praelibata sua maiestas, ad demissam instantiam et humilem supplicationem iudicis et juratorum, totiusque communitatis civitatis regiae ac liberae Tyrnaviensis apud suam majestatem propterea factam, potissimum autem respectu fidelitatis, fideliumque servitiorum et damnorum, sub hisce praeteritis disturbiiis praestitorum et perpessorum, censum Judaicum, annuatim florenos quinquaginta Hungaricales constituentem, quem dicti cives propter expulsos quondam et ejectos ex praefata civitate Tyrnaviensi Judaeos, ex impositione divorum quondam Hungariae regum, singulis annis ad suae maiestatis cameram solvere, et administrare debebant, et solvebant, aliis etiam certis ex respectibus, juxta benignum ad hanc cameram datum mandatum clementer relaxavit et condonavit. Super qua relaxatione, et condonatione memoratis

civibus praesentes nostras recognitionales ad petitiones eorundem extradandas duximus et concedendas. Datum Posonii, die vigesima Aprilis, anno 1627.

Emericus Zbolek m. p."

Eredetije egy húsz oldalas folio nyomtatvány 16—17. oldalán. A nyomtatvány címe, ill. címzése: Ad serenissimum principem regium, regni Hungariae Patrum, excelsos item proceres, inelytos status et ordines diaetaliter congregatos, demissa informatio et respective instantia liberae regiaeque civitatis Tyrnaviensis: ratione arcendorum de gremio sui Judaeorum, manutenendique...

Ezen nyomtatványt Nagyszombat városa 1790. dec. 4-én nyújtotta be Sándor Lipót főherceg nádornak és az országgyűlésen egybegyűlt rendeknek.

535.

1627. április 27—28. Gyulafejevárvár. — Bethlen Gábor erdélyi fejedelem kiadja az ekkor alkotott országgyűlési törvénycikkeket. Ezeknek kilencedik pontja a következő:

„Articulus IX.

Az sidóknak ő felségétől ez országban való szabad kereskedésről adott indultumok nisi praeiudicet privilegiis liberarum civitatum et oppidorum az statusoktól approbáltatik. Az mely indultumot felséged a sidóknak ez országban való szabad kereskedésről adott, mivel látjuk, hogy ebben is felséged tekintí ez országban lévő mostani nagy szükségét, mi is helyben hagyjuk, approbáljuk, csakhogy az szabad városoknak privilegiumoknak ne praeiudicáljon."

Erdélyi országgyűlési emlékek, VIII. kötet 371. l.

536.

1627. máj. 17. Nógrád megye felsorolja azokat a károkat és veszteségeket, melyek a megyét érték Eghri Sido Memhet passa idejében.

„Czak az Eghri Sido Memhet Passanak idejeben az Mathra keörnyű ualo Tartományban, az holdoltsagból negywen gyermeknél teöbbeti loptanak el az Eghriek, Hatwaniak es Budaiak, kik keözwl az keserwes Attjak az Passaknak feő Embereknek hatok megeth hazakban talaltanak megh, szintén maganal is az eleött waloo wezérnél, de czak egyyet is soha ki nem szerezhetwtk, mert szintén ugy gyüiték, minth az Ménesth es az Portara wéwén, azzal keresnek magoknak kedweth es Tizteth es igen nilwan waloo dologh es szwkséges is kiwalthképpen wégezesth rola tenni.

Ugyan ezen Sido Eghri Passanak ideyében az Haynaczkeői drabantok az falukon kenjereth keresgetwén magoknak, Sarwari Istwan neweó Tizedest njolczad magawal le waghtak.”

Nemzeti Múzeum, Quarta Latina 2164/12. p. 103. (Jászay Pál kéziratgyűjteménye.)

537.

1627. *A kismartoni zsidó község Esterházy Miklóstól kapott privilégiumainak rendje.*

„Privil. com. Nicolai Esterházy de Anno 1627.

1. Sie sollen keinen Fundum oder Heuszer ohne Vorwisszen an sich bringen.
2. ohne Vorwisszen sich an keinen anderen orth niederlaszen.
3. alle Ehrerbietigkeit gegen die Herrschafft und vorgesezte officiren tragen unter straff.
4. in seinem bestandthausz keinen auffnehmen ohne Erlaubnus. item die reyszenden sollen Erst im schloss examiniret und über 3 tåg nicht aufgehaltten werden unter 6 Ducaten straff.
5. Keine wein ohne Vorwisszen der Herrschafft einbringen bey confiscation der Weine.
5. Das Vieh zum schlachten im schloss besichtigen lassen unter 5 fl. straff. item alles Junge Vieh dem andeuten.
5. (!) in kauff und Verkauffen gegen die Christen Ehrerbithig seyn. item nichts Vorkauffen bey straff 5 fl. und folgendes doppelt.
6. (!) Von gestohlenen sachen nichts kauffen noch verkauffen, sondern so etwas Verdächtigt im schloss angeben, widrigen falls alles verfallen und 5 Duc. straff erlegen.
7. kein gold und sielber schmeltzen ohne Vorwisszen der Herrschafft damit sie nicht in Verdacht kommen.
8. Den unterthanen ohne Vorwissen der Herrschafft nichts leihen, sondern alles im ambt mit billigen interesse corroboriren lassen bey hoher straff.
mit fremelten keine contractus simulatos machen.
9. ist zwar vor der fexung erlaubet den unterthanen geldt zu leihen jedoch mit billigen interesse und Vorwissen des amts.
10. keinem unterthans kindt ohne Vorwissen der ältern etwas leihen, unter straff 3 fl. solte auch ein unterthans kind ihnen Etwas zu Verkauffen bringen sollen sie solches alsogleich dem ambt andeüten.

11. Die zahlungs termin richtig halten, das erste mahl unter scharffer straff das zweite mahl verjagt werden.
12. mit burger und bauern friedsam leben, allen auff der strasze alle Ehr Erbiethigkeit leisten, und der Herrschafft an ihrer Jurisdiction nichts Vergeben lassen oder darzu still schweigen.
13. Zur gebührenden Zeit ihre praestanda zahlen.
14. in Einer Feüers brunst dem schloss zu lauffen und assistenz leisten.
15. so Einer stirbt bey der Herrschafft anmelden, damit man wisse was vor krankheit gehabt. item keiner Hochzeit machen ohne Vorwissen der Herrschafft bey straff 2 fl.
16. ire wohnung gassen und höffen sauber halten, alle feyr täg bey straff 2 fl. jedes mahl.
17. an Feyer tägen unter der Kirchen kein gewolb auffmachen, nichts verkauffen auch für nichts daran arbeithen bey straff 3 fl. und Verfallung der Verkauff wahren.
18. auff frohnleichnams tag die gassen bey ihren Häusern saubern und bauen straff bey 5 fl.
19. wen, Ein Jud contra Jud was zu klagen hat, soll solches in beysein des rabiners Richters und dessen geschworen im gemeind hausz vernehmen
gegen Einen Christ aber keine klag annehmen bey 5 fl. straff.
item sollen Richter und burger den Christen alle Hülff in seiner Klag leisten, widrigen falls 15 fl. straff zalen.
20. Weilen sich mehr als vorhero Juden dahier auffhalten und die krankheiten zu beförchten als solle solches abgestellt werden.
21. Vor Einen krein Handl auff der Strassen soll Ein Jud jedesmahl mit 1 fl. bestrafet werden.
22. Wan Ein Jud gegen das Penthateuch büchl straff sündiget, soll Er in dupplo gestraffet werden.

Finaliter Weilen nicht alles zu verfassen, als sollen sie sich gebühren auff führen cum reservatione augendi diminuendi haec puncta et instructiones.

OL. Esterházy-család budapesti hitbizom. ltára: Rep. 83., Fasc. B., n. 46.

D. M.

A pontok számozása téves, kétszer szerepel 5. és 6.

1630. febr. 19. *Rimanovia*. Rákóczy György megbízásából emberei a *rimanoviai zsidó bírósághoz* két adóslevelet nyújtottak be: az egyik néhai Maiko, a másik Trebiecz József *rimanoviai zsidó lakosoké* volt és a bíróságtól ítéletet kértek. Trebiecz felajánlotta, hogy ez év pünkösdjén hajlandó fizetni posztóban, Rákóczy megbízottjai az időpontot elfogadták, de készpénzhez ragaszkodtak; néhai Maiko adósságát megítélte a bíróság.

„Actum Rimanoviae coram officio Judaeorum Judiceque Jurato Christiano, Joanne Zielinski electo necnon Josepho Szamotula cognominato seniore Judaeorum, feria tertia post Dominicam Invocavit, anno Domini 1630.

Ad officium suprascriptum Judaeorum comparentes personaliter famuli Valentinus Litteratus et Martinus Sarossy, illustris et magnifici domini womini Georgi Rakoczy obtulerunt literas obligatorias officiose inscriptas et sigillatas in et contra Maiko olim Judaeum et Jozephum Trebiecz Judaeos, incolas Rimanovienses, iuxta quas literas obligatorias petierunt obtineri iustitiam, iuxta contenta earundem literarum et consequi. Ad quam quidem incusationem praefatorum famulorum magnifici domini Rakoczy praefatus Judaeus Jozephus Trebiecz sic respondit. Domine Judex. Verum quidem est, quod sum reus iuxta contenta harum literarum, quas obtulerunt, attamen Domine Judex poterat hoc debitum temporibus praeteritis magnifici domini persolvi, praesertim cum in facultatibus maioribus mercantiisque extiteram ac nemo ex famulis magnifici domini temporibus transactis se se obtulerat, protunc vero, cum quadam inopia oppressus sum/multae enim incursiones his temporibus transactis militum fuere, inopia famesque nos praedabat, quod maius, pestilentia ferocissima nos trucidabat, causa quorum ad inopiam perveni, non est mihi protunc, unde possim hoc debitum in literis obligatoriis expressum magnifico domino Rakoczy persolvi, nullae enim sunt penes me protunc mercantiae neque pecuniae necque quidpiam tale, quo me excipiam ad persolvendum hoc debitum. Verum tamen bona fide spondeo et promitto, hoc debitum magnifico domino Rakoczy pro futuro die Pentecostes anni currentis omnibus exceptionibus semotis, pecunia quidem non est mihi, attamen mercantiis, panno videlicet bono, iuxta taxam ex utraque parte virorum assignatorum persolvere redde-reque curabo. Ad quam oblationem et futuram satisfactionem praedicti Judaei famuli magnifici domini Rakoczy (Hoc autem protunc generoso domino Joanne Jaszovszkj, praefecto bonorum Rimanoviensium circa hoc officium, causamque suprascriptam existente) tale responsum dedere in haec verba; inquit: Generose domine Jaszowskj et Domine Judex. Audivimus praefatum Jozephum hoc debitum in literis nostris

non negari, immo illud velle persolvi, dilatione sibi concessa pro futuro die Pentecosten. Quamquidem dilationem non recusamus, attamen eo pacto, ut pro die assignato pecuniis paratis, non vero aliquibus mercantiis persolvat. At quoniam Dinationes Vestrae a nobis expostulant et extorquent, quin ad hanc obligationem praefati Judaei concederimus, ad quam nullo pacto concedere possumus absque scitu et voluntate magnifici domini nostri clementissimi.

Quod autem attinet ex parte domus Mayko olim defuncti, officium praesens iuxta contenta literarum per ipsos famulos oblatarum exequi et perficere non contradixit, immo iuxta contenta earundem officium praesens paratum se se obtulit, hoc tamen previsto, ne domus praefata absque patrefamilias vacua existat, tandem, ne proventus Suae Magnificentiae, prout dominae haereditariae Reipublicaeque pereant. Harum quibus sigillis officii nostri est sub impressum. Actum et datum, ut prius."

Alatta papírral borított pecsét.
OL. Lymbus II. fasc. 12. (139. p.)

539.

1630. május 18. Kisbílicz. Bossányi Boldizsár értesíti Justh Ferenc turóci alispánt, hogy kérésére atyafiságos áron ad gabonát, szapuját $1\frac{1}{2}$ forinton.

„holoth en ith mi nalunk 190 pinzen adhatnam masnak szapuiath... Kyerth kegelmed ha Ur napian elküld, en addigh Nagy Bossanth leszek, magham yelen akarok lennem akkor, az feöl veviskor s ighaz mirtikel is akarom kegelmeteknek mirny, merth en zido nem vagiok, hogy valami hamis mirtikel miriwnk...”

OL. Justh-levéltár.

540.

1630. május 20—1643. szeptember 4. Kivonat Batthyány Ádám vásárlási számadáskönyvéből.

„Anno 1630. die 20. May. Mindenféle uasallasrull ualo könyw. (10. oldal) Az Lebell sidonak adosságot attam Tal. 134. (16. oldal) Az sidonak kett holnapra hattra maradot Interest fizettem, ket tallér heján Tall. 44. (26. oldal, 1633 augusztus 6.) Az sidonak fizetem interest Tall.

150. (43. oldal, 1634. augusztus 6.) Sidonak az ki köröszteni let attam neki Tall. 4.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között; sárga disznóbőrbe van kötve.

541.

1631. november 19.—1632. február 16. Kivonat az ekkori pénzkadási naplóból.

1/a. oldal. „Ualtottam el az Sidoknál uy garason egy taller érő uj garasert, attam 36 oh garast.”

1/b. november 22. „Az Sidoknál váltottam 109 f. oh garast ell, attak érette f. 90. ugy (!) garast.”

4/a. oldal, december 11. „Az Sidoknak nyusztok árrában f. 60.”

4/b. oldal. „Huszon kett tallérat attam az pantljkaért az Sidonak.”

5/a. oldal, december 18. „Váltottam el az Sidoknall magjar pénzt 165 f., attak érette 98 tall., egi tal. 170 pénzt attam.”

8/a. oldal, január 12. „Az Sidotul az szekerhez uettenek 90 réf arani prémét, uolt latt 70^{1/2}, latthját f. 1. d. 10., teszen tall. 64.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

542.

1632. január 16.—február 3. Kivonat Batthyány Ádám kiadási feljegyzéseiből.

„...Az sidonak barsoniért, kamukaert tall. 310.” „...Az Lebell sidonak tall. 150.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

543.

1632. február 9. Bécs. Batthyány Ádám Löbel Jakab császári kiváltságos udvari zsidótól 1500 forintot hatszázalékos kamat mellett, a felsorolt zálogtárgyak ellenében kölcsön vesz.

„Ich zu endt vnndterschribener bekhenne hiemit, dasz ich vonn Jacoben Löbel Khayserlichen befreytten Hoff Juden in khaiserischen Groschen empfangen habe bennentlichen Ainthausent funff hundert gulden, jeden per 15 Pazen, oder 60 khr (euzer) gerechnet, daruon ich

ihme alle quatember das Intresse, als sechs per cento raichen solle. Dessen zu ainem Pfandt aber hab ich ebberürtten Löbel geben drey Gulden Khötten, die wögen neunhundert sechs vnnd zwanzig gulden Cronnen. Item ain Sülbern Par Stegraiff, die wögen funff zehen vnd ain halb Marck, mit solcher Condition, dasz wan ich berürtten Löbel die obsteheunde Summa gelts erlegen werden, er mir solchen Pfandt vnfailbarlichen widerumben heraus geben solle. Vhrkhundt dessen mein hierfürgestellte Handtschrifft vnd Pettschafts fertigung. Actum Wien, den neündten February, anno 1632."

OL. Batthyány-levéltár. Az oklevélen aláírás, pecsét nincsen. *Kivül Batthyány Ádám irásával: „Sido Lebelnek az minemo ados levelet akartam adni f. 1500.”*

544.

1632. május 24. Bécs. Löbl Jakab udvari zsidó levele Batthyány Ádámhoz, melyben érdeklődésére jelenti, hogy a 10 000 birodalmi tallér már nem áll rendelkezésére, azonban e felől személyesen szeretne tárgyalni és biztosra veszi, hogy találna olyan megoldást, mellyel Batthyány meg lenne elégedve. Azután körülményesen és részletesen beszámol Batthyány adósságairól és azoknak kamatairól, ír továbbá személyes megbeszélésről; hogy ha kocsit és kíséretet küld érette, kész Kismartonba, Sopronba, Rohoncra vagy ahová kívánja, elmenni. Végül a lovak dolgáról tesz említést.

„Hochwolgeborner Graff! Genedig vnd hochgebiettendter Herr Herr etc. Euer G(naden) seint meine gehorsambe vnderthenig vnd schuldige Dienst in freindtlicher Salutirung beraith. Berichte Eur g(naden) gehorsamblichen, dasz mir der Herr Rätgy schrifftlichen gewiszen auch mündlichen angedeit wegen der 10.000 Reichstaller, ob solche noch vorhanden sein, Eur g(naden) zue auissire, hierauf ich Eur G(naden) andeite, dasz Sie nit mehr vorhanden, wan aber Eur G(naden) lengsten hier zue gethon, wurde es von guetter Zeit richtig sein, danenhero ich vor excussirt in diszen bin, da aber ich mit negsten persönlichen mit Eur g(naden) reden möchte, verhoffe ich gewiszlichen mitl zu finden, die Eur g(naden) gleich so annemblichen wahren, alsz dises gewesen ist. Ander haben Eur g(naden) von mir begerth, dasz Sy mir in allen zu thuen verbleiben solhes specificie Eur g(naden) zu berichten, so ich hiemit producirn will. Erstlichen Capital 300 f., darauf ich im Interesse abschlag 10 f. emphanzen, gebirt noch hieruon Intrese bisz auf den 1. Juny 76 f. 40 kr. Item wegen der 1000 Reichstaller hierauf ¼ Jahr

4 per cento Interesse empfangen, restiren Ir g(naden) auf voriges $\frac{1}{4}$ Jahr noch 6 per cento, alsz per 15 reichstaller. Dan wider auf das $\frac{1}{4}$ Jahr, so bereit herstreicht di 10 per cento, dasz 25 reichstaller, so Eur g(naden) vorhinen nach Inhalt Obligation schuldig sein. Item wegen der 3 giesz Peckh der 287 Reichstaller, die mir inerhalb drey wochen haben sollen nach der obligation betzallen, dauon dasz vervallene Intrese bisz auf den 1. Juny 68 f. 35 kr. thuet, also von disen drey Posten dasz völlige verfallene Interesse auszer Capital bisz 1. Juny in allen zusamben 205 f. 15 kr. Dise verhoffe ich Eur g(naden) mir solche da dasz Capitall nit mit sein kan, mir aller erster gelegenheit vnfailbar vbersenden werden. Wan aber Eur g(naden) dasz Capital darmit vberschickhen wollen, so erstreckhet sich solhes neben benantem Interesse auf 2435 f. 45 kr., darunder aber in specie zuliffern in allen, alz in der ersten vnd driten Post per 487 Reichstaller nach Inhalt der Obligation hiernoch sich Eur g(naden) in allen zu regulirn haben, vnd bitte demnoch da die vollige Beczallung nit sein kan, mir gewiszlichen aller erst dasz Interesse, welches vehrer nit zu entratten ist, vnfailbarlichen abzurichten vnd nit auf zu zichen. Wan nun Euer G(naden) ich selbstn gehrn mündlichen in obbewusten Sachen etliche nutzliche mitl vorzutragen vnd anzudeiten hette, da Eur g(naden) meiner bedüerfftig bin ich alsz Eur (G(naden) getrewer Diener erbiettig, da ich nun sicher wrth kan vnd mir Eur G(naden) ohne maszgeben ain Callestn neben Leithen oder Conuoj vberschickhen, entweder nach der Eyszenstatt, Odenburg oder Rechnitz, oder wo es Eur g(naden) beliebt mich persönlich hinstellen. Der Rosz halber ist von diszmalsz khain guette gelegenhait, dan Sy uber alle 6 Pverden bey-samen gewesen, so hette ich ain guettes mitl gehabt vnd miesten Eur g(naden) der Zeit gar zuuul verliern, so ich nit gehrn Eur g(naden) rathen wolte. Sonsten weisz ich nichts mehr, dan was mir Eur g(naden) vehrers beuelchen werden, denn ich gehorsamblich noch leben will, wolte Eur g(naden) auch gehorsamblich bitten haben, weil ich mit den laidigen Potogra beladen, Eur g(naden) vmb Vertzeichung mir versprechener maszen mit ainen vngerischen Khlaper vor meine Verehrung der 1000 Thaler halber zuerscheinen, dasz will ich mit meinen gethreyen diensten verdienen vnd seint Ewr g(naden) nochmalsz hochst sallutirt vnd göttlicher protection beuolchen. Wien, den 24. May anno 632. Eur Gnaden gehorsamber Diener

Jacob Lebl Hoff Judt."

Kivül címzés: Dem hoch vnd wollgebornen Graffen vnd Herrn Herrn Adam Graffen von Budian, freyherr auf Rechnitz, Schleinig, Gising vnd Neühausz etc., meinen G(nedige) hochgebietenden Graffen vnd Herrn. Rechnitz,

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1632. július 29. Bécs. Löbl Jakab udvari zsidó levele Batthyány Ádámhoz, melyben három pontba foglalva elszámol Batthyány adósságainak állásáról és részletesen tájékoztatja a tőkék és kamatok összességéről. egyébként pénzügyi dolgok megbeszélésére személyesen eljönne, de előbb kéri az esedékes 311 forintnyi kamat lefizetését. A pénzszerzés körüli fáradozásáért jutalmul egy jó magyar hátaslovat kér, s végül érdeklődik, hogy mennyi és milyen áru méze van és tungjának mennyi a Bécsbe szállítási költsége.

„Hoch vnd wolgeborner Graff etc. Gnedig vnd hochgebüetendter Herr! Eur g(naden) sambt Ihrrer Frauen Gemachell gesundheit due ich mich gar hoch erfreyen, weillen Eur g(naden) ich Ihr handt vnd Betschafft gesehen, Eur g(naden) schreiben durch deren diener Porkhömisch empfangen vnd ausz Eur g(naden) schreiben vernomben, due hiemit Eur g(naden) zuwiszen, wie Eur g(naden) von mir der specification halben begehren. Als nemblich 200 Reichstaller in speci auff den Diamanten Streyszell sambt etlichen zerbrochen Roszen mit etlichen sornier gelichen von 10. November vergangen, bisz auff den andern Augusti wochentlich daruon 2 f. 30 kr. ist 36 wochen, thuet in ollen Capital vnd intrese 390 f., solliches in speci zu bezallen, wie es Eur g(naden) empfangen. Zum andern, von wegen der 1000 Reichstaller, auf drey Khöten vnd Silbern Stögraiff so sich Eur g(naden) woll zu erinnern haben, dasz mit mer alsz 10 per cento allein auff ain Jar lang, tuet im Summa 100 Reichs taller, dorauff ich auff ain Viertl Jar 10 Reichstaller empfangen. Restiret mier Ihr g(naden) noch 90 Reichstaller, Capital Indresse zusammen per 1635. f. Zum dritten, von wegen der drey güesz Peckh, die ich Eur g(naden) geben hab, dorauff mier Ihr g(naden) zum Vndter Pfandt ain Peckh sambt der guesz Khandl, neben den Silbern Couchele zwen Souier Ring, darauff mier Ihr g(naden) in speci 287 Reichstaller schuldig sein, Indressi von 17. Februaris vergangen bisz 3. Augusty 24 wochen, die wochen 3 f. 35 kr., tuet 24 wochen 85 f., ist in allern Capital vnd indresze 516 f. 30 kr. Summa Summarum Capital 2230 f. 30 kr.

Intreszae per 311 f. — kr.

Summa in genere per 2541 f. 30 kr.

Darunter in speci muesz bezolt werden per 487 Reichstaller.

Dasz ander aber in gangbarer kheyszerischen Müntz. Jedoch haben Eur g(naden) die Wahl ob sy wollen alles schickhen oder nit, oder ob Ihr mier die 311 f. Indessi (igy), so will ich Ihr g(naden) sol lang, alsz Eur g(naden) geliebt Ihr g(naden) zu Nutzen, alsz sj dasz gelt anderswerts brauchen khunen, doch mit der meiner wie es zuuor beschloszen ist werden. Mer thue ich Eur g(naden) zu wiszen, solliche gelegenheit mit

gelt vnd andere sachen Eur g(naden) ich wir Ihr g(naden) zuor von mier begert haben, jecziger Zeit gar gwisz zuuerrichten hoff. Jedoch zuor mit Eur g(naden) selbstn reden wolt, dan die summa merers alsz 30000 oder 40000 oder aber wasz Eur g(naden) begehren zu Nutzen zu dienem wör, derentwegen mier Eur g(naden) durch gwisze seine Leith die 311 f. Indressi, wie obuermelt mier zuer hieher schickhen, alsz dan ich mit ir g(naden) leith gwisz zu Eur g(naden) in rechten 10 tagen khomen will, bin der Hoffnung Eur g(naden) werden gar an grosz wolgefallen vnd lieb daran haben. Jedoch das mier Ihr g(naden) die 311 f. zuor herauff schickhen, dan ich das gelt gar hoch von Nethen hab, solliches ich vmb Eur g(naden) mit groszen Danckh hoch verschulden will. Auch Eur g(naden) werden sy woll wiszen zuerinnern haben, von wegen meiner gehalten Mische mit dem auffgebrachten gelt, so auch einer Eur g(naden) selbest versprechen haben, mit ainen gueten Vngerischen Khlepper versehen vnd den mit den Indresze herauff schickhen, will auch in drey yberigen in der andern so ehenister fleisziger sein. Mer bitt ich Eur g(naden), sy wollen mich wissen laszen, ob Eur g(naden) jecziger Zeit füll hönig bey einander haben, wollen mier Eur g(naden) zu wiszen thuen, wie uill vngerische thune Ihr g(naden) bey einander haben oder khonfftig yber khomen werden, vnd wie theur, vnd wie mier ein thun hirher gelüffert werden khan, solliches alles ich gern wiszen möcht, wolt mit Eur g(naden) einen a Cort treffen, hiemit thue ich mich gägen Eur g(naden) Frauen Graffin mit mier zu schaffen vnd güetten haben, oder woln Eur g(naden) etwas von hie herunndter es sey mit einkhauffen oder wasz es wöll. Ich Ihr g(naden) alzeit zu Ihren dinsten.

Actum Wien, den 29. July anno 1632.
 Eur Gnaden gehorsamer Jacob Lebl Hoff Jud.

Kivül címzés: Dem hoch vnd wolgebornen Herren Herrn Graffen Adam Budian, Herrn zu Gising vnd Rechnitz, Schleining, Neuhausz etc. Mein gnedigen vnd hochgebuettenten Herrn Graff etc. Rechnitz.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. A zárópecsét címeres, a pajzs fölött I. L.

546.

1632. december 11. *Batthyány Ádám Schlesinger Jakab udvari zsidótól zálogtárgyak ellenében 600 forintot vesz kölcsön 14 napra.*

„Ich zu vnterschribner bekhene hiemit das Ich dem Jacob Schlesinger Hoff Juden schuldig worden bin Sechshundert Reichsthaller in specie, vor welche ich ihme zu einen unter Pfandt gegeben: Drei duzet silberne Däller, wegen zusammen acht vnd viertzig March vier loth. Item

ein par silberne Stegerraiff, wegen vierzehen March zwei loth. Disze sechsz hundert R. Thaller versprich Ich innerhalb vierzehen tag, gegen meiner Pfandt ohne feil empfangnusz zu bezahlen, ob solches aber nit geschehen möchte, bin ich nach 14 tag ime das Jüdische Intrese zu geben schuldig. Anno. 1632. den 11. December.

Adam Groff von Bodgian m. p.
(Gyúrús P. H.)

Kivül: Batthyány Ádám írásával: Sido Jakab Slaeszinger ados levelem in specie Tall. 600. szalogra uetem.

OL. Batthyány-levéltár.

547.

1633. február 2. *Elszámolás a Melyth szatmári főkapitány számára tett krakkói kiadásokról:*

„Usoratt Sidonak attam kett szaz lengiel forintroll, Lengiel forint 8.”

OL. Zichy-család zsélyi levéltára, fasc. 186. N. B. p. 430.

548.

1633. március 15. *Eperjes. Tanúkihallgatás Usz István 20 hordó bora miatt, melyet Forgách grófnő Hertnekten árestáltatott, majd feloldott ugyan, de közben a bor megromlott és a krakkói zsidók, akik a tulajdonos tudta nélkül a bort Gribowba szállították, nem tudták eladni és árát sem fizették meg.*

„Paria fassionum infrascriptarum.

Primus. Generosus dominus Jacobus Dektarzkj fatetur ratione vasorum vini nro 20. generosi domini Stephani Usz propria fuisse et per magnificam dominam Forgaczyanam in Hertnekt arestasse, ille fatens autem nullum contractum ratione eorundem vinorum in opido Gribo et alio quovis loco cum infidelibus Judaeis Cracoviensibus et alijs quibusvis personis, cuiuscunque status et conditionis existentibus faciebat famulique tam eiusdem exponentis, quam etiam suprascripti Stephani Usz faciebat nec ad manus eorundem Judaeorum et aliarum quarumvis personarum reddebant nihilque hac de re adhoc usque tempus se scire. Actum in Castro Sandaciensi sabato(!) post festum Visitationis

Beatissimae Virginis Mariae proximo. Anno Domini Millesimo sexcentesimo trigesimo primo.

Secundus testis. Nobilis Samuel Vadas, iuratus more solito fassus est: scio bene, quod viginti illa vasa vini, quae domina Illustrissima Forgaczyana in possessione Hertnekt arestari fecerat, generosi domini Stephani Usz pro sua fuerint, quoadusque mihi tunc generoso domino Jacobo Dektarzkij famulanti, homines eiusdem domini Usz in opido Gribow ad manus assignari debuissent. Propter quod arestum praescripta vina nec mihi necque domino meo antedicto ad manus assignare poteram, verum Judaei Crakovienses nomine Jellyn cum aliis Judaeis ex memorato opido Gribow Crakoviam quasi furtum ablata praeter scitum et voluntatem tum domini mei, tum domini Stephani Usz ab iisdem viginti vasis vini tricesimam tam Cassoviae, quam hac civitate Eperjes dominus Stephanus Usz curavit exsolvi.

Tertius testis. Providus Gregorius Liska solita sub juramenti depositione fatetur. Ego tunc fui servitor generosi domini Stephani Usz, quando ipse misit per me et alterum famulum suum nomine Plecenko 20 vasa vini domino Jacobo Dektarzkij, quae vina Illustrissima domina Forgacziana arestaverat in Hertnekt. Sed cum eadem domina intellexisset vina fuisse domini Stephani Usz, iussit libere dimitti, quae deinde vectores in opido Gribow deposuerant. Ego debebam assignare eadem vina Dektarzkjo, sed nescio Judaei Crakovienses quamve ob causam avehi curarunt, quae vina nec ego, sed nec alius famulus vel domini Stephani Usz vel domini Dektarzkj iisdem Judeis ad manus dedimus, pro quibus nescio in hodiernum usque diem, an contentatus sit dominus Stephanus Usz.

Quartus testis. Jakobus Josephi ex possessione Friczke fassus est: Scio, quod me etiam ex aurigis unum fuisse pro generoso domino Usz et quatuor currum vina per Illustrissimam dominam Forgaczianam in Hertnekt arestata et post aliquid(!) dies eliberata et per nos in opidum Gribow sive Bella Karczma vocata devectita. Scio et hoc, quod eadem vina Judaei Crakovienses, conductis cito aliis aurigis praeter scitum domini Usz Crakoviam usque devectorunt.

Quintus testis. Michaell Kascin atestatve per omnia, ut primus testis, reliqui autem duo horum aurigarum socii, Viennam sunt conducti, qui etiam simili modo atestarentur.

Judaeorum Crakoviensium propria fassio:

Cum ante aliquod annos per Hungariam mercandi gratia in villa Hertnekt commorati fuisset, eodem tempore advecta sunt ad eandem villam viginti vasa vini generosi domini Stephani Usz propria causaque dividendi transmissa, a quibus dominus Stephanus Usz tam vectores, quam tricesimam per totum iter suo proprio aere et sumptu ex-

pedivit. Adcedit(!) itaque, ut quaedam magnifica domina Forgacziana, cui cum certis Judaeis communes intercedebant contractus et negotia, putans eadem vina Judaeorum propria fuisse, eiusmodi vina aresto detinuit efficitque et a famulis quorum custodiae et provisioni commiserant, desererentur, quae quidem vina desertata et omni curatione(!) destituta sunt corrupta, et pessumdata ita, tametsi postea ex aresto dimissa ad depositarium Greboviense adducta fuerant, a nemine convenienti pretio coemi potuissent. Unde is idem generosus Stephanus non modo aere percepit detrimentum. Nam adhoc usque tempus nullam pro iisdem vinis pecuniam meque pretium obtinuit. Nos vero nulla protunc negotia nullosque contractus cum eodem generoso domino Stephano Usz habebamus. Quod sic et non aliter factum esse nobisque certo constare recognoscamus ac atestamur. Actum Crakoviae feria sexta post festum Sancti Francisci confessoris proxima, Anno Domini 1631. Sextus testis. Nobilis Andreas Gombos de Ratuay juramento corporali praestito fatetur, se optime recordari, praesens enim Cracoviae fuisset cum domino Stephano Usz, quando idem dominus cum Judaeis sermonem haberet dixissetque ad eosdem: Vos Judaei bene vobis constat, quod pro certis vasis vini, quae magnifica domina Forgacziana in Herttnek arestari fecerat, mihi satis non feceritis. Ad quam objectionem responderunt Judaei: scimus optime, quod eadem Forgacziana illo aresto facto Dominationi Vestrae, sed et nobis satis damni intullit, sed quia unum ex nostris Judaeis arestaverat ac etiam vina corrumpi fecit. Propterea Dominationi Vestrae non solvimus, quia damnum illud poterit Dominatio Vestra de memorata domina Forgacziana requirere, de quo parati erimus contra dominam Forgaczianam atestationem nostram, quia nos nullum contractum habuimus cum Vestra Dominatione, prout etiam praestiterunt dederuntque literas testimoniales generoso domino Stephano Usz. Septimus testis. Nobilis Georgius Pataky post praestitum juramentum fatetur. Ego etiam praesens fui tum temporis, dum dominus Stephanus Usz a Judaeis Crakoviensibus inrogasset(!), dicendo: Vos Judaei scitis bene, quod pro viginti vasis vini mihi non exsolveritis. Ad quam interrogationem Judaei respondissent: Scimus bene, quod Vestra Dominatio damnum acceperit, verum illud nos non ea solvimus, si quidem domina Forgacziana unum ex Judaeis arestaverat et vina corrumpi(!) fecit. Vestra Dominatio non a nobis, sed a sua Magnificentia requirat. Dabimus nos superinde testimoniales literas, quod propter illam dominam Forgaczianam Dominatio Vestra damnum acceperit, nos autem cum Vestra Dominatione nullum habemus contractum. Datum in praedicta libera civitate Epperjes die 15. Marcii, Anno 1633.

1633. június 28. Bécs. Löbl Jakab udvari zsidó levele Batthyány Ádámmal, melyben Batthyány adósságát illetőleg elszámol; mivel pedig gróf Kisel őt pénz miatt molesztálja, kéri a tőke és kamatai kifizetését, hogy Kiselnek kegyeiben maradjon.

„Hoch vndt wol geborner groff etc. Ihr g(naden) seint mein gantz gehorsambe dienst bereit. Bericht die selben gehorsamst das Pfant betreffnt. Ist das Capital 1000 Reichstaller in per cento. Laut I(hr) g(naden) hantschrift so datirt den 11. Dezember 1632. vndt bis dato den 28. Juni tut 30 wouchen, so haben mir I(hr) g(naden) 4 wouchen von fl. 1. pulschandel die wouchen zu raten kunt 216 f. 40 kr., hierauf haben mir I(hr) g(naden) durch dem Kaurling file 63 fl. geschickt, rest noch 153 fl. 40. kr. Mit herrn groffen Kisel etc. habe ich raitung geholten, bringt das interese bis dato mit 62 per cento 462 fl. 30. kr., wol ermelter her groff Kisel molestirt mich weillen ich auntter handler bin gewesen, das gelt im zu bringen, bitte I(hr) g(naden) aunttertenig, die wollen mit ehsten das Capital sambt interese obfirn, damit ich den herrn graffen Kisel im gnaden ferbleib, welches ich I(hr) g(naden) gehorsumbest berichtten wolle, ferbleib bin nebens. Actum Wien, den 28. juni 1633. I(hr) g(naden) Gehorsamber diner Jacob Lebl Hoff Judt.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1633. október 19—29. Kivonat Batthyány Ádám bécsi bevásárlásairól sajátkezűleg vezetett számadásából.

„... 2. Az sidónak hátra marat Interest tall. 10.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1633. november 1. Löbl Jakab udvari zsidó elismervénye 25 ezüst tálról, melyet Batthyány Ádámtól zálogképpen vett át, és amelyre 600 forint császárgarast adott hat hétre kölcsön. Utólag (1634. március 15-én) Batthyány Ádám az adóslevélre rávezette, hogy midőn a zálogtárgyat ki akarta váltani, a zsidó nem volt megtalálható s így kamatfizetésre nem érzi magát kötelesnek.

„Ich zu Endt vnnderschribner etc. Bekhene mit diessen Schein, dasz ich Ihr g(naden) Herrn Herrn Graffen Adam von Putian entphangen hab

fünff vnd zwainzig silberne Schyszal, die wegen neun vnd sechzig Mark vnd zehen Loth, darauf hab ich gelihen sechs hundert f. in lauter Kayserischen groschen ohne Interesse auf sehsz wohen, heunt dato den 1. November anno 1633."

יָאקֹב לֵיבֶל קַיזֶר־לֵבֶד בִּפְרִיטֶר הוֹף יוֹד

A héber betűs német aláírás: Jakob Lébl kaiserlicher befreiter Hof Jud. Nyolcszögletű gyűrűs pecsét, benne pajzs, felső részén oroszlán, az alsón a rák csillagképe. A pajzs felett: I. L. A pajzs két oldalán egy-egy héber betű:

פ-י

An heit alsz den 15. Monatsz tags Marty hab ich Graff Adam von Batthian dises Pfandt wollen auszlesen, weil sich aber der oben vnterscriben Jud nit laszen fünden, als bin ich ihme dasz Interesse zu bezahlen nicht schuldig. Actum Wienn, die ut supra, anno 1634.

Comes Adamus de Batthyany m. p.

Kivül Batthyány Ádám írásával: Jacob Lebel Hoff Jod sain.

הַיּוֹם יוֹם כ' ד' ל' חֲשׁוֹן יִצְחָק לֵבֶל קַבְלָתִי

Löbl Jakob héber feljegyzése:

Fordítása: Átvettem ma hétfőn, Chesván hónap 27-én, 394-ben a kis időszámítás szerint.

OL. Batthyány-levéltár.

552.

1633. december 11. Batthyány Ádám adóslevele 1000 birodalmi tallérről, melyet Löbl Jakob kiváltságos udvari zsidótól a felsorolt zálogtárgyak fejében négyheti időtartamra kamatfizetés ellenében kölcsön vett.

„Ich zu vnterscribner bekhene hiemit, das ich von Jacob Löbl dem befreiten Hoff Juden emphanen hab Taussent Reichs thaller in specie, for welche ich ihme folgende Pfandt versezet, als erstlich: Ein Kleinod von Demant vnd einen grosen Perl drauff fünff groszen Taffl Demant, drei Rauthen Demant, vnd sechzehen mitlere taffl Demant. Item ein Huet schuer, in welchen zwei vnd dreisig taffl Demant, vnd zwei vnd achtzig kleine Diemant, mehr zwei stukh von einen Rosz Zeug: auf die 1000 Rth., aber hab ich ihme auf vier wochen das intrese, nemlich zwei vnd zweinczig Rth. erleget, so aber solche Pfandt lenger bei ihm verbleiben möchten, ist er lenger zu warten, vnd ich ime das monatliche intrese zu geben schuldig. Anno 1632., 11. Decembris.

Adam Groff von Bottyan m. p. (gyűrűs p. h.)

Más írással rávezetve a kamatfizetések teljesítése: Anni 644 die 8. Marty, attam Interesst kétt holnapra, úgy mint negyven kétt Tallert,

még azért erre az kétt holnapra restall kétt taller. Anni 1633. die 31. Octobris attunk Interestt 149 Tallért.”

Kivül: Batthyány Ádám írásával: Sido Jakob Lebelnek az adós levelle, kit maga adot Taller 1000 szalogra. Ugyanott Löbl Jakob feljegyzése:

על נדאב ביימאן על אלה ר"ט אן שעני

A héber írás fordítása: Gróf Batthyányra az ezer species birodalmi tallérból. OL. Batthyány-levéltár.

553.

1633. Elszámolás borokról.

„Helmechről Nagsagod adot az Sidoknak hordos borokat n. 16. Ezen kjvöl Mjklos deyak Vram bora vagion hordos bor n. 4... Vagion egiben Czeber n. 1. iustae 5... Yakab sydonak atam 16 hordoval, Szőlösben 12. Beregszazban 17.”

OL. Zichy-család zsélyi levéltára, fasc. 186. N. B. 465. lap.

554.

1634. február 25. Kivonat Batthyány Ádám pozsonyi és bécsi kiadásainak feljegyzéseiből.

„Szilva ára. Az Sidonak tállak szallagiaiert... f. 480. Eszeöst tállak.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

555.

1634. március 21. Bécs. Löbl Jakob bécsi udvari zsidó levele Batthyány Ádámhoz, jelentí, hogy a zálogtárgyakat a szolgálával nem küldötte el, mert mikor Batthyány Bécsből eltávozott, Eybeswaldt Gottfriddel és Stubenberg Farkassal ő is Pottendorffba utazott. Mivel pénzre volt szüksége, ő a zálogtárgyakat lepecsételve egy kapitánynak zálogosította el. A kapitány most nincs itt, de 10—14 nap múlva, sőt talán előbb is hazaérkezik és akkor Sutter Lénárdnak a tárgyakat hiánytalanul átadja. Kéri, hogy mindezekért ne haragudjon, mert ennek nem ő az oka. Hasznos szolgálataiért egy szép ajándéktárgyat kér magának, végül pedig a kamatokról ír.

„Hoch vnd wolgebörner gnediger Herr Graff! Thue Eur g(naden) hiemit zu wissen vnd ihr g(naden) werden mir solihes auh nit vier ungnat halten, das ich mit ihr g(naden) sein Diener die Sachen nit ge-

schikht hat, dan ich den selbigen vergangner Tonderstag, wie ihr g(naden) verraist sein, gleich auh mit ihr g(naden) herrn Gottfriden von Eybeswolth vnd herrn Wolfen von Stubenweg nach Pottendorff verraist, vnd alsz bald wie ich hieher khumben bin, ich den Lienhart Türhieter sambt ihr g(naden) dienern zu mier khumen begert die Sachen zu nemben, die weil ich aber auh gelt vonneten gehobt hob, so hob ich ihr g(naden) Sachen bey einem Hauptman versetzt, also verpetschierero, hiemit ich auf ihr g(naden) begeren soliches gern geschikht hat, sonst aber der hauptman nicht alhier, sondern allein inerholb 10 oder 14 tagen gwisz, velleicht auh eher alhier khummen wiert, so sol alsobalt die Sachen dem Lienhart gegen meiner boren betzallung sonder ale Mangl eingantwort vnd gelifert werden. Bit ihr g(naden), sie wolen in diszen fohl khein Zorn oder Ibelsz auf mich haben, ist mein schult ganz vnd gar niht. Bit auh benebens die weil ich ihr g(naden) alezeit in ainen vnd andere Dien meiner auh niht zuuergeszen mit einen schönen Presentd, auh wegen des Interesse begern ich auh dôte an weiter kheines, auh von dôte das die Generáli ausz gangen sein, beger ich auh nit derwider zu sein, olein was zuor hero ist, da wil ich mein Jidischen Interesse haben, bit ihr g(naden) Sie wolen nih vier entschuldigt, hiemit Gott befolhen. Wien, den 21. Märty 1634. Eur g(naden) gehorsamber Jacob Lebl, Hoff Judt."

Kivül címzés: Dem hoch vnd wolgebornen Herrn Herrn Graffen Adam Wudiányy, herr zu Güsing, Rechnitz, Schlänning, Neuhausz etc. Ihr Römisch Khay. Mayt. wirklichem Cammerer vnd Obrister etc. Meinem gnädigen herrn Graffen.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

556.

1634. március 21. Bécs. Sutter Lénárd udvari fűtő levele Batthyány Adámhoz (Adam graffen von Giesing), melyben többek közt a következöket írja:

„Gnedig vnd gebietender Herr, Eur Gnaden schreiben von 17 dito hab aller vnderthanigist zu Recht empfangen, bericht Eur G(naden) hiemit, das ich dem Lebell Juden Ihme die Zehen Mall gesucht hab. wegen der Silber, wie dan Eur G(naden) diener Martin selber 3 Mall mit Mier gewesen ist, hab gleich woll die silber nit khöndten zu handen bekam, dan der Jud hab die Silber auff ein anders gelt versezt, wie Er sagt dem Hauptman Walter vnd Er war am jezo nit hie, sondern Er

were auff seinen schloss, soll aber alle stundt alhero khomen, als dan will er die silber also palt Mier in mein Zimer pringen. Ich aber will im beyhm hoff Marschalkh ver clagen oder zum Profossen lasen sezen."

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

557.

1634. május 22. Bécs. Rosenfeldi Sutter Lénárd császári udvari „Camer Haiczler“, majd pedig „Cammer Thürhietter“ levele Batthyány Ádámhoz, melyben a Löbl zsidónál lévő zálogtárgyak ügyében a következőket írja:

„Hoch vnd wolgebriner Graff! Gnedig vnd hochgepiettender Herr. Eur Gnaden schreiben vom 19 dito hab ich aller vnderthanigst zu Recht empfangen, bericht hiemit Eur Gnaden in vnderthanigkaidt, das ich noch bis dato Eur Gnaden Silber nit zu handen hab khundten vom dem leicht ferttigen Juden pringen, noch ime in Arrest bekhommen, wie woll im der Hoff Profoss" *már kilenc egész hete keresi és utána jár és nem tudja elkapni, hogy letartóztassa, mert soha sincs itt és elutazik.* „Wie dan Eur Gnaden aus seines Weibsz gerichtten Supplication zu vernemben habe, welliches doch alles ein lautten ohn warhait ist, dan der leichtfertig Vogell verstekht sich, ich bin auch under desen zu Eberstorf bey des Hauptman Walter seiner Hausfrau gewesen, die sagt mier, sie wis nit umb die Silber Jer herr megsz haben oder nit, sie hat aber Jeren man geschriben. Er soll Jer zu wisen thann. Er Wartt dero wegen himit verlangen einer andwort, dar mit ich alsz dan Eur Gnaden auch khann zu wisen lassen, was fir ein beschaffenhait darmit hat, will aber vnder desen nit den Profossen nit feyren, ob er dem schelmen mecht bekhomen in Arrest..." *Sutter ezen leveléhez mellékelve van Löbl Jakab feleségének, Rebekának kérvénye, melyet az udvari főmarsalli hivatalhoz intézett, s amely a következőképpen hangzik:*

„Hoch Wollgeborner Herr Graff! Gnedig, hochgepiettender Herr Obr(ist) Hoffmarschalckh. Ihr Gnaden Herr Adam Graff von Batthian, wegen Volglassung versezter Pfendter, wider mein Hauszwirth Jacob Lebl Hoff Juden hat sich mit Einschlusz A. beylige, dasz anbringen A. so vmb bericht erlediget worden überreichen, vndt mihr soliches exequiere vndt einhendigen lassen. Wan aber ich für meinen Theil khain Pfandt empfangen, vndt besagter mein Ehewirt nit allhier, sondern in wenig tagen zurukh hiehero gelangen wirdt, vndt weder hohernanten Herrn Graffen, noch yemants andern dasz seinig aufgehalten werden soll, so hab ich disz inmittelsz an Eur Genaden zu bringen demietig nit

vmb gehen khönen, mit gehorsamer bitt den Herrn Graffen, oder aber den Jenigen, welcher dito sachen schreiben möchte, auf die meine Entschuldigung zu diser khleinen gedult gnedig weisen zu lassen. Darüber Eur Gnaden ich mich diemittiges gehorsambes thue entfolten. Eur Gnaden demiettig gehorsame

Rebecca Leblin, Hoff Judin."

Kivül: Obr. Hoffmarschalckh praes (entirt) 2 May anni 1634. Demiettig gehorsame Entschuldigung vndt Bitten Rebeccae Leblin Hoff Judin, wegen Ihresz Hauszwirth Jacob Lebl Hoff Judens contra Ihr Genaden Herrn Adam Graffen von Batthian invermelte abwesenheit vndt gedült beten.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

558.

1634. szeptember 7. Németújvár. Bér Benedek és Lusajkovics Dávid levele Batthyány Adámhoz, melyben bizonyos zsidótól pántlika áru elvételének mikéntjét írják le:

„Zolgalatunkat ayanliok Nagyságodnak minth kegyelmes Vrunknak, bodogságos, io szerenches hoszu étlettel aldgya megh az Vristen Nagyságodat. Az Nagysagod parantsolattya szerint, mi Titus vram szolgáljat, Mihált, elő hiuattok, és megh examinalvan ezt uallotta. Hogy az Sido az Nagysagod szallasara ment, Káldi onnet fölyröl az gradichon alá iouén az Sidoual, beszéllet uele, mintha árult uolna az pantlikan, s mondot Titus vram szolgáljanak: Mihaly ragad el az pantlikat, és fuss el uele. Az mondot. Én bizony nem ragadom, mert az vram az minemu haragos ember, ki tudgya mint iarne. Ezen mondot Kaldi neki. Min én reyam haz bizuast. Ehez képest Titus vram szolgálja el uette az Sidotul, és hogy az istaloban futot uolna uele, az Sido megh ragadta kezében az pantlikat, Káldi is az Sidot megh ragatta, és Titus vram szolgálja az pantlikaual az istaloban futot. Az Sido az istallo aytaiára menuen, kérte az pantlikat; hogy kérte, az louon által vetette, és Reuai vram szolgálja Miklos neuw föl ragadta es mondot. Én Isten ugy segéllyön, nem adom megh neki. Hogy Reuai vram szolgálja el ragadta, az Janos vette el tülö és az válu ala az jaszolban tette, es onnet ismet Kaldi es Bellauich uettek el, s wk tudgyak kinek atták. Isten sokaigh éltesse Nagysagodat. Datum in arce Németh Vyuar, die 7. Septembris, anno 1634. Nagysagod alazatos szolgálja Beér Benedek, Lusajkouich Dáuid.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles

1634. szeptember 13. Eberstorff. Sutter Lénárd császári udvari ajtónálló levele Batthyány Ádámmhoz, melyben Löbl Jakab zsidónál lévő zálogtárgyak visszaszerzése tárgyában ír.

„Hoch vnd wolgeborner Graff! Gnedig vnd hoch gebietender Herr. Eur Gnaden schreiben wie auh dem Einschlus hab ich vnderthanigst zu Recht empfangen, dem Herrn Hoffmarschalkh sein brieff auch allso palt zugestellt, hab im auch den Juden verschreibung in originall gezaigt, vnd desen neben einem Supplication ein abschrift ibergeben, vnd begere nichts anderst, als das der Judt soll gietlich oder mit der scherpf soll examinirt werden, das er ainzig wo er Ire Gnaden Silber hin versetzt hab, dar mit manskind auslessen, darauff hat mier Herr Hoffmarschalkh gesagt, Er las Eur Gnaden seine willig dienst vermeldten vnd er will in Juden schonn lassen genuesamb befragen, auch nit los lassen, bis das Eur Gnaden nit Irer schisslen zu handen werden bekhomen haben. Mues derowegen erwartten, was der Jud wierdt bekhennen oder aus sagen, wan ich nun werdt wisen, wo die schiessln sein, will ich es also palt aus lessen vnd Eur Gnaden als dan zu wisen thun, ich hab den diener so lang nit wollen auffhalten, dan Eur Gnaden wisen das zu Wienn die exbedienten was langsamb her giehen, ich will aber mein Fleis gar nit sparen . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

560.

1635. február 18. Kivonat Batthyány Ádám sajátkezű feljegyzéseiből, hogy a bécsi udvari kosztüm bálon, ki milyen ruhaviseletben jelent meg.

„Memorialle. Anno 1635. die 18. Februari tartot császár vronk Birsoftot es eö maga és fellesege az gazdák, az kirali és kiraliné voltak török modra fel eötöszve . . . Lebel vram es egi kiaszoni voltak sido modra . . .”

Kivül: „Az komediarol és az Birsoftrol valo memoriale.”

OL. Batthyány-levéltár. Eredetije 2 íven és egy papírszeleten.

561.

1635. március 27. Nagymarton (Märtterstorff). Izsák nagymartoni zsidóbíró levele Batthyány Ádámmhoz, melyben ötezer vödör bor vétele tárgyában ír, melyet Schlesinger Jakab bécsi udvari zsidó óhajtana meg-

vásárolni, amde a hort Bissentz-ig Morvaországba kellene szállítani. Kéri, hogy a húsvéti ünnepekben küldjön kocsit, hogy Jakab udvari zsidóval együtt megjelenhessen és az üzletet nyélbe üthessék.

„Hochwolgeborneer Graff etc. Gnediger vnnd hochgebietunder Herr, Herr etc. Eur Gnaden zu erindern kan ich nit vnterloszen, dasz den 23 dits Mannats Marty von einem fürnemben Herrn ausz der Schlesing verstanden, vnd dem Jacob Schlesinger Hof-Juden zu Wienn allen gewalt angedeut vnd gebetten, ob er auf die 5000 Emer guet Vngerisch gewöchs in Wein gegen Barhandlung vnd Wexl guettes schlessingerisches tuech treffen mechte, wolte er sich gegen Eur Gnaden woll accomodiern vnd schliessen, doch miesten die Weinn nach Bissentz in Mähren gelifert werden. Vnnd obwoln der gemelte Jacob Judt gern mit Eur Gnaden mundtlich desz wegen tractiert hette, hat es aber diser Zeit nit stat gehabt, vnnd so aber Eur Gnaden sich wasz hierinen annembliches refert werden. Vnnd obwoln der gemelte Jacob Judt gern mit Eur Gnaden in den Osster Feyrtagen ein Kallesch herauf schüekhen, wil ich vnd der Jacab Hof Judt zu Eur Gnaden selbstem zu allem endtlichen schlusz hinvntr vnd in aine vnd andern Handlung pflegen. Welches Eur Gnaden gewiszlich nitzlich vnd dienlich sein solle etc. Hier vber Eur Gnaden neben vnbeschwerter nachrichtlicher antworth gehorsamblich beuelhendt. Datum Märtterstorf, den 27 Marty anno 1635. E(uer) G(räflichen) G(naden) gehorsamber Isaackh Judt, Judenrichter zu Märtterstorff.”

Kivül címzés: Dem Hochwolgebornnen Graffen vnnd Herrn Herrn N. Bathiano, Herrn auff Gissing vnd Rechnitz etc. Römisch. Kay. May. vnnd Camererer, meinem gnedigen Herrn Graffen. In abwesen ihr G(naden) herrn Pflegern zu eröffnen.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Gyűrűs zárópecséttel, melynek címerpajzsában két fekvő hal, fölötte a levélíró héber nevének kezdőbetűi, a negyedik betű olvasása kétséges:

י בר - ש (?) = י (צחק) ב (י) ד (בי) ש (?)

562.

1635. március 30. (Uzsfalva). Sáros megye tanúkat hallgat ki Usz István kérésére, kinek 20 hordó borát két krakkói zsidó kereskedő — Jelen Horsmorovicz és Aptiker Doctorovicz Dávid — Gribowról Krakkóba vitette, de meg nem fizette.

„Anno 1635. die 30. Martii. Georgius Istenmezei judex nobilium Comitatus Saarosiensis ac Andreas Sarudi iuratus assessor sedis judiciariae Comitatus Saarosiensis, notum facimus nos fuisse egressos in Uzsfalvam

penes mandatum Illustrissimi domini comitis Judicis Curiae causa exigendarum fassionum sive attestationum ad instantiam generosi ac egregii domini Stephani Usz de Uszfalva, ubi attestationes comperimus, veluti sequuntur.

Primus testis. Nobilis egregius Stephanus Tornay de Ternye, annorum 30. iuratus et examinatus fatetur in hunc modum: Me a servitiis existente Poloniae apud pie defunctum generosum dominum Jacobum Dzechtarski recordor, generosi domini Stephani Usz propria viginti vasa vini in possessione Herknecht per Illustrissimam Comitissam Sigismundi Forgacz relictam fuisse arestata; arbitrabatur enim Illustrissima Comitissa vina illa Judaeorum fuisse. Verum postquam rescivisset vina eadem non ad Judaeos, sed ad generosum dominum Stephanum Usz pertinuisse, sunt dimissa, ast unum ex Judaeis arestavit, pro quo Judaei Cracovienses generosi domini Stephani Usz e divoratorio quodam Biola vocitato eadem viginti vasa vini clam abduxerunt, si quidem tum temporis generosus dominus Stephanus Usz lecto erat affixus et ideo neque a servitoribus suis neque a domini mei famulis quemquam apud eadem vina delitescentem habere potuit. Imo antequam dominus meus rescivisset, vina in diversorio deposita fuisse, jam pridem in civitatem propriam deveni curarunt Jelen Horsmorovicz et David Aptiker Doctorovicz nominati Judaei. Aurigas quoque hi Judaei pro vectura contentarunt. Id etiam memoriae teneo, quod generosus dominus Stephanus Usz aurigis usque ad oppidum Gribo expensas fecit et in Hungaria teloniatoribus, tum tricesimatoribus, qua deducebentur vina, exolvenda exolvit.

Secundus testis. Martinus Literati Somossiensis, annorum circiter 28., iuratus et examinatus per omnia fatetur, ut primus testis, hoc addito inquires: Scio praeterea necdum Judaeos pretium vinorum deposuisse generoso domino Stephano Usz.

Tertius testis. Egregius Michael Barani in libera civitate Cibiniensi residens, annorum circiter 40, iuratus et examinatus fassus est per omnia, ut praecedentes duo testes.

Quartus testis. Koczis Janos alias Saffranko, annorum circiter 36. iuratus et examinatus fassus est hoc modo: Scio, quod eadem vina, quae erant in Herknecht per Illustrissimam Comitissam dominam Forgaczianam arestata, numero viginti, Judaei in Poloniam deduxerunt, verum me latet, qua conditione.

OL. Kamarai lev. Erdódi Pálffy-család levéltára.

1635. május 30. Zamochie. A tarnogrodî választott bíróság ítélete egy Davidkovich Boruch zsidó borkereskedő, tarnogrodî polgár mint vevő, és Lónyay Zsigmond, mint eladó közt 42 hordó magyar bor miatt támadt pörben.

„Actum Tarnogrodi.

Facta est certa et immutabilis compositio, perenniter duratura, inter Moszka Georgium factorem dividendorum vinorum magnifici domini Sigismundi Lonay, in praesentia domini Mako Janusz Rothmagistri memorati magnifici ab una, atque infidelem Boruch Davidkovich civem Tarnogrodiensem in hunc modum. Quod praenominatus Factor vinorum, venditis in Depositorio Jasliciensi vini dolys quadraginta duobus memorato Judeo, pro florenis Polonicalibus trium millium septuaginta unius et grossorum viginti, quemlibet florenum computando per grossos triginta, super quam summam manualis rasa membrana data est, cum quibus vinis postquam Tarnogrodiam iste Boruch adveniret, tenebatur praedictum Factorem ad maximum in quindena expedire, et summam integram persolvere, dimidium parata pecunia, dimidium vero pannis. Ante terminum solutionis movit Boruch vina de causa aut instinctu nonnullorum contulit se ad Locumtenentem, seu Arendatorem loci illius, arestando istum Boruch ita, ut Locumtenens in praesentia Factoris vina omnia retraxit et in sequestrum suum recepit, Boruchonem autem carceri tradidit. Quibus sic stantibus praenominatus factor dicta vina in sua habebat cura, et implebat ea, divendebat etiam Leopolim missa assequutus, arestavit et de manu sua alteri cuiquam curanda tradidit, nonnulla pro muneribus dedit, reliquum vectores in solutionem vecturae receperunt: in summa Boruch ista vina adhuc usque tempus non attigit. Nonnulla quoque vina per Decreta dominorum dominorum Commissariorum Castrensiunt sunt apud certas personas relicta. Attamen Factor requisivit secundum membranam solutionem. Boruch tamquam pro vinis sibi adeptis renitebat solutioni et a vinis recedebat, adhuc cum recompensa Parti actorea allegando, quod vina iam sint corrupta et tempus distrahendorum praeteriit et per haec ad maximum dolorem et infamiam deiectus est. Factor tamen tamquam famulus, domino suo in Ungariam significavit, qui huc Tarnogrodum misit Mako Janussium Rothmagistrum et famulum suum, datis eidem literis patentibus ad exigendum hoc debitum cum sigillo et subscriptione manus suae, qui in praesenti actu fuit specificatus, et ad Illustrissimum et magnificum dominum Vice Cancellarium Regni, dominum nostrum haereditarium. Praedictus Boruch, viso recensito Rothmagistro debitum illud requirente, quamvis maxime iniuriatus, recessuque antehac facto ab illis vinis, observando tamen ultiores negotiationes praesertim cum extraneis, qui

(scilicet Rothmagister) tam longum exegit iter pro termino ad castrum Zamosiense, ad iudicium Illustrissimi Vice Cancellarii se sistens. Ad compositionem amicabilem in praesentia hominum post meridiem comparere benevole interposito vadio statuerunt. Quo in termino satisfaciendo verbo suo tam memoratus Rothmagister emissarius ad exigendum debitum Actor, quam etiam Boruch cum partium suarum viris benevole constitutis, causam hanc Dominis Arbitris infrascriptis traditis manibus in compromissum se dedit et submitit, ut quidquid Iudicium Arbitrale decreverit, retinere tenentur. Coram quo Arbitrali Iudicio supradictus Rothmagister, tamquam linguae Polonae ignarus et loquelam non intelligens, in plenipotentem Martinum Kozlowsky socium suum, linguam Polonam bene colentem constituit, qui assumpto negotio in praesentia praenotati Factoris proposuit, requirendo vigore inscriptionis Membranioris solutionem, omittendo vadium in ea specificatum, tantummodo ut restituta summa principali, pro impensis ad iter satis faceret. *Reus*: Ego, inquit nullam dedi occasionem tam non solutionis summae, quam non servati contractus, quoniam ad haec vina, a quibus ab initio recessi, etiam nunc nihil res habere volo. Nam iste factor inordinato processu vina mihi adimens, me in magna damna, dolores et infamiam adduxit, et prout iisdem vinis disponebat eadem ulterius procuraret: Sed ne in vanum viros ad hanc compositionem fatigem, dederam ad rationem istius membranae florenos ducentos et undeviginti atque grossos duodecim ab illis recedo, et adhuc ad trecentos florenos adiciam: Sed si volunt, dent mihi vina per triginta florenos quotquot sunt; in reliquo me iudicio Arbitrorum committo. Iudicium Arbitrale itaque, factoris illius rationibus de hisce vinis sufficienter exauditis, graviter causam illam trutinando, quamvis viderint datam non mediocrem causam rescisionis constituti pro vinis pretii per memoratum Factorem, qua contractus ille rescinderetur, attamen adhaerendo non tam Strepitui Iuris, quin potius aequitati, ad haec quod non ex integro Reus recedit a vinis, ne actor diutius moretur, decrevit, ut vina circa reum remaneant hac adiecta conditione. Ut vasa novemdecim deposita in curiola domini Kanawazy Tarnogrodiensi, sumptu Actoris adimpleantur, unum vas, quod dominus Sulinowsky recepit, Leopoli vasa quinque ibidem debent impleri sumptu Actoris, cumque vasa relicta pro solutione vectoribus haec Actor implere non tenebitur, sex vasa apud Judaeum Noszko et haec non implere, apud Zelman unum (scilicet vas) unum pro vectura Leopolica, quorum omnium vasorum numerus triginta octo, haec omnia per florenos Polonicales quinquaginta, ut Reus persolvat, computando florenos ducentos undeviginti et grossos duodecim ex summa prius data, hoc est medietatem circa receptionem vinorum Tarnogradiensium florenos octingentos quadraginta unum. alteram vero medietatem pro nun-

dinis Jaroslaviensibus proxime futuris, hoc est florenos octingentos quadraginta, attamen secundum declarationem Actorum, debent recipere medietatem pannis, quae illis complacuerint secundum pretium. Ineundo autem Leopolim pro istis vinis Reus tenebitur suo sumptu Actorem sustentare in omnibus. Actores autem post receptam posteriorem ratam, debent Reum ad acta Tarnogrodiensia quietare Membranam cessando et annihilando cum interpositione poena Marcarum ducentarum, quae partium in omnibus punctis et conditionibus Decreto non satisfecerit, roborando hac virtute Judicii Arbitralis. Et quoniam partes gravamen aliquod a domino Sulyonowsky praetendunt, salvum illis ius in foro fieri reservatur. Quod actum est in praesentia virorum ad id vocatorum infrascriptum. Actum in Zamochie die 30. May Anno Domini 1635.

Az bor árrában adot elsöben borul harom szaz forintot Mako Janos. Es kilenczvenhat Lengiel forintot adot az előbbi summában.

Zamoczky uram az mint meghatta, hogy igazán borul meg fizessen nekünk, négy forintot adot ismét.

Teszen jmmar summát Négy szaz Lengiel forintot.

Albertus Sulmirsky mp.

rogatus a Boruch Davidkovicz.

Petrus Colkowski

consul et civis Tarnogrodiensis mp.

Balazy decurio

Illustrissimi ex parte Boruch

Davidkovich.

Gaspar Topalovicz civis Zamoscensis.

Lucas Grabowsky mp.

Subscriptio Judaei Haebraria.

Extractus ex actis vice advocationalibus et Scabin Tarnogrodiensi. Simon Konopka in absentia Notary Juratj. Locus sigilli.

OL, Esterházy cs. budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 141. Egykorú másolat.

564.

1636. után. Enessey Zsuzsánna négy koroncói házhelyének egyikében zsidó lakik.

„Másodiknak, mellyen Biro Lerincz lakott, délrül Könczöl Jakab haza, északrúl pedig Molnár György puszta helye szomszédgya. (Mostanában a Generalis Zsidaja lakik benne.)”

OL, hidaskürti Nagy cs. levéltára. A zárójelben levő szavak más kézzel írva.

1637. január 28. Eperjes. Sáros megye alispánja utasítja Zombori János szolgabíró, idézze meg Forgács Ferenc nádor özvegyét, Pálffy Katalint, egy még 1626-ban Usz Istvánon elkövetett hatalmaskodás tárgyában.

Franciscus Ruttkai substitutus in praesenti negotio vicecomes Comitatus Sarosiensis egregio Johanni Zombori judici nobilium Comitatus de Saaros. Salutem. Conquestum est mihi in persona generosi domini Stephani Usz de Uszffalwa, vicecomitis Comitatus Saarosiensis, veluti actoris, qualiter superioribus temporibus anno videlicet Domini 1626. dudum transacto circa festum Sancti Thomae Apostoli dictus actor ratione vinorum suorum viginti vasorum cum certis Polonis ita transegisset, ut eadem vina sua idem actor in certo loco limitibus Hungariae situato propinquiori deponat, qui quidem Poloni in eodem constitutum locum venientes eadem vina ab ipso domino actore aut servitore suo constituto pretio emere ac abinde suis propriis expensis in Poloniam avehere ydem Poloni debeant. Cumque idem actor eadem vina sua itineri commisisset et iam in libera regia ac publica via per pagum Herknecht in Comitatu Saarosiensi existentem transirent, agiles Johannes Drabko, Georgius Drabant etc. Item providi Georgius Borceze etc. (nro. 43 personas juri statui petit) subditi et coloni Illustrissimae dominae Comitissae Catharinae Pálffy ab Erdeöd, Illustrissimi quondam comitis Sigismundi Forgacz de Ghymes regni Hungariae palatini relictae viduae ex commissione et mandato eiusdem dominae suae eadem vina simulcum vectoribus, in et ad castellum ibidem in dicta possessione Herknecht extractum impulissent et tamdiu, quoadusque voluntati eiusdem dominae Comitissae Catharinae Pálffy placuisset, violenter detinuisset. Exactis postmodum certis diebus, nullo eiusdem praedicti actoris homine iam penes vina existente, dimisisset et sic absque praescitu sineque ulla dispositione praedicti actoris eadem vina vectores in regnum Poloniae invexissent et abstulissent, quae quidem vina quidam Judaei ademissent et licet ratione pretii eorundem vinorum dominus actor cum Judaeis in curia regis Poloniae lite ageret, hactenus tamen magno suo sumptu itineribusque periculosis propterea saepius susceptis nihil obtinisset ac sic damnum exinde emersum nemini alii, praeterquam dominae Comitissae Pálffy imputare posset. Et ob hoc, propter praenominatam violentiam damnumque quid ex tam diuturna non consecutione pretii vinorum illatum ipsi actori esset, quodve bona conscientia pro tribus Millibus florenis Hungaricalibus sua sponte minime subire voluisset (in suspenso relinquendo ipsorum vinorum pretii acquisitionem, quod si in regno Poloniae eidem actori non adiudicaretur, liceat in posterum pretium quoque supradictorum vinorum ab eadem domina in causam attracta aquirere) vigore brevium Articulorum super acquisitione uni-

versarum violentiarum confectarum, signanter vero constitutionum regni Posoniensium annorum Domini 1608. articulo tertio et quarto, ittem 1609. articulo 29., ittem 1613. art. 23. eandem dominam Catharinam Pálffy in causam attractam servitoresque et colonos eiusdem suprascriptos, si qui ex illis in vivis forent, in ius convenire vellet. Pro eo tibi, autoritate iudiciaria per inclitum Comitatum Saarosiensem hoc in negotio mihi attributa, committo et mando, quatenus erga praenominatam dominam Catharinam Pálffy in causam attractam accedas, quae si personaliter reperiri poterit, bene quidem, alioquin de domo habitationis suae cum assignatione parium praesentis quaerelae certifies eandem, dicasque et committas eedem, quatenus ipsa domina per se vel per procuratorem suum legitima die (a nap nincsen kitöltve) eoque in sufficientibus aliis immediate subsequentibus diebus anni praesentis 1637. in dicta possessione Herknecht, termino videlicet et loco per me legitime assignatis coram me et tunc mecum existentibus iudicibus compareat, dictosque servitores et subditos suos, qui ex eis in vivis essent, iuri statuatur, rationem violentae detentionis vinorum suorum damnique exinde illati redditura efficacem, alioquin tam de violentia, quam de damno praemisso modo illato iudicium et iustitiam receptura. Certificando nihilominus eandem dominam in causam attractam, quod sive termino et loco in praescriptis comparuerit, hominesque subditos, colonos et servitores suos, qui ex illis superstites fuerint statuerit, sive non ego cum iudicibus mecum existentibus id faciam in praemissis, quod ius et iustitia praemissique articuli dictaverint. Secus non facturum. Datum in regia ac libera civitate Epperjes de domo habitationis nostrae die 28. mensis Januarii. Anno 1637.

Idem Franciscus Rutthkay, substitutus vicecomes.

OL. Kamarai lev. Erdődi Pálffy cs. levéltára.

566.

1637. február 18. Tanúvallomások Pálffy Katalin grófné porében Usz István ellen:

„Attestationes pro parte Illustrissimae dominae comitissae Catharinae Pálffy contra Sthephanum Usz in defensionem suae causae in comitatu Sarosiensi.

Primus testis. Providus Benedictus Poliak etc. fide mediante factus est: Tugja, hogj sidok magok szedtik megh Szegjben az szeölott. Ad tertium punctum dicit: Tugja bizoniossan, hogj az sidok magok uoltak az borok mellet es eök eörzettik az borokat mind az utban, migh Hartnekigh iöttek s mind Harcknechten es semmi szolgália nem uolt Vsz Ist-

uan vramnak az borok mellet. Ad septimum punctum dicit: Tugja azt is, hogj Vszfaluan Vsz Istuan vram paitaiaban egi egesz holnapigh uoltak az borok.

Secundus testis. Providus Laurentius Ginda fide mediante fassus est. Ad secundum: Tugja, hogj az sidok szettik megh az szeolott es eök szürtik az borokat is. Ad tertium azt is tugja, hogj mind Hartnekig az sidok uoltak az borok mellett eörizuen es Vsz Istuan vramnak is egi szolgália uolt az borokkal. Ad quartum. Tugja niluan, hogj nigj szeker bort ugj mind husz hordo bort haitottak be. Ad septimum. Tugja, hogj eött hetigh uoltak Vszfalwan azok az borok Vsz Istuan vram paitaiaban.

Tertius testis. Providus Michael Karcziu etc. Ad secundum tugja hogj az sidok maguk szürtik az borokat es mind Herkechtigh mellette uoltak. Ad quartum. Tugja azt is, hogj nigj szekerem uoltak az borok. de bizoniossan nem tugja, ki instatiaiara arestaltattak megh es az bor husz hordoual uolt. Ad septimum. Tugja, hogj sokaigh Vszfaluan uoltak az borok, nigj auagj eött hetigh.

Quartus testis: providus Josephus Jacobi etc. Ad secundum. Tugja hogj a zsidok magok niomtak az kadban es magok szürtik az borokat. Ad tertium: tugja, hogj az sidok eörzettik az borokat es mellettek uoltak mind Hartnecktäg.

Quintus testis. Egregius dominus nobilis Georgius Horuath. Ad tertium tugja nilwan, hogj az sidok Hartnechten eöriztettik az borokat es Vsz Istuan vramnak semmi szolgália nem uolt az borok mellet. Ad quintum tugja, hogj az sidok az borok mellett livin, ugj ittak mind saiattoikat es eö nekys adtak innia.

Sextus testis. Egregius Joannes Kalnaj nobilis. Ad tertium tugja, hogj az sidok eörizettik az borokat mind saiattoikat es semmi szolgália Vsz Istuan vramnak nem uolt az borok mellet. Ad quartum azt is tugja, hogj az gaboltoi sido instantiaiara ualami eökrök arraert arestaltattak uolt megh azok az ket szeker borok. Ad quintum. Aszt is tugja, hogj migh az borok arestum alatt uoltak, az sidok mind saiattoikat az szolgáliokkal ugj hordattak, ittak es masokkal is itattak.

Septimus testis. Providus Andreas Foris. Ad tertium. Tugja, hogj mikor az borokat föl hoztak, eök szekeresek livin az sidok uoltak mellettek, kik eörzettik az borokat. Ad septimum Tugia, hogj egi egesz holnapigh uoltak az borok Vsz Istuan vram hazanal Vszfaluan az paitaban.

Testes ex comitatu Zempliniensi: Primus testis. Providus Georgius Pasztor etc. Tugia, hogj az sidok szedtik es szurtik Vsz Istuan vram szeöleinek hasznat. Ad secundum: idem, quod ad id Deutrum. Ad tertium. Tugja azt, hogj az sidok magok eörzettik az borokat mind magoket.

Secundus testis. Providus Michael Beke fassus est per omnia, uti primus testis.

Tertius testis. Providus Paulus Kovacz fatetur, uti primus et secundus.

Quantus testis. Providus Paulus Feies eadem fatetur per omnia, quae praecedentes testes.

Quintus testis. Providus Nicolaus Variassy fide mediante azt mongia, quod prior testis.

Sextus testis. Providus Stephanus Molnar fatetur, idem quod prior.

Septimus testis. Providus Joannes Nagj fide mediante fatetur idem quod prior.

Super quibus quidem fassionibus et attestationibus etc. Datum feria quarta proxima post Dominicam Sexagesimae. Anno Partus Virginis Millesimo sexcentesimo trigesimo septimo.

OL. Kamarai lev. Erdódi Pálffy-család levéltára.

567.

1637. április 17. Németújvár. Festetics (Ferstetich) Pál németújvári tisztartó levele Batthyány Ádámmhoz, melyben a téglavetőről a következő megjegyzése van:

„Tegla ueteuel igen nagy uezekedesem es niumuruságom uagion, lator, istentelen, fortilos ember, bizon Sidonal sokkal latrabb istentelenb is, mind erouel akar fogni reiám es adóssá tenni...”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

568.

1638. március 4. Pozsony. Batthyány Ádám Riesz Izsák császári kiváltásos udvari zsidótól 5211 darab gyöngyöt vásárol, darabját hat krajcárért, mely (60 krajcáros forintban) összesen teszen 521 forint és 6 krajcárt, mely összeget Batthyány köteles vagy mézben, ha pedig ezt a zsidó nem fogadná el és át nem venné, készpénzben kifizetni.

„Wier, Adam Graff von Bothyan freyher auf (Gissing, Schlaning), Rechnitz, Khiermendt, Grebing vnnnd Tornischa, Römischer Khay. May. Rath, Camerer vnnndt besteltes Kreis Obrieszter in Nieder Vnngarn, Beckhennen hiemit, das wier von Römisch Khay (serlich) Mayestät befreiten Hof Juden, Nahmens Isaac Riesz khaufft haben perl nentlichen fünf tausent zwei hundert und elfe, ieden perl per sechs Creitzer, wel-

ches bringt in bahren gelt finf hundert ein vndt zwanzig gulden vndt sechs Creitzer, mit dieszer Condition, das wier ihme vor benannte perl ehester gelegenheit nach gen Wien auf gelieferten henich schuldig zu bezallen, wan er anderst den henich, wie er alsz dann seinen khauff haben wirdt an nemmen wölle, wofern aber er den hönich nicht an nemmen wölle, alsz dan wier ihme mit bahrem geltte benante perl zue bezahlen schuldig. Deszen zue wahren Vhrkhundt wier dieszen Schein mit eigener Handschrift vndt Petschafft bekreftiget. Actum Preszburg, den 4 Marc, anno 1638. Item ein baar Armbantl mit Diemant, welche auch mit vor benanter Condition bezahlt werden sollen, nentlichen mit Hundert vndt zwanzig gulden.”

Kivül Batthyány Adám irásával: A sídóval való végezésém giöngi, láncz és aran pereczről.

OL. Batthyány-levéltár. Ugyanez a kötelezvény rövidebbre fogva meg van az 1637. augusztus 22. dátum alatti és nyugtákról szóló számadáskönyvben 11/a. oldalon.

569.

1638. április 6. Egerszeg. Nádasdi Darabos Gáspár levele Batthyány „császár vrunk . . . főgenerálljának Kanisa ellen”, melyben többek közt panaszkodik, hogy az emberek részegeskednek, papjokat nem tisztelik, és kijelenti, hogy „én elégtelen vagiok ezeknek az nagy töruéntelen népnek gongia uiselésére, mert Moisesnek sem lehetet suljossab igje enni számú nép között az Izrahelitáktul, mint énnemem uagion . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

570.

1638. május 20—1639 június 15. Kivonat az ezen időben vezetett „Körmendj vaam lagistrom”-ból:

„. . . Die 18 Junii . . . Volt ezen pénz közöt roz sido garas es ama roz apro garas 24 garas, az kit czak három három pénzért vetek, melyhöz, mindenikhöz 2 pénzt tettem és az Vár szükségére füzerzamoto vettem. den. 82.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között, egy hosszúkás könyvalakú, 16 oldalas számadáskönyv 2/a. lapján.

1638. Munkács. A munkácsi vár leltárában:

„Az Sido Bastyajanak ajtaja sarkos, pantos n. 1.”

OL. Urbaria et Conscriptioes fasc. 152. n. 9.

1639. február 27. (Galgóc). Hersell Mózes zsidó különféle ezüstműveket vesz meg:

„Az ezöst mivnek, mellet Moieses Hersell neuő Sidonak attunk, Araniás es Feir mivnek özseghet ghiraianak az Ára fl. 13. Ittem lora ualo szerszamoknak giraiert attak fl. 11., mellieket ez szerint mirtek” . . . 11 tételben. „Ez myndenestől niomot szaz nioch fontot, teszem gherat n. 216.” 23 tételben. „Teszen az eötven negi fontot, az melj eötven negi font teszen gherat n. 108.” 8 tételben. „Ez is teszen fontot harminczegiget es latot 2. Uram eő nagsaga es asszoniom eő Nagsaga ezüst talai, kupai 21, teszen Gherat n. 386 $\frac{1}{2}$ lat 2. Ezért attak fl. 5014, az fel giraiat neki hatta, megh engette Uram eő Nagsaga.” 4 tételben lószerszámok. „Ezeknek Ghiraiat fl. 11. d. 50. . . mindenestül ezek niomtak Ghirat n. 25 $\frac{1}{2}$, teszen az ara fl. 294. d. — — Megh attak az Sidok ezüst mivnek, lora-valo szerszamoknak eppen az arat.”

OL. Forgách-levéltár.

1639. február 27. (Galgóc). Hersell zsidó ezüstöt vesz:

„Ezüst marhanak, az kiket el adot volt Uram eo Nagsaga, az szama Az kitt Moieses Hersllnek attuk Ghera n. 501. lot $\frac{1}{2}$., megien erette fl. 6519. d. 50.”

OL. Forgách-levéltár.

1639. június 26. Bécs. Szili (Zili) István levele Batthyány Ádámmal, melyben értesíti, hogy a császár kisebbik fia meghalt, hogy Bécsset igen sáncolják és hogy őnagsága az ékszerészekkel nem tudott megegyezni és

„Az Lenardt (t. i. Sutter) iött ma ő nagyságához es mondá, hogy ualami szép ezüst miv uolna az Sidoknál, Tál, Tanier, mosdo egy lada-ban, az megh holt Gyeöri Generalis Mansfeld csinaltatta uolt maganak,

még h uyak, nem is uették semj hasznatt. Tizen négy rénesen adgyák girayatt; iollehet még h ő nagysága nem látta. Ha még h lattja ő nagysága es teczeny foghnak, illendő arron hozza iuthatni, itéi azt ő nagysága, hogy iob leszen azokkal még h alkudnj ugy, hogy ha az Őst mi v nagyságodnak valo leszen. Még h ő nagysága semmit nem uasállott, mjuell az zabnak az árrátt még h nem atták . . . Az apro pénzt az nagyságod parancsolattja szerént Pálfi uramhoz költe uolt Aszoniom ő nagysága, hogy más pénzt adatot uolna érette, maga is ő nagysága szollott uele, ayanlotta magatt, másnap ismétt azt izente Aszoniomnak ő nagyságának, hogy egi szolgaya által kölgie Posonba, az Kamorara és ot el ualtjak, meli nagy faratsagott tett uolna, ismet ő nagysága az pénzt uisza hozatta ő nagyságátull. Az njolcz száz kétt forentjét öttuen penzit az Agiu öntőnek attuk, illj okkal uette el, hogy ha ő töle az Sidok az ő adossagaban el uezsik, nekjek adgya, ha penigh nem, kéretj azon Nagyságodat iöuendőbeli szolgalttjaért más pénzt, el kelendőt kölgieön érette neki nagyságod . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül vörös viaszba nyomott gyűrűs pecséttel.

575.

1640. április 20. előtt. *Özvegy Battyhány Ferencné Poppel Éva levele fiához, Ádámhoz, melyben többek közt a következőket írja:*

„Cáki uram tizet ad saztul interest, mert ő interes neköl kölömben nem agia ki zalagoth, kíván uagi ezust mijet, uagi aran mijet, mert Cáki uram is adot neki zalagot, mind interest, hisem talás olan ezust mijet, az ki csak az tarhazban hejában ál, semi hasnát nem vesed, falunak peniglen minden nap hasna uagon, hisem sidonak köl adni saztul tizet interesnek.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

576.

1640. május 9. *Kivonat Batthyány Ádám sajátkezű feljegyzéséből, melynek címe: „Az meni es micsoda fülle penszt be attak és be is vettem, arol valo” t. i. számadás.*

„. . . Anno 1633. Egi sidotol kértem keölcseön eöst mire tall. 400. Anno 1638. Egi sidotol vasallotam giöngi lanczot es arani pereczeket, azért hogi az masik el atta az eöst miemet és nem atta visza, araa részre esztet haytotam bele, vgi mint f. 500.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1640. október 28. Az egri káptalan inquisiót tart egy a füzéri várhoz tartozó erdő használatára vonatkozólag:

„Primo. Tudgiak-e, hogy ... által menvén az Fekete Torra, onnét az Sido kutra, azon Sido kut patakian ala megien egy falkan, érkezik az Eskarossy hatarhoz ...”

OL. Forgách-levéltár.

1640. körül. Nyolc pontban foglalt kimutatása azon portékáknak, amelyeket a kaboldi zsidóktól elvettek.

„Az Kaboldy sidoktul éyely üdön el uont partékának föl jedzése.

Először. Zöld septuh posztót, réfet 17, az réfit pro f. 1. d. 75, facit f. 29. d. 75.

Másodszor. Egy végh feiér moruait, az kinek uették uégit pro f. 15.

Harmadszor. Eött ref feiér moruait, réfit pro d. 60, facit f. 5.—

Nagiedszer. Zöld Corona rássát, 10 réfet, egy talléron réfit, facit f. 15.—

Eötödször. Kétt uégh patiolatot, 4 forenton, uégit, facit f. 8.

Hatodszor. Féll uégh páriissy uástnat, eszt is uette pro f. 4.

Hetedszer. Galont, test színüt, réfét 60, réfit pro d. 5., facit f. 3.

Niolczadszor. Fekete posztót, réfet 4, ennek is réfit pro den. 5., facit f. 12. (?)

Summa facit f. 91. d. 75.

Ezek mind niomorult sidok uoltak. Item más egy sidonak dolmaniát, akiben uolt a sebiében kész pénz f. 6. Item az sido bironak feiér ruháyátt, az ki megh ért uolna egiel mással mindenestül f. 10.

Summa szerént tézen: f. 117. d. 75.

Kivül más írással: Kaboldi sidok kár ualása.

OL. Batthyány-levéltár.

1640. A kismartoni uradalom jövedelme 1640. dec. 31-ig. Benne szerepel a zsidók adója is.

„Verzeichnusz der gewisszen Poorgelts gefällen bisz lesten (!) Decembris disz 1640 Jahr.

Erstlichen auf zwey quartal des Contract gelt bringt von siben fleckhen 4977. fl.

Item bringt der Töz von denen Fleckhen so in Contract nit einuerleibt sein auf vier quartal 516 fl.

Item von den vier Krabatisch Fleckhen so nit im Contract einuerleibt sein auf 3 quartale des Huszärn gelt 566 fl. 15. kr.

Die Jüdisch gmain restiert auf kunfftige St. Michaely zuerlegen auf ain halb Jahr 125 fl., werden inen aber wegen der von Ihnen Entlehen-ten 100 Ducaten inen gelaszen 50 fl. Verbleiben also noch auf bemelte Zeit zuerlegen 75 fl.

Item seint bemelte Juden, von den zwey Heuszern, neben dem vndern Zierportte hievor von jeden 10 libra Pfeffer zuerlegen schuldig gewest, haben aber anstatt bemelten Pfeffer, wie von den Neu, Inen aufgebenen drey Heuszern beym Mayrhoft von jeden 10 Ung. Taller geraicht bringt, also von den fünff Heuszern 50 Ung. Taller, jeden zu 10 s(chilling) machen 62 fl. 30 kr.

Item scheint an jezo 79 Centen Stain Salz auszuzuthailen, Jedes libra pro 10 den. 332 fl. 35. kr.

Tatlich per See. (!).

Summa Summarium (!) der gewissen gefallen auszer der Andern, so zu vnderschiedlich Auszgeben vnd Besoltungen müessen angebracht werden bringen 6529 fl. 20. kr.

Disze Posten seindt auszer dasz Töz Rest von Geörgy bisz lesten Decembris Anno 1639. wan solche Post Ihr. fürstl. Gnaden auch kan erlegt werden, welche 1166. fl. 40. kr. bringt, so haben gedacht Ihr fürstl. Gnaden in allem für gewisse gefallen auf dem lesten Decembris bisz Jahr zuuerlassen auff 7696 fl. —kr. —d.

OL. Esterházy hg. lev. Rep. 9. fasc. G. n. 249.

580.

E. n. (1640.) A kismartoni uradalom jóvedelmei, benne az ottani tíz ház zsidótól fizetett adók:

„Extractus super proventibus bonorum arcis Kismarton. Civitas Kismarton.

Vagion haz szám benne az Franciscanus barátok es Sidok hazay portioia kiweöl no. 139. Szentt Georgh adoiat fizetnek in communi fl. 33. kr. 24. d. — S. Mihaj adoiat fl. 13. kr. 19. d. 2.

Egj kepe dezmakat valtnak megh kr. 5. d. 2¹/₂., vagion egj kepebe 20 kewe, teszen az dezma kepe valtsagh circiter fl. 72.

Egj ako dezma borth valtnak megh kr. 15. d. 2., plus minus fl. 91. kr. 19.

Ittem az ki szeoleot el ad, hogy az War keonwebe be iriak, egi szeoleö be irasatul kr. 33. es minden egj nemestwl ha kwlseö ember weszi, ad kr. 1. It walo ember d. 2., az ki esztendeigh circiter teszen fl. 13.

Hegi wamot az Warasbelj polgarok az magok hegien walo szeö-leökbwl nem adnak, hanem penzt fizetnek, de az is az Warase, hanem ha az varasbelj polgar ezen hegien valo szeöleit el adgia, az Vrnak hejgwammal tartozik, circiter teszen akot 31.

Latus facit certos proventus fl. 46. kr. 44.

Latus facit incertos proventus fl. 177. kr. 19.

Latus facit vini urnas 31.

Ittem vgian ezen hegien vagion egi szeöleö, az kitwl adnak fl. 1. NB. Ezekbwl az jeöwedelmekbwl esztendeonkenth az biro adoiat defalcalliak, az ki teszen circiter fl. 6.

Vgian ezen hegien vagion az Vrnak egi szeoleie, az kith az Kis Heflaniak penzerth miwelnek, az kibe terem circiter vini ako 80.

Ittem vgian ezen Varasba vagion egi pusztá klastrom az posonj franciscanus baratoke, kitwl arendat fizetnek fl. 58. kr. 20., mely pusztá klastromba 18 kis hazaczka vagion, az kik adnak esztendeönkenth fl. 33. kr. 15.

Vgian ezek tartoznak esztendeigh mindenik az kertbe 3 napi munkawal.

Ittem vgian ezen Varasba az Sidoknak 10 hazok vagion, adnak minden kantorba fl. 56. kr. 15., teszen esztendeigh fl. 225.

Ittem minden Wy esztendeöbe az Vrnak tartoznak 12 arannial, melinek hatat az kapitannak, hatat az Ranttsraibernek attak ezeleott, teszen araniat 12.

[Ittem Adam Gerszl Sidowal alkottam megh hogy esztendeigh az kertt keretese alatt valo bottul hogy arol benne, ad egj wegh Maixner posztoth.]

Hazoktul is fizetnek az Beczi lant hazhoz per fl. —

Teörweni szerenth ha my birsagh esik keözeötteök, az is az War jeöwedelme.

Latus facit ordinarius proventus fl. 259. kr. 15.

Latus facit incertus proventus fl. —

Latus facit aureos 12.

Latus facit vini proventus circ. urnas 80.

OL. Esterházy hg. lev. Rep. 9. fasc. G. n. 249. (Az 1640. évhez mellékelve.)
[Más kézzel beletoldva.]

1640—1650. körül. *Kivonat Batthyány Adám számadási feljegyzéseiből:*

„Memoriale. Az Sidonak az mjenemü vagion nála tall. 1000. Annak az Interesse tall. 145. . . . Az Sidonak hat holnaptul és három hétről Interesere fizettem 145 tall. Az pénzből adot visza 420 sz. tallért, az garas penigh hiáuall uolt 2 tall., az miért marattam 4 tallerral adossa, azert teszen öszve vetuuen tall. 10.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1640—1650. körül. *Kivonat különböző kiadási számadásokról.*

„. . . 6. Az Sidonak kétt holnapra ualo hátra maradot Interesere attam tallért 42., ugjan ezen két hátra marat holnapra az uégezés szerént marattunk adossa tall. 2.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1640—1650. körül. *Kivonat vásárlásokról szóló számadási feljegyzések között:*

„. . . 5. Az minemeő nása vagjon az Sidonál, megh kell látny, hogj mennj az interesse, arra adot eő nagysága, Tall. 42., és megh kell tole kérdeznj, hogi ha garast el ueszen, mennél hamarébb lehet eo nagysága megh kildi neky garasul és tallerul.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1640—1650. körül. *Ismeretlen zsidónő által az asszony (Batthyány Adámné) részére kiadott pénzekről szóló számadási feljegyzések.*

„Ausz der Judin Verzeichnusz, so sie fier Jer G(naden) der Frauen ausgeben. Erstlichen für goldene Portten 90 Taler, Für ein Püten Ketten 35 Taler, Für Neselgarnen Zäntl 28½ Taler, Für Seiden Strümpf 36 Taler, Bar gelt in groschen gelichen 38 Taler, Für 2 Spügel 17 Taler. (A margón megjegyzés: Die zwau Spiegel szeit nicht

mehr als zum 14.) Jer g(naden) Perlheffter 2 Taler, Duerch 2 Bueben, so bey den Jungen Herrn gwest, an freytag abent geschigt 35 Taler, Meher fuer Zäntl 99¹/₂ ganze taler, Dem Mellhard wegen des allten Predicanten auf St. Mertten geschigt, vnd hier ausz dem Wierts Hausz gelest 15 Ducatten, Fuer 2 Arm Päntl 18 gullten, Daran hat sie empfangen 11 Thunen Honig, sie sagt zu 18 Taler. Der Mellhards sagt aber zu 19 taler."

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

585.

1641. december 10. Bécs. III. Ferdinánd király több házat ad Pálffy Pálnak Galgócon:

„... in nova uulgo Uy Ucza, a meridionali autem plagis uulgo Sido ucza nuncupatis ...”

OL. Forgách-levéltár.

586.

1641. december 30. Kismarton. Esterházy Miklós nádor levele Batthyány Adámhoz, melyben Hersell nagymartoni zsidóbíró kérvényére a Batthyány Adám által Riesz Izsák kiváltságos udvari zsidótól megvásárolt gyöngyök tárgyában a zsidó kielégítését kéri.

„Spectabilis ac Magnifice Comes, Affinis observandissime! Az én Nag Martoni Sidaim kozzwl eggik felessége neuéuel mireol talált legien megh supplicatioja által, minthogi recurrál hozzám, ha szinte nem én hozzám tartoznék is, el kellet uennem hivatalom szerint, s includalnom kegyelmednek. Az kegyelmed ados leuelének is mássát leirták hasonloképpen s be atták uolt, azt is in specie is. Én azt hiszem, hofi nem igen mertenek jární kegyelmedhez, uagi talám uáltozuan is az szemeliek, az kik azt az marhát atták kegyelmednek, magok uoltak okai, hofi addig is nem contentálta kegyelmed, s hiheteő, hofi nem requirálván kegyelmedet, el is feletkezett rola kegyelmed, vagi egi uagi másképpen teortent is azért a dolog, nem azt kel nézni, hofi eok Sidok, hanem az igazságot, a meli megh adattja kinek, kinek a mi az eouek. Kérem azért kegyelmedet, hofi ha csak per partes is, noha nem sok az praetensio, contentália eőket, eliberália ados leuelet, kiben nem is kételkedem. Éltesse Isten kegyelmedet. In Kis Marton, 30. Decembris 1641. Spectabilis Magnificentiae Dominationis Vestrae servitor et affinis paratissimus.

Comes Nicolaus Esterházy.”

A levélhez két darab melléklet van csatolva. Az egyik Hersell nagymartoni zsidóbíró kérvénye Esterházy Miklós nádorhoz intézve, melyben a Riesz Izsáktól megvásárolt holminknak Batthyány Adám általi kifizetését kéri, s melynek szövege a következő:

„Illustrissime ac Excellentissime Princeps! Domine, Domine gratiosissime. Indicare volui illustrissimae celsitudini vestrae, qualiter superioribus temporibus illustrissimus comes Adamus Batthiani a tutore consortis meae, tunc orphanae ac sororis eiusdem certas res pretiosas, ut pote monilia aurea ac uniones, sub spe futurae persolutionis ad certum terminum accepisset, quae se ad 641 florenorum summam extenderent, ut hoc ex reversalibus eiusdem domini comitis sub sigillo proprio et manus subscriptione emanatis, benigne videre dignabitur. Quia vero idem dominus non observatis reversalium suarum conditionibus, eandem summam deponere omisisset, quin imo iam non post mensem, qui exsolutioni praefixus erat, sed triennium satisfacere super rebus acceptis recusaret. Quapropter ad illustrissimam celsitudinem vestram accurrere volui humillime, eandem obsecrans, quatenus dictum dominum comitem, super exsolutione eiusdem debiti, admonere dignetur, nec dicta consors mea, unacum sorore sua, in justis suis bonis damnum pati ulterius cogantur. Benignam expectans resolutionem, eandem illustrissimam celsitudinem vestram in his festis Nataliciis felicissime valere desidero. Illustrissimae ac Excellentissimae Celsitudinis Vestrae subditus devotissimus ac perpetuus.

Hersill

Judaeorum Nagi Martoniensium Judex.”

Kivül: Ad illustrissimum ac excellentissimum Principem, Regni Hungariae Palatinum etc. dominum nostrum gratiosissimum, Supplicatio humillima.

A nádor leveléhez mellékelve volt még Batthyány Adámnak 1638. március 4-én Pozsonyban kelt adósevelének hibás és kihagyásos másolata, melynek szövegét az eredeti után már közöltük. (568. sz. alatt.)

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

587.

1642. október 2. Kismarton. Esterházy Miklós nádor levele Batthyány Adámhoz, melyben egy nagymartoni zsidó jobbágyának panasza tárgyában ír, kérve, hogy a panaszban foglaltakat ne hozza kapcsolatba a bécsi zsidók adósságával.

„Spectabilis ac Magnifice Comes, Domine, affinis observandissime! Kegyelmedet szeretettel requiráltuk uala ennek előtte is, hogy aminemű adóssága egy Nagymartonj sido jobbágyunknak uolna kegyelmednél, tet

wolna contentatiot neki, ki vizont mint supplicalljon és panaszkodgiek, im ez includált supplicatijabol megh érti kegyelmed. Szerettel kérjük azért mégh is kegyelmedet, tetessen satisfactiot neki, s ne halasza arra kegyelmed, hogy az Béchi Sidok adoszok kegyelmednek is, s mi közü is ennek az Béchi Sidokhoz ha adoszok azok, tegienek azok contentatiot kegyelmednek, de hogy ennek igazat tegien kegyelmed, maga obligatoriáia és az igasságh kévânia. Tarcha Isten jó egészségben kegyelmedet. Datum in Hefflein, die 2. Octobris, anno 1642. Spectabilis ac Magnificae Dominationi Vestrae servitor et amicus paratissimus

Comes N. Esterhazy.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

588.

1642. Lippay Gáspár feljegyzéseiben:

„Anno eodem circa finem Augusti, ... az Salamon Sidonak is attam fl. 50.”

OL. Batthyány-levéltár, Illésházy rész, Lippay-család, Capsa 4. fasc. 5. n. 25.

589.

1643. április 22. A galgóczi zsidók ablaküvegezésre szerződnek az ottani uradalommal.

„Anno Domini 1643. die 22. Aprilis. Alkuttunk megh az Galgoczi sidokkal illien forman: Hogi itt Galgoczi Varasunkban az oschola hazhoz valamenni üveg ablak kiuantatúk, Mind az Magok üuegekből es onniokbol keszecsek el, ugí hogi minden kristal üuegteől harmadfel fel penzt, az parazt üuegtől penigh masfel penzt adatunk nekiek. Vgi mindazonaltal, hogi az parazt üuegteől az meni penzek megien, minden tíz forintbol egy forint defalcaltassek, es az tízert kilencz forintot tartozzanak feöl venni. Adatunk elesekre egy atalag sert, id est urnas no. 4. Az parazt üuegek io öregek legienek, Actum Galgoczy die et Anno ut supra. Az onnak megh aluaztasara két vagí három szeker fara adgion commissiot Praefectus Vram nekiek, de az szekerezes magoke legien.”

OL. Forgách-levéltár.

590.

1643. május 16. *Protocollált oklevél, melyet a vasvári káptalan állított ki, melyben szó van egy szombathelyi földterületről, melynek fekvése így van meghatározva:*

„certam particulam terre communis oppidanorum Sabariensium vulgo Geöph nuncupatam, penes pontem Sydo hid apellatum, a plaga orientali sitam...”

Vasvári káptalan hiteleshelyi levéltára. *Protocollum* 1643. n. 146. sz.

591.

1643. augusztus 1. *Galgóc. Forgách Ádám gr. „egregü Andreae Dudas, musici nostri” szolgálataiért fél jobbágy házat ad neki:*

„in oppido nostro Ui Galgocz et platea Sido ucza”.

OL, Forgách-levéltár.

592.

1643. augusztus 12. *Pozsony. Szelepcsényi György levele Batthyány Adámhoz, melyben többek közt írja, hogy kölcsön pénzen vett egy czapragot, „attam erette száznegyvenniolcz tallért, egy tallért ayandékban az Zidonak, aki megh szörzötte”; ha szükséges, tudna ezüstös skofiom czapragot is.*

OL. Batthyány-levéltár, vörös viasz gyűrűs zárópecséttel.

593.

1643. november 17. *Kivonat Batthyány Ádám számadáskönyvéből:*

„... 1639. Az minemő penszt egi sidonak attam Kiss Páll által, vgi mint f. 75, be írták.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

594.

1645. április 6. *Kivonat Makovicza vár inventáriumából:*

A könyvek közt találatott egy:

„Profetia Esaiiae hebraicae et latinae n. 1.”

OL. Bónis-család levéltára.

1645. október 20. Kornisruszka. A dézsmabort felosztják a kornisruszkai földesurak között. Aláírva a bíró, esküdtek, polgárok és végül „providi”. Befejeződik azzal, hogy „Jehova Deo nostro cooperante”.

OL. Ibrányi-család levéltára.

1645. december 21.—1646. szeptember 1. Offmüller Farkas számlája a Batthyány Ádám helyett és nevében kifizetett pénzekről. Ennek egyik tétele:

„Den 30. April für den 2 Türkischen Juden Obligation vnd Bürgschafft zu vertirn vndt zu vidimirn zalt 6 f.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1646. május 25. Nagyszöllős castellum. Beankiny Jakab levele gr. Erdődy Györgyhez, melyben többek közt azt írja, hogy egy részeg kiskomári katona fenyegetődött, hogy felgyűjtja a falut: „Azonban Perenti es az töb falwbelj emberek mondták, mint hogy tüzel feneget: Jertek fogiuk megh; megh gergetük az Sido hithig, ot elértünk es az lovat eluontunk twle, maga az katona be ment Szombathelyre.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Erdődy György 1646. május 26-án Balfon (Bolyf) kelt, Batthyányhoz írt levelének melléklete.

1646. május 29. Pálffy Pál gr. fizet tartozása fejében Maer Sacharia bécsi zsidónak:

„Dan dem Jude Sacharia Maer von Wien und durch ihre Gräfl. Herrn Paull Pallffy auszgenamben (w)ehren zahlte fl. 900. Item Ihme Juden auch diser Ursach willen mit heüthen gutgemacht fl. 600.”

OL. Forgách-levéltár, gr. Pálffy Jánosné, Fugger Mária temetésének költségei közt említve.

1646. november 20. Borjövedelem Szentmiklóson:

„Sido Mihaly Zent Miklosi kjarolvan Majorsagh bort justas pro d. 9. Sepreje volt just. 22. Zin bora just. 143. flor. 12/85.” „Zolyvai Sidou Lazur ki arolvan justas pro d. 9. Sepreje volt just. 40. Zin bora just. 162., teszen flor. 14/64.”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 25. B., fasc. K. n. 530.

600.

1646. Buják. A bujáki uradalom jövedelmei közt felsorolják in oppido Bujak: „Arenda Judaeorum 21. flor. — d.”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 25. B., fasc. K. n. 529.

601.

1647. jan. 2. Homonna. Görgey Máté, homonnai lakos bizonyítja, hogy urai: Jakosith János és Pázmány Miklós megbízásából Lengyelországból cobolyprémeket és néhány font fűszert hozatott Izrael zsidóval. Kéri tehát, amennyiben ezeket nem bírói úton foglalta volna le Szikszay András, adják vissza, nehogy megtorlással éljenek a lengyelek.

„Ego Matheus Geörghej, incola oppidi Homonnensis. Fateor et recognosco per praesentes, singulis et quibus expedit universis, quod ex commissione spectabilium et magnificorum dominorum, videlicet Joannis Jakosith et Nicolai Pazmany etc. etc. nonnulla mercimonia per infidelem Judaeum nomine Izrael, civem Liscensem, insuper aliquot libras condimentorum in Ungariam ex Polonia educi, magnis cum sumptibus pro necessitate praefatorum dominorum curaverimus. Ex quibus pellium Zabellarum extremitas dupplicata ad spectabilem ac magnificum dominum Joannem Jakosith de Orbava, reliqua autem ad spectabilem et magnificum dominum Nicolaum Pazmany de Haszon pertinent. Si quidem (ut patebit) non via juris sunt per generosum dominum Andream Szykszay confiscata, harum vigore universos rogatos volo, iisdem dominis reddi et restitui non recusentur, ne forte simile quid per iniuriatos et hoc usque etiam damnificatos nobis in Polonia contingat. His Deo quaevis commendans etc. Datum Homona, die 2. Januarii, Anno 1647.

Idem, qui supra.

Alatta vörös gyűrűs pecsét. Címzése nincs.

OL. Lymbus III. fasc. 9. (XVII. sz.)

1647. február 19. Nagymarton. Két lakompaki jobbágy az országúton megrohant, kifosztott és megsebesített egy zsidó concionator-t.* Az úriszék elé állítatva tettüket beismerik, csupán a rablott tárgyak értékét állítják kisebbnek a vádban foglalnál. Az úriszék a vádlottakat kerékbetörésre ítéli.

Causa eiusdem domini magistratus ut A contra providos Petrum Redencicz et Nicolaum Boriczouicz in Lakompak degentes, colonos videlicet eiusdem domini magistratus uti I.

In persona eiusdem domini magistratus Lindamari cum eiusdem proponit, quod iidem I contemptis divinis humanisque legibus, deliberate et ex praeconcepta malitia in anno praesenti 1647, circa festum conversionis beati Pauli apostoli, dum videlicet certus quidam iudaeus, iudaicae professionis in praedicto Nagymarton habitans concionator per publicam regiam viam in territorio Lakompak comitatu Soproniensi habito pacifice profectus fuisset resque nonnullas secum deportasset, extunc iidem I. eundem iudaicum concionatorem ibidem violenter adorsi, primum per manum securi graviter sauciassent. Ex post autem res etiam suas praemissas secum habitas videlicet anseres, capones, paratas pecunias et alia nonnulla omnia ad valorem circiter 30 florenorum more hostili et praedonico ab eodem ademissent, spoliassent secumque asportassent, poenam in generali regni decreto superinde sancitam incurrere non formidantes. Ea propter idem dominus A contra eosdem I. iuxta easdem regni leges petit iudicium.

I. uterque personaliter astantes dicunt se nihil aliud ab eodem iudaeo ademisse, unum parvum cantarellum argenteum, unum coclear argenteum, unum sigillum, item unum aureum anulum, item viginti cruciferos, item 12 denarios, item unum tallerum imperialem et unum aureum ducatum, praeterea, tres anseres, duos exanteratos, tertium integrum et duos capones. In reliquo dicerent se esse immunes. Quantum autem ad percussionem praeallegatam, alter eorundem I, videlicet Nicolaus Bariczouicz non negat, sed et fatetur se eundem iudaeum securi vulnerasse.

Procurator domini magistratus protestatur solenniter super confessatis eorundem I. et quia factum actione denotatum palam coram tribunali profiterentur, ideo iuxta fassionem eorundem et erectam actionem petit finale iudicium.

Deliberatum est. Consideralván az actionak meritumjat s az I-knek arra tette feleletyeket, mivelhogy coram tribunali fateallyak magok gonosz czelekedetyeket, ideo ad propriam oris ipsorum fassionem erdemek szerint megh büntetetnek s kerekre vettetnek.

OL. Esterházy cs. hercegi ágának lta. Kiadva: Úriszék, XVI—XVII. századi perszövegek. Szerkesztette Varga Endre. Budapest, 1958. 678—679. l.

* Concionator, ki a hívöket a zsinagögába hívja, Schulklöpfer.

1648. július 17. Söjtör. Salamon zsidó bérbe veszi a sarrodi kompot és vámot évi 500 forintért.

„En Rechey György az Tekéntetes es Ngos Groff Nadasdj Ferencz Uram eö Nga minden joszaginak Praefectussa Adom mindenek tudtara az kiknek illik, hogj en alkuttam megh Salamon Sidoval az Sarrodi komptul, es Hanon valo vamtul Esztendeigh arendaben, ad tüle kész penzt eött szaz Magyar forintot. Ilyen okkal, hogj az jövendő Karacson napjara kett szaz öttven forintot, az más részét pennigh Sz: Maria Magdolna Aszony napiara, a mikor esztendeje ki telik, ugj mint 1649 Esztendőben 23 July fl. 250. Masodszor a minemü eöregh Ember szolgália volt Uramnak eö Nganak ott abban az helyben, az ki az Révekre es kelökre hatarokkal edgjüt vigyazot, ugymint Beszpremi Janos, aztot helyben hattak, ugy hogy annak utanna is azon hüttel köteles légjen az vigyazasra, mint annak elötte, s hogj masut kelöket ne czinallyanak, vagj az vamot ell ne kerülljek, a hol effele dologh történnek, hat contrabontot czinalljon, felet az Sidonak tartozzek ki adni, s felet Uramnak eö Nganak, s ezert az faratságért minden Esztendőben Salamon tartozik husz forintot fizetni, s Uram eö Naga tizen eött köből Gabonat Beszpremi Janosnak conventioja szerént. Salamonnak is tartozom adni ött köből Gabonat. Harmadszor ha az kompnak valami heja lészen, vagj foltozas, vagj más valami dezka, vagj vas, azt az közbül tartoznak megh czinalnj, ha penigh éppen ell romlanék, tehat Hram eö Nga tartozik ujat venny. Negjedszer valamit Uram eö Nga szükségére vagj Györül, vagj az Dunantul vagj inned visznek, tartozik által vinni fizetes nélkül. Item hasonlokeppen az Ur tisztviselőit is, szolgálit is, az kik az Ur eö Nga dolgaiban jarnak, nalok lévén az Ur eö Nga levele, vagj az Tisztviselőké. Eötödik az minemő révészek lesznek, mivel hogj mesze köl az kompot tolnjok, azért harmada jar mindenbül, akarmi nevel neveztessek, megh vévén mindentül az vectigal szerént valo fizetést. Azon föllyül ha valaki jo akarattjabul ad valamit nekiek, az légjen eövek. Hatodszor ha valami veszekedések, verekedések történnek ottan vagy az kompban. vagy az vámházban, tehat tartoznak be küldeney Kereszthura, vagj Kapuban. Ezeket az Conditioikat az melljeket praescribaltam mindennemü punctaiban tartozik Salamon megh tartani, Uram eö Nga részérül en is mindenben megh tartom, es oltalmazom. Mellynek nagjób bizonyságára adom ez Levelemet kezem irasaval es peczetemmel megh erősitvén. Datum in Allodio Süytör die 17 July 1648.

OL. Nádasdy-lev. Liber Inscriptionum 2. B. p. 25.

1648. szeptember 3. Grác. Báró Eybiszwaldt Kristóf levele Batthyány Ádámmhoz, melyben többek közt ezeket írja:

„Wan nun gegenwertiger Franciscus Henricus sich bey der schwedischen Haupt Armee für ainen Cornet in allen occasionen hin vnd wider gebrauchen lassen, anieczo aber nagh deme er von dem Jüdischen zu vnserem recht Catholischen glauben bekhert vnd durch die heilige Tauff zu ainem wahren Catholischen Christen alhie zu Gräcz gemacht werden, sich in vnserem Vatterlandt vmb dienst zu bewerben vnd einen glauben wider der Catholischen Khirchen feindt mit dem werkh zu bestätten begert, alsz habe demnach ich selbigen meinen geehrten Herrn Graffen (weilen ich ihne für ein wiczig vnd adres millitares taugliches subiectum erachte) bösstens recommendieren, vmb disen fauor bitten sollen, er wolle ihne diser meiner einwendtundten intercession in gnade geniessen vnd da mein Herr Graff ein für ihne taugliches officium haben würde, ihme solches vor ainem anderen zu khomen zu lassen.“

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1649. július 23. Bécs. III. Ferdinánd király a Zrinyieknek meghagyja, hogy azon gabonát, vagy annak árát, amelyet Matrice Ráfael sinigalliai zsidó nemrég Bologna város részére tőlük megvásárolt és kifizetett, s amelyet nem a modenai herceg részére vett meg, adják vissza, mert a gabonát is, az árát is visszatartani még sem lehet.

„Ferdinandus etc. Spectabiles et magnifici fideles nobis dilecti. Conqueritur nobis denuo Raphael Matrice Hebraeus de Senegallia, quod tametsi iam bina mandata a nobis obtinuisset, quibus vobis committerebatur, ut quantitas illa frumenti, quam a vobis superioribus non ita diu praeteritis temporibus ad rationem civitatis Bononiensis coemisset, pretiumque totali exolveret, eidem restitueretur, nihil se tamen hactenus a vobis impetrare potuisset, cum gravi damno dictae civitatis, quae a frumento illo et etiam pretio eius carere tam diu cogerebatur. Supplicavit proinde nobis sibi hac in parte gratiose provideri ac restitutiones frumenti aut pretii illius serio demandari. Cum autem iam sat semperque comprobatum extitisset, illud frumentum non ad rationem Ducis Mutinensis, prouti pridem informabamur, sed praedictae civitatis Bononiensis fuerit comparatum, nolentes eandem hac in parte damnificari ac satisfactione sua destitui, fidelitates vestras denuo et ex superabun-

danti benigne hortamus, seriove firmiter mandantes, quatenus praetactam quantitatem frumenti dicto supplicanti absque ulteriore dilatione difficultateque restitueri, aut ad minus pretium eiusdem, cum utrumque detineri non potuit, reddere et satisfactionem impendere non intermittatis. Nec secus facturi gratia nostra caesarea et regia vobis in reliquo benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Viennae, die 23. mensis July 1649."

Címzés: Comitibus A Zrinio.

OL. Cancellaria, Conceptus Expeditionum n. 252.

606.

1649. szeptember 7. Óvár. Gr. Draskovics János özvegye, Thurzó Borbála levele gr. Erdődy Imréné Forgách Évához, melyben többek közt írja, hogy leánya Bécsben van és „az mel Sidoval kellett uóna az postoért alkodi(!), az Linczbe ment uolt s mind arra várakozik”.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

607.

1649. december 11. Galgóc vára. Ábrahám Jakab, Marek Félix, Marek Sámuel, Marek Mózes, Marek József magyarbródi zsidók bérbe veszik gr. Forgách Ádámtól a galgóci hid jövedelmét és a tapolcsányi vámot.

„My Abraham Jakab, Marek Felix, Marek Samuel, Marek Mogzess. Marek Jozeff v Uherském Brogye¹ premesskavajyczi, znamo čynime z timto nassim psanym, ze my z jeho velikomoznosti panom groffom, panom Forgach Adamom, nam panom milostivim á laskavim, strany² mosta ffrysstaczkeho² a mita tapolczanskeho³ uczinili sme conventii na tento spůsob, totizto ze z mostu ffrisstaczkeho² dame jeho velikomoznosti hotovich penezы tysycz á jednosto zlatich, z myta pak topolczanskeho³ dvesto zlatich, v jednej summe učinyvssse tysycz a trysto zlatich uherskich, vedle listu roku predessleho (1648), kterizto duchodek vedle imstructii(!) nam danej budeme povinny jeho velikomoznosti oddavat jedneho pak roku kazdeho poradnim spůsobem. Kdybi pan velikomozny neb nas dalej tam drzeti nechtel, anebo mi bi sme se odbyrat chtely, panu jeho velikomoznosti anebo jeho velikomoznoszi namestnykovi a panu uradnykovi na vedomi dame nejprve, z duchodku vedle conventii početz dostateczni oddavsse, tak se odbereme. Jestliby sme pak to neuczynili, davame slobodu jeho velikomoznosti, abi z nassich statkov, kdekolvek bude to v Morawe aneb v zemi uherskej, sebe zadosti dal učinit jeho velikomoznosti uplne, rychtara tohože mysta, kde take

nasse statky postižene budu. Jestli že bi sme pak takovích statkov nemely, z kterých by contentovan biti nemohel, pan velikomozny samich nas v osobe abi arestovati mohel a vsse dotud in aresto abi držel, dokud bi sme uplne jeho velikomoznost necontentovali. Pro lepssi pak jistotu davame tento lyst na sebe z spečetí (!) nassimi a z rukami podpisaní a potvrzení.

Datum in arce^{b)} Galgoz² die 11. Decembris 1649.

A szlovák nyelvű oklevél fordítása:

Mi Abraham Jakab, Marek Felix, Marek Samuel, Marek Mózes, Marek József tudatosan állítjuk ezen írásunkkal, hogy mi gróf Forgách Ádám Ő Méltóságával, ki nekünk kegyes és jószágos urunk, megállapodást kötöttünk a galgóci és tapolcsányi hídvámra vonatkozólag olyképpen, hogy a galgóci hídból Ő Méltóságának készpénzben 1100 forintot, a tapolcsányi vámból 200 forintot, összesen 1300 magyar forintot fizetünk a múlt 1648-as év levele alapján, amelyben benne van a nekünk adott instrukciók és pedig minden évben. Amennyiben Ő Méltósága nem óhajtana bennünket tovább tartani, avagy mi akarnánk eltávozni, ezt Ő Méltóságának vagy helyettesének és hivatalnokának tudtára adjuk, a jövedelemből a megállapodás szerint elégséges részt leadjuk és így eltávozunk. Ha ezt nem tennők, Ő Méltóságának szabad lesz birtokainkból, melyek akár Morvaországban, akár más magyar területen fekszenek, követelését kielégítenie az illető község bírása útján, ahol birtokunk foglalva lesz. Amennyiben birtokunk, amelyből kielfigittetnék, nem volna, Ő Méltósága jogosítva lesz bennünket letartóztatni és fogságban addig tartani, amíg követelését teljesen ki nem egyenlítjük. Ennek jobb biztosságául kiadjuk ezen levelet saját pecséteinkkel és sajátkezü aláírásunkkal.

Kiadatott Galgócon 1649 dec. 11-én.

OL. Forgách-levéltár. Alatta öt gyűrűs pecsét, melyből egy magyar nemesi, a többi zsidó pecsét és öt héber aláírás:

נאום אברהם בר יעקב ז"ל איש ברודא
נאום מאיר בר זוליש זעליג ז"ל איש ברודא
אני מאיר בר יוסף או' הרדק ז"ל
אני מאיר בן לא"א שמואל ב"ן
נאום מאיר בר משה ז"ל איש ברודא

A héber aláírások fordítása: Igy szól a bródi Ábrahám az áldott emlékezetű Jakab fia. — Igy szól a bródi Méir az áldott emlékezetű Joles Zélig fia. — Én Un. Hradekből való Méir az áldott emlékezetű József fia. — Én Méir az áldott emlékezetű apámuramnak Sámuelnek fia. — Igy szól a bródi Méir az áldott emlékezetű Mózes fia.

Mind a négy zsidó pecsét négyszögletű, közülük három csillagkép (ikrek, szűz, kos) és a teljes héber név kezdőbetűi, a negyedikén, a kohanita pecsétjén az áldó kezek.

¹ Uherský Brod, Morava

² Hlohovec

³ Topolčany

a) touže rukou opravené z „zbrany“

b) nasleduje preskrtnuté „mesta“

1649. december 18. Radonich Tamás bizonyítja, hogy a köpcsényi zsidók taxafizetés nélkül elszöktek.

„En Radonich Thamas uallom ezen leuelemnek rendiben, hogy ezek a Zidok, akik Keöpchenben uoltanak, elszöktenek es az ezer hatszaz negvenkilencz esztendőre ualo Taxa pénzt Zékely Uramnak megh nem attak, úgy mint tíz forintot. Anno 1649. die 18. Decembris.”

Budapest, Ráday könyvtár, Jerney gyűjtemény XVIII. 180. Vörös gyűrűs pecséttel.

1649. Nyitra megyei összeírás a hadiadóra kötelezett birtoktalan nemesek és iparosokról.

„In Uy Galgoecz. Judaeorum platea”, de a felsorolt 5 adózó közül egyik sem zsidó.

OL. Conscriptio dicarum. Nyitra vm. (Rakszám 2560.)

1649. Kivonat Batthyány Adám bécsi vásárlásairól szóló feljegyzéséből:

(1/b. oldal.) „Az sidottol és mastol is vettem giemantos állapotokat f. 2960. Az Augostai jubilertol holmi ezöst miet vásálotam f. 2533 k. 8. Az sidotoll Josepe Prosperletöl homi posztot f. 785. Az ollasz sidotul holmi selem materiákat vetem f. 514.” (2/a. oldal.) „Az sido Josepenek az vy esztendo vtan valo holnapban f. 785. Az meli sidotul és mastol is keves mohat vasalotam f. 2600.” (2/b. oldal.) „Az meli sidotul holmi materiákat vettem, azokért f. 514. Az meli sidotul es kereszténtol klenodiumokat vetem, ára f. 300. Az meli sidotul két pár eöregh giongiet vetem, aszokért f. 60.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1650. január 11. Prospero Léwy József zsidó nyugtája 285, illetve 463 forintról.

„Den 11. January 1650, hob ich empfangen durch ihr g(naden) Secretario in abschlag von 285 f., benantlich hob empfangen für undert

vndt drey vnd sechzig gulden, welche heit dato hab ich geschriben auff ihr g(naden) seyn obligation, sagge 463. f.”

Joseph Prospero Lewy.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

612.

1650. február 10. Kivonat Batthyány Ádám számadásaiból.

„... (8. tétel) Az sido bolondnak f. 1.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

613.

1650. augusztus 13. Kismartoni vár. Gr. Esterházy László levele Batthyány Ádámhoz, melyben írja, hogy Zollichoffer Kristóf az Ádám-mal szemben fennálló pénzbeli követelését egy bécsi zsidó kereskedőnek engedte át, aki e tárgyban hajlandó lenne Ádámmal megalkudni és még az adósság összegéből is engedne. A zsidó egyébként Esterházyt fölkérte, vállalná magára Ádám adósságát és fizesse őt ki, ámde ő ebbe nem óhajt beleavatkozni. A zsidó fizetés fejében gabonát vagy bort is elfogadna, a pénz összegéből pedig 15.000 forintot, sőt talán többet is hajlandó lenne elengedni.

„Illustrissime Comes! Domine Pater observandissime! Servitiorum meorum paratissimam observationem. Egy Béchi kereskedő Sido jeöue hozzám, az kegyelmed Zollichoffer Christoffnak tartozando adóssága véget, kireöl az Vasuári Captalanban költ kegyelmed obligatoria leueliét is producalta eleöttem, jelentuén, hoga azon Zollichoffer Christoph eö reá transferálta volna azt az adósságot, hoga kegyelmedteöl sollicitállia akiben nem találuán más mediumot, engemet kéri, hoga kegyelmednek az iránt irnék, hoga én általam kész volna kegyelmeddel megh alkudni, s az Summábul is alkalmasint megh engedne kegyelmednek. Csak ércsem azért az kegyelmed akarattiát, és miben legien ezen dologh, én nagi szeretettel szolgálok kegyelmednek mind ebben s mind penigh más dologban. Isten tarcha megh kegyelmedet sokáigh io egésségben. Datum in arce Kis Marton, die 13. Augusti 1650. Illustrissimae Dominationis Vestrae.

P. S. Azt is akarám kegyelmednek megh irnom, hoga ezen Sido azon kért engemet, hoga azt az adósságot magamra vállaltam volna, s én contentáltam volna kegyelmed heliét; de én nem akaruán ebben ingerálnom magamat, s nem is akarván ebben az magam hasznomat keresnem, az kegyelmed dispositiojára hattam, egieb iránt a mit ebben

szolgálhatok kegyelmednek, nagyi szeretettel megh cselekszem. Ugy értetem ezen Sidotul, hoga mind gabonát, s mind penigh bort el vészen s az summábul is tizen eött ezer forintot, avagi talám teöbbit is megh enged kegyelmednek.

Servitor et filius paratissimus

Comes Ladislaus Esterházy mp.”

Kivül címzés: Illustrissimo comiti domino Adamo de Bottian, perpetuo de Nemet-Uyuar, sacri Romani imperii equiti, dapiferorum regalium per Hungariam magistro ac partium eiusdem Regni cis Danubianorum, confinium Canisae oppositorum supremo generali capitaneo, sacrae caesareae regiaeque maiestatis consiliario etc. Domino patri observandissimo.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kivül gyürüs zárópecséttel.

614.

1650. okt. 8. *Pozsony. Maracz Walter — talán óvári harmincados — levelében értesíti a wimpassingi harmincadosot, Csémi Jánost, tartson ki, kérjen továbbra is évi 75 forintot a kismartoni zsidóktól behozatali engedély fejében.*

„Generose Domine, mihi observandissime.

Vettem az kgd levelét és meg értvén continentiait: az Vraknak eö Nagok és kgmeknek proponáltam. A stinkenpruni contractus adhuc ad annum unum confirmaltatot; azt mint uolt a Kys Martoni Sidokkal. Vgian azon Sidok ha kglmednek a Wimpassingi Inductioiokért (melliet mindenkoron magánossan kgd in secreto insciis Judaeis), ha annuatim megadnak 75 forintot a prima Novembris per Angarias percipiallia kgd és ugy referallia Ratioiban, conditionibus iis, quibus anteacto anno in Stinkenprun, mutato nomine Vyhel in Viennam, ugy hoga amit Bécsbül hoznak, arra értetesik az Wimpassi Harmiczadra ualo sonans contractus.

Praeterea valamenni Mustost uisznek az Austriai Provincialis Statusok a kgd Harminczadgiára ex propriis allodiaturis, magok szeöleök terméseket, sine solutione ullius Tricesimae által bocsátassa kgtek; de ki nem Provincialis, se Status, hanem leuegeö Nemes ember auagy paraszt, az ollian de allodiatura mere propria minden akotul 2 garas Harmiczadot és 1 garas auffslagatt tartozik fizetni; (et sic de anno praeterito). De ha Praefectus Vram eö Nagatul auagy a Nemes Camaratul uadgion concessaiok, azokat az melliek ollian concessat producálnának, ne háborgatasa kgtek, miuel Superiorainktul emanaltatot indultomi uannak. Ha peniglen uagy cserében auagy más pretextus alat auagy pénzen szeörzöt borok uolnanak, az ollianoktul iuxta valorem integra et media Tricesimat uedgien kglmed és Ratioiban referallia.

A mi Wochnerrel illeti, bizony az Vrak is és bánom én is, hogy anni igenetlenség uadgion kglmetek között; Wochner azon panazolkadik, hogy kgd miat ueztette louat, giüreöiet és kgd semit sem akar fizetni, meg Praefectus Vram eö Naga commissioiára is nekie nem tud houa ledni kgd miat; kgd is ellene panazolkadik. Ha in solidis fundaltatnanak az dolgok, lehetne ualami, de ugy csak monda monda, kiérem kgdet, fére téuén minden aprolekos alapotokat, incumballion az eö feölsége prouentusinak promotioiaban, lám koporsoban már edgik labunk. Caeterum éltesse Isten kgdet. Posony 8. Octobris 1650.

Generosae Dominationi Vestrae amicus paratissimus ad seruiendum
Maracz Walticher mp.

PS. Édes Csémi Vram, ha az Szarukeöiiek auagy Ebenfurdiok contrahalni akarnának, dirigallia kgd eöket hozzam, ide auagy Ouarrra, a kismartoni Sidoknak is insinuallia kgd az kgd Harmiczadgiára teöt resolutiot, ha képes és Istenesnek itéli kgd ledni, hogy 75 forintot fizessenek, 50 forintra már reá is állatanak.

Hátlapján címzés: Generoso domino Joanni Csemi Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis Tricesimatori Wimpassingensi, domino amico abservandissimo.

Bp. Ráday könyvtár, Jerney gyűjtemény III. k.

615.

1650. *Kivonat egy a szepesi egyház történetére vonatkozó kéziratos krónikából.*

„... Eodem anno hat man zu Epperies das Kloster begehret. Der Jahrmarkt wurde vor dem Thor gehalten aus Furcht vor den Juden.”

Eredetije a löcsei ág h. ev. egyház kéziratai között, G. a. 12/a. jelzet alatt. Kiadva: Történelmi Tár 1904. 58.

616.

1650. körül. *Batthyány Adám valakihez intézett levelének fogalmazványa, melyben ezen ismeretlen szomszédjának a rohonci zsidók ügyében adott kedvezőtlen levelére elég élesen válaszol és egyben a levél íróját tisztességesebb hangra oktatja ki.*

„Itt való Rohoncz Sidóim végett kegyelmetekhez tett szomszédságos requisitionra kedvetlenül adott kegyelmetek váloszát vettem, kinek tenora reménségen kívül sérelmes lévén némely résziben, kiváltképpen az holott irya kegyelmetek, hogy levelemben én kegyelmetek concivissét az Sidokhoz hasonlétottam uolna, és arrul kegyelmetek emendal, hogy

nem hasonlíthatnám, megh vallom nem kevés kedvetlenséggel érezhetem, mert nem tudom miképpen magyarázza ugyan leveletem kegyelmeitek, de annak kegyelmeitek értelme szerint való magyarázattya gondolatomban sem volt, s azért Iskolákból ki költöm után már efféle illetlen praeceptorii dorgálást, auagy igazgatást kegyelmeitektől köszönettel sem uehetek, kit az kegyelmeitek ez ideigh hozzám mutatott szomszédságos jó akarattáéhoz képest nem is remélhettem volna kegyelmeitektől. Sidóimnak oda való járását is az mi illeti, ki is annyra praeccludál kegyelmeitek, nem tudom mi az oka, hogy arrul való irásomat is oly igen homályossan értheti kegyelmeitek, holott én ugy requiráltam, s kértem vala kegyelmeiteket, hogy ez ideigh való módgyok szerint engedtetett (vólna megh kevés kereskedések iránt való oda járások, az mint hogy ha kegyelmeitek akar szomszédságbeli jó akaratommal élny, én is megh kívánom az jó szomszédságot kegyelmeitektől, s ez ideig is mindenkor kérem is kegyelmedet ez után moderatius irassa levelét hozzám, mert ez illyen nem rendemhez illendő. Jakap neuü Sidom végett is annyra mint egy pörlekedve velem fenegetődczuü irya kegyelmeitek, hogy tudni illik el is hitessem magammal, hogy törvényel fogh procedálny ellene kegyelmeitek és a mit a törvény talál, abban fogh el járnny, azt sem uolt volna oly szörnyü kemény exaggeratioval stylisálny, mert igasságtul én ötöt ugy sem tiltom s engem azzal kegyelmeitek megh nem iesztt, s azzal nekem boszut nem téssen).

OL. Batthyány-levéltár; a zárójel közti rész az eredetiben sok javítással együltt át van húzva.

617.

1650. körül. *Kivonat Batthyány Ádámnak*: „Az kiknek adós vagiok es menni jóságom van szalogban” *feliratú számadásából*:

„7. Az sidonak eszeös tállakért tall. 400.

8. Egí sidonál van egí pár ezeöst kengiel tall. 160.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

618.

1650. körül. *Kivonat a török hadifoglyok sarcáról szóló számadásokból.*

Ennek 4-ik tétele:

„Fejérvári Kis Haszán adóságáért megh szedte Pestí Muztafa az pinzt kezeseken es az minemw Sidora bizta Budán, hogy megh vegye az partékát, az az Sido monta, jwion Pestí Muztafa, ki atta az pinzt kezembe, én is az ew kezébe adom partékát.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1650. november 13. *Kivonat Batthyány Ádámnak a pozsonyi oktáván történt kiadási számadásaiból:*

„Egi Sidobul lett keresztiennek ital pénzt den. 50.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1650. *Kivonat Batthyány Ádám leánya lakodalmára felvett pénzekről szóló számadásból.*

„... (1. b. oldal.) Az Sido Sperlenek kelet adni az poszto áráért is adni eből f. 463.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1651. január 1. *Kivonat Batthyány Ádám pénzkiadási számadásaiból:*

„... Sido bolondnak f. 3. d. 67 ...” (1/b. oldal.) „Az bolondoknak, Sidonak f. 1. Toferlinak f. 1. és Paulnak d. 75 (összesen) f. 2. d. 75” (3/a. oldal); „Eszterhas Laszlo bolondianak, az sidonak f. 6; Pálnak f. 2.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1651. június 23. *Kivonat Batthyány Ádám pozsonyi kiadási számadásaiból:* „Sido musikásoknak f. 4.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1651. július 29. *Kivonat Batthyány Ádám bécsi kiadási számadásaiból:* „Az sido Prosperlenek ados voltam posztoiert, attam megh arannyul 108, f. 324.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1652. március 4. Szalónak. Jobbágy Dániel tisztartó levele Batthyány Adámhoz, melyben a feltartóztatott zsidókról ír, akiknek portékájokról kimutatást is mellékel.

„Alázatos szolgálatomat aianlom nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Isten minden iokal áldgia megh nagyságodat. Nagyságod parancsolatia szerint én az Sidokat megh tartoztatam volt, azért magokat kezeségen ki uetik, ugj hogj mindiárt Nagyságodhoz mennek és nagyságodnak keduet keresnek és partikáiokban ezt hatták adigh, az mint nagyságodnak inclusive im megh küldettem. Jeczisben nagyságod megh irti, nagyságod kedues io akarattia mit czelekeszik uelek. Ezt akarám nagyságodnak értésére adny. Isten éltesse nagyságodat sokaigh io egesegben. Datum Szalonok, die 4. Marty, anno 1652. Nagyságodnak alazatos szolgália

Jobbágy Dániel.”

A levélhez fűzve egy cédulán:

„Anno 1652. 4. Marty. Sidok partikaianak föl irássa. Kész pénz fl. 6. 1 darab sűrke posto réf 8 $\frac{1}{4}$. 1 darab Moruay feiér posto ref. 16. 1 darab vörös Moruay ref. 7. 1. Vigh Mazolan. 1 darab vörös septő ref. 2. 1 darab Tribiczky ref. 4 $\frac{1}{2}$. 1 darab feiér Maruay ref. 10. 1 darab Septő ref. 5. 2 maradék sűrke posto ref. 6. 1 darab Failandis ref. 2. 1 darab vörös Moruay ref. 10. Egj Dolmanra ualo Septő. 1 Darab feiér Moruay ref. 5. Item Septő ref. 3 $\frac{3}{4}$. Item kik Mouay ref. 4. Ehez az postohoz hat Sido uagion és partikához.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Úgy látszik, Batthyány ezen ügyben március folyamán nem intézkedett, mert Jobbágy Dániel 1652. március 30-án kelt levelében Batthyáynak a következőket írja: „Az Sidok partekája méegh mast is it uagion, nem tudom, houa ueszének, egjk sem kerül elő”.

1652. október 23. Rohonc. Batthyány Adám munkabér szerződése Lewel Salamon, Hiersch Sámuel és Marx Sámuel lakompaki zsidó üvegyártókkal.

„Wier Adam Graff von Batthyay etc. Haben mit dennen drey Glasern, Lewel Salamon, Samuel Hiersch vnnnd Samuel Marx Juden in Läckhenbach volgender gestalt tractiret vnnnd schliessen lassen. Erstlichen, das ermelte Juden von dato dis Spantzetl auf all vnnser Herrschafften, wohin so offt vnnnd wohin wer dieselben begehren vnnnd for-

deren lasen, auf Ihren aigen Vncossten vnausbleiblich erscheinen. Andernten. Wehnn vnnd so lang sie in vnserer wierckhlichen Arbeit sein, sollen dieselben auf kheines bevelchs alsz durch vnser hier czue deputierte ainige orbeit ohne Vorwissen nicht machen widerigensz ausgestellt. Drittens. Wann dieselben treu vnnd vleissig orbeiten, soll teglich jeden zwen Cipolten brot, ain Pfundt Rindtffleisch, ain halb wein, jarlich dreysig Pfundt Steinsaltz vnnd monatlich ein fuhr Holcz geraicht vnnd volgendter gestalt bezalt worden alsz: Von jeden neuen glasz, dorczue die Juden blei, Scheiben vnnd Zin geben miessen, Von einer Scheiben drey Pfennig, Vor vier Enkhl drey Pfennig, Vor vier Hafft drey Pfennig, Vor zwei halbe Scheiben drey Pfennig, Item für eine halbe Scheiben, so der mitl Khern darbei iszt zwey Pfennig, Vnnd von einer alten Glasz Scheiben widerumben ein zue seczen ein Pfennig. Hingegen sollen die selben an stott paar gelt annemben die Truchen Glaszscheiben vmb neun gulden. Idem jedes Pfundt oltes Fensterblei vmb 5 kr. Vrkhundt dessen vnser hierundter gestelte Fertigung. Actum Rechnitz, den 23. Octobris, anno 1652.

(L. S.)"

Kivül: Öueghiártó Sidok conventioioknak pária, in anno 1652.

OL. Batthyány-levéltárban, eredeti és egykorú egyszerű másolatban, a XVII. századi számadások között.

626.

Ad. 1652. október 23. A zsidó üvegyártók javadalmazásbeli kívánságuk és az előttük működött keresztény üvegyártóknak fizetéséről szóló feljegyzések.

„Sido eövegiártok mit kíványák az munkátul. Egy kristál eöveghtul kr. 2. Ha pedig csak megh fótozzák, egy kristál eöveghtul Bécz 5. egy paraszt eöveghtul kr. 1. Ha pedigh csak megh fottoztak, egy kristál eöveghtul Bécz 2. Egy ó eöveget, ha az ablakban bé czinállyák Bécz 1. Rosz ó onat el veszik, fonttyát 4 kraiczáron s az ó ablakokbul valo eövegeket is vissza adgyák. Napiában egyiknek bort p. $\frac{1}{2}$. Kenyér helet annuatim tizennégy keöbeöl gabonát, ugy mint Buzát cub. 5., Rossot cub. 9. Husra valo pénzt annuatim f. 12. Soót lib. 60. Szén helet mideön munkálósznak minden héten egy szekér fát. Mideön szerszámért, tudni illik önért és fekete önért, akkor poszprifet, hogy harminczadot és vámot ne adgyanak.

Az eleöbbeni Keöreöszteny eöveghiártonak járt.

Egy kristál eöveghtul kr. 3. Egy paraszt eöveghtul kr. 1. Ha pedigh csak megh fotozta, egy paraszt eöveghtul d. 1. Ennek pedigh járt a féle

rosz ön és ó eövegek és soha vissza nem adta, azonkívül szegelettül, ugy mint minden 4-tül járt ennek kr. 1. Item 2 fél eövegatul kr. 1. Item 4 kapocstul avagy foglaló öntul, az mellyek az rudacskákat tarttyák az ablakon kr. 1. Ennek (bor) p. 1. Czipo n. 2. Mideön szolgálja volt, annak is bor p. 1, Czipo nro 2.”

Kivül: Eöveghiartokkal valo végezés in anno 1652.

OL. Batthyány-levéltár. Ugyanott meg van német nyelven is.

627.

1652. november 17—1653. február 14. Kivonat a rohonci vár borkiadási számadásából.

„... (15/a. oldal.) Jüt egy Sido eoueghiarto az vár szükségére munkalonn, pint $\frac{1}{2}$ a die 31. Decembris ...” (22/a. oldal.) „Jüttek az Sido eouegh gyartok munkalonn n. 3., pint 1 $\frac{1}{2}$, a die 24. p(int) 19 $\frac{1}{2}$.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

628.

1652. november 28. Nagyszombat. Kivonat az Esterházy Pál és Ferenc, továbbá özv. Esterházy Lászlóné, szül. Battyhány Mária Eleonora közti osztálylevélből.

„Puncta summarum conclusionis inter illustrissimos comitum Pauli et Francisci Eszterházy tutores ac ipsos etiam comites ab una, parte vero ab altera Mariam Eleonoram comitissam de Bottian, illustrissimí condam comitis domini Ladislai Eszterhazy de Galantha etc. relictam partibus ab altera, initae Tyrnaviae, die 28. mensis Novembris, anno 1652 ... (Az osztálylevél egyik pontja.): Az melly censussal tartozik Kismarton várossa esztendünként és az ott valo zidok, azon szerént azok is az domina relictá számára deputaltattak.”

Eredetije: egy ív papíron. *A nyolc pontból álló melléklet 3-ik pontja a következő:*

„Az Sidok és az Váras fizetését az eözvegynek engedik, a Sidok fizetése tézsen f. 419. A váras fizetése f. 400.”

OL. Batthyány-levéltár. A melléklet egy ív papíron.

1653. január 17. Kismarton. Özvegy Esterházy Lászlóné, Batthyány Mária Eleonora utalvánnya udvarbírójához egy zsidónőnek textiliákért járó összeg kifizetése tárgyában, és Münschiz Ádám zsidó ezen összeg kifizetését nyugtatja.

„7 ² / ₄ Ellen schwartzes Tuech, die Ellen per 36 kr.	4 f. 30 kr.
19 Ellen Leimbath zu 15 kr.	5 f. 45 kr.
9 Ellen Leimbath zu 12 kr.	1 f. 48 kr.
3 Stickhel Spitz per 15 kr.	45 kr.
	11 f. 48 kr.

Disze obbemelte Summa der 11 f. 48 kr. solle vom vnnszern hiesigen Hofrichter der Atamanischen Jüdün bezahlt werden. Schlosz Eysenstatt denn 17. Januarii 653.

Maria Lenora graffin Bathiän.
(p. h.)

1653 den 4. Marty hab ich von obbemelter schuldt in abschlag bezolt 4 f. Joannes Wkouitsch m. p.

Item den 16. Marty zolt 7 f. 48 kr. Disser auszug ist mir Adam Munschiz mit f. 11. k. 48 volig bezalt worden von herrn Hoffrichter, das bezaigt mein iedische Handtschrift."

שינדל אלמנה קבלתי "א דהו" עו" מ"ח ק'

Forditása: Schöndel özvegyasszony, megkaptam a tizenegy forintot és még 48 krajcárt.

Kivül: Sidoné auszugia f. 11. k. 48.

Erről a kifizetésről találunk feljegyzést a kismartoni várhoz szükséges holmik vásárlásáról szóló számadásban, mely 1653. január 13. és április 21. közt lön vezetve. Ennek vonatkozó része a következőképpen hangzik:

„Die 4. Marty valami vásznot vet eö nagysága egi Sido Aszontull az eö nagysága commissiojára fizettem neki f. 11. kr. 48.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között van: a fenti commissio és nyugta.

1653. április 28—október 30. Kivonat Vukovits János kismartoni udvarbíró konyha számadásából.

„... (2/a. oldal.) Item vetem 7 keöbel szabot Sidoktul 14 garason keöblét az eö nagysága louai számára, kit kuczár percipiált f. 4. d. 54.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. április 28—november 6. Kivonat Vukovics János kismartoni udvarbíró számadásaiból.

„... (3/b. oldal.) Attam Sido söcznek, akj eő nagyságának pegiuettel az kapczáit bélette és hiuzt sögét igazította, fizettem f. 1.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. május 5. Kismarton. Özv. Esterházy Lászlóné Batthyány Mária Eleonora commissioja, azaz utalványa Vukovics János udvarbíróhoz, hogy Prok Jakab zsidónak vászonért 8 forint, 6 krajcárt és 2 fillért fizessen ki. Prok pedig a mondott összeg átvételét nyugtatja.

„Hirauff solle vnszer Hoffrichter Herr Joannes Wukouich zeigen desz wegen vndterschidlicher auszgenombener Leinbwath mit acht gulden drey kreitzer zway Pfenig befridtigen vndt betzahlen solle ime disze Auszgab pro richtig in der Raittung passierth werdten. Schloss Eysenstatt, denn 5 May 1653.

Maria Lenore, Graffin von Wudtiän (p. h.)

Ich Jakob Prok hab ich obbenende 8 f. 6. k. empfangen auff disse weisz. weillen soliche von herrn hoffrichter in seinen Haüsz ergab seindt ab gereit worden, das bezeigt mein jedische Handschrift.

יְדָא פְּרָג = Juda prag.

Hátlapján:

קוויטג על
די זידן ב' ג'
מחמת ג'ם

Fordítása: Nyugta 8 forint és 2 garas adóról.

Diser austzug bezalt worden mit f. 8. 6 kr.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. május 21. Kivonat a Bécsbe bevásárolni küldött Kis Mártonnak adott utasításból:

„... Végére keöl menni az jubilireknél, menniért veszik el ennek az ustnek girájiát s a ki legh teöbbet ígérne érette, annak keöl adni, az Sidoknál is keöl értekezni, talám azoknak drágábban el adhatni.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. június 27. Rohonc. Batthyány Ádám a fraknói és lánzséri uradalmakhoz tartozó lakompaki, nagymartoni és kaboldi zsidókat az 1652. évi 40 forint „Pfanndt gelt” lefizetéséről nyugtatja.

Batthyány Ádám írásával: „Az sidok quitanciaiarol, hogi az mivel tartoztak, megh atták.” Más írással:

Wir Adam Graff von Batthyan, freyherr zu Gissing, Schlaining, Rechnitz, Khierment vnnnd Neuhausz, herrn der herrschafft Pernstain, des heilligen Römischen Reichs Ritter, der Röm. Kayserlichen Mayestat Rath, Cammerer vnnnd der Kanischischen Gränitzen etc. Bekhennen hiemit, das vnsz die zur der Herrschafft Forchenstain vnnnd Lanndtsee geherigen Juden, alz die zu Läkhenbach vnnnd Mörterstorff vnnnd Kaberstorff des 1652 jährige Pfanndt gelt, so sich den 11-den Juli lauffendte Johr gefurdert, mit viertzig gulden poor bezolt haben, dessen zu Vrkhundt haben wir ihnen diese Quittung vnnter vnnsern gräflich Insigl vnnnd oigne hanndtschrift erteilt. Geben in vnsern Schlosz Rechnitz, den 27. Juny, anno 1653.

Kívül: „Anno 1653. Az sidoknak adoth quietantia egi estendőre vallo adoiok megh adassarol.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. június 27. (Batthyány Ádám) elszámolása a zsidó üvegyártókkal.

„Anno 1653. die 27. Juny számat vetuén az Sido eöveghyártokual, az mint az velek valo számuetésbul is ky tetzik, teszen az munkayok in suma f. 43 d. 15.

Eben atak megh nekik uy es oh paraszt és kristal eoveghet in suma f. 25 d. 30.

Ky uéuén az alsó sumát az feölseöbul, marad még az Eöveghyártonak restantiában f. 17 d. 65.

Posztot aták az Naghyságod számára Szabó Máthé kezéhez, amint be-zélieik hétt réff Maizert, réffét egy forinton, facit f. 7. d. —

In suma az Sidok restentiáiok facit f. 24. d. 65. Eztet az negyven forint árenda pénzbul ky véuén, marad adosa f. 15. d. 35.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. augusztus 17 — november 14. Kivonat a rohonci kulcsár borkiadási számadásaiból:

... (8/b. oldal.) Szeptember 15. „Juttenek az Sido eoueghiartok ide munkallonni, ordinarie p(int) 1 $\frac{1}{4}$, a die 20. Septembris p. 7 $\frac{1}{2}$.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. szeptember 16. Szalónak. Groff Tóbiás tisztartó Batthyány Ádám-nak jelenti, hogy a szőlők rohadnak, meg kell kezdeni a szüretet, aztán beszámol a vetésről, végül írja, hogy:

„Az gerenczerért és az üueghjartoért ismegh uyobban küldettem; énnekem a minap, hogy Nagyságodnak emlékeztem felőle, az Krumpahy Ferbalter azt irtta volt, hogj bizonyosson küld egy jo gerenczert, nem tudom mitull esetet, hogj akkor el nem juott, itélem, hogj mostan bizonyosson el jeön, az Sido üweghjartoért is mindgjárt uyobban küldöttem.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül gyűrűs zárópecséttel.

1653. szeptember 16 — 18. Kivonat az 1653. május 18. és 1654. május 18. közt vezetett rohonci húskiadási számadásból.

„(13/a. oldal, szeptember 16.) „Két sidonak napiaban lib. 2.” (13/b. oldal, szeptember 18.) „Két sidonak attam lib. —”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. október 17. Kismarton. Kheller Antal kismartoni konyhasáfár hús- és olajelszámolása Schey vagy Scheuch József kismartoni zsidóbíróval, majd Scheuch a neki húsért járó 371 forint 54 krajcár és 3 dénár lefizetéséről Vukovics János kismartoni udvarbíró t nyújtatja.

„Ich Endts benendter bekhenne hiemit dasz heudt dato den 17. October 653 Jahr mit den Judten, Joseph Scheyen ein ordentliche Abraitung wegen zuer gräfflich gnaden Kuchl Nottuerfft nachuolgendt belmertes Fleisch vnnd Paumböll gehabt habe; Auch soliches also empfang

alsz auff den Rebisch Rindfleisch zwen vnnd funffzig Centen vnnd ailff Pfundten. Item nach lauth Huszarn Knochten Fleisch Zedl so jeten sein portion verschafft wordten, drey Centen vnnd neun vnnd sibenzig libra. Bringt also dasz Rindfleisch, so obgedachter Judt geben hat, sub summa fünff vnndt funffzig Centen vnndt neunzig libra. Kölbern vnnd Lempem sambt den Innern zwainzig Centen, dreyszig vnnd ain halbs Pfundt. Item Paumb Öl acht vnndt sechzig vnnd ein halbs libra. Dessen Vhrkhundt isz mein gegenwertige Fertigung. Actum Schlosz Eysenstatt, die et anno, ut supra.

Anthonium Kheller manu propria

(p. h.)

Kuchl Schaffer.

Ich Joseph Scheuch Juden Richter alhie Vhrkhundt und bekhenne hiemit in Crafft dises, das mir obstehente fünff vnd funfftzig Centen neinzig Pfundt Rindt Fleisch so ich von 28. Aprill bis 17. October für Ihr G(naden) der Frau gräfin Hof Kuchls Notturfft vnd für dero Husärn hergangen, jedes mit 10 den., macht 232 f. 55 kr. Item die 20 Centen 30 $\frac{1}{2}$ libra Klebers, jedes per 14 d., thuet 118 f. 23 kr. 3 d., vnd dan die 68 $\frac{1}{2}$ Pfundt Paumöll, so ich auch für dieselben hergeben jedes 18 kr., thuet 20 f. 33 kr. Zusamben aber völlig und ohne Abgang, mit Dreyhundert Ain vnd Sibenzig gulden reinisch, vier vnd fünfftzig Kreitzern 3 den. ausz dem Ambt, durch Hern Johann Wukhowietschen zu meinen Handen betzalt worden sein, warumben ich denselben oder were es verrichten hat hiemit quitire Vrkundt dessen meiner aigner judischen Handt schrifft, Schlosz Eysenstadt, den—Octobris 653.

יוסף בר קלונימוס ז"ל

A héber aláírás fordítása: József az áldott emlékezetű Kalonymus fia.

Kivül: Desz Hern Anthoni Kheller mit dem Scheich Fleisch Abraitung per l. 371. k. 54.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

640.

1653. október 17 —december 31., illetve 1654. január 20. Kismarton. Staindl János kismartoni konyhasáfár húselszámolósa Scheuch József kismartoni zsidóbíróval. Staindl elismeri és nyugtatja a hús és faolaj szállítását, Scheuch pedig elismeri és nyugtatja az érte járó 136 forint és 55 krajcár kifizetését.

„Abraitung mit Joseph Scheuchen, allsz desz im 653 Jahr von 17. Octobris bisz denn losten Decömbere gehen Hoff für ihr grafflichen G(naden) vnndt dehro dienner gegebenen Fleisch, wie volgt. Erstens befindet sich auff dem Haupt Rabisch 13 Centen 90 libra, jedes zu 10. d.,

57 f. 55 kr. Item leberes Fleisch 86 Pfundt, jedes zu 14 d., 5 f. 1. kr. Item desz Herrn Hoffrichter sein Bestollung Fleisch 4 Centen, bringt 16 f. 40 kr. Item der Tunkh Joanasch sein von ihr G(naden) der frau Graffin hobent vndt gebürentes halbes Bestollung Fleisch 125 libra, bringt 5 f. 12 kr. 2 d. Item desz alten Khellermeister 1 Centen 42 libra, bringt 5 f. 55 kr. Item desz Prunmaster 2 Centen bringt 8 f. 20 kr. Item desz Garttner 3 Centen, bringt 12 f. 30 kr. Item desz Wohter 1 1/2 Centen, bringt 6 f. 15 kr. Item desz Zimerman 2 1/2 Centen, bringt 10 f. 25 kr. Item desz neuen Khellermaister 1 Centen 69 libra, bringt 7 f. 2 kr. 2 d. Item desz neuen Kuchelschaffer 18 libra, bringt — 45 kr. Item Paumöll 3 libra, das libra per 18 kr., bringt — 54 kr. Lattus 136 f. 55 kr.

Ich Ents Vndterschribener bekhene hiemit, das ich hab mit dem Scheuchen Fleischhacker heint, dem vndten gesötzten Döto wögen döz für ihr grafflich G(naden) herein genombenes fleisch, sowoll auch si den dienern in Ihren Spanzödln begriffen ist alsz oben stedt, abgeraidt vndt befindt sich auff ihr grafflich G(naden) Hautb Rabisch 13 Centen 90 Pfundt, item Lemberes 86 Pfundt, dann auch auff der Diennern Robisch 13 Centen 58 Pfundt, zusamben 27 Centen 48 Pfundt vndt Lembers 86 Pfundt, Rindt Fleisch des Pfundt per 10 d., vndt des Lembers des Pfundt per 14 d., Dann auch 3 libra Paumöll, das Pfundt per 18 kr., bringt also in gelt 136 f. 55 kr. Vndt solches obbemeltes Fleisch vndt Paumöll hab ich zu meinen Händen empfangen. Actum Schlosz Eysenstatt die 20. January 654.

Hannsz Staindl manu propria
Kuhlschaffer.

Ich Joseph Scheuch Judten Richter alhier Vrkhundt vndt bekhenne hiemit in Crafft diszes, das mier obstehendte Syben vndt zwaintzig Centen acht vndt viertzig Pfundt Rintfleisch, so sich vonn 17. October bisz losten December für ihr G(naden) der frauen Graffin Hoff Kuhls Nottuerfft vndt für dehero Diener hergöben, jedtes mit 10 d. vndt das lembere söchs vnnndt achtzig Pfundt, jettes per 14 d. vndt dann die 3 libra Paumöll, so ich auch für die selben hergeben per 18 kr., zusamben völlig vndt ohne abgang mit Ain hundert Söchs vndt dreyszig Gulden, fünff vndt fünfftzig kr. ausz denn Ambt durch Hern Johann Wukowitsch zu meinen Handten betzalt wordten hat, hiemit quitire, Vrkhundt desszen meiner aigenen Judischen Handschrift. Schlosz Eysenstatt, den lösten Decembris 653."

יֵסֶף בֶּר קָלוֹנִימוֹס ז"ל

A héber aláírás fordítása: József az áldott emlékezetű Kalonymus fia.

Kivül: Fleisch Abraittung desz neuen Kuchelschaffer, Hannsz Staindl betrefendt, per 136 f. 55 kr.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. november 7. Kismarton. Özv. Esterházy Lászlóné, Batthyány Mária Eleonora commissiója Vukovics János kismartoni udvarbíróhoz, melyben utasítja, hogy Parok Jakab zsidónak textiliákért öt forintot fizesen ki. Ugyanitt az öt forint kifizetését Parok Jakab nyugtatja.

„Hierauff solle vnnszer Hofrichter Wukowitsch dem Jacob Parockh fier Pardten vndt Spüz bezallen fünff Gulden, soliches Ihme in seiner künftiger Raittung füer ein richtige Auszgab passzierth soll werdent. Schlossz Eysenstatt, den 7. November 653.

Maria Lenora Graffin von Wudian.

(p. h.)

Desz auszzi gl ist mier Jakab Parok Juden alhier von Herrn Hoffrichter bezahlt worden, das bezeigt mein Jedische Handschriftt.”

יִדְּא אֲזִיגְל

Az aláírás olvasása: Juda Prag. Kivül: Judn Auszzi gl.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. november 8. Kismarton. Antschl Ádám kismartoni zsidó kereskedő textilszámlája özv. Esterházy Lászlóné Batthyány Mária Eleonora részére. Ugyanitt Esterházyné utasítása udvarbírájához, hogy Antschlnak az árukért járó 158 forint 32 krajcárt fizesse ki, mely összegnek kifizetését viszont Antschl nyugtatja.

„Verzeichnis der ienigen. So ich Adam Antschl Jüd vnnd Handlszmann alhier in Eisnstott vier ihr Gräfflich G(naden), vnser gnadigen frawen Gräfin allerlei thue(ch) vier das Hoff Gsindt vnd der zu geherig Zeug, so woll vier ihr Gnaden selbst hab hirein geben, wis volgt.

Erstlich. Zwei Stuk rotn Schebtuch, das Stuk per	25 f. 39., macht
zusamben	f. 51 k. 18.
Item vönff Eln Paduaner die Eln per	
f. 3. k. 39., bringt	f. 18 k. 15.
Item ein Stuk rottes Märisch tuch per	f. 13 k. —.
Item kétt vég Schlör, per	f. 4 k. 50.
Item ein lot schwarze Näseiden	f. — k. 20.
Item ein halbsz Pfundt klorn Zwiern	f. 1 k. —.
Item ein halbsz Pfundt grubn Zwiern	f. — k. 30.
Item 1000 Spennadl per	f. 1 k. —.
Item 16 latt rotten Zwiern	f. — k. 48.

Latus f. 91 k. 1.

Maria Lenora Graffin von Wudian m. p.

Item hab ich geben ein Stuk schwortz Marisch Tuch f. 12 k. —	
Item mer zwa Stuk schworzen Märisch tuch per f. 20 k. —	
Item aber moll zwei Stuk schworz Marisch tuch per f. 22 k. 15	
Item aber moll Haben ihr Gnaden genumen 2 Eln Priner viers Jungen, zu f. 1 k. 30 die Eln	f. 3 k. —.
Item etven vier den Jungen 21 Eln rott seidene schnier per 4 k.	f. 1 k. 24
Item hab ich geben auff 17 rok grobe Leiwatt zum vnderfvedern 45 Eln, die Eln per kr. 7 macht	f. 5 k. 5
Item auff ihre rotte Kleider den Guttcher vnd anhalder scnier geben 118 Eln, man hat darvon auh zu den schuorzen praucht, die Eln per 1 k.	f. 1 k. 58
Item 15 Czän Häfftl zu 2 kr.	f. — k. 30
Item zu vnderschtlich geben dorzu schuorzen vnd weisz Zwiern	f. 1 k. 3
Item hab geben 8 Eln schuorze Kelnische Pantl zu 2 kr, bringt	f. — k. 16.

Latus f. 67 k. 31

Summa der obbenandt Posten bringt f. 158. k. 32. Id est hundert acht vnd fünffzig gulden zwen vnd dreissig Kreitzer Reinisch.

Disse obbenande Posten, so in den Ausz Zigl verfasst, haben vier vnser hoff notorfft kaufft, vnd empfangen reht, wie oben stehet. Dero-wegen solle vnser Hoffrichter soliche war mit einhundert acht vnd fünfzig gulden vnd zwei dreisig kreizer bezallen. Veliches ihme inn seiner kunfftiger rüttung vier ein richtige ausgab postierdt werden, das bezeigt vnser ferdigung. Eisenstott, den 8. Novembris 1653.

Maria Lenora

Graffin von Wod(ian) m. p.

(P. H.)

Ich Adam Antschl bekhenne hiemit, dasz mier Ausz Zug von Herrn Hofrichter Johann Wukowitsch völlig ist betzalt wordten, mit f. 158. kr. 32., dasz betzaigt meine Jüdische Handschrift."

נאום אשר נקרא אנשיל בן מהור"ר אברהם ז"ל

Fordítása: Így szól az Anselnek nevezett Aser az áldott emlékezetű tudós tanítónknak, Ábrahámnak fia.

Kivül: „Vörös és fekete ruhára kit kötöttem, f. 158. k. 32”.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. november 10. Kismarton. Özv. Esterházy Lászlóné Batthyány Mária Eleonora commissiója, melyben Vukovits János kismartoni udvarbírónak meghagyja, hogy Löbl Mózes zsidónak és társának textiliákért bizonyos összeget fizessen ki. Ugyanitt Löbl Mózes és Mänisch Ádám a nekik járó összeg kifizetését nyugtatják.

„Hierauff solle vnszer Hofrichter Johann Wukowitsch denn Lebl Moyses Judtn für zway Stickhl Schleyer bezallen 5 f. 30 k. vntt der Anton Anschim für Paurntuch vndt zwillich 1 f. 52 kr. 2 d., zusamben 7 f. 22 kr. 2 d. Soliches Ime ein seiner künfftiger Raittung für ein richtige Aussz gaab passieret soll werdten. Schloss Eysenstatt, den 10. November 653.

Maria Lenora

Graffin vonn Wudian

(p. h.)

Die ob benande f. 7 k. 22 d. 2, sind mier Lebl Moises vnd Adam Mänisch auff dise forn bezalt worden, die ersten f. 5 k. 30 in Hausz Zinsz abgerait, die 1 f. vnd 52 kr. 2 d. aber par bezalt, durch herrn hoffrichter. Es bezeigt vnser jedische handschrift.”

ר' אלחנן קבלתי ה' זהו' וחצי אבגרייט גיווארין במס של בית שלי
שיגדל אלמנה קבלתי זהב עי' נג' קי' עי' ב פשיט'

A héberrel vegyes német szöveg fordítása: R. Elchanan: Megkaptam az öt és fél forintot elszámolva házam adójaként. Schönödel özvegyasszony: Megkaptam a forintot és az 52 krajcárt és még két dénárt.

Kívül: Adam Mänisch vnd Lebl Moises f. 5 k. 30 d. 2. Die inbegriffene f. 1. k. 53 d. 2. seindt in den ordinari Grosen Register begriffen ganzen in ersten sub 2. Novembris.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. november 11. Kismarton. Özv. Esterházy Lászlóné Batthyány Mária Eleonora commissiója Vukovits János kismartoni udvarbíróhoz, a Bersényi úr által Antschl Ádám zsidótól átvett posztó árának kifizetése tárgyában, viszont Antschl a 6 forint 30 krajcár kifizetéséről az udvarbírót nyugtatja.

„Hierauff solle vnser Eistetterscher hoffrichter Joann Wkouitsch den Judn Adam Antschl die sex Eln Scheptue bezollen, weliche der herr Werscheni hat von ihm genumen, dan vier haben ihms verehrdt bedreff

die Schult wegen desz tuegs sex gulden dreisig kreizer, soliches wierdt ihm in seiner kunfftiger reidung vier ein richtig auszgab possierdt werden. Eisenstatt, den 11. November 1653.

Maria Lenora

Graffin von Wudian m. p.
(p. h.)

Ich obbenender hab die ob benende f. 6 k. 30. von Herrn Hoffrichter empfangen, das bezeigt mein iedische handschrifft."

נאום אשר נקרא אנשיל בן מהריר אברהם ז"ל

Fordítása: Igy szól az Anselnek nevezett Aser az áldott emlékezetű tudós tanítónknak Ábrahámnak fia.

Kivül: Berscheni vram poztojárul commissio pro f. 6 k. 30.
OL. Batthyány-levéltár.

645.

1653. december 31. Kismarton. A kismartoni zsidó hitközség új házak, vendégfogadói szobák és bolthelyiségek után járó bérjegyzéke. Végül Scheuch József zsidóbíró bizonylata, hogy a fenti helyiségek bére fejében Vukovits János udvarbíró kezéhez 179 forintot lefizetett.

„Verzeichnusz der jenigen Dienst vnd Gaaben so die Judten ausszer den gesambten Judischen Gmain herrn Gaaben von ihren Neuerpauthen Heusern, Item vonn Inhab vndt beuohnung der Zimer in Vngarischen Wüerthhs Hausz, dan den Gewölb an Gartten Eckh, vndtder denn Lusthausz, vnd dennen zweyen holtzern Läden vndtder der Rothen Porthen, auf disz 653 Jahr ins Ambt betzalt haben, wie volgt. Erstens hat Scheuch Scheuch von seinem Hausz zwischen den Judischen Gmain mit desz altn Scheuchen Hausz Diennst zalt mit 12 f. 30 kr.
Item haben beede Joseph vndt Scheuch Scheuch von ihren Hausz zwischen sein Scheuch Scheuchen Hausz vndt desz Ziergarten ligendt, so sie vonn Ihren Vattern haben, den Diennst betzalt mit 12 f. 30 kr.
Beniämin Gerschen hat auch von seinem Hausz zwischen der Hoff Fleischbonckh, vndt desz Isacs Aberhambs Hausz liegendt den Diennst zalt mit 12 f. 30 kr.
Isacc Abraham hat auch von seinen Hausz zwischen Benjamin Gerschon vndt Jänsol Daniel hauszer liegendt denn Dienst bezalt mit 12 f. 30 kr.
Adam Lazarusz zalt ingleichen von seinem Hausz zwischen Isacs Abraham vndt Jacob Sallomon liegendt den Diennst 12 f. 30 kr.

Jacob Sallomon, Samuel Schuelmaister vnnndt Sallomon Isaces Wittib zallen von ihren Hausz, so sie mit einander haben, den Dienst mit	12 f. 30 kr.
Item betzallen Isacc Moyses, Mäntl Mathias, Moyses Midlin vndt Jacob Allexander vonn Ihren Hausz, so sie auch miteinander haben den Dienst	12 f. 30 kr.
Morx Menischin vndt Adam Abrahamz zallen auch von ihren Hausz neben des Wüerts Hausz, denn Dienst <i>Zimmer Zünsz in Wierths Haus.</i>	12 f. 30 kr.
Zacharias Gerstl hat das gröste Zimer Innen, vndt hat dauon den Zünsz ins ambt bezahlt mit	32 f. — kr.
Jacob Moyses hat das andter Zimer bewohnt vndt den Zünsz bezalt	18 f. — kr.
Dasz drite Zimer bewohnt Joseph Palläckh, welicher disz Jahr dorum vill erbauth, also der Zünsz am Paw Vncosten abgeheth	— f. — kr.
Dan hat Joseph Scheuch vonn Egkhgwelb im Ziergarten, vnnnder denn Lusthausz denn Zünns zalt	20 f. — kr.
Item haben beede Adam Abrahamz vnnndt Wolff Joachim von denn zwey kleinen holzern Laden under der Rothen Borthen den Zünsz vonn jedten 4 f. 30 kr., zusamben zalt	9 f. — kr.

Latus 104 f. — kr.

Summa der Dienst vndt Zünsz so vorbenandte Judten von den newerpauthn Heusern, item von Inhab vndt bewohnung der Zimer in Vngarischen Würtshausz desz gewölbs am Gartten Eckh vnd 2 holzern laden vndter der rothen Porthen ins Ambt zalt haben, machn 179 f.

Ich Joseph Scheuch Judenrichter bekhenne hiemit, das disz Jahr, durch obstehende Juden, von ihren neuerpauthen Heusern, so ausser der gesambten Juden Gmain schuldigen Hern Gaaben sein, die Dienst wie auch die Zünsz von Inhabung der Zimer in vngerischen Wurthshausz, item des gwelbs am Garthen Egk, vnd der 2 hilzern Laden vnder rothen Porthen mit Ainhundert neun vnd sibenzig gulden reinisch, vnd nit mer ins Rändambt zu handen Herr Johan Wuckowitsch Hoffrichters bezalt werden sein. In Vrkhundt meiner aigenen Handtschrifft. Schlos Eiszestatt, den lesten December 653."

יֵסֶף בֶּר קַלוֹנִימוּס ז"ל

A héber szöveg fordítása: József az áldott emlékezetű Kalonymus fia.

Kivül: Anno 653. Verzeichnus des Dienst vnd Zünsz, von denen Judenheusern pr. 179 f.

OL. Batthyány-levéltár.

1653. december 31. Kismarton. Scheuch József kismartoni zsidóbíró és társa elismerik, hogy a kismartoni zsidók az 1653. évről házbér fejében még 26 forint és 45 krajcárral Vukovits János udvarbírónak adósok maradtak.

„Wür beedte, also Joseph Scheuch Judenrichter vndt ich Simon Sueszman Schul Klopfer alhie bekhennen hiemit, dasz auf dasz 1653 Jahr die Juden alhie von Ihren neuerpauthen Heuszern vnd Inhabung der Zimer in vngarischen Würthshausz am Dienst vnd Zünsz sechs vnd zwainzig gulden reinisch 45 kr. ins Ambt Hr Johann Wukhouitsch Hoffrichtern schuldig verbleiben. Zu Vrkhundt vnseren beeden Hand schriftten. Schlos Eisenstatt, den lesten December 653.“

יֵסֵף בֶּר קַלוֹנִימוֹס ז"ל
שִׁמְעוֹן בֶּן אִיִּא עֶזְרִיאֵל ז"ל

A két héber aláírás:

József az áldott emlékezetű Kalonymus fia.

Simon az áldott emlékezetű apámuramnak Ezrielnek fia.

Kívül Anno 653. Schein von Joseph Scheuch Judenrichter vnd Simon Sueszman Schulklopfer, dasz die Juden von Ihren Heusern 26 f. 45 kr. auf disz Jahr schuldig sein verbliben. Idest 26 f. 45.

OL. Batthyány-levéltár.

1653. Kivonat Vukovits János kismartoni udvarbíró ez évi bevételi számadásaiból.

„Verzeichnusz des gelts so ich Johann Wukowitsch auff dasz 1653 Jahr empfangen hab, wie volgt... No. 5. Item vonn der Judten Gmain n. 5... 451 f. 51 kr. 1 1/2 d. N. 6. Item vonn denen kleinen Judten Heuszern vndt gwölbern Zünsz n. 6. 179. f... No. 9. Joächamb Gerstl Judt soll göben von der hilzeren Kuhl n. 9. 20. f. Laut Urbari. Item von der hiltzernen Kuchl der Judt zalt 5 f. 9 kr.“

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. *Kivonat Vukovits János kismartoni udvarbíró restancia számadásai-
saiból.*

„Am mein Jo. Wukouitsch eingeraichten 1653 jarigen Raitung res-
tiern . . . Die Juden zu Eüsenstatt sub n. 54. 26 f. 45 kr.
Der Jud von der hilzern Kuchl n. 55. 14 f. 51 kr.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1653. *Kismarton. Scheuch József kismartoni zsidóbíró bizonyítja, hogy
a kismartoni zsidó hitközség részéről az úrnak járó adót, 250 forintot,
Vukovits János kismartoni udvarbíró kezéhez lefizette.*

„Ich Joseph Scheuch Judten Richter alhie Vrkundt vndt bekhenne
hiemit, in Crafft diszes scheins, das ich auff das 653 Jahr die herrn
gaaben von der gantzen Jüdtischen Gemein, wie lange Jahr hero ge-
breichig völlig vnndt ohne abgang mit Zway hundert funffzig Gulden
Reinisch vnnd nicht mehr zuhandten H. hofrichter Johann Wukowitsch
erlegt vndt bezalt habe. Dessen zu Vrkhundt meiner eigener Judischen
handschriftt. Actum Schloßz Eysenstatt, denn — — —.”

יִסְכָּה בֵּר קַלּוֹנִימוּס ז"ל

A héber aláírás fordítása: József az áldott emlékezetű Kalonymus fia.

Kívül: Anno 653. Joseph Scheuch Judenrichter schein der bezalten gaben.
Pr. 250 f.

OL. Batthyány-levéltár.

(1653.) *Händl üveges zsidó számlája a (Kismartonban) végzett üveges
munkákról.*

„Verzauchnusz wasz Ih Händl Judt das Geschloßz in fenstern gemacht
hab, wie volgt. Erstlichen in geschloßz 30 scheinben. In Khasten herausz
33 scheinben. Mer bey dem Hoff Richter 25 scheinben. Mer bey dem
Zümmerman ein neyes fenster, pringt 37 kr. $\frac{1}{2}$.

P. 2 f. 5 kr. $\frac{1}{2}$.

Dasz Ausz Zigl ist mier von Herrn Hoff richter bezolt worden das bezoigt mein iedis handschrift. f. 2, 5 kr.”

יצחק בן משה ז"ל

A héber aláírás fordítása: Izsák az áldott emlékezetű Mózes fia.

Hoffrichter berichtet das die Arbaít ordenlich gericht und Er mit den Juden aufs khleinisz obgetragen habe.

Kivül: Juden Glöser ausszigl. Fl. 2. 5 kr.

OL. Batthyány-levéltár.

651.

1654. január 1—1655. március 31. Kivonat Vukovits János kismartoni udvarbíró pénzbevételi és kiadási számadásaiából.

... (3/a. oldal.) „Nr. 13. Item fizetek a kismartony Sidok contract pénzt amint azon Sidok Joseff Saia neuő leuele bizonyt, item nr. 13 alat, 250 f.

Nr. 14. Item fizetek az ot ualo Sidok az aprolakos hazikoktul es botoczkaktül amint azon Josef Saia neuő Sido Birojanak ezen nr. 14. alat leuő levele bizonyt az eő Sido keze írása alat 179 f.

Nr. 15. Item fizetet Morx Heimbl neuő Sido Preshaztul, aki azelőt konyha volt feől eztendeig meg benne lakhatot és Preshazat belöle nem czinaltattuk, amint ezen n. 15. alat leuő leuelebul teczik f. 10. No. 16. Item atak az Sido Biro és Eskötek, hogi im Aszoniunk eő nagysága eeket az tiztekben confirmalta 8 aranyat, a mint Joseff Saia neuő Sido Bironak item n. 16 alat leuő leueleben latni, az az 18 f. ... (7/a. oldal.) „Nr. 56. Item fizetem Sido Eövegesnek az várban leuő ablakokat hogi fotozgata a mikor Aszoniunk eő nagysaga oda igiekezet iöni n. 56 leuő Auszugia szerint 2 f. 10.” ... (8/b. oldalon.) „Nr. 76. Item vetem egi Sidotul megenten hordot, a mint az ot valo Kismartony Sido Bironak leuele hany czeöber legien, és menyen vetem niluanban it n. 76 alat lát-hatni 22 f. 36 kr.” ... (9/a. oldal.) „Item az minemő tehén hust akor a mikor Istenben elniugodot Aszoniuk eő nagysága Kismartonban vala, mint egiébaránt az ot valo Kismartony Sido meszarostul vet az meg nevezet konyha sáffar, azt én amint az eő No. 82. alat leuő leuele bizonyt és azon Jakob Moises neuő Sido meszaros sido keze irasaua quietal, meg fizetem 46 f. 28 kr. No 83. Item azon konyha saffar fő szörszámot, amikor Kegleuicz Sigmond vram eő Nagysága ot Kismartonban valo az ot valo Kismartony Josef Saua neuő birotul, kirul eő engemet peczétével és keze irasaua, az Sido is sido irasaua it No. 83 alat quietal, hogi fizetem 1 f. 10” ... (11/a. oldal.) No. 113. Item marat adosa az Taualyual

és az ideiuel egi Haiumb nevő Sido, kj az eörög konyhaban lakot, amint az eő Sydo keze irasa által leuő ados leuele bizonyittia 14 f. No. 114. Item maratak az aprolekos hazikokban léuő Sidok adosak, a mint azon adosagokru az Suel Klopferék ezen No. 114 alat léuő maga Sido keze irasual bizonsagot ad, kik pedig azok, mindenkinek specifice meg van az adós leuelben a neue irua, ezen felyül meg irt No. alat, azaz 72 f. kr. 37, 2 d. . . . Actum Kismartony, die ultima Martii 1655.

Wukouicz Janos.”

OL. Batthyány-levéltárban; a 22 oldalas folio füzetben, mely a következő címet viseli: „Kismartony Tizartonak Wukouicz Jánosnak számadása németről magiara fordítua anni 1654. első Januariustól fog (igy) vtolso martiusig 1655”.

652.

1654. január 1—1655. március 31. Kivonat Vukovits János kismartoni udvarbíró pénzbevételi és kiadási német nyelvű számadásaiból.

„Mein Johann Wuckhowitschen ihrer G(naden) in Gott ruhenten Frauen Maria Elenora verwidibten Gräffin Eszterhässzin gebohrnen Gräffin von Budiän selligister Gedechnus Hoffrichters zur Eysen-Statt Geldraittung alles Empfang vnndt auszgebenen paren Geldts von 1. Jenner 654 bisz lesten Martj 655-igisten Jahrs. . . (2. oldal.) Empfang paaren Geldts anno 654. . . (3/a. oldal.) No. 13. Item habe ich von des Judischen Gemain lauth Joseph Scheuchen Juden Richters schein in den No 13 die gaaben empfangen f. 250. (3/b. oldal.) Item haben sie Judten Inhalt vorgedachtes Juden Richters schein mit No. 14 von dennen neuen Heüszeln den Ungers Wierts Hausz vnd gewelbern dienssz vnd Zinnsz bezalt f. 179. . . No. 16. „Item haben die Juden wögen Bestätt vnndt Confirmirung ihrer Ampter Inhalt desz Judten Richters schein mit No. 16 verehrt 6 dugaten idest f. 18. (5/b. oldal.) „Folgt auff den Empfang die Ausgab paaren geldt anno 1654. . . (7/a. oldal.) „No. 56. Item denn Juden Glasszer Händl für sein verrichte Arbeith lauth seines ausz zuges in der No. 56 bezalt mit f. 2. kr. 10. . . (8/b. oldal.) „No. 76. Item hab ich erkhaufft vermüg Joseph Scheia Judenrichters schein in der No. 76 Vassz vnndt bezalt mit f. 22 kr. 36. . . (9/a. oldal.) „No. 82. Vermüg Hannszen Staindl Kuchlschaffers schein hiebei inder No. 82. ligt, ist zu dero graff. G(naden) vnnderscheidlicher Schlossz Nottuerfft alsz auch so ihr Gräfflich G(naden) hir waren vonn ersten January Anno 1654 bisz denn 4. February disz 1655 per 46 f. 28 k. Rindtfleisch von Jacob Moysszes Juden fleisch Hackher genomben worden, so ich ernandten Judten fleisch Hackher lauth seines hebereisches bescheinung dabey bezalt id est f. 46 kr. 28. No. 83. Vermüg Hannszen Staindl Kuchlschaf-

fers schein, so hier in der No. 83 begriffen, habe ich umb erkhaufftes Gwierz, alsz ihr G(naden) H(err) Köglowitzsch Sigmundt hier Wahren, lauth desz Juden Richters Joseph Scheichens bescheinung zalt f. 1. kr. 10. ... (11/a. oldal.): „No. 113. Mer verbleibt Heyumb Judt inhalt seines Scheins in der No. 113 vonn seiner schlechten Wohnung in Fröszhausz schuldig f. 14. No. 114. Dann verbleiben die andern Judten vermüg gegenwerdige Verzaichnusz in der No. 114 an ihren Hausz dienst vndt Zinnssz Innhalt desz Judenrichters anstat ernander Juden dorauff gestelte zeugnusz schuldig f. 72 kr. 37. d. 2.“

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadáskönyvek között.

653.

1654. január 20. Kismarton. Gerstl Joachim zsidó iskolamester adóslevele 14 forint 51 krajcár házberről, s mivel házacskáját saját költségén 13 forintért építette, kéri ezen összegnek elengedését.

„Ich Joachamb Gerstl Schuellmaister in der hilzernen Kuchl, bekhenne hiemit, meiner Jüdtischer Fördtigung, das ich vonn dem in dehro werendten meinen kleinen Heuszl sunsten 20 f. zugeben jährlich zu raichen schultig bin, aber weillen ich 5 f. 9 kr. endrichtet, also verbleibe ich Ihr graffl. G(naden), der Fraw Gräffin Ambt schuldig zu entrichten 14 f. 51 kr. Zwar weillen ich soliches Heuszl ausz meinen eigenen Vncosten erbauet hab mit 13 f., so ist nuer von der obrigkeit ferden solichen Gelt in gaaben abgehen zulassen verwilligt, mit vndertheniger bitt ist nein bey ihr graffl. G(naden) anhalten, vndt bitten auch sie wolen mier soliches für giltig passiern lassn. Schloss Eysenstadt, den 20. Januarii 654.“

חיים בר מאיר ז"ל

Az aláírás fordítása: Chajjim az áldott emlékezetű Méir fia.

Kívül: Joachamb Gerstl Schultschein pr. 14. f. 51 kr.

OL. Batthyány levéltár.

654.

1654. január 20. Kismarton. Gerstl Joachim zsidó iskolamester a háza után járó pénzekről elszámolva, befizet 1653-ra öt forint 9 krajcárt.

„Ich Joachamb Gerstl Schuell maister in der Hilzernen Kuchl darauszn bekhenne hiemit mit meiner Jüdtischer Handschriftt, dasz ich dem Herrn Hoffrichter nicht mer hab von meinen aldortigen Heiszl Zünsz 3 f. 30 kr. inn paaren Gelt, so woll auch wögen der Abraydtung

der 16 1/2 Emer Glojer, so ich zu ihr graffl. G(naden) Nottuerfft brenndt hab alsz nemblich vonn Emer 6 kr. gerehnet, in Summa 1 f. 39 kr. abgeradt werden in dahero meines Heiszl gaaben, zusamben bringt fünff Gulden Neun Kreizer auff das 1653. Jahr bezalt habe vndt nicht mer. Schlossz Eysenstatt, den 20. January 654."

חיים בר מאיר ז"ל

A héber aláírás fordítása: Chajjim az áldott emlékezetű Méir fia.

Kívül: Joahamb Gerstl sein Hauszgaab Abraitung.

OL. Batthyány-levéltár.

655.

1654. január 28. Rohonc. Kivonat özv. Esterházy Lászlóné, Batthyány Mária Eleonora kismartoni jobbagy adórestancia számadásából.

„Mi Groff Bottiani Mária Eleonora, az tekéntetes és nagyságos galantai Groff Ezterházy László uram megh hagjot eözuegie, valljuk ez leuelünknek rendiben, hogy az mi alol megh irt Kis Martoni jobbagink az elmúlt 1653 esztendőre adoiookban restálnak bizonyos summa pénznel, ugj mint: . . . Sido község restál huszonhat f. 46 kr. Az eöregh konyhában léuő Sido restál tizen négy foréntal 51 kr. . . Datum ex arce Rohoncz, 28. Januarii anno 1654.

Maria Lenora
Greffin von Wudiän
(p. h.)"

OL. Batthyány-levéltár. A szöveg alatt fekete viaszba nyomott gyűrűs pecsét.

656.

1654. április 26. Kivonat Pozsony város ez évben alkotott statutumaiból.

„Artikkel welche ein ehrsame Gemain dieser khöniglichen frey Statt Pressburg den 26. Aprilis anno 1654 geschlossen vnd von newen confirmiert. . . . 22. Handleütt. Bey den handtlungen vnd handelsleuthen achtung geben lassen, dass Sie die waaren nit vbersetzen, hingegen den Ráczen, Juden weder inn, noch ausser der Statt kein Vnterschlaiff verstatet, noch Ihr gewerb passirn, sondern selbige abzuschaffen."

Eredetije Pozsony város „Artikelbuch"-jában, kiadva: *Kolosvári és Óvári: A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*, IV. kötet második fele 448.

1654. május 2. *Kivonat a garamszentbenedeki konvent inventariumából:*

„Inventarium universarum rerum in hoc claustro Sancti Benedicti de iuxta Gron existentium et habitarum per dominos commissarios presentis anni 1654 die 2. May factum et conscriptum... (a könyvek között): Pharetra catholica adversus Judeos no. 1.”

Esztergomi főkáptalan magánlevéltára. Lad. 86, capsza 2. eccles. fasc. 4. nr. 6

1654. július 12. *Kismarton. Staindl János kismartoni konyhasáfár elismeri, hogy Scheuch József kismartoni zsidóbírótól milyen fűszereket vett át 1 forint és 10 krajcár értékben. Viszont a nevezett zsidóbíró elismeri, hogy Vukovits János kismartoni udvarbíró a mondott összeget kifizette.*

„Ich Ennts vnnderschribner bekhenne hiemit, dasz ich von Joseph Scheuchen Juedenrichter dasz hernach benandte Gwierz emphanen hab, wie ihr G(naden) der Herr Köglovitsch ist hier gewösszen vndt vonn dannen nach Presburg vereist, vndt von Presburg widerumben hiehero kumben auf die naht vndt das nahtmahl hier gössten sowohl, auch dasz andere dags das Mitagsmahl, soliches Gwierz ist bemelten Joseph Seuhen vonn Herrn Hofrichter mit 1 f. 10 kr. bezalt worden. Actum Schlossz Eysenstatt, denn 12 July 1654.

Hannsz Staindl manu propria.

Pföfffer $\frac{1}{2}$ Pfundt. Imberg 2 Loth. Zimeth 2 Loth. Nägl $\frac{1}{2}$ Loth. Musch-gablis $\frac{1}{2}$ Loth. Saffrann 1 Gwind.

Ich Josep Shain Judn Rihter bekene hiemit meiner haebreischer Handschrift, das mier von Herrn hoffrichter J(ohann) Wukouitsch das obbemelde Gwierz mit 1 f. k. 10 bezalt ist worden.”

יִסְחָ בֵּר קַלּוֹנִימוֹס ז"ל

A héber aláírás fordítása: József az áldott emlékezetű Kalonymos fia.
OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1654. szeptember 14. *Gyulafejérvár. Pávai Vajna Péter allovázmester, gyulafejérvári Somogyi György és Elek István bizonyítják, hogy Kis Absolon és Jakab Pápa kereskedő zsidók 100 aranyat vettek kölcsön dési Pávai Dávid allovázmestertől.*

Sándor Imre: A csikszentsimoni Endes-család levéltára. Kolozsvár, 1910. 164. sz. regesztia.

1654. december 1. Szalonak. Batthyány Ádám által Vukovits János kismartoni udvarbírónak, leánya, özv. Esterházy Lászlóné, Batthyány Mária Eleonora temetésére nézve adott memoriale.

„Az mi Kis Martoni tisztartónknak Vukouicz Jánosnak adot memorialénk leánjunk Esterhás Lászlóné temetésére mit adminisztráljon a Kis Martoni jóságbul . . . Az Sidoság is a mit az előtt czelekedet, most is azt chelekedgie.”

OL. Batthyány-levéltár.

1654. december 13. Kismarton. Vukovits János kismartoni udvarbíró levele Batthyány Ádámmhoz, melyben többek közt a következőket írja:

A pénz begyűjtése dolgában eleget mesterkedett, de 700 forintnál többet összeszedni nem tudott. Kismarton az esedékes 200 forintot csak egy hét múlva fizetheti, »az Hefleniak az szerint f. 200, a Sidoságh is felesel tartozik«, még ma délután ki megy és ha többet nem, de 1000 forintot küldeni fog.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül gyűrűs zárópecséttel.

1654. december 17. Händl üveges zsidó számlája a kismartoni várban végzett üveges munkákról.

„Vertzaichnus wasz Ich Händl Judt glaser alhir auf der Fraw gräffin seithen in den Schlos Eysenstatt in fenster auszpesert vnndt neue scheiben eingesetzt hab, alsz volgt:

Erstlich in Casten die Fenster auszgepeszert vnndt neue eingesetzt 24 scheiben 24 kr. Item in das Ambt 8 durchsichtige scheiben eingesetzt, thut 24 kr. Item Ihr G(naden) der Fraw gräffin Zimer 11 durchsichtige scheiben eingesetzt, jede per 3 kr. 33 kr. Item in Ihr G(naden) der fraw gräffin in Taffelstuben 42 gemeine scheiben eingelegt 42 kr. Item in der Essigstuben 30 gemeine 30 kr. Suma 2 f. 33 kr.

Solches auszügl ist mir von Herrn Hoffrichter verabpruch mit 2 f. 10 kr. bezalt worden, dasz bezeugt mein Judische handschrift. Den 21. December 654."

נאום משה אצק הנדל יד פון דער אייגענטשאַט

A héber betűs szöveg fordítása: Így szólok Izsák Händl zsidó Kismartonból.

Kivül más írással: Händl Judt glasers ausz tzügl der ins Schlos verrichten glasser arbeith. Pr. 2 f. 10 kr.

OL. Batthyány-levéltár.

663.

1654. december 31. Kismarton Kivonat Staindl János, néhai Esterházy Lászlóné Batthyány Mária Eleonora konyhasáfárja és kasznárja elszámolásából.

„... Item nimb ich vnnderschidlich zu ihr gräffl. G(naden) noduerft Paum volle 12 1/2 Pfundt vonn den Judenrichter, so H(err) Hofrichter iedwedersz Pfundt per 18 kr. bezalt, bringt 3 f. 45 kr.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

664.

1654. december 31. Kismarton. Heyumb Miksa kismartoni zsidó adóslevele 14 forintról, mellyel házbér fejében tartozik.

„Ich Max Heyumb, bekhenne hiemit gegenwerdigen schein, das ich auf das vergangene Jahr schuldig bin verbliben 4 f. 51 kr. Item auf das 1654 Jahr 20 f. Zusamben 24 f. 51 kr. Weillen aber heyer ausz der Kuchl ain Bröszhausz ist gemacht worden vndt ich mein Gelögenheit darinen nicht können haben, ist mier halber Zünsz auff das Jahr nachgesehen worden. Weillen ich auch nur halbes Jahr soliche Kuchl hab könn geniesen, also bleibe ich noch 14 f. schuldig. Das betzeit mein Hebereische Fördigung. Schlossz Eysenstatt, den Lesten December 1654.”

נאום היים בר מאיר ז"ל

Fordítása: Így szól Chajjim, az áldott emlékezetű Méir fia.

Kivül más írással: Anno 1654. Marx Heyumb Juden schein seines ausstendigen Hausz Zins per 14 f.

OL. Batthyány-levéltár.

1654—1655. november 16. Kivonat „Az Kis Martoni jószágban lévő restantiák” kimutatásából.

„... 7. Restál Haiumb neveő Sido, a ki az eöregh konyhában lakot f. 14.—8. Item restálnak az aprólékos házokban lakozó Sidók adós leveleknek continentiaia szerént f. 72. kr. 37. d. 2.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1655. január 18. Szempc. Kivonat Pozsony vármegye jegyzőkönyvéből.

„... Puncta gravaminum ...” 16. pont. „Negotia occasione telonii Thabor et passus ad Marhék recommendentur, ubi necessum fuerit habita cum reliquis ablegatis superinde collatione, similiter renovetur articulus 91. anni 1647 super teloniis conditus, et iudaeorum a teloniis amotione.”

OL. Szögyény-Marich-család levéltárában; kiadva: Történelmi Tár. 1905. 84.

1655. február 4. Kismarton vára. Staindl János kismartoni konyhasáfár elismeri, hogy a grófi konyhára az 1654. év folyamán Mojzes Jakab zsidó mézáróstól 11 mázsa és 4 font marha és 8 font bárányhúst vett át, viszont Mojzes elismeri, hogy ezen húsmennyiségért járó 46 forint és 28 krajcárt neki Vukovits János kismartoni udvarbíró kifizette.

„Ich Hannsz Staindl Kuechlschaffer bey hirigen Schlossz Eysenstatt Vrkhundt vndt bekhene hiemit in Crafft diszes Scheins, dasz disz 1654 Jahr von ersten Jenner bisz denn 4. February 1655 durch mich zu Ihrer Gräffl. G(naden) der Frawen Gräffin Kuchls Nottuerfft auf den Rabisch sambt den gesint vndt frembter Göst so das ganze Jahr von vndt zu geraist von Jacob Moyseszen Juden vndt Fleischhacker alhir in allen Ainliff Centen vndt vier Pfundt Rindt Fleisch, Lemberes acht Pfundt gegöben worden. Desszen zu wahrer Vrkhundt habe ich mein aigene förttigung hierundter gestölt. Actum Schloss Eysenstatt denn 4. February 1655.

Hannsz Staindl
Kuchlschaffer m. p.
(P. H.)

„Ich Jacob Moyses Judt vndt Fleischhockher alhie Vrkhunt vndt bekhenne hiemit in Crafft diszes, dasz mier obsehendte Ainliff Centen vndt vier Pfundt Rintfleisch, jedes Pfundt zu 10 d., vndt acht Pfundt Lemberes, jedes Pfundt zu 14 d., zusammen völliĝ vndt ohne abgang seint söchs vnd vierzig gulden Reinisch 28 kr, ausz den Ambt von Herrn Johann Wukouitsch Hoffrichtern, zu meinen sichern Handten bezalt wordten sein, darumban ich hiemit quitiere Urkhundt dessen meiner aigenen Judtischen Handtschrifft. Actum Schlossz Eysenstatt, den 4. February 1655.”

יִאֲכֹב בֶּר מֹשֶׁה וְיָלֵד

Fordítása: Jakob az áldott emlékezetű Mózes fia.

Kívül Anno 1654. Hamszen Staindl Kuchlscheffers Schein, wögen empfangen Rintfleisch zue Schlossz Nöttuerfft 46 f. 28 kr.

OL. Batthyány-levéltár.

668.

1655. április 28. *Kivonat Lakatjártó András hagyatéki leltárából:*

„... Egy feiér ládában ... Sido formára szeövet abroz no. 1.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

669.

1655. július 11. *Gyulafejérvár. Pávai Vajna Dávid és Péter vicelovászmesterek, mint választott bírák mondanak ítéletet „Joseph nevű Sido” és Olasz Ferenc gyulafejérvári kereskedők között folyó perben. A választott bírák — előrebocsátván a tényállást, hogy ti. Joseph nevű Sidó évekkkel ezelőtt bizonyos összeget adott Olasz Ferencnek, hogy az részére Lándorfejérvárott árut vegyen, de az a pénzt elsikkasztotta — elismerik, hogy Joseph nevű Sidó a bíróság előtt is pörölhetett volna Olasz ellen, de az Istenre és a közbenjárókra való tekintettel elfogadta a választott bíróságot — úgy döntött, hogy Olasz Ferenc tartozik a 735 imperiális tallért egy összegben lefizetni Józsefnek vagy örököseinek, szeptember 19-ikéig; addig nem hagyhatja el a város területét, de ha nem fizetné meg a 735 tallért, joga van Joseph nevű Sidónak Olasz minden vagyonát lefoglalni, őt magát az alispán és egy szolgabíró által elfogatni és mindaddig fogva tartani, míg Olasz a követelést ki nem elégítette.*

„Mi Belseo Szolnok Varmegyében Desen lako Pávai Vayna David ugyanezen Varmegyében a Varosban lako Pávai Vayna Peter, mindketten nemes személyek, az mi kegelmes Urunknak vicelovászmesterei re-

cognoscallyuk az mi jelen valo levelünknek rendeben: Hogy in hoc Anno 1655. die 11. mensis Julii jeovenek eleonkben azon felöl ugyan Fejer Varmegyeben Gyula Fejervarat lako kereskedeo Joseph nevü Sido, mas felöl egj Olasz Ferenc nevü kereskedeo olasz. Mivel ennek eleotte ed-nihany esztendeokkal adot volt Joseph nevü Sido Olasz Ferenc kezeben bizonyos szamu penzt, hogy az eo factora kezeben vigye Landor Fejervarra kereskedesnek okaert, mert eok azzal szoktanak elni, mely bizonyos szamu penzel marhat kellet volna Joseph Sido szamara szállittatni onnan Landor Fejervarrol. De Olasz Ferencz nem hogy megh adta volna azt a bizonyos szamu penzt az Joseph nevü Sido factoranak Landor Fejervarat, de inkab el vette Joseph Sidonak nyilván valo karaval Olasz Ferenc azt az sokszor denominalt Joseph Sido penzet es mind az által is Joseph Sidonak nagy karaval oda tartotta s kereskedet vele, holot az is Interesses penzel éll, mely dologert, ha törvényel kereste volna Joseph nevü Sido Olasz Ferenczet, sokon convinctatott volna, hogy illyen fraudulentem citalta es karositotta megh, de tekintven eö az Istent es az mi intercessionkat is, mivel ez eleott is vegezet vol velle Olasz Ferencz es semmit benne megh nem allott, hanem potentiose tartotta Joseph Sido penzet maganal Olasz Ferencz Josephnek nyilván valo karaval: Mynd azert mi eleottünk le teven minden egj mas keözeöt valo contro-versiakat es egyenetlensegeket, adossagokat, mellyek az eleott leötteenek volna, veszekedeseket is ez szerent: Mastan azert mi eleottünk keöz Birak eleott indissolubiliter igj vegezenek ujjobban es keö(. . .) kezek be adasaval mind ket reszről: Mivel az penz summa mind az interesvel, az mint szamot veötteenek, az eleott is szamot vettének volt, tezen het szaz harmincz eott Imperialis egesz pondiusu(!) Tallerakot idest Talleros 735, arra igere magat mi eleottunk es keotelezte Olasz Ferencz, hogy az jeoveo Szent Mihály napjara, mely esik in anno 1655. die 29. Septembris, azt az bizonyos summa Tallerokatt, id est Talleros 735 eppen egeszen egyszersmind, nem diversis vicibus, minden perleodes patvarkodas nélkül megh adgya integre et plenarie Joseph nevü Sidonak vagy Maradekinak, ha szinten maganak holta teortennek is Joseph nevü Sidonak. Ha penigh Olasz Ferencznek addeg az specificalt Szent Mihaly napigh holta teortennek, Tehat mind marhajahoz es minden nevel nevezendö jóvaihoz, valamellyek valahol talaltatnanak, az satisfactioigh hozza nyulhasson Joseph nevü Sido es igaz satisfactioit tetethessen ezen mi levelünknek erejevel: Azonban ha uttya teortennek is Olasz Ferencznek: addegh el ne mehessen, hanem megh tartoztathassa Joseph nevü Sido, valameddigh egeszlen nem contentallya Olasz Ferencz az specificalt hetszaz harmincz eott Tallerokrol minden imide amoda halogatas es perlekedes nélkül (azt is hozza teven, hogj ha Szent Mihaly napjan nem akarna aszt az sokszor megh emli(tett) summa penzt megh adni Olasz Ferencz Joseph nevü Sidonak, tehat te(nore) praesentium csak egj Vice-

ispant es egj Vice Szolga Birot ezen varmegyeből melleje veven Joseph nevü (Sido eze)n levelünknek erejevel két anyit exequalhasson Olasz Ferencznek minden nevel nevezendo jovaiból es minden jovait arestaltathassa, maga személyehez is hozza nyulhasson, foghassa, foghva tartahassa Joseph nevü Sido Olasz Ferenczet, arra keote szabad akarattya szerent magat Olasz Ferencz es mind addegh foghva tarthassa Joseph nevü Sido Olasz Ferenczet, meddegh egjszersmind eppen mind az hét szaz harmincz előtt Tallerokat megh nem adgja Joseph nevü Sidonak penzüil. Mely ellen sem Inhibitio, sem Repulsio, sem Contradictio sem Novum Judicium, sem gratia Principis ne obstalhasson, sem semmi nemü teorvenybeli remedium in genere. Ezt mi fellyül specificalt Birak irtuk az hitünk szerent, megh ereösitven (p)eczetünkkel is es kezünk irasaval. Datum et actum Albae (Juliae) die 11. mensis July, Anni 1655. Correcta per eosdem

David Pavaí mp.

Vajna Peter mp.

Et roborata erant duobus sigillis eorundem usualibus in cera rubra Hispanica impressis.”

OL. Kamarai lev. Lymbus II. fasc. 31. (Raktári szám: B. 2258.) Egykorú másolat.

670.

(1656. III. 1.) *Nádasdy Ferenc gr. bérbeadja a sárvári és ikervári vámat Sidó Gergely, Sidó Simon és Sidó Sámuelnek évi 600 forintban.*

„My Groff Nadasdi Ferencz etc. Adgyuk emlékezetül mindeneknek az kilknek illik ez leuelünknek rendiben. Minthogy my Sárvári es Ikervári vámiainkat, Sido Gergelynek, Sido Simonnak, es Sido Samuelnek hármoknak io akaratunkigh attuk Arendában hat Száz Forintban, ez aláb megh irt modot es Conditioikat kíványuk, hogy fogyatkozás nélkül praestállják s tartozzanak is uele. Hogy tudnyailik incipiendo a die Prima Marty esztendőt által, fertály Esztendőnként tartozzanak megh fizetny az megh irt Summát, minden fertály Esztendőre számlálván Száz Száz Tallért, mely Summát Benök Istuan, Sárvári Fő Kulczárunk kezéhez fogyatkozás nélkül be szolgáltatny tartozzanak. Hol mi contrabontok léssen vámoknak bírásáigh, azt my nekünk hüségessen tartozzanak értésünkre adny, hármada azon Contrabontnak nekiek, az két része penigh mi nekünk iáron: miuel pedig szükséges haidukat tartanny, az vámok gonduisselessére, mys Esztendőnként tizen eöt köből Gabonat adatunk azon haiduk tartasarra. Melynek nagyob bizonyására adtunk ez leuelünket, kezünk irássával, es pöczetünkkel megh erőssétuén. Actum.

OL. Nádasdy-lev. Liber Inscriptionum F. p. 510—511.

1656. május 23. Szaibersdorf. Nádasdy Ferenc levele Batthyány Ádámhoz, melyben többek között a következőket írja:

„Az kegyelmed Horuath Balas mellet nekem írot levelét el uettem, ki az én Sido uamosomat meg ölte myuel menté magat, hogy maga oltalmaban czelekette uolna s egiebkén is Sido uolt, nem jól informálta kegyelmedet, mertt az inquisitioból uilagossan ki tezik, mellyet ellene tétettem, hogy nem maga oltalmaban, hanem voluntario czelekedte, hogy Sido lett uolna, az sem volt (lehet ualamikor), de szép keresztien modra holt meg is”, kéri, tűzzön ki törvényt.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1656. Kabold. Fancsy Pál Ferdinánd kaboldi alattvalói között adóznak: „Sidok: Mihaly Judaeus ad fl. 6. Waibocz Judaeus ad fl. 5. Sabs Judaeus ad fl. 5.”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 10. fasc. B. n. 84.

1657. március 5. Új-Galgóc. Nyitra vármegye vizsgálatot tartott gr. Forgách Ádám panaszára egy Budára, a törököknek fejez őnt szállító zsidó-magyar kereskedő társaság dolgában.

„De eo utrum.

1. Tudgia é az bizonsagh, hogy ez ell mult esztendőben Süweghiarto Adam, Gasparus Martinj Uyhelj Wamon ualo Zido, Galgoczzy Zidok, és Uyarj Czontos Marton egy kereskedésben és egy Társaságban uoltanak.

2. Tudgiák é, hogy Gasparus és Suweghiarto Adam pénzt attanak az kereskedésre Zidoknak, és azon Zidok olmott és onnott hordottanak és vettenek Moruaban és Sleziabul és Galgoczra Gasparus és Süweghiarto hazához hordottak.

3. Tudgia e kinek es houa attanak azon onnott és lattak é, hogy Czontos Marton kezehez attak.

4. Tudgiák é Czontos Marton houa hordotta azon onnot.

5. Tudgiák é hogy számadasra iartanak az Uyhely Zidok, Gasparus és Süweghiarto Adamhoz Galgoczra, mennj niereségek és weszteségek uolt az kereskedésben.

6. Tudgia é ki mérte azon onnott és mennj maza wolt és ky kezéhez attak az megh mérés után, és houa uittek, és mennj uolt, jelen uolt é akkor Gasparus és Süweghiarto.

7. Tudgia é hanszor hoztanak onott Moruabul az Zidok Gasparusnak és Süweghiartonak.

8. Tudgia e, hogy Czontos Marton Török Partra hordotta azt az onnott, az kit Galgoczrul ell uitt, és miczoda marhatt a helet adott Gasparusnak, és Süweghiartonak, és ky hazához hoztak azon marhatt.

9. Tudgia-e mennj nieresség h uolt azon az onon, és mikor osztokodtanak uéle.

10. Lattak é Gasparus és Süweghiarto hazanal boros hordokban az onott, az kitt az Zidok Moruabul hoztak.

11. Hallotta é Czontos Marton szolgálaiatul Benedek deaktul, awagy Szilagy Mihalytul, hogy Czontos Marton azon onott az kitt Galgoczrul hordatot Gasparus és Süweghiarto hazatul, hogy Török Partra hordatta uolna és miczoda marhatt hordatot fel Galgoczra érette az társainak és kiczodak uoltanak tarsai.

12. Tudgia e, hogy ualamikor Moruabul hoztanak Zidok az Ónott, mindenkor Süweghiarto Adam és Gasparus ell mentenek az harmiczadra, és nem engették fizetni az Zidoknak az harmiczadott, hanem magokénak mondtak lennj, hogy eök inducaltak, és az mikor ky uittek, hogy akkor is azt mondtak, hogy eök educalliak.

13. Tudgiak e az Tarsai, hogy Török Orszaghba hordgya Czontos Marton az onott és hanj forinton szakasztottak arrat, mazaiat hogy ell adgyak az onnak.

1. testis. Generosus dominus Nicolaus Preczensky, Tricesimator Galgocziensis juratus, examinatus fassus est. En ebben az megh kezdő dologban egiebet nem tudok, hanem az miulta immar Galgoczy harmiczados uagiok, tehát az Zidok hoztak kett itben ontt ide Galgoczra, mely on lehetett minden hozasban harmiczeött mazaigh, de én azt nem harmiczadoltam, hanem Uyhely harmiczados Uram, hanem mikor immar ell attak itt Galgoczon Czontos szolgálainak, ugy mint egyszer huszon három mazatt, masodsor(!) előtt mazat, iöue hozzam Czontos szolgálai, uele uolt Süweghiarto Adam Uram is, zidok is ualanak ott, ualami Majérowich newő Zido, azon Czontos szolgálai Benedek harmiczadolta megh, az harmiczadott megh nem fizethetuén akkor, Süweghiarto Adam lett közés érette, addigh még h megh fizety, de osztan ugian azon Süweghiarto Adam közés fizete megh érette, ugy mint Czontosert az harmiczadott. Azt is tudom, hogy Bürökket attak azon Onnak arraba az Zidoknak, houa hordottak azon ontt, én miuel nem tudakoztam tölük, tehát nem is tudom, hanem azt hallottam magatul az Aszonytul, ugy mint Brunczwik Tobiasnétől, hogy Gasparus Uram, és Süweghiarto Adam

vettek fel tőle kereszkesésre hatt száz forintot, de miczoda kereszkesésre, nem tudom. Azt is tudom, miuel Regiat is attam Czontos szolgaiának, hogy azon ontt ky uitte az Orszogbul, de houa, nem tudom. Azt is hallottam az Zidoktul, hogy huszonharom forinton attak mazaiat azon onnak, de nem pinzel fizették nekik az arrat, hanem Bűrökkel, az Bűröknek is pedégh arrat szakasztottak tizenkilencz forinton. Azért arrul semmit sem tudok, ha uolt é Czontosnak, awagy Gasparusnak Süweghiartoual edgiöt ualami tarsasagok az Zidokkal.

2. testis. Generosus dominus Franciscus Brunczwick, juratus, examinatus fassus est. Tudom azt, hogy kettök közül ualamellik uagy Gasparus uagy Süweghiarto Adam attak pénzt kereszkesésre az Zidoknak, de mennit nem tudom, de nem a uegre, hogy csak onnot uegienek raita, hanem másféle marhat is, az kinek az orszagban kelety uolna, és ha mi nierességek lészen, hogy eö nekik is adgyanak abbul részt, az mint magatul Gasparus Uramtul értettem. Azt is tudom, mert Ray Gaspar Uyhely harmiczados recognitioiabol értettem, hogy Zidok inducaltak bizonios szamu ont Galgoczra, s az utan Czontos Marton educalta innen, az mint az szegeny Attiam Regestromibul is ky tetszik, de hogy Gasparus és Süweghiarto Adam inducaltak és educaltak uolna, nem tudom. Azt is tudom, hogy az előtt is mégh szegény Attiam harmiczadosságában hordottak ontt az Zidok ide Galgoczra, akkor is Czontosnak attak ell. de Czontos nem akart harmiczadot fizetni tőle, monduan, hogy az Zidok immar egyszer megh harmiczadoltak, azért ő nem tartozik masodsor fizetni, ugy ostan szegény Attiam Uram tuttara atta az dolgott Nemes Kamoranak, kiről leuelet is irt ostan Attiam Uramnak az Kamora, hogy megh uegie Czontos Martonon is az harmiczadott, miuel azon marhatt nem maga szügségére wészy, hanem educallia az orszagbul s ad tertias manus adgya, mely leuelet én mostany harmiczados Uramnak Preczinsky Miklosnak in specie producaltam.

3. testis. Georgius Dobronoky juratus, examinatus, fassus est. Hallottam egyszer Contratul, hogy panaszolkodott előttem, im ugy mond, mit czelekeszik Süweghiarto Adam, az Zidok hozton hoztak be az marhat, ugy mint ontt az hazahoz, ott rakiak le, eo pedigh csak tuttunkra sem adgya, csak maga mazallia, maga az nem uolna szokas. Lattam mikor Czontos szekeren uittek ontt Süweghiarto Adam hazabol, de mennit nem tudom, azt sem tudom Uyuarbul ostan houa uitette Czontos.

4. testis. Johannes Gombkötő, iuratus, examinatus, fassus est. Tudom azt, mikor Uyuarbul kett szekerral jöttek Czontos Martonnak ide Galgoczra onért, mégh magam is akkor Uyuarbul azon szekereken jöttem ide haza Galgoczra, s az szolgália Benedek newő beszélte, hogy uettek ont Süweghiartotul, én kérdeztem osztan tüle, houa wiszik, ha megh uezik, eö azt monda, hogy bizony Töröknek. Én megént tudakoztam, mit miuelnek az Törökök azon Onbul, kire felele azon Benedek, hogy

ky gombot czinal maganak belöle, s ky onoz uéle. Lattam oston itt is immar Galgoczon, mikor Süweghiarto hazanal három hordobul ky töltöttek az Ontt s felhantak, mazaltak, az ky nem teczett azon Benedeknek, kys hant abbul az Onbul leghföképen az ky eösze uolt önttwe, monduan ugian ott publice, hogy az Török afféle ösze ont nem uészy, azon On körül pedégh forgolodott Süweghiarto Adam és Zido, de Gasparust ott nem lattam akkor. Megh ualastuan Benedek az ontt, megh mazaltak osztán, megént uionn osztan azon hordokban uertek, egy hordo mintegy niolcz akos uala, az kettej megént mintegy hatt hatt akos. Az on pedégh igen szép Talakbul, Tanérokbul, nagy On kannakbul ualo uolt.

5. testis. Marcus Moisesowich Judaeus iuxta formam in Regni decreto expressam, iuratus, examinatus, fassus est. Hogy én elejötöl fogua tarsasagba lettem uolna Gasparussal, és Süweghiarto Adammal kereszkedésben, nem uoltam, hanem mas Zidok uoltak. Uyhelyből Abraham, az masik Marek Stiasny fia. Annak fölötte Marek Samuel, Marek Joseph Trenchinj Wamosok, s én pedégh csak az Uyhely vámon uoltam akkor. Történt egyszer, hogy az Abraham Zido, minthogy immar maid fél esztendötöl fogua edgiöt kereszkedtek Süweghiartowal és Gasparussal, tehát köuetett küldött az Abraham hozzaiok, hogy eö neky oly arosa tallalkozott, az ky azt kéwannia, hogy Ontt szerezzek, eö megh adgya az arrat, az az Aros pedigh Czontos Marton uolt, de hogy még h pénzt is többet küldgienek, hogy felieseb Ontt uehessen, ha keduek uagion ahoz. Melj Abraham köuettie osztan uisza megh jöuen, azt hozta walasztul Abrahamnak, hogy bizuast megh szerezzé és megh uegie az Ontt, ök arra rea allanak, és pinzt is röuid nap Uyhelybe hozzak. Ezt értuén Abraham Zido, megh szerzé az Ontt. Azonban egy nap csak ell jöue oda Süweghiarto Adam lohaton, pinzt is hozott egy nehany szaz forintot, az kiwel megh fizettek az Onn arrat. Azután Galgóczra hozak azon Ontt Süweghiarto Adam hazahoz s azon haztul el is uitte osztan Czontos Marton, pinzt is adott akkor ugy teczik hatt szaz forintigh azon Onért Czontos, mely pénzt Abraham Uyhelybe is hozta s el is uegezte Abraham Czontossal, hogy ugian azon az pénzen vegien még h töb ontt, azt is ell ueszy tölük, ugy osztan megint több Ontt szerezték azok az Zidok, az kik Tarsaságban uoltak. En is azutan attam azon Tarsasagra magamott, mikor immar masodszor köllöt be hoznunk Galgoczra az Ontt, azt be hozuan, oston uittek Gasparus Uram hazahoz, ott le rakuan, küldöttünk köuetet Uyuarba Czontoshoz, hogy az Ontt megh hoztak, hanem jöion ell érette, minthogy megha hatta, hogy szerezzönk. Azonban az köuet walasztul azt hoza, hogy Czontos most köszuenies, ell nem jöhet érette, ki miat osztan mj ell busultunk, mert maid egy fertaly esztendeigh heuert raitunk. Hanem ugy oston egyszer el jöue, azon Czontos szolgália parippan hozank, mj azon onnal harman ualank Zidok. Én, Abraham és Marek Samuel, azonkéwöl Gasparus és Süweghiarto. Kérte azon szolgál az

Ontt illien forman, hogy most Czontosnak ninczen pénze, hanem Bürökett ádd érette, kitt mi megh is czelekedtök, hogy oston Bürökért oda attuk az Ontt, s akkor mikor az Bürökett ell hoztak az Onért, akkor maga is jellen uolt Czontos Marton. Az Ontt mérte az Wasarbiro, ugy teczik huszonharom maza uolt, az mazalasnal Motony Uram is uolt, Galgoczy Biro Uram is hasonlokeppen, Süweghiarto Adam, de Gasparus Uram ki sem jött az szobaiabul, miuel haragutt Czontosra, hogy oly késsöre iart az Onért. Az mi az szamadast illety, egyszer el jöttek ide, Galgóczra az Zidok, hogy szamott uessenek Süweghiartoual és Gasparussal. Szamot uettuén fel irak menny pénzt adott Gasparus, mennit Süweghiarto; az Gasparus pénze uolt huszonkilencz forint heján hétt szaz az Tarsasagba, Süweghiartoé tizenöt forint hejan hétt szaz, az niereség is kettőre hétt száz forint jött uolna, de Gasparusnak én tuttomra csak egy pénz haszna nem jött kezébe, hanem az a hétt szaz forint kettők között, úgy mint Zidok keözeött és Süweghiarto Adam között ell teueledett, hanem Gasparus Uram akar mégh egyszer szamott uetny az Zidokkal és Süweghiartowal. Azonkévöl mégh hatt szaz forintot is kertek uolt kölczön Brunczwik Tobiasnétől, azt is azon kereszkedésre közbe attak uolt, de azon pénzt ennekem köllöt immar le tennem Gasparusnak és Süweghiartonak, ök pedégh oston le tették azon Aszonymnak. Az teöb pénzt, úgy mint hétt szaz forintot huszonkilencz forint héján én fizetem Gasparusnak, egy részére kész pénzöl, egy részniire marhajul. Süweghiartonak is, miuel nem uolt készpénzek az Zidoknak, azt az hétt szaz forintot giapiuwal fizettek megh. Mikor én kérdeztem Czontostul, houa uiszy azon Ontt, eö azt monta nékem, mi közöm hozza, houa uiszy eö, elég az ha én megh adom az arrat tinétek. Az onnak harmiczadolasá Uyhelyben uolt, mi Zidok és Gasparus Süweghiartowal itt Galgoczon semmit sem harmiczadoltunk, csak wisaltattuk(!) az Czéduliatt. Az onnot éppen az Czontosnak mellet ell hoztuk uolt Gasparus hazához, ell nem uette, hanem tizenegy mazaiat Trenczenben uittem, és ott attam ell. Az onnak mazaiat huszonharom forinton, az Barany Bürökét vettök szazatt tizenkilencz forinton teöle.

6. testis. Petrus Jelen. 7. testis. Isacus Sklar Judei similiter iuxta formam in Regni Decreto expressam iurati, examinati, fassi sunt. Tudgiuk, hogy ezen Zidokkal, Abrahammal, Marek Stiasnj fiawal, Marek Samuellel, Marek Josephel legh elsőben Gasparus Uram, és Süweghiarto Adam egy Tarsasagban és kereskedésben uoltak. Azutan mint egy féll esztendő muluan, uették magok közzé Moysesowich Markott, Uyhely Wamost. Azt is tudgiuk, hogy feles pénzek uolt ebben az kereszkedésben. Azt is tudgiuk, hogy onnott uettek az Zidok s ide hoztak Galgóczra Gasparushoz, és Süweghiarto Adamhoz, és innen Galgoczrul attak ell oszton Czontosnak. Az mikor pedégh ell jöttek ide azon Zidok Galgóczra szamadasra, s uagy Gasparus hazához mentek s uagy Süwegh-

iarthoz, s mink közikbe akarunk mennj, awagy ha tudakoztunk, mi-
czoda kereszkesedésbe indultak, soha megh nem akartak mondanj, sőt
mindgiarast ky küldöttek bennünket magok közül s még az itt ualok-
nak is, úgy mint Gasparus Uramnak, és Süweghiarto Adamnak megh
hattak azon Zidok, hogy minekünk megh ne jelenczek edgiekünknek is,
féluén attul, hogy mi ozton mas Zidokkal megh ne jelentettök uolna, és
hogy azon Zidok is olljan marhaua kereszkesedést ne indétottak uolna.
Lattam, mikor mazaltak azon Ontt Gasparus Urammal, ott uolt Motony
Uram is, Mitos Janos Galgoczy Biro, mikor mazaltak, az Wasarbiro pe-
déghez mazalta, de hany maza uolt, nem tudom, mert én ozton ell men-
tem onnét. Mi ezt sem tuttuk ez előtt, hanem hogy fogsagban attak uolt
bennünkett, ott beszélt minekünk az Marko ezen kereszkesedésről valo
dolgozott.

8. testis. Generosus dominus Stephanus Kowaczicz, iuratus, exami-
natus, fassus est. Egiebet nem tudok ebben az dologban, hanem hallot-
tam Szilagy Mihalynak szaiabul, mikor mondogta, hogy Ujuarban talal-
kozott uolna Czontos Marton hazahoz menni, latott feier Ontt hordok-
ban ottan. Kérdezte ozton azon Szilagy Mihaly Czontos szolgálait, Be-
nedek newött, meczenek(!) azon onnal s houa uiszik, kire azon Benedek
monda Szilagy Mihalynak, édes Batiam, Töröknek adgiuk, de kérlek
senkinek megh ne mond édes Batiam. Kire azon Szilagy felele Bene-
deknek: Jo Eöczem, ne fely attul, hogy ualakinék megh mondogiam, csak
ky éneklek s ezt hallottam Szilagy Mihaly szaiabul, mint járt azon
Czontos szolgálaiual Benedekkel.

9. testis. Georgius Kösöghy iuratus, examinatus fassus est. Idem,
ut praecedens in ordine testis 8. per omnia.

10. testis. Stephanus Szente, iuratus, examinatus, fassus est idem,
ut praecedens in ordine 8. et 9. testes per omnia.

11. testis. Jacobus Fornfest, iuratus, examinatus, fassus est. Nihil.

12. testis. Georgius Szayha, iuratus, examinatus, fassus est. Egiebet
nem tudok ezen dologban, hanem egyszer Gasparus Uram panaszol-
kodott az mészárszékben, hogy ualami hamis minczérel mérte uolna
Wasarbiro ualami fejer onnot, és hogy az miatt nem kevés kart uallot-
tak az onban.

13. testis. Joannes Gaczy, iuratus, examinatus fassus est. Tudom
azt, mikor egyszer Süueghiartho Adamné jött az én mészárszékemben,
egy Zido is uele uolt, meretet uelem egynehany On Talatt, szépet, megh
mérueén monda: én ezekért az Talakert mas On müwet adok, hany font
uolt immar nem emlekezhetem. Annak fölötte jöue egyszer Gasparus
Uram mészárszékben haraggal monduan, hogy ualamj hamis minczért
attunk nékj, az kiuel hazanal ualami fejer Ont mért Wasarbiro, én tala-
lam eö klmének mondanj, hogy az minczér netalantan jo lehetet, de az
kéz az kj mérte, talan nem uolt jo, mely szomert akkor csak megh nem

uert Gasparus Uram. Monda azt is, hogy azon minczérnek oly fogyatkozasa uala, hogy hatt maza onon hatuan forint karok uolt.

14. testis. Mathias Selezcky magister fori iuratus, examinatus, fassus est. Azt akkor tuttam megh, hogy Zidokkal egy kereskedésen uagion Gasparus Uram és Süueghiarto Adam, mikor Gasparus hazanal fejer ontt mazaltam, mely Onn uolt, az kitt én mazaltam egyszer ugy teczik huszonkett maza, masodsor hétt maza, azt Czontos Martonnak adtak, hogy egy kereskedésen uadnak Zidokkal, így tuttam megh, segítettek lepedőkbe oda hordani az mazara. Süueghiarto Adam Uram ott is forgolodott, Gasparus Uram is, mikor oston az mazalastul kértem pénzt Zidoktul, az ky warosra jar Zido monda nékem, hogy eő nem fizethet, hanem Gasparus Uram és Süueghiarto Uram fizetik megh, miuel vwék ugy mond ez az fejer on. Czontos is külömben fizetett megh az faratsagért. Hoztak oston ualahonnan ualamj ueres bort, mely bort az mazalaskort(!) ittunk, én azonban tudakoztam Czontostul, minthogy Török orszagba hordgya ugy mond kgd Czontos Uram az illien Ontt, mitt miuel az Török uéle, kire monda Czontos Marton nékem, hogy az Török gombott czinal maganak belöle. Lattam, mikor néha ell mentem Gasparus Uram hazahoz, hogy Zidok is ott uoltak, asztalnal üluén, számadások is uolt magok között, de én nem tuttam, miről uetnek szamott. Ezt is tudom, hogy az mazalas utan mintegy hétben pirongatot engem Gasparus Uram, hogy miképen mértök azon Ontt, hogy eő nekiek hatt mazajok mérödött ell, hogy ky miatt hatuan forint kart vallottak, én megh mondam eő klmének, hogy én jól mértem, de az maza miczodas uolt, nem tudom, hiszen ugy mond kltek maga hozta az mazat, én immar készen talaltam.

15. testis. Matthias Nowak, iuratus, examinatus fassus est. Egiebet nem tudok, hanem Gombkötő Janos, az ki az Ur szolgália, mondotta énnekem, hogy szeméuel latta, ott is uolt Süueghiarto hazanal, Zidok és Süueghiarto Adam miczoda fejer Ontt adott Czontos Martonnak, mely on hogy igen szép miw uala, beszélte. Azt oston, hogy eősze uerték uolna, mint, és hordokba helyeztették s ugy teczik kétt szekeren uették ell, az ideje maid illien tajban uolt, kikeletre, mikor azon ontt el uették. Azt is monda nékem azon Gombkötő Janos, hogy megh tudakozta ugian ott akkor az mazalasal, houa uiszik azon Ontt, Czontos szolgálitul Benedektől, kire Benedek megh monda nékj, hogy bizony Töröknek uiszik Budara, és hogy az Török mas marhatt ádd nekik érette. Tudom azt, hogy Tisztarto Uramnak és Motony Uramnak Szechy Andras Uram hazanal Szilagy Mihaly megh monda, hogy Gasparus Uram, és Süueghiarto Adam attanak fejer Ontt egynehany mazawal Czontos Martonnak, mely Ontt hogy Török orszagba uitetj Czontos Marton. Monda azon Szilagy Mihaly, hogy az Urnak is megh jelentí azon dolgott, mellet oston megh is jelentett.

16. testis. Generosus dominus Stephanus Czerödy, Sacrae Ceasarae Regiaeque Maiestatis Tricesimae Galgocziensis Contra. Tudom azt, hogy Gasparus Uramnak és Süueghiarto Adamnak uagion pénzek edgiöt Zidokkal ualo kereszkesedésben. Azt is tudom, hogy az Zidok be hoztak az fejér Ontt ide Galgoczra, és innen attak ell Czontos Martonnak, mellet Galgoczrul magha szekerein ell uitetett Czontos. Maga is megh harmiczadolta Czontos. Hallottam pedigh, hogy az Czontos azon Ontt Töröknek adgya be. Azt tudom, hogy Süueghiarto Adam hazatul uittek Czontos szolgálai hordokban fejér Ontt, mellet még h az korczolasok uontak fel Czontos szekereire, de mennj maza lehetett, az nem jutthat most eszemen. Mikor harmiczadottak az Ontt, nem léuén pénze Benedeknek, Czontos szolgálainak, Süueghiarto lett közés érette, s azutan ugian azon Süueghiarto Adam megh fizette az harmiczadott.

17. testis. Paulus Soós, iuratus, examinatus, fassus est. Egiebet nem tudok, hanem egyszer ky megiek hazambul s hatt eleő talaltam Czontos Marton szolgálaiat, Benedeket, kérdeztem azon Benedeket, mi joért jött most Galgóczra, kire monda nekem, hogy ualami fejér Ontt uett Süueghiarto hazanal s azt rakatta fel szekerekre, és hogy Uyuarba uiszik. Az ont monda, ugy teczik, hogy Tizenhatt maza uolt, de én oston töbre nem tudakoztam.

18. testis. Nicolaus Lenhart, iuratus, examinatus, fassus est. Nem tudom azt, ha uoltak é Zidokkal ualami kereszkesedésben Gasparus Uram Süueghiarto Adammal, hanem az minemő fejér onniok uolt az hordokban, azt tudom hogy magokénak tartottak Gasparus Uram és Süueghiarto Adam. Mikor pedigh egy Uyuari magiar el jött is azon Onért, akkor is magok forgolodttak körülötte Gasparus Uram és Süueghiarto. Mazara is magok szegétették hordanj és mazara raknj. Az Ontt Uasarbiro mazalta, és az a Maiér newő Zido, ugy teczik három hordoba uolt azon Onn, mennj maza lehetett, azt nem tudom.

19. testis. Magdalena Dianisowich, consors Michaelis Fazan. jurata, examinata, fassa est. Tudom, hogy uolt Onn hordokban Gasparus Uram hazanal, azt is tudom, hogy ualami magiar embernek attak ell. Hogy megh mazaltak, azt is tudom. Gasparus Uram és Süueghiarto Adam is uigiztak annak az megh mazalasara, de én azt nem tudom, oston houa uitték azon Ontt, azt sem tudom uolt e Tarsasagha Gasparus Uramnak és Süueghiarto Adamnak a Zidokkal.

20. testis. Dominus Petrus Apoticarius, iuratus, examinatus, fassus est. Tudom azt, hogy egy kereszkesedésen uolt Gasparus Uram és Süueghiarto Adam az Zidokkal, mert pinzt is uettek fel kölczön Brunczwik Tobiasnétől, azt is az Zidoknak attak kezkereszkesedésre. Azt is tudom, hogy Ontt hoztak az Zidok, el is attak Czontos Martonnak Uyuarban, de hogy én azt tudnám, miczoda Contractusok uolt Gasparusnak és Süuegiartonak Czontossal, nem tudom. Azt se tudom Czontos Uyuarbul houa uitte azon

Ontt. Az minemő hasznok uolt azon az Ononn, az Zido beszélte nékem, hogy mintegy hétt szaz forintigh, de az a haszon Süuegiarto között és Abraham Zido között, mégh mint ez may napik(!) is el uagion teuedue, Gasparus Uram csak egy pénzt sem latott azon haszonbul.

21. testis. Magdalena, consors Nicolai Lenhardt. Jurata, examinata, fassa est. Tudom, hogy Gasparus Uram hazanal harom hordo fejr Onn uolt helyheztetue, arra az onra az én gazdamnak uolt mindenkor gondgya, mert az Zidok rea kérték, és fizettek is nékj legh főképen azért, hogy az Abronzokatt mindenkor erősítette az hordokon. Annak fölötte arra is kérték a Gazdamott, ha cök jelen nem lehetnének, s tamadna ualahogy tűz az Uarason, hogy megh is gondott uiselne azon Onra, ők meg fizetik neki az irant ualo faratsagat is. Tudom oston azt is, mikor Kowacz Janos haza megh giult és megh éget uolt, akkor ell jöttek ualami magyarok szekéren azon Onért, de houa ualo magyarok uoltak, minthogy arra kewés gondom uolt, nem tudom. Azt is tudom, mikor nappal megh mazaltak az Zidok, estue oston megént eösze ueruén az szép talakott, azon hordokban raktak az Zidok, masnap oston uittek ell azok a magyarok, de houa, nem tudom.

22. testis. Johannes Mitoss, Judex pro tempore oppidi Uy Galgocz, iuratus, examinatus, fassus est. Azt tudom, hogy Gasparus Uramnak és Süueghiarto Adam Uramnak uolt ualami pénzek Zidokkal edgiött ualo kereszkedésben, de Czontossal, hogy ualami értelmek lett uolna, nem tudom. Azt is tudom, hoga Zidok nem csak Ontt hoztak awagy csak Onnal nem kereszkedtek, hanem masfele marhaua is, Waszonnal és egiébféle portekawal. Azt is tudom, hogy Ontt hoztak az Zidok, de immar akkor uolt ualami tarsasagok uélek, azt nem tudom. Hallottam, hogy Czontosnak ell attak azon Ontt, de eö houa uitte, nem tudom, s hogy attak is, nem tudom. Azt is tudom, hogy Czontos azon marhaért Bürt hozott az Zidoknak, az Zidok pedégh ugy uittek azutan Sleziaba. Tudom, azt is, hogy szamadason uoltak itt Zidok, de azon szamadasnak nem szakadott uala uéghe akkor, mégh most is abba uagion, mert Zidok mindiarast azon éjel ell mentek.

23. testis. Generosus dominus Joannes Radwani, Illustrissimi domini comitis, domini Adami Forgach etc. bonorum Galgocziensium provisor. Juratus, examinatus, fassus est, idem per omnia, ut praecedentes in ordine 8, 9. et 10 testes. Addendo, hogy én Motony Istuannal edgiött mentem Szilagy Mihalyhoz, talaltuk Séczy Andras hazanal, ky héuan ötött Kuczar haza eleibe s kérdezuen azon Szilagy Mihalytul, miben légien azon dologh, fel uette az kétt Ujatt eszküuészel monduan, hogy azt is hallotta szaiabul Czontos szolgálainak, hogy Gasparusnak és Süueghiartanak egy consensusa uagion az kereszkedésben Czontossal.

24. testis. Joannes Nagy, iuratus, examinatus, fassus est. Hallottam szaiabul egy Petro newő Zidonak, az ky üweges, mikor mondotta, hogy

egynémely Zidok közöttök Gasparussal és Süwegiarto Adammal egy kereskedésben uadnak, és hogy pénzek uagion köztök s fejár Onnal hogy kereskettek ekkoraigh, monda, hogy immar is attak szaz mazaigh Ontt Czontos Martonnak. Monda azt is azon Zido előttem, mikor kérdeztem tőle, hogy houa hordgya Czontos azon Ontt, hogy Török orszaghba hordgya. Monda azt is, hogy azon Zido mondotta, hogy most is uagion Eöttuen mazaigh onnok, de nem akariak adnj Czontosnak, miuel ugy mond, mégh most is adoss az előbenj Onért.

25. testis. Generosus dominus Andreas Séczy, Illustrissimi domini comitis, domini Adami Forgach perpetui de Ghémes etc. Aulae familiaris, iuratus, examinatus, fassus est. Tudom s hallottam azt, hogy ell buczuzott az Uramtul eő Naghatul Szilagy Mihaly s Erdély felé készölt, hittam magam hazahoz egy kiss fölöstökömbre. Azonban oda jöüének hazam elejébe Motony Istuan és Tisztarto Uram, Radwan Ferencz, ky szolétottak hazambul, hogy ualami beszélgetések uagion uéle, kire én is ky mentem Szilagy Mihalia, engem oszton be küldének, ne hallgassam, mert magam ualo beszédgiek uagion uéle, én oston be mentem, azonban el wégezuén beszédgieket, be jöue megént Szilagy hazamba. Kérdeztem oston Szilagy Mihalt, miczoda titkos beszédgiek uala az Uczan, kire monda nékem Szilagy. Az Lélek kuruak kérdeznek arrul, mint jártam Czontos szolgáliaual Benedekkel, és miczoda fejár Ontt attak Zidok, és Gasparus Süuegiartowal Czontosnak. Kire monda előttem Szilagy Mihaly, hogy igy felelt nékiek. Lélek kuruak annj sok szép Ontt rontanak ell Süuegiarto hazanal az Zidok, s oda attak Czontosnak. Soha sem lattam töb Onn Iezét és meszelt, mint akkor. Kerdezte is ugian akkor Szilagy Mihaly, az mint maga monda nékem, Czontos szolgáliait, mikor ell köllött uinnj az Onnt, houa uiszitek Benedek ez sok fejár Ontt, kire Szilagynak felelte azon Benedek, bizony ugy mond, Török orszagba adgiuk, am az Zidok ösze giütik, és ide be hozzak az Warosra, Galgoczra, s innen megint itt ualok tartnak egy kereszkedést uélek, azok uelek edgiött ky adgyak minekönk. Ezeket monduan azon Benedek, monda azt is, de én czodalkozom, hogy az Urnak eő Naghanak ez hirewel nincz, mert ha tudna az Ur, ez illien állapotért az én Uramnak is Czontos Martonnak kart tehetne eő Nagha. Monda azt is előttem azon Szilagy Mihaly. En azt tuttam, hogy az Lélek kuruafiak, minthogy az Ur alattaualoj, és szolgálai, megh jelentették az Urnak hütessenek léwén, de miuel megh nem jelentették, magam jelentem megh, az mint megh is jelentette. Monda azt is, hogy kérte azon Benedek, senkinek ne jelencze ezen dolgott, de Szilagy Mihaly monda, hogy ky nem jelenti, csak ky énekli. Monda ezt is előttem azon Szilagy. Czodalkozom Motony Istuanon is, az Lélek kuruafian, az Urnak eő Naghanak hew szolgáliaua tészy magatt, s tutta azt az állapotott, mert maga is Onn talatt uett azon Onn miw közöl, s megh nem jelentette az Urnak eő Naghanak, azért nem

igaz szolgál, mert én ha tuttam volna, s hogy eök hüttös szolgálak lévően, s mégh nem jelentteték az Úrnak, én magam régen megh jelenttetem volna.

26. testis. Joannes Kecskeméthy aliter Barbély. Juratus, examinatus fassus est. Tudom azt, hallottam is mikor Süweghiarto hazanal kolomparoztak s zörgöttek az onnal, tallakott és egiéb féle Ontt eösze uertek. Azt is lattam oston, mikor ky jött az terhes szekér Süweghiarto hazatul, mely szekér ugian megh haylott az Terh alatt. Kérdezuén oston Uaczon lakozo Tar Istuantul, az ky ugian azon szekér mellett uolt akkor, houa uiszik annj sok szép fejer Ontt, s mi hasznok lehet raita, holott itt is Galgoczon, s másutt is affele szép müwet el adhattna az ember jo pénzen. Kire monda nékem azon Tar Istuan: Uram az haszna ennek sokkal nagjób léssen annal az marhanal, az kitt onnan belöl ky hoztunk. Egiebet nem tudok mondany.

Paulus Iwanoczy Judlium
Cottus Nitriensis mp.
(gyűrűs pecsét)

Paulus Szilagy Jur. Assessor
Comitatus Nitriensis mp.
(gyűrűs pecsét)

OL. Forgách-család levéltára.

674.

1657. március 8. Gyulafejérvár. Olasz Ferenc három gyulafejérvári zsidó kereskedővel 1000 forintnyi áru dolgában kötött szerződése.

„Mí Tarazközi Ferencz Fejérvári egyjik káptalan és Békési János, Vizaknai György Deák s Posgai Markó Fejérvármegyében Fejérvárat lako residentias Nemes személiek, adgiuk emlékezetül minden rendbőlieknek, kiknek illik, ez levelünk rendiben: Hogi az jelen való ezer hat száz ötven hét, id est 1657 esztendőben, die octava Mensis Martii, hiva minket becsületes íó akaró Urunk Dervendli Olasz Ferencz Uram ugian itt Gjula Fejérvárat az keretésen belül olasz (alias sidó) uczában. Nemzetes Kamúthi Farkas Uram felesége Jazbrényi Sophia Aszszony házához, mely háznak szomszédása egi felöl néhai Horvát Gjörgi Relictája háza, más felöl néhai Nemzetes Kemény Boldisaré; jelen lévően az fen megh emlétett háznál commoráló sidók, ugy mint Salomon, Mardocheus és Isák és jelenték minekünk egyenlő akaratbol közönségesen mind négyen, ugy mint meg nevezett Olasz Ferencz és megh emlétett három sidók, miképen az el mult napokban neminemü Kalmár áruk vásárlása dolgából componáltak és conveniáltak volna egimással, ugy hogy Olasz Ferencz Uram adott volna az specificalt három sidóknak holmí Velenzei drága selyem marhákat ezer forint éró; mely somma ezer forintnak megh fizetését fogatták az fen megh irt három sidók, az felyül megh irt esztendőtől és naptul fogva megh számlálván, harmadik esztendőnek

ezen specificált napjára, az az a data Praesentium, ezen napra, el telvén három esztendő, minden haladék és tergiversatio nélkül, Olasz Ferenc Uramnak, avagy ő kegyelmétől arra rendeltetett emberének megh adni; és ha történnék az három sidók közzül valamellyiknek halomása, az kettei tartozzanak satisfaciálni; és ha történnék, hogy csak egyyk maradna életben közzülök, ugy is az eggyején vehesse megh. Ha penigh intermedio temporis mindhárman decedálnának: az ő házásokon, Posteritásokon, maradékokon vehesse megh az ezer forintot Olasz Ferenc Uram avagy arra rendeltetett embere az praefigalt napra az három esztendő el telvén; avagy penigh Olasz Ferenc házosi és Posteritási, avagy csak legatariusi és Bonatariusi is Praesentium literarum vigore. Mely ezer forint adóságh megh fizetését ha eléb eléb halogatnák holmi szines mód és praetextus alatt: szabad légyen Olasz Ferencnek és azoknak, quorum intersit, minden helyyeken, falun, városon, réven, harminczadon, vámon, uton, utfélen, Urak, Nemesek, Capitánok, Hadnagyok és egyéb Tisztviselők háta megett minden szóval nevezendő marhajokhoz hozzá nyulni, arestálni, magának satisfactiót impendálni az prae (...)lt ezer forintigh in duplo cum refusione expensarum et damnorum exinde emergentium. Ha penighlen elegendendő marhájok nem találtatnék az megh nevezett sidóknak: magok személyekhez is hozzá nyulhasson, megh fogathassa. fogóságban, tömlöczben fogva tarthassa mind addigh, migh az somma pénzt, épen és egészen megh nem fizetik egy Vice-Ispánt, vagy szolgabirót melléje vévén vagy arra rendeltetett emberét Olasz Ferenc Uram. Ha penigh mind hárman decedálnának az megh emlétett sidók: az ő házásokon és Posteritásokon ezen megh irt processus szerént vétessék megh az megh mondot somma Penz.

Mely felyül emlétett adosságh megh vétele ellen sem inhibitio, contradictio, repulsio semminemű remedium juridicum, ne gratia quidem Principis suffragallyon. Mely dolognak nagyub bizonságának megh erősítésére mind két részről mi előttünk kezeket bé adván, attuk mi is ez levelünket kezünk írásával és szokott pecsétünkkel communalván és roborálván, fide nostra mediante. Datum anno, die et loco supra notatis.

Correcta per eosdem.

Franciscus Tarazközi mp.

Georgius L. Vizaknai mp.

Iidem qui supra.

Joannes Békési mp.

Marcus Posgai mp.

OL. Gyulafejérvári kápt. XVI. Protocollum, „Deum time”, p. 151. — D. M.

675.

1657. március 19. Nemes Bikk (Borsod m.).

Sido Mátyás elzalogosit egy fél házhelyet 14¹/₂ magy. forinton.

OL. Melzer-levéltár.

1657. április 12. Pozsony, Esterházy Pálnak az ő zsidó jobbágysági bizonyos harmincadokra néző folyamodásuk mellett írt levelére Zichy István válaszolja, hogy a lehetőség határáig kedvező módon fog dönteni.

„Illustrissime Comes, Domine Affinis observandissime, salutem servitorumque recommendationem.

Az Kgd levelét becsülettel uettem, mellyet Zsidó Jobbágyság mellett írt, kiket én megh halgattván consistorialiter, nem vagyok szinte idegen hogy Instantiájok, az Kd interpositiojára nézve, ne secundáltassék jó conditional; de miuel kötelesztetem az eő fölsége Jöuedelmének szaporítására, s conservatiojára, tanáchosnak itéltem elsőben némely harminczadosok által ezen dologról infomáltattny, mely megh lévén, azután deliberalok felőle, megh uyétván ugyan, ha az eő fölsége részének nem praejudicial, az Contractust, de az előtti Annualis Summát is valamennyre megh szaporétuán, miuel az Uy Vevtigalisban is az marha s- kalmari partékának harminczadgya teobre neuelkedet. Éltesse Isten sokáigh szerenchéssen Kgdet. Posony, 12. April. 1657.

Illustrissimae Dominationis Vestrae servitor et affinis addictissimus
Ste: Zichy m. p.

OL. Esterházy cs. budapesti hitbizom. Itára: Repos. 83. fasc. J., n. 142. — D. M.

1658. dec. 30. Lózs. A lózsi úriszéken a földesúr, Viczay nevében panaszat emelt ügyvédje abonyi Szabó György ellen, mert az 1658. okt. 18-án megverte Sidó Dánielt, az ő vámosát és ezáltal megszegte a frangot. Bár bebizonyosodott, hogy a verekedést Szabó György kezdette, a szék még is elejtette a vádat, mert a zsidó vámost nem védelmezni kell, hanem el kellene mozdítani állásából.

„Causa praefati domini Actoris contra agilem Georgium Szabó de Abony, servitorem videlicet suum, veluti In causam attractum.

In persona eiusdem domini Actoris idem,* qui supra cum iisdem. Proponit: Hogy az J(n causam attractus) in anno praesenti 1658. in ipso festo B. Lucae Evangelistae régi be vet frangjat az Városnak megh vetvén, midőn akkor it Vásár let volna Looson, az frang ellen hatalmasul Vámosnak házára ment, és azon Vámosát, Sido Danielt megh verte praeiudicio eiusdem domini Actoris gravi et manifesto. Kívánja azért az dominus Actor, hogy az J. mind az frangnak violálásáért s mind az Vámos megh veréséért külömb külömb convincaltassék, melyről törvént vár.

J. personaliter adstando azt mondgya, hogy eö neki Rabja lévén akkor az Sido Vámos házánál, a végre ment oda, mint Rabjához, hogy megh lássa, azonban az Sido, midön az Ur szolgájára támadot volna, Szabo Ferenczre, tehát az mellet talált volna szolni es eö rea is reá tamodvan azt szitkokkal illette es verni akarta, azonban eö is az maga oltalmában találta megh ütni, mvel hozzá ütöt, es ha az fejét félre nem vonta volna, meg is ütötte volna.

Procurator domini Actoris protestál az J-nek feleletire, mely nem constál es ha constálna is, semmit nem suffragálhatna, mivel ki teczik az maga feleletibül, hogy az Vámos nem ütötte volna megh ütet, azért voluntas pro facto non reputaretur. Kiványa erete, még is, ut supra, de simplici et pleno convincálatni.

Deliberatum est.

Considerálván az J. ellen erigalt Actionak tenorját, es az J-nek is reá tet feleletit: Mivel constál, hogy az Actio Sido Vámosért instituáltat, mivel penigh Országunk végezése szerént az Sidok nem hogy a Vámokon protegaltathatnának, hanem inkább eddigh amoveálni köllöt volna eöket: ez okaert mint olyan személy dolgában instituált Actio simpliciter condescendál es az J. absolválatik.

OL. Khuen-Héderváry-lev. Viczay-rész, III. F. 3/a. Uriszéki jegyzőkönyv. II. 193—194.

678.

1659. előtt. Löbl Jakob kiváltságos udvari zsidó a Batthyány Ádám-nak kölcsön adott 287 tallér ellenében átvett zálogtárgyakat felsorolja.

„Ich Jacob Lebel befreuter Hoff Jud bekehne hiemit diszen Schein, das ich den hoch vnd wohlgebohrnen Herrn Herrn Adam Graffen von Batthyány, Römisch Kay. Mayestät Rath vnd Camerern wegen zwey hundert vnd siben vnd achtzig Reichsthaller die mir ihr G(naden) schuldig ist, pfandtweisz empfangen ein vergult Gieszbekh sambt der Kandi zwen silberne Leuchter sambt aller Zugehör, so in allen siben vnd zwayntzig markh vierzehen loth wegen, dan auch zwen grosze Saphir Ring, welche gemelte Sachen ich wan mir solche 287 Reichstaller erlegt werden, ohne einigen schaden vnd Mängl herausz zu geben schuldig bin. Vrkundt mein eigene Handtschrifft vnd betschafft.“

יאָקֹב לֵיבֶל קײזֶרלִיכֶר בֶּפֿרײטֶר הױף יוֹד

Héber betűs német aláírás: Jakob Lébl kaiserlicher befreiter Hof JUD. A pecsét azonos az 553. szám alatt levő pecséttel.

Kivül, Batthyány Ádám írásával: Sido Jakob Lebellnek az minemo ados levelet adot magyarol. Tall. 287.

OL. Batthyány-levéltár.

* A procurator: Szemerei György.

1659. márc. 31. *Nemeskér. Sopron vármegye nemessége Kőszeg városának zsidó vámosok ellen eléterjesztett panaszai bővebb előadása végett elküldi követül a megye két tagját Esterházy Pálhoz, Sopron vármegye főispánjához.*

„Illustrissime Domine Comes, Domine Nobis gratiosissime.

Servitorum nostrorum addictissima commendatione praemissa. Sok esztendeigh valo hoszu étlettel és jó szerenczékkal aldgia megh Isten Nagyságodat. Nemes Keöszögy Varos bizonyos Ablegatusi által ez mostani Varmegiénk Gyülésében némünémü impedimentumi véget, mivel némelyek közülök az Nagyságod Jóságában lévő Sido Vamosoktul fölettéb megh háborgatattának: Instalvan azon eö kegyelmék nalunk, hogy Nagyságodhoz azon dologh véget bizonyos követ Attyankfiait küldenénk. Illendőnek itélvén azért ebbéli Instantiaiokat eö kegyelméknek, Ablegaltuk Nagyságodhoz Nemzetes és vitézleő Itélő Mester Rabbi István és Manko Büki Horvatt Geörgy Uraémekat és Attiankfiait eö kegyelméket, szoval bővebben izenvén eö kegyelmék által Nagyságodnak, hogy az mit az iránt nevünkel Nagyságodnak mondandok lesznek, méltóztassék az eö kegyelmek szavoknak méltó hitelt adni, és vissza hozánk io valaszal bo czatany, Mely Nagyságod ebben megh mutatando gratiaiat mind My smind pedigh eö kegyelmék keöszöghy Uraémek minden alkalmatossagal, cum summo gratiarum Actione megh igiekezik szolgálni Nagyságodnak. Tarcza és éltesse Isten Nagyságodat szerenczésen, sok esztendeigh io egességben. Datum in Possessione Nemesker, die 31. Mensis Mar. Anno Domini 1659.

Eiusdem Illustrissimae Dominationis Vestrae.

Servitores addictissimi
Universitas Nobilium Comitatus Soproniensis.

OL. Esterházy Pál mádor iratai: 4809. sz.

D. M.

1659. okt. 22. *Fraknó. Joannes vicarius beszámol Esterházy Pálnak a téri-tés munkájáról és erősen buzdítja őt a zsidók országos kiűzetésére.*

„Illustrissime Domine Comes. Domine Patrone Gratiosissime. Commendationem servitorum meorum spiritualium humillimam cum salute plurima.

Licet soiam Illustrissimam Vestram Dominationem opprimi curis in horas, spero tamen veniam, quod hisce aliquam pariam molestiam.

1mo itaque Illustrissimi et gratiosi gryphuli, Dei benefico, vellè habent.

2do per octiduum laboravi in lavandis Aethiopicibus Sigrabiensibus. absolvi balneum in ipso S. Ursulae festo. pauculi supersunt fortassis duodecim, quorum aliqui absunt in lucrando alibi pane, aliqui nequiter subduxerunt se, quibus valde invigilabit Reverendus D. Parochus in Marz. Miserculi versantur in proximo relabendi periculo, nisi proveniuntur vigilantissima cura, ob vicinam in Pettersdorff pestilentem Lutheri blateronem, qui Illustrissimae Vestrae Dominationis subditos Siggrabienses ante aliquot septimanas adhortatus est e cathedra. ne obedirent reformationi, sed expectarent finem Comitiorum. O si Illustrissimus D. Comes Joannes Keri illi invigilaret! Quam facile persuadebit illi Illustrissima Vestra Dominatio!

3to Hodie D. Castellanus Petrus cum P. Christophoro Fleisch socio aggredietur Marzenses. ego, uti disposuit D. Provisor, die Lunae proximo Duntelskrichenses. Si Deus pro nobis, quis contra nos? Audio, quod sit quidam dominus Ungarus Nobilis, qui imperat in Walpersdorff, fidei nostrae zelosissimus (rustici hic vocant illum der böse. Gerz malum dominum) exagitat parum blateronem in Walbersdorff, quo manente subditi conversi in Mattersdorff et Forchenau semper versantur in periculo relapsus. principii obsta, sero medicina paratur.

4to mitto, si tamen vacabit Illustrissimae Vestrae Dominationi rationes et argumenta contra gentem Hebraicam, contra quam sic haeretici convertendi sic elevant vocem suam. Cur Judaei, nomini Christianae gentis, taceo ipsi Christo, eiusdemque Sanctissimae Matri Mariae infensissimi non expelluntur? de quibus sic quidam Rabbi, Optimus, qui inter gentes, dignus est, ut caput illi coneratur tanquam serpenti. Si optimus dignus Contritione, quid pessimi? meo exiguo iudicio inter omnes magnates totius Ungariae triumpharet Illustrissima Vestra Dominatio et suo triumpho faceret et alios proceres triumphare, si pro vivo suorum subditorum solatio, et incremento infallibili tantum Christiani nominis hostem eliminaret.

Ergone salus et felix status Illustrissimae Domus Esterhazianae pendet ab adeo perfida gente? absit. Pontifex tamquam Caput Ecclesiae tolerat, quia singulis annis convertuntur, et habentur certa decreta, et constitutiones Pontificum, quibus iubentur instrui, doceri, catechizari etc. at horum nihil apud nos.

Ob quas rationes Imperator toleret, nolo examinare. Illud S. Augustini zelosissimi Fidei et Religionis Catholicae semper recurrit in mentem: Pietate ac Justitia homines dii fiunt.

His me cum humillima deprecatione commendo patrocinio Illustrissimae Vestrae Dominationis, et Illustrissimae Dominae Comitissae, cuius in festo Ursulae et Pater Christophorus Fleischer et ego pro debita

nostra obligatione fuimus singulariter memores. imagines mitteremus, si haberemus convenientes tantae Comitissae.

Frackno 22. Octob. 1659.

Illustrissimarum Vestrarum D. D.

Capellanus in Christo antiquus

Joannes vicarius natus et perpetuus mp,

*Kivül címzés: Presburg-Posony. Alatta papírba nyomott pecsét.
OL. Esterházy Pál nádor iratai: 2533. Eredeti. D. M.*

681.

1659. okt. 22. Fraknó. Joannes vicarius Esterházy Pál nádorhoz intézett levelének melléklete, melyben felsorolja azokat az okokat, melyek a nagymarton zsidók kiűzetését kívánatossá teszik káros voltuk miatt.

„Rationes et argumenta contra gentem Hebraicam in Mattersdorff nidulantem, pro maiori Dei, B. V. Mariae gloria, et laude Illustrissimi D. Comitis Pauli Esterhasi etc. nec non incremento maiori Catholicorum in nominato oppido totius Comitatus celeberrimo.

1-mum argumentum, quod suis negotiationibus et commerciis ob sint opificibus Christianis, lanionibus, sartoribus, pistoribus et alyis.

2-dum. Quod, dum absunt mariti Christiani occupati negotys Illustrissimae Vestrae Dominationis, obtrudant illorum uxoribus merces vanas, et inutiles, et cum magno subditorum damno repetant solutionem, frumentum et similia.

3-ium. sunt liberi a robottis, quibus Christiani nimium gravantur. quae robottae minimum aestimantur 100 R.

4-tum. pelles coemunt a lanionibus huius Comitatus, et dominy pecunia dominorum N. N. N. N. et cum magno lucro vendunt exteris. hinc illi Judaeorum patroni.

5-tum. Valde nocent Christianae disciplinae ob venditionem Carnium diebus prohibitis.

6-tum. Si periculum pestis, ipsi primi inferunt ob perpetuas vagationes per omnia loca, et immunditiem.

7-mum. Si quod a Turca periculum esset, ipsi possent ex vicinis locis, Lackenbach, Mattersdorff, Eisenstadt contra Frackno conspirare. quia omnes percurrunt angulos, et occultas vias.

8-vum. Vina invehunt, vendunt, nec dant tantum (?), ut Christiani.

9-num. Subinde una vice 30 vel 40 peregrini Hebraei conveniunt, et nemo scit, quales sint. Quam facile possent aly hostes in habitu Judaeorum sese insinuare?

10-mus. Quod si lis inter Christianum et Judaeum, saepe adjudicatur victoria Judaeo, neglecto Christiano, patet experientia.

11-mum. Decipitur Illustrissimus D. Comes, dum habent Haebraei 24 domus, et sunt illorum minimum sexcenti, et inquilini non robotant, cum omnes inquilini Christiani robottent.

11-mum. Illustrissimus D. Comes posset per Christianos (qui essent loco Judaeorum) colere vineam ducentarum librarum.

12-um. Ipsi Christiani Mattersdorffenses eadem, quae Judaei praestarent, imò insignum grati animi offerent Suo Illustrissimo Dno Comiti, Dno terrestri gratiosissimo honorarium.

Tacentur alia argumenta brevitatis causa.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 2533. sz. Eredeti. A pontok rendjében 11. ketszer íratott a kéziratban, tehát ez a csatolmány 13 pontból áll. D. M.

682.

E. n. (1600. körül) Sopron megye felső járásában a csallóközi hadak tartására kivetett gabonából tartoznak a zsidók fizetni — soproni köböllel számítva —

„Judei omnes cub. 35.”

OL. Esterházy hitbiz. lev. Pál nádor iratai 9999. sz.

683.

E. n. (1660) Esterházy Pál javasolja a királynak, hogy ha már Luther és Calvin hívei megtüretnek, a zsidók, anabaptisták, Zwingli és Huss követői, Picard meg Arius követői űzessenek ki Magyarországból.

„Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas, Domine Domine Clementissime. Humilium perpetuorumque servitiorum meorum demissa commendatione praemissa. Recordari dignabitur Maiestas Vestra Sacratissima me ante octennium circiter Maiestati Vestrae Sacratissimae humilimum memoriale porrexisse, in quo de statu Haereseos, eiusque ex Regno Hungariae extirpatione Eandem Maiestatem Vestram Sacratissimam summa cum demissione informaveram. Sint laudes Deo Ter Optimo Maximo, quod maior eorum pars, non solum eiecta, verum etiam ad orthodoxae fidei lumen conversa sit. Et quandoquidem non modicae essent considerationes, cur non residuitas quoque Haereseos pro nunc eliminari possit, attamen Clementissime Domine, si non Lutherana et Calviniana secta, ad minus foeces illae quae nullo iure, aut Regni Legi-

bus in Hungaria degunt, meo tenui iudicio exterminari deberent: hi sunt Judaei, hostes Christi ac Domini nostri intensissimi, sunt et Anabaptistae, Zvingliani item ac Hussitae. nec non pessimi Picharditae et Ariani, quibus non inferiores sunt Zingari, uti publici fures, et Latrones.

Jam Clementissime Imperator, qua de causa tolerantur ineptissimi isti, cum expressas habeamus Leges et Articulos, similes nullatenus in Regno tollerari debere, nihil itaque deest ad eicienda mala haec, quam unicum Maiestatis Vestrae Sacratissimae mandatum, quo accepto universam mala haec per Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Locumtenentem e Regno proscribi poterunt. Si enim ego minimus Maiestatis Vestrae Sacratissimae fidelis subditus potui omnia praefata ex bonis meis Hungaricis ante septemdecim Annos exterminare, unde bona mea hodieque ab his foecibus intacta manent, non video cur non possit Maiestas Vestra Sacratissima Dominus ac Rex noster Clementissimus iuxta ipsas etiam Regni Leges, similes ex Regno suo sibi cumprimis charo (velut Princeps Catholicus) extirpare. Ad quorum praemissorum effectuationem optimum fore iudicarem, si Illustrissimus ac Reverendissimus Archiepiscopus Strigoniensis, uti Locumtenens una cum aliquibus potioribus Maiestatis Vestrae Sacratissimae fidelibus Consiliariis post Sacratissima Paschatos festa ad Aulam per benignissimum Maiestatis Vestrae Sacratissimae mandatum accersirentur, ubi haec proponi, simul et decidi possent, quam optime sicque sperarem ad gloriam Dei ac servitium tam Maiestatis Vestrae Sacratissimae, quam etiam boni publici, Causam hanc optimum effectum sortituram: quae ita exigente sincera fidelitate mea Maiestati Vestrae Sacratissimae, quam brevissime summa cum demissione proponere volui. Eidem Maiestati Vestrae Sacratissimae diuturnum ac foelicissimum Regimen toto ex corde desiderans Sacratissimae Caesariae Regiaeque Maiestatis Vestrae humillimus ac perpetuus fidelis subditus

Comes Paulus Eszterházy mp.

Kivül: Címzés.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 7101. sz.

D. M.

684.

1662. január 1. Pottendorf. Nádasdy Ferenc gr. bérbe adja a csepregi vámot és mészárszéket, mely előbb Sidó Dániel volt, Szily Györgynek évi 450 frtért.

„Anno D. 1661. die 1. mensis January. Megh halgatvan Szily Gyeörgy szolgank eleöttünk tett instantiajat s bizvan szorgalmatos forgolodasiban, és szolgatiasiban, az mj Csepregi Varossunkban leveö Vamunkat és Meszar Széket, mellieket az eleöt Sido Daniel engedelmunkbul birt, megh en-

gettük olly okkal, és Conditioval, hogy azon Vám és Mészár szektül nekünk Esztendőnkint jarando eötöt fél száz forént kész pénzbelj Censúsért, jo és tiszta Eökör, Tehény, es Tino büreket, bokrát kj adattot Listank szerént adnj és praestalny tartozzék. Hollot penig annira valo büreket nekünk nem adhatna, tehat eötöd fél száz foréntig kész penzül bennünket plenarie, es minden fogyatkozás nélkül minden Esztendőnek forgassa alat contentalnj köteles leszen. Hozza advan azt is, hogy az hoszu beötnek ideyekor is halat vagatny és arultatnj nekj szabad legyen. Ha pedig az magunk Joszagain kivül más Urak Joszagiban valamj bureknek szeret teszen, azokat is be venny, és contentalnj keszek leszunk. Kiröl attuk ezen peczétes Levelünket. Datum ex Arce nostra PotENDORFF die et Anno ut supra.

OL. Nádasdy-lev. Liber Inscriptionum A. p. 89—90. Raktári szám: B. 1567.

685.

1661. május 12. Riczing. Pogány György jelenti Esterházy Pálnak, hogy Madaras Miklós a lakompaki zsidókat rúttul mocskolta, ütni-verní kezdte őket, csaknem gyilkosságra vetemedett. Esterházy parancsára az úriszék elé idéztetheti.

„Alazatos szolgálatomat ajánlom Nagisagódnak mint Kemes Uk. In szok iokkal algia Nagsagodat.

Ez napokban lakompakon hofi az inquisitiót mar el vigeztem volna, esött ertesemre, hofi Madaras Miklos uram lakompakra az Zidók köziben menvin, rut sitkozodasokat tet niavaliasok között, kit verni s kivel mit akarvan Czelekedni, es az haraczoni Zido mesarost is megh akart lüni, hofi az adossagát az az, az hus arrat kirte volna eő kemétül. Kit el mulatni nem mertem, hanem nagódnak megh irnia kinszeritettem, nagod azért tugia, mit kölletik ez arant Czelekedni, ha nagod gondolia s parancsol felőle, en az Nagod instantiaiara Citaltathatom az iüvendő szekre, tudom Nagos uram, hofi Nagod előtt unalmas ez az kesedelmes inquisitio, de nincz mit tenem, mivel szöktön szökik mellőlem biro uram, megh pinteken el ment volt, s csak az Estve iütt megint melém . . .

Riczingh die 17. may Anno 1661.

Nagódnak alazatos szolgália
Pogány Geörgy mp.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 3563.

D. M.

1661. október 18. Lesnek. Drobrai Péter végrendeletében:

10.) Hosszu Isak a sido ados ket szaz farintval flor. nro. 200.

OL. Berzenczey-család fasc. 1.

1662. július 3. Illava. „Salamon, öcze az Izraelnek” értesíti Makfalvay János tapolcsányi tiszttartót, hogy mivel se Levko nincs itthon, se Israel, egyelőre nem tud választ adni.

„Szolgalok Kk. Isten sok jokkal aldgia megh Kdet. Az kk. levelit jo nevem vóettem, melben értetem az kk. akaratiatt és az ur eő Naczagatul, hasonlo Asonjom eő Naga a mi dogott illeti az valasz felitul, jo sivel(!) kk. attam vona kk., de mivel mostonaban a Levko nincz itthon, mihent Isten hoza egisikbe az Levkott, tehatt in adok kk. valastott, az Israel nincz mostonaban othon, az Rajezi sokadalomra ment, de mihent eldiun bizonyos valasztott ad kk. Isten tarcza megh kk. sok jokkal. Datum Illaviae die 3. July Anno 1662.

OL. Forgách-levéltár.

1663. november 20. Gyulafejérvár. Sidó Izsák, másképp Porumbáki Izsák, a gyulafejérvári káptalan előtt Felvinci Zsigmondot megteszi teljes jogú meghatalmazottjává mindamaz ügyekben való tárgyalásra, eljárásra és végrehajtásra, melyek közte és Zágori György között, kit ő a török fogásból saját költségén váltott ki, fennforognak.

„Nos requisitos literarum et literalium istrumentorum in sacristia sive conservatorio Capituli Albensis Transilvaniae repositorum et locatorum ac quarumlibet Judiciararum deliberationum legitimorumque mandatorum Principalium Executores damus pro memoria per praesentes, quod egregius et nobilis Sigismundus Felvinczi de eadem ac etiam providus Isacus Sidó, alias Porumbaki coram nobis personaliter constituti, Idem Isacus Porumbaki confisus de fide, integritate sufficientique peritia eiusdem Sigismundi Felvinci, specialem quoque in eo gerens fiduciam, quod quae benevolentiae, industriaeque suae fuerint committenda, ea vigilantissima mente summoque studio curaret adimp-

lere. Ideo eundem Sigismundum ratione scilicet causarum et negotiorum inter praefatum Isacum et egregium Georgium Zagori de eadem agitandorum, utpote quem praefatum idem Isacus ex captivitate Turcorum propriis sumptibus et impendiis olim redemerit, in plenipotentiarium suum acquisite actoremque assertorem et defensorem, Curatorem elegerit, constituisse, et deputasset. Damus praeterea eidem plenariam superinde facultatem, causa eorundem agendi, tractandi, protestandi, Procuratores constituendi debitaque sua, si quae forent, exigendi et percipiendi pleno iure et cum effectu. Prout elegit, constituit et deputavit supraefatum Sigismundum Felvinci coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum die 20. Mensis Novembris, Anno Domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio.

OL. Erdélyi Gubernium, Gyulafejevári kápt., Protocollum Francisci Taraczkői, pag. 131. D. M.

689.

1664. május 20. *Keresztúr. Nádasdy Ferenc gr. Moises Salamon lékai zsidó vámosnak bérbeadja a lékai mészárszéket, két részletben fizetendő évi 10 tallér bérért.*

„Megh halgatvan Moises Salamon Lekai Sido Vamosnak előttünk tet könyörgeset, es az mi Lekay Varasunkban levő Meszarszeket, melliet eddigh az Urasaghnak karraval semmi censust nem advan rula masok birtak, megh engedtuk megh irt Sido Vamosunknak az következendő Conditioak alat. Hogy annuatim tiz tallert fizessen ezen Meszarszektül, felet Szent Mihalj napra, felet penigh Szent György napra szolgaltatvan komornikunk kezehez. Masodczor magunknak ot letunkkor, Varunk es Varbeli czedünk szüksegere fel penzel oczobban hust adnj tartozik. Harmadczor. Mindenkor kereztenj Miszaros legint Mészarszekben tartani köteles leszen. Az büroket is masnak eladnj, hanem az magunk Embereinek ne mereszlye(!). Kirül adtuk ezen Pöczetes levelunket. Datum ex Castro nostro Keresztur. Die et Anno, quibus supra.

OL. Nádasdy-lev. Liber Inscriptionum E. p. 9. (Raktári szám: B. 1568.)

690.

1664. május 22. *Szombathely. Kivonat Szombathely város statutumaiból.*

„Anno 1664 die 22. mensis Maii. Volt az becsületes városnak generális gyűlése; és ugyanakkor végezett az becsületes város egyenlőkép-

pen, hogy az szidó hidnál való kert alját kiki az ő részét fel árkolja avagy kertelje harmad nap alatt egy forint birság alatt, melyet bíró uram engedelem nélkül az ellen való cselekedőkön meg vegyen.”

Eredetije Szombathely város levéltárában, az 1664—1668. évi protocollum 12. lapján, kiadva: *Kolosvári és Óvári*: I. m. V/2. kötet 262. 1.

691.

1664. június 23. Nagybánya. Késczináló Jakab keresete Proczner Bálint és Nossanovicz Adám sidó ellen egy rézvásárlásból kifolyólag:

„Késczináló Jacabnak minemő kereseti légyen Proczner Bálinton, valami réz felől, kit adot volt neki s egy Adam Nossanovicz sidonak, mellyet elsőben megh árulván, azutan vissza akarván adni, azért ha hitivel megh mer róla mondani, Késczináló Jacab (törvénye lészen) hogy ő tőle megh árulta.

Nagybánya város lev. III. jegyzőkönyv 1658—71.

692.

1664. Kivonat Sopron város statutumaiból.

„Und nachdeme der tägliche Augenschein bezeuget, wie überhäufig die Juden hereinkomen und fast in allen Gassen der Vorstadt ihren Aufenthalt haben, ihren Sabbath zwar fejern, aber den heiligen Sonntag mit ihrem vielfältigen Wucher und Handeln entheiligen und allerhandt Ungelegenheiten anrichten: damit nun solches verhüetet werde, also ist ainer ehersamen Gemeinde dienstliches Bitten, ain ehersamer Rath wolle denen Juden kein andere Einkehr, als in dem öffentlichen Wirtshäusern verstatten: diejenigen Bürger aber, so über dieses die Juden aufhalten sollten von jedem, so er Tag und Nacht behalten wird, ein ungrisch Thaler als Strafe unerlässlich zu erlegen schuldig seyn.”

Sopron város levéltára, az 1664. évi Protocollum 17. lapján. Kiadva: *Kolosvári és Óvári*: i. m. V/2. 264. és Magyar Zsidó Szemle XIII. 1896. 278. lapján közölte Pollák Miksa.

693.

1664. Kivonat Auer János Ferdinánd pozsonyi polgár naplójából. „A Budán fogságban levő Auer és társai engedélyt kaptak, hogy a városba alamizsnát koldulni menjenek. Adtak is nekik száraz kenyeret, hagymát,

ruha rongyokat, sőt titokban néhány aspert is, „von anderen Türken aber und Juden, anstatt der Almosen üble Worte, oder bisweillen auch gar Schläg“ kaptak, melyek bár fájdalmasak valának, mégis türelemmel fogadták.

Lukinich Imre: Auer János Ferdinánd naplója. Bp. 1923. 136.

694.

1664. Kivonat Auer említett naplójából. Leírja az akkori Buda város topográfiáját és megemlíti, hogy Buda város dupla magas, nagy quadrát kövekből emelt falakkal van körülvéve, melyen négy kapu van, aztán említi a külvárost „die Vorstatt in welcher sich sehr vill Juden aufhalten“.

Lukinich: i. m. 148.

695.

1665. május 24. Bécs. Friedenfeldi Seltenschlag Tóbiás bécsi udvari ágens levele Batthyány Borbálához, melyben többek közt ezeket írja:

„Vor 8 tagen hat man ein Weibs Persohn in der Juden Stadt ohne Kopff, ohne Arm vnd ohne Füeszen so gantz erbarmlich zerschnitten gefunden, deszen beede Arm sein an der Achszel ausz dem gelencke vnd die füsze mit sambt den hüfften mit allem fleisz abgelöset worden, die füsze hat man bey Ihr liegendt in einem sack eingebunden gefunden, den 22. aber hat man dasz gefundenen Weibs Cörper, Kopf vnd beede Arm so mit spagat zusammen gebunden, an das taglicht gebracht, vnd solle deszen alszo erbarmlich zerschnittenen Weibs aigner Man den Juden verkaufft vnd alle anleittung zu dieszen Mordt gegeben haben, daher derselbe gefänglich eingezogen vnd wegen desz Kauffers oder thätters examinirt werden wirdt.“

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

696.

1666. május 4. Zemplén megye eltiltja az arany- és ezüstkivitelt az idegeneknek, görögöknek és zsidóknak:

„2. Secundo. Az Aranynak, tallernak és mindenféle monetaknak Cambioia és az által valo eductio is, hoga az extraneusok s nevezetessen az Görögök és Sidok által lehessen, interdicaltatik sub pena in Art. 41. A. 1625.“

Széchenyi Könyvtár, Fol. Hung. 920.

1666. július 22. Bécs. *Friedenfeld Seltenschlag Tóbiás bécsi udvari ágens levele özv. Forgáchné Batthyány Borbálához, melyben közli az udvari híreket, majd pedig a következőket írja:*

„Vorgestern zwischen 2 vnd 3 uhr nach mittage in der Burck seindt von des Kayzers Mundschenk geschier 13 gross silberne flaschen, 2 dergleichen verguldte Becher vnd ein táz vber 100 Marck silber entfremdet worden. Zu allem Glück aber ist die guldene, bey 400 Ducaten aestimirte taza, so von der Stadt Regenspurg in jungster aldortiger anwesenheit ist praesentirt worden, vmb eine dergleichen vor die künfftige Kayserin zumachen den Goldt Arbeiter gegeben worden, daheró Ihre Mayestät ein Decret an die Judenschafft, weillen sie vnter schiedlich heimblüche Schmeltz huetten haben, so lieb Ihnen der Kayserliche Schutz ist, vnd bey verliehrung deszen, dasz verlohnrne Silber mit anzeigung des thatter zu restituirn ergehen laszen.“

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül címeres gyűrűs zárópecséttel.

698.

1667. március 11. *A vasvári káptalan oklevele, melyben szó van egy kis darab rétről Szombathelyen, mely „ott Sido hid előtt” fekszik.*

Szombathely város levéltára, Prot. 1664—68. 105.

699.

1667. *Csonka oklevél, melyben szó van arról, hogy Nádasdy zsidaja, Ádám Sámuel bőrök miatt pert folytat Szombathely város bírói széke előtt.*

Szombathely város levéltára, Prot. 1664—1668. 293.

700.

1668. március 22. *Kőszeg. Sidó Menyhárt elismeri, hogy neki Rumynén ablaküvegezésért 19 forint követelése volt, és bár annak halála után vagyona három felé ment, ő Rumy László ökrei árából kifogta ezt a neki járó követelést, pedig abból csak egy rész terhelte Rumy Lászlót, a többi testvéreit. Ezért, hogy ne arestálja őt Rumy László, kötelezi magát, hogy a 19 forintot visszafizeti, ha nem tenné, Csepregben vagy Keresztúrott bármikor letartóztathatja őt.*

„En Sido Menyhárt vallom és adom tudasara mindeneknek az kiknek illik ez levellemnek rendiben. Hogy az minemeő Üvegh ablakokat

czinaltam volt ez elöt ennyhány esztendővel Rumi Farkas, Geörgj és Laszlo Uraimek Annyának, mely extendáltatot tizenkilencz forintra, az mely penzt minthogj megh nem véhetem, Rumi Laszlo Uramnak, az minemeő eökrök araval tartoztam, abbul megh tartottam volt az föllyül megh nevezet tizenkilencz forintot. Mivel penigh emléttet Rumi Laszlo Uram maga egyedül nem tartozik azon adossagot fizetny, divisus lévén az teőb Attyafiaktul, hanem a töby is szinte ugy, mint eő kegyelme, azert az föllyül megh irt superfluitasért ugymint tizennegy forintert és huszoneöt penzért megh akart arestalny, melyet hogj eő kegyelme ne cselekedgyék, obligáalom magamat arra, hogj mihelt inénd kiszabadulhatok, alá megjek Rumban és ottan az teőb Attyafiaktul is fogom az eő részeket kerny, az ala valo menetelre pedigh tartozik eő kegyelme Kereszturi Tisztarto vagj Porkoláb Uraimek által certíficaltatny az terminusrol. Ha penigh certíficatus lévén ala nem mennek és az föllyül megh irt superfluitast eő kegyelmének megh nem adnam, tehát eő kegyelme valahol talál, akár Csepregben, akár Kereszturat, vagj akarhol másut is, tehát mindgyárt ez levelemnek erejével minden pör patvar nélkül azon tizenkilencz forintot éppen raitam megh vehesse avagj pedigh magamat megh foghasson és megh tarthasson, migh le nem teszem eő kegyelmének. Melynek nagyob erősségére adtam ez obligatoria leveletem. Datum in arce Keöszegh, die 22. mensis Marty. Anno 1668.”

ממני יששכר בעריל ביר אלחנן

A héber aláírás fordítása: Tölem Isszachar Berel Elchanan fiától.

Coram me Stephano Geörgyfalvai m. p.

Sziiárto Pál.

Coram me Daniele Gombossy m. p.”

OL, Tallián-levéltár, fasc. 3., vörös gyűrűs pecséttel.

701.

1668. október 8. Gyulafejérvár. (Alba). Bornemisza Anna fejedelemszszony Belényesi István zalatnai udvarbírónak meghagyja, hogy Zsidó Judának két mázsa higanyt adjon ki.

Beke Antal: Az Erdélyi Káptalan levéltára. Gyulafehérvárott. Bp. 1889. 295.

702.

1669. augusztus 6. Torda. Nagy István tordai lakos megalkudott Sidó Sámuel nevű gyulafejérvári zsidóval, hogy, ha sikerül neki, a zsidónak, Komáromi András feleségét és fiát a török rabságból kiváltania, két száz

tallért köteles fizetni fáradságáért, vagy, ha csak az asszonyt válthatja ki, egy száz tallért. Turi Ferenc deák, tordai hites assessor és Székely Márton tordai hites notárius bizonyítja, hogy ez alkut a két fél előttük kötötte meg.

„Mü Turi Ferencz Deak Thordai hites Assessor és Székely Márton, ugjan Thordai hites Notarius; Adgyuk tuttára mindeneknek az kiknek illik, hogy in hoc anno 1669. die 6. Augusti, Thordán lako Vitézlő Nagy István Uram alkuvék megh mi előttünk, egi Fejervármegyében Fejervárat lakó Sido Samuel névü Sidoval iliyen formán, hogy Colosvármegyében Kis-Petriben lakot Comaromi András feleségét Judit Asszonyt kis Fiaczkájával, az ki Landor Fejervárról izent volt tölle Nagy István Uramnak, váltza ki az Rabságbol, valaholot talalhattja, bizvast két Száz Tallérigh, valaminél feljebb is bátor; ha fiaual nem válthattja, penigh magát az Aszonyt Száz Tallérigh, és hozza ki az Rabságbul, ha ki hozza, le teszi neki Nagy István Uram azt az Summát valamin ki válthattya, ha penigh ki hozhatná, és Nagy István Uram le nem akarná tenni azt az summát, melyel ki váltaná, tehát le kötvén Nemesi Szabadságát Nagy István Uram, akar holot találhatandó jovajbul, mox et de facto praesentium saltem vigore, csak egj Vice-Birót vévén maga mellé, contentáltathasék Sido Sámuel semminémü törvényes remedium ne obstálhasson. Meljru agjuk, ez Levelünket fide Nostra mediante Pechétünk alatt. Datum Thordae, die, et Anno ut supra notatis.

Martinus Székely iur. notar. oppidi Thorden. m. p.
Franciscus Turi Jur. Assessor Thordensis m. p. (L. S.)

OL. Erd.: Gub.: Erdélyi Fiscus: Miscellanea (XVIII. scriu.) 1669. évi 60. sz. (1771. okt. 8. kelt hiteles kamarai másolat.) D. M.

Közölte már néhány eltérő olvasással Kohn Sámuel a Magyar Zsidó Szemle I. évfolyamában (1884.) a Kútfők rovatában 78. lapon.

703.

E. n. 1669—1670. A zsidóknak Ausztriából való kiutasításának kérdésével foglalkozó udvari bizottság jelentéséből:

„Was könte aber dem statui politico schädlicher sein, als dises seiner Eigenschaft nach verrätherische und denen Christen so aufsäziges Volck, sonderlich aber in einer dem Erbfeind so nahent gelegener Hauptfeste und Vormaur der Christenheit, K. und erzherzoglichen Residenzstatt Wien, indeme sie eine wissentliche stäthe Correspondenz mit denen türgischen Juden zu Offen, Grüechisch Weissenburg, Constantinopel und anderer Orth führen, mit welchen sie nicht allein in denen Handlungen, Gwerkschaften und Bündnussen, sondern auch in Bluetsverwandtnus

und Verschwägerungen behaftet, dergestalten, dass sie zu Erlehnung der Sprachen wie auch zue Erkündigung und Ausspeehung des Lands Beschaffenheiten ihre Angehörige einander zueschicken, ja sogar die Kinder zu solcher Unterrichtung gegen einander auswechsln, wie dan heutiges Tags noch türgische Juden sich hier befinden thuen.

Fogalmazványa az Osztrák Belügyminisztérium levéltárában IV. T. 1. 2587. Közölve: A. F. Pribram: I. m. I. k. 201—202. 1.

704.

1670. február 5. (Bécs). Kivonat Friedenfeldi Seltenschlag Tóbiás bécsi udvari ágens udvari és egyéb híreket tartalmazó kéziratos újságlapjából:

„Jüngst abgeweichen Sonntag, weillen Ihr Kay(serliche) May(estät) über dero auszgestandene Kranckheit zum erstemahl dem Gottes Dienst beyzuwohnen anfangen, ist anfangs dasz Te Deum laudamus gesungen vnd deroselben, wie auch der regierenden Kayserin von alhiesziger Judenschafft erst das Newe Jahr Ihres alten herkommen nach ein grosz silberner Kandl vnd Täxa verehrt worden.“

OL. Batthyány-levéltár, Missiles (Seltenschlag leveleinek függelékében).

705.

1670. december 10. Gálszécs. Szemere László birtokán Szécsi városban a vendégfogadót és a fél vámot napi 12 poltura fejében — egy névleg nem említett — zsidó bérlő.

„Szechy... Vendégh fogado. Két vendegh fogado vagyon, egyik puszta, az masikban most Sido lakik, arendaban fogatta volt megh Szemere Laszlo uramtul, az előtt minden napra fizetett ötven pénzt, husra valót, mostansagh Szemere Laszlo Urammal tizenkét két polturában alkutt megh, minden napra. Ez az arendaja, mely 12 polturat most is megh ad minden nap. Esztendeje husvétkor telik... Fél vámot is birt itt Széchben Szemere László uram, de most azt is az Sido birja az Vendégh fogadoval edgyütt egy arendaban.“

OL. Urbaria et Conscriptiones fasc. 9. n. 59.

706.

1670. Sopron város ez évi statutuma, melyben a zsidóknak a városban való tartózkodását részletesen szabályozza.

„Weilen die Abstellung wegen vielvältiger der Juden Hereinlaufung, wie ein löbliches Stadtgericht klaget, solcher Gestalt, indem keine

Bedrohung der Carceration bei den Burgern, noch Confiscirung der Juden eignen Sachen wenig oder gar nicht verfangen will; also ist einer ehrsamem Gemeinde gänzlicher Will, das hinfüro die Juden nur zwei Tage der Woche sollen zur Stadt hereingelassen werden, als Dienstags und Mittwochs, auch nicht Alle und Viele, sondern nur eine gewisse Anzahl derselben, und zwar solcher Gestalt, dass sie anders nicht, als in denen öffentlichen Wirthshäusern einkehren, bei den äussern Thoren ein Zeichen lösen (wie dann ein ehrsamer Rath dahin bedacht seyn wird, dass dieselben etwan von Blech gemacht werden) dafür sie vier Ungrisch zahlen sollen; die aber in die Stadt gar herein wollen, sollen vor jede Stund denen Thorknechten acht Ungrisch zu zahlen schuldig sein. Und damit auch die Thorknechte ihre Wachten und Thorstellen besser versehen und ihrer nicht so viel, wie bisher öfters geschehen, davon zu gehen Ursach haben mögen, solle nicht mehr alsz nur eine Parthei jedesmal hereingelassen, und wenn diese hinaus, alsdan erst eine andere hereingehen; diejenigen Burger aber, so über dies Verbot ihnen Unterschleif geben und sie aufhalten, sollen toties quoties zwei Thaler Strafe zu geben allen Ernstes angehalten werden. Und damit dieses Alles desto besser und erwünschter möge vollzogen werden, wird von einer ehrsamem Gemeinde nöthig zu seyn erachtet, dass es nicht nur intimiret und öffentlich angeschlagen, sondern auch mit Ihren Excellenzen beeden Herren Grafen vorhero daraus geredet, und Sie des wegen gehorsamst erinnert möchten werden."

Sopron, városi levéltár, Prot. 1670. 17. Kiadva: *Kolosvári és Óvári*: I. m. V/2. 278.

707.

1671. július 27. *Nagymihály. Forgács Miklósné Barkóczy Borbála lefoglalt birtokainak inventáriumában:*

„Oppidum Nagy Mihály. Castél piarczarul Lugas kert felöl nilik egy eöreg haz, az kiben most zidok laknak. Aytaja félszer festet, partazatos, uas sarkas, heuederes, retezes nro. 1. Belöl fütü kemenczeje zöld kalyhas romladozot nro. 1. Nagy szeglető asztal nro. 1. Hoszu karszek nro. 1. Faban foglalt Üueges uas rostelyos ablak nro. 1. Vadnak az Castelban Arendas Sidok, az kik fizetnek esztendeigh bizonyos hazaktul Arendat flor. 50.”

OL. Urbaria et Conscriptioes fasc. 7. n. 54.

1671. augusztus 25. Konstantinápoly. Héttorony. Rublandt Lénárd császári kapitány és Brenner Miklós császári szállásmester, héttoronybeli hadifoglyok jelentése többek közt két áruló érsekújvári magyar, Berényi Bálint hajdúkapitány és Varsányi János lovassági zászlótartó héttoronybeli gyanús viselkedéséről és szerepéről, kiknek besúgó üzelmeire két, ugyancsak a Héttoronyban fogva lévő kairói zsidó hívta fel a figyelmet. Ez utóbbit Auer a következőképpen adja elő:

„Dieweillen aber dieser unser Aga den vergangen 10. Octobris in seinem Haus eine Hochzeit hielte und das Haus voller Leut hätte, so hat selbiger die zwen gefangene Juden, welche vor etlichen Monaten von Gross Cairo in Arest hierin seind gebracht worden, wegen Incommodierung gemelter Hochzeitgäst, aus ihrem Zimmer herausnehmen und zu uns in unsern Thurn bringen lassen, allwo selbigen ganzen Tag über sie bei uns verbleiben müessen. Welche uns dann in höchstem Vertrauen, wie es mit obbemelten zweien Schälken hergangen und wie die Sach, so sie selbst gehört und gesehen, beschaffen, ausführlich erzählt haben.”
 Következik öt pontba foglalva a zsidók előadása a nevezett magyarok viselt dolgairól, azután Auer folytatja: „Item so vermeldt und sagten uns obbedeute zwen Juden auch in Vertrauen, dass sie gesehen und gehört haben, nachdem diese zwen Schälk von dem Aga widerumb hinweggangen seind, hätte sich der Aga gleich nidersetzen wollen, dem Gross Vezir ihrenthalber zu schreiben, so wäre aber gleich damahls ein anderer türkische Officier zu ihme kommen und solches Schreiben ihme Aga expresse widerrathen habe.”

Lukinich: i. m. 234—235.

1671. október 6. Kapi. Kapy Zsigmond levele jobbágyaihoz:

„Im ala kultem Sido Petert hozzatok . . . kinek mindenekreöl derekas tanulsagoth attam. Ez okairth hagyom es paranchyolom . . . mindenekbeöl aszt chyelekedgyetek, valamith en szomval mond nektek.”

OL. Kapy-levéltár.

1671. december 1. Kassa. Kivonat a kassai szent Erzsébet egyház könyvtárának katalogusából, a zsidó vonatkozású könyvek feltüntetésével:

„Anno 1671. die 1. Decembris. Inventarium Rerum aurearum et argentearum ac aliquorum universorum clenodiorum in templo sanctae Elizabethae Cassoviensis reperitorum, praesentibus pro testimoniis reverendissimo domino Georgio Lenczowicz, abbate beatae Virginis de Gagy Völgye, custode et admodum reverendo domino Andrea Berzeviczy, venerabilis capituli ecclesiae Scepusiensis canonicis. Item reverendissimo et admodum reverendo dominis Stephano Emerico Kolosvary abbate sancti Andreae de Saar Monostra, cantore et Georgio Fodor custode ecclesiae Agriensis et canonicis, necnon magnificis dominis Caspare de Kunvald Kokeolszky sacrae caesareae regiaeque maiestatis generale quartiriorum magistro campestre ac Melchiore Sigrodt praefatae sacrae caesareae regiaeque maiestatis laudabilis regiminis peditum marchionis a Grano vicecolonello subsequenti ordine conscriptum. ... In bibliotheca index librorum. Benedicti Ariae Montani bibliorum hebraice, graece et latine opus. Liber radicum seu lexicon hebraicum. Dictionarium hebreum. Synagoga judaica. Biblia hebraica. Comparatio grammaticae hebraicae. Opus grammaticale hebraicae. Grammatica hebraea Vassellii. Partitiones codicis haebrei Laurentii Dantiscani. Michaelis Cultherii spongia Mosaiica. Liber hebraicus. De tribus Elohim Jacobi Martini. Bibliarium hebraicarum tomi 2. Liber radicum seu dictionarium hebreum.”

OL. Urbaria et Conscriptiones fasc. 76. n. 6. (Két példányban.) Megjegyzendő, hogy ekkor a nevezett egyház könyvtárában 1034 művet találunk.

711.

1672. január 13—21. Sárvár. Bécs. A bécsi császári haditanács levele Batthyány Kristóf dunántúli és a Kanizsával szemben helyezett végváral generalis főkapitányához, melyben a Sárváron fogva lévő két gonosztevő, Horvát János és Pöse György vallomása alapján a mellékletben felsorolja ezeknek tizenhárom tettestársát, akik a naifeldi zsidókat és másokat megtámadtak és kifosztottak. Kéri, vétesse ezeket őrizet alá, tartson vizsgálatot, az elrabolt javakat a károsultaknak adassa vissza, a tetteseket pedig „Ihrem Verbrechen gemesz” büntesse meg.

A levél melléklete:

„Specificatio.

Malefactorum ex fassionibus captivorum Joannis Horvat et Georgii Pöse in arce Saruariensi existentium, hac serie subinserta annotatorum. Sub generalatu comitis Christophori Batthyany.

Stephanus Gönche n praesidio Egerszegg,	} degentes et commorantes
Stephanus Noha, ibidem,	
Czermak dictus in Pölöske,	
Georgius Antal in Nögér,	
Michael Horuat ibidem,	
Georgius Szaczki in Türie,	
Stephanus Boda in Beér,	
Michael Rakacz in Körmend,	
Joannes Horuath ibidem,	
Joannes Pado ibidem,	
Joannes Szillassy ibidem,	
Filii Stephani Fodor nro. 2. in Hidas Hollos.	}

Isti fuerunt complices cum supra nominatis captivis attunc latronibus in depraedatione Judaeorum Naifeldiensium, in spoliatione Lanionum Soproniensium, item in abactione equorum Kisbaromiensium et aliis similibus maleficiis. Actum Saruar 13. Januarii 1672."

OL. Batthyány-levéltár, Memorabilia n. 1172. melléklete.

712.

1672. február 15. Nagymihály. Forgács Miklósné Barkóczy Borbála lefoglalt nagymihályi birtokán két zsidó bérlő lakott.

„Sunt insuper duo Judaei, qui a certis fornicibus arendam solvunt per annum flor. n. 50.”

OL. Urbaria et Conscriptiones, fasc. 7. n. 54.

713.

1672. február 26. Trencsén. Kivonat Hidvéghy Mihály könyvtárának katalógusából:

„Extractus inventarii universarum rerum mobilium egregij Michaelis Hidvéghy pro fisco suae maiestatis regio occupatorum. Cista libris repleta ex domo Beczkoviensi allata . . . Samuelis et regum librorum ex haebreo in hungaricum translatio. Josephi septimi de libro Judaico. Exegesis epistolae ad Haebreos scriptae recognitae et denuo editae.”

OL. Urbaria et Conscriptiones, fasc. 36. n. 13. 10—12. lapon.

1672. július 19. Radnót. Bornemissza Anna erdélyi fejedelemasszony a zalatnai udvarbírónak meghagyja, hogy Salamon zsidónak egy és fél, azután újra egy és fél, összesen tehát három mázsa higanyt adjon ki.

Beke Antal: i. m. 303.

1672. július 19. Lakompak. Esterházy Pál Ipolykéri Kéry Ferenc kérésére megengedi, és elrendeli, hogy a kaboldi zsidók Lánzsérhez és Lakompakhoz tartozandó minden városában, falujában, jószágában szabadon kereskedhessenek.

„My Fraknay Groff Eszterhás Páll, Frakno Várának és Tartomániának örökös Ura, Romay Szentelt Vitez, Soprony Varmegyének feő Ispanya, Csaszar és Koronás Király Urunk eő Felséghe Tanacza, Komornekia, Magyar Országban feő Hopmestere, Magyar Orzágh Dunántúl leuő Hegyalliai Részenek, s- Ersek Uyvár ellen vetetett Veghazoknak feő Generalissa és Csobancz Varának feő és Eörökös Capitanya. Adgyuk értéssekre Lanzéry és Lakompaki Jozzagink Tisztvisselőknek(!) s- feő képpen Tisztartonknak Stipsicz Peternek, és Mezzey Hadnagyunknak Fabiankouicz Ferencz Uramnak, hogy my megh tekintvén az Tekéntetes és Nagyságos Groff Ipollkéry Kéry Ferencz Komám Uram eő kegyelme Kaboldy Sidoy mellet valo törekedéssét, engettük megh azon Kaboldi Sidoinak, hogy szabadon és minden bántás nélkül szokot kereskedéseket, az megh irt Lanzéry és Lakompaki Varainkhoz tartozando Varosinkban és faluinkban exercealhassák, és szentén ugy à mint eddigh azon Jozzaginkban föl s- alá járhassanak és handloválhassanak. Parancsollyuk azert az emlétet Tiszteknek, Fabiankouicz Ferencz Uramnak és bottya alatt leuő szabadossinknak, s- mezzey katonainknak serio, és súlyos büntetés alatt, hasonlóképpen az emlétet kétt Jozzaginkban Lakosoknak és Jobbagyoknak, hogy minden haborgatas nélkül (exceptis Teloniorum Solutionibus) mindenüt Varossink s- faluink által bocsassák és boczatossak, s- az szokot Kereskedéseben ne impedi allyak egyebaránt ki ollyatén talaltatik, erdeme szerint megh büntetettyük. Datum ex Castro Lakompak, Die decima nona mensis January 1672

C. P. E.

OL. Esterházy család bpesti ltára: Rep. 83., fasc. D., n. 82 et C. Fogalmazvány, de datuma és az aláírás kezdőbetűi Esterházy Pál kezétől valók. D. M.

1673. febr. 20. Fogaras. Apaffi Mihály erdélyi fejedelem oltalomlevele a zsidók részére.

„Michael Apafi Dei gratia Princeps Transilvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes. Fidelibus nostris Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregiis et Nobilibus, Supremis et Vicecomitibus, Judicibus Vicejudicibusque nobilium quorumcumque Comitatum, item Capitaneo et Judici Regio Supremo Vicejudicibusque Regiis quarumcumque Sedium Siculorum, nec non Prudentibus et Circumspectis Magistris Civium, Regiis et Primariis Judicibus quarumvis Sedium Saxonicalium, Civitatum, Villarum et Possessionum, Cunctis denique aliis quorumlibet locorum constitutis et constituendis ac aliis quorum videlicet interest, seu intererit praesentium notitiam habituris, Nobis dilectis salutem et gratiam nostram.

Noha mind boldogh emlékezetü Fejedelmektül s mind a Nemes országtul a Sidoknak itt Erdélben Fejérvári varassunkban való lakások megh engeltetet, és ugyanakkor bizonyos Privilégiumok is adatott, mellyben törvénytelen való háborgattatások ellen Világos parancsolat lévén, ha kinek vélek való törvénykezések történik, a Praefectusok székre dirigáltatott, de amint alázatos megh találásokbul értyük, Privilégiumoknak nem kevés praejudiciumára és magoknak méltó bosszujokra és károkra, akarmelley Privatus Ember is maga valami praetensióját objectálván, vagy maga kezivel vindicál, vagy penigh méltatlan Tömlöczözéssel tölti ki rajtok bosszuját, honnét is nem a réghi szokás és Privilégiumok tartása szerint negyven pénzért, hanem egy forintért bocsaútyák ki; akarván azért Birodalminkban mindeneket Privilégiumokkal éltetni és réghi üdvezült Fejedelmek collatioit in vigore megh tartatni. Minden rendbéli Hiveinknek parancsollyuk kegyelmesen és ighen serio a modo imposterum successivis semper temporibus contra formam Privilegii ipsorum, akarmi szin és praetextus alatt, személyekben háborgatni, javokban megh károsítani, szidni, verni s tömlöczözni semmiképpen ne merésszellye, hanem ha kinek mi praetensioja vagyon hozájok, competens Forumokon Praefectusunk székin, vagy annak vacantiájával Hopmesterunk vagy Fejérvári Udvarbiránk székin, a dologhnak minemüségéhez képest prosequallya, ha penigh megh kelletnék is fogatniok, megh nevezett hiveink hirek nélkül semmi képpen is megh ne fogtassanak; Porkolábink is penigh Tömlöcz váltságért negyven pénznel többet venni ne merésszellyenek, szolgáltatassék ki minden rendnek Privilégiumi igassága. Nec secus facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Fogaras die 20. Februarii. Anno Millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio salutis. Apafi Mihály s. k.

OL. Erdélyi fisc. iratok VI. szekrény, Litteralia Instrumenta Judaeorum.

1673. febr. 27. Kassa. A szepesi kamara értesíti a pozsonyi kamarát, hogy a zsidó vámosokat, és általában az összes zsidókat el kell távolítani Felső-Magyarországból; különböző törvényekre hivatkozik és a pozsonyi kamara jóváhagyását kéri.

Illustrissime, Reverendissime ac Generosi domini, nobis colendissimi et honorandissimi.

„Servitiorum nostrorum addictissimam commendationem. Cum non exigui numeri Judaeorum passim hinc inde in Partibus hisce Regni Hungariae Superioribus moram gerere ac officia teloniorum arendae titulo intertenere perque hoc miseram plebem vexare omnino subintelligimus, consultum iri censuimus, tales Judaeos iuxta etiam leges Patrias, signanter Art. 91. anni 1647., item art. 79 anni 1649. ac 29. anni 1655. totaliter ex praemissis hisce Partibus exturbandos et eliminandos fore vel maxime eo etiam ex respectu, ne videlicet haereticis quoque conquerendi ansa praebetur, respectu exturbationis praedicantium eorundem et non Judaeorum, prout hoc in negotio subsequendae et effectundae dictionum Judaeorum totalis eliminationis, tam universis 13 comitatibus, quam etiam tricesimatoribus et provisoribus iam etiam perscripsimus, non dubitantes Illustrissimam, Reverendissimam ac Generosas quoque Dominationes Vestras hoc ipsum approbaturus. Quas in reliquo ad annos quamplurimos vivere et valere cupimus felicissimas. Cassoviae die 27. Februarii 1673.

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerarum Excelsae Aulicae consiliarius, Hungaricae vicepraeses et Scepusiensis inclitarum Camerarum administrator caeterique eiusdem Camerae Scepusiensis consiliiarii.

Hátán: a szokott címzés.

OL. Kamarai lev. Litt. ad Camer. 1673. febr. 27.

(A kamarai regesta szerint: Super excessibus Teloniatorum etc. Judaeorum et exturbatione fienda omnium Judaeorum ex Comitatus illarum partium.)

1673. május 3. Kassa. A magyar és szepesi kamara Markovicz Izraellel és 17 társával szerződést köt. Eszerint az említettek a kamara védelmét élvezik, a kamara területén bárhol megtelepedhetnek és kereskedhetnek, viszont ezért évi 400 tallért fizetnek, a keresztényeket nem háborgatják, elismerik Markoviczot fejüknek és újabb tagokat csak a kamara előzetes beleegyezésével vesznek fel.

„Nos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Hungaricae et Scepusiensis Camerarum consiliiarii, damus pro memoria, quibus expedit uni-

versis, quod nos Izraelem Markovicz cum caeteris sibi associatis Judaeis numero septemdecim, ex eo, quod certum annuum censum Fisco Suae Maiestatis Regio quotannis contribuere et administrare compromississent teneanturque his infrascriptis sub conditionibus in nostram susceperimus protectionem, ita tamen et per expressum hac superaddita cautione, ut si nimirum et quamdiu Sua Sacratissima Maiestas ac dominus dominus noster Clementissimus praesentes contractuales literas benigne ratas esse voluerit aut aliter pro benigna voluntate sua non ordinaverit. Et primo quidam tenebuntur iidem Judaei pro hoc currenti anno 1673. in bona, usuali et per regnum currenti moneta in perceptorium Suae Maiestatis huius Camerae Scepusiensis administrare 600 florenos Hungaricales sive valoris harum Partium, cuius quidem summae unam medietatem, hoc esse 300 florenos pro festo Sancti Michaelis Archangeli et alteram medietatem aliorum 300 florenorum pro Nativitate Domini administrabunt, quae summa in tantum et non ultra, pro hoc specificato anno limitata eis extitit, ab hanc rationem, quia de eodem hoc iam currenti anno quatuor integri menses effluxissent et ideo pro integro computari nequireret, subsequitur autem singulis annis administrabunt talleres Imperiales 400, facientes florenos Hungaricales 700 et 20. Secundo. Omnes Judaei in hac Superiori Hungaria quaesturantes sub cuiuscunque dominio existant et ad quemcunque pertineant, a praefato Izraele Markovicz dependentiam habebunt eiusdemque condignum respectum habentes, obedientes ei esse debebunt sub poena mulctae 100 florenorum eo facto ineunda et insuper praespecificatum censum quaevis illorum proportionaliter iuxta suam facultatem contribuere tenebitur, quem censum dictus Izrael Markovicz diligenter exiget a singulis et conservabit in terminis praefixis in perceptorium Suae Maiestatis administrando. Tertio ut iidem Judaei supramentionatum annuum censum eo magis sine defectu administrare possint et valeant, non tenebuntur in medium Comitatum harum Partium ulla contributiones facere nec ad eas adigi debebunt, quin in tali casu, si propter postulatas tales contributiones aut alias etiam sine legitima et sufficienti causa a quopiam impeterentur, teneatur Fiscus Suae Maiestatis Regius contra quosvis eorum legitimos impetitores ipsos defendere et protegere. Quarto. Possint intra ambitum Partium regni istius Hungariae Superioris ubique, ubi eis placitum fuerit et recepti fuerint degere, hospitia intertenere, quaestum exercere, ire, redire, condescendere, divertere, morari iusta tamen exhinc querela aut oppressione alicuius Christiani viventes. Et hoc praeterea per expressum declarato, quod iidem Judaei cum nulli extraneorum in perniciem publicae quietis aut Christianitatis corresponderent, quin potius econtra quidquid ab aliis extraneis audiverint, subintellexerint in perniciem regni tendentia, ea fideliter et tempestive Inclytae Camerae repraesentabunt sub poena, quae contra facientes irro-

gari potest ac praeterea, si aliquis his septemdecim se adiungere vellent, tales sine praescitu Inclytae Camerae in societatem suam nullatenus assumere praesumant nec ausint neque quaestum eis exercere permittant sub poena pariter 100 florenorum Fisco Regio immediate pendendorum, toties quoties contrarium facientes comperti fuerint. Quemadmodum eosdem in protectionem nostram assumimus, modo et sub conditionibus praedeclaratis ab eisdem Izraele Markovicz sibiique associatis septemdecim Judaeis inviolabiliter observandis. Harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Cassoviae die tertia mensis May, Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio.

OL. Kam. Litt. ad Camer. 1673. máj. 5. melléklete. (Másolat.)

719.

1673. május 5. Kassa. A szepesi kamara jóváhagyás végett a pozsonyi kamarához felterjeszti megállapodását Markovich Izrael zsidóval és 17 társával.

„Illustrissimi, Reverendissimi ac Generosi domini Patroni gratiosissimi et fautores nobis colendissimi. Servitiorum nostrorum addictissimam commendationem. Qualiter nos ad ulteriorem nihilominus Suae Maiestatis Sacratissimae subsequendam benignam resolutionem cum Izraele Markovicz et reliquis septemdecim sibi associatis Judaeis, quoad annum censum Fisco Suae Maiestatis Regio, pro hoc dumtaxat anno, respectu promovendi commodi Suae Maiestatis in paratis praestandum contraxerimus, Reverendissima et Generosae Dominationes Vestrae pluribus intellecturae sunt. Quem cum Illustrissimis. Reverendissima ac generosis Dominationibus Vestris eo fine communicandum duximus, quatenus accedente earundem quoque Illustrissimarum, Reverendissimae ac generosarum Dominationum Vestrarum consensu, pro obtinenda praetitulatae Suae Sacratissimae Maiestatis gratiosa resolutione penes Augustam eiusdem Suae Maiestatis Aulam promovendum haud gravanter velint. Super quo benignam Suae Maiestatis Sacratissimae ratificationem, si ita videbitur, praestolabimur. Ac in reliquo easdem Illustrissimas, Reverendissimam et Generosas Dominationes Vestras in annos quam plurimos vivere et valere cupimus salvas et incolumes. Cassoviae die 5. May 1673. Illustrissimarum, Reverendissimae et Generosarum Dominationum Vestrarum servitores additissimi Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerarum Hungaricae et Scepusiensis Consiliary.

OL. Kamarai levéltár, Litt. ad Cameram 1673. máj. 5.

1673. augusztus 26. *Szentgyörgy város statutuma a zsidók kereskedésének megszorítása tárgyában.*

„Ist von einem ehrsamem wohl weisen Rath undt denen Herrn Genandten communiter geschlossen worden, dasz von heundt a dato an, denen alhier befindenden Jueden die Handlung wofern sie Jährlichen einer löblichen Gemein alhier 10 fl. zue bezahlen sich nicht bewilligen wollten, gänzlichen abgestellt werden solle.”

Szentgyörgy város levéltára, Protocollum 1648—1676. Kiadva: *Kolozvári és Orári: i. m. IV/2. 522.*

1673. szeptember 23. *Pozsony. Ampringen János Gáspár, Magyarország kormányzója kitiltja a zsidókat Pozsony városából.*

„...massen bey uns N. Richter, Bürgermeister und Geschworene der alhiesigen königlichen Freistatt Prespurgh, beschwehr weis angebracht, das die Jueden vor kurzer Zeit alhero kontinuierlich zu kommen, in und vor der Stadt zu hausiren, unterstehen... als ist unser gemessener und ernstlicher Befelch, hiemit an alle und jede Jueden, dass sie von dato der Publication dieses Edicts sich weiter und hinfüro in und bey der Stadt alhier auser der öffentlichen Jahrmarkt, oder eines von uns habenden freyen Pass bey würclicher und ernstlicher unausbleiblicher Straff, nit finden, noch betreten lassen sollen. Welchem dan sie Jueden, nach zu kommen und sich selbstn vor Schaden zu hüeten wissen werden.”

Pozsony város levéltára, Lad. 56. fasc. 1. n. 4. Zeitschrift für die Geschichte der Juden in der Tschechoslowakei. II. 119—120. *M. Schay: Die Entstehung der Judengemeinde am Schlossgrunde bei Pressburg.*

1674. január 1—1675. január 1. *A beckói vár jövedelmeinek összeírása említ két magyarbródi zsidó vámost, a vágújhelyi vám bérlőit:*

„Introitus pecuniae a thelonio. Abraham et Jacobus Judaei Hunobrodenses in oppido Ujhell ad fluvium Vagh degentes iuxta contractum cum dominis terrestribus in bonis arcis Beczko fl. 150. pro parte Suarum Dominationum cedunt fl. 4/46.”

OL. Justh-levéltár.

1674. április 16. (Nagyszombat) Kivonat a nagyszombati evangélikus templom könyvtárának katalógusából.

„Anno 1674. die 16. Aprilis. Praesentibus egregiis et circumspcctis dominis Joanne Hillepront, Stephano Nagy et Nicolao Raszt senatoribus, item Nicolao Szelessy, Joanne Varadi et Stephano Keui ac etiam Stephano Rechey, iurato notario civitatis Tyrnaviensis facta est conscriptio et rerum mobilium olim ad templum helveticae confessionis hominum hic Tyrnaviae existens, modo et ordine per eosdem Nicolaum Szelessy, Joannem Varadi et Stephanum Keui sub iuramento productarum. Inventatis . . . Legh elsöben egy két kolczu vasass láda . . . Item Deuteronomium in Moysis libros 5. Tygurgi* . . . Item in Genesim Moysis commentarius Frankofurti . . .”

OL. Urbaria et Conscriptiones fasc. 100. n. 44.

1674. A pozsonyi pénzverde ezüstszállító zsidaja, aki ezüstöt hoz beolvastásra:

Roch Silber.	Fein Silber.	frt.	kr.
M. L. d. Ein Leszung der Güldischen	M. L. d.		

Silber. Anno. 1674. July.

Schmölzt Jacob Prager Judt.

à fl. 18. $\frac{1}{4}$.

7. 14.—. H. C.¹ et O² 1. L. 2. q. O 1. 5. 8. —.

g. l. d.

An O 12. d. daruon 7 fl. 45. kr.

Schaiderlohn.—	—	—	—	—	—	—	—	128.	37 $\frac{1}{2}$
----------------	---	---	---	---	---	---	---	------	------------------

9. 2. 8. H. C. et O 11. L. —. q. 3. d. An O 1 q.

in O. 12. d. mit Abzug des Schaiderlohns	—	—	—	—	—	—	—	6.	4.	—	} 141. 3.
--	---	---	---	---	---	---	---	----	----	---	-----------

Széchényi Könyvtár. Fol. Germ. 267.

* Helyesen: Tigurii. (Zürich.)

¹ C = ezüst.

² O = arany.

1674. A pozsonyi pénzverde számára ezüstöt szállít:

Júliusban:

Roch Silber.	Fein Silber		
M. L. d.	M. L. d.	frt.	kr.
Schmölzt Jacob Prager Judt			
9. 13. — H. 7. L. 3. q.—d.	4. 12. —	86.	41.

Széchenyi Könyvtár. Fol. Germ. 267.

1675. január 1—1676. január 1. (Beckó). A beckói vár jövedelmei között sorolják fel Ábrahám és Jakab magyarbródi származású zsidó vámbérlők által az újhelyi (Vág) vám után fizetett évi bért.

„Introitus pecuniae a thelonio. Abraham et Jacobus Judaei Hunobrodenses et theloniatores in oppido Uyhell ad fluvium Vagh degentes juxta contractum cum dominis terrestribus in bonis arcis Beczko etc. f. 150., cedunt parte Suarum Dominationum fl. 4/68.”

OL. Jush-levéltár. Az uradalom egy része akkor Pongrácz Erzsébet, Ghyczy Pál árvái és Kysel Jánosné kezén volt.

1675. július 26. Rohonc. Batthyány Kristóf Samalovics Péter borostyánkői tiszttartónak commissiót ad, hogy posztó árában 11 forintot fizessen ki Sido Bíró Jolinak.

„Ez commissionkat vévén, adgion kegyelmed Sido Biro Jolinak poszto árában tizenegy forintot. Actum Rohonc ut supra.

Grof Batthyány Christoph manu propria.”

אני יואל בר יוסף אוני געציל בן הר"ד אשר
האבין ביקומין יא' זהו' פון הערין פרוואלטר

Forditása: Én Joel József fia és Getzel a tudós Aser fia megkaptuk a tizenegy forintot a tiszttartó úrtól.

Kivül: Borostyáni Tisztartónknak Samalovics Péternek adassék.

OL. Batthyány-levéltár. Gyűrűs zárópeccséttel.

1675. szeptember 18. Zboró. *Palugiy Sándor Zathureczky Lászlót arra szólítja, hogy a gróf árendás zsidója portékáját, mely Markovicz Jeremiástól jogtalanul vétetett el, térítse meg.*

„Ajánlom szolgálatomat kegyelmednek. Sok jokkal algya megh Isten kegyelmedet. Groff Uram eö Naga ide valo Arendas Sidoja jöuin hozám, panaszképpen jelenté, hogy kegyelmed nem tudatik mitül uiseltetuin, bizonyos marhajat Contrabantalta uolna, holott immár eö attól itten megh harminczadolt és megh atta ualamiuel tartozot, a mint hogy bizonyoságot téssen róla maga az itt ualo Contra: kire nézue akaram leuelem által megh talalom kegyelmedet, hogy másképpen ne kellessék eleit uennem az Dolognak, azon portékáját, megh irt Groff Uram eö Naga arendás Sidójának, igassaghat látúan, térécze megh, egyébiránt, ha kárt ual ezen Sido, könnyen fel talalom modgyát, melly által kára megh térítessék. Ezel iltese Isten jó egésségben kegyelmedet. Datum Zboro, Die 18. Septembris. A. 1675.

Kegyelmed jóakarója szolgál

Palugiy Sandor mp.

Kívül papírral fedett pecsét nyoma.

Címzése: Generoso Domino Ladislao Zatureczky, Sacrae Caesariae Regiaeque Maiestatis Tricesimae Filialis Lodomiriensis Contrascrubaee, Dno mihi observando.

OL. Thököly szabadságharca iratai: XII. fol. 385.

D. M.

1675. szept. 18. Zboró. *Jastrabsky András figyelmezteti Zathureczky Lászlót, a ladomiri harmincad számvevőjét, hogy Markovicz Jeremiás zsidó megfizette a kellő vámot Lengyelországból hozott portékájáért, tehát jogtalanul foglalta le holmiját: azért térítse meg neki mindet.*

„Szolgálók kegyelmednek. Sok jokkal algya meg Isten kegyelmedet. Ezen Groff Uram eö Naga Zboray arendás Zidoja Jeremias Markovicz Társával együt jüuin hozam, jelenté, hogy a' minémü portékát hozot uolt ki Lengyel Országból, kiért itten az Harminczadon eleget tett, azon portékát kegyelmed contrabantalta uolna, miuel azért itten a' miuel tartozot megh atta, nem latom modgyát, hogy azon portékát Contrabantalhassa kegyelmed, hanem térécze meg néki; ezen expeditio lett uolt penig 14. Augusti, az Portéka penig uolt Hernacz Uln. no. 20., Sája Uln. 6. Romleck Uln. 21., Len uaszon Uln. 15., Bors libr. $\frac{1}{2}$. Egy fertal Babir libr. $\frac{1}{4}$, Czitur Eöt Lott, Gyömbér négy Lott no. 4. Egy forint ara pantlika. Ezen portékáért, jól lehet nem ezen Sido, hanem az Ura

fizetet meg, úgy mint Groff Uram eö Naga ide valo arendatora, miuel ezen Sido csak szolgálja. Ezel iltesse Isten jo egésségben kegyelmedet. Datum Zboro Die 18. Septembris. A. 1675.

Kegyelmed ismeretlen joakaró szolgálja

Andreas Jastrabsky V. T.

OL. Thököly szabadságharca iratai: XII., fol. 284. Eredeti; rajta papírral fedett pecsét nyoma. D. M.

730.

1675. november 26. Zboró. Jastrabsky András újólag meghagyja Zathureczky Lászlónak, hogy a zborói zsidótól joggatlanul elvett és lefoglalt portékát szolgáltatassa ki.

„Egregie Dne Amice mihi observande. Humilium meorum obsequiorum commendatione praemissi¹ salutem et omnem prosperitatem. Litteras egriae Dnatis Vrae, (in negotio Judeorum Zboroviensium qui hisce evolutis diebus certum quaestum, seu uti Dnatio Vra, nominat, Portikam induxerant) percepi, et Continentiam literarum bene intellexi; in quibus Egregia Dnatio Vra postulat, ut ego mittam Authenticam Recognitionem rerum, seu mercium consignationem propria mea manu subscriptam, et obsigillatam, ubi Vra Dnatio indirectum quid postulat (cum iidem Judaei, habeant hinc in Registro Tricesimali Suae Mattis easdem merces inscriptas) quae ex hac Tricesima Zboroviensi in Inclytam Cameram produci debent, et Vra Dnatio in Contrabandum superet, viderit cum et hinc a Suae Mttis Tricesimae sint absoluti, et Dni Ipsorum Terrestres etiam partem eorum tuentur super indebita arestatione; quare Vra Dnatio videat quid facit. ne etiam Inclytam Cameram sinistre informando privati sui vel lucri vel damni causa, et Dnorum Terrestrium indignationem non incurret, cum Eaedem merces inductae, jam in una Tricesima Suae Mttis sunt inscriptae, His faeliciter valeat exopto Egregiae Dnationi Vrae. Datum Zboro Anno 1675 Die 26 Novembris.

Dnationis Vrae Amicus et Benevolus ad serviendum paratus

Andreas Astrabsky² V. T. et C.”

Kivül: Egregio Dno Ladislao Zathureczki Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Tricesimae Filialis Lodomir Rationistae et Dno Amico mihi honorando. Lodomir.

OL. Thököly szabadságharca iratai: XII.

¹ hiba praemissa helyett — D. M.

² Astrabsky = Jastrabsky. — D. M.

1675. A pozsonyi pénzverde ezüstszállító zsidói, akik pénzezüstöt hoztak:

Roch Silber		Fein Silber					
M.	L.	d.	M.	L.	d.	fl.	kr.
Anno 1675. Marty.							
Schmölzt Jacob Prager Judt.							
36.	15.	8.	H. C. et O. 11. L. 3. q. 2. d. An O. 1.	26.	13.	3.	482. 50.
q. 1/2. d.							
An O. 10. L. 2. d. mit Abzug des							
Schaiderlohn — — — — — — — — 115. 15.							
May.							
Schmölzt Jud Polläckh à fl. 18.							
11.	13.	—.	H. C. et O. 13. L. —. q. —. d. An O. 1.	9.	5.	14.	168. 36.
d. An O 3. L. — q. — 11. d. mit Abzug desz							
Schaiderlohn. — — — — — — — — 43. 30.							
Schmölzt Marx Lazarus unnd							
Schlamb Herstl Judt à fl. 18.							
10.	4.	8.	H. C. et O. 12. L. 3. q. 3. d. An O. 1. q. 8.	2.	6.	146.	39.
An O. 2. L. 9. d. mit Abzug des Schai-							
derlohns. — — — — — — — — 29. —							
Junny.							
Schmölzt Sallamon Polläckh à fl. 18.							
3.	3.	—.	H. C. et O. 13. L. 1. q. 3. d. An O. 2. d. 2.	10.	7.	47.	45.
An O. 1. q. 2. d. mit Abzug des Schaid-							
erhn — — — — — — — — 2. 26.							
Schmölzt Juda Polläckh Judt à fl. 18.							
3.	7.	—.	H. C. et O. 12. L. An O. 1. q. 2. d.	2.	3.	—.	45. —
An O. 1. L. 4 1/2. d. mit Abzug des							
Schaiderlohn — — — — — — — — 15. 49.							

Széchenyi Könyvtár, Fol. Germ. 267.

1675. A pozsonyi pénzverde zsidó ezüstszállítói:

Januárban:

Roch Silber		Fein Silber					
M.	L.	d.	M.	L.	d.	fl.	kr.
Von Lazarus Hiersch Juden.							
10.	1.	8.	H. 15. L. —. q. 2. d.	9.	8.	10.	172. 30.

Márciusban:

Schmölzt Jacob Prager Judt.
112. 5. —. H. 10. L. —, q. —. d. 70. 3. 2. 1263. 36.

Májusban:

Schmölzt Juda Polläckh Judt.
29. 9. —. H. 7. L. —. q. 1. d. 13. 11. 13. 247. 16^{1/2}.
Schmölzt Marx Lazarus.
12. 1. 8. H. 11. L. 3. q. 2. 1. d. 8. 14. 15. 160. 47.
Schmölzt Joseph Marx Judt.
37. 6. —. H. 9. L. 1. q. 2. d. 21. 14. 6. 394. 10.
Schmölzt Sallamon Polläckh.
8. 1. —. H. 7. L. 1. q. 2. d. à fl. 18. 3. 11. 7. 66. 51.
Schmölzt Juda Polläckh.
5. 5. 8. H. 8. L. 1. q.—d. 2. 12. 1. 49. 34

Széchenyi Könyvtár, Fol. Germ. 267.

733.

1675. *Borsod megyében Szederkény faluban lakozó Nagy István elzalogosítja*

„örösi fel hazhelyemet, mellyet vöttem volt Sido Matyas Uramtul bizonyos summa penzen, ugy mint tizenötödfel magyar forintokon”.

OL. Melczcr-levéltár.

734.

1676. *január 1—1677. január 1. A beckői vár jövedelmeinek összeírásában említik Jakab és Ábrahám magyarbródi zsidókat, a vágújhelyi vám bérlőit.*

„Introitus pecuniae a thelonio. Jacobus et Abraham Judaei Hunobrodenses et theloniatores in bonis arcis Beczko degentes iuxta contractum cum Dominis Terrestribus in bonis arcis Beczko fl. 50., ex quibus cedunt pro parte Suarum Dominarum fl. 4. d. 68.”

OL. Justh-levéltár.

1676. február 3. Pozsony, Az Ampringen-féle kormányzóság értesíti a Pozsonyi Kamarát: amaz illavai aranyműves és ama zsidó ember ellen, kiknél hamis pénz találtatott, a kormányzóság színe előtt hűtlenség címén törvényszéki eljárás indul.

„Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Regii per Hungariam Domini Gubernatoris, ac Dominorum Consiliariorum Excelsi Regy Guberny nomine: Bene memoratum Dominum Regium Gubernatorem, et Gubernium, ex Reacclusis, examine utpote, nec non attestationibus per Egregium Franciscum Borsiczky, Tricesimatorem Puhoviensem ad mandatum praefatae Inclytæ Camerae, in causa deprehensae apud quendam Aurifabrum Illauienssem, et certum Judaeum adulterinae Monetae, aequè hic adiacentis peractum statum rei apprime intellexisse. Idem vero Examen cum attestationibus hîc iterum reaccludendum, et remittendum duxisse praetitulatae Camerae, ac in eum quidem fidem, ut hocce in negotio, tamquam causa notae infidelitatis, coram praedecarato Regio Gubernio per Procuratorem Fisci, siue Causarum Regalium Directorem, contra dictum Aurifabrum, et Judaeum, huc Posonium proximis evolutis diebus adductos, et incaptivatos, Processus debite institui et erigi valeat; Prouti etiam istud Regium Gubernium minus dubitat, praerepetitum Examen, et attestaciones, in attactum finem, per saepefatam Cameram antelato Fisci Procuratori ulterius communicatum iri, ipsum vero Procuratorem Fisci sibi incumbentia hac quoque in parte acturum. In reliquo hoc Regium Gubernium isti Camerae Inclytæ semper bene propensum permanet.

Ex Consilio eiusdem Excelsi Regy Guberny,
die 3. mensis February 1676.

Andreas Földvâry mp.

Hátán: Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Inclytæ Camerae Hungaricae Dominis Praefecto et Consiliariis benevole assignandum.

OL. Kamara, Ampringen-féle iratok. — Eredeti; töredezett pecsét. — D. M.

1676. május 2. (Eperjes). Kivonat a sóvári sóbánya kamara, továbbá Kezzer Menyhért (lefoglalt) könyvtárainak katalógusából:

„Inventarium bey den Kayserlichen Saltzgruben zu Soowaar, auch confiscirten güttern zu Epperiesz, anno 1676 ... Epperiesz Cammer-

hausz . . . Bücher: . . . Evangelium hebraicum, graecum und deutsch 8. (az az octáv) . . . Ketzerische confiscirte Sachen, das Meinhart Kezerisch Hausz, so Herr Winckler bewohnt . . . Judenschul 8 (azaz octáv) . . . Actum Epperies, den 2. May Anno 1676.

Joannes Erasmus Wegener m. p. Inspector
der Salzgruben und fiscalium in Comitatus
Saaros.

Johann Georg Krechwitz
Gegenhändler m. p.

OL. Urbaria et Conscriptioes fasc. 52. n. 9.

737.

1676. június 17. Pozsony. Az Ampringen-féle kormányzóság azt az illavai zsidót, ki hamis pénz terjesztésének vádjá alatt fogságban van, kiadja Ostrosich Mátyásnak, aki mint földesura magára vállalta, hogy a hazai törvények szerint eljár ellene. Erről a kormányzóság értesíti a Magyar Kamarát.

„Sacratissimae Caesareae Regiaeque Mattis Regy per Hungariam Domini Gubernatoris ac Dnorum Consiliariorum Excelsi Regy Guberny nomine Inclytae Camerae eiusdem Hungaricae hisce benevole significandum; Memoratum Regium Gubernium gratiose decrevisse, superinde recenter Magnifico Domino Matthiae Ostrozich perscripsisse, quatenus idem Judaeum illum suum Illauiensem, ob falsae et adulterinae in hoc praedeclarato Regno sparsionis et consequenter Regnicolarum deceptionis incusatum, et pro nunc hic detentum, uti Dnus eiusdem Terrestris ab hinc ad se captivum recipere, et contra eundem ex dictamine Legum Patriarum sententiam ferri curare debeat, ac teneatur. Quod si ipsum Inclytae quoque Camerae praelibatum Regium Gubernium hisce ad notitiam dare voluit. Cui in reliquo saepefatum Regium Gubernium semper propensum permanet.

Ex Consilio Excelsi Regy Guberny
die 17. Juny A. 1676.

Joannes A. Kirchmaier mp.

Kivül: Címzés.

OL. Kamarai Ltár: Ampringen-féle iratok.

D. M.

1676. október 6. (Rohonc). A rohonci zsidókkal való elszámolás a szent Mihály napi adóról.

„Anno 1676. die 6. Octobris.

Rohonczy Sidokkal valo szamvetis az Sz. Mihály adorul Vagony itten 37 Sido, fizet mindennek $\frac{1}{2}$ esztendőre f. 3.	f. 111 d. —
Ibidem 5 Sido akı nem réget iüt, és csak egy fertály esztendőre fizet f. 1 d. 50.	facit f. 7 d. 50.
Item fizetnek, hogy idegen Sidok ide nem kereskednek	f. 10 d. —
Mészárszékrul valo census teszen	f. 10. d. —
Item 7 startinyák bort árultannak ki, fizetnek egyegy Startinyák d. 75. facit	f. 5 d. 25.
	<hr/>
Facit adoioik	f. 143 d. 75.

Következik a kinek mit attanak Uram eö nagysága parancsolatyából.

I. Legradi 2 katonának 5 $\frac{1}{4}$ réff Szakoczeit, réffét pro f. 1 d. 25, facit	f. 6 d. 56 $\frac{1}{2}$.
Item Bor Túltó Janos eötsének 2 réff Szakoczeit, réffét pro f. 1. d. 25., facit	f. 2 d. 50.
Item Borostyani három Patyantus legénynek 15 reff Szakoczeit, réffét pro f. 1 d. 25., facit	f. 18 d. 75.
Item Moiko Ferencznek 1 $\frac{1}{4}$ réff Szakoczeit, nad(ragra) pro	f. — d. 55.
Item 3 Bezprimi katonának 16 R.(öf) szakoczeit R. pro f. 1. d. 25.	f. 20 d. —
Item Fodoroczy neuö inasnak Nad(rágra) valo Szakoczeit pro	f. 1 d. 55.
Cseskouicz neuö inasnak nad(ragra) valo Szakoczeit pro	f. — d. 55.
Sz. Groti Pribiknek 2 $\frac{1}{2}$ R. szakoczeit, pro	f. 3 d. 12.
Item az két Pribik gyermeknek a ki köröstyin let, 6 $\frac{1}{4}$ réff Szakoczeit pro	f. 8 d. 40.
Item Cziczkonak egy par nadragra valo Szako(czeit), pro	f. 1 d. 55.
Item Akots Lazlonak egj par nadragra valo dupla kentulat pro	f. 2 d. 20.
Item az Dudasnak egy pár nad(ragra) valo Szakoczeit pro	f. 1 d. 55.
Item Venkouicznak egy par nad(rágra) valo Szakoczeit pro	f. — d. 55.

Item legradi katonának 5 $\frac{1}{4}$ réff szakotsait pro	f.	6 d. 55.
Item Buga Miklosnak nad(rágra) valo feies dupla ken- tulat pro	f.	2 d. 20.
Item Szabotinak nadragra valo dolmany es nad(rágra) valo Szakotsait és ahoz bélést, gombot és sinort, mely teszen	f.	6 d. 82.
Item kis Türpe lánykának dolmany s nadragnak valo zöld postot pro	f.	4 d. —
Latus facit		f. 91 d. 95 $\frac{1}{2}$.

(2. oldal.)

Item egy Bezprimi katonának 5 R. karaziát, Réffét pro f. 1. d. 25. facit	f.	6 d. 25.
Csithay Horuat Miklosnak 2 $\frac{1}{2}$ Réff Szakotsait, pro	f.	3 d. 12.
Item az ur eö nagysága hintoiahoz 2 mása vasat pro	f.	10 d. —
Item attanak eczersmind Sueghvari katonnaknak 42 Reff szakotsait, Réffét pro f. 1. d. 25, facit	f.	52 d. 50.
Item az Vaidanak 4 Réff Szakotsai pro	f.	5 d. —
Item az lakodalmakkor, hogy koszorat öztennek, attam 2 reff Szakotsait pro	f.	2 d. 50.
Az Uyuari porkolabnak 5 $\frac{1}{2}$ Réff Szakotsait pro	f.	6 d. 87.
Item az képironak 3 $\frac{1}{4}$ Réff szakotsait pro	f.	4 d. 5.
Czapo Benczének 2 Réff Tribitskit pro	f.	2 d. —
Item az Jáger aki a saruast hozta 2 Reff Szakotsai pro Ezeknek Commissioiok léuén.	f.	2 d. 50.
Teuely uram 3 katonainak 15 Réff Szakotsait, réffét pro f. 1. d. 25., facit	f.	18 d. 75.
Item Szakats Matyasnak attanak kész pénzt	f.	10 d. —
Item Moiko Ferencznek nadragra valo Szakotsait pro	f.	1 d. 55.
Item Fodorotsynak egy dolmany s nadragra valo Sza- kotsait 4 réffét pro	f.	5 d. —.
Süttő Mihálynak egy nadrágra valo Szakotsait pro	f.	1 d. 55.
Item Takats Janosnak egy par nadragra valo Szakotsait és egy pár karmazin czizmat	f.	3 d. 55.
Item Hegedüs Istoknak nadrágra valo szakotsait pro	f.	1 d. 55.
Item dolmanyra valot is pro	f.	3 d. 12.
Item Szlunzki Janosnak dolmany s nadragra valo sza- kotsait és dolmany alá bélést, mely teszen	f.	6 d. —
Item attanak eczeris s masoris feő szerszamat, czérnát, szatyánt, és egymast, mely teszen	f.	3 d. 70.
Latus facit		f. 151 d. 11.

Summa facit f. 243. d. 6. És így fizetek az Urnak eö nagyságának az adoiokon felül bé felieb, melyet jövendeöbéli adoiokból keöl defalcalni	f. 99 d. 31.
Item Csány uram eö nagysága részére	f. 30 d. 20.
	Facit f. 129 d. 51.

Kivül: Anno 1676. die 6. Octobris Rohonczy Sidokal valo számvetis az Sz. Mihály adorul.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

739.

1676. november 9. *Kivonat Vépy Benedek esztergomi örkanonok hagyatékában talált könyvek jegyzékéből.*

„Inventarium rerum reverendissimi condam Benedicti Vépy, praepositi Orodienensis, custodis et canonici Strigoniensis per infrascriptos porrectus, die 9. Novembris 1676. ... Libri ... Flavii Josephi de bello judaico tomus 1.”

Esztergomi főkáptalan hiteleshelyi levéltárában, Lad. 122. Capsa 68. fasc. 13. n. 9.

740.

1677. április 10. (Pozsony). *Olischer Ferdinánd cs. kir. kapitány a pozsonyi Gubernium előtt gr. Batthyány Kristóf felöl vallja, hogy külföldi zsidó kereskedőkkel egy és más összeköttetése van.*

„Extract Auszsage, so Ferdinand Olischer von Ehrenfeldt Hauptman auf vorhero beschehene Citation, vor dem Könige Hochlöb: Gubernio gethan den 10. Aprilis 1677.

7. Dan thette Er H: Graff Botthany, auf seinem gueth, oder Herrschafft Rechnitz vill Wellische Juden auffhalten, und Ihnen Unter dem Schein, alsz wan sye Christen wehren (massen sye auch also in Ihren Kleidungen auffziehen thetten) Unterschlauff geben, welchen Er öffentliche Pässz ertheillete, womit sye im Jahr etlich mahl nach Venedig rayssen, und umb Vill 1000 Rh. Thaler Jubellen, und Kleinodien von Dorthen durch die J: Ö: Landen herausz ohne Entrichtung Einiges Creutzers, Mauth, oder Dreysigist, führen, und bringen thetten; Davon Ihme H: Graffen Jedesmahlsz, so offt sye hinein rayssen, Jeder Jud, so in der Compagnia mit begriffen, dern auch 10, 12 und mehr wehren, Sechs Rhtler geben müszte. Und dieses habe Ihme Hauptman Oli-

scher, Ein alter Jud, namens Gedeon, auch zu Rechnitz wohnend, selbst gesagt; dessen Sohn sich zu Grätz, auch sonst in Steyer-marck hin, und wider aufhalten, sich aller orton für Einen Christen ausgeben. und also mit allerhandt Klenodien trafficquiren thette.

OL. Kamarai Ltár: Ampringen-féle iratok („Excelsum Regium Gubernium per Hungariam, n. 85”).

741.

1677. április 12. Fogaras. Lengyelországra marhákkal kereskedő magyarokat némely lengyel úr le-lefogott és marháiktól megfosztott. Sérelmük nem orvosoltatván, Apaffi Mihály fejedelem viszont megparancsolta most a huszti kapitánynak, vessen börtönbe egy éppen Huszton foglalatokodó lengyelországi zsidót s addig tartsa benne, míg a kárvallott viski magyarok kellő elégtételt nem nyernek.

„Spectabilis ac Generose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam Nostram. Noha ennek előtte is irattunk volt a Lengyel királynak, hogy a szélyben lako Lengyel Uraknak parancsolna felölle, Lengyelországra marhákkal kereskedő embereinket ne Arestálgatnák, de semmit nem szüვნén, hol mi Viskei szegény embereink marháit egy Lengyel Ur most is Arestalta: lévén azért most egy Lengyel országi vén sido huszton, megparancsoltuk Frater István hívünknek, hogy aszt Arestum alá venné mind addig míg karosodott szegény embereink nem contentáltatnak.”

Külső címzés: Spli ac Gener. Michaeli Teleki de Szék Consiliario nro intimo etc.

OL. Telekiek marosvásárhelyi ltára: Miss. fasc. 187. — Eredeti. D. M.

742.

1678. január 1. Munkács. Thököly Imre szerződése Effraim zsidóval a munkácsi sör és pálinka korcsmákról.

„Annus incipit die prima Januarii 1678. Effraim zsidó hités szolgálkura biztuk Munkács városában lévő ser és pálenka korcsmáinkat, melyekbül mindenféle jüvedelmet igazán s hitesen tartozik kezünkhez administrálni és számot adni. Effraimnak az ő szolgálatjáért meg enged-tük ebben az esztendőben, hogy a szent-miklósi árendát 100 forintban bírja, mivel most annyi jüvedelme nincsen azon árendának, mint az el-múlt esztendőben volt; oly conditioval pedig, hogy a 100 forint áren-dában maga fáradságáért Effraimnak 50 forint defalcáltassék. Az 50 forintját pedig fogyatkozás nélkül tartozik minekünk befizetni annak idejében, amikor mi kívánni fogjuk. Item rendeltünk neki maga és cse-

lédji(!) eledelére 5 köből búzát, lovára 5 köből zabot és egy öl szénát. A serfőző mellett lévő két legénynek valahányszor főznek, mind a kettőnek 16 poturát adnak. Serfőzőnek 20 forintja fog járni, és 3 köből rozsa, mivelhogy a vár szükségére is fog sert főzni, s valamikor a vár szükségére sert főz, akkor minden hétre munkácsi udvarbíránk adjon 2—2 embert mellé, a ki segítsen neki; fogyatkozás nélkül pedig ez legyen meg mindenkor. Pálenkafőzőnek is 20 forintja és ugyanannak 4 köből gabona. Ugy hogy in universum minnyájokra, valakik ezen dologban szolgálnak, fizetések 40 forint és mindenestül 17 köből élet, 1 öl széna. Effraim maga 50 forintján kívül, mert azt a szentmiklósi árendából defalcálja magának, a többinek az mi jüvedelmünkből esztendő által fog fizetni úgymint az 40 forintot.

Mindezekre szorgalmatos gondot fog viselni inspector uram. A serfőzéshez elegendő gabona legyen mindenkor és a sörnek elvitelére a korcsmákra szekér, munkácsi udvarbíránk adjon elégséges szekereket és valamikor fogyatkozás lesz, udvarbíránk fogja pótolni. A városi vendégfogadónkat is Effraim kezében bíztuk. Minden kántornak a végén szép rendes lajstromot csináljon, mit percipiált, mit erogált? és mennyi a jüvedelem? hogy azt fogyatkozás nélkül elkövethesse, diáriumot tartson Effraim és mindent minden nap felírjon. Az hitet letegye, az mint úgy is kell lenni mindenkor. Arra is inspector uramnak nagy gondja legyen, hogy azon korcsmáink ellen senkinek ne engedjen árulni. A várban se hozzon senki pálenkát árulni, hanem akik Effraimtul veszik meg. Semmire pénzt nem fog erogálni, az megnevezett fizetésen kívül. és annak is a pénznek ki kell jünni az 30 sertésnek az árából, mert annyit tartozik hizlalni esztendőt által a malátával, megvévén olcsón az hitván sertéseket. Mind ser-szaladokra, mind Pálenka-szaladokra Munkács várából adatunk életet, s tettünk arról ilyen dispositiot. Esztendő által, noha több fog el kelni, de csak 300 hordó sert tettünk fel, arra 200 kassai köből életet deputáltunk és külön töttettük a várban: 100 köbli szép árpa, 100 köbli szép zab. Egy főzésre 6 köből fog menni, s abból 8 hordónak kell kitelni. És, hogy a ser jobb legyen, mindenik főzelékre egy-egy véka rozs listet deputáltunk, s 10 köből rozsot a végre is félretöttettük. Mindenik főzelékre 7 véka komlót rendeltünk, a ha s komló dolgában fogyatkozás leszen, munkácsi udvarbíránk fogja azt megfizetni. Pálenka is per annum el kél 4000 itcze. Annak főzésére 225 köből életet rendeltünk, kassait (*Cubulos Cassovienses* n. 225.), 100 köbli rozs leszen. 125 köbli zab. És minden köből után úgy értvén: 2 véka városival zab és két véka kassaival rozs, jóféle pálenkának 18 itczének kell telni, mert azt mi már megpróbáltattuk. Ezt az 225 köből életet is külön töttettük. Pálenka pedig vagy aquavita olyan leszen, hogy itczéje 18 polturán okvetlen elkeljen. Inspector uram fogja mindenkor kiadatni mérve, valamikor kívántatik, mind a serre, mind a pálenkára való életet. A városi

vendégfogadásnak nem akarjuk, hogy másféle fizetése legyen és több esztendő által, hanem 10 hordó ser, azt árultassa ki maga számára. Most csináltattunk munkácsi udvarbíránkkal 12 hordót, sernek valót, mindenik 100 itczés lészen, hogy az eddig experiált confusiót elkerülje Effraim szolgálk, más féle hordó egy se legyen Effraimnál. Az kik a vendégfogadásban szekeresek vagy lovasok beszállanak, azoktul a vendégfogadás minden éjjelre egy-egy lötul, vagy ökörtül egy-egy polturát fog venni mi számunkra. Oda szénát, abrakot elegendőt fogunk adadni munkácsi várunkból. Arra is inspector uram szorgalmatosan vigyázzon. Datum in arce nostra Munkács, die et anno suprapraenotatis.

Kívül: Effraim contractusa ser és pálénkafőzésről.

OL. Kamarai osztály, Instructiók közt. Fogalmazvány. Kiadva: Magyar Gazdaságtörténeti Szemle 1898. 216—218.

743.

1678. február 1. *Kivonat Mosony vármegye ez évi jegyzőkönyvéből. A zsidó mézsárosoknak, ha a vármegye határain belül hússal kereskednek, a szokásos accisát meg kell fizetni.*

„Judaei laniones ubicunque tandem intra limites comitatus carnes dividendentes, solitas accisas praestare teneantur; hactenus vero praestari neglectas, praevis exigendi dominis judicibus nobilium datur autoritas.”

Mosony vármegye levéltárában, Prot. 1668—1692. 104. lap. Kiadva: *Kolozvári és Ovári*: i. m. V/1. 186.

744.

1678. *A Kismartonban megtelepedni szándékozó nikolsburgi zsidókkal való megállapodások.*

„Judaei Nicolsburgenses A. 1678 proponebant puncta, quae demum confirmata.

1. 20 Häuser am Mayrhoff zu erbauen.
2. zu handeln erlaubt.
3. Ehrbahr auff führen.
4. Sinagog, Freidthoff etc. halten, bevor die begrabnus 30 Pfund pfeffer modo 15 fl.
5. alle laster und verbrechen nach ihren jüdischen Ceremonien abgehandelt, dahingegen die straff im Amt angezeigt werden.
6. weinschenk, Fleischbank halten, das Vieh aber anzeigen.

5. die schulden bey dem ambt angemeldet, gebührend! interesse genommen.
6. nicht von gestohlenen Sachen kauffen, kein Silber oder goldt schmelzen.
7. gasse und wohnung sauber halten, bey straff 2 Pfund pfeffer.
8. kein gewölb auff machen an Feyertagen, bis 10 Uhr bey 5 fl. straff.
9. wagen der mauth bey Herrn praefect zu vergleichen.
10. kein quartier leiden bey durchzügen der soldaten ausser Es seye ein allgemeiner landtanschlag.
11. ihre Kinder sollen nicht ohne erlaubnis unser der Herrschafft hey-raten und alle rechtigkeit vorhero pfelegen, der abzug der Reichste

	15 Thaler
mittlere	10 Thaler
arme	5 Thaler

Feuers brunst retten helfen auch selbst wohlobacht haben und ihre Rauchfang alle 4 Wochen kehren lassen, sonst allen schaden zahlen.

12. ross oder vieh ohne schaden halten.
13. das brennholz umb bezahlung ihnen erfolget werden.
14. so einer gestohltes gut kaufft, soll Er solches umb den werth, so Er gezahlt, zurückgeben, ehe es vermeldet worden, sofern Es aber vermeldet worden, ohne bezahlung zurück geben.
15. so Einer stirbt anmelden, auch keine Hochzeit machen ohne anmelden bey der Herrschafft bey 5 fl. straff.
16. Richter und geschwohrne sollen bey dem ambt confirmiret, auch so sie abgesezet wiederumb angemelt werden.
17. Ohne vorwissen kein Jud angenommen werden., so aber einer von der Herrschafft angenommen wirdt, 6 fl. Schutzgeldt zahlen, auch über 3 Tag kein reizender auffgehalten, auch examinirt, wer sie seyndt. Schlisz: Ehrlich auff führen.

NB. brandtwein brennen sollen sie das geläger von Hoff umb die bezahlung annehmen und weilen wir uns das bier und wein leith geben wir uns vorbehalten, soll es ut numero 4 verbleiben.

OL. Esterházy-család budapesti lev. Rep. 83. fasc. B, n. 46. Commissio inchoata Kismartony die 1. Septembris 1736. (Tehát átiratban.) D. M.

1678—1679. *Kivonat a németújvári vár általános inventáriumából.*

... 9. oldal. „Adot eczeris mászoris (a számadó) az Uyváry Sidonak mézárszékre juhok kecskét” ... 11. oldal. „Gyapyunak erogatioja. Ezen felül megh irt gyapiut adatot az Rohonczi Sidokra, ugy mint libr. 250.”

... 12. oldal ... „Item az eöregh aszony keszéhez Sidokra valo kis bárány bürek n. 14., item kecske bürek n. 9.” ... 14. oldal ... „Ezen pókák Sidokra adatik n. 4.” ... 35. oldal ... „Eodem anno adatot az Sidonak az melytul gyeöngyet vettek 2 désa (vaj) libr. 86. F. libr. 12.” ... 44. oldal. ... „Ezen folyul megh jrt pókákbul adatik Sidoknak pokát n. 6. Die 9. Marty adtot Sidokra n. 6.” ... 45. oldal ... „(Póka fiakbol) „Item Sidokra adatik n. 23.” ... 52. oldal ... „(Kappanyok) Item Sidokra adatik Szezhváry kapony n. 15.” Die 9. Marty adatot Sidokra n. 15.” ... 105. oldal ... „Item Sidokra adatik lib. 10. (vöröshagyma)” Die 9 Marty adatot Sidokra lib. 10.” ... 106. oldal. „Fok hagyma. Ebbül adatik Sidokra pinz ára megh olvasván p(er) f. 7. d. 70. Item olvastunk a Sidokra koszoru lib. 22, facit per f. 7. d. 90.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között, egy 175 oldalas hosszúkás füzetben.

746.

1679. szeptember 4. Dobra. Özv. Forgách Zsigmondné, Batthyány Borbála kötelezvénye, melyben a Farkas Ábrahám rohonci zsidótól 200 forintért megvásárolt gyöngyláncért járó 97 forint hátralék három hónap alatti megfizetésére kötelezi magát.

„My Groff Batthyáni Borbála, nehay tekintetes nagyságos méltóságos Ghimessy Groff Forgách Sigmond vram eözvegye etc. Recognoscallyuk per praesentes, hogy vettünk egy gyöngylánczot Farkas Ábrahám nevő Rohonczy Sidotul kétt száz forinton; kinek az árrában defacto adtunk neki kész pénzt tizenött forintot és négy stertinyák bort nyolczvan nyolcz forintért, maradván mégh adóssa neki kilenczven két forinttal, melly restantiát három holnap alatt megh adgyuk néki, kirül adgyuk ezen levelünket kezünk írásával és pöcsétünkkel megh erősétvén. Datum Dobra, die 4. mensis Septembris 1679. Item vettünk tőle három reff posztót f. 3.”

Kivül: 1679. 4. Septembris. Rohonczy Farkas Ábrahám Sidonak adot obligatoriának páriája super f. 97.

OL. Batthyány-levéltár.

747.

1679. A kőszegi urbárium szerint Gencsen (Vas m.)

„Vám és Mészárszék arendaltatot az Sidonak pro fl. 100.”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 13. fasc. O. n. 337, p. 284.

1680. január 17. Szádvár. Terbóts István értesíti Esterházy Pált Tokaj és Patak kuruc csapatoktól lett felégetéséről, a pataki zsidók és mások kárszenvedéséről.

„... Itt minalunk igen rossz hírek közönségesen folynak. Tokaj várossát a kuruczok meghéghették, Pataknak is a' külső részét, a' honnéd nem kevés praedát vittek el az Sidoktul, Uy keresztényektül és Görögöktül...”

Szádvára, 1680. jan. 17.

Terbóts István m. p.

OL. Esterházy Pál iratai: 4062. Eredeti.

D. M.

1680. január 26. Mózes, Koppel és Händel zsidók elszámolása Batthyány Kristóffal.

„Ihro Excellenz etc. Hoch und Wohl geborner Graff etc. Gnediger Graff und Herr etc. Das Ewer hochgräfliche Excellenz auf vnser jüngst aingegebenes aller vnterthannigstes Supplicirn rechten auszuführen bericht der sachen beschaffenheit verlangen, haben wür vonn herrn Gusicz und herrn Petern zur genüege verstanden. Haben derowegen durch dises wenige solches Ewer Excellenz in gehorsamb erfordern wollen.

Erstlich wegen eines hinein gegebenen Demant Ring, bleibt vnnsz per resszto 90. f. Item wegen gegebenen Seiden tuch 29. f. Item wegen einen halben loth perl 8. f. Item wegen Ihrer Excellenz frawen Graeffin gegebenen roth Corallen und ainem Ring 26. f. Item wegen gegebenen tuch dem Ggedon 20 f. Item auff dem hinein gegebenen Föhrhang rest noch 10 f. Item auff jenners geldt, wasz Ewer Excellenz hinein empfangen, rest annoch 140. f. Summa 323 f. An dieser Summa der 323 f. werden defalcirt des Gedeon, Koppel, Moyses und Händl Schutz geldt, iedem mit 20 f. bringt 80 f.; wan diese von 323 f. abgezogen werden, verbleiben annoch ausstendig Pr. 243 f. Ewer hochgräfliche Excellenz Gottes schutz vnnsz gehorsamst befehlend, Ewer hochgräflicher Excellenz vnterthännig gehorsambste Koppel, Moyses und Händl.

Anno 1680. den 26. January. Laut instehente posten bezahlen Ihro Excellenz herr herr Graff etc. mit abrechnung Herrn Peters Schuldt acht und vierzig gulden, id est 48. f. Item empfangen wür aine commission auf dem Kiermenter Leuth geben mit fünf und dreyszig gulden, id est 35 f. Item wirdt mein Moyses Kopel Handl und der Gedeon Schutz Geldt jeden mit 20 f., facit achtzig gulden abgerechnet, aufs vergangne 1679-zigste Jahr, id est 80 f. Summa 163 f. Weillen Ihro Excellenz mel-

den das sy dem Gedeon die 20 f. auszer seines schuldig Schuz geldt mit paren geldt bezalt, und die jenigen 140 f. dem Lebell selbsten bezallen wollen, rest vnsz allso weiters nichts, und seindt völlig contentiert. Vrkundt deszen vnsere hier vor gestelte Handtschrifft, ut supra.”

ic Moise Cone

נאום יעקוב בר אהרון ז"ל

נאום מנחם בר אהרון ז"ל

A héber szöveg fordítása: Igy szól Jakob az áldott emlékezetű Ahron fia. Igy szól Menachem az áldott emlékezetű Ahron fia.

Ihre Excellenz dem hoch und wohl gebornnen Herrn Herrn Christophen Groffen de Batthyan titl. etc. vnterthäniges und gehorsambes bitte.

OL. Batthyány-levéltár,

750.

1680. június 8. Gyulafehérvár. Teleki Mihály tartozik százegynéhány forinttal Sidó Samu gyulafejérvári zsidó kereskedőnek, aki viszont Vajda László postamesternek tartozik egynéhány száz tallérral. Apaffi azt kívánja Telekitől, hogy azt a pénzt, amivel Sidó Samunak tartozik, fordítsa Vajda László javára.

„Michaël Apafi Dei gratia Princeps Tranniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Spectabilis et Generose fidelis, sincere dilecte salutem et gratiam nostram. Fejérváratt lakó egj Sidó Samu nevü Sidonak lévén Kgdnél Száz egjnehány forint adóssága, az mint informáltatunk, kinel ismét Nemzetes Vajda László Postamesterünknek vagjon egjnehány Száz tallér adóssága; kegjelmednek kegjelmessen parancsollyuk azon Sidonak kegjelmednél lévő adosságát fordítsa Posta mesterünk contentatiojara. Secus non facturo gratiose propensi manemus. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 8. Juny 1680.

Apafi.

Kívül címzés és papírral fedett pecsét.

OL. Telekiek marosvásárhelyi levéltára: Miss. fasc. 326.

D. M.

751.

1680. augusztus 20. Lőcse. Kolman Sámuel zsidó kötelezi magát, hogy Thököly Imrének egy czafragot ad.

„En Kolman Samuel nevü Sidó, vallom ez levelemnek rendiben. hogy az minemü Czafragot igittem az fegyverben lévő Magyarok Fő Generalissanak, Méltóságos Groff Theökeölyj Imre urnak eö Naganak, azt

haza érkezvén az Solnaj Biró kezében adom, quietaltatván az iránt véle magamot. Maskint ha ell mulatnam, szaz Aranyat vehessen Eö Nga akar magamon, akar az Ilavaj Sidokon, valmint Eö Ngnak teczik. Actum in castris ad Leuchoviam positis. 20. Augusti 1680."

Alatta: héber irás.

נאם זוועל באמם ב"ר קלונימים ז"ל איש ברודא

Forditása: Így szól a brodi Savel Bams(?) az áldott emlékezetű tudós Kalonymus fia.

OL. Jankovich-gyűjtemény.

752.

1680. december 31. Borostyánkő. Kimutatása, hogy a szalónaki zsidóknak 1679—1680-ban mit, milyen értékben adtak ki Borostyánkőről.

„Verzeichnus wasz den Schlainingerischen Juden von Pernstain ist geben worden in 1679 vnd 80-igsten J(ar). f. d.

Erstlichen Kopauner vnd Anthen nro 23., aine per 15 d. bringt	3.	45.
Gensz no. 5., aine per 20 d., bringt	1.	—
Pockha no. 7., aine per 50 d., bringt	3.	50.
Lämbel Fähl von Pernstain no. 41., jedes per 10 d.	4.	10.
Mehr von Perstain Lämbel fähl no. 25, iedes per 10 d.	2.	50.
Mehr no. 20 paar Lämbel, dasz paar pro 75 d., bringt	15.	—
Mehr Gensz no. 13., ain per 20 d., bringt	2.	60.

Facit 32. f. 15. d.

Dasz mir gemelte Juden die obbenant specificirte Sachen von den edlen Herrn Peter Schomalowitsch Verwalter empfangen haben, vnd solche mit zwey vnd dreyszig Gulden Paar bezahlt haben, welches bezeugt vnszer hierunder geschribene Judische Handtschrifts Ferdigung. Actum Pernstain, den letzen December 1680."

נאום צבי בן לא"א שמואל ז"ל

נאום שאול בר יהודא ז"ל

נאום יהודא בר הר"ר יעקב ז"ל

Forditása: Így szól Cevi az áldott emlékezetű apámuram Sámue!nek fia.

Így szól Saul az áldott emlékezetű Jehuda fia.

Így szól Jehuda fia az áldott emlékezetű tudós Jakobnak.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1681. április 16. Rohonc. Batthyány Kristóf a rohonci zsidóknak évi negyven forint bér ellenében megengedi, hogy egész éven át bárányt, borjút, kecskét ölhessenek, egyébként tartoznak az uradalmi mézárszékről is hússal élni.

„Copia. Recognoscálljuk per praesentes, hogy Rohonczí Sidoinkal alkuttunk megh az borju, bárány és kecske ölésre, nékiek adott szabad-ságokért annuatim negyven forintban, ugy hogy tartozzanak az negyven foréntot annuatim megh adni s e contra ő nekiek is szabad légyen egész esztendő által mind báránt, borjut és kecskét ölni. Melynek nagyob bizonságára adtuk nékiek ezen pecsétünket és subscriptionkal megh erő-sietetett levelünket. Rohoncz, die 16. Aprilis, anno 1681.

Gróf Batthyáni Christóf m. p.

P. S. Tartozzanak mind az által, mint ekkoráigh mézárszékünkéről is hússal élni és ne támaszkodgyanak csak a borju, bárány vagy kecske husra.
(P. H.)

OL. Batthyány-levéltár.

1682. február 12. Pozsony. A magyar kamara értesíti az udvari kamarát, hogy Schlesinger Márk zsidó és társa Fischhoff Farkas zsidó, akik a bécsi pénzverde számára ezüstöt szállítottak, nyilvánvaló vámcsalást kíséreltek meg, ezért véleménye szerint a gajári harmincados jogosan tartóztatta fel az ezüstszállítmányt.

„Litteris . . . Camerae Aulicae. die 14. praeteriti mensis ad hanc Cameram emanatis, humillimam Marci Schlesinger Judaei Memoriale ratione certae quantitatis Argenti ex vi benignissimi Suae Maiestatis . . . indulti ad officinam cusoriam Viennensem, uti quidam per dictum Judaeum allegaretur, educti, per Tricesimatorem vero Gayariensem non attentis Salvi Passus literis superinde productis, a socio eiusdem Marci Schlesinger Wolphgango Fischhoff ad se recepti ad praesens detenti in se continentibus, per nos acceptis, praefatoque etiam Tricesimatori Gayariensi per nos communicatis.

Qualiter idem Tricesimator informat, antelatum quidem Judaeum Marcum Schlesinger cum praenotato socio suo itidem Judaeo Sopronium versus circa initium mensis Decembris Anni proxime evoluti pro certo, uti asserebant, Argento ad dictam officinam Cusoriam coemendo pro-

fectos in officio Tricesimae Gayariensis penes benignas altenominatae Suae Maiestatis salvi passus patentes se quidem insinuasse, verum postquam exinde Soprinio die 2. attacti mensis Januarii, Anni nunc currentis, memoratus socius eiusdem Wolfgangus Fischhoff cum quodam Argento pro equorum apparatu pretiosis lapidibus exornato et 4 libras constituyente per passum antelatae Tricesimae Gayariensis insalutata eadem Tricesima, et quidem nocturno tempore reversus fuisset, ob neglectam debitam in praenotato officio Tricesimali insinuationem et quod praelibatas etiam benignas Suae Maiestatis patentes, quamvis penes se haberi assertas, nihilominus tamen penes antefatum Marcum Schlesinger aliud Argentum Viennem educentem eorum habitas producere nequivisset, praementionatumque pro apparatu equorum argentum non Viennem versus, sed illac Gayarinum versus in Moraviam alicui privatos, uti cordi par est, dividendi gratia educere intendisset per hocque Tricesimam Suae Maiestatis et Regni defraudasset, nisi eiusdem intentioni praenominatus Tricesimator in vigilatione sua obviasset, attactum Argentum ex debito homagialis obligaminis sui iure merito arrestare necessitatum se esse, ex informatione eiusdem praesentibus copialiter annexa, prout uberius intellecturae sunt . . . Dominationes Vestrae. Ita et sapienter perpendere poterunt, an non manifestam fraudem committere intenderit idem Judaeus, praenominatum utpote argentum pro attacto apparatu equorum elaboratum, lapidibusque, ut praemissum est, ornatum (quod neque pro domo Cusoria, quadrare dignosceretur), non Viennem, praefatus autem socius eiusdem Wolphgangus Fischhoff absque conatus, nisi tali fraude sua deprehenditus fuisset. Quae eiusdem fraus exinde etiam evidenter apparet, quod ipsemet quidem supranotatus Marcus Schlesinger cum alio argento ad praementionatum Domum Cusoriam comparato, penes praecitatas patentes Soprinio directe Viennem, praefatus autem socius eiusdem Wolphgangus Fischhoff absque iisdem patentibus clandestine Moraviam versus cum attacto Argento ad apparatus equorum, uti praenotatum est elaborato, procul dubio cuiquam privato, uti praedeclaratum est, dividendo porrexisset. Ac proinde praerepetitos Judaeos nullam iustam eatenus quaerulandi ansam habere, quin potius ob eiusmodi malitiosum eorum processum et benignissimis Suae Maiestatis patentibus abusum eorum praeter incursum contrabanti pro demerito puniendos esse (qui alioquin etiam in defraudatione Christianorum omnimode incumbere solerent) censeremus. Remissis iisdem annexis Originalibus, hisce versus adjectis. Caeterum etc. cupientes. Datum, Posenii die 12. Februarii. Anno 1682.

1682. február 13. Pozsony. A magyar kamara tájékoztatja saját praefectusát a Schlesinger Márk zsidó által megkísérlett és a gajári harmincados által megíúsított ezüstcsempészet ügyének fejleményeiről.

„Ad quaerulosam Marci Schlesinger Judaei Memoriale ratione certae quantitatis Argenti pro apparatu equorum lapidibus pretiosis elaborati per socium eiusdem Gayarinum versus in Moraviam educti intentati, ideoque per Tricesimatorem Gayariensem arestati Excelsae Camerae Aulicae porrectum, per eandemque penes literas suas copialiter sub. A. hisce inclusas huic itidem Camerae Hungaricae communicatum, qualinam tenore praelibatae Camerae Aulicae mediantibus aliis nostris in specie hisce annexis, rescripserimus ex genuinis paribus, praesentibus sub B. adjectis uberius intelligere dignabitur Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra.

Quare continentiis se et Illustrissima ac Reverendissima Dominatio Vestra acquirat easdem originales annexas praetitulatae Camerae Aulicae praesentari curare haud dedignetur . . . Datum Posonii, die 13. Februarii Anno 1682.

OL. Expeditiones Camerales 1682. február 13.

1682. június 12. Pozsony. A magyar kamara tájékoztatásképp megküldi saját praefectusának Schlesinger Márk zsidó vámcsempészeti kísérletére vonatkozó, az udvari kamarához intézett válaszat másolatban.

„Quantum vero instantiam Judaei Marci Schlesinger ratione cuiusdam apparamenti equilis et non argenti, pro officina Suae Maiestatis Cusoria per passum Tricesimae Gayariensis inducti et non insinuati adeoque contrabnadati attineret, Miramur dominum Mittermar(!) eatenus se ingerere velle, cum antehac ne quidem mentio eiusdem domini Mittermajr unquam fuerit, verum quibusnam ex rationibus idem argentum ex eo, quod idem pro equorum apparatu, pretiosis lapidibus exornatum, neque pro Domo Cusoria seu Monetaria aptum, non Viennam versus, sed per passum Tricesimae Gayariensis versus Moraviam, insalutata penitus Tricesima et quidem nocturno tempore educere voluisset, nisi per dictum Tricesimatorem in tam manifesta fraude, nocturno tempore deprehensus extitisset, tum vero ex aliis aggravantibus circumstantiis contrabandatum sit, ex informatione huius Camerae occasione

eiusdem penes excelsam Cameram Aulicam superinde factae, eiusdem Camerae Aulicae perscripta copialiterque hisce sub. A. inclusa uberius intelligere dignebitur. Illustrissima ec Reverendissima Dominatio Vestra.

OL. Expeditiones Camerales 1682. június 12.

757.

1683. január 14. Ungvár. Ilosvay János jelenti a szepesi kamarának, hogy az 1682. dec. 29. kelt parancsolatját követve figyelmeztette az ungvári zsidókat, válasszanak bírót maguk közt és az újesztendőnként járó adójukat szolgáltatassák be a kamarának.

„Az Tekintetes Nemes Kamarának ajánlom mindenkori engedelmességgel való kész szolgálatomat. Az Isten hogj meg áldgya az Tekintetes Nemes Kamarát szivem szerint kívánom. Kassáruł haza érkezvén az Tekintetes Nemes Kamara 29. Decembris nékem irott levelét szállásomon találtam, mellyben parantsollya az Tekintetes Nemes Kamara, hogi mind az it lévő és az Krajnákon lakó Sidokat emlekeztessem, ennek előtte minden uy Esztendőnkint való adayoknak meg fizetésére, és magok közt egi bizonyos Biro tételére, én az Tekintetes Nemes Kamara parantsolattya szerint mingjárt magamhoz hivatván az ungvári két Arendás Sidokat, az Tekintetes Nemes Kamara parantsolattját előttük meg olvasván egiczersmind admonealtam is ököť hogi mentől hamaréb az Tekintetes Nemes Kamaran ezen dolgot siessenek végben vinni, mindazonáltal annak előtte it kin lakot Sidokhoz kepest igen kevésnek itélik magukat lenni ezen Summának meg fizetésére, nem kétlem rövid nap meg fogják találni ezen dolog véget az Sidok az Tekintetes Nemes Kamarát. Ezeknek utánna ajánlom Isten oltalmában az Tekintetes Nemes Kamarát. Actum Ungvarott die 14. January A. 1683.

Az Tekintetes Nemes Kamarának mindenkori engedelmes szolgálja maradok

Ilosvay János mp.

Hátul: Perillustribus ac Generosis Dominis Dominis Celsissimi Principis Domini Domini Emerici Theökeölyi Partium Regni Hungariae Domini etc. Inclytae Scepusiensis Camarae Consiliariis etc. Dominis mihi observandissimis. Cassovia.
OL. Thököly szabadságharca iratai: III/1. — Eredeti. D. M.

758.

1683. február 3. (Rohonc). Koppel Fridl rohonci zsidó végrendelete.

„Anno 1683 den 3. February. Von Rechnitz des Juden Nahmban Koppel Fridl betreffent sein Destament, so er bei seinen. Lebens Zeit gemacht hat durch dise bei geweszene damalsz alsz hernach volgt. Salomon

Bolff Schuelmeister wiener, der schachter Moses Markcz, Nodlj Markcz, Abraham Mär, welches wir auf sein Juden gewissen befragt haben, wasz er in seinen Vermögen hat, das er es solte recht ausz sagen, damit seinen Kindern oder hinderlassener Wittib nicht ungerecht solte beschehen.

Erstlich will ich meine Tochter bewahren, die Zehen gebodt und wasz darzu gehörig ist nach unsern brauch.

Item ein silberne Gierttl mit 24 lad, das bedrifft bei
einen gleichen f. 100 d. —

Diszes solten mein Tochter befor haben.

Mehr diszer Tochter solt mein Weib von ihrer Mor-
gengab geben f. 50 d. —

Item mehr ein tassenten Mandl und ein aufgerichts
Pött mit 2 schöne Lälicher.

Item in paren geld ist vorhandten f. 250 d. —

Item in silber geschmeit in allen und jeden f. 150 d. —

Item in der Wahren ist verhandten gewesen f. 75 d. —

Item gultner reszl auf die f. 12 d. —

Item in Wein ist vorhandten gewesen f. 30 d. —

Item ein Nagl Perdl f. 15 d. —

Zin und Kupfer in Hausz geschier f. 20 d. —

Mehr 4 gultner Ring, das beschaff ich meinen 4 Söhn,
ein jed wedern no. 1. und sie sollen darumben spil-
len, Welcher dem pesten bekombt, soll man die ring
schötzen, und wer etwasz geringer bekombt, sollen
sie ein dem andern hin ausz zallen, welches betreffen f. 32 d. —

Facit f. 734 d. —

Item in schulden ist ein zu fodern f. 71 d. 80

f. 805 d. 80

Haben wir auff diszes vergleich gemacht alsz her nach
volgt. Ich Saloman Bolff Judenrichter von Rechnitz,
Wolff Abraham geschworner von Rechnitz, Mojses
Markszkusz, Salomon Lipmon, Mojses Abraham
Schulmeister, Markusz Hierschl Schulmeister.

Diszes ist verglichen worden das die Wittib Kopplelin
ihren eltern Sohn, dem Lebbel von seiner Erbschafft
solte hinaus bezallen f. 50 d. —

Welches er auch empfangen hat laut seiner eigenen
Quittung. Der anderte Sohn Fridl Koppel hat sich
auch mit seiner Muetter verglichen vor bei unszer f. 45 d. —

Diszes geld ist bei unszren weisen Vatter. Die zwen
kleineren Sohn hat man zu gesprochen allen beden f. 90 d. —

Dar zue mues die Muetter sie bede mit schpeisz
und Kleidt versehen, bisz dasz sie auf die 13 Jahr

alt werden. Was aber das übrige ist, alsz disze summa auszteckhen thuert, ist der Wittib völlig zu gesprochen worden zu einer Morgen gaab. Auff dises hat man die Wittib nicht erzwungen, sondern sagt selbst ausz wan sie ihre Kindern werden is Ehren halten, wie es Kindern gebühren thuert, so begehert sie sein Lebtag nichts zu heyraten, ist dan das sie es nicht thuen, das sie heyraten möge, begehrt sie weider nicht alsz f. 100. ist etwas mehres vorhanden, solt ihren Erben verbleiben.	
Ausgaben der Schulten, so nach seinem tott die wittib bezalt hat zu Ginsz dem Gille in paren geld sambt der under eszig	f. 57 d. —
Mehr dem Herrn Petter Deák auf Ginsz sambt der undereszig	f. 57 d. —
Anstatt diszen geld seint Pfandter versetz gewesen, welche ander Leiten gehört haben, das ich es gab mueszen ausz lesen.	
Die auszgaab in der Zöhrung sambt ihren Kindern ist auf gangen alle wochen bei ein gleichen f. 1 d. 50, welches betrifft wochen 52 macht zusamben	f. 75 d. —
Item an anlag der gemäin	f. 20 d. —
Item der Tochter zu der Hochzeit gewanddung und Zehrung	f. 50 d. —
Ihren Sohn dem Lebbel geben zu Gizing	f. 1 d. —
Mehr auf Sperburger Markh geben	f. 7 d. —
Mehr ein ze nahmen Grastorff	f. 1 d. 50
Mehr ein halben taller, wie er zu seiner Brautt nach Schlaining ist gegangen	f. — d. 75
Mehr zu Ginszer Markh geben	f. 1 d. —
Mehr zu Gizinger Markh geben	f. 6 d. —
Mehr ein hembet und Hosen fuerder under dem rokh	f. 3 d. —
Mehr drei Ellen Duech geben	f. 3 d. —
Mehr eine Waff zu ein Fürdich	f. 1 d. 50
Mehr vor einen Säbbel geben	f. 2 d. —
Item dem Fridl geben	f. 4 d. 85
Item dem zweien kleinen Kindern geben	f. 2 d. 10
Mehr dem Doctor und auf dem Kindern zu Lehrnen geben	f. 15 d. —
	f. 307 d. 70

Kivül: Des Juden Koppel von Rechnitz sein Destament betreffend.
OL. Batthyány-levéltár.

1683. február 21. Fölfalu. Bars vm. alispánja utasítja az egyik szolgabíró, intse meg Sámuel oszlányi zsidót, az esztergomi érsek zsidáját, váltsa ki assakürti Géczy Istvánnénál zálogba tett ruhákat. Ha megteszi jó, ha nem, idézze meg egy bizonyos terminusra.

„Nemes Bars Vármegye edgyik Szolgha Biráia Eskutt Urammal edgyütt Kegelmetek menyen ell ezen Bars Vármegyében valahova kívántatik Nemzetes David Juditha Aszony, Nemzetes Vitézlő Assakürti Géczi István Uram eö kegelme kedves házos Társa intentióiára és az minemő Ruhát méltóságos Eszterghami Ersek Uram eö Nagha Oszlanyi Samuel nevö Sidoia két száz forintban ezen Instans Asszony eö kegelmének adott zálogban, elsöben emlétet Sidót Kegelmetek admoneallya, hogy azon Ruhát váltsa ki s azon két száz forintbol proveniáló Interest is le tegye, kit ha megh cselekszik, jóval jó, holot nem, praefigálván egy bizonyos terminust, comperta superinde mera rei veritate una cum expensis, az Obligatoria levélnek erejével is exigálya, s tégyen Instans Aszonymnak eö kegelmének plenaris satisfactiot, alkalmasztatván magát kegelmetek Országunk Törvényihez, a Nemes Vármegyink statutumihoz. és ha kívántatik Testimonialist is maga keze írása és pöcséti alatt adgyon Kegelmetek eö kegelmének, s Nemes Vármegyén is vegye relationban. Secus non facturi. Fölfalu 21. Februarii 1683.

Hunyady László, Bars Vármegye Vice Ispánja.

Correcta per eundem.

Alul, a bal sarokban: gyűrűs pecsét.

OL. Ghiczy-család levéltára.

1683. március 18. Kassa. A szepesi kamara Unghvári Istvánhoz és Mohácsi Jánoshoz intézett emez iratával megparancsolja az Ungvár és Homonna táján lakó zsidóknak, küldjék be megbízottjaikat szokott adójuk végett való tárgyalásra és mutassák elő Thökölytől nyert patensüket, különben nem lesz szabad nékik szabadon kereskedniök.

„Generosi Dni Amici Nobis obsdi.

Régen meg izentük Unghvar és Homonna táján lakó Sidóknak, hogy ide bé jöjenek, avagy magok közül egyet-kettőt választván, azokat bé külgyk, hogy mivelünk ez előtt is practicalattot mod szerint esztendőbéli adajokrul, kivel a' Nemes Kamarának tartoznak, conveniálhassanak. Kit mind eddigh is süketségre vévén, absentálták magokat. Hallyuk

ugyan, hogy Kegmes Urunktól Patenseket nyertek, kik mellett szabadon kereskedhessenek, s- igen jó is részekre, de azon Kegmes Urunk Patensej nem eximályak eőket a tartozó adó fizetéstül, kire Kegyelmes Urunk sem czelozot, azoknak ki adásában, jól constalván eő Nagyságánál, hogy adóval tartoznak, melly Patenseket maskent is tartoznanak itt a Nemes Kamarán praesentálni, constalna a' Nemes Kamara előtt, mennyiben eximáltattak és ha kegyelmeteknek is constalna continentiaja azon Patenseknek, minket informállyon. Annak okáért committállyuk Kegyelmeteknek ex superabundanti, intse meg eőket bé, jövedeleket ne differállyák, kik ha tovább is contumaciter absentálnák magokot, Marhájokot arestallya, és szabad kereskedést mind addig nékiek ne engedgyen, valamедdig mi velünk dolgokat el nem végzik. De reliquo etc.

Stephano Unghvári et Joanni Mohácsi,

OL. Thököly szabadságharca iratai: III/1. — Fogalmazvány.

D. M.

761.

1683. április 15. Szalonak. Batthyány Kristóf commissiója a rohonci zsidó-bíróhoz, hogy Rajki Imre inasnak adjon négy forint ára vásznat.

„Anno 1683. die 15 Aprilis. Vevén ezen commissionkat, adgy Rayki Imre inasunknak négy forint árra vásznat. Actum in nostra Szalonak, ut supra. Grof Batthyani Christoph m. p.”

Kívül: Rohonci Sido Bironak ez commissionk adassék. Rayki Imre.

דיא קומיזיאן אין פון אימרה ד" זרובי" פישטן

Olvasása: Die Kommission is vün Imre 4 Gulden pistn (= Leinen).

OL. Batthyány-levéltár. Gyűrűs zárópecséttel.

762.

1683. május 26. Szalónak. Batthyány Kristóf commissiója a rohonci zsidóbíróhoz, hogy Bottka Mátyás inasnak öt forint ára vásznat adjon ki.

„Anno 1683. die 26 May. Vevén ez commissionkat, adgy inasunknak Botka Mátyásnak ött forint ára vásznat. Actum Szalónak, die et anno ut supra.

Grof Batthyáni Christoph m. p.”

Kívül: Rohonci Sido Bironknak ezen commissionk adassék. Botka Mátyásnak.

דיא קומיזיאן אין פון לייביונג מטיאש אין ד" זרובי" פ" פישטן

Olvasása: Die Kommission is vün Leibjung Matthias is 5 Gulden ver pisten (= Leinen).

OL. Batthyány-levéltár. Gyűrűs zárópecséttel.

1683. október 26. Pozsony. A magyar kamara Hirschl Ezsaias és Jakab zsidóknak engedélyt ad Erdődy Kristóf Antalné kérésére, hogy megbízásából Kremsben bevásároljanak és azt vámmentesen hazahozhassák.

„Salvus Passus pro Jacobo et Esia Hirschl Jidaeis Cremczum proficiscentibus . . . Notum facimus per praesentes, quod per Illustrissimam Dominam Comitissam Mariam Palffy ab Erdőd, Illustrissimi domini comitis Christophori Antonii Erdődy de Monyorókerék (plenus titulus inserendus) conthoralem condecenter requisiti, quatenus nimirum Jacobo & Esiae Hyrshl(!) Judaeis ex commissione et ordinatione praelibatae dominae Comitissae Cremzjum ad proxime inibi celebrandas nundinas pro coemendis certis in sortem eiusdem dominae Comitissae victualibus aliisque rebus in usum domesticum convertendis expeditis hasce Salvi Passus literas, quarum adminiculo securius sibi commissa exequi queat, extradare vellemus. Huius quidem requisitioni praetitulatae dominae Comitissae annuerimus. Quocirca universos & singulos, quos supra requirimus, ab hac vero Camera dependentibus serio iniungimus, quatinus dictos Jacobum & Eliam Hirshl(!) Judaeos hinc, veluti ex loco Dei gratia salubri Cremzjum proficiscentes ac saepefatae Dominae Comitissae commissionem exequi satagentes, ubique libere, tuto & secure ire, transire, morari & redire permittere ac per suos permitti facere velint. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Posonii die 26. Octobris 1683.

OL. Expeditiones Camerales 1683, október 26.

1683. november 2. Stomfa. Nadány Zsófia adóslevele Ábrahám Filip Sidónak:

„Ezen Abraham Filip Sidonak vagiok ados tizennegi forintal, meliet tartozom neky megh fizetny. Stomfa, 2. Novembris 1683.

Id est 14 fl.

Arva Nadany Sophia.

Ezen Sidonak megh fizetem. 1685. jul. 20.

OL. Zichy-cs. zsélyi lev. fasc. 187. NB. n. 114.

1683. november 3. Pozsony. A magyar kamara néhai Wentzll Márk zsidó a pozsonyi pénzverőhivatal nemesfémbevásárlójának fiát, Izsákot felhatalmazza, hogy használati cikkeivel és árujával együtt vámmentesen jöhessen be Magyarországra Morvából.

„Passus pro certo Judaeo Isaco Wentzll.

Nos... Consiliarii, universis et singulis... dominis Tricesimatoribus, Contrascribis, Teloniatoribus, passuum vadorumque custodibus notum facimus. Exhibitorem praesentium Isacum Wentzll Judaeum, Marci condam Wentzll alias penes Domum altefatae Suae Maiestatis loci huius Cusoriam, pro conquirendo auro et argento constituti Judaei filium, certas res suas partim utensiles, partim vero quaestum eiusdem concernentes, verum uti assereret, his praeteritis autem tumultibus securioris conservationis erga in Moraviam hinc devectas, rursus huic in Hungariam revehi curare velle. Quapropter universos et singulos, quos supra, diligenter requirimus, ab hac Camera vero dependentibus iniungimus, quatenus memoratum Judaeum Isacum Wentzll cum rebus suis ubique tute et libere ac absque omni vectigalis vel Tricesimae exactione ire, morari ac redire permittant, perque suos permitti faciant, Ne vero fraus quaequam eatenus intervenire possit, tenebitur dictus Judaeus in prima Tricesima, sibi in Regno hoc Hungariae occurrente, se cum antelatis rebus suis insinuare & quae praeter utensilia eiusdem Judaei viderit circa partes Moraviae finitimus Tricesimator reliqua cuncta in cistis vel alibi habita obsigillet & obsigillata dimittat, tandem in Tricesima loci huius revidenda. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Posonii 3. Novembris. 1683.”

OL. Expeditiones Camerales 1683. november 3.

1684. január 14. Németújvár. Batthyány Kristóf commissiója a rohonci zsidóbíróhoz, hogy a rohonci konyhasáfárnak, Tibolt Györgynek öt réf két forintos posztót adjon ki.

„Anno 1684. die 14. Januarii.

Vevén ez commissionkat, adgj Rohonci konjha Sáffárunknak Tibolt Györgynek ött réff két forintos posztot. Datum ex nostra Német Ujvár, ut supra.”

Kívül: Rohonci Sido Bironak ez commissionk adassék.

OL. Batthyány-levéltár. Kívül gyűrűs zárópecséttel.

1684. január 21. Németújvár. Batthyány Kristóf commissiója Pőcz Istvánhoz, hogy a zsidók adójából adjon Bunics János lovászmesternek öt forintot lópatkoláshoz szükséges vas vásárlására, és vánkossra való anyagot is szerezzenek a zsidók.

„Anno 1684. die 21. Januarii. Vevén ez commissionkat, adgy lovász mester Bunics János uram kezéhez a Sidok adójából öt foréntot, hogy hátos lovaink patkoltatására vasat vehessen ő kegyelme. Ex nostra Német Uyvár, die et anno ut supra.

Grof Batthyani Christoff m. p.

P. S. Két öreg vankossra valo matériát is szerezzenek a Sidok és ad Lovász mester uram kezéhez, hogy ő kegyelme mindgyárt küldhesse alá.⁴⁴

Kivül: Pőcz István jámbor szolgálóknak ez commissio adassék.

איך דער קומיזיאן האב איך שון געבין ד"ה ה"ב" מאז דען
שטאלמיינער צו דיא ראו בישלאגן

A héber betűs német szöveg: Auf der Kommission hab ich schon geben 5 Gulden meoz (= azóta) den Stallmeister (!) zu die Ross beslagen.

OL. Batthyány-levéltár. Gyűrűs zárópecséttel.

1684. április 25. Pozsony. A magyar kamara felvilágosítást kér Taynay János szakolci harmincadostól, miért kobozta el Dávid Ábrahám „Markatandlerus” 5 sajtját.

„Quidnam Franciscus Jacobus Regtiger officialis quidam militaris penes Judaeum quendam Abrahamum, David dictum alias Markatandlerum contra vos querulose, annexo memoriali attacti Judaei nobis scribat, vos anno proxime praeterito 1683. idque circa festum S. Michaelis eundem Judaeum Markatandlerum non solum arestarti fecisse, verum etiam quinque caseos ab eodem accepisse, id ex literis memorati officialis et supplicii libello dicti Judaei in specie hisce annexis uberius intellecturi estis.

Quocirca vobis injungimus, quatenus de statu huius negotii, quam videlicet ex causa praelibatum Judaeum eotum arestaveritis et sub quo titulo eosdem quinque caseos ab eodem acceperitis et in quem usum converteritis, denique qualenam etiam orale nuntium nomine mei Michaelis Partinger tulerit eum, ego eundem Judaeum nunquam vide-

rim, sed per alium negotium suum mihi exponi eotum curanti nuntia-
verim, negotium hoc Inolytae Camerae esse proponendum et dominum
Tricesimatorem scire in passu quid eidem faciendum incumbat. Inclytam
Cameram hanc quantocius genuine et circumstantialiter desuper rem-
missis quoque praesentibus annexis informetis. Prout rite agere nove-
ritis et in reliquo feliciter valebitis. Datum Posonii die 25. Aprilis 1684."

OL. Expeditiones Camerales 1684. ápr. 25.

769.

1684. április 29. Pozsony. *A magyar kamara báró de Huschin, a Landron
ezred őrnagyának panaszára felvilágosítást kér a szakolcai harmincados-
tól, miért kobozta el Jakab zsidó Morvaországból szabályosan behozott
posztóját és miért zsarolta meg 21 tallér erejéig. Együttal utasítja, hogy
a kétségtelenül katonai, tehát vámmentes árut adja vissza.*

„Liber Baro de Huschin, Inclyti Regiminis Landroniani supremi vi-
giliarum praefectus panaszt tett, hogy „vos, Judaeum quendam Jacobum
dictum hisce praeteritis diebus ex Moravia cum certo panno ad usum et
necessitatem eiusdem regiminis comparato reducere despectatis et non
curatis eiusdem penes se habitis et in filiali Tricesima Hollichienti ex-
hibitis salvi passus sui literis, medio filiastae vestri eiusdem loci arestari
et nonnisi erga cautionem viginti Imperialium eidem filiastae vestro de
se datam, desumpto ab eodem pro scheda propria uno quoque Imperiali
dimitti feceritis.

Cum autem idem pannus, uti praenominatus dominus Baro fide-
digne assecuraret praecise pro servitio Suae Naiestatis Sacratissimae et
usu militiae eiusdem inductus, pensioni Tricesimali minus obnoxius esse
dignoscetur. Idcirco vobis serio injungimus, quatenus praetactam cau-
tionem memorato Judaeo Jacobo, eiusdem panni inductori praevio modo
ab eodem exactam, quamprimum et absque mora restituatis.”

OL. Expeditiones Camerales 1684. április 29.

770.

1684. május 6. Pozsony. *A magyar kamara sürgeti a szakolcai vámost, in-
tézze már el valahogy az 5 elkobzott sajt dolgát, ne zavarja már őket az
a zsidó, Dávid Ábrahám „Markotandlerus”.*

„Recurrente denuo ad hanc Cameraam Judaeo Abrahamo David
Markotandlero, qualiter se nullum a vobis ad nuperum decretum nost-
rum Camerale obtinere posse responsum allegaret, idemque responsum

ulterius quoque penes hanc Cameram a vobis adurgendum, satisfactionemque sibi fiendam exposceret, memoriali illius hisce annexis uberius intellecturi estis. Proinde vobis iterato injungimus, quatenus petitam per nos ratione praescitorum caseorum ab eodem Judaeo, ut taliter qualiter acceptorum vel arestatorum informationem vestram vel aliqua occasione jam nobis quocitius submittatis: vel si omnino ab iisdem caseis solitam Tricesimam per eundem Judaeum pendi debentem judicaveritis, de tali Tricesima cum eodem, ut tandem ab importunis ipsius Judaei molestationibus liberemur, conveniatis . . .”

OL. Expeditiones Camerales, 1884. május 6.

771.

1684. május 15. Pozsony. A magyar kamara nyílt parancsa alkalmazottjaihoz, ill. felkérése mindenkifehé, legyen segítségére Prager Jakob zsidónak, a kamara ezüstbevásárlójának, hogy a háborús zavarok miatt Moravországba mentett ezüstöt visszahozhassa Pozsonyba.

„Nos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, Domini Domini Clementissimi Camerae Hungaricae Substitutus Praeses et Consiliarii, universis et singulis cuiuscunque status, gradus, honoris, dignitatis, officii ac praeeminentis hominibus, signanter vero Dominis Tricesimatoribus, contrascribis eorundemque Vicesgerentibus, Teloniatoribus, item Passuum vadorumque custodibus et satellitibus, praesentes nostras visuris, lectoris aut legi audituris. Notum facimus exhibitorem praesentium, Jacobum Prager, Domus huius loci Cusoriae Judaeum Monetarium certam quantitatem Argenti, alias adhuc Anno proxime praeterito ad usum et necessitatem attacktae Domus Cusoriae comparati, verum ob tumultuosos belli motus in Moraviam tutioris conservationis gratia inducti, rursum huc Posonium pro usu et necessitate attacktae Domus Monetariae reportare velle. Quocirca universos et singulos, quos supra, diligenter requirimus, ab hac vero Camera dependentibus serio injungimus, quatenus habita praesentium notitia, dum et quandocunque praefatus Judaeus Monetarius, cum memorata quantitate Argenti, velut non ad quaestum, sed praecise ad usum totiesfatae Domus huius loci Monetariae comparati, ad passus et tenuta eorundem pervenerit, eundem non solum citra quampiam Tricesimae, vectigalis aut telonii exactionem liberum dimittant, perque suos dimitti faciant, verum etiam eidem necessariam assistentiam quo tutius huc remeari possit, praebeant, ab hac vero Camera dependentes debeant et teneantur. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum Posonii die 15. May 1684.

OL. Expeditiones Camerales 1684. május 15.

1684. december 31. Homonna. Munkácsy János jelenti a szepesi kamarának a homonnai zsidók beküldendő conscriptiójára nézve: csak az egy árendás zsidó lakik állandóan Homonnán, a többi csak szüretkor szokott bejönni bort vásárlani. A zsidók szállításban lévő borait a labancok elveszik az útban és csak többszörös fizetéssel vihetik tovább nagy bajjal. Nem is mernek már borokat vinni.

„Generosi Domini Fautores mihi Colendissimi Demissam servitiorum meorum Commendationem.

Tekentetes Nemes Kamara levelét alázatossan vettem. Az kereskedő Sidok Conscriptioja iránt, mit parancsollyon az Nemes Kamara jól érttem, az ki Continuus Sido volna itten többet sem tudok az Homonnai Arendas Sidonál, az töb ki járó Sido, szüretre ki szokott jöny, es ha mi Bort le ranthat, azzal megyen el, külömben sem mutattya magát, hanem ha kinek ide ki Factora van, Én mindazonáltal jól vegere menvén ha olyak találkoznak, az Nemes Kamara parancsolattya szerint végezek velek, es az Nemes Kamarát informálnom el nem mulatom. Egyébarant nem kicsiny Tribulatioba vannak, mert szürettül fogvást ketten Vinna várában az Borok miket szürtek, most egynehány hordo Bort ide Homonnára fel szállítottak, csak aligh hogy az szanakal vissza terte az szekeresek, az Labanczok mindgyárt az szánokbul valo ökröket el hajtották, kikért is az Sidok harmincz forintokat kültek, aligh mehetet ki az Falukbul az marhakkal az ember mások neki kerültek, megh el hajtották, ujobban kérvén váltságot a' marhakért, az Commissariusok is biztattyák, hogy semmi Harminczadot ne praestályanak Homonnán. mert másut is megh veszik rajtok, és így csak it Hevernek a' fagyon, a Borokkal nem mervén se egy felé, se más felé el menny.

OL. Thököly szabadságharca iratai: II. fol. 535.

D. M.

1685. január 1—június 30. Kivonat a szalonoki és rohonci jövedelem-számadásból.

„Szalonoki és Rohonczi proventusnak specificatioja. ... Item Rohonczy Sidotul, Hanzly hazatul jarando árendát percipialtam fl. 14 d. — Die 1. Jan(uarii) data commissio. Rohonczy Sido bironak attam fl. 12 d. —.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások közt.

1685. január 6. *Letovicz. Szelepcsényi György esztergomi érsek végrendeletéből:*

„Peristomata Hollandica pretiosora . . . Judaica aurea domino Johanni Maholányi. Item Judaica argentea Monialibus Tyrnaviensibus . . .”

OL. Mérey-család levéltára (egykorú, hitelesített másolat).

1685. június 5. *Kapuvár. Borsos Ferenc levele Kisfaludy Mózeshez, Batthyány Kristóf „mezei egyik fő hadnagyának”, melyhez mellékelve van Csorna mezőváros 1685. május 6-án kelt oklevele, melyben Bóna István csornai bíró és a tanács bizonyítja, hogy a csornai zsidó mészárosok a Csanakon szerzett ökröket igaz úton, 28 tallérért vásárolták. Ezeknek árát Szak Lőrinc bogyoszlai mészáros fizette le, mert a zsidóknak nem volt annyi pénzük.*

„En Bona István mastan Csornay mezző városi Palatinus Urunk ő nagysága biráia, recognoscalom Eskütteimel edgyüt ezen levelünk rendiben, hogy ez jelen valo 1685.-ik esztendőben Büt elő havanak circiter 6-ik, avagi 7-ik napián találkoztak ugyanezen Csornay városban Palatinus urunk ő nagysága Mészár székiben vágó Sidoj Csanakban menni, és ot vásároltak valami eökreöket, ugyanott Csanakban lakozo Nimet Janko nevő legintül, az mely ökröknek az Sidok le nem tehetven az arrotkat, atta azon ökröknek megh az árrát Szak Lőrincz mastani Bogiszlay meszaros, ugy mint 28 Tallért, mint igaz marhaért. Mely dologhnak erősege, bizonsaga ugyan itt lakozo Takacz Péter, az kys hütít én előttem le tivin vallia, hogy ugy vette Szak Lőrincz, mint igaz saiát marhakat. Melirul adom ezen levelemet szokot varosy pöczetünkkel megh erősitvin illyen böczületes személljek előtt, ugy mint Vukavics Phülöp, Vörös Miklos, Vörös János és Szilvasi István uraimék előtt. Actum Csornae, die 6. May, anno 1685. Bona Ivan (L. S.), Coram me Philippo Vukovics (L. S.), Coram me Nicolao Vörös (L. S.), Coram me Joanne Vörös (L. S.), Coram me Stephano Szilvasi (L. S.)”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. (Borsos Ferenc neve alatt.)

1685. október 25. *Rohonc. Jári Imre levele Batthyány Kristófhoz, melyben többek közt a következőket írja:*

„Az Sido Biro az fadgyu felől arra felelt, hogy negyed nap alatt alá küld érette, de azon könyörögh, hogy Vyvárrul eddigh méltóztatnék föl küldetni Nagyságod.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Kívül zárópecséttel.

1686. június 23. *Németújvár. Batthány Kristóf, vagy Batthyány II. Ádám levelének fogalmazványa, melyben valakit int, hogy Mihály rohonczi zsidó adósságát fizesse meg.*

„Böcsülettel való köszönetem után kegyelmednek Istentül minden jókat kívánok. Vettem kegyelmed levelét, melyben írja kegyelmed, hogy Mihály nevü Rohonczi Sidom instantiájára az exemptiót azért nem engedte megh kegyelmed, mivel nem az utóbbi, hanem az első vrátul maradott joszagbul akart volna biro uram exequalny. Az nylván valo adóssághnak kétségk kívül akar mint mentegesse is magát ember, megh köll lenny, de hogy kegyelmed azt álléttya, hogy az előbbi vratul maradot joszagot nem engedhette kegyelmed, miért tehát kegyelmed másbul megh nem füzet; osztán ugy emlékezem én reá, sőt levele is megh vagyon, itt kegyelmednek, hogy a midön az magam adósságát Kovácsi Jozzagbul akartam vala exequaltatny, azt állétotta uolt akkor kegyelmed, hogy Török Pál uramnak légyen adva feles adósságért. Azokáért kegyelmedet tovább is intem, s kérem, hogy elégécse megh az Sidot ily tagadhatatlan adóssághrul, mert az is az hitván ember kereskedesevel el ne ragaszkodgyék kegyelmed az ilyen repulsiokhoz. Mert az mi kegyelmes urunk ő fölsége prorogatayát illeti, azt érdemessen megh böcsüllöm, de az sem sufragál kegyelmednek örökén, hanem rövid időn expirálni fogh, nem is tudom, hogy ha comprehendálna, vagyon-e benne az is, hogy az adósságok megh füzetését is halaszthassa kegyelmed, s akkor mind a duplumot, s mind a költséget exequáltatni fogom, megh válik, ha álhat-e ellene kegyelmed vagy sem, már is pedigh 30 forintot mondgya a Sido, hogy költöt. Azért én is intem kegyelmedet, s javallom, hogy kárának távoztatására nézve most elégécse megh kegyelmed, kirül kegyelmed váloszát elvárom, az vontatodás ebben haszontalan, mert ha tudot vásárlani kegyelmed, az füzetését se röstellje. Továbbá éltesse Isten jó egésségben kegyelmedet. Német Uyvár, 23. Juny 1686. Kegyelmednek böcsülettel való jo akaroja.”

OL. Batthyány-levéltár.

1686. okt. 2. *Guar. Telekesi Török Ádám magára vállalja, hogy kielégíti bátyja, néhai telekesi Török Pál hitelezőit:*

„Az adosságok megh fizetése pedigh, mellyeknek megh fizeteset én, Török Adam magamra vettem, nevezet szerint ezek: Sido Mihály adossága, Vásárhely István uram adossága, Hericz Tamás uram adossága . . .”

OL. Tallián-lev. fasc. 4.

1686. október 18. Bécs. *Az alsóausztriai kormány a császár intimátumának értelmében utasítást ad a Landmarschallnak, hogy a Budáról hozott zsidó foglyokat együttesen helyezték el.*

„Von der R. K., auch zu Hungarn und Böheim königlichen M., Ertzhertzogen zu Oesterreich etc., unsers allergnädigsten Herrns wegen durch die N. O. Regierung Herrn Landmarschallen hiemit anzuzeigen: Es seye Herrn Stadtoibristen allhier aufgetragen worden, dass derselbe alle von Ofen hierher gebrachte Juden, sowohl Manns als Weibspersohnen, in ein gewisses Haus vor der Stadt zusammenbringen, bis auf weitere I. K. M. oder des löblichen Hofkriegsraths Verordnung in Verwahrung halten lassen, dessen possessores aber mit ihren etwa habenden Praetensionen an erstvermeldten Hofkriegsrath verweisen solle. Wann nun gedachter Herr Stadtquadiobrister darauf erinnert, dass derley Juden und Jüdinnen sich auch zum Theil in Häusern, so dessen Jurisdiction unterworfen, befinden thäten und mehrhöchsternennt I. K. M. unterm 16. dis allergnädigst anbefohlen, gehöriger Orthen die Verordnung ergehen zu lassen, damit, wo dergleichen Juden und Jüdinnen sich etwa in dessen Jurisdiction untergebenen Häusern befinden, selbige auf Begehren mehrbesagten Herrn Stadtquadiobristen oder dessen Bestelten, welchen derselbe hierzu verordnen wird, zu dem Ende unverweigerlich ausgefolgt werden sollen; als hat man ihne, Herr Landmarschallen, dessen zu Fürkehrung des Weitern hiemit nachrichtlich erinnern wollen.

Közölve a Codex Austriacus I. kötet 563. l. alapján A. F. Pribram: i. m. I. kötet 265. l.

1686. nov. 28. Bécs. A szász választófejedelem egyik alattavalójának portékáit czoborszentmihályi Czobor Adámék zsidó vámosaikkal jogtalanul lefoglaltatták és Lipót király parancsára sem adták őket vissza. A király ezennel megismétli szigorú parancsát; ha nem teljesítik, katonai executio megy rájuk.

„Leopoldus . . . Spectabilis et Magnificus, Fidelis, nobis dilecte. Ex lamentabili querela Prudentis ac Circumspecti Danielis Graculi, aliás Civis et Quaestoris Sittaviensis, Serenissimi Ducis et Electoris Saxoniae subditi, simul etiam penès eum Camerae nostrae Hungaricae facta Querimonia non sine gravi displicentia nostra intelligimus, quod licet occasione illarum Mercium ipsius Quaerulantis; per quosdam Judaeos Teloniatorez Tuos, jussu Consortis Tuae, via prorsus illegali contrabandatarum, mediante certo benigno Mandato Nostro, memoratae Consorti Tuae intitulo restitutionem earum dicto Quaerulanti fiendam sat stricte commisimus, eademque etiam Camera Nostra eandem Consortem Tuam iteratis vicibus de restitutione earundem Mercium commonitoriis requisivisset; Eadem tamen Consorts Tua nescitur unde ducta et qua temeritate persuasa postpositis, spretis et contemptis tam istiusmodi benigno Mandato monitioneque nostris, quam et dictae Camerae nostrae requisitionibus, indurato et contumaci animo sese gerendo, praefatas modo, praevio illegali via contrabandatas eiusdem Quaerulantis merces (quae nulla ratione sub Telonium caderent, cum ab equis et curru solummodo solvi consuevisset, idque dum per tale Telonio obnoxium Territorium transiretur, neque praeter ius et aequum exigi debeat:) hactenus eidem restituere minime voluisset, non sine manifesta Authoritatis nostrae laesione et Eiusdem coram exteris Principibus ac Gentibus ex huiusmodi benignorum Mandatorum nostrorum vilipendio, immodica Labefactione.

Quocirca harum serie Te et per Te adhuc semel memoratam Consortem Tuam praemonendos esse duximus, Vobisque firmiter denuo et ex superabundanti submissione Privilegiorum Vestrorum Telonialium, committimus et mandamus, aliud habere nolentes quam ut praemissas indebite et violenter praeterque Jus et aequum Contrabandatas dicti Quaerulantis merces Eidem confestim et sine mora atque omni renitentia deposita integre, plene et absque defectu reddere et restituere debeatis; Secus noveritis per comminatam etiam antea, sed absque fructu, nunc autem actualiter ordinandam militarem Executionem, Maestatem nostram Eidem damnificato Quaerulanti debitam satisfactionem impensuram. Secus itaque nullatenus facturi.

In reliquo Caesarea et Regia benignitate ac gratia nostra Tibi benigne praesenti mandamus. Datum in Civitate Nostra Viennae Austriae die 28. Decembris Anno 1686.

Copiae Spectabili ac Magnifico Comiti Adamo Czobor de Czobor Szent Mihály perpetuo in holicz et Sassin, Camerario et Consiliario Nostro Fideli, nobis dilecto.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 8442. sz. — Egykerű másolat.

D. M.

781.

1686. *Kivonat Richards Jakab angol mérnök naplójából, melyet Buda 1686. évi ostromakor a Buda alatti táborban vezetett.*

Június 21-én egy lengyel kiszökött a budai várból és hírül hozta, „hogy megjelenésünk Buda alatt igen meglepte legyen a törököket, hogy a várórség nincsen fél annyi erejű, mint volt 1684-ben, midőn a vár a keresztények által ostromoltatott, akkor 15.000 emberből állván, most pedig nem számolván többet 7000-nél, tudni illik 3000 janicsárt, 1000 lovast, 1000 zsidót és vagy 2000-nyi lakost”. Július 3-án „egy janicsár szökött meg, ki arról értesített bennünket, hogy a vár órség gyenge, nem állván több, mint 2500 janicsárból, 1000 spáhiból, 1000 zsidóból és vagy 3000 férfi, nő és gyermek lakosból, hogy az élelmiszerek igen szűken vannak” . . .

Simonyi Ernő: Magyar Történelmi Okmánytár, londoni könyv- és levéltárakból. Pesti, 1859. 249, 254.

782.

1686. *Kivonat Szalónak és Rohonc vártartományainak urbáriumából.*

„Aprolékos proventus. Rohonczy Sidoknak attak Bosoki kastelibul majorságy juhokbul, ugy mint berkát no. 119. Egjet számlálván per d. 75, facit f. 89. d. 25. Item eörök juhót no. 41. Egjet számlálván per f. 1., facit f. 41. d. —. Item kecskét no. 16. Egjet számlálván per d. 50, facit f. 8 d. —.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

783.

1686/1689. *Kivonat Szombathely város Protocollumából.*

„Zsidoknak nem szabad árulni Ország vásárján kívül.”

Szombathely városi levéltár Prot, 1686—1689, 233. lap. A Protocollum eredetije már nincs meg, csak az indexbeli bejegyzés.

1687. január 11. Bécs. A bécsi haditanács felszólítja Esterházy Pál grófot, vegye őrizetbe a Budáról Kismartonba vagy környékére költözött zsidókat — férfiakat és nőket — míg azok vagyoni viszonyairól Hirschl zsidó jelentést tesz.

„Hoch und Wohlgeborener Graff.

Sonders hochgeehrter Herr etc. Es hat die löblicher kaiserliche Hoff-Cammer Vns errindert, das selbe die Losslassung wegen deren allenthalben Sich befindenden gefangener Ofner Juden gegen einem gewissen aequivalent mit Ihren gewaltragern allerdings verglichen habe. Zu mahlen nun aber vorkommen, das auch unter Euer Excell. Jurisdiction zu Eysenstatt bey einem getaufften Juden sich Zehen Koepf diser Juden befindten sollen.

Als wollen dieselbe nicht allein solche zehen gefangene Juden, sondern auch diejenige utriusque sexus, welche etwo noch in gedachter Eysenstatt oder deren Orthen wissentlich in privat Handten angehalten: oder überbringer dises Hirschl Jud zu Eysenstatt anzaigen wirdet, indistincte abfordern, selbe in Verwahrung nehmen, deren Qualitet und Vermögen examiniren lassen, uns den Befundt förderlich berichten, und so dann die weithere Verordnung darüber erwartten. Und verbleiben derselben zu frt. angenehmer Diensterweisung willig und beflissen. Wienn den. 11 Jan. 1687.

Euer Excellenz

Freundt und dienstbeflissene

N. der königl. Kay. May. Hof Kriegs Raths
Praesident, Vice Praesident und Räther.

OL. Esterházy budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 143. Papír, hátán német címzés és 2 zárópecsét.

1687. február 1. Bécs. A haditanács elrendeli, hogy Esterházy Pál gróf a Kismartonban és Nagymartonban tartózkodó tíz budai zsidót a zsidók költségén Bécsbe szállíttassa az ottani katonai börtönbe.

„Hoch und Wohlgeborner Graff.

Sonders Hochgeehrter Herr. Es ist unsz hinterbracht worden, dasz auf unser an Euer Excellenz unterm 11. January wegen deren gefangenen Ofner Juden, ergangenes Rescript die zu Eisenstatt und Mattersdorff sich befundenen Zehen Köpf, bereiths abgefordert worden sein; worum Uns aber von Euer Excellenz dieszfals noch dato die verlangte

Nachricht nit eingeloffen. Zumalen nun bey unsz die gesambte benachbarte Judenschafft weithers gehorsam gebeten wir, möchten solche Juden hieher in das alhiesige Regiments Stockhausz überbringen lassen, worin wir auch umb mit demenselben deren entlassunghalber, desto förderlicher zu einem Ende zu kommen gewilliget haben. Alsz wirdet Euer Excellenz zu dessen würcklichen Vollzug, iedoch auf ihre Juden Unkosten, die weithere Verfügung ergehen lassen, damit obgedachte zehen Juden ehstens alhero in das Regiments Stockhausz geliefert werden mögen. Und wir verbleiben deroselben zu frt. angenember Diensterweisung willig und beflissen. Wienn den 1. February 1687.

Euer Excellenz

Freundt und dienstbeflissene
N. der königl. Kay. May. Hof Kriegs Raths
Praesident, Vice Praesident und Räther.

OL. Esterházy budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 144. Papír, hátán német címzés és pecséték.

786.

1687. február 10. (Zala) Egerszeg. Nagy Ferenc vicegenerális levele Batthyány Kristófhöz, melyben többek közt a következőket írja:

Egy csatán nyert nagyon szép mivű, ezüstös, török csinálta kését „valami körmendi Sidonak eladtak, az után itt lévén nálam egy János nevű Sido, a kinek fején Moyses szabasu szarva vagyon, tudakoztam tőle, ha nem adták-e ő neki, azt mondotta, hogy nem atták”, így tehát nem tudja, hogy a kés hova került, de nyomoztat utána.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

787.

1687. június 11. Monyorókerék. Palásty (Pallasty) Mária levele Batthyány II. Adámhoz, melyben egy adóssága miatt megarestált zsidó ügyében ír, aki adósságát még most sem fizette meg, kéri tehát, szorítsa a zsidót adóssága megfizetésére.

„Vettem nagyságod leuelet, Sent Grotton léuén uram eő kegyelme, mit irgion a Sido, ky ados énekem, allázatosan megh értettem. Nagyságodat kérem allázatosan, mind kegyelmes uramat, énekem megh bo-czasson, az Sidok nagyságodat hamison informáták. Ugy uagion, hogy egy Sidot megh arestáltam aziért, ky ados énekem; mihelt az megh érkezet, mindjára st ky boczátottam és azon Sidoual, ky ados énekem, számot uettem mindenekrül Embersege alat és marat adossa tiz fo-

rintal és huszonöt pénzel és azt nézve megh arestáltam azon Sidot és ezel mast megh alkuttam uolna, azon Sidoual, de az may napigh nem akart alkudny, set inkab bestellen sokkal illette azon ros Sido. Nagyságod tekintettiért kj boczatt(am), ne adgia, hogy én nagyságodnak auagy Nagyságod allata(. . .) kérem nagyságodat, mind jó kegyelmes uramat, paranczolja megh azon Sidonak, kit adossá tettem számadás szerint, adgia megh igaz adoságomat, ne kellesék toáb is nagyságodat busitanom.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

788.

1687. február 17. Drezda. Johann Georg Christoph szász választófejedelem folyamodik a császárhoz, hogy teljesíttesse 1686. nov. 28-án kiadott császári rendeletét, mellyel megparancsolta Czobor Adám grófnak, hogy adja vissza Daniel Graculus szászországi kereskedőnek minden holmiját, mit három zsidó vámosával jogtalanul lefoglaltatott, és térítse meg minden kárát.

„Allerdurchleuchtigster Römischer Keyser, Ewer Röm: Keys: Mait: seynd meine unterthänigste gehorsame und ganz willige Dienste mit treuem Fleisse zuvor. Allergnädigster Herr.

Vermittelst der Beyfuge werde Ich von meinem Unterthanen, Daniel Graculi, Bürgern zu Zittau in Ober Lausitz berichtet, dasz nachdem Er in jungst zurückgelegten Jahr in Ew: Key: Mait: Königreiche Ungarn, unweit Scalicz, in der Grafschaft Holitrich, dem Grafen Adam Zabor gehörig, wieder Recht und Billigkeit von drey Juden verwegelagert, die bey ihme geführten weiszen Leinwand Wahren weggenommen und hernach von des Grafen Zabors Ehefrauen arrestirt und ihme angedeutet worden, es wäre alles contraband und würde nichts wieder bekommen, demselben nicht allein von Eu: Keys: Mait: verordneten Ungarischen Cammer, sondern auch deroselben selbst allergnädigste nachdrückliche befehliche an den Grafen Zabor und deszen Ehefrau mitgetheilt worden, dem Supplicanten stracks ohne Verzug seine arrestirte Wahren völlig zu restituiren; Allein es claget besagter Graculi sehr wehemütig, wie hierauf mehrers nicht erfolgt, alsz dasz ihme gegen einen Revers die helfte der Wahren endlich offeriret werden wollen; Wann ich dann auser Zweifel stelle, es werden Eu: Key: Mait: dero allergnädigst gerechtesten rescriptis solchen Nachdruck geben zulassen geruhen, da so diesem meinen Unterthanen völlige restitution des abgenommenen, nebst abtrag verursachter Uncosten, wie es an sich selbst die Billigkeit erfordert, ohne weitem Anstand und unzulässliche Ausflucht wiederfahren möge; So habe ich dannenhero um soviel weniger angestanden, Ew: Keys: Mait: zu solchem Ende durch gegenwertige meine unterthänigste Vorschrift gehorsamst und besten Fleisses zuersuchen. Welches wie es zu Handhebung der Gerechtigkeit auch sicherer Conti-

uation Handels und Wandels gereicht, werde um Eu: Key: Mait: Ich mit unterthänigsten treuen Diensten, wie ohne dies pflichtschuldig und ganz willig und geflieszen bin zuerkennen unvergessen seyn.

Datum Dresden am 17. February Anno 1687.

Eu. Römischen Keyserl. Mait: unterthänigster treuegehorsamer

Johann Georg Christoph mp.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 7232. sz. (Rep. 12., Fasc. 32. M. 11.) D. M.

789.

1687. március 21. Pozsony. A pozsonyi kamara útlevelet ad Prager Jakab zsidónak, aki a pozsonyi pénzverőházat éveken át hűségesen és eredményesen szolgálta, mint nemesfém beszerző, hogy korára és egészségi állapotára tekintettel családjával és jegyzékben mellékelt ingóságaival együtt vámmentesen hagyhassa el az országot és Nikolsburgba költözzék.

„Nos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis domini domini Clementissimi Camerae Hungaricae Praefectus et Consiliary . . . Notum facimus. Exhibitorem praesentium nostrarum Jacobum Prager Judaeum hactenus per spatium iam aliquot annorum penes Domum loci huius Monetariam circa procuracionem auri et argenti non minus fideliter, quam utiliter servientem, cum iam ob senilem continuo fere valetudinarium statum suum viribus fractus praedicto muneri satisfacere nequeat, cum uxore, prolibus familiaque ac rebus suis Nicolspurgum ad habitandum migrare. Universos proin et singulos, quos supra, diligenter requirimus, ab hac Camera vero dependentibus iniungimus, quatenus antelatum Judaeum Jacobum Prager cum praedictis uxore, prolibus ac familia, nennon in annexa hic signatura specificatis rebus suis Nicolspurgum, uti praemissum est, proficiscentem, ubique tute, secure ac absque ulla tricesimae a memoratis rebus suis exactione libere ire et transire ac morari permittant perque suos permitti faciant, a praefata autem Camera dependentes debeant et teneantur. Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Posony 21. Marty 1687.”

OL. Expeditiones Camerales 1687. márc 21. P. 1.

790.

1687. május 13. Pozsony. A pozsonyi kamara engedélyt ad Ábrahám Józsefnek, a nádor zsidájának, hogy Tunderskirchenből (Fehéregyháza) 32 tung mézet vigyen ki Morvaországba és annak árán onnan 20 vég vörös és kék posztót hozzon be a nádor részére.

„Nos Sacrae Regiaeque Maiestatis domini domini Clementissimi Camerae Hungariae Praefectus et Consiliary . . . Notum facimus praesen-

tium exhibitorem, subditum nempe Excellentissimi domini Comitis Regni Hungariae Palatini Josephum Abrahamum Hebraeum ex oppido Tunderskirchen in Moraviam cum triginta duabus tinnis mellis expeditum, ita ut praetacto melle ibidem in Moravia divendito, pro pretio eiusdem viginti petias communis rubri et caerulei panni ad rationem Suae Excellentiae Palatinalis coemat et educat... Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Posony, 13. May 1687.

OL. Kamarai oszt. Expeditiones Camerales 1687. máj. 13. P. 1. Fogalmazvány.

791.

1687. június 10. Bécs. Lipót király meghagyja a nádornak, intézze el a szász választófejedelem panaszát Czobor Ádám gróf és felesége zsidó vámosai ellen, akik a választófejedelem alattvalóját, Graenli Dánielt megkárosították; ha másképp nem megy, a fiscus ítéljen felettük.

„Leopoldus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque Rex. Spectabilis ac magnifice, fidelis Nobis syncere dilecte. Quaenam sit lamentabilis afflicti cuiusdam et per Comitem Adamum Czobor, consortemque illius, ac Judeos ipsorum Teloniatorese extreme damnificati Danielis Graenli, Serenissimi Electoris ducis Saxoniae subditi contra eundem comitem Adamum Czobor et consortem eiusdem Nobis humillime porrecta, ac simul per praelibatum Electorem Saxoniae singulariter commendata querela. ex inclusis hisce eiusdem querulantis demissi Memorialis, ac simul praefati Electoris literarum copiis uberius est intellectura eadem Fidelitas Vestra. Et licet iteratis saeverissimis mandatis nostris, super contentandó praedicto querulante ipsos comitem Czobor et Conthoralem illius iam praemonuissimus; quia tamen indurati uterque corde, aequissimis eiusmodi mandatis nostris parere recusarent, seque ad viam iuris provocarent. Ideo Nos adversa memorati Querulantis sorti paterni condolentes, et indemnitati eiusdem, qui omnibus facultatibus spoliatus, cum tam potentibus litigare haud posset, benigne consulere, simul etiam singularies interpositionis praetacti Domini Electoris condignam rationem habere volentes, revisionem huius negotii ad mentem etiam Articuli 17. Anni 1609., Vestrae Palatinali duximus submittendam auctoritati. Quia vero parem fere egregius Georgius Barinay hic in supplici suo libello copialiter adiecto expressam contra eundem comitem Adamum Czobor haberet querimoniam, illiusque accomodationem mediante Fidelitatis Vestrae dexteritate et prudentia complanatam habere similiter efflagitaret. Eapropter eidem Fidelitati Vestrae accomodationem praemissorum negotiorum amicabilem vel etiam iudicialiter fiendam pra-

sentibus benigne delegendam esse duximus, ita, ut convocatis, quos ad manus habere poterit, sive Tabulae nostrae Judicariae Judicibus, magistrisque Prothonotariis, sive aliis iurisperitis et partibus etiam praedictis eo, quo Fidelitati Vestrae commodius visum fuerit, in praesentiam sui citatis easdem partes sufficienter audire, et negotium praemissum pro aequitate rei amicabiliter vel iudicialiter accomodare velit, omnimodeque ad optatum finem deducere allaboret. Et si porro mentionati Comes et Comitissa in praemissis duriores obstinatiorisque esse praesumpserint, tum demum finalem totius huius negotii decisionem et executionem Fisco nostro Regio praevia nostri informatione submittere debeat et teneatur eadem Fidelitas Vestra. Cui nos de cetero Caesarea et Regia gratia atque clementia nostra iugiter benigneque propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna Austriae die decima Mensis Juny, Anno Domini MDCLXXXVII.

Leopoldus.

Petrus Korompay
Electus Epp. Nitriensis.
Joannes Maholany.

Hátán címzés és papírral fedett pecsét.
OL. Esterházy budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 145.

792.

1687. október 3. Pozsony. *A pozsonyi kamara engedélyt ad Katz Áron prágai zsidó kereskedőnek, hogy — a vámok lefizetése után — Magyarországon szabadon kereskedhessék.*

„Nos Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis domini domini Clementissimi Camerae Hungaricae Praefectus et Consiliary . . . Notum facimus. Exhibitorem praesentium Aaron Katz, Judaeum Pragensem certas res et merces suas in hoc Regnum Hungariae quaestus gratia inducere. Quapropter universos et singulos, quos supra requirimus, ab hac Camera vero dependentibus injungimus, quatenus antelatum Judaeum cum attactis rebus et mercibus suis, postquam videlicet in locis et passibus praedictarum tricesimarum et teloniorum solvenda ab iisdem rebus et mercibus suis rite persolverit, de reliquo libere et imperturbate in suprafatum regnum hoc Hungariae venire permittant, perque suos permitti faciant, ab hac vero Camera dependentes debeant et teneantur, Praesentibus perlectis, exhibenti restitutis. Datum, Posony 3. Octobris 1687.

OL. Expeditiones Camerales 1687. október. P. 2.

1687. október 5. Szombathely város statutuma a zsidók kereskedésének megszorítása tárgyában.

„Anno 1687. die mensis Octobris, volt az becsületes Szombathely városnak generális gyűlése, melyben végeztetett . . . Eodem die. Item az is végeztetett, hogy az zsidoknak ne legyen szabad az városon járnai, árulni és venni, vásári napokon kívül, mivel sérelmes károkat érzik a városi kalmárok és mesteremberek, hogy ők untalan az városon árulván, az vevőket magokhoz hitegetik és mindent felkapdosnak . . . Actum Sabariae die et anno ut supra.”

Szombathely város levéltára, Prot. 1686—1698. 223. Kiadva: Kolosvári és Óvári: i. m. V/2. 313—314.

1688. január 1—december 22. Kivonat a secundum commissiones kiadott pénzek jegyzékéből.

„. . . március 16. Rohonczy Sido vámos udvari szabónak varrani valo fel lat adot f. — d. 20.”

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között. 1/a. oldal.

1688. február 16. Szombathely, Tormássy Péter vasvári prépost levele Batthyány II. Ádámhoz, melyben leírja, hogy a rohonci német plébános Illés zsidótól és egy trombitástól miféle sérelmeket szenvedett, kéri le tartóztatásukat és megbüntetésüket. Ugyancsak sérelmek érték a rohonci horvát plébánost is.

„Mirül panaszolkodgiék az Rohonczi Nimet Plebanus, magatul meltoztassék Nagyságod megh érteni, bizoni nem kiczin iniuriaia van attul az Illés nevü Sidotul és a trombitástul, hogy szidalmazták, gialzták mind magát s mind az szolgálaiat, de az csak semmi volna ahoz képest, hogy maga házánál sem lévén, étczakának ideien a Plebania házra ment azon trombitás és Sido, a plebania ház ajtaiat föl törték s ot akartak megh ölni a szolgálaiat, már maga sem securus személlében, ha csak abba marad. Nagy alazatossan kérem Nagyságodat, fogassa megh azon Sidot a trombitasal egiüt és érdemek szerént saniargatassa megh. A horvat plebanusnak ot Rohonczon sok iniuriai vannak, már magát is ugy

értem, hogy megh verték, hordós borainak fenekét kivágták, persecuál-
iák, ha Nagyságod megh nem feniéti az illen rendetlen embereket Ro-
honczon, mind a két plebanusnak el kölletik buidosni, hol találiák oda
Plebanusokat, Isten látia, nem tudom. Tarcza Isten Nagyságodat io egés-
ségbe sok esztendeig. Actum Sabariae, 1688. die 10 Februarii. Nagyságod
alázatos káplánia, Tormássy Péter Vasvári Praepost.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Gyűrűs zárópecséttel.

796.

1688. február 17. Pozsony. *A pozsonyi kamara válaszában az udvari ka-
mara február 4-iki kérdésére, kit ajánl a pozsonyi pénzverőház bérlő-
jéül: Hohenlohe grófot vagy Ilmer doktort, a császár udvari orvosát;
ezeket találná megfelelőnek, ha meg lehet velük állapodni; ha nem, ak-
kor a heidelbergi zsidót, Oppenheimer Sámuel is hajlandó elfogadni
azzal a kikötéssel, hogy sem ő maga, sem zsidó munkásai nem lakhatnak
benn Pozsonyban, mert az a város kiváltságaival ellenkeznek; ott ugyanis
zsidó sohasem lakott.*

„Excellentissime, Illustrissimi etc. Salutem et servitiorum etc. Ex li-
teris Excellentissimae, Illustrissimarum etc. Dominationum Vestrarum
die 4. praesentium ad nos datis intelleximus, qualiter iamfatae Domina-
tiones Vestrae ad instantiam eiusdem Judaei Haidelbergensis, Samuelis
Oppenheimer pro arenda Rei Monetariae hic Posony rursus redinte-
grandae penes Excelsam istam Cameram se insinuanti, mentem super
eo et opinionem nostram, quaenam videlicet pacto cusio monetae Caesa-
reae dicto Judaeo hic concedi et elocari posset, sibi suppeditandam ex-
petant.

Penes qualemnam igitur instructionem, nomine Suae Maiestatis
Sacratissimae, domini domini nostri Clementissimi emanatam, praefata
res Monetaria hic instituta extiterit, eandem instructionem sub A.,
eandem vero penes qualemnam Arendam in praesentiarum usque modo-
dicta Res Monetaria seu Cussio Monetae pariter hic continuata sit,
Arendatorias eatenus concinnatas sub B. copialiter hisce annectimus. Et
siquidem ex relatione innotuisset nobis, quendam Comitem de Hohenlie
dictum praeattactam Cusionem nonmodo arendare velle, verum iam
actualiter etiam homines suos in extra Regna et Provincias eum in
finem expeditivisse, quod per certam correspondentiam aurum, argentum,
aliaque materialia ad antelatam cusionem necessaria infallibiliter sibi
suppeditanda habere possit ac ultra sex millia florenorum lucri pro parte
altdictae Suae Maiestatis quotannis procuranda appromitteret. Praeterea
Dominum quoque Doctorem altefatae Suae Maiestatis Sacrosanctae Au-

licum Ilmer, pro arendanda sibi attacta cusione instare intellexissemus. Eapropter censeremus iamfatam cusionem mentionato potius domino Comiti Hohenlei vel praedicto domino Doctori Ilmer, quam suprafato Judaeo vel ex ea etiam ratione, quod vigore certi Privilegii et Immunitatis civitatis huius Posoniensis in eadem hac civitate (in . . .) Judaeus hucusque nunquam habitasset, cedendam esse. Quod si interim cum antelatis dominis Comite Hohenloe vel Ilmer ocensione arendae supradictae cusionis fors convenire non posset, tali in casu eadem cusio praefato Judaeo elocanda veniret, existimaremus eandem modofato Judaeo, quoad personam etiam ipsius praescribendis, quod nempe idem Judaeus nonnisi de die hic in civitate manere certis sub conditionibus possit, neve sub praetextu antefatae cusionis colluviem quampiam Judaicam huc inducere, sed tanto minus laboratores etiam Judaeos intertenere ipsi liceat, elocari debere. In reliquo etc. Posony 17. February 1688.

OL. Kamarai oszt. Expeditiones Camerales 1688. febr. 17. A. 12. Fogalmazvány.

797.

1688. március 16. Pozsony. A pozsonyi kamara értesíti Wartenbergi Ilmer Ferdinánd Frigyes „magyar lovagot”, császári tanácsost és a császár udvari orvosát, hogy hajlandó részére a pénzverést és a pénzverőházat bérbe adni. Mivel azonban a pozsonyi pénzverő bérletére Oppenheimer Sámuel heidelbergi zsidó is pályázik, ajánlatos lesz az udvari kamara támogatását megszereznie.

„Magnifice Domine etc. Salutem et servitiorum etc. Ex instantia Magnificae Dominationis Vestrae Camerae huic exhibita intelleximus, qualiter Magnifica Dominatio Vestra Domum loci huius Monetarium, prout et cusionem hic monetae Caesareae iuxta consuetudinem hactenus practicatam sibi elocandam expetat. Quapropter nos praeattactam cusionem unacum antelata Domo Monetaria Magnificae Dominationi Vestrae praemisso modo elocare parati sumus, verum cum Excelsa Camera Aulica ratione certi Judaei Hajdelbergensis, Samuelis Oppenheimer, memoratam cusionem attactae monetae Caesareae pariter sibi arendandam efflagitantis, non ita pridem nobis scripserit. Necessarium proinde existimamus, quod si Magnifica Dominatio Vestra penes praefatam quoque Cameram Aulicam praemisso in passu insinuat. In reliquo etc. Posony, 16. Marty 1688.

OL. Kamarai oszt. Expeditiones Camerales 1688. márc. 16. J. 1. Fogalmazvány.

1688. november 1. Kanizsa ostrománál. Batthyány II. Ádám levele Batthyány Ferenchez, melyben egy ház vétele miatt ír, s jelzi, hogy e tárgyban Jári Imrének, titkárjának meghagyta, hogy az adós rohonci zsidó vámossal számoljon el, és a házvétel ügyét rendezze.

„Illustrissime Domine Comes, et Frater mihi observandissime! Salutem et servitiorum meorum commendationem. Hogy későbbben adok választ e minapi kegyelmed levelére, bocsánatot várok kegyelmedtül, mert Isten látja sok distractioim voltak. A my azért az Pauer Mihálné háza felét illeti, harmadfél-száz foréntban igen is elveszem kegyelmétől a myvel énnekem az Rohonczai Sido vámos ados, irtam Jári Imre secretariusomnak végette, hogy vessen számot a vámossal és eszt a dolgot complanállya. Datum ex Bloquada Canise, die 1. Novembris 1688. Illustrissimae Dominationi Vestrae Frater et Servitor paratissimus Adamus de Battyhány m. p.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Gyűrűs zárópecséttel.

1688. december 15. (Győr). Kivonat Győr vármegye ez évben alkotott statutuimaiból.

„Die 15. Decembris in congregatione comitatus praesentibus dominis deputatis limitatoribus conclusum et determinatum est: . . . In eadem congregatione ad Judaeos seu quemlibet hospitem seu haerum in praesidio residentem pro quolibet mense una portio limitata quidem est, sed ex post facto est mutatio, uti inferius patebit.”

Győr vm. levéltárának Protocollum 1680—1690. évi töredékében. Kiadása: *Kolosvári és Óvári*: i. m. V/1. 211—212.

1688. december 21. Grác. Batthyány Zsigmond levele Batthyány III. Ferenchez, melyben utóiratban a következőket jelzi:

„P. S. A Sidok el ne felejtkezzenek az uy estendü beli agyándékomrul.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles. Gyűrűs zárópecséttel.

1688. december 21. Rohonc. Batthyány II. Ádám József Sámuel zsidó, rohonci vámszedőnek és családjának a Rohoncon lévő Paur Mihály-féle házat 300 forintért inscribálja és a nevezett zsidót, családját és utódait a ház után járó mindenféle szolgáltatás alól felmenti. A háznak a zsidó és utódai részéről történő eladása esetén fenntartja a visszaváltási jogot, bizonyos feltételek mellett.

„Wir Adam Graff von Batthyán, Erbherr auff Güzsing, Rechnitz, Schleuning, Kiermend vnd Neuhausz, Herr der Herrschafft Pernstain, der Römischen Kayszerlichen, auch zu Hungarn vndt Böheimb Königlichen Mayestät Kriegsizrath, Cammerer, Obrister Truchsász im Königreich Vngarn vndt diszeitsz der Thonau Craisz vndt gegen Canisa werthts liegenden Gränitzen bestelter General. Bekennen hiermit vndt in Crafft disz Brieffs von vnst vnnszern Erben vndt Nachkommen, dasz wir vnnszern Rechnitzerischen Mauthner vndt Judten, Samuel Joseph, seinem Weib, deren Kindtern vndt allen Erben vndt Nachkommen, dasz allhier in Rechnitz einseith neben dem Nowak Janos Csizmamachern, vndt anderseith neben der gemaind Grundt vndt des Bachs gelegene also genante Paur Micheliesche Behauszung, so wir von vnnszern Herrn Vettern, den hoch vndt wohlgebornen Graffen von Battyhan Francz vndt Sigmunden Gebrüdern, Graffen von Batthyán, auszerhalb der Acker vndt Wiesen erkaufft, wiederum aufrecht vndt redlich hingeben vndt verkaufft haben, benantlichen für vndt vmb Dreyhundert Gulden, jeden derselben gulden zu 20 groschen oder 60 kr. gerechnet, dergestalten vndt also, dasz Er Judt Samuel Joseph, deszen Weib, Kindter vndt Erben, solches Hausz vndt Wohnung nach ihrem wohlgefallen, ohne männiglichs Hinderung besitzen bewohnen vndt genieszen, vndt daruon weder vnnsz noch unsern Erben, noch jemandt anderen von vnserwegen einige Gaben, Robath, anschlag oder andre beschwerdten, so vermög des Urbary vnnsz etwo daruon gebührth hette, nicht leisten, noch geben oder praestirn, sondern derlei allerdings exempt vndt befreyet sein sollen. Vndt in fall, Er Samuel Joseph, sein Weib oder Kindter mehrbesagtes Hausz in künfftgen weiter nicht bewohnen, noch besitzen, sondern widerumb hiengeben, verkauffen vndt verleichen wollten, sollten sie schuldig sein vnnsz derselbe beuorderst anzutragen, vndt da wiers nicht erkauffen oder wieder zu vnnsz nehmen wollten, haben sie macht mit obbeschriebener gerechtigkeit vndt Freyheit einem andern solches zuverkauffen. Wann sie auch an offtbesagten Hausz vndt Wohnung etwas in gebeü verbeszern vndt verwendten mögten, dasz erweislich wehre, soll ihnen daselbe nach ehrlicher Leüthe schätzung vndt Erkantnus tempore redemptionis mit obgedachter Summa der Dreyhundert Gulden, simul

et semel wiederumb guth gemacht vnd bezahlt werden. Wie wir dann Sie hierbey zu Schutzen vndt zu schirmen, auch die gebreüchige eviction, auf vnssz zunehmen vndt Sie schadloosz zuhalten, hiemit versprechen, treülich vnd ohne geferdte. Deszen allem zu wahrer Vrkundt, haben wier vnssz eigenhändig vnderschieden vndt vnsszer gräflichen Secret Insigil wiszentlich hieran hencken laszen. Beschehen vndt Geben in vnsszern Schlosz Rechnitz, am Tag Thomanni den ein vnd zwanzigsten Decembris, alsz man zehlte ein tauszendt sechshundert acht vndt achtzig Jahr.

Comes Adamus de Batthyán, m. p.”

Kivül: Vreybrieff vber Samuel Josephs Juden vnd Mauthner Hausz zu Rechnitz.

OL. Batthyány-levéltár, Senioratus Lad. 6. n. 63. Rohonc.

802.

1688. december 29. (Győr). *Kivonat Győr vármegye ekkor alkotott statutumából.*

„Die 29. eiusdem mensis Decembris. In eadem congregatione in ordine ad Iudaeos hic Jaurini commorantes quaestumque exercentes mutata priori limitatione determinatum est, ut iidem in communi collectione sumpti menstruatim contribuere et solvere teneantur florenos 40.”

Győr vármegye levéltára, Prot. 1680—1690. Kiadva: *Kolosvári és Óvári*. I. m. V/1. 212.

803.

1689. január 1. *Rohonc. Batthyány II. Ádám és Batthyány III. Ferenc a rohonci és szalónaki zsidók adó- és pénzbeli szolgáltatásán megosztóznak, hat pontban foglalt megállapodás szerint.*

„Anno 1689. die 1. Januarii. Rohonczii és Szalonaki Sidók minden féle adojokrul valo végezés meltosagos Groff Batthyáni Ádám feő generális és Gróff Batthyáni Ferencz urak eő nagyságok között. Primo. Az ordinariális kész pénzbeli adojok. (Minden pár Sidótul hat hat foréntot számlálván.)

2-do. Az kossa boroktul járandó Táciz is hasonlóképpen két felé oszollyék.

3-io. Az minemü bírság proveniál tőlök, az is eodem modo két felé mennyen.

4-to. Eötven tallér ára partékánál az mely akár partékábul, akár majorságbul álljon, többet az edgyik uraságh, ugy mint Gróff Batthyáni

Ferencz és Sigmond uraimék ne vethessenek reájok, ebben is observáltassék az, hogy a midőn az edgyik uraság föl vetése lészen rajtok, akkor a másik ne vethessen reájok.

5-to. Ha valamely extraneus, ugy mint jóságon kívül valo embernek, valamely Sido ellen panaszsa lészen, annak revisiója és büntetése Gróff generalis uramat ő nagyságát illesse; holott pedigh az jószágbéljeknek lészen ellenek panaszszok, in eo casu mind az két rész concer-nállya.

6-to. Ezeknek perceptiojára minden uraságh maga bizonyos embe-rét deputállya.

Actum in arce Rohoncz, anno et die, ut supra.

Gróff Batthyáni Ádám m. p.
Gróff Batthyáni Ferencz m. p.
(l. s.)"

OL. Batthyány-levéltár.

804.

1689. április 24. Rohonc. Gróf Batthyány II. Ádám oklevele, mely szerint „vnsern Rechnitzerischen Juden, Elias Schew”-nek, feleségének, gyermekeinek, örököseinek, utódainak Német-Rohoncon „einseits neben vnsern Württshausz vnd andernseith neben des Herrn Redwitz behauszung gelegene, also genante Trompeterische behauszung”-ot, 300 forintért inscribálja. A föltételek ugyanazok, mint a melyek az 1688. december 21-én kelt inscriptionalis oklevélben olvashatók. Az oklevél formuláris részei is mindenben megegyeznek az 1688. december 21-iki oklevélével.

Kívül: Freybrieff vber Eliassen Schew Judens Hausz in Rechnitz.

OL. Batthyány-levéltár. Jelzete nincs. Fatokban levő viaszba nyomott gyűrűs függő pecséttel.

805.

1689. november 10. A Kanizsa melletti táborban. József Sámuel rohonci zsidó vámos Francsics Ádámtól 100 forintot 10 percentes kamatra egy esztendőre kölcsön vesz.

„En Rohonczon lakozó Sámuel Joseph neuő Sidó, adom ezen levelem által tuttára mindeneknek, az kiknek illik, hogy bizonyos szükségemre nézve vettem föl nemzetes vitézlő Francsics Ádám uramtul száz forintokat, jó el kelendő német pénzül, minden forintban husz garast avagy hatvan kraiczárt számlálván, decem per centum interesre. Ugy, hogy a dato praesentium egy esztendőnek el telése alatt az megh irt

summát interessével együtt simul et semel leteszem eő kegyelmének. Holott le nem tenném, le nem tehetném avagy valami okra nézve le tenny el mulatnám, tehát megh irt Francsics Ádám vram akár mi nemü és akár hol található ingó vagy ingatlan javaimbul csak ezen levelem erejével maga hatalmával annyi érot el foglalhasson, az mennyit a fellyül megh irt summa interessével együtt tenne és mind addigh bír-hassa s hasznát vehesse, mighlen eő kegyelmének az megh nevezett summát interessével együtt le nem teszem. Melynek nagyobb bizony-ságára attam eő kegyelmének ezen kezem írásommal megh erősített levelemet. Actum in castris ad Canisam positis, die 10. Novembris 1689."

י"א בר משה יוסף ז"ל

A héber aláírás olvasása: Joel az áldott emlékezetű Mózes József fia.

P. S. Holott pedighlen történet szerint annyi éró javaim nem talál-tatnának, mellyekkel eő kegyelme az fellyül megh irt summáról cont-entálhatná magát, tehát magam személyemhez nyulhasson.

Kivül: 1689, 10. Novembris. Rohonezi Sido Vámos obligatoriája super f. 100. OL. Baithyány-levéltár, Maioratus lad. 23. Acta domus Viennensis n. 55:114. jelzet alatt.

306.

1690. jan. 1. *A Kismartonba települő nikolsburgi zsidóknak Esterházy Páltól megadott szabadságaik.*

- „1. Erstens sollen sie aufgenommen und den contract geldt zahlen, auf 20 Häuszer, handeln und wandlen.
2. Synagog etc. halten. Vor die begrabnus 30 Pfund pfeffer.
3. rauff Handel sollen bey ihnen angehört, die straff aber mit 2 theil ins ambt, der dritte theil ihnen verbleiben, widrigens das ganze dem ambt heim fallen.
4. Kein offentlichen Wein oder bierschank ausser unter ihnen selbstien. Vieh schlachten und Fleischbank halten. Das nicht keüscher den Christen verkauffen, jedoch das Vieh vorhero besichtig lassen.
5. Schulden sollen beym ambt angemelt, und nichts nahmhafftes auff-genommen werden ohne Vorwissen.
6. Von gestohlen sachen nichts kauffen weder goldt noch sielber schmelzen.
7. ihre wohnung und garten sauber halten unter straff 2 Pfund pfeffer.
8. Son und Feyrtag bis 10 Uhr kein gewölb auff machen. 5 fl.
9. wegen Mauth mit Herrn Praefecto oder Verwalter vergleichen.
10. quartir frey ausser es komme Ein landtanschlag vor, worvon nie-mand frey.

11. ihre Kinder in und auszer Herrschafft heyrathen dürfen jedoch mit Vorwissen der Herrschafft und abzug geldt ut supra. Feür retten, rauchfang kehren alle 4 wochen.
12. ross oder Vieh ohne schaden halten und weiden.
13. das brenn Holz umb die bezahlung abzugeben.
14. Das gesthlene soll bey der gemeind angemeldet, und vor den Prozesz wider zurück gegeben werden. Widrigens umb sonst zurückgeben und 12 fl. straff verfallen.
15. so einer abstirbt anmelden, ohne vorwissen keine Hochzeit machen.
16. richter und burger bey der Herrschafft Confirmiret und ihre resignation wider insinuirt werden.
17. ohne vorwissen der Herrschafft kein Jud angenommen werden. Schutzgeld 6 fl. die reyszende über 3 tåg nicht gehalten., wie oben.

Esterházy család budapesti hitbiz. ltára: Rep. 83., fasc. B., n. 46.*
 Commissio inchoata Kismartony die 1. Septembris 1736.

D. M.

807.

1690. márc. 2. (Szombathely). Csergeli Ferenc szombathelyi polgár végrendelezik, amelyben megemlíti, hogy 32 forinttal tartozik a sárvári zsidóknak.

Eredetiye Szombathely város levéltárában, Testamenta fasc. B. nro 81. jelzet alatt.

808.

1690. május 2. Fogaras. Marian nevű zsidó asszony Moldvából Erdélybe jöven férjével Kálnaki Sámuel hívására Köröspatakon telepedett meg. Férje Kálnaki jobbágysai miatt sok kárt szenvedvén el akart menni vagy vissza Moldvába vagy Lengyelországba. Kálnaki ezért, mintha jobbágya volt volna az ő férje, elfogatását és visszahurcolását rendelte el. Ez útban Kálnaki jobbágysai megölték őt, sőt az özvegyet is fogságba vettette Kálnaki. Utóbb pedig Kálnaki két szolgája és hat zsidó kicsalta az asszonytól minden értékes holmiját. Így végső inségben van őt gyermekével együtt. Folyamodványával igazságszolgáltatást kér. — Az országgyűlés határozatából szigorú vizsgálat rendeltetett el.

„Marian nevű szegény özvegy Sido Asszony Nagtoknak Kegelmeteknek aláztosan könyörögh.

Keservesen Kénszerítetttem Nagtoknak Kegelmeteknek aláztossan jelenteni; hat esztendeje hogy Moldovabol az szegény urammal ki jöttünk volt, ez Nemes hazaban, és Kálnaki Sámuel Uram latvan tehetőségünköt Köröspatakra hivut, holot jobbágyi miat sok Karokat val-

* E pontokat foglalja magában Eszterházy Pál hercegnek 1690. január elsején kiadott védlevele a Nikolsburgból Kismartonba települt zsidó családok részére. Közölve: M. Zs. O. II. 171—176. l.

van akartunk Lengyel Országban az atyankfiához vagy Moldovában vissza menni: de ő Kglme el nem bocsattot sőt jobbágyanak fel iratot, az szegény Uramat fenyegetven tömléczel Maramarosban Commissariusságában ki vitte, holot is nyavalyas bucsuzvan meg fogatta, akarvan Kőröspatakban vissza küldeni; egj Boér Istok nevü szolgálja tarsajval edgjüt az szegeny uramat mind szolgálstul meg ölte (sok penz leven nalla) az Csiki erdön; Mélyly dolgot meg tudvan panaszolkodtam Kalnaki Samuél Urk az uram halalarul, kiért engemetis megh fogatot és keserves fogságban tartatot.

Az utan meg halvan az szegény uram halalat Salom nevü Sido, ki most Gyergyoban lakik, Kőröspatakon lako öt Sidokkal és Kalnaki Samuél uram két szolgálival, Brassoban be mentek, egy Ládám az teli leven ezüst, és draga aru marhaval; ki csaltak hamis szin alat olyan forman hogi az szegeny uram ados volt nekik, holot penig Salom volt ados mi nekünk 70 Tallérral, es így tellyességgel ehel halova tettek öt apro gyermekimmal, ha az Ngtok Kglmetek jo akarattja hozzam nem jarul.

Reménkedem azért az nagy Isten neveben Ngtokk Kglmetekk, raytam szegeny gjamoltalanon és öt gyermekimen könyörülven, ez igaz igyemet méltotassék végső igazittasban venni; szegeny uram nylyvan valo Gyilkosit meg fogatni, vagj törvenjnyel prosequáltatni; penzemet, és ladambol felyeb emlittet Sidok által el praedaltatot jovaimat ki keresztetni s megh adatni; ne kellessek uram halalat, és keves jovaimnak el praedaltatasat ugy el szenvednem.

Melly Könyörületességéekért az özvegye(k)nek arvakk Istene Ngtokat, Kglmeteket meg aldgya.

N:K:J:V:V: —

Erdély Országa rendjeinek, ő Nagyságoknak és ő kegyelmeknek.

Ez irat hátán autographon:

„Ezen dolognak sollicitasara s ez gonosz tevőknek megh fogatására expeditatot specialiter Eresztveny Andras, ugj hogi minden kedvezés nélkül azon szolgálit Kalnaki Samuel Uramk megh fogssa, mind az Sidokkal edgjüt, s, hozassa ide immediate. Melyben az vice Tisztek is eő kglmek legjenek assistentiaval. Ebben peniglen semminemü ki gondolható Mesterseg ne talaltassek, Mert ha kedvezést tselekszenek, magát köti nyakon.

Fogaras 2. May 1690.

In Generali Congregatione Dnorum
Regnicolarum Extradata per
Magistrum Joannem Sarosj
Protonotarium m pria.

OL. Telekiek marosvásárhelyi ltára: Miss. oszt: fasc. 1063. — A M. Zs. O. II. 176. csak az erdélyi országgyűlés határozatát közli úgy, amint dr. Lövy Ferencz közölte a „Mult és Jövő” folyóirat 1936. januári számában. Az özvegyasszony folyamodványa nem iközöltetett.

D. M

1690. június 2. *Máramaros vármegye statutuma, a zsidóknak a vármegyéből való eltávolítása tárgyában.*

„Mint hogy igen igen sok alkalmatlanságot lát a nemes vármegye a zsidók ittvaló lakásában, kiért tizenötöd nap alatt kimenjenek a nemes vármegyéből, alioquin, ha ki nem mennek in fl. 24—24 exequáltassanak.”

Kiadva: *Kolosvári és Ovári*: I. m. III. kötet 197. l. — Ugyanitt a 198. lapon intézkedés van a zsidóknak járó adósság megfizetésére, de ennek szövege csonka és így értelmetlen.

1690. június 15. *Rohonc. Batthyány Pál gr. hagyatékán megosztóznak. Batthyány Zsigmondnak jut:*

„Az szalonaki Sidok 19 forintbul álla Censusával együtt . . .”

Széchenyi-könyvtár. Fol. Germanica 1090. p. 74. (Városkönyv.)

1690. augusztus 9. (*Kőszeg*). *Kőszeg város tanácsának levele Batthyány II. Adámhoz, a rohonci zsidóknak Kőszegen való kereskedelmi tevékenysége tárgyában a tanács a maga álláspontját körülményesen kifejti, és úgy látja, hogy a zsidók Batthyányt hamisan informálták e tárgyban. Aztán Jakab zsidónak egy soproni asszonnyal való perében ad a tanács felvilágosítást.*

„Illustrissime et Excellentissime Domine Comes! Domine Domine Nobis Gratosissime! Salutem servitorumque nostrorum paratissimam semper commendationem. Vigesima octava proxime praeteriti mensis July Rohonczzrul datált Nagyságod méltóságos levelét, quarta modo currentis anni infrascripti, midőn Városunk közönséges dolgainak előmozdítására nézve itt az Tanácsházán egjben gyöltönk vólna, nagy érdeemes böcsülettel vettük, mellybül Nagyságod Rqhonczy Sidoinak praetensive tett fáidalmas expositioioikat tellyességgel nem érthettük. Hogy ha Nagyságodat azon Sidok ugy informáltak-e, hogy tudnya illik my őket itt nálunk celebrálandó országos Vásároktul, ugy ezen föl s allá való gyárásoktul, a midőn más hozzá hasonló, vagy is más kereskedő állapotban ezen által járván, arceáltuk vólna, ha így, tehát ez iránt

Nagyságodat igen sinistre cum nostri delatione informálták. Mert my megh eddigh a félét (a mint magok sem asserálhattyák) el nem köve-
tünk, sött nem is ugy, mint nemes Soprony király várossa szokot pro-
cedálni vélek, hogy nálok lévő Országos Vásárok alkalmatosságával csak
szintén egy nap engednek nekik árulni; de my az szomszédságban, te-
kéntvén Nagyságod méltóságát két egész nap (kin is eleget zugolodnak
mind az vidéki s mind penigh az itt valók kereskedők) indulgeáljunk
nekik pro lubitu árulni. Hogy ha pedigh arrul panaszokottanak légyen,
hogy eők nem csak egjen (mellynek is bejövésse az ellőt az mint az régi
conveniált actacbul ki teczik, igen nehezen, certisque conditionibus cir-
cumscribáltatván engetettet volt megh) hanem ketten, három, négien s
többen is, de főképpen hármon és négyen itt az nemes Város fundussán,
ki vévén módgyok szerént devotiojokra rendeltetett napokat, hettenként,
holnaponként consequenter esztendönként residentialiter belső és
külső Városunkban licentiose házrul házra járván, a mit szegény embe-
reinktül professioiok szerént el hárinthatnak, el követik, más modalitá-
tással is nem csekélyen, hanem igen hasznossan mind a nemes Város
régí Statutumia ellen (nem lévén szabad senki idegennek itten nider-
lagot tartani) kire is a nemes Kamara szeme igen figyelmez, s mind
penig itt való mostani üdöre nézve sok rendbéli terhes és sullyos né-
meth ugy civilis és más egyéb indesinenter interveniálandó contributiok
allá vetettet conciviseinknek nem kevés hátra maradásokkal és sérel-
mekkel, ugy gyakortasággal cselédes Gazdáknak házoknál cselédgjek
által már történt és történhetendő lopásokra (tudván más bizonyos hüt-
tel is által menendő és megh nem mondandó emptorokat), a mit ez el
mult hetekben is már is megh történt, adandó ok adássával, mindezekre
ut praemissum est, Nagyságod méltóságos bölcis ítéletére hagyván, hogy
hogy engedhessük ez illetén itt való residentiájokat; noha szivessen, csak
tudhatnánk valami modalitast találni a Nagyságod tekintéiert a szom-
szédságban el követnének. Hogy penigh conciviseinket Nagyságod leve-
lében Rohonczy Sidoihoz csak valami formán proportionálja is, azt sub-
mittallyuk Nagyságod bölcis ítéletére; ha egy szabad Városnak concivisei,
kik is inter quartum statum Regni lévén, essentque Peculium Sacrae
Regni Hungariae Coronae, és qua belli qua pacis tempore az nemes Or-
szághnak nem de nem többit szolgáltak-é és szolgálhatnak, sött az mos-
tani sullyos és terhes Németh adózások elviselésére nem de nem alkal-
matosabbak-é azon Sidoknál? reméllyük bizonyára, ha ez nem elegendő
volna is más okokra nézve is, kiket consulto intermittallyunk, Nagy-
ságod nem hasonlíthattya embereinkhez: melly kereskedő embereink
másként az Nagyságod Jóságán vagy által mennek, vagy ott leendő
vásárookra menvén (melly is szabad virtute etiam nundinalium) ott resi-
dentialiter, mind azon Sidok itten, nem laknak; Országos Vásárra valo
jövetelek penigh ut praemissum est, itt sem tilos Nagyságod Sidoinak.

Segiti Nagyságod Jakab nevő Sidoiának Soprony lévő Aszonymal valo causaia is praeallegált rationkat, ottan el lopot partikáknak ide elhozattatása alligh ha történt volna, ha nem tudták volna az latrok, itt nálunk találandó kész emptorokat lennyi, melly dologh viegeth is már reiteratis vicibus eléggé busitattunk nemes Soprony Várossátul, kívánván megh lopattot aszonymnak csak simpliciter (kire nem is accedáltunk, lévén ez iránt Törvénytül szabot ut és mód) satisfactiot impendálnunk. Legalis praefigált terminussok conincidálván, szintén akkoron itt egy bizonyos exequált malefica personának terminussával, azért nem is a Soprony Aszony, hanem e miat (publica enim privatis sunt praeferenda) kölltetett differáltatni. Uyobban instált azon praetensa Aszony pro praefigendo legali termino, el mulván az juristitium, azonnal emlétet Jakab Sidó certíficaltatni fogh azon adversa pars instantiájára. El is hitesse Nagyságod magával, hogy quid quid dictaverit aequitas et ordo juris, id sumus facturi. És így nagy alázatossan Nagyságodtul bocsánatot várunk, hogy ezeránt Nagyságodnak az szomszédsághban az megh mondott okokra nézve nem szolgálhattunk és kedveskedhattunk; reméllyük is Nagyságod látván méltó okainkat nem lészen ez iránt hozzánk bal itélettel. De caetero kíványuk éltesse Isten nagyságodat számos eszteni-dökigh kívánt jó egészségben. Datum Kőszögh, die mensis Augusti, anno 1690. Illustrissimae et Excellentissimae Dominationis Vestrae humillimi servitores ad serviendum paratissimi

Judex et Senatus Caeterique Jurati Cives
Liberae ac Regiae Civitatis Kőszögh.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

812.

1690. szeptember 1. Nikolsburg. Menz Benedek nikolsburgi zsidó kötelezvénye, hogy 725 forint adósságát Rieder Mátyás Sebestyén komáromi sókamarai tisztnek megfizeti.

„Ich endts unterschriben und gefertigter der hochfürstlichen Herrschafft Nihelspurg untertheniger Judt, Benedict Menz, Bekhome hie mit Crafft diser Obligation, das ich den Kayserlichen Salz Versilberer zu Grosz Comorn in Nider Hungarn Herrn Matthiasz Sebastian Rieder bisz heindt dato dem letzen August diszes lauffendten 690. isten Jahrs P... der gelihenes Capital benandlichen Sibenhundertfüfff und zwainzüz Gulden Richtig schuldthig worden. An welcher Summa Geldt, Ich gedachten Herrn darlichen, so baldt die zu Comorn in possite ligende wehren zu erhében, von Ihre Hochgräffliche Excellent Herrn Herrn General von Groffen von Hoffkürchen verlaubt, und versilbert auch die darauf schuldthige dem Herrn Pauschreiber Sechshundert Gulden, Herrn

feldtschreiber dreyhundert Gulden, Herrn Bütl(icher) Wachter dreyhundert Gulden: bezohlt sein würdt, Zweyhundert funffzig Gulden, oder so vill es immer miglichen sein khan gleichen erlegen, dem Überrest aber von Jahr zu Jahr, oder sobaldt es miglichen sein khan Jedes mohls ain Hundertfünff und zwainzüg Gulden neben dem verfohlenen Interesse zu 6 pro Cento so lang und vill bisz obgedachtes Capital völlig abgestattet, zu Bezahlung hiemit Crafft diszes Versprihe so auch jedesmohls an diszen Schuldschein ordentlich solle abgeschriben werden, solte ich aber ehend alsz Jährlich 125 Gulden bezahlen khönnen, soll ich solches Crafft diszes auch zu thuen schuldutig und verbunden sein, zum Pfohl ich aber obgesezte termine gleich wie sonste nicht zuehalten könne noch wolle, so solle mehrgedachter Herr derlicher oder seine Erben nicht allein auf mein Haab und Gut, wie selbes Wambon hat genandt, auch an ein oder ander Orth wo es immer seye gefunden werden möge, sondern auch auf mein aigene Persson zu greifen Pürg und moht haben, wann ich aber vor der Zeit ehe und Bef . . . Herr darleihen bezahlt ist, flühtig werden oder mit Todt obgehen möchte, so solle sich mein Weib und Khinder alles das Ihrige was es nun seye solang und vill vorzeigen, bisz gedachter Herr Salz Versielber seines Capitols halber völlig bezahlt ist, dar wider Ich oder mein Weib und Khinder von unzern gnädiglichen Schuzobrichkeit wo es nun seye nicht geschützt zu werden, sonden offtgemelter Herr darleicher alle billigkeith wider fahren zu lassen. Verlangen zu Verkhandt, habe ich disze Obligation nicht allein meinen Hanndtschrifft vor Pötttschafft verfertigen, sondern zu merer Bekhrefftigung, dass mein vorgesezte Obrichkeit alsz Ewer Hochfürstlichen Herschafften Nihlspurg und Paustrimb bestelten Hauptman, Herr Georg Lenhardt Schubert, dasz derselbe disze Obligation, doch Ihmbe ain Nahtheill und Schaden, mit mir von ambtswegen, damit heit oder morgen mehrgedachten Herrn darleicher oder seine Erben billihe Satisfaction widerfahren möge, zu verfertiger Gehorsambist er und solche dem Herrn darlicher bekräftigte Zue stöllen wollen, so geschehen in der Hochfürstliche Ressidenz Statt Nihlspurg, den 1. Septembris 690.

Ez alatt: 2 sor héber írás olvashatatlan rossz másolatban.

Dasz besagter Benedict Menz, bey meinem Ambt über disze Vorschreibung angelobt, wo nicht khunden ausz augen, willen doh gewisz Jährlich die 125 flor. nebst bisz dahin angeloofften Interesse verpfenden mass erlegen will und solle widrigens vor hieszigen Hauptmanamt hierzu anzuhalten. Nihlspurg d. 4. Septembris. 690.

Georg L. Schubert,
Hauptman alda.

OL. Esterházy budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 146. Hiteles másolat Komárom, 1692. aug. 21-ikéről keltezve.

1690. december 11. Kaunitz Dominicus Andreas gr. a császárhoz folyamodik, hogy utasítsa a Magyar Udvari Cancellariát, ne utalja a császári belső tanács elé a magyar clerusnak az ő zsidó jobbágyai ellen indított keresetét addig, míg ő vissza nem érkezik a Németbirodalomból.

„Augustissime et Invictissime Romanorum Imperator, Hungariae Bohemiaeque Rex, Domine Domine Clementissime.

Tametsi his proxime praeteritis diebus apud Maiestatem Vestram Sacratissimam humillimam fecissem instantiam, quatenus Regiam Cancellariam Suam Hungaricam Aulicam ab ulteriori in causa illius Reverendi Patris Stephani Petheo contra subditos meos Judaeos praetensive motae et suscitatae revisione, Sui immixtione et ingressione, benignorumque Maiestatis Vestrae Sacratissimae, mihi clementissime elargitorum Mandatorum Inhibitoriorum intentanda praetensa relaxatione inhibere dignaretur. Eademque Maiestas Vestra Sacratissima eidem Cancellariae Suae Regiae, ut videlicet causam et Processum eundem ad Intimum Suum Consilium referre non intermitteret, benigne committere et dignata fuisset.

Cum autem Clementissime Domine ex Mandato et benigna ordinatione Maiestatis Vestrae Sacratissimae Imperium versus itineri me accingere debeam, neque commode Juribus meis in absentia mei provideri possit. Proinde humillime supplico, quatenus praenarratae Cancellariae Suae Hungaricae, ne videlicet causam eandem ante reditum meum ad Idem Maiestatis Vestrae Sacratissimae Intimum Consilium transmittere ac referre, verum eandem suspendendo, et in statu quo sinendo, ab ulteriori eiusdem ruminatione supersedere noverit, clementissime demandare dignetur. Quam Maiestatis Vestrae Sacratissimae gratiam meis humillimis servitys demereri studebo, tanquam

Maiestatis Vestrae Sacratissimae

Humillimus ac fidelissimus Subditus

Dominicus Andreas Comes a Kaunitz.

Kivül fent: Negotium Collegy Generalis Cleri Regni Hungariae contra Judaeos Kauniczianos.

Külső címzése: Ad Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem Dnum Dnum Clemum humillima Supplicatio Dominici Andreae Comitis a Kaunitz pro suspensione causae intus nominatae.

Ad Cancellariam Hungaricam. Cui Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas insinuari clementissime demandavit, ut introscripta causa usque ad reditum Domini Supplicantis in urgentibus Caesareis negotiis in Im-

perium Romanum ablegati, diu tamen non emansuri, quoad sine gravi iustitiae praeiudicio fieri potest, supersedeatur.

Per Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem Viennae, 11. Decembris 1690.

Stephanus Andreas de Werdenburg.

OL. 13. Insin. Cancell. Austriacae 1690.

D. M.

814.

1690. december 19. *Körmend. Mihálfai Mihály levele Batthyány II. Adámhoz, melyben többek közt jelenti, hogy a zsidó vámos a kereskedők megháborgatásával a városnak kárt teszen, mert a kereskedők a várost elkerülik és nem fogynak a borok.*

„Az mostani Sido Vámos is az Városon által költöző kereskedők gyakorta való megháborgatásával kárt teszen, mert a mint értem, a kiknek ezen által volna is uttyok, inkább fél mérföld kerülessel is más felé mennek, tartván annak megháborgatásátul, mennél több föl s alá járó embereknek költözése volna az Városon által, annál jobb keleti volna az boroknak is, sőt a vásárra (a mikor legh inkább a legh iobban az borok szoktak kelni), nem jönnek olly bizvást, mint ennek előttö azon vámosra való nézve . . .” Alázatos szolgália Mihálfai Mihál.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

815.

1691. április 30. *Balázsfalva. Balázsfalván, a Veres várnak nevezett kastélyban van:*

„Holot vagyon olasz fokos bolthajtásos kis templom forma, holot quondam Judaizans Pecszi Simon es Bagdi György áldoztanak es Sido modra isteni szolgálatot tettek.”

OL. Erdélyi Fiscus levéltára, IX. 49. D. Balázsfalvi urbarium.

816.

1691. július 3. *Máramaros vármegye statutuma a zsidók proscibálása tárgyában.*

„Az zsidók in perpetuum proscibáltatnak. Valaki a modo in posterum zsidót tart, in poenam flor. 100 incurraljon, toties quoties. Az kik itt benn vadnak, sub amissione bonorum omnium intra bis quindenam a vármegyéből kimenjenek, addig az adósok nekik meg fizessenek, melyet ha ki negligálna, a tiszt uram salario irremissibiliter ac citra omnem

respectum personarum exequálja és contentumot tégyen: mely pro perpetuo futuris quoque temporibus inviolabiliter observando statuto tartassék.”

Kiadva: Kolosvári és Óvári: i. m. III. 202.

817.

1691. július 14. Rohonc. Batthyány III. Ferenc commissiója a rohonci zsidóbíróhoz, hogy a zsidók adójából a rohonci mészárosoknak 100 forintot fizessen ki.

„Anno 1691. die 14. July. Vivin ezen commissionkat Rohonczzi Sido Bironk adgy az itt valo meszarosinknak pro anno 1690-dik esztendőre tartozando hus árában, az idei Szent Mihály napigh proveniálando adotokbul száz forintot, id est f. 100. Datum Rohoncz, die 14. July 1691. G. Bantiani(!) Ferentz m. p.”

(p. h.)

Kivül:

מאה זהו" דיא קצבים איף
דער [דער] צידה געבן ביפעל
דער שררה ר"ה

A héber-német szöveg fordítása: Száz forintot a mészárosoknak az élelemért az uraság parancsára, kinek dicsősége növekedjék.

OL. Batthyány-levéltár.

818.

1691. augusztus 27. Kismarton. Austerlitz Salamon kismartoni zsidó levele Batthyány III. Ferenchez írva, hogy mivel a lipcsei vásár napja közeledik, és neki pénzre van szüksége, kéri, hogy a neki járó hátralékot, 125 forintot sógora, Schlézinger zsidó kezeihez küldje meg, ha pedig árura lenne szüksége, csak rendelkezék vele.

„Hoch vndt Wohlgeborner Graff! Gnedig Hochgebiettunder Herr Herr etc. Esz ist an Ewer G(naden) mein vndtertheniges Bitten in deme der Leibtziger Marckh an der handt ist, vndt ich durch Wexl der Zeit höchst gelt von Nötten hab, alsz ist an Ewer G(naden) mein vndertheniges Bitten, man wolle mier mein auszstendige Rest 125 f. durch meinen schwager Schlössinger yberschiekhen, so in fahl Ewer hochgraffliche Gnadten verner von meinen wahrn edtwasz von Nötten hat, wolle Ewer gnadten nur nur schaffen, bin jeter tzeit solches zü thun verobligirt. Bitt Ewer gnadten wolle mich nur auf diszmahl nit lassen, sondern mein

Bitt werkhställig machen, neben fr. Salutation thue ich mich in vnderthenigkheit gehorsamb befehlen vndt verbleibe Ewer Hoch Gräffl. G(naden) vnderthenigister gehorsamber allezeit

Salamon Aussterlitz Jüdt alda.

P. S. Weillen nun mein Ehwürdtin balt in Kindlpöthen ligen wirdt, also bitt ich Ewer g.(naden) wolle mit einen pahr Pokerl oder Lampp Ihrer in gedenkh sein. Eysenstatt, den 27. Augusti 1691."

Kivül címzés: Dem hoch vndt wohl gebohrnen Graffen vndt Herrn Herrn Ferenz Budtiany, alsz meinen gnedigen Graffen vndt Herrn grg. Zh. Röchnitz.

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

819.

1691. december 28. Bécs. I. Lipót király eltöltja az arany és ezüst kivitelét az országból bárkinek, de főleg a zsidóknak.

„Nos Leopoldus divina favente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmaciae, Croatiae, Sclavoniaeque Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Lucemburgiae Superioris et Inferioris Sylesiae, Wirtembergae et Thecae, Princeps Sueviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferrati, Kiburgi et Goritiae, Landgravius Alsatae, Marchio Sacri Romani Imperii, Burgoviae ac Superioris et Inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae, Sclavoniae, Portus Naonis ac Salinarum. Universis et singulis Incltyi Regni Hungariae statibus et ordinibus tam Ecclesiasticis quam Saecularibus cuiuscunqae praeeminentiae gradus et dignitatis existant nec non coeteris Incolis ac quibusvis fidelibus et subditis Nostris, salutem et gratiam nostram ac omne bonum, et iisdem pro communi notitia clementissime significamus, quod et genuinis quorundam fidelium Nostrorum relationibus informati, per praedictum hoc Nostrum Hungariae Regnum quamplures, praesertim Judaeos, occasione coemptionis Argentii et Auri (quod etiam non in usus aut utilitatem Nostram converterent, sed ad plurimum ad Partes Regni Poloniae, Marchionatum Moraviae, Ducatumque Silesiae passim evehere privatisque divendere perhiberentur), in aliarum quoque mercium educatione et inductione diversas fraudes, et Tricesimarum defraudationes in evidens et non contemnendum Regionum Proventuum Nostrorum praeiudicium, et detrimentum temerarie committere, nocivis eapropter eiusmodi malis, et vi legum Patriarum interdictis hisce privatorum ausibus remederi cupientes, clementer ac serio resolverimus praetactam Auri et Argentii coemptionem in hocce Regno Nostro Hungariae sub poena commissi, seu contrabandi nulli Judaeorum, aut aliorum hominum particularium posthac amplius indulgendam, aut admittendam: sed soli

Tricesimatori Nostro Poseniensi, Joanni Francisco Clammer, et eiusdem substitutis, pro rei Nostrae Monetariae commodo, tali sub pacto concreditam esse, quatenus videlicet obveniens Aurum, et Argentum, ex Proventibus Nostris Regiis, quo leviori continget posse fieri pretio, persolvere valeat, et teneatur: Casus autem occurrentes contrabandorum, tam Aulicae, quam Hungaricae Cameris Nostris, pro sui notitia, et ulteriori dispositione, propediem notificare; Prout et e Regno commodi privati caussa, tum ipse Poseniensis, cum reliqui Nostri Tricesimatores, et contrascribae, simul et alii officiales Nostri Jurati, Cives et Incolae, nihil quidquam argenti et Auri non cussi contra leges ad Provincias alienas educi sinant, sed illico contrabandari sint obligati, nec liceat Judaeis in posterum Aurum et Argentum, nisi fors ex commissione praementionati Tricesimatoris Poseniensis, intra limites Regni ullatenus coemere, et liberum omnino sit praedictis Tricesimatoribus praetactisque substitutis, et contrascribis eorundem, quasvis merces ac mobilia per Postam, aut curribus aliis, et equis adductas et educendas, ubi fraus aliqua subesse videretur, pro lubitu suo perlustrare, doloque reprehenso unacum Auro vel Argento, merces simul et equos ac currus in Contrabandum desumere: Quapropter etiam quorumvis locorum Magistratibus, Supremis et Vicecomitibus, et Civilibus et Militaribus, Judicibus necnon omnibus officialibus Nostris Cameraticis et Bellicis, speciatim autem reliquis Tricesimatoribus et Contrascribis Nostris clementissime committimus et demandamus, ut in hocce Camerali negotio coemptionis Argenti et Auri, et non educationis ad manus alienas Privatorum, extra Regnum fraudeque comperta confiscationis praerepetito Tricesimatori Poseniensi, suisque deputatis pro Nostro promovendo servitio, fidelem suam operam et assistentiam cum mutua correspondentia, modis omnibus praebere teneantur; quem etiam in finem ad praecavendas superinde fraudes et debitam harum Patentium observantiam, certos viarum inspectores, quos Überreüther vulgo vocant, constituimus, quibus pariter in officii sui functione, pro renascente, de condigno succurrendum et assistendum erit: Benignam et Seriam in praemissis voluntatem Nostram fideliter executuri: Praesentibus perlectis exhibenti restituendis. Dabuntur in civitate Nostra Viennae, die 28. mensis Decembris, Anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Primo, Regnorum Nostrorum Romani tricesimo quarto, Hungarici tricesimo septimo, Bohemici vero tricesimo sexto. Leopoldus.

Ad mandatum Electi Domini Imperatoris proprium.

Ernestus de Rosenberg.

Gotthardus Henricus Comes a Salburg m. p.
Jacobus. Theob. de Mayeren m. p.

1691. Sopron város statutuma a zsidóknak és a cigányoknak a városból való eltávolítása tárgyában.

„Von dem losen und fer Bürgerschaft höchst schädlichen Judengesindel bittet eine ehrsame Gemeinde die Stadt bester möglichkeit nach zu befreien und dero vielfältiges Hereinlaufen ohne Halt so viel immer möglich zu hindern. Hiernächst so sehe eine ehrsame Gemeinde gar gerne, dass die herumwagirenden Ziegeuner, die da stets unsere Dorfschaften beunruhigen und nicht wenig Schaden in unseren Wäldern verursachen, gleich anderen Herrschaften, also auch von unserem teritorio dermaleins möchten abgetrieben werden.“

Sopron város Protocollumában, 1691. 23. Kiadva: *Kolosvári és Óvári*: i. m. V/2. 321—322.

821.

1691. A körmendi vámszedést ekkor a „Sídók” bérlik, „s füzetnek tüle annuatim f. 100.”

OL. Batthyány-levéltár, Maioratus lad. I. nro. 47.

822.

1691. A zsidó vámostal való elszámolás. (A szövegből nem tűnik ki, hogy melyik vámszedő helyről van szó.)

„1691. Marattam Sido vámosnak adossa	f. 186 d. —
Attam az Prédikátor pinzéből	f. 100 d. —
Ki vévén az 100 forintot az 186 f., marad	f. 86 d. —
1692-iken adosa marattam	f. 248 d. 10
	<hr/>
Facit	f. 334 d. —
Pro 1693. esztendőre ki vévén az vámot, ugy mint 110 forintot, marad	f. 224 d. 10
Mivel szokás mindenüt az kalmároktul minden 100 forintbul 10. le vonny, az okáért most is úgy leszám- láltatik f. 20., marad pro solvendo	f. 204 d. 10

(Más írással): Summa der Schuldt f. 244.**

OL. Batthyány-levéltár.

1691. A szarvközi uradalom egyik jövedelmi forrása a neufeldi zsidók adójából származik:

„Naifeldi Sidok minden házas ad annuatim fl. 10. Most 11 ad fl. 110. Mészárszékteleől és Temeteőtől fl. 10. d. — Ittem égett boros Vasfazekak-tul fl. 30. d. — Minden inventariumoktul funtgelt és Sigli gelt circiter fl. 200. d. —”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 11. fasc. A. n. 13.

É. n. (1691?) Egy megnevezetlen zsidó ember Thököly levelét vitte Nándorfehérvárból Moldvába és a Portára fontos értesítéssel, minek következtében Veterani generális nem üthetett be Moldvába.

„Az el mult Vasárnap lévén szemben Veteranj Generállal, köszöntötem Urunk eő Nga szavával s az kapitihá Levelét megh atam neki megh fordítván Deakra Kalnoki Uramal, kit midőn megh olvasot volna azt monda, hogy mint vagyon ez, hogy az az Sido a Tökölj emberétől kért Pasust hogy az fejedelemnek levelet hozon, en mondom hogy ugy hiszem minthogy Tökölj Landor Fejervarnal volt az törökökel, s az Sido Landorfejérvára akart meni, azért kert ot Pasust, monda ara hogy most is vadnak ugy Látom en aki Tököli dolgaít forgatyak de el hid hogy nem sokara Igen kemenj Inquisitio lesz es valakik talaltatnak, fejek, Jozsagok el vesz, en ara csak azt feleltem, en bizonj senkit nem tudok, azt tudom hogy mioltatol az mi Kegyelmes Urunk eő Nga s az orszagh Karafa Generállal megh egyezet az olta soha se nem izent se nem Irt a Portara senkinek is, monda hogy eő a fejedelemben nem ketelkedik, sem az Generalis felől, kerde hol a Sido, aki a levelet hozta, mondek en bizonj nem tudom ezek utan azt Jovalja vala hogy hozatna ki ő Nga az Kapitihat a Portarol ő el küldene az Levelet neki de mas nap azt izeni Kalnoki Uramtól hogy had legyen adigh migh Karafa General be jó. Az utan monda hogy neki be kelet volna menj Moldvaban, ha ez az rut Sido nem löt volna. Kalnoki Uramot is el vite volna vele 2000 Szekelyel edigh Brajla rezinel volna s az tatarokal hadakoznék most de el nem mehetet, hanem mar Ngtok lasa az Quartelya felől disponaljon ha ot legyen ahol van vagy felyeb az Szekelyek közé menjen vagy kiljeb Jojon akarhol mutasanak neki Quartelt eő oda megyen. Mindazaltal szenabol tegyen Ngtok s Kgtek dispositiot Mert ha megh szükül bizonj ahol talal el veszi s az egész három szek megh romlik. Kusanit

kuldote volt fel Ujab ordinantijaert hogy ha lehet ne mene be a telen moldvanak s azt varja csak hogy erkezek, amit az hoz ahoz tartja magat. Ezek voltak az én vele valo beszedimnek sumája.

OL. Telekiek marosvásárhelyi lev. Miss. fasc. 870. — Címzés, megszólítás, aláírás, dátum és hely megjelölése nélkül. D. M.

825.

1692. január 1. Kismarton. Hg. Esterházy Pál nádor, aranygyapjas vitéz, titkos tanácsos, kamarás, helytartó stb. kiadja a köpcsényi zsidók privilégiumát, melyet hg. Esterházy Mihály 1714. január 1-én Lakompakon minden pontjában helyben hagy és megerősít.

„Wir Paulus von Gottes Gnaden desz H.(eiligen) R.(ömischen) R.(eichs) Fürst Esterhazy von Galantha, Palatinus des löbl.(ichen) Königreichs Vngarn vnd Richter der Cumäner, des guldenen Flis Ritter, erbgraff zum Forchtenstein, der Herrschafft Eysenstatt, Lannsee, Läckebach, Creütz, Closter, Lockenhaus, Koberstorff, Kützee und Kapuuar, Herr der Herrschafft Schwarzenbach und Hörntenstein, Obrister und Erbherr der Gräniz Vöstung und Herrschafft Csobancz am Plattensee, Obergespan der hochlöblichen adelichen Gespanschafft Oedenburg, Pest, Püllisz und Soldt, der Römisch Kayserlichen auch zum Vngarn und Bóheimb gecrönten Königlichen Mayestät würllichen gehäimer Rath, Camerer, auch vmbilgenten vndt wohlbefindeten hungarischen Gränitz Vöstungen bestölter generäl vndt Stadthalter in Königreich Hungarn. Vrkhundten hiemit vndt thuen Khundt und zu vernehmen, wie mit dennen Juden von Kützee contractlich volgender vndt verlangter gestalten die Schutz Puncten auff gesetzt worden.

Anderten.¹ Sollen sie alle judische Ceremonien zu celebrieren vndt eine Sinagog mit ihren Vncosten erbauen, vndt den Friedhoff sowohl ein Dunkh, wie auch ein Rübner gemain vndt Schul Diener, auch Schlächter zu gelasszen werden, dieselben sollen allen gaaben (wann sie Inwohner sein werden) befreut werden. Zu Kützee sollen sie weder von der Leib, noch anderen Handlungen kein Mauth bezallen.

Drittens. Da sich vnter ihnen (Juden) Rauff und andere Händl ergeben, es sein dieselben, wie sie wollen, sollen sie durch ihre Judische Ceremonien angehörth, wann sich Straff eraignen, sie seindt, wie sie wollen, sollen dieselben in vnser Rendt Amt ernenten Kütsee (doch mit wissen desz Verbröchen) abgestrafft, alsz zwey thail vor vnsz, und ein thail vor sie bezalt werden, wann dann sie dergleichen nit anzaigen. sollen sie die versprochene Straff bezallen.

¹ Első pont nincs.

Viertensz. Sollen sie mit allen Handlungen, wie die selben sein, vndt Nahmen haben mögen, alsz mit der Ellen, Masz, Gewicht vndt Schürr, Käschä machen, oder wöder Wein, noch Pier öffentlich, noch in der gehaim (ausser unter Ihnen selbst) nit leitgeben. Viech können sie schlachten, vndt ein Fleisch Pankh holten, dauon sollen sie unsz 2 Centen Inslethen järlichen räychen, vndt geben, vndt das Fleisch so nit Kaschä denen Christen verkhauffen. Aber was sie in Viech erkhauffen, sollen sie es anzaigen, damit mann versichert, ob es gesundes Viech ist. Dann soll vnter Ihnen zuegelassen sein Schneider, Schuster, Schniermacher, Kürschner, Balbierer, Doctor und Goldtschmitt in summa allerhanth Handt werckhs Leith zu halten.

Fünfftensz. Wann unter ihnen einer oder ander zu viel Schulden machen solte, soll es bey vnser Rendt Ambt Kütsee zeitlich angemeldt, damit nit die vnterthanen oder Schuldner zu Schaden khomben, sie sollen auch ohne wissen den Ambts nichtsz nahmhafts auszeichnen, sondern anzeigen, auch mit gebührenten Interesse, dasz alsz dann Versicherung können gebenn, vndt dardurch alle künfftige Ihrthumb verhütet werden mögen.

Sechtens. Sollen sie auch von entfrembten vndt gestohlnen Sachen nichts kauffen oder darauff leichenn, sondern da einer mit dergleichen Sachen verargwohnet solle, derselbe dem Verbröchen nach gestrafft werden, dann sollen sie weder goldt noch silber Schmöltz ohne wissen vnser oder vnsern Officiern (das sie nit in Verdacht khommen) nit verhalten, das ein entfrembdesz guth bey ihnen verduscht werde.

Sibentens. Sollen sie allenthalben ihre Wohnungen sauber halten. Eben fahl in gassen und Höffen, wann dann solches nit geschehen mächte vnd einer gefunden wirdt, soll derselbe jedeszmahl so oft er erfunden, zur Straff der Erkhantnusz dem Rendtambt verfallen sein.

Ailffpens.² Sollen sie ihre Kinder ausz vnser Herrschafft oder in die Herrschafft hinein hayrathen, doch mit wisszen Vnser, oder Vnszersz Ambtsz. Wann sich aber ein oder anderer wekh begeben mechte, soll ieder vor einen Abzug zwey Ducaten unsz bezallen, auch derselbe sich mit der Gemain verglichen solle. Wan auch Feyersz Brunsten sich bey den Schlossz oder Mayerhoff eraignen mechte (da esz Gott gnädig verhütten wolle) sollen sie zue lauffen vndt rötten helfen. Ebenmasszig sollen sie auff das Feyer gute obsicht halten, die Rauchfäng khören lassen, das kein Schaden durch sie entstehen solle, sonsten derselbe denn Schaden bezallen musz, vndt welcher sein Rauchfang nit alle 4 wochen khören leszt, soll von der gemain gestrafft werden.

² A nyolc, kilenc, tizedik, tizenkettedik és tizenharmadik pont is kimaradt.

Vierzehentensz. Wan ein oder anderer Jud ein Entfrembtesz oder gefahlenesz gutt khaufft, soll derjenige, so den Verluhr gelitten, sich bey den Juden Richter anmelden, dasz solches unter die gemain khan verkündt werden. Wann sich so dann ein solches befunden wirdet, ist er schuldig die Sachen widerumben vmb ein solchen werth, wie ersz kauft hat zu Ruckh zugebenn vnd in die Straff per 12 f. verfallen sein.

Sechzehentens.³ Richter vndt Burgern sollen mit hirern Jüdischen Ceremonien erwöllet, alsz dann mit wissen vnser Ambts confirmiret vndt die Resignierung widerumben bey vnseren Ambt beschehen und abgelegt werden.

Sübenzehendens. Soll ohne wisszen vnser oder vnserz Ambts kein Jud eingehnomen werden, vnd wann sich dan taugliche und wohl verhaltene Juden befunden, dass der gemain nit zu wider vndt sich alsz vor Inwohner ein lasszen wohlen, sollen dieselben vnsez alsz vor Schutzgeldt vndt Gaaben 6 f. bezallen.

Item von dennen Hausern, welche nit in den Schlosz seind, sondern in den Markht, die selben sollen vnsez, welche ihre wohnungen Hauszer haben, vor Schutz vnd Gaaben gelt 15 f. zallen, die inwohner aber sowohl in Schlosz, alsz herauszen im Markth sollen ieder 6 f. zallen.

Item. Wan einer ein Sohn, oder Tochter verhäyrathen thuet, soll der verhayratthe ein Jahr vor allen gaaben befreut sein.

Item. Soll ihnen Judtnen so wohl Vich wasz sich thuen lasszen will, erlaubt zu halten, und zu waydnen passirt sein, doch sollen sie vnsez, weder vnsern Vnterthanen kein Schaden auff den Wisz mathen vervr-sachen.

Item. Sollen sie von vnsez in vnterschiedlichen Victualien, es seye wasz esz woll an zu nehmen nichts schuldig sein.

Item. So ein Christ ein Handl hat, soll er forderisztensz beim Juden Richter klagen.

Item. In abwesenheit vnser soll auser des Verwalters mit dennen Judenen nichtsz zu schaffen haben, vndt sollen auch von vnsez und vnseren Verwalter allen gebühren den Schutz zu hoffen haben.

Item. Alle Quartall sollen sie ihre schuldige gaaben in vnsern Rentamt gegen bescheinung bezollen.

Item. Prandtwein können sie pennen und wohin sie vollen denselben versilbern, solt nicht gewöhrt sein.

Die weillen nit alles miglich souiel in Puncten zu verfassen, sollen sich also die Juden der gebühr nach verhalten und mit der Nachbahrschafft fridlich und einig leben. Vrkhundt desszen haben wür disesz

³ A tizenötödik pont is hiányzik.

Aigenhändig vnterscriben vndt vnser fürstlichen Insigl hieran truckhen lasszen. Beschehen und geben in vnsern Schlossz Eisenstatt, den ersten Januarii 1692.

Paulus Esterhasi m. p. (l. s.)

Wür Michael von Gottes gnaden des H.(eiligen) R.(ömischen) R.(eichs) Fürst Esterhasi von Gälänthä, Erbgraff zu Forchtenstein, der Oedenwurger gespanschafft Obergespann, dehro Römisch Kay.(serlichen) und königlichen May.(estät) Rath, Cammerer und auch des löblichen Königreichs Hungarn obrist Hoffmayster etc. Demnach vnser gesambte Schutz Juden ausz vnserer Kitzeer Herrschafft bey unsz vnterthänig einkommen wehren, und ihr gnädigszt ertheiltesz Privilegium vndt Schutz Brief So sie von vnseren Herrn Vattern seel. Andenkensz dem hoch und wohlgebohrnen desz H.(eiligen) R.(ömischen) Reichs Fürsten Herrn Paulo Esterhasi von besagten Galanta etc. vice Königen in Hungarn, dehro R.(ömisch) Key.(serlichen) und königlichen May(estät) gehaimen Rath, Commernen, alsz ihren gnädigen Herrn vberkommen. Vmb confirmierung neben unterthänigen Anlobung in bester Summision dorgerayhet hatten, alsz haben wür ihre dehmutige Instanz in gnaden an und auff genohmen, wie auch in Eben mössziger diser vnsern obhabenden Authorithet alsz Regierender Fürst vndt solcher Judenschafft würgliche grundtlich solich gegenwertigesz Privilegium hiemit confirmiern wollen vndt geloben dorbey soliches in allen ihren Punkten, Clauseln und Articulu ietz vndt allezeit ohne Veränderung, noch ainiger Diminution, sondern viel mehr solche, so esz vnsz gefällig sein werde, zuvermehrten doch ohne Nachtheil vnser Nachkhomentschafft, Erben vnd Erbsz Nehmenden indubitate vnd vnwiderrufflich vöst vndt standhaftig zu halten, wie auch solich besagte Judenschafft bey disen zu protegiren zu schutzenn und zu schürmen. Vrkhundt desszen vnser hierunter gesötzte fürstliche Handtschrifft vndt angebornen Signeths Förtigung. Datum Lakenpach, den 1-ten Januar 1714.

Michael Esterhasi m. p. (l. s.)

OL. Batthyány-levéltár, jelzet nélkül. Egykorú másolat, három ív kissé rongált papíron; ugyanez meg van egy másik példányban is, a fentitől kevés és lényegtelen eltéréssel, a következő felirattal: Kívül: Copia von den Kütseer Judenschafft ihren Privilegien betreffend. E másolatok, úgy látszik az Esterházy-levéltárból kerültek a Batthyány-levéltárba, mert a másolatok jelzete: Fasc. E. n. 86. et A., Repositorium 83. a kismartoni levéltárra utalnak.

Eredetije: OL. Esterházy hg. levéltára, Pál nádor iratai 11. 275. sz. A hiányzó pontok ebben a példányban sincsenek meg.

1692. április 7. Pécs. A Radonay Ignác Mátyás pécsi püspök által előírt eskü szövege, melyet Pécs város bírása és esküdtszéke tették le, hogy a város területén állandó megtelepedésre engedélyt sem luteránusnak, sem kálvinistának, szakadárnak, ariánusnak, zsidónak vagy pogánynak nem fognak adni sem ők, sem utódaik.

„Nos Judex, Senatus et Civitas Quinque Ecclesiensis vovemus coram Beata semper Virgine Dei Genitrice Maria totaque curia coelesti Deo omnipotenti et promittimus eodemque voto omnes successores et haeredes nostros, utriusque sexus universos in perpetuum irrefragabiliterque obligamus ac obstringimus, quod in civitate Quinque Ecclesiensi eiusque suburbiis, terris, territoriis aut eius Dominio subiectis subiiciendisque bonis et fundis universis nullum Lutheranum, Calvinistam, Schismaticum, Arianum, Judaeum, Paganum aut quemcunque quomodocunque a Fide Orthodoxa Romano-Catholica et Apostolica alienum toleraturi sumus. Vovemus etiam et Deo omnipotenti promittimus, quod nec filios aut filias nostras haereticis ac a fide Orthodoxa Romano-Catholica alienis matrimonio jungi et sociari (sub poena exhaereditationis ipso facto incurrendae) patiemur et concedemus; quod si vero casu, quo familia quaequam a Romano-Catholica fide aliena se se obsequiis extiterit, intraque spatium duorum mensium Romano-Catholicam fidem non fuerit amplexa, nullo habito respectu a civitate nostra ac territoriis universis excludemus.

Alatta 12 aláírás és Ravasz Ferenc S. J. pécsi házfőnök és a plébánia administratorának igazolása, hogy az eskü letétele nyilvános helyen megtörtént április 7-én.

OL. Miscellanea Ecclesiastica et Religiosa fasc. I. (Másolat.)

1692. ápr. 24. Sárvár. A sárvári zsidó mészárosok bárcái a Draskovicsok konyhájára szállított húsról.

„Tessera Ianionum Sarvariensium Judaeorum loco Dietary cum recognitione Provisoris a die 23. Decembris usque diem 24. Aprilis 1692. continet pro culina . . . florenos 43. d. 26.

OL. Kuen-Héderváry-lev. Draskovics-rész, fasc. 41. n. 42. II. k. 508—509.

1692. szeptember 22. Kismarton. Esterházy Pál nádor egy Nagymartonban lévő serföző házat Lazarus Mózes zsidónak és nejének Milkának, Benedict Salamon zsidónak és nejének Léhának, továbbá utódaiknak inscribál 600 rénes forintért, az oklevélben részletezett feltételek mellett. Ezen szerződést 1715. január 3-án Kismartonban kelt oklevelében Esterházy Mihály helyben hagyja és megerősíti.

„Vrkhundten hiemit vor vnsz, unsere Erben vndt Erbs Nehmbern in Crafft dises brieffs demnach wür vnser aigenthumblich in dem Marckht Märterstorff, negst an vnsern Mayrhoff vndt an dem Hausen Justen vndt Paull Rueb vndt beederseits anraimet vndt zu vnserer Graffschafft Forchtenstain gehöriges Preyhausz, wie dasz selbe mit Gemeur vndt Tachung vmbfangen beederseiths Hoff sambt hindter dem Preyhausz vmbfangen bisz zu dem Keller, wie auch dem Keller zwischen ernenden Preyhausz vndt vnser aldorth habenten Hoffstädl ligent, doch ohne desz aufermelten Keller gebeuthen Kassten vndt Ober Potten, würrkhlichen verkhaufft vndt zu Kauffen geben haben vnser Jüdtischen Vnterthan, Namens Moyses Lazarus, vndt sein Weib Milka, wie auch dem Salomon Benedict vndt sein Weib Leha, allen denen Erben vndt Nachkommen, vmb eine gewisse Summa geldt, benend per 600 f. reinisch, dies summa pahr ohne Abgang zu vnsern Handten völlig empfangen haben. Was aber den Preytzing vndt Köstl absonderlich specifiert vndt vorhero betzalt wordten seyen, vndt Zöllen demnach erstgemelter Moyses Lazarus vndt sein Weib, wie auch Salomon Benedict vndt sein Weib vndt alle ihrer Erben, wegen solchen ihren verkauffter Preyhausz vndt dasz dauor empfangenen Geldts hiemit aller masz quitiret frey löttig vndt losz, also vndt dergestalten, das daruor hinfüro besagter Moyses Lazarus vndt Salomon Benedict sambt ihren Weibern ernent Ihnen verkhaufftes Preyhausz nach dem belieben vndt gfallen inen haben, nutzen vndt geniesz(en), auch allerhandt Mitl brauchen können vndt mögen, doch ohne praejuditio vnser Grundrechts, versprechen auch anbey, das wür oft besagten Moyses vndt Salomon, dann ihren Weibern vndt Erben bey dem Ihnen verkhaufften Preyhausz daselbsten schützen vndt durch vnser Forchtenstainer Officiern schützen lassen wollen, vor solchen Preyhausz aber hat er Moyses vndt Salomon sowohl von die schuldigen Gaaben, alsz auch vor dasz Schutz Geldt jährlichen in Geldt 30 f. reinisch alsz iedtes Quarthall 7 f. 3 kr. in vnser Rentambt Forchtenstain zu betzallen, bey nebens auch 50 Mötzen Pier Trobern in vnsern Mayrhoff zu geben versprochen. Herentgegen soll er ein Einfuhr zu dem Keller haben. Gleichwohl sollen sie nach ihren belieben preyen lassen, vndt auszschenckhen oder vorleitgeben, vndt von solchen wedter vnnsz, vüll weniger der Christen Gemein

oder Judten Gemain alldorthen einigen Pfening zu raichen nit schuldig sein. Solle auch in den Marckht Märterstorff kein anders Pier oder alldorthen gebreuth werden, noch vüll weniger geleithgebt werden, blosz allein die obbemelten Judten vndt all dere Erben. Item soll auch der Marckhtrichter noch iemandt anderer in dem Marckht Marterstorff, esz sey gleich mit Robathen, Einquartiren, Gaaben oder andtern Gerichts sachen, wie die Ihmer Namben haben mögen etwas zu befehlen, noch zu schaffen haben, jedoch sollen nach absterben ihrer beedter Judten Männer vndt ihren jetzigen beedten Weibern Todt ihre Kinder oder Erben, welche das Preyhausz annemben daruor 200 f. vnns oder vnsern Erben schuldig zu erlegen sein, vndt soll dieser Brieff alzeit vnuerendterlich seinem Bestandt vndt Auttentica in ewigen Zeiten haben. Vrkhundt dessen haben wier disen Brieff eigenhendig vnderscriben, vndt vnser fürst(liches) Insigl hieruon langen lassen. Geber vndt beschehen in vnser Schlosz Eysenstatt, den 22. Septembris 1692. Jahr.

Paulus Esterhaszy (l. s.)

Gegen wertiges Kauff vnd respective Schutzbrieff nach hochseel(iger) gedechnusz vnser Herrn Vatters, wür auch in allen seinen Inhaltens, Punckhten bestetigen, dabey auch nach Begebenheit das nödtige zu handeln vnd übersagten Moyses Lazarus, wie auch dessen Erben vor widriges zu schutzen ietzig vnd kinfftig vnser Officiern vndt Beampten, so ernstlich allesz gnedig befehlen Krafft vnser eigener Handtschrift, gegeben Schlos Eissenstatt, den 3. Jenner 1715.

Michael Esterhasi."

Kivül: Dasz dise abschrift mit dem Original von wort zu wort gleich lautet, wiert hiemit bescheuniget. Rechnitz, den 25. April 1717.

M. Rohrer m. p.

OL. Batthyány-levéltár és Esterházy hg. levéltára, Rep. 83. fasc. C. n. 69.

829.

1692. szeptember 23. Kismarton. Nagymarton városa és az odavaló zsidó serfözök között megkötött szerződés.

„Heut dato den 23-ten September 692. ist auf Ihro Hochfürst: Durchlaucht Unseres Gnädigsten Fürsten und Herrn Herrn befehl p: tit. p. durch unsz Endes unterschribene eine Commission in causa des Markhs Mätterstorffs, und der altorth wohnenden Juden hierprauern schwebenden Strittigkeiten zu Verhinderung vernerer überlauffung Ihro Hochfürst: Durchlaucht H: gehalten und gütig dahin verglichen worden, wie hernach zu vernehmen.

Als Erst: damit nun die zwischen dem Markht und der Juden bierbrauer, wider welche sich die Nachbarschafft beschweret, gänzlichen aufgehebt, und abgethan verbleiben, versprechen besagte Juden Pierbrauer den gemeinen Markht zu nutzen, weilen sie allein dasz Pierschenckhen haben, Jährlichen alsz von St. Michaeli 692; biesz dahin 693. zwanzig gulden und also immer forth Jahr: sovill, alsz lang sie dasz Preyhausz Ihnen haben werden, zu bezallen, und richtig ab zu führen, so lang sie biermachen zu verstehen.

Secundo. Verobligieren sich gedachte Juden Pierprauer dasz schon dem L(etzten) Preyer verkhaufte Auszfelderische Haus die darzue albereith bestelte Materialien nach billicher erkantnusz Ihme Preyer Gregor Poxen darumbe Satisfaction zu laisten.

Tertio. Haben oft gemelte Juden Pierprauer angelobt, und versprochen, auf dasz gemelt Auszfelderische Hausz einen Täuglichen Stifftmann und unterthann längist biesz St. Martini lauffenden Jahrs zu stellen, welcher nicht allein die Jährliche unterthänige pflicht und Robath recht verichten sondern auch den Contract, und alle andere Schuldigkeit zu rechter zeit raichen und bezallen werde; sind also diese Strittigkeiten hiermit völlig aufgehebt, und ist dieses bey Beü Fahl ein Hundert Tugaten aufgericht, zwey gleich lauthende Examplaria, Eines dem Markht Mätterstorff, dasz andere den Juden bierbrauern zuegestellt worden. So beschehen Schlossz Eyszenstatt, Buch Halterey Die Anno wie supra.

Thomas Walpwyer mp. Adamus Bezerédi mp. Ladislaus Hunyady mp. Abbas de Monte S. Mariae mp. P. Seladis Corlatoviz mp. Georgius Dugoviz mp.²

OL. Esterházy hg. lev. Rep. 83. fasc. C. n. 78 et A.

D. M.

830.

1692, november 21. A rohonci zsidó vámossal való elszámolás.

„Anno 1692. die 21. Novembris. Rohonczy Sido vamossal valo szamvetés

Die 24. Septembris adot posztot réf no. 32, teszen	f.	41 d. 21.
Die 19. May adot három réf szakoltzait	f.	4 d. —
Die 11. May adot eöt réf szakoltzait	f.	7 d. —
Die prima Octobris adot egy réf szakoltzait	f.	1 d. 40.
Die 29. July adot egy 1/4 réf szakoltzait	f.	1 d. 80.
Die 7. Februarii adot eöt réf szakoltzait	f.	7 d. —
Die 18. Januarii adot két réf szakoltzait	f.	2 d. 70.
Die 16. Juny adot czirnat, kapezot nadragra	f.	1 d. 50.

Die 8. Augusti adot egy réf szakoltzait	f.	1 d. 40.
Die sexta Octobris adot nad(ragot) és fél réf két forintos posztót	f.	7 d. —
Die septima Augusti adot két forintos posztót ref no.	f.	2 d. —
Die prima July adot három ref két forintos posztót	f.	6 d. —
Die tertia Februarii adot eöt fertály septuch	f.	2 d. 50.
Die 31. Octobris adot két ref septut	f.	2 d. —
Die 26. Octobris adot négy lat selymet	f.	4 d. —
Die 10. Februarii adot nyotzat fél réf septut	f.	7 d. 50.
Die 31. July adot két réf septut	f.	2 d. 75.
Die tertia Octobris adot egy réf septut	f.	1 d. —
Die 21. Octobris adot hét réf septut	f.	7 d. —
Die 29. Juny adot három réf karasiat	f.	4 d. 75.
Die 18. Octobris adot két kártya hurt	f.	1 d. 75.
Die 7. Februarii adot két réf kentulát	f.	2 d. 50.
Die secunda Octobris adot egy réf posztót	f.	1 d. 50.
Summa	f.	183 d. 60.
Die 29. Septembris adot selymet	f.	2 d. 40.
Die eadem adot dib dáb portékát	f.	10 d. 75.
Die prima Augusti adot szegeket	f.	1 d. 50.
Die prima Februarii adot portekát	f.	1 d. 75.
Die septima Februarii adot vásznat	f.	1 d. 50.
Die 16. Januarii adot selymet	f.	2 d. 40.
Die 20. Juny adot vásznat	f.	1 d. 35.
Die 3. Februarii adot Szakats Hanszlinak posztót	f.	1 d. —
Die 27. Januarii adot selymet	f.	— d. 50.
Die 6. Februarii adot kis vásznat	f.	— d. 40.
Die eadem selymet		d. 50.
(Ezen bejegyzés után még 13 számadat közöltetik, azonban nincs megnevezve, hogy ezek a pénzüsszegek mire lettek kiadva.)		
Summa	f.	369 d. 60.
Az vamot ebbül ki veszem, marad pro solvendo	f.	258 d. —

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

831.

1692. *Sárvár. Gergely zsidó bérlő a sárvári vámokat és mészárszékeket Draskovics gróftól.*

„Az Sarvary Vamok és Mészárszékek Arendaiabul Gergeli Sidonak Szaz Taller restal. Mivel az Contractualis Summa, kivel nekem tartozot kett esztendeő által 500 forintra extendal, eo penigh azon 500 forintbul

111 forintot akar defalcálni, ex eo, hoga ante divisionem Groff Pal Uram eo Naga szamvetese szerint superflue fizetet bé az Arendaban 2/2 forintot, kinek felét Groff Adam Urnak akarja imputálni és az en Administratiom ideie alatt subtrahalni: holott azt nem ingrediattia, mert ha nékem az Arenda quantumot integre megh kel fizetnem, per consequens az Joszagh jovedelmet is in pleno keöl be vennem. Az 40 forintia penigh azon kivul is iuxta Computum cum eodem Judaeo initum liquido restal. Es igy ha Számtarto Uram nem exigalhattia a Sidotul, de Groff Uram Eo Nagha maga uri Authoritassaval penes hanc meam Assignationem megh veheti raita id est florenos 150.

OL. Khuen-Héderváry-lev. Draskovics-rész, fasc. 41. n. 42. II. k. 526—527. p.

832.

1693. január 2. Rohonc. Batthyány II. Ádám „Rohonczy Sido vámosnak Rohonczy házáru” *inscriptionalis levelet ad.*

OL. Batthyány-levéltár, Prothocolon seu Liber parium című kéziratos könyv 74. oldalán. (Formuláját l. a 801. szám alatt.)

833.

1693. január 19. A zsidók felső-magyarországi ezüstbányáktól, illetve e hét bányavárostól „ad praecavendas eorum ex auri argenticue fodinis et officinis fusoriis olim subdole practicatas defraudationes praxesque furtivas” csak hét mérföldnyire telepedhettek le.

Bécs, közös pénzügyi levéltár, Hofkammer, Hungarn fasc. 14 791. és 14 693. Ugyanerről intézkedik egy 1693. január 24-én kiadott oklevél is, közölve: M. Zs. O. II. 220.

834.

1693. március 5. Bécs. Kollonich Lipót biboros Esterházy Pál hg. védelmébe ajánl egy zsidót, aki az ő birtokaira szeretne költözködni.

„Durchleuchtig-Hochgebohrner Fürst. Er hat mich dieser Jud, welcher Eurer Gnaden unterthänigist meinen brieff behändiget, gehorsamst ersuchet, ihm in deme er unter Euer Gnaden hohen Gnad und Protection verlanget sein leben zue zubringen, zu recommandiren und weillen er noch der beste aus ander seinen mitgenossen, als habe ihm sein gehorsamsten Bitten gewöhren wollen, und recommandiere Euer Gnaden selben, mit angeheffter bit, ihm in dero hohen Schuz gleich

anders unter dero bitmässigen Juden anzunehmben, Euer Gnaden geben mit widerumben in andersfühlen gelegenheit, dise ihme Juden erzeugende hohe Gnad zuverdiennen, in stetter Verbleibung Euer Gnaden.

Wien, den 5. Martj 693.

Diener und eiusdem Excellenciae
Leopold Cardinalis a Kollonicz."

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 83. fasc. J. n. 147. Hátán gyűrűs pecsét. Címzése olasz.

835.

1693. július 1.—1695. május 18. Kivonat Batthyány II. Ádám valamely alkalmazottjának bécsi számadáskönyvéből.

„... (1/a. oldal) „Kis Martonyi Sido pénzi
Taller 51, facit f. 102.
Foréntos f. 218.”

(1/b. oldal) „Rohonczi Sidok ado és interes pénzi	f. 321 d. 28.”
„Szalonaki Sidok, Rohonczi biro és vamos pénzi	f. 146 d. 95.”
(17/b. oldal.) „Sidok interes pénzi	f. 305 d. —.”
(18/a. oldal.) „Egri Sidok pénzi	f. 2000 d. —.”
(18/a. oldal.) „Attam Sido vámosnak tallérokra	f. 60 d. —.”

1693. augusztus 8.

(30/a. oldal.) „Vettem kezemhez Rohonczi Sidok ado es
interes pénzit f. 321 d. 21.”

(33/a. oldal.) „Die 11. julii (1693) vettem kezemhez
költeni Szalonaki Sidok, Rohonczi biro és vámos
pénzit f. 146 d. 95.”

(38/a. oldal.) „1693 július 14. Hoffer musikáért. Ezen
pénzbül Kis Martonyi Sido pénzihez, melly foréntos
volt f. 218., attam f. 30.”

1693. december 22.

(75/a. oldal.) „Rakicsányban Uivárot cigány asszony-
nak alamisnát és Sido vámosnélul szappant vett d. 75.”

(76/a. oldal.) „Sido Illéstul vétetett az asszony ő nagy-
sága héringett f. 2 d. —.”

1694. április 5.

(99/a. oldal.) „Kis Martonyi Sido talleri nro. 51.”

1694. május 2.

(103/a. oldal.) „Sido Mihály pénziböl maratt pénz f. 116 d. —.”

1694. május 6.		
(106/a. oldal.) „Sido Openhamer pénzi		f. 1500 d. —.”
(110/a. oldal.) „Sidonak az aranyokhoz		f. 3 d. —.”
„Két futkozo Sidonak		d. 60.”
1694. május 20.		
(113/a. oldal.) „Egri Sido pénzi		f. 500 d. —.”
1694. június 13.		
(117/a.) „Egri Sido pénzi		f. 2000 d. —.”
1695. január 20.		
(128/a. oldal.) „Sido vámosnak tallérokra attam		f. 60 d. —.”

OL. Batthyány-levéltár, Számadáskönyv, a XVII. századi számadások között.

836.

*1693. december 16. Kismarton. Esterházy Pál hg. megerősítvén Kismarton zsidó község régi privilégiumait, végül Wertheimer Simson is megerősíti rabbi állásában.**

„... Demnach die auf Unsern Herrschafften und in specie bey unserer Residenz Eisenstadt Wohnhaffte und Schutz Verwohnte Juden Gemeinden schon vor längsten von Uns unter andern puncten Gnädigst privilegirt worden, zu dem Ende einen Rabiner an und aufzunehmen, welcher zu mehrerer Vollziehung Ihrer Jüdischen Ceremonien und habenden Strittigkeiten, nemblichen was Jud contra Jud betreffete (damit Wir oder Unsere Praefectus Verwalter, und andere Officier dessenthalben unbehölliget seyn möchten) Justitiarius und Ober Richter seyn solte. Wann dann die in dieser Sach abgeordnete Wolf Schösszinger und Salomon Austerlitz bey Uns unterthänigst angebracht, dasz die gesambte Judenschafften gantz einhöllig, auch Wohlbedachtlich aus freyen willen den Simson Wertheimer Wienerischen Juden zu solcher Rabiner-Stell vor andern Erwöhlt, und hierüber Gehorsambist gebeteten, dieses ihr Vorhaben, vermög deren von Uns Gnädigst ertheilten Alten Privilegien zu Confirmiren: Alsz haben Wir hiemit (weilen dieses der

* Wertheimer Simson héber meghívó levelét a kismartoni rabbiságra kiadta M. Brann: Festschrift Adolf Schwarz zum siebzigsten Geburtstag und B. Wachstein: Urkunden zur Geschichte der Juden in Eisenstadt. A diszesen kiállított okmány képét közölte Wolf Sándor: A kismartoni gettó művészete. Budapest, 1912. A héber oklevél kelte: Tisri hó harmadika a kis időszámítás szerinti 454-ik évben, vagyis 1693. október negyedikén.

S. Wertheimerrel foglalkozik Kaufmann Dávid két műve: Samson Wertheimer, der Oberhoffactor und Landesrabbiner (1658—1724) und seine Kinder. Wien, 1888. — Urkundliches aus dem Leben Samson Wertheimers. Budapest, 1891.

gesambten Judenschafft unterthäniges anbringen vor gantz billich zu halten) Unsern gnädigsten willen darein geben, folgende puncten raticiren, und vor genehmb halten wollen, und zwar:

Erstlichen wirdet zu mehrerer becröfftigung und vesthaltung deren Jüdischen Ceremonien Ermelter Rübner von Unsz Gnädigist bestätigt: und solle Er über alle Unser unterhabende Judenschafften dergestalten die oberhandt haben, dasz Er Rübner nach selbst aigenen gefallen und befund der Sachen alle Jüdische Ceremonien frey und ohne abgang exerciren könne.

Andertens. Wann Jud contra Jud sowohl in Ceremonien alsz anderen Strittsachen zu klagen hätte, ist Ihme alsz Ober-Richter zugelassen, die fählende Parthey in eine Geldt-straff von Zehen, Zwanzig, Dreysszig und mehr thallern zu condemniren, oder nach gestalten dingen des Verbrechen mit Baan, oder gar ausz schliessung von der gemeinde zu verfahren, doch hat man die helffte der dictirten Geldt-straff in Unsere Rendt-Ämbter, wo der Casus sich begeben, unfehlbahr zu erlegen, und die andere helffte in den Jüdischen Spittal, oder allmosen Kasten zu appliciren; zum fall aber der beklagte bey den geführten Process sich also sehr beschwärdt befindete, dasz Er gezwungen wär bey Uns zu appelliren, und revisionem zusuchen, solle es in allweg zu ferner weithern behauptung, Unserer Hochfürst: und Grundherrlichen Autoritet zu gelassen seyn, und dem Sentenz so Wür sodann pro Justitia selbst schöpfeten ohne Contradiction nachgelebet werden. Wie dann auch

Drittens. Wann sich zwischen Christen contra Juden, und zwischen Juden contra Christen es seye Schulden, Injurien oder anderer Ursachen halber, Strittigkeiten eraigneten, solle diese der Rübner zu decidiren nicht macht haben, sondern die Notturfften wie vorhin bey Unsern Herrschafft-Ämbtern, und den Juden Richtern alsz beederseiths Ersterer Instanz wie es die alten Privilegien vermögen, abgehandlet, und vermittelt werden.

Vierttens erforderete es zwar sonst eine notturfft zu seyn, dasz Ein Rübner stetts in Unsern Herrschafften Persönlich seyn und wohnen solte, aldieweillen aber Ihme Rübner Simson Wertheimer wegen zu Wienn habenden vilen Kay: dinsten, und auf sich tragenden andern weithern Geschäften der orton zu residiren, dermalen unmöglich fallet, wie Er dann diese Rübner Stell mit solcher Condition angenommen, dasz, wann es an gelegener Zeit auf Unserer Herrschafften zu kommen nit ermangelte, es Ihme von- und zu zu raisen frey stehen solle; Als hab Wür in so viel Gnädigsten Consens gegeben. doch mit diesen ausztrücklichen Reservat dasz Er Rübner allen Eyffer anzuwenden habe, öffters in Unsern Herrschafften, weillen alle Unsere Judenschafften ausser zwey oder drey nacher Wienn zugehen nit licenz haben, und

ohne dem grossze unkosten erfordern wurde, Ihme Rabiner so weiten weeg ohne Kay: Cammer-Passz nach Wienn mit Klagen zuzureisen, zuerscheinen und der Juden Gemeinden etwann habende Zwistigkeiten zuuntersuchen, und die Jüdische Ceremonien zu practiciren. Und weillen:

Fünfftens wie in vorigen 4-ten Puncten enthalten dem Rabiner aintweder es auf Unsere Herrschafftten Selbsten, oder in Wienn, oder anderwärts zuverbleiben von uns Gnädigst Consens gegeben worden, Alsz stehet in sein des Rabiners macht und willkür bey jeder Gemeinen Judenschafft, aber auch mit deren einwilligen pro interim einen andern verständigen und in Jüdischen Ceremonien wohl Fundirten Juden in seinen Nahmen zusetzen, welcher dann allen Respect des Rabiner tragen und haben solle, so lang Er Rabiner Simson Wertheimber Ihne dahin ordinirt haben wird, doch hat Er bestelster ohne dessen jederzeit Schrifft. ordre nicht zu decidiren, wie dann selbe gemein ohne Schrifftlich Rabiner-ordinanz Ihme Substituto in dergleichen Fällen nit zu pariren schuldig.

Sechstens stehet mehr gedachten Juden Rabiner Simson Wertheimber zu seiner freyen disposition, wann und wo Ihme gelegen seyn wirdt, seine allgemeine zusammenkunfft all unsern Judenschafftten zu bestimmen, allwohin Er sich dann auch selbstten verfügen, gute einrichtung und Pollicey in ein so andern nach seinen und der Richter und Burger, alsz welche den Respect von der gantzen Gemein ohne dem tragen, gutbefinden Statuiren und publiciren kann, und solch alles solle in das Gemein Buch also gleich Prothocollirt, und Uns ad ratificandum vorge-tragen werden, wer so dann darwieder handeln und die unwissenheit vorschützen wurde, solle der gebühr nach zu straffen seyn.

Gleich wie nun Wür abbeschriebene Puncten (doch Unsere vorhin ertheilten, auch noch weithers ertheillenden Freyheiten oder Privilegien unpraecjudicirlich) zu einrichtung aller Jüdischer guter ordnung und Disciplin vor genehm halten, und mit unserer Fürstl: autoritet Confirmiren; Alsz befehlen Wür auch Unseren nachgesetzten Praefecto bonorum, Verwaltern und Officiren, dasz furohin die Jüdische Gemein-den hiervon Wissenschaft haben, sollen diese puncten in allem befind-anderen dergleichen haben möchte, nit mehr angehört, gestrafft oder sonsten beschwäret, sondern zu deren obbemelten von Uns Gnädigst Confirmirten Rabiner Simson Wertheimber angewiesen werden sollen; deme Sie in allweeg bey vermeidung der Protection, und noch darzu Ein Hundert Ducaten straff zu pariren schuldig und damit alle gemein-den hiervon Wissenschaft haben, sollen diese puncten in allem befind-lichen- Jüdischen Schuelen vorlesen und publicirt werden. Dessen zu Urkhundt ist diese Confirmation zu ständen gericht, auch von Uns gefertigt und unterschrieben, Ihme Rabiner zugestellt werden. Geschehen

in Unsern Fürstl: Residenz Schlosz Eisenstatt: den Sechzehenden Monathtag Decembris, im Sechzehen Hundert Drey und Neunzigsten Jahr.

Paulus Esterhazy (L. S.)"

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 11 276. Esterházy Mihály hg. 1718. szept. 13. Kelt megerősítő leveléből. — Egykorú másolat. D. M.

837.

1694. január 2. Fraknó. Nagymarton zsidó hitközségének Esterházy Pál nádor adta kiváltságlevele.

„Urckhunden hiermit Jeder menniglich mit diszen offenen brieff, dasz wúr unszerer Jüdischen Gemain in unszern marckht Mätterstorff wohnhafft auf ihrer unterhänniges anlangen und bitten, zu dero selben beszerer und sicherer wohnung nach folgende befreyung (doch dasz unsz und all unszern nachkombenen, dann auch die besorgten Judten khein schaden verursacht werde), Gnädig Erthaillet, und wohlten,

Erstlichen dasz die Mätterstorffer Juden an kheinen orth in unszern habenten Graff- und Herrschafften Schulden Halber sollen auf Gehalten werden, er seye dann zuvor bey ihren Jüdischen Gricht zu Mätterstorff beklaget worden, und solle wede der Marckht Richter, noch ganze Gemain zu Mätersdorff mit ihnen Juden dasz Geringste nicht zu schaffen haben, sey auch mit Einiger Robath noch Einen quartierung an kombenten Soldaten nicht beschweren.

Andertens. Sohlen sie von Ihren Eigenen wahren und anderen Handschafften wehr Handeln thuert, in unszern Graff- und Herrschafften vermög vectigal die Gebührente mauth zu bezallen schultig sein, doch dasz sie alwo sie wohnen der mauth und anmeldung Genzlichen befreyt sein solle, so aber Ein Jud frembten Juden etwas durch Partieren f . . . und an Tag komben, Hat ihnen die obrigkeit nach belieben zu straffen.

Drittens. Solle khein fermbter Jud ohne unszerer oder unszerer officiren vorwiszen und Erlaubnus zu Einen unterthann bey straff nicht angenomben, sondern in der zeit angezeugt werden, derentgegen dan wúr sie Juden auch mit kheinen Ihnen schedlichen Juden beschwer lassen wohlten.

Viertens. Sollen sie Juden mit ausz Theillung der Hoff Ochsen nicht beschweret werden, dasz andre kleine und junge Viech aber, alsz Kelber, schoff, Lember, Rauche Haith und Fell, Item Käsz, Grönn und Thieres obst sollen sie umb ein leidentlichen werth anzunemben schultig sein.

Fünfftens. Weillen auch bemelte Juden zu zeiten mehrer und weniger werden, alsz solle sie gesambte Judenschafft ein Jahr wie dasz andere unsz vor schuz uns Contract Geldt auch wegen ihres Freythoff

und zweyen Fleischbänckhen neben unszerer Hoff mihl alda Ligenth, Vier Hundert Gulden rein, alsz nemblichen iedes Quarthall ain Hundert Gulten in unszerer Forchtenstainer Rendt ambt Reichen, und Erlegen, dahin gegen ist ihnen Juden zu löszig all die jenige Häuszer so vor hero unter der Judenschafft Geweszen, deren noch Fünff seind an sich zu Erkauffen, welche auch in allen und erst bemelten Conträct wiroklichen verstanten. doch dasz sie Einigerley list brauchen sollen, die Christen zum Ver kauff zu treiben, sondern Erwarten bisz Einen oder andern von selbstn Faill gepotten wierd.

Sechstens. Soll ihnen auch gelaszen sein, jährlich an ihren ostern Einen Richter zu sözen, vor deszen Erwöhlung aber solle solcher unszeren Getreyen ampts officieren in Forchtenstain vor Gestelt, und so er Täuglich bestättet werden.

Siebtens. Lasszen wir ihnen auch zu, in unszeren Gütern mit allerhand Tuch, Leinwath, Lenden und anderen unterschidlichen waaren zu handeln, sollche nach gerechter Elln und Gewicht zu verkauffen, auch allerhand Handwerckungen doch nur in ihren eigenen Häuszern zu treiben, und weillen die Christen Schneider einige Klag in Handwercks sachen eingewendet, alsz soll ihnen Juden nur Vier Schneider sambt jeden ein Gesell, worunter der alte Gerstl auf Leben lang verstanden Passiret seye, und sollen Sie Juden-Schneider bey hoher Straff umb kein arbeith in die Christen Häuszer gehen, noch dahin gemachter Arbeith austragen, desszentwegen die Christen-Schneider ihre Pinckhel zu visitiern macht haben, und so Einer Erdapet werde, alle arbeith wegnehmen und dem Spittal verfallen sein solle.

Achtens. Soll ihnen in gleichen erlaubet und zugelasszen seyn Grosz- und Kleines Viech zu kauffen, nach ihren Ceremonien zu schlachten und in obbemelten zweyen Fleischbänckhen neben unszerer Hoffmüll daselbsten öffentleich aus zu hacken, kein Fleisch aber darvon in wenigsten nicht aus zu tragen, wie auch mit Machung der Cascha Wein bey denen Unterthannen kein Contrabant treiben, noch heimlich auf frembder Juden Nahmen damit handeln, hingegen aber ist ihnen passiret nach ihren Judischen Ceremonien ihrn Cascha-Wein zu leuthgeben wie auch unter denen Kunden zu verkauffen, bey gewiszer Straff aber denen Christen auszer ihres Hausz Einige Halb Wein mit zu tragen, so sie aber wegen geringe Wein Jahren nicht genugsamb mit Cascha-Wein versehen seyn möchten, solle ihnen zu gelasszen seyn, die Nothdurfft von umligenden Dorff-schafftten hinein zu verkauffen, doch dasz sie solchen in Ambt anmelden, auch nicht unter die Christen, sondern allein unter ihnen Juden aus schenken derfften.

Neuntens. Ist ihnen auch erlaubt nach ihren Jüdischen Ceremonien in ihre Synagog ein Schull Singer, und Schull maister auf zu nehmen, wie auch ihre Begräbnusz zu Mätterstorff neben unszeren Hoff Feld

ruhig gelasszen, auch durch niemand bey Straff ihnen Einige Gewalt oder Irrung zu gesinget werden, einen Todten Graber können Sie ebenfahls aufnehmen, ihre eigene Rosz und anders habendes Viech andern Leuthen ohne Schaden soll auf der aldaigen weith zu halten verlaubet seyn, doch dasz sie Sich wegen solcher weith mit der Christen Gemain alda, vergleichen sollen.

Zehentens. Erlauben wir auch, dasz sie einen tauglichen Rabbiner zu ihren Rechten und Ceremonien aufnehmen, jedoch wan ein Jud zu bestraffen ist, soll unsz solche Straff allein gebühren, und bey vorbehaltener Straff dasz Geringste verschweigen, sondern alsobald in unszeren Forchtenstainer Ränndt Ambt anzeigen.

Eylffstens. Soll ein jeder Jud, so schulden halber beklaget, mit der Klag und ausrichtung unszerem Anderen Unterthannen gleich gehalten, billich gehandelt und keines wegs härter beschwäret werden.

Zwölffstens. Solle der Marckht Richter und ganze Gemaine zu Mätterstorff denen Juden (wan ihnen etwann durch die aldorthigen oder frembte Leuth wie auch in feuers Gefahr ein Gewalt angethann wurde) bey vorbehaltener Straff mit der Hilf bey stehen und ihnen nichts bösszes widerfahren lasszen.

Dreyzehentens. Weillen ihnen Juden ihr vorhero Gehabte schull und sinagog sambt die Tunckh wider überlaszen worden, sollen sie unsz nicht allein diszes Jahr, sondern auch hinführo Jährlich davon ein Geldt achtzehen Gulden Rein: entrichten und bezallen.

Vierzehentens. So ein Christ einem etwas entfremdet hätte und denen Judten zu kauffen bringen möchte, es seye was es wolle, ist der Jud schuldig solches in unszeren Ränndt Ambt anzumelden, und keines wegs mit frey Geldt Gelest werden, sondern wasz der Jud mit seinen Gewiszen aussz saget, die Er kauffung solle ihme wider zu gestelt werden, wan aber ain Judt etwas wiszentlich erkauffet, solches verschweigen und nicht anmelden werde, soll dasz erkauffte Sach uns zur Straff verfallen, und er Judt absonderlich abgeschafft werden.

Fünfzehentens. Wann sich ihre Kinder aus unszeren Herrschafften, oder in die Herrschafften herein verheirathen, doch mit unszeren oder des Ambts vorwisszen soll es beschehen, auch da sich einer oder der andere von unszern Guettern ab und hin weckh begeben mechte, soll unsz der abzug alsz von einem reichen Zehen Reichs Thaller, von einem Mitteren Vermögen fünff Reichs Thaller, und von Einem armen drey Reichs Thaller bezallet werden, mit der Gemain aber er sich absonderlich vergleichen solle.

Letzlichen. Weillen Sie Juden vermög ihres Gesaz kheinen Todten Körper über nacht in ihren Häuszern behalten därfften, soll ihnen alsoz nicht verwehret sein, so es sich an einem unszern Heil: Feyertag Er-aignen solt, solchen zu begraben; weillen auch nicht möglich alle Punc-

ten is schriften zu verfasszen, so haben wir doch die zu Mätterstorff wohnende Judenschafft in unszeren Schutz und Protection aufgenommen, und wollen dasz sie Juden von unszeren Ambts Officieren und sonsten jedermann darbey handt gehabt und geschützet werden sollen, hieran wird unszer gnädiger Will vollgezogen, doch behalten Wir unsz diese ihre gegebene Puncten nach unszeren Gnädigsten Willen zu mindern, zu mehren, oder gar aufzuhaben in allweg bevor. Urckhant desszen unszere Fürstl: Handunterschrift und hieranhengendes Insigill. Geben in unszeren Schlosz Forchtenstain, den anderten Monaths Tag Januarii, des Sechzehen Hundert Vier und Neunzigsten Jahrs.

(L. S.)

Paulus Esterházy mp.

OL. Esterházy csal. bpesti hitbizom. ltára: Rep. 83., fasc. C., n. 78 et B. — D. M.

1694. április 20. (Szombathely). *Kivonat Szombathely város protocollumából, néhai Subarics Jánosné örökösének executiójáról szóló bejegyzésből.*

„... Szabó Ádámnak pro fl. 11. den. 55 adatott kalmár partéka bizonzios pártákkal. Hasonlóképen Sido Mihálnak pro fl. 2. d. 30. Más rohonczi vámos Sidonak pro fl. 6. d. 50. Item Sido Jánosnak pro fl. 6. d. 75. Sido Jakabnak pro fl. 2. Sido Ábrahámnak pro fl. 6. d. 40 kalmár partékák.”

Szombathely város levéltára, Prot. 1693—1700, 31—32.

839.

1694. aug. 10. Radnót. *Fincz Jakab zsidó és fia Salamon, előbb fejérvári, most felsőporumbáki lakosok bérbe veszik a felsőporumbáki üveg csüört egy évre, évi 400 magyar forintért.*

„My Osztopányi Pernyeszi Sigmond, Kglmes Urunk eö Nga Hopmestere és Alsó-Csernátoni Domokos Peter, nemes emberek, kik ez ide aláb meg irt dologban köz Birák vagjunk: Adgjuk emlekezetül mindeneknek az kiknek illik ez levelünk által, quod in hoc anno 1694. die 10. Augusti, midön volnánk Küküllő vármegyében Radnothon, az mi Kglmes Urunk eö Nga kaztellyában, jelen lévén Személyek szerint mi elötünk edgj felöl Szent Katolnai Nemzetes Polos István uram Kglmes Urunk eö Nga Erdélyben lévő minden joszáginak Praefectussa, más

felől Fincz Jakab Sido, maga és fia Salamon kepében, kik az előtt Fejérvárat laktak, most Felső Porumbákon laknak és minket mind két felek kezek bé Adásával meg bírálván, az meg irt Sidok meg irt Polos István uramtul, accedálván az Urunk eö Nga Kglmes parancsolattya, Arendálák meg, szabad jo akaratyok szerint az Urunk eö Nga Felső Porumbáki Fogaras földi üveg csürit, ez aláb meg irt punctumok és Conditioiok alatt.

1. Az terminus kezdődik Decima Augusti Anni currentis 1694, és terminalodik ugyan Decima Augusti Anni 1695. mindazáltal az nyári derék dolog s takarodás idein, három holnap ki vétetődik, hogj azon három holnap alatt az Csürhöz szolgáló Jobbagjok, Urunk eö Nga szolgálattyára forditassanak, mind marhas, mind gyalog szeres akár edgj végben, akár nap szám szerint, az mint az Urunk eö Nga dolga és szolgálattya hasznosabban elő mehet, az Udvarbírónak kötelessége szerint valo gondviselése alatt.

2. Az Summa, mellyet az négy Cantoron kelletik kész jo folyo pénzül administrálniok, negy Száz magyar forint, fl. Hung. 400, mellyet az eö Nga tárházában tartozzanak plenarie be szolgáltatni, ut praemissum est, negy Cantor szerint, vagy edgyszer s mind.

3. Praebendájok az előteni renden fellyül, sem pengiz az dolog száma semmiben ne neveltessék.

4. Esztendejek eltelése előtt és mig az specificált Summát készen be nem szolgáltattyák, eö Kglmessege Annuentiaja nélkül el ne mehesenek, egyéb iránt, ha el mennének, minden szabadsagokat le kötvén, mint köteles szolgákat reducaltathassa eö Nga, és detentióban tartahassa.

5. Minden eö Nga Commissiojára, szoval valo parancsollattyára, Praefectus Uram parancsolattyára, mikor, minemü és menyi üvegek kívántatnak eö Nga szükségire, fizetés kívánás, és az Summának defalcatioja nélkül, panasz kívül meg csinálni s vegben vinni tartozzanak.

6. Az eddig valo rendes usus ellen semmit be ne hozzanak eö Nga kárára, Tiszteivel is eö Ngának ne háborogjanak, ha mi bajok leszen Urunknak eö Ngának supplicallyanak, mast eö Ngan kívül meg ne talállyanak.

Más felől az meg irt Arendatorok kevánsági, mellyek iránt Urunk eö Nga is kglmesen annualt, ezek:

1. Hogj Urunk eö Nga kglmeségből ennek utanna is az eö Nga jobbagybol valo Mester Emberek, kik eddig oda szolgáltatnak, ez után is oda szolgállyanak, söt az lengjeleket is, mint munkásokat meg tartsák, kik is tartozzanak az eö igaz részekért szolgálni, velek edgjben alkudgjának, és öket el ne kergessék, idegénicsék; specificalva pengiz Hammu-égető tizenkettő, tüzrako nyolcz ember az marhátlanok közül, fahordo szekér tizenkettő, Brassobol föld hozni esztendőt által négy szekerek

szolgáltassanak, egjéb eddig observaltatott usus szerint valo dolgokban is az Tisztek succurálynak nékik, praebendájok azon rendben mind eddig kiszolgáltassék; kívánák azt is, hogj ingyen senkinek ne dolgozzanak, hanem éppen Urunknak eö Ngának, Gubernator Uramnak eö Ngának, Az Urnak Bethlen Gergelly Uramnak eö Kglmének, és Praefectus uram parancsolattyára, az mikor eö Ngok, s eö Kglmek parancsoltyák.

Melly kívánságoknak Urunk eö Nga is Kglmesen annualt, fellyebb meg irt becsületes hivei és szolgálai által. Az meg irt Arendatorok is ellenben kezek bé Adásával kötelezék magokat az fellyebb meg irt punctumoknak, minden részeiben valo hüséges meg tartására, hozzá adván azt is, hogj ha mellyik medio tempore meg találna is halmi, az másik supportállya, es annak ideiben az arendat praestállya minden menedék s exceptio nélkül; Ha penig az arenda summat bé nem adnák, mikor Urunk eö Nga vagj Praefectus Uram parancsoltya, eo facto, vigore harum literarum detinealtathassanak, minden jovok el vetethessék fele árán, és valamig plenarie contentatiot tésznek, detentioban tartathassanak, ha ex gratia kezessegevel nem bocsátatnak.

Mely dolog mi elötünk így menvén végben, adjuk mü is ez subscriptionkal s pecsetünkkel meg erősítettett levelünket, pro futura cautela fide nostra mediante.

Datum Anno, Die et Loco praenominatis.

Pernyeszy Sigmond (fekete gyürüs pecsét).

Damokos Peter (vörös gyürüs pecsét).

OL. E. F. L. VI. J. 435.

840.

1694. augusztus 20. Wien. Dietrichstein Ferdinánd herceg kéri Esterházy Pál herceget, fogassa el Mandel Salamon zsidót, akit bécsi bíróság is köröz, mert megkárosította 1300 forintra a nikolsburgi zsidó községet.

„Durchleüchtig-Hochgebohrner Fürst.

Hochgeehrter Herr Oheimb. Dasz Ihr Kays. May. durch dero geheimbe Österreichische Canzeley wider den Salomon Mandel Juden wegen 1300 meiner armen Nicolspurger Juden gemain durch unzulässige weiss abgekürzten Gulden, einen Stöck Brieff gnedigst verwilligt, undt zu gehorsambster Folg dessen, dasz hiesige Statt undt Landgericht demselbigen ausgefertigt, solches Zaiget der Original Beyschluss so ich Ewer Gnaden zu dem ende communicire, damit wan gedachter Salomon Mandel in den Königreich Hungarn betretten wurde. Sie denselben gleich Handtrest machen zu lassen beliebig befehlen wollen, hierdurch befördere Ewer Gnaden, die wider Ihn Juden erkente

execution undt verhefffen obgemelt meinen armen durch Betrug angeführten Juden gemein zu dem ihrigen undt ich verschulde es in dergleichen undt all anderen Begebenheiten undt Verbleibe

Ewer Gnaden dienstschuldiger Diener.

Ferdinand Fürst Dietrichstain.

Wien den 20. Augusti 1694.

OL. Esterházy hg. budapesti lev. Rep. 83. fasc. J. n. 148.

841.

1694. október 10. (Szombathely). *Kivonat Szombathely város határozatából*: Mivel némely szombathelyi kalmáraszonyokat az ikervári harminczados megháborgatta és partékájukat elvette, írni kell e tárgyban a királynak és Kollonich püspöknek és a magyar kamarának és kifejtetni, hogy:

„holott a minemü partékát árulnak eők, nem idegen országhbul hozzák, hanem kit a Sidoktul, kit Soprony s másuvá való kalmároktul, ugian az országhban lakoktul vásárollyák, attul, kik már praevia megharmiczadlottak ...”

Szombathely város levéltára, Prot. 1693—1700. 52.

842.

1694. november 3—11. *Kivonat a dobrai és rakicsányi jószágok kiváltásáról szóló számadásból*.

„Item in anno 1694. die 3. Novembris. Dobraj és Rakicsányi dominiumbéli jószágok ki váltására az mennyi Lásé pénz adatott Németujvári tisztartó Richalm János vram kezéhez, ez szerént következik: . . . 3. Körmendi Sido vámosnak az vámért két esztendőre való arendája f. 200. d. —”.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

843.

1694. *A gencsi uradalom urbáriumának kivonatában*:

„Az Urasaghnak it Vamia vagjon, kitől fizet két részre a Sido flor. 40.”

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 13. fasc. O. n. 336. pagina 262.

1695. január 1. Kivonat Tibolt György körmendi kulcsár és kasznár termény bevételi és kiadási számadásából.

„(9/b. oldal.) Nro. 7. Item Körmendi vámos Szarvas Sido adot contractont vászonyért f. 36 d. —”.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

845.

1695. jan. 4. Kassa. Fenessy György egri püspök, mint földesúr és Eger városa közt létre jött megállapodás szerint eretnekek és zsidók a városban nem lakhatnak.

„Accorda seu transactio inter Episcopatum, Capitulum Agriense et Civitatem Regio consensu confirmata.

12. Haereticis et Judaeis habitatio in Civitate aut territorio non cedatur.”

Eger, városi levéltár.

846.

1695. február 7. Bécs. Wertheimer Simson kéri Esterházy Páltól, hogy a Magyar Királyi Cancelláriában megüresedett fogalmazói állásra segítse ajánlásával Hullitsch János Mihályt, kit a kamara szívesen látna a megholt Khol Wolfgang Honorius helyében.

„Durchleichtig Hochgeborner Reisch Fürst, Gnädigster Fürst und Herr Herr. Dasz von Ewer Fürst: Durchl: durch den Schleszinger zu recht erhalten, und werde meiner Undtherthän: Schuldigkeit gemesz selben bester masszen beobachten, an bey habe Ewer Hochfürstl: Gn: Undterthänigist bitten wollen, Indeme der gewester Hungarischer Notarius oder Cancellist namens Koll bey der Löbl: Hung: Hoff Canzley Jüngsthin dasz Zeitliche gesegnet, diese Stöll aber zu Ersezen ist mir von seith der Cammer umb weitere recommendation an Ewer Hochfürst: Durchl: weillen selbe bey dem Hungar: Hoff Canzler alles vermögen, anbefohlen worden, desszen nahmen hiebey folget, das anbringen, aber ist bereit durch H: Pater Miller dem H: Canzler übergeben, und recomman diert worden, bitte also mir Ein krefftige recommendation so bald alsz

möglich zu schikhen, dies wirdt von Einigen Patronen welche Eure Hochfürstl: Durchlt: schon benehmen werde, schon verschulden werden. Ewer Hochfürstl: Durcht: undterth: gehors:

Wienn 7. Feber 695.

Simson Wertheimber Jud.

P: S: Es verlangt (titul.) Graff Michael Esterhazi in nahmen Ewer Durchl: 2500 fl., welche order von Ewer Durchl: noch nicht erhalten.

Kivül: Monseigneur Le Prince Esterhazi p. praesen.

OL. Esterházy Pál nádor iratai: 4236

D. M.

847.

1695. július 15. Kassa. A szepesi kamara írja Zemplén vármegyének, hogy a megye zsidósága a portiók fizetésére nem szorítható.

„Illustrissimi, Reverendissimi, Spectabiles, Magnifici, Admodum Reverendi, Generosi, Egregy, Item et Nobiles Domini Nobis Amici, Fratres et Vicini observandissimi. Salutem et Servitiorum nostrorum paratissimam commendationem. Ez quo Judaei in Inclyto hocce Comitatu Zempleniensi commorantes lamentabiliter coram Nobis querularentur Se nimium Portionibus aggravari, prouti Anno quoque proxime emanato Florenos Hungaricales Quingentos, nomine Portionum ab iisdem desumptos esse repraesentarent. Quia vero iidem Judaei Annuatim Fisco Suae Maiestatis Regio Censum pendere soleant, et teneantur, in aliisque Comitatibus degentes Judaei similes nulla bona immobilia et Stabilia habentes subeundo Portionum oneri minime inoxy essent. Sed et benigna Suae Maiestatis Sacratissimae Resolutio, Personas non nisi Bona, uti praemissum est immobilia tenentes ad solvendas Portiones obligari indigitaret: Ez eo Praetitulas Dominationes Vestras condecenter requirandas esse duximus, quatenus mentionatos Judaeos ad pendendas Portiones neutiquam adstringere, sed prout in aliis Comitatibus hoc in Passu immunes tolerare velint. In reliquo Praetitulas Dominationes Vestras diu salvas et Incolumes supervivere desideramus. Cassoviae, die 15. July Anno Domini 1695. Praetitulis Dominationibus Vestris ad serviendum paratissimi Sacratissimae Caesariae Regiaeque Maiestatis Camerae Scepusiensis Administrator Ceterique eiusdem et Inclytae Hungaricae consilarii.”

Zemplén vármegye levéltárából: Tom. Hist. XX. fasc. 194. n. 326. Közölte dr. Goldberger Izidor, M. Zsidó Szemle XXXI. évf. 216—217. Az okmányon kívül Kazinczy Ferencnek, a megye egykori levéltárosának írásával a regesztá: Judaecis in quanto Contributionali alleviari petit Camera 1695.

1695. szeptember 1. Szalonak. Löbl és Eyszig szalonaki zsidók adóslevele, melyben elismerik, hogy atyjuk, Mózes Izsák jótállása mellett Nitheuer György tíz százalékos kamatra 150 forintot egy évre kölcsön adott.

„Wir Lebel und Eyszig Juden, alle beede Brüder, wonhafft in der Statt Schlaning, bekennen hiemit vor uns, all unsere Erben und Nachkommen in Krafft disz Brieffs, dasz uns der edle Herr Geörg Nitheuer auf unser freundliches Anlangen und gros vorgefallene Nothdurft auf recht und redlich dargelichen und vorgestrecktet hat eine Summa Geldes, benentlich hundert und fünffzig gulden, id est f. 150 Rhei(nisch) ieder derosleber zu 20 gr.(oschen) oder 60 kr. gerechnet auf ein Jahr lang, solche Summa geld wiederumben danckbarlich zu bezahlen. Vor das Interesse aber geloben und versprechen wir hern darleicher und seinen Erben jährlichen von jeden Gulden 10 Ung. zu reichen und zu bezahlen, wofern wir sambt unsern Weibern nicht könten oder wollen bezahlen, soll obgedachter Her darleicher und seine Erben die Vollmacht haben, wir mögen hinkommen weit oder breit, in unsern Haab und Gütern ein zu greiffen und abzufangen und sich Zahlhafft machen, vor unsern andern Creditoren allen, neben unser haben wir auch erbetten, unsern Vattern Moyses Isack, dasz er vor uns eingesprochen, auch Bürg und bezahler seyn wird, wann wir solche summa gedachten Herrn darleicher, oder seinen Erben nicht erlegen wolten oder köntten. Zu mehrer Versicherung haben wir mit unseren eigenen samt unser Vatters Hand Unterschrift und Bettschaffts ferdigung zu gestelt und beschehen laszen. Geben in der Stadt Schlaning, den ersten September anno 1695.

id est

Isaac Moyses
Lew Moyses
(l. s.)”

אני יצחק בר משה שליט
אני ליב בר משה שליט

A héber aláírások fordítása:

En Izsák fia Mózesnek, aki éljen jó napokat.

En Léb fia Mózesnek, aki éljen jó napokat.

Praesens copia cum suo vero originali in omnibus concordat. Attestor Joannes Vranaticus juratus castellanus m. p.

Kivül: Schuld Schein über Eyszig, Lebel und ihren Vattern Moyses Isack Juden, gegen herrn Geörg Nitheuer betreffend f. 150. den. ersten September anno 1695.

OL. Batthyány-levéltár.

1695. szeptember 20. Bereg megye vizsgálatot tart, mennyi gabonát hozott be és milyen áron Lengyelországból a katonai kincstár részére Hirsch zsidó.

„Commendans uram eö Nagha paranczolattyabul kelleték Kegelmes Urunk eö Felséghe gabonája iránt per inquisitionem két verhovinai ispanokat hűti szerint examinalnunk, tudniillik az mely gabonát Hirs nevü Sido szállitot az Munkáczai Verhovinára Lengyel Országbul.

Utrum de eo:

1. Tudgya-e? az tanu bizonyosson köblét ezen gabonának mi áron vették Lengyel Országgi köböllel.
2. Hány köből lehetet azon fel szállitot gabona.
3. Azon gabonából Munkáczra az Profont házhoz hány köblöt szállitottak.
4. Egy Lengyel Országgi köbőlből hány kassai véka let itten.
5. Azon gabonából maradot-e? a Verhovinán hány köből, kiknek és mi végre osztatot másoknak.”

Kihallgatták: Kurák Sándor 28 éves és Rác Márton 26 éves ispánt.

Aláírva: Joannes Rimay Judlúum J. C. de Beregh.

Petrus Szent Léleky iurassor J. C. Bereghiensis.

OL. Misc. Militaria fasc. 4. Egykorú másolat.

1695. december 29. Pozsony. A Magyar Kamara, miután kiküldöttei hivatalos vizsgálatából hitelesen beigazolódott, hogy a Dunán túl működő keresztény és zsidó kereskedők tiltott portékával járnak és ezen felül is a harmincad-hivatalokat hamis vallomással s mindenféle csalással megtévesztik, sőt, ha lehet, el is kerülnek, azért a harmincadok főfő felügyelőjévé kinevezte Czetto Andrást. Különösen Kismarton körül nagy csalárd-sággal dolgoznak keresztények és zsidók egyaránt. Azért kérik a kamara vezetői Esterházy Pál nádort, támogassa minden úton-módon Czetto Andrást.

„Celsissime Sacri Romani Impery Princeps, Domine et Patrone Nobis colendissime. Servitiorum nostrorum obligatissimam commendationem. Debitam, eamque Homagialeam huius Camerae erga Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem Dominum Nostrum Clementissimum obligationem Celsitudini Vestrae perspectam esse nulli dubitaverimus, vigore cuius Proventus Eiusdem et Regni promovere, fraudesque et dolos et omnia incommoda antevertere tenetur; Et siquidem ex Inquisitione per Nos Cameraliter jnstituta evidenteter constaret tam Christianos quam

et Judaeos Quaestores et Negotiatores in Partibus illis Transdanubianis jncolatam et quaestum agentes diversis sub praetextibus per devia et vias extraordinarias, alias sub gravi poena prohibitas, diversas imo et praetiosiores merces ex Regnis et Provinciis vel cum falsa earundem in Officiis Tricesimalibus insinuatione vel adhibita Amicorum, et sibi bene facientium opera clam traducere, hocque modo spoliato Proventu Regio et Regni, ingentes et multifarias fraudes committere eaque ex ratione neque Schedas Tricesimales alioquin pro solidiori Officinae Rationariae Camerae huius in examinandis et discutiendis Tricesimatorum Rationibus directione et lumine summe necessarias reproducere velle, multo minus Res, et Merces jnductas revidere permittere; Ad quae igitur praecavenda congruum ordinem (qui anima rerum est) instituere cupientes tum ex eodem homagiali obligamine nostro, tum continentibus Vectigalis Regy et Legibus Regni in favorem Fiscii Regii editis, imo et benignissimis et serys praelibatae Suae Maiestatis Sacratissimae ad Camerae hanc emanatis Resolutionibus, et Mandatis innixi, ac exinde attributa Camerae huic facultate pro TricesimaliInspectore, et Schedarum Tricesimalium Perceptore Egregium Dominum Andream Czetto, ad exemplum tam in Austria, quam Moravia et alyis locis jdoneis ordinatorum huiusmodi Nostrorum Officialium necessario constituendum esse duximus, qui praeinsinuatas Schedas Tricesimales ab omnibus Partium illarum, et Christianis et Judaeis quaestoribus colligat, eaque occasione singulas quoque inductas eorundem merces, iuxta Decimi Noni Puncti Vectigalis Regy Paragraphum Eodem modo Tricesimatores ad Officinas Mercatorum ad visitationem et inquisitionem huiusmodi rerum praesente in Liberis Civitatibus uno ex juratis Civibus admittantur, sub poena suprascripta defraudationis Proventuum Regionum in Puncto Quinto Articuloque ibidem citato denotata, resque non Tricesimatae deprehensae ipso facto confiscentur, diligenter et accurate revideat. Et quia Celsitudo quoque Vestra in Suis Dominis praesertim Kismartoniensi, imo ipsa etiam Civitate diversos Quaestores Christianos et Judaeos haberet; idcirco Celsitudinem Vestram, tamquam altetitulatae Suae Maiestatis Sacratissimae et Regni huius commodi studiosissimam perquam officiose requirimus, quatenus eum per Officiales Suos dictis Quaestoribus Christianis et Judaeis, signanter Kismartony existentibus, serio imponendum ordinare dignetur, quo ydem eundem Andream Czetto proInspectore Tricesimali, et simul schedarum Tricesimalium Perceptore agnoscere, simulque Schedas Tricesimales Eidem reproducere et resignare, imo et Res et Merces suas revidendas permittere debeant et sint obligati. Quod et Celsitudinem Vestram ad repraesentationem quoque Domini Nostri Cameralis Commissary, pro restauratione Magistratus Regiae et Liberae Civitatis Kismartoniensis exmissi, penes exhibitionem praesentium, coram uberius fiendam, pro Suo, quo erga Summefatam Suam Maiestatem Sacratiss-

simam, Eiusdemque Servitij Incrementum fertur, zelo facturam nobis pollicemur, Eandem in reliquo ad vota Sua cum felicissimo Novi Anni exordio, cuius progressus omni ex parte Celsitudini Vestrae prospere cedat diutissime salvam et incolumem supervivere comprecamur. Posony Die 29. Decembris, A. 1695.

S: Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Camerae Hungaricae Praeses, Director et Consiliary.

Külső címzés. — 4 darab, papírral fedett pecsét. —

OL. Archivum Palatinae: lad., 45. fasc. 5., n. 18. —

D. M.

851.

1696. február 14. Reuttenau-i uradalomban. Mózes Izsák és fiai, Izsák és Löbl szalonaki zsidók adóslevele, melyben elismerik, hogy gr. Wurmbrandt Farkas Frigyes nekik 600 forintot a Magyarországon szokásos 10 százalékos kamat mellett július 25-ig bizonyos feltételek mellett kölcsön adott.

„Ich Moisszes Issäkh Judt zu Schlaining, vnd wür hernach benente seine 2 Sohn, alsz Isszakh Moisszes vnd Laibl Moisszes beede Gebrüder vnd Juden, auch wonhafft zu Schlaining in Vngarn vnd dem Grafen Adam von Budiani vnterthanen bekhenen hiemit öffentlich unuerschaidentlich für vnsz vnd alle vnszere Erben hiemit diszen Schultbrieff, allen denen er vorgebracht wirt, das wür aufrecht vnd redlich schuldig worden seint, auch threulich gelten vnd bezahlen sollen vnd wollen dem hoch vnd wollgebohrnen Herrn Herrn Wolf Friderich Graff von Wurmbrandt (titl.) vnd allen desszen Erben benentlich Söchs hundert Gulden Reinisch, ieden zu 20 groschen, oder 60 kr. gerechnet gueter Landts Wehrung in Steyer, die ihr Gräfl.(iche) G.(naden) vnsz auf vnszer gehorsamen Anlangen zu vnszerrer Notturft par vor gestrekht vnd dargelichen hat, solche obbemelte summa der 600 f. zuesagen vnd versprechen wür Anfangsz benent Ihro Gräfl.(ichen) G.(naden) vnd dero Erben oder Gethreuen dits brieffs Inhabern von heut vnter gesezten dato an auf Nechst Jacobi, das ist den 25. Juli 1696 nah dem in Landt Vngarn gebreichigen zechen pro Zentigen interesse, alsz von ainem Gulden 2 groschen ohne dero Miede, Last, Zehrung vnd Schaden widerumb threulich vnd dankhbarlich in desszen Herrschafft Treuttenau in gueter Landtgäbiger Münz wie in Steyr gib vnd gabig ist, zu bezahlen, damit aber mehrgedacht ihro hochgräfl.(ichen) G.(naden) vnd dero Erben vmb die par dargelichne summa Gelts bestens versichert seye, so verhypotheciern wier alle vnszere Haab vnd Güeter, daruon nichts ausgenomben sein solle, dergstolt, da wier oder vnszere Erben solche 600 f.,

neben dem verschribenen Interesse auf bestimbte Zeit, alsz nechst Jacobi 696. nicht bezallen thetten, sodan soll ihr hochgräffliche G.(naden) befuegt sein nach belieben ain oder andern ausz Vngarn auf vnszere Vncosten auf zu halten, bisz vnd solang hoch gedacht ihr gräff.(liche) G.(naden) oder dero Erben von vnsz oder vnszern Erben die obgemeselte summa gelts der 600 f. neben der ausstendigen Interesse vnd on erlasenen rechts oder anderen Vncosten bezalt werde. In Vrkhundt vnd begrefftigung desszen bei dem Landtschaden Puncts in Vngarn vnd aines ietwedern Orts vnszere hierunter gestelte Pettschafft fertigung vnd aignen Namben Vnterschrüfften. Datum in der Herrschafft Reuttenau, den 14 Februarii 696.

(l. s.) Moissesz Issökh.

(l. s.) Issökh Moissesz.

(l. s.) Loibl Moissesz."

Kivül: Obligations Abschrüfft p. 600 f. Capitali von den Juden ausz Schlaining ausgehent. Datum 14. Februarii 696.

OL. Batthyány-levéltár.

852.

1696. május 5. (Szombathely). *Szombathely város tanácsának határozata, hogy:*

„Akinél Sidok vannak szálláson s a német adóban restálnak azon Sidók, a gazdaiok tartozzanak most le tenny heliettek s az ott lévő partékaiokat ki ne adgiák, mígh contentioiok nem lesz azon gazdáknak.”

Szombathely város levéltára, Prot. 1693—1700. 137.

853.

1696. június 30. Bécs. *Izsák Salamon budai zsidó sok hamis pénzt hordozott magával, mint a csehországi kamara jelentette. Bűnében részes társai Köpcsényben és Lakompakon lappangó zsidók. A király arra szólítja Esterházy Pál nádort, kövessen el mindent a bűnösök elfogatására és bebörtönöztetésére; a magyar kamara vizsgálatának befejeztéig és a királyi végzés megtörténtéig szigorú vigyázás alatt legyenek.*

„Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. Rex. Illustris Sacri Romani Imperii Princeps, Cognate Nobis dilecte. Demisse relatum est Maiestati Nostrae per Regiam in Regno nostro Haereditario Bohemiae Appellationum Cameram Qualiter apud deprehensum quendam Divissini

Judaeum, Isaac Salomon nominatum, alias natione Budensem, ultra 41 Imperiales, merae novae falsae modernorum septemdecim Cruciferorum monetae, potiori ex parte Hungaricae idque diversae a duodecim abhinc annis Cusionis, unacum duabus falsis Florenarys inventi sint Eiusdemque in Hungaria partim Köpcsény, partim Lakempochy latitantes Complices Judaei alyque Cointeressati, ex Fessione dicti deprehensi reperiantur: Uti id ipsum ex inclusis uberius intellectura est Dilectio Vestra. Et quia non solum Maiestatis Nostrae, sed et boni publici intersit, ut tales nefandi summeque nocivi ausus tempestive tollantur, et eliminentur, denotati vero Complices et Cointeressati in Bonis Dilectionis Vestrae, adeoque eiusdem Iurisdictioni subessent. Eapropter Dilectionem Vestram hisce serio requirendam, ac insimul Eidem benigne committendum et mandandum esse duximus, quatenus denominatos Complices absque omni mora comprehendi, et usque ad Inquisitionem, contra Eosdem per Cameram nostram Hungaricam propediem instituendam, et exinde eruendam Veritatem, subsequendamque desuper benignam Resolutionem nostram in stricto Arresto conservari facere velit, nec intermittat Eadem Dilectio Vestra, ut hac via ad Fundamentum talis perpetrati sceleris perveniri, ac etiam reliqui complices resciri ac comprehendi valeant. Secus itaque non factura Dilectio Vestra. Quam Nos Gratia nostra Caesareo Regia iugiter benigneque complectimur. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae, die Trigesima Mensis Juny, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo nonagesimo sexto.

Leopoldus.

Ladislaus Mátyássovsky Electus
Episcopus Nitriensis m. p.
Franciscus Somogy m. p.”

Kivül: Címzés.

OL. Archivum Palatinum, lad. 46., fasc. 3., n. 100. — Eredeti.

D. M

854.

1696. október 12. Bécs. Esterházy Pál hg. a Wertheimer Simsonnak adományozott kismartoni házat — melyet ő, a hg. építtetett részére — örök időkre kiváltságolt házzá teszi, mely minden adótól és tehertől mentes marad.

„Nos Paulus Dei Gratia Sacri Romani Imperii Princeps Estoras de Galantha, perpetuus Comes in Frakno, Regni Hungariae Palatinus, Iudex Cumanorum, Aurei velleris Eques, nec non Sacratissimi Principis ac Domini Domini Leopoldi Dei Gratia electi Romanorum Imperatoris, semper Augusti, ac Germaniae, Hungariae Bohemiaeque etc. Regis, Ar-

chiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. Intimus Consiliarius, Camera-rius, Partium Regni Hungariae Trans-Danubianarum, Confiniorumque Antemontanorum supremus Generalis ac per dictum Hungariae Regnum locumtenens etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos attentis et Consideratis fidelitate, promptitudine ac circa res et negotia nostra eidem commissa agendi Dexteritate, circumspecti Samsonis Wertheimber Rabini, ac Caesarei, sicut et Electoris ac Ducis Saxoniae Aulici Factoris et Hebraei hactenus nobis praestita ac imposterum etiam (uti de ipso nobis persuasum habemus) pari alacritate praestanda volentes propterea erga eundem Nos gratos exhibere certam Domum eius, quadriangularem lapideam, Duarum Contignationum et quidem ex parte Arcensi novemdecim, ex parte vero viae sedecim et dimidia, ex parte autem Domus Hebraei nostri Benjamin Schlesinger quindecim, tandem Horreum versus duodecim et dimidia orgiarum per Eundem ex Fundamento ejusdem propriis Sumptibus et Expensis aedificatam, cuius etiam Frontispitia Gentilitia et Principalia Arma nostri apponi fecimus, ac ante Arcem nostram Kismartoniensem in Fundo antiqui allodii nostri exstructam, ab omnibus nostris Censibus, Datys, oneribus, Contributionibus, tam ordinariis quam Extraordinariis, etiam per Communitatem Judaicam injungendis quocunque nomine censendis ac quibuscunque sub praetextibus imponendis (Caeremonias Judaicas quoque libere in eadem Domo pro se et suis Domesticis peragendi facultate non exclusa) eximimus et libertamus exemptamque et liberatam declaramus in perpetuum ita videlicet, ut nos vita nostra, Haeredes, Successores nostri universi in dictam eiusdem Samsonis Wertheimber Domum subarcensem nullos unquam Census, Datias, onera ac Contributiones, ordinarias et Extraordinarias etiam per Communitatem Judaicam imponendas quocunque nomine vocandas imponere et per officiales nostros imponi curare, verum eandem semper pro Exempta et totaliter, uti praemissum est, libertata omnibus subsequentis temporibus in perpetuum tenere et habere, in eiusdemque liberae Domus Possessione dictum Hebraeum Samsonem Wertheimber, Haeredes successoresque duntaxat eiusdem Universos protegere et conservare debeamus, teneamur et simus obligati, Nostrique Haeredes pariter debeant ac teneantur et sint obligati, sicut et ipsum in persona et Rebus Eiusdemque Haeredes duntaxat Universos pro Liberis et Exemptis habentes, nullam in Eundem et Eisdem Jurisdictionem praeter Nostram Judicalem Magistratualem exercere vel praesentes possimus et nostri Haeredes possint vel praesentium per vigorem, quas Chyrographo et sigillo nostro Majori Domini nostri Kismartoniensis independenti communitas praenominato Samsoni Wertheimber Factori et Hebraeo ut praemissum est Aulico Caesareo et Electorali Saxonico extradandas

duximus et concedendas. Datum in Archiducali Civitate Vienna Austriae, die duodecimo mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo Sexto.

Paulus Esterhazy (l. s.)

OL. Esterházy hg. lev. Pál nádor iratai: 11 276. Esterházy Mihály hg. megerősítése egykorú másolatban.

855.

1696. december 6. Rohonc. Batthyány II. Ádám levele összes javai praefectusához, Petres Györgyhöz, melyben elrendeli, hogy vásároltasson bort, hizlaltassa az ökröket és egyéb gazdasági utasításokat ad, többek között:

„Az mézek ki hozatása uégett is miképpen disponál kegyelmed, és az Sidokkal is mint vagy az állapot az mézek iránt. Az Uyuári Dominiumot pedighlen az mézek hozásában megh kéméllye . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

856.

1696. december 7. Rohonc. Batthyány II. Ádám levele összes jószágai kormányzójához, Petres Györgyhöz, melyben többek között a következőket írja:

„Vettük kegyelmed levelét, kibe írja kegyelmed, hogy a Geczli Sido mindezideigh sem ment alá a mézek végett, ki hogy mivégre hallaszttya uttyát, nem tudhattyuk, hanem hacsak subterfugiumot keresne, de megh parancsollyuk nekie, hogy el ne mulassa, hanem alá mennjen.”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

857.

1696—1700. A körmendi vámos, Szarvas zsidó birságpénzekről való számadása és pénzek kiadásáról szóló feljegyzések.

„Anno 1696. esztendőbeli Körmendi Vámos Szarvas Sido birságrul vallo számadás.

Kegyelmes vram eő nagysága torvinyessen láttatott ezen Sido minemő éget bort kiárultássa eránt. Convincáltatott ezen Sido vámos	f. 250 d. —
In anno 1698-ikban hassonlokkippen az méltosságos ur székén convincáltatott ezen Sido vámos bizonyos bor, Körmendi városban tillallom ellen vallo be hozzájárul, ugy mint	f. 150 d. —
	<hr/> Facit f. 400 d. —

Erogatio.

No. 1.

Kegyelmes uram eő nagysága parancholatyából kapitány Desso Sigmond uram által kegyelmes uram ő kegyelme pallotássainak 15 1/2 réf szölt posztott réfit pro f. 1 d. 10, facit	f. 17 d. 5.
Item Dobos Pálnak feir szokacziát köpenyeknek vallo 2 1/2, réfit pro f. 1 d. 50, facit	f. 3 d. 75.
Udvari káplány vrnak 19 réf váznot, réfét pro d. 20.	f. 3 d. 80.
Pallatássoknak dolmányok allá hatt ref vastag váznot, réfit pro den. 12., facit	d. 72.
Item pallatássoknak dolmányok allá haitokának vallo 1 1/2 réf vörös posztot p.	f. — d. 90.
Item pallatássoknak dolmányoknak vallo varrásra czirnat p.	f. 1 d. 75.
Item 16 vesző kapcsot p.	f. — d. 48.
Item sinort p.	f. 1 d. 20.
Item eövek allá 2 réf s fél fertály kik váznot	f. — d. 55.
Item adott egy koncz papiroost p.	f. — d. 20.
Item az pallatássoknak dolmányok allá vallo sárga béllést 12 réfet p.	f. 3 d. —
Item Pohárnok uram kezihez adott gyertyát p.	f. 1 d. 80.
Item Dobos Pálnak egy fekete bárány bélés az ő kegyelme restantiájában p.	f. 3 d. —
	<hr/> f. 38 d. 20.

No. 2.

Die 25. July kegyelmes vram eő nagysága parancsolatyából adott 8 Pallatássoknak ruha csináltatására béllésnek vallo váznot 24 réf, réfit pro d. 20., facit	f. 4 d. 80.
Item kapcsot p.	f. — d. 27.

Item 26 réf sinort p.	f. 1 d. 12.
Item czirnat p.	f. 1 d. 22.
Item bécsi szőr sinort p.	f. 1 d. —
Item Galirnak és haittokának vallo posztot 3 s fél fertály p.	f. — d. 90.
Item adott gombok allá vallo béllésnek posztot fél réf p.	f. — d. 25.
Item kegyelmes vram eő nagysága parancsolatyából adattott Seniczer névő pezérnek egy nadrágnak vallo posztot ref 1 $\frac{1}{4}$ septu p.	f. 1 d. 25.
Item Boldissár vrfi eő nagysága feir ruha csináltattássára adott feir czirnat p.	f. — d. 50.
Item ezen esztendőben adott kegyelmes vram ő nagysága commissio szerint Dobos Pálnak 5 réf két forintos posztot p.	f. 10 d. —
Item egy fekete bárány béllést p.	f. 3 d. —
Ugyan ő nagysága commissioja szerént adott Török Mihálynak 5 réf posztót, réfit pro f. 2., facit p.	f. 10 d. —
Item egy fekete bárány béllést p.	f. 3 d. —
Die 26. Novembris kegyelmes vram ő nagysága parancsolatyabul praefectus Pettres György vram által adott Egerszegi Szabo Martonynak kegyelmes vram ő nagysága sörtvöles makoltattássáért két réf szakoccai posztot p.	f. 4 d. —
Item kegyelmes vram ő nagysága konyha szükségére adott 5 mássa és 47 funt friss hallat, mely hallat besoztattot két hordocskában. Egyik hordocskát kegyelmes vram ő nagysága Német Vyvári konyha szükségére küldettett, az másikat pedigh Rohonczy konyha szükségére küldettett, mely hallaknak funtyát számlálván pro d. 5. p.	f. 27 d. 35.
In anno 1697. kegyelmes vram ő nagysága parancsolatyából Dániel György vram által adott két funt srietett és fél font puskaport p.	f. — d. 75.
	f. 69 d. 41.
In anno 1697. és 1698-ban kegyelmes vram ő nagysága parancsolatjából Sziártó Imre kezihez ő nagysága paripákhoz vallo szerszám csináltattássára 3 latt selmet p. f. 2. d. 25. Item eött Raiczi bőrt p. f. 4. — Item timsot lib. 12 p. f. 4. d. 25. Item bődös kincsöt lib. 6. p. f. — d. 90. Item timsott lib. 12. p. f. 4. d. 25. és szappant lib.. 6. p. f. 1. d. 20., facit	f. 12 d. 55.

Item kegyelmes Aszonyom eő nagysága parancsolat- jabul adott eörögh aszony kezéhez 8 funt szapant p. f. — d. 60. Item olait p. d. 75. — Item eöttven két funt gyertyát lib. per. d. 20. facit f. 10. d. — mely tezen in Suma	f. 12 d. 35.
In anno 1698-dik kegyelmes vram eő nagysága commis- sioja szerint Csándadi Ferencz vram kezihez Roiti bört 16, egyyiket p. d. 80.	f. 12 d. 80.
Item karvasakhoz kivantatto szeget p.	f. — d. 65.
No. 12. Item Septei Jánosnak adott kész pénz f. 40. d. — és hol dib dáb portikát, mely tezen sumatim	f. 69 d. —
No. 13. Item kegyelmes vram ő nagysága paripáknak orvosság csináltattására adott szapant lib. 6.	f. 1 d. 20.
No. 14. Item kegyelmes vram ő nagysága papplan iga- zittására galandott p.	f. — d. 55.
No. 15. Item Taba István uram egy esztendőbély ru- házattyára vallo posztot p.	f. 12 d. 87.
	<hr/> f. 121 d. 97.
Anno 1700 die 5. Aprillis kegyelmes vram ő nagysága commissioja szerint adott Csorba Istók puskás gyer- meknek 5 réf septuh posztot, réfét p. f. 1 d. 30. facit	f. 6 d. 50.
Item gombokat, sinort és kapcsot p.	f. — d. 50.
Die 10. May praefectus Pettres György vram paran- csolatjabul ménes pásztornak 3 réf septuh posztot, réfit pro f. 1. d. 30. facit	f. 3 d. 90.
	<hr/> p. f. 10 d. 90. f. 159 d. 52.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között,

858.

1697. április 17. Vas vármegye statutuma, melyben elrendeli a házatlan zsidók összeírását.

„Die 17. Aprilis ... Judaeos pariter, quoad numerum personarum, domos non habentium usque ad annum duodecimum conscribent, et in proxima congregatione reportabunt.”

Vas vármegye levéltára Prot. 1687—1705. 40 lap. Kiadva: *Kolosvári—Óvári*: I. m. V/1. 238.

1697. április 26. Szombathely. Berkes Simon rohonci horvát plébános a vasvári káptalan előtt panaszt emel a Rohoncon, Batthyány Ferenc területén élő zsidók dolgában, akik eddig a horvát parochusnak fizettek, amit a német parochus megengedni nem akar és oda törekszik, hogy az összes rohonci zsidók mind kivétel nélkül neki fizessenek. Mivel ez az ő kárára volna, felkéri a káptalant, hogy a német parochusnak jogai ilyen módon való tágítását ne engedje meg. A káptalan a panaszt úgy intézi el, hogy kijelenti, hogy a horvát parochia területén élő zsidók a horvát parochusnak, a német parochia területén élők pedig a német parochusnak jurisdictiója alá tartoznak és ezeknek tartoznak fizetni és egyik parochus sem tágíthatja a maga jogait a másik parochus rovására.

„Venerabile Capitulum Castriferrei! et Domini mihi colendissimi. Si quidem ita videretur tum iustitiae, tum etiam iuribus nostris, consentaneum, simulque jus ipsum patronatus ita secum ferret, ut hebraei in oppido Rohonziensi, ex parte et in territorio illustrissimi domini comitis Francisci de Battyán degentes, sive domos coemptas ab Ungaris vel Croatis possidentes, solverent Croatico parocho; quam tamen aequitatem modernus dominus parochus germanicus admittere non vellet, quin potius id praetenderet, ut omnes omnino hebraei ubicunque tamen habitantes, non altera, quam ipsi annuatim solverent. Ideo humillime instandum habeo, quatenus hanc praetensionem, veluti mihi manifeste praeiudiciosam ex aequitate dissolvere, ac deliberare placeret. Non enim videtur ulla ratio hanc praetensionem contra me instituendi, iudicio autem summam esse rationem (ut superius humillime insinuavi) in mei praeiudicium non admittendi... Et de caetero maneo eiusdem venerabilis capituli Castriferrei servus et capellanus humillimus et obligatissimus

Simon Berkes

Croaticus parochus Rohonziensis m. p.

Következik a káptalan elintézése:

„Quando quidem super instantia praesentanea, tam ex libris visitationum, quam etiam ex dictamine aequitatis ac restae rationis; quemadmodum etiam vigore iuris patronatus et installationis eatenus subsecutae, luculentum foret, omnem illam latitudinem et amplitudinem parochiae Croaticae per quoscunque tandem inhabitatam, qua quidem a jure patronatus et collatione eandem parochiam concernente dependeret, non alio pertinere, quam ad dispositionem, jurisdictionem et emolumenta parochi croatici. Quemadmodum etiam viceversa, omnem illum districtum, qui quidem a jure patronatus partis alterius dependeret, non alio spectare, quam ad jurisdictionem, dispositionem et commoda pa-

rochi germanici. Atque adeo manifestum evaderet, tam populum hebraicum, quam etiam quemcunque alium in parte Croatica residentem, etiam parochus Croaticus esse subjectum et obligatum, tam in solvendo, quam etiam in aliis obsequiis praestandis. Simillime etiam quisquis partem alteram, puta germanicam inhabitaret, eundem subditum et obligatum existere ipsi parochus germanico. Proinde si civis ille, cui hebraeus successit una cum sua domo fuisset in parte Croatica, omnino etiam hebraeus subiacebit iurisdictione parochi Croatici, qui deinceps habitabit in eadem domo. Prout etiam si civis ille, cui successit hebraeus, unacum suo domo fuerit subjectus parochus germanico; procul dubio hebraeus quoque eidem subjacebit; cum enim utriusque fundamentum sit ipsum jus patronatus ac collatio, exinde tamquam e radice resultans; ipsorum quoque parochorum jura, respectu nimirum similibus temporalium, se non possunt amplius extendere, quam se se videatur extendere limites ipsius juris patronatus. Et si quidem jus patronatus partis Croaticae non praesumat involvare in jus patronatus partis germanicae, uti neque e contra fieri debet. Ex eo jura quoque ipsorum parochorum juri patronatus proportionata, ac in eo limitata desinunt in ipsis terminis toties facti juris patronatus, nimis partem utramque concernentis, neque amplius extendi et amplificandi debent. Et in his quidem non videtur ulla sive prudens seu conscientiosa subesse difficultas... Datum Sabariae ex consistorio venerabilis capituli, die 26. mensis Aprilis, anno Domini 1697.

Lecta et consignata in capitulo.

(l. s.)"

OL. Batthyány-levéltár. 1728. február 16-án kelt hiteles másolat.

860.

1697. május 1. Rohonc. Batthyány II. *Ádám Izsák Mózes és Marx Éliás rohonci zsidóknak Rohoncon a vendéglőnél saját költségükön felépített boltot évi 9 forint bérösszeg ellenében átengedi azzal a kikötéssel, hogy a bolton a jövőben szükséges építkezéseket saját költségükön kell eszközölni és ahhoz hozzá nem járul.*

„Hiermit haben wir dem Isaac Moyses und Marx Elias unserm in Markt Rechnitz wohnend und unterthänigen Juden, wie auch allen ihren Erben und Nachkommen, dasz jenige ein Gewölbl oder Cramer hütten, so sie in den Mark zu Rechnitz vor ndern Wierths Hausz, auf der Gasszen und Platz von Ihren selbst eigenen Unkosten auf unsern gnädig ertheilten consens von neuen erbauet, der gestalten übergeben und ein und über Antwortten laszenn, dasz sie von dato an solche eigenen Be-

lieben und gefallen nach besietzen genuessen und Innen haben können und mögen, auch weder von Unsz noch jemanden andern unsertwegen in geringsten nicht perturbiret, noch beschweret, sondern viellenmeyers darbey geschützt und Hand gehabt werden sollen. Dahin gegen sollen sie Unsz unszern Erben und Nachkommen jährlich darvon Neun Gulden pares Geld zu erlegen und was daran zu erbauen von Nöthen und ins Künfftig erfordern möchten von Ihren selbstnen eigenen Unkosten und Mitteln, ohne unsern den geringsten Beytrag oder nach zu bezahlen schuldig sein. In Urkund unserer Hand und neben bey vorgetrukten gräffl.(ichen) Secret. Datum Rechnitz, den 1. May anno 1697.

A. Batthyani.

(l. s.)

Protocollirt in den neuen Proth(ocoll) buch, folio 442."

Kívül más irással: G(róf) B(atthyány) Ádám Isaac Mosesnek és Marx Éliás zsidóknak Rohonczi várossában lévő általok fölépített Boltot bizonyos esztendőnként füzetendő census fejében fölszabadéttya, pro florenis 9.—

OL. Batthyány-levéltár, Senioratus, lad. 7. nro. 84. Rohoncz.

861.

1697. május. 4. Répce-Szemere. A répceszemerei nemesek és nemtelenek jegyzőkönyvében a templomfelszerelési tárgyak közt említik:

„Oltara valo Sido forma abrosz fekete nyomtatással egyik vége.”

Széchenyi Könyvtár, Quarta Hung. 1382. p. 62. (Ugyanezt 1714-ben is felsorolják a templomi felszerelésben: „Item egy fekete nyomtatot Sido abroszt”, p. 76.)

862.

1697. június 3. Rohonc. Batthyány III. Ferenc Rohoncon egy fél jobbágyhelyet 65 forintért Geczli Lemel zsidónak és családjának bizonyos feltételek mellett inscribál.

„My Groff Batthyáni Ferencz, Németh Ujvárnak örökös ura, császár és koronás király kegyelmes urunk eő felsége tannácsa, komornékja és feő bortöltője etc. Adgyuk tuttára az kiknek illik ez levelünknek rendében, hogy bizonyos szükségünkre vettünk föl Rohonczi városunkban lakozó Geczli Lemel nevő Sidónktul hatvan eöt Rhenis forintot (65) jó el kelendő pénzül, forintyát husz garasban avagy 60 krajcárban számlálván: Melyért attunk és inscribáltunk magának Geczli Lemel Sidónak, feleségének és utriusque sexus meg maradékinak Rohonczi városunkban egy fél colonialis hellet, mellyet Szabó Márton birt vala, Csismazia Pál és Szabó Mihály helley közöt lévőt, minden némü mine-

künk járandó kész pénzbeli adóival, robatiával, paraszti szolgálattal, egy szóval az gabana dézmán kívül magunknak semit nem reservályn, hassonló igasságál birhassa, a mint magunk birhatnánk, valamedigh mi, successorink avagy legatariusink le nem tezüik, avagy tehettyük az hatvan eöt forintot jó el kellendö pénzül föllyeb meg irt mód szerint, exemptus légyen, dum et quando meg kínálván magát, feleségit és meg maradékit, az pénzt tartoznak föl venni és azon egy fél hellet kezünkhez vissza bocsátani. Melynek nagyob bizonyságára attuk ezen kezünk irásával és pöcsétünkkel erősített levelünket. Actum in arce nostra Rohoncz, die 3-a Juny, anno 1697.

(l. s.)

Batthyáni Ferencz m. p.”

Diese Abschrift ist in der Ambts Cantzley collationiret vndt mit den vorgelegten Originali von Worth zu Worth gleich lauthendt befunden worden. Rechnitz, den 9. März 1777. Die (?) Ambts Cantzley.

Kivül más irással: Moises Weiller oder Gecz Lemeliche Inscription betreffent, welches zum Bierschenkischen Miklos und Juden Wolffs 3 Theill Hauser betreffend.

OL. Batthyány-levéltár.

863.

1697. június 27. Csém. Farkas Ábrahám zsidó kötelezi magát, hogy 125 forintot a praefectus úr kívánságára kifizet, amit ha meg nem tenne, a nevezett összeget minden akadály nélkül, végrehajtás útján vehessék meg rajta.

„En Farkas Ábrahám recognoscálo per praesentes, hogy az fölylyebb meg irt harmad fél száz forintnak az felét, ugy mint száz huszonöt forintot én tartozom meg fizetnem, a midön föllyebb meg nevezett praefectus uram eö kegyelme kívánnya, kit ha akkor meg nem adhatnék, csak ezen levelem mellett annyi éró akármí nével nevezendö jóságombul szabadon executiot tetethessen minden impedimentum nélkül eö kegyelme. Mellynek bizonyságára adom ezen kezem irásommal és pöcsétemmel meg erősítettett leveletem. Datum Csém, 27 Juny 1697.”

נאום בנימן בר אברהם

Fordítása: Igy szól Benjamin Ábrahám fia.

A nyolcszögletű gyűrűs pecsét, közepén a kos csillagkép jele, körirata:

בנימן בר אברהם

Fordítása: Benjamin Ábrahám fia.

OL. Batthyány-levéltár.

1697. júl. 1. (Porumbák). *Fejér vármegyében, Fogaras földén az ottani közbírák előtt bérbe veszik Vejder Ábrahám és Naphtalin Ábrahám zsidók a felsőporumbáki üvegcsürt Bethlen Gergelytől évi 500 forinton egy évre.*

„My Fejérvármegjében Fogaras földén Also Porumbákon lako Szkorai Mihály és Felső Porumbákon lako Szkorai Bóér György, mindketten nemes személyek, kik ez ide aláb meg irt dologban közbírák vagyunk; adgyuk emlekezetül mindeneknek, az kiknek illik ez levelünk által, quod in hoc anno 1697. die 1. July hiva minket Porumbáki udvarbiro Nemzetes Illyeni Thamas uram Praefectus uram, Polos István uram eö kglme parancsolattjából az mi kglmes urunk eö Nsga Felső Porumbáki Üveg csürihez, Hogy az mi Praesentiánkban, az Üveg csür Vejder Ábrahám és Naphtalin Ábrahám nevü Sidoknak adassék arendában birni; Mi azért elmenvén, és minket mind kétt félék(!) kezek bé adásával meg birálván, Az meg irt Sidok, meg irt Polos István uramtól eö kglmétől, Accedálván az Méltóságos ur Bethlen Gergely uram eö kglme parancsolattja, arendálák meg szabad jo akarattyok szerint az fen meg irt Urunk eö Nsga Felső Porumbáki Üveg Csürét ez aláb meg irt Punctumok és Conditioik alatt in flor. 500. id est ött száz forintokban.

1. Az Terminus kezdődik prima Jully A. 1697. és terminálozik ultima Juny A. 1698; mind az által az nyári derék dolog s takarodás idein, három holnap ki vétetődik, hogj azon három holnap alatt az üveg csürhöz szolgáló Jobbágyok, urunk eö Nsga szolgálattjára forditassanak, mind marhás s mind gyalog szeres, akár egj végben, akár nap szám szerint, amint az Urunk eö Nsga dolga és szolgálattja hasznosabban elő mehet, az udvarbironak kötelessége szerint valo gondviselése alatt.

2. Az summa pénzt, ugj mint az ött száz forintnak az felét adgyák meg ad primum Novembris, felét penig ad primum Juny in proxime subsequenti Anno consequenti kész jo folyo pénzül adstályák minden halogatás nélkül.

3. Az Praebendájok az előtteni renden felyül, sem penig az dolog száma semmiben ne neveltessék.

4. Esztendejek el telése előtt és míg az specificált summát készen bé nem szolgáltatják eö Nsga kglmessége Annuentiája nélkül el ne mehessenek, egyéb iránt ha el mennének, minden szabadságokat le kötven, mint köteles szolgálakat redukáltathassa eö Nsga és detentioban tartathassa.

5. Minden eö Nsga Commissiojára szoval valo parancsolattjára Praefectus uram parancsolattjára mikor, minemü és menyi üvegek kivántatnak eö Nsga szükségére fizetés kívánás és az summának defalcatioja nélkül panasz kívül meg csinálni, végben vinni tartozzanak.

6. Az eddig valo rendes usus ellen semmit bé ne hozzanak eö Nsga kárára, tiszteivel is eö Nsgának ne haborogjanak, ha mi bajok leszen, Urunk eö Nsgának supplicáyanak, mást eö Nsgán kívül meg ne találjanak.

Más felöl meg irt arendátorok kívánsági, mellyek iránt az Meltóságos Ur Bethlen Gergely uram eö kglme annuált, ezek:

1. Hogj Urunk eö Nsga Kglmességéből ennek utánna is eö Nsga Jobbágjából álló mester emberek, kik eddig oda szolgáltanak, ez után is oda szolgállyanak, sött az lengjeleket, mint munkásokat meg tarcsák; kik is tartozzanak az eö igaz részekére(!) szolgálni, vélek egyben alkudgyanak és őket el ne idegenécsék, kergessék; specificálva penig Hamu égető tizenkettő, tüzrako nyolcz ember, az marhátlanok közül, fa hordo szeker tizenkettő, Brassobol földhozni esztendön által négj szekerek szolgáltassanak. Egjéb eddig observáltatot usus szerint valo dolgokban is, az tiszték succuráyanak nékik, Praebendájokat azon rendben mint eddig ki szolgáltassák. Kévának azt is, hogy ingjen senkinek ne dolgozzanak, hanem éppen Urunknak eö Nsgának, Gubernátor uramnak eö Nsgának, Bethlen Gergely uramnak eö kglmének és Praefectus Uram eö kglme parancsolattyára, az mikor eö Nsgok s eö kglmek parancsolyák; kik is nekünk kezek bé adásával kötelezék magokat azon felyeb meg. irt Punctumoknak minden resziben valo telyes megtartásokra, hozzá adván azt is, hogy ha mellyik medio tempore meg találhalni, a másik supportálya és annak idejében az árendát prestálya minden menedék s exceptio nélkül. Ha penig az árenda summát bé nem adnák, mikor Urunk eö Nsga vagj Praefectus uram eö kglme parancsolya: eo facto vigore harum literarum deteneáltathassanak, minden javok elvétethessenek féle(!) árán, és valamig plenaria contentiot téznek, detentioban tartathassanak, ha ex gratia kezességen el nem bocsátatnak.

Mely dolog mi előttünk így menvén végben, adgyuk mi is ez Subscriptionkal s pecsétünkkel meg erőssített levelünket pro futura cautela fide nostra mediante. Datum Porumbák, Anno Domini quod ut supra nominato.

Judices nobilium, qui supra.

Alatta 6 soros spanyol szöveg héber írással:

1. מאז אמרת אביגדור בר אברהם זצ"ל אי נפתלי בר אברהם זצ"ל פאר' מאש
2. פאר עליה דאמאש דעמאמרת מאנת קן פירמט אי קאן מאמטוש
3. פירמט אפירמטש עשמה פאפעל שקדטה אריוה לאהמדרה מאש
4. איוליגמט פאר מאנטר דדה עשמה פאר אשעטה אלטימפה
5. מאש איוליגמט דעדאר אין פארומבאק אין אל מעז דחשוון אל
6. פרימער דיה אלקוינטה דא"ת יליאנת 1697
7. אני אביגדור נפתלי בן אברהם זצ"ל
8. בן אברהם זצ"ל.

Fordítása (Dr. N. Allony, Jerusalem, olvasta el és fordította le):

Mi Avigdor Ábrahám fia, áldásra legyen az igaznak emlékezete és Náftáli Ábrahám fia, áldásra legyen az igaznak emlékezete, elismerjük Elina Damásznak kezünk aláírásával és pecsétünkkel megerősítve, hogy a fenti szerződés megállapítása szerint tartozunk az úrnak fizetni Porumbákon a megállapított időre Chesvan hónapjában.

Kelt az 1697. naptári év július elsején.

En Avigdor

Ábrahám fia, áldásra legyen az igaznak emlékezete.

Náftáli Ábrahám fia, áldásra
legyen az igaznak emlékezete.

Két vörös gyűrűs pecsét, egyformák, hatszögben vonalas díszek felirat nélkül.
OL. Erdélyi Fiscus Levéltára, VI. szekrény J. 435.

865.

1697. november 21. Gyulafejérvár. Koën Moyses zsidó, gyulafejérvári kereskedő, néhai Gombkötő Izsák zsidó, gyulafejérvári kereskedő, fia, a Gyulafejérvári Káptalan előtt ünnepiesen tiltakozik az ellen, hogy bárkinek bármi követelése volna apja vagyonából, tőle követelhesse, mint-hogy neki sem az apai, sem az anyai vagyonból semmi része sincsen és apja semmiféle szerződéséért vagy kötelezvényéért nem felelős.

„Nos Requisiteores Literarum et Literalium instrumentorum in Sacristia sive Conservatorio Capituli ecclesiae Albensis Transylvaniae repositorum et executores. Damus pro memoria per praesentes: Quod strenuus Moyses Koën negotiator Hebraeus in Civitate Alba Julia comorans, filius strenui quondam Isaci Gombkötő, omnino Hebraei negotiatoris Albensis nostram personalem veniens in praesentiam per modum et formam solennis protestationis, contradictionis, cassationis, annihilationis et annulationis nobis significavit et detexit in hunc modum: Qua-

liter idem quamvis nullorum penitus bonorum Paternorum et Maternorum acquiritorum esset eorundem pariter et aviticorum ullo unquam tempore particeps fuisset, essetque etiam de praesenti interim nonnulli vigore quarundam Literarum Contractualium et obligationium, de certis quibusdam debitis ac superinde obligationibus praefati Genitoris sui confectarum et emanatarum ab eodem quaevis eiusmodi tam praefati Genitoris sui, quam etiam aliorum debita, ex eiusdem bonis, propria sua industria et virtute acquisitis, contra Jus gentium ultro citroque praeter omnem viam juris extorquere, proindeque eundem molestare et damnificare niterentur. Solemniter itaque protestatus esset super eo, si qui huiusmodi debita praememorati Genitoris sui pro sese rehabere vel reacquirere voluerint, id non vi, sed via juris non ab eo, sed ab eiusdem Debitoribus et fidejussoribus ordinariis exequi facere valeant atque possint, habeant potestatis auctoritatem alioquin si quispiam. Cum autem (uti praefertur), nullis penitus ex praedicti Genitoris sui bonis vel in aliqua sui parte hactenus particeps esset vel etiam de praesenti participaret; Itaque facta huiusmodi protestatione universas memorati Genitoris sui compositiones, obligationes ac alias quasvis Transactiones cum quibuscunque quandocunque et qualitercunque initas et celebratas revocasset, eisdemque solenniter contradixisset; Literasque superinde quandocunque qualitercunque et quocunque suo praetextu, quibusvis modis et conditionibus confectas et emanatas invalidasset, annihilasset et annullasset vanasque cassas frivolas mortuas viribus carituras ac in iudiciis utentibus nocituras reliquisset, fecisset et commisisset: prout protestatus est, contradixit, annihilavit, annullavit, vanasque cassas frivolas mortuas et nocituras pronunciavit, fecit et commisit nostri in praesentia personali sua astantia solenniter, palam et manifeste harum nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum die vigesima prima mensis novembris; Anno Domini Millesimo Sexcentesimo nonagesimo septimo.

OL. Erdélyi Gubernium: Gyulafejérvári Káptalan, Protocollum Georgii Csi-csói, fol. 635. — D. M.

866.

1698. január 9. Rohonc. Battyhány Ferenc Rohoncon egy fél jobbágy helyet fölszabadítva 65 rénes forintokért Jakab Sámuel zsidónak inscribál.

„My Groff Batthyani Ferencz, Német Uyvárnak örökös ura, császár és király kegyelmes urunk eő felsége tanátsa, komornékia és feő bortöltője etc. Adgyuk tudására az kiknek illik ez levelünknek rendiben, hogy némönémü suksegunktul viseltetvém, kértünk és vettünk föll Rohonczy városban lakozó Jakab Sámuel sidótul hatvan eöt rénis fo-

rintokat, id est f. 65., minden forintban husz garast vagj hatvan krajcárt számlálván, mellyért ugyan Rohoncz városban Hoärer Christoff nevő jobbágyunktul vett fél colonialis hellet öregbik Svartner Giörgy és Hänrich Dorn hellei között valot, rajta lévő házal együtt föll szabadétottuk és immunisaltuk minden akár mi nével nevezendő mi nekünk járandó pinz béli adójából, robottyabul, paraszti szolgálatbul, egy szoval (az gabona désmát magunknak tartván) hassonlo igassággal birhassa maga, felesége és megh maradéki, valamint magunk birnánk vagi birhatnánk, valameddig mi, successorink vagi legatariusink le nem teszük vagi tehetjük azon 65 forintokat jó és kellendő pénzü. Le tévén pinzket, tartozzanak azonnal föl venny és azontul az megh irt helytul járandó minden némü adókat és szolgálatokat vrbarium szerint praestálny. Kirül attuk ezen levelünket kezünk írása és pöcsétünk alatt. Actum in arce Rohoncz, die 9. mensis Januarii 1698.

Kivül: Inscriptionsbrief in Originali.

Ugyanott olvasható a héber betűs feljegyzés:

דאן זיין דיין הדינות פין גראב פערנאגן על בית הדין ר"י יעקל הי"ד ז"ל

Forditása: Ezek az utasítások Ferencz gróftól nagybátyámnak, az áldott emlékezetü tudós Jekl — az Ur bosszulja meg vérét — házaról.

OL. Batthyány-levéltár.

867.

1698. február 25. Bécs. Batthyány II. Ádám a kismartoni, illetve nádori zsidó hitközség privilégiumához hasonlóan, a saját uradalmaiban élő zsidóknak rabbinus (és ezzel kapcsolatban főbíró) tartására hat pontból álló privilégiumot ad és a rabbinus jogait szabályozza.

„Demnach die auf unsern sammtlichen Herrschafften in dem Königreich Hungarn wohnhafften und Schutzverwandten Juden-Gemeinde uns zum öfftern unterthänigst gehorsam gebeten, ihnen ein solich Privilegium, gleich die hochfürstliche Palatinus Juden Gemeinde genieszen, gnädig zu ertheillen, dasz Sie einen Rabbiner zu und aufnehmen dorfften, welcher zu mehrerer Vollziehung ihrer jüdischen Ceremonien und habenden Strittigkeiten, nemblich was Jud contra Jud betreffet (damit wür, oder unserer Praefectus, Verwalter und andere Officier dessenthalben unbehelliget seyn möchten) justitiarius und Ober Richter seyn solte, zu dem Ende dann bey uns ihre Juden älteste und und Vorgänger unterthänigst angebracht, dasz die gesambten Judenschafften ganz einhellig und wohlbedächtlich ausz freyen willen dem Kay.(serlich) und Königl.(ich) Polnischen Hof Juden Factorn, Hof Juden Simson Wertheimber zu solcher Rabbiner Stell vor andern erwehlet, mit unterthänigst gehorsamber Bitte, dises gnädig zu confirmiren. Weillen umb

dises der gesambten Judenschafft unterthänigstes anbringen für ganz billich zu halten, Er Herr Simson Wertheimber auch auf unsere gleichmässig villfeltiges zureden sich hierzu bequemet. AlsZ haben wir hiemit folgende Puncten ratificiren und genehm halten wollen, und zwar."

A privilégium teljesen azonos szövegű azzal, amellyel Esterházy Pál 1693. december 16-án Wertheimert a kismartoni rabbi állásában megerősítette és csak az oklevél kiadásának helye és kelte más.

„Geschehen Wienn, den fünff und zwainzigsten Monath tag Februar in sechzehen hundert acht und neuntzigsten Jahr.

A(dam) Batthyani (l. s.)"

Kívül: Archi-Rabbinum concernentes.

OL. Batthyány-levéltár. Két példányban.

868.

1698. május 23. Fogaras. Márkus és Izák zsidók kibérlik a pálinkafőzés jogát Porumbákon Bethlen Kata fejedelemasszonytól évi 30 forint és tíz sertés hizlalása fejében.

„Mi Markus es Izák Sidok, adgyuk tudtára mindeneknek, az kiknek illik ez levelünk által; hogy mi Fogaras földén Felső Porumbákon az egett bor főzést Arendalvan meg az Meltóságos Bethlen Kata Fejedelem Asszonytól, Kegyelmes Asszonyunktól ő Nagyságától; igirtünk esztendőnként ő Nagyságának Harmincz forintot i. e. fl. 30.— és minden esztendőben Tíz Disznót hizlaltatunk meg az ő Nagysága Also Porumbáki udvarházához; az Pénzt is ugyan az ő Nagysága Porumbáki udvarbirája kezében administrállyuk, mellyet ha el mulatnánk, és vagy az pénzt meg nem adnok, vagy penig az Disznokat meg nem hizlaltatnok, tehát az ő Nagysága Porumbáki udvarbirája csak ez levelünk erejével két annyit vehessen, vétethessen rajtunk minden Törvény nélkül, nem tállatván annyi érő bonumunk, magunkat is meg fogathasson és usque ad plenariam satisfactionem detentioban tarthasson. Mellyről adgyuk ez pecsétés és az mint írást tudunk, subscriptios levelünket. Datum in arce Fogaras die 23. Mensis May. Anno 1698."

Alatta két héberbetűs aláírás:

יעקב אייזיק בדר"ר אברהם מרדכי זצ"ל מרדכי בר משה זצ"ל

Fordítása: Izák Eizik fia a tudós Ábrahám Mordechajnak, az igaznak emlékezete legyen áldássá.

Mordehaj Mózes fia, az igaznak emlékezete legyen áldássá.

A két vörös viaszbanymott pecsét egyike ovális, ennek betűi már nem olvashatók, a másik a nyolcszögletű, körirata.

יהודה בדר"ר יעקב זצ"ל

Fordítása: Jehuda a tudós Jakob fia, az igaznak emlékezete legyen áldássá.

OL. Erdélyi Fiscus Levéltára VI. J. 435.

1698. október 22. *Batthyány II. Ádám valamely alkalmazottját Bécsbe küldvén, az alkalmazott pénz kiadásairól elszámol.*

„Anno 1698. den 22. October ausz befelch Ihre hochgr.(äflichen) Excellentz binn ich mit den Juden, Samuel Ascher, in gewissen Ihre hochgr.(äflichen) Excellentz verrichtung nacher Wien geschickt worden. undt nachfolgende paar geldte ausgebungen gemacht habe . . .

Item. In hinauff fahren habe ich obgedachten Juden zu Minckendorff ein Mittagmahl betzahlt, mit f. — d. 40.

Item zu Wien fahren habe ich obgedachten Juden zu unterschiedlich mahlen Pier bezahlt pint 6, die pint pro 6 Creutzer gerechnet, macht f. — d. 60.

Item. In zuruck fahren vor gedachten Juden zu Warmerstorff ein Nachtmahl betzahlt, mit f. — d. 20.

Item. Vor gedachten Juden zu Öedenburg ein Mittagmahl betzahlt mit f. — d. 20.

Item. Vor gedachten Juden ein Nachtmahl in Lostorffer Würtshausz betzahlt mit f. — d. 20.

Item. Vor gedachten Juden in Ginsz vor dasz Eszen betzahlt f. — d. 20.

OL. Batthyány-levéltár, a XVII. századi számadások között.

1698. október 26. *Gyulafejérvár. Gyulafejérvár város zsidó lakosságának 1698. okt. végén készült hivatalos jegyzéke.*

„Vár utzában.

1. ház. Kemény Simon Uram eő Nga háza, kiben lakik Isak Arnovics nevü sido bérben, ki is fizet edj holnapra fl. 1//5. Függeése pedig eddig volt az Fejérvári udvarbirotul, de már az melts Regium Guberniumtul.

Ugyan azon háznál lakik Sintron Ábrahám sido, ki is ház bérben ad annuatim fl. 8//.—

Item Sintron Salamon, ki is ad házbér annuatim fl. 4//— de pendeanak ezek is az szerént; azon ház alatt levő boltokért pedig fizetnek in summa esztendőre fl. Hung. 25//— Contributio-jokat pedig administrálják mind az alább meg irt Sidosokkal edjütt az magok birájok kezeben.

6. ház. Telekiné Aszonyom házai, kiben lakik Gyöngyösi Mihály Szent Mihály kapubeli Porkoláb, mint sellér, senkinek nem contribuál, dependentiája sincs, sem Hadnagytul, sem Birotul, meg nevezett Tisztit viselvén.
Ibiden Isák Sido, ki függ az maga Birájátul, az házat pedig birta eddig Az Aszony engedelmébül.
19. ház. Ecclesia ház, kiben lakik bérben Ábrahám nevü Sidok Birája, függése neki eddig volt az udvarbirotul, contributioját pedig, az tőlle függők adojokkal edjütt adja mindenkor az Ur Sárosi János Uram eő Kglme kezében. Házbért ad annuatim frt. 16.

Szent Mihaly uttza.

24. Tokai Sigmond haza, mellynek edjékeben lakik maga, dependeal az Hadnagytul, es oda contribuál. a másikban lakik Sintron Dániel Sido, kinek függése az udvar Birotul, contributioját pedig administrálja az Sido Biro kezébe. bérben ad annuatim fl. 18//90.
25. Karancsi Sigmond uram házai, melyeknek edjikeben lakik Isák Rusz, sido, bérben, adván annuatim fl. 11//—
Mojzes Iszkánazi, ugjan sido, ki is ad házbérben annuatim fl. 10//50. Kiknek is dependentiajok az Udvarbirotul, contribuálnak penig az Birájok kezéhez.
28. Kira György relictája háza, kiben lakik maga, Függeése senkitül sincs, nem is contribual semmit. Van egj
29. Bólttya is, kitül Abraham Sido ad annuatim fl. 10.
32. Hodosi István háza... két bólttya, mellynek edjikeben árul Isák Rusz, adván érette annuatim fl. 12//60. masikban Sintron Abraham, ki is fizet annuatim fl. 12//60.
Azon ház alatt valo Harkálly Borbély Gergely árvája Bólttya, mellytül Sintron Daniel Sido fizet annuatim fl. 12//60.
Mikocsa Ferencz uram bólttya, kitül fizet Koën Mojzes sido fl. 26.
40. Lemhinyi Ötves Pál házai... A másikban lakik Sido Mojzes bérben, adván annuatim fl. 12//—, portioját pedig adja az Sido Biro kezében.
42. Biró Gergely haza, lakik benne bérben Sido Márk, advan fl. 18//, directioja van az Sido Birotul, oda is contribuál.
62. Ugjan Apáti Ferencz Uram másík házában lakik Pap Sido, kinek directioja van az Sido Birotul, minthogy oda is contribuál. Az házat pedig bérben birja és ad annuatim fl. 8//—.
64. Lodingos Groza másík házában lakik Ábrahám nevü Sido bérben, adván annuatim fl. 15//75. dependentiája van az Sido Birotul, oda is controbutioját praestálja.

Extractus:

Sido Birohoz contribualnak ezek: Ábrahám Sido. Biro.

Isák Arnovics
Sintron Ábrahám
Sintron Salamon
Isák Sido
Sintron Daniel
Isak Rusz
Mojzes Iszkánázi
Mojzes Sido
Márk Sido
Pap Sido
Ábrahám Sido.
nro. 12.

Datum Albae Juliae die 26. mensis Octobris. A. 1698.

Eiusdem Incltyi Regy Guberny servi humillimi

Michael Sándor (sign.) et Sigismundus Hodosj. (sign.)

OL. Erdélyi Gubernium 577/A. 1698. (Connumeratio seu descriptio universorum Incolarum et Inhabitatorum totius civitatis Albensis...) D. M.

871.

1698. december 1. Bécs. I. Lipót meghagyja Esterházy Pál nádornak, hogy a zsidók megadóztatása és az ennek utána állandóan fizetendő türelmi adójuk kiróvása ügyében kirendelt bizottságot támogassa munkájában.

OL. Archivum Palatinale, lad. 46, fasc. 4. n. 176, Hasonló tartalmú királyi rendelet már kiadatott. M. Zs. O. II. 271.

872.

1698. Szombathely város oklevele, mely szerint Jakab Mihály „sido” számára a város tartozás fejében Hajgató Miklósnétól tíz köböl búzát foglalt le.

Szombathely város levéltára, „Fragmenta nonnullorum actorum” közt.

1699. február 11. *Hodász. Palotai levele Batthyány III. Ferenchez, melyben 12 lóra való öltözetekről, kócsagtollakról stb. tesz említést, úgy lát-szik tehát, hogy valami ünnepélyre való készülődésről volt szó, aztán így folytatja:*

„Mint hogy kegyelmes uram az munkában, az Eötvösnél lévő munkában hiba és hátra maradás lett volna, már nagyságod méltóságos parancsolatja előtt magam parolájára adattam az Sidokkal kétt aranyot. Az ki is köz és innep napon munkáloszik rajta, hogj el készülhessenek az gombok . . .”

OL. Batthyány-levéltár, Missiles.

1699. április eleje. II. *Musztafa szultán rendelete Thököly Imre egy kapitányának belgrádi háza dolgában.*

„Rendelet Ali pasa belgrádi válihoz és a mollához. Thököly király alattvalói közül való Madás* nevű kapitány bejelentette, hogy Belgrádból a Dunán Nikápoly vidékére utazik, s mivel Belgrádban a zsidó városrészben tulajdon lakása van, abba őrt állított, azért császári rendeletemet kérte arra nézve, hogy lakásába senki be ne avatkozzék s követe-léssel ne zaklassa. Ily módon történt tehát, azért iratott e rendeletem. Az 1110 évi Sevvál hó elején.”

Kiadva: *Karácson Imre: Török—Magyar Oklevéltár. Bp. 1914. 313.*

* Helyesen: Madács.

1699. május 18. *Szentgyörgyvölgyi Bakacs István elismeri, hogy többeknek volt adósa összesen 49 tallérral, köztük „az Szümegei Zidoknak is 5 forintigh”, amit helyette Bakacs Lukács megfizetett.*

OL. Tallián-levéltár fasc. 4.

1699. november 13. *Körmend. Tibolt György a körmendi vámost, Fülöp zsidót az 1696—1699. évi vámcensusról nyugtatja.*

„Anno 1699. die 13. Novembris. Recognoscálo per praesentes, hogy Körmendi vámos Sido Filipel számot vettettett, ugy mint pro 1696,

1697, 1698 és 1699.-re, az vám czensusért, melyről plenarie contentalt, kibül ki teczik az számadássábul, kirul adom ezen recognitiomat. Actum Körmend, anno et die, ut supra.

Tibolt György m. p."

(Címeres gyűrűs pecsét helye, F. I. betűkkel.)

Kivül:

ד"ר קייטוב איז פון קעלנר איך דען
מכס דאז איך בעאלט האב ד"ר שנים
תנ"ו תנ"ו תנ"ו תנ"ו לפק

A héber-német vegyes szöveg fordítása: Nyugta a tisztartótól a vámról, melyet négy évre — 456, 457, 458, 459 kis időszámítás szerint — kifizettem.

OL. Batthyány-levéltár.

877.

XVII. század. Valamely helység (Rohonc, Szalonak?) zsidai utáni jövedelemkimutatás.

„Proventus Judeorum.

Kész pénz béli adó	f. 240.—
Az apro marháktul, úgy mint borjuktul és bárányoktul, hogy magunk szükségére megh ölni merjük, fizetünk	f. 40.—
Hogy a Borostyán tartományban kereskedni merünk, fizetünk	f. 20.—
Hogy magunk között bort merünk árulni, minden startinyáktul fél tallért fizetünk, teszen	f. 40.—
Item uy esztendőkor füzetünk tizenhárom aranyot, teszen	f. 45.—
	<hr/>
Facit	f. 385.—

OL. Batthyány-levéltár.

878.

É. n. (XVII. század.) Marx Jakob zsidó esküje, hogy ő sohasem mondotta, hogy a lopott egyházi holmik ügyében kikiáltani óhajt, és erről az ügyről semmit sem látott, nem tudott és nem is beszélt, azonkívül amit a mézárszékben hallott, midőn két zsidó asszony egymást tolvajnak nevezte.

„Auff Erkantnus und Ausz Spruch Einer Löblichen Herrschafften Deputation Gericht Marx Jacob. Schwere ich zu dem allmöchtigen Gott, Gott Abraham, Isak undt Jacob, undt bey seiner heylligen Tora, die E:

auff dem Berg Sinay gegeben hat, undt bey alle Gesütze undt gebot, die in dieszer heyligen Tora begrieffen sendt, ohne die mündeste inerlich noch ausszerlich Vorbehelt, ohne die mündeste Betrug oder Lüstigkeit, ohne einzige noth Betragnusz, sondern auff hoch gedacht gerichtlichen ausz Spruch mit reinen gewissen undt aufrichtiges gemüth nach göttlichen gesetzen dieszer heyligen Tora. Dasz nemblich:

Ich weder in das Juden Samuel Sallomans seinen Hausz alhier in Güsszing, wie man einer es verhaltet, weder anderwertig mein Lebtag jemahl gesagt hab, dasz ich die gestohlene Kürchen Sachen (So der Judt Mayredl gekaufft haben solte) vor(titl.) Herrn Graff Emerichs Hausz auszruffen undt Kundt machen wohle, alsz wie auch niehmahlen von der gleichen Sachen nichts gesehen, nichts gewust oder geredt auszer dasz des Judt Samuel sein Weib, und der Judt Mayerlin, in der Fleisch Bankh alhier gezaigt undt ein die ander Diebin geheizen gehört habe. Undt wo fehrn ich nicht recht undt auff richtig, sondern falsch schweren solte, sollen alle die jenige Fluch undt Verfolgungen, die in dieszer heilligen Tora durch ausz begriffen seindt, mich undt meinen nach Kommen verdammen undt verfolgen, wann ich aber Recht undt Gerechschwere, so sollen alle Seegen undt Seeligkeit Gottes mich schützen undt seegen. Amen."

OL. Batthyány-levéltár.

879.

É. n. (XVII. század vége.) Löbl Jakab zsidó szabó esküt tesz arra, hogy sem az elidegenített egyházi, sem más dolgok megvásárlása miatt sem Meyerl Mózessel, sem Parach Mózessel nem érintkezett, erről semmit sem tud, és az egész vásárlási ügyben ártatlan.

„Lebel Jacob Schneider. Ich schwere zu dem allmechtigen Gott, Gott Abrahamb, Isak undt Jakob, undt bey seiner heyligen Tora, das Er auff dem Berg Sinay gegeben hat. . . (a formula egyezik az előbbi iratban közölt esküvel). Dasz ich der Judt Meyerl Moyses vmb einige Kürchen, oder auch andere entfrembte Sachen, vor ihm ein zu kauffen, wie es man mier vorhaltet, weeder mich allein, noch mit dem Juden Parach Moyses mein Lebtag nichtmahls undt zu keiner Zeit geschickt oder ersucht, als wie auch niehmal undt niergents hien, vmb solche sachen vor ihme zu kauffen oder zu bringen, weeder allein, noch mit dem Juden Parach Moyses gegangen bin, auch nichts darvon gewust, gesehen oder gehert, viell weniger gehabt, gleich wie annach nicht das geringste weis oder habe, ja nit ein mahl bey der Mahl Zeith gewesszen bin, welche der Brandt wein Brenner Mathias Urban Judt gegeben

haben soll, wie Er ohne grundt vorgibt, vor vngefehr 6 Jahren, da Er mit mir alhier in Güsszing in Kisfaludischen Hausz, in ein Zümer bey mier gewohnt, vndt bey erst ermelten Mahl Zeit von Parach Moyses gehört haben soll, dasz ich nebst ihme Parach Moyses von Juden Mayerl Moyses vmb dergleichen entfrembte, oder Kürchen sachen vor ihme zu kaufen geschickt worden wehre. Vndt wofern ich nicht Recht und Aufrichtig, sondern falsch schweren sollte, sollen alle die jenigen Fluch undt Vervolgungen, die in dieszer heilligen Tora durch ausz begriffen seindt, mich undt meinen nachkommen verdammen undt verfolgen, wann ich aber Recht undt Gerech schwere, so sollen alle Seegen undt Seeligkeit Gottes mich schützen undt seegen. Amen.

OL. Batthyány-levéltár.

880.

XVII. század. Ebből a századból való kéziratos anabaptista ószövetségi történet, amely a pozsonyi káptalan könyvtárában őriztetik, amelynek tartalma a következő:

„Vor Herkomen vnd geschlecht Mose, von Ammiramis dem Vatter vnd Jochebet der Muetter Jesu.

32. lap. Von dem namhaftigsten bergen Israels, was sie für art vnd eigenschafft haben vnd wo sie liegen . . .

47. lap. Nun volgen die priester der Juden nach der babilonischen gefencknus bis auf Heroden den grosen gestanden ist . . .

56. lap. Von der grossen stadt Jerusalem mit sambt der mauer vnd Iren thürnen der waren.

64. lap. Anfangg der Zerstörung Jerusalem vnder Vespasianus

79. lap. Von todten mör oder see.

84. lap. Von Josephi dem hoch berüembten Geschicht Schreiber.

101. lap. Römische Landtpfleger von den Römischen Kaisern in Judea gesant.

138. lap. Von den namhaftigsten propheten Israels.

147. lap. Von dem neuen Testament des letzten hohen priesters Jesu Christi.”

Knauz Nándor: A pozsonyi káptalan kéziratai. Esztergom, 1870. 309. Eredeti kézirat papíron, octáv, 165 levélből álló, fekete bőrbbe kötve csatokkal. A kézirat vége hiányzik, elől pedig registerrel van ellátva. Elöl az egykori tulajdonos neve: Beniamini Walter.

É. n. (1700 körül). A pozsonyi réven és hídon szedett vámok felsorolása, közte a zsidók által fizetendő vámok is.

„Taxa Nauli, seu Traiectus Danubialis, quam perceptor Nauli apud Pontem Volatilem Poseniensem exigere debet, et consistit in subsequentibus Punctis.

De Curru uno Farinae, Tritici seu Rapparum, a quolibet Equo, ad hanc partem vehendo den. 10. et Bibale den. 5., retro autem nihil.

De quolibet Sacco Farinae, Tritici aut Panis, prout et Rapparum in Ponte Volatili, aut Navi depositis, duo solvuntur denarii, a Persona quae similia adfert, a parte qualibet vice, tam huc, quam trans den. 3.

A Curru Judaico, a quolibet Equo den. 10. et Bibale den. 5. penes currum vero nonnisi tres Personae ad mittuntur, reliquae omnes singillatim prout persona una den. 3. solvere debent.

Si Judaeus aliquid ad Pontem, aut Navim ad traiciendum deponat, tenetur solvere, et quidem a pelle Bovina, aut Vaccina, vel vero a Petia una Panni, prout et aliis Mercibus proportionaliter den. 2. Persona vero separatim solvere debet den. 3.

Ab onerato Silesiatico, aut alio gravi Curru vini fl. 2. den. 50., non oneratis vero a quolibet equo den. 10.

A cive Merces suas absque curru transvehente pro se et Mercibus 5 den.

Cives vero non existentes pro sua persona 3 den. et Mercibus suis a parte den. 5.

Ab Agno uno den. 1. et a vitulo den. 2. ad Pontem seu Navim deportato, qui vero in Curru adducuntur, solummodo ab Equo, ut superius den. 10.

A Curru Piscium una cum Bibali den. 45, retro vero nihil.

A Curru lapidum Aedilium ab Equo, ut supra, retro nihil.

A Curru cerasorum, solummodo a quolibet Equo den. 10. Si vero Cerasa, aut alii fructus, in Putnis absque Curru transvehantur, a qualibet Putna den. 2.

A Bove uno ad Civem loci hujus spectante den. 8., ad Extraneos vero spectante, a quolibet den. 10.

Ab Equo uno, qui quaestus cum tali exercet, sive Nobilis, sive Ignobilis den. 10.

De porco tempore hyemali, et aestivali den. 2. In Hyeme per glaciem ab equo uno den. 5. et a personis den. 1.

In hyeme ob difficiliorem et periculosiorem Trajectum propter glaciem a persona qualibet den. 5., ab Equo uno den. 15.

A Curru onerato Vino, si tempore hyemali ex Curru demittitur et in Navi traycitur, pro temporis exigentia per fl. 4. et 5.

In genere a qualibet persona solvere debent den. 3. et ab Equo den. 10.

Perceptor, seu Nauli Exactor, penes liberum quartirium habet annue fl. 80. Cuilibet Nautarum hebdomadatim solvitur fl. 1.”

OL. Zichy-levéltár, Zsély. fasc 196. Obsoleta Miscellanea 2.

882.

É. n. (XVII. század végén). A divini uradalomhoz tartozó (Balassa)gyarmati zsidók az általuk lakott uradalmi házakért és kóserbor készítésért adóznak az uradalomnak.

„Oppidum Gyarmath:

13. Judaei pro indultu conficiendi ritu suo musti vulgo Kossier urnatim solvunt per den. 25., in quo singulum Dominium suae Decimae obnoxium mustum taxari solet, etsi alterius Domini sit Judaeus confectus.
15. Judaei, qui resident in Dominalibus aedificiis, aut domibus in fundis Domini exstructis, si sunt in forma inquilinorum, apud tales solvere solent a protectione per aureum Cremniciensem. Si porro domos proprias habeant per flor. 5. den. 25.
16. Oppificibus et Judaeis ductores et iudices cum censuum collectoribus admissi sunt, qui causas ipsarum privatas cognoscunt, sola appellata ad Dominium, in reliquis omnibus Jurisdictioni Domini subsunt.

OL. Zichy-család zsélyi lev. fasc. 183. n. 2.

883.

1700 körül. Névsora azon zsidóknak, akik a Batthyániak védelme alatt állanak.

„Verzeichnis Deren Juden, so sich unsere Güter und Protection begeben haben.

1. Salomon Wolf. NB. Halb und halb.
2. Samuel Mayr. Bestehet wohl, itzt richter.
3. Abraham Mayr. Bestehet gut, richter bruder.
4. Joseph Samuel. Bestehet guet.
5. Jakob Ropel. Hat sein sach auch.
6. Abraham Moyses. Halb und halb.

7. Moyses Abraham. Nith weiter diser.
8. Michael Salomon. Halb und halb. Fleisch hokher.
9. Samuel Joseph. Bestehet guet.
10. Lazarus Moyses. Gehet nit hin.
11. Isaac Elias. Halb und halb.
12. Samuel Israel. Gar nit vil, zum besten armber schulmaister.
13. Göy Leszl. Bestehet gar.
14. Notl Mayr. Hat sein sachen, erst geheirat.
15. Samuel Math. Gahr nicht zum besten hat.
16. Wolf Abraham. Gräffin Ihr soch stöhl, bestehet guet.
17. Moises Marx (más irással). Bestehet guet. Tochter vnd Sohn, man halt sie vor redliche Juden.
18. Marx Moises. Bestehet guet.
19. Salomon Mises. Gar nichts zum besten.
20. Moises Lemmel. Gar nichts zum besten.
21. Moises Jacob. Vor disen ist der Copl guet.
22. Moises Valtel. Vor disen ist der Copl guet.
23. Jacob Simon. Hat seine sachen.

Kivül: Verzeichnus deren Juden die sich in beeder hoch und wolgeborenen H(ernn) H(ernn) Grafen von Batthian etc. Gebrüder Güter und Protection begeben haben.

OL. Batthyány-levéltár.

884.

É. n. (XVII. sz.) Gr. Lippay János kaboldi uradalmának jövedelmei között

„23. Vagyon 5 Zido ház is, a négye megh van, de az egikéből el vévén G. Kéry Uram a gazdáját, elpusztult éppen. Az egyikben a Paur lakik, fizet fl. 6. Az 3-ban zidok laknak, a kettei fizet fl. 24. Az harmadiknak is 12 forintot kellene fizetni, de hatot Kéry Uram magának veszen azon Zidotol, azutan csak nem adhatot többet fl. 6. Ittem azon Zidonál egy seller, ad ide fl. 3 . . . Az jozzagból ordinaria jövedelmem fl. 184. d. 27. a Zidokon kívül.”

OL. Batthyány-levéltár, Illésházy-rész, Lippay-család Capsa 7. fasc. 1. A.

1700. április 24—1712. április 8. Tabelláris kimutatása, hogy Batthyány II. Adámné részére a zsidó alattvalók mennyi adóval tartoztak, abból mennyit fizettek le és mennyi még a hátralékuk.

TABELLARISCHER RECHNUNGS EXTRACT.

Wasz Ihre Excellenz meiner gnädigen Frauen, Frauen Gräfin die Sämtlich Jüdische Unterthanen von Georgi 1700 an, bisz dahin 1712 vor Gaabengelder schuldig worden, wieviel daran abgeführt worden, und was noch restirt.

In annis	G e b ü h r		Z a h l u n g e n			
	f.	d.	Ausschrijftl. Commission und Quittungen		An unterschiedlichen Wahren	
			f.	d.	f.	d.
1701	432	50	134	49	175	83 ¹ / ₂
1702	434	—	389	84	146	55 ¹ / ₂
1703	432	50	643	43	114	81 ¹ / ₂
1704	222	37 ¹ / ₂	101	82	42	97
1705	216	—	155	35	—	—
1706	214	87 ¹ / ₂	43	30	—	—
1707	215	62 ¹ / ₂	79	48	—	—
1708	221	25	133	29	—	—
1709	222	—	46	65	—	—
1710	215	62 ¹ / ₂	15	32 ¹ / ₂	71	59
1711	233	25	26	92	34	35 ¹ / ₂
1712	403	25	67	25	65	35
Wegen der letzten 6 neuen Jahr.	177	—	—	—	—	—
E x t r a	33	Summa	1837	1412	760	18

Summa: Gebühr 3698 f. 75 d. Zahlung 2597 f. 32¹/₂ d.

Die Zahlung von der Gebühr abgezogen, verbleibt Rest 1101 f. 42¹/₂ d.

Släning den 8 Aprilis anno 1712.

S o m o g y i Hoffrichter m. p.

Eredetije OL. Batthyány-család levéltárában.

1700. (június 19)—1702. Kivonat számadási feljegyzésekből.

„Percipiáltam az Rohonczy Sidokt ul kegyelmes urunk ő nagy-
ságha commissiójára f. 100.”

Eredetije OL. Batthyány-család levéltárában.

1700. november 7. Radnót. Apaffi Mihály alsó-porumbáki üvegcsürét
bérbeadja Lengyel Miklósnak és Sido Salomonnak egy évre 300 forinton.

„My Szokonyai János Méltóságos Fejedelem Apaffi Mihály kglmes
Urunk eő Herczegsége Radnotnak Udvarbiroja és Antos László meg irt
Kglmes Urunk eő Herczegének(!) Fogarasi Udvarbirája. Adgjuk emlé-
kezetöl az kiknek illik ez irásunk által mindeneknek, quod in hoc Anno
1700. die vero mensis Novembris, midön volnánk Nemes Küküllő vár-
megyében, Radnothon az kastélban Tekintetes Nemzetes Remetei Vajda
Péter uram szállásán, jelen lévén egy felöl ugjan eő Kglme, Kglmes
Urunk és Aszszonyunk eő Herczegségek Erdélyben levő joszáginak
Praefectus az eő Herczegségek részéről. Másfelöl penig Lengjel Miklos
és Sido Salamon, mint eő Herczegségek Felső Porumbáki Üvegh Csüré-
nek Arendatori, kik is szabad Akarattyak szerént Kglmes Aszszonyunk
eő Herczegsége teczése accedálván, Arendálák meg az üveg csürt Annuá-
lis arendában ez ide alább meg irt Punctumok és Conditioik szerént.

1. Kezdődik az Terminus a die prima Novembris 1701. és Termináló-
dik ultima die Octobris Anni 1702., ugj hogj ezen időre a fellyebb meg
nevezett üvegcsür Arendátorok tartozzanak az három száz fl. 300/— in
paratis két terminusokon letenni és kezünkben szolgáltatni, mindazáltal
ezt ugj kell érteni, hogj az nyári takarodásnak idején, három egész hol-
napig kivétetnek, ök is ahoz az időhöz ne praetendállyanak; hanem azon
három holnapok alatt mind azok a Csürhöz szolgáló Jobbágyok Urunk eő
Herczegsége szolgálattýára fordétassanak, mind marhás s mind gyalog-
szeres emberek, akkor(!) egj végben: akár nap szám szerént, a mint az
Urunk eő Herczegsége dolgai és szolgálotttya hasznosabban elő mehet;
az Udvarbironak kötelessége szerént, lejendő kötelessége szerént.

2. Praebendájok az előteni renden fellyül, sem penig az dolgosok
száma ne neveltessék.

3. Esztendeyek el telések előtt valameddig az Specificált Summát
egészlen az eő Herczegségek Tárházokban be nem szolgáltattyák, mind

addig az eö Herczegségek Annuentiájok nélkül el ne mehessenek; egjéb irant ha el mennének eö Herczegségek hire nélkül. In eo casu eö Herczegségek exclusis omnibus Processibus Judicis et superfugiis quibuslibet, mint köteles szolgálakat reducaltathassák akár mi helyen találtossanak, Falun, Városon, Sokadalmakban etc. Sött ha idegen Országokban mennének is, azon summát meg adni tartozzanak.

4. Tartozzanak eö Herczegségek számára valaminemü üvegeket kívánni fognak eö Herczegségek csinálni kétszáz forintig, i. e. fl. 200//, ha penig annyira valo üveget nem csinálnának, kész pénzül tartozzanak le tenni a summával edgjut: ha penig Commissiokra több üvegeket csinálnának, azoknak árra az summában tudodgjék, kitudván ha mit Méltóságos Generális Uramnak dolgoznának.

5. Hogj Urunk eö Herczegsége kglsségéből ennek utanna is az ö Herczegsége Jobbágyiból álla Mester Emberek, kik eddég oda szolgáltanak, ismét oda szolgállyanak, specificálva penig, Hamuegetők tizenkettő, Tüizrako nyolcz ember az marhátlan emberek közül, fa hordo szekér tizenkettő, Brassóból földhozni esztendő által négj szekér, ki szolgáltatassanak, egjébb eddig observáltatott usus szerént valo dolgokban is az Tisztek succursussal légjenek; nékik Praebendájokat azon rendben mind addig is ki szolgáltatassák; kívánnák azt is, hogj ingjen senkinek ne dolgozzanak, hanem ha specialis Commissiojokra eö Herczegségeknek, melly kívánságoknak Aszszonyunk eö Herczegsége is annuált fellyebb meg irt becsületes szolgálái által mi előttünk. A meg irt Arendatorok is ellenben, kezek be adásával kötelezék magokat az fellyebb meg irt Punctumoknak hüségessen megtartására minden részeiben hozzá adván azt is, hogj ha mellyik mediö tempore meg halna is, az másik supportállya és praestállya minden menedék nélkül azon summának megh fizetését.

Melly dolog mi előttünk ekképpen menvén végben, adgjuk mi is ezen subscriptionkal s pecsétinkel erősétetett levelünket futura pro cautela fide nostra mediante. Datum et Actum Anno, Die locoque prae-notatis.

Correcta per eosdem.

Idem, qui supra

OL. EFL. VI. J. 435.

888.

1700. november 8. Szarvkő. A szarvkői uradalom leltára szerint Neufelden 20 zsidó házaspár lakik.

„Alda befindet sich ain Herrschafftliche oder Edl Hausz, worinnen dermahlen 20 Paar Juden wohnen.“

OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 11. fasc. Y. n. 32.

1700. november 14. Körmend. Tibold György Fülöp siket zsidót 80 forint vámpénz lefizetéséről nyugtatja.

„Anno 1700. die 14. Novembris. Recognoscálo m per praesentes, hogy adott kezemhez Siket Sido Fülöp vám pénzt nyolczvan forintot, id est f. 80. Kirul quittalom. Actum Körmend, anno et die ut supra.

Tibold György m. p.”

(Cimeres gyűrűs pecsét, S. T. betűkkel.)

אױף דער קױטױג
געבן דען קעלניר
שמונים זהובי״ מכס
געלט ת״ם לפ״ה

Olvasása: Auf der kvitig geben den Kelnir sömonim zöhuvi(m) (azaz nyolczvan forintot) meches (vám) gelt 460. lp”k (kis időszámítás szerint).

OL. Batthyány-levéltár.

1700. Szarvkő. A szarvkői uradalom megszerzésekor Esterházy herceg által felvett kölcsönök jegyzékében.

„Item defalcandi, quos Judaeus Bertheimber a domino Gudeno ex supradictis Capitalibus percepit flor. 21.000.”

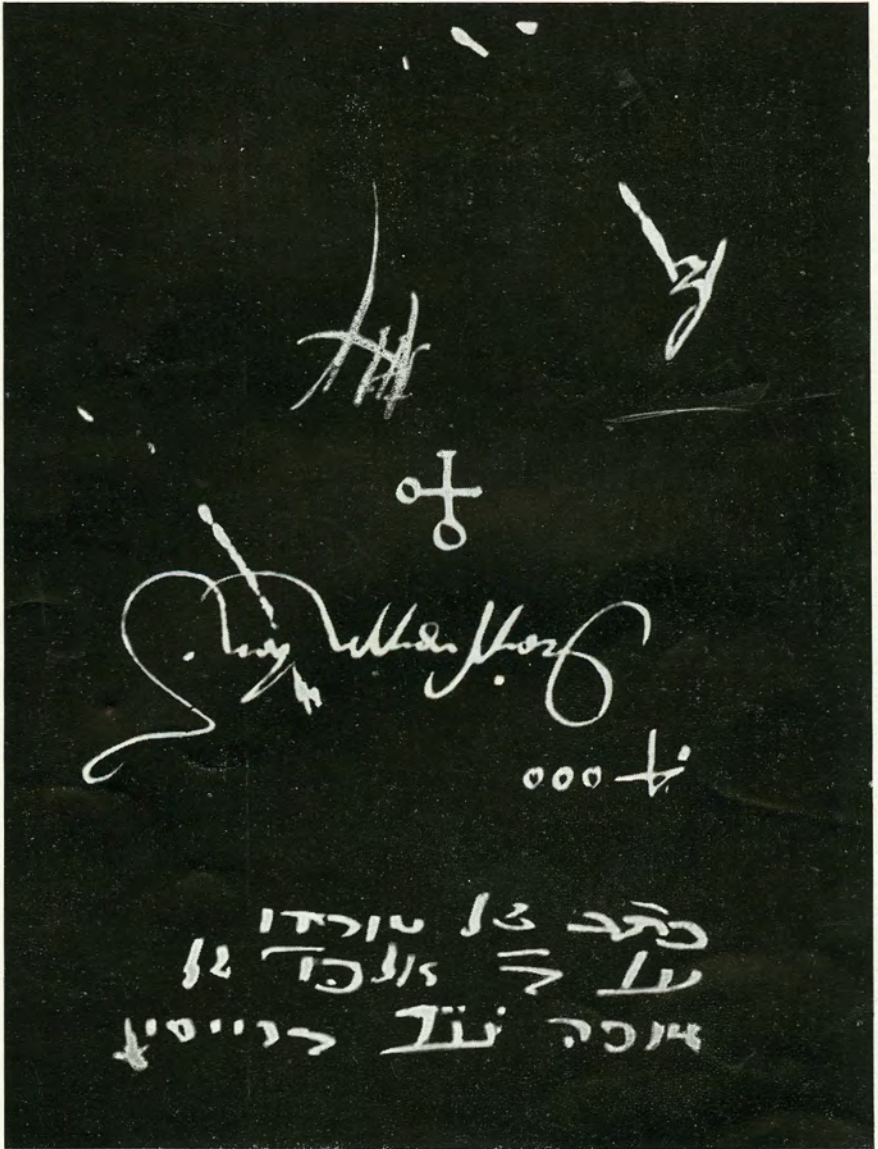
OL. Esterházy hg. levéltára, Rep. 11. fasc. A. n. 31.

Felelős kiadó: Sós Endre

Megjelent 1959-ben

Terjedelme 45 (A5) iv + 8 old. képmelléklet

OKLEVELEK FACSIMILÉI

A 310. számú oklevél hátlapjának héber szövege.

János in ácsok ab: nap 30. kő, János a pán, a pán,
 fele Miklóskönyv az Cseh-könyv. (180 k. 1774)
 János pifato János: kate Eyt anst, 3. kő. 1774.
 nyílt, a 3. kő. János (180 k. 1774), a kő. 1774.
 in János a János kő. 1774.

Kő. 1774. János kő. 1774. János kő. 1774.

Kő. 1774. János kő. 1774.

אנו מערות אבנא בר אבא בר אבא בר אבא בר אבא בר אבא
 פור ענינה דאמאש בעלמא רות יאמרת סך פיראש בני קאן אמעטרו
 פיראש אפיראש עשה פיראש שקורה מרונה אפיראש אמע
 אנוש ציאם פאר אמעטרו דעמא עשה פאר אמעטרו אמעטרו
 אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו
 פיראש אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו אמעטרו

ש.ת.א. קסכהרפט

אנו אבנא בר אבא בר אבא
 פיראש אמעטרו אמעטרו

A 864. számú oklevél héber betűs, spanyol nyelvű záradéka.